

VODITELJ

bogoslovnih vedah.

Deus . . . ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator.

Sap. 7, 15

Izdali

profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru.

Uredil

Francišek Kovačič.

Letnik VIII.

V Mariboru, 1905.

Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

L 35/1905

P 577

Kazalo

k VIII. letniku „Voditelja“.

Dogmatika.

Stran

Evharistična tvarina. Dr. Jos. Somrek	1
Dogmatiški zistem Pavlov in nauk Kristusov. Fr. Terseglav	19
Kaj uči sv. pismo o hudobnem duhu? J. Vrhovec S. I.	77, 208
Stigmatizacija. Al. Čížek	137

Eksegeza.

Razlaga sv. psalmov v kompletoriju. J. Markošek	249
---	-----

Nravnoslovje.

Restitucija. J. M.	71
Iskrice iz listov sv. Jeronima	176
O ekstazi. Al. Čížek	392
Attentatio abortus mediis adhibitis improportionatis nulloque effectu secuto estne casus reservatus? P. K.	310
Temeljna načela Tomaževe ekonomije v moderni dobi. F. K.	411
Povračilo železničnim podjetjem. A. P. K.	315
Ali se mora zaradi krive prisege krivec sam javiti pred sodiščem? A. P. K.	316

Zgodovina.

Kako je krščanstvo odgajalo narode. Dr. A. Medved	31
Zgodovina cerkvenega govorništva. Dr. A. Medved	47, 150
Anicij Bočij in njegovo modroslovje. F. K.	121, 272, 373
O grbih na cerkvenih predmetih v konjiški dekaniji. Avg. Stegenšek	161
Arhivalni izpiski za zgodovino lavantinske škofije. V. Preglej	168
Najstarejši pričci za rabo besede »missa« v sedanjem pomenu »maša«. F. Lukman,	120
Lavantintinski knez in škof Janez Krst. III. grof Thurn-Valsassina in Taxis. Fr. Lukman	247
Od kdaj se v velikonočnem času moli »Regina coeli« mesto »Angelus Domini« ? F. K.	248

Ὁ περὶ πίστεως λόγος apolinarista Vitalija. F. Lukman	371
O pomenu besede »missa« pri sv. Ambroziju. F. Lukman	484

Pravo.

Ali so posvetne oblasti po postavi dolžne naznaniti župnijskim uradom rojstne in krstne podatke odpadnikov? A. Stergar	63, 317
Določila za duhovnike, ki hočejo potovati ali se preseliti v Ameriko	65
Nekaj misli o duhovnikovi oporoki. A. Šimenec	71
Smejo-li otroci stopiti v zakonski stan brez privoljenja svojih starišev? A. H.	178
Odpadnik od katoliške cerkve, ki še ni naznanil svojega pristopa h kaki drugi veroizpovedi, želi zopet biti sprejet v kat cerkev. Ali mu je treba to premembo naznaniti politični oblasti? A. J.	186
Ali je otroke iz neveljavnih zakonov, katerih neveljavnost je pa znana le enemu zakoncu, medtem ko je drugi popolnoma »bona fide«, vpisati kot zakonske ali kot nezakonske? A. J.	187
Civilni zakonski oklic za laške podanike. A. H.	318
Nekaj za župnike in matične pisatelje. A. H.	434
Impedimentum disparitatis cultus. Dr. Korošec	441
Kako je treba postopati pri pozakonitvi otroka, katerega stariši prebivajo v inozemstvu? F. B.	442
Mož interniran v blaznici — otrok vpisan kot nezakonski — žena ugovarja. Ant. Stergar	442

Pastirstvo.

Kako naj rešimo mladino? Dr. Sal. Knavs	57, 181, 436
Kako naj zabranimo versko-nravno dekadenco prostega ljudstva? Dr. Sal. Knavs	427
Štrta lavantinska sinoda o alkoholizmu	307
Pastoralna in teologična vprašanja	188, 319

Liturgika.

Adventni čas v vzhodni cerkvi. F. K.	71
»Cor Iesu sacratissimum, miserere nobis«.	73
Prstan in njega simboličen pomen. K. Hribovšek	188
Simbolika ali znamenstvo. J. Kavčič	298
So-li na oltarju dovoljene sveče, v katerih je vosku pomešana druga tvarina?	319
Nova invokacija v litanijah najsv. Imena Jezusovega	320
Kakšna barva se vzame med oktavo in Dominica de ea? F. K.	320
Osebna simbolika v službi božji stare zaveze. J. Kavčič	405
Benedictio mulieris post partum. J. Vogrin	443

Katehetika.

Kako se ima v šoli v lavantinski škofiji obravnavati tretja cerkvena zapoved. J. Vogrin	74
Prirodopisje in srednješolski katehetje. F. P.	199
Katehetične podobe. A. Kovačič	200

Papež Pij X. o pouku krščanskega nauka. A. Čížek	321
Kako in s katerimi sredstvi je katehetu mogoče pri šolarjih vzdržati disciplino v šoli in zunaj šole? Dr. J. Somrek	324
Ali sme katehet na nemški šoli slovenske otroke poučevati slovenski? A. Stergar	330
Zakaj naj katehet ne pusti, da bi si učenci grehe zapisovali? Ant. Stergar	445
Akroamatična in erotematična metoda pri kršč. nauku v cerkvi. J. Goričan	446

Ascetika.

Liber regulae pastoralis s. Gregorii papae I. J. Čede	331, 447
---	----------

Cerkveni letopis.

Protiverski boj. F. K.	88
Konec marijanskega leta. F. K.	90
Avstrijski škofje svojim vernikom	91
Vedno češčenje v lavant. in ljublj. škofiji	93
Orglarski tečaj v Mariboru. Fr. Trop	93
Beatifikacije	222
Protest avstrijskih katoličanov	225
Protiverski boj na Francoskem	225
Pedagoško-katehetski tečaj na Dunaju. A. Čížek	227
Papeževo pismo avstr. škofom	340
Evharistični mednarodni kongres v Rimu	341
Cerkvene svečanosti v Lincu	341
† Josip Juraj Strossmayer	342
Razdrtija v protestantizmu	344
Sestanek jugoslovanskih škofov v Rimu	345
Marijanski kongres v Pragi	346
Nova okrožnica »Il fermo proposito«	456
Avstrijski katoliški shod	457
Katoliška organizacija na Hrvaškem	458
Katehitični shod v Mariboru	458
Katoliška zmaga na Bavarskem. Dr. Korošec	459
Mednarodni antialkoholičen shod v Budapešti. Dr. Korošec	459
Ločitev cerkve in države na Francoskem. Dr. Korošec	459
Mednarodni shod za koralno petje v Strassburgu. Dr. J. Somrek	459
Katoliški shod v Strassburgu. Dr. J. Somrek	462
Vzhodna cerkev. F. Grivec. — F. K.	94, 230, 346, 464
Misijonski obzornik. J. E. Kociper	98, 231, 348, 465

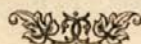
Slovstvo.

Krek dr. Jan. Ev. Zgodbe sv. pisma. F. K.	107
Michelitsch dr. Ant. Elementa Apologeticae. F. K.	107
Reinhold dr. Georg., Praelectiones de Theologia fundamentali. F. K.	108, 357
Orehek Andr., Za Resnico. F. K.	110
Pohle Dr. Jos. Lehrbuch der Dogmatik. M. Slavič	110
Lang Al., Acta Salzburgo-Aquileiensia. F. K.	111
Ricmanje. A. Korošec	112

	Stran
Studia Ambrosiana recentissima. Fr. Ks. Lukman	113, 241
Spindler Fr. Sal., Ljudska pesmarica. F. Trop	116
Kavčič Jak., Katoliška liturgika. Dr. A. Medved	117
Plattner P. Maur., Marienpreis. Dr. A. Medved	118
Zupančič Ant., Pedagogika. A. Čížek	119
Jeglič Anton Bonaventura, Ali Boga Stvarnika res ni treba? F. K.	238
Eadmeri monachi Cantuariensis Tractatus de conceptione s. Mariae. A. J.	238
Huber Aug., Die Hemmnisse der Willensfreiheit. F. K.	239
Graus Dr. Joh., Von Gebiet der kirchlichen Kunst. A. St.	244
Müller Joh. B., Zeremonienbüchlein. F. K.	245
Sattner Fr. Hugol., Postne pesmi. Fr. Spindler	245
Spindler Fr. Sal., Spremljevanje k »Ljudski pesmarici«. Fr. Trop	246
Schwilinsky P. Paulus, Anleitung zum Erstbeicht-, Kommunion- und Firmungs- unterricht. A. Čížek	246
Schweykart Al. Jos., Die Verehrung der Unbefleckten Empfängnis Mariä. Dr. A. Medved	247
Hagen M., Lexicon biblicum. F. K.	357
Somrek dr. Jos., Gospodova zadnja večerja. F. K.	358
Zahn v. Jos. Styriaca. F. K.	359
Kaufmann Carl Mar., Handbuch der christl. Archaeologie. A. St.	360
Horvat Fried., Die 1600jährige Jubiläumsfeier des Martyrertodes des hl. Vik- torinus. A. P. Korošec	361
Stegenšek Avg., Cerkevni spomeniki lavant. škofije. F. K.	361
Weiss Dr. Ant., Geschichte der österreichischen Volksschule. F. K.	362
Zgodovinska knjižnica. F. K.	362
Napotnik Dr. Michael, Synodus dioecesana. F. K.	363
Zemljič Mat., Kartuzijanskega brata Filipa Marijino življenje. Dr. A. Medved	367
Gregorčič S., Svetopisemska knjiga Job in psalm. S. S.	118, 368
Kimovec Fr. Requiem. S. S.	369
„ „ Šmarnice. S. S.	369
Kieweg P. Anselm, Die Heiligung des Tages. F. K.	369
Schlör Al., Andacht auf die sechs Sonntage zu Ehren des hl. Aloisius. F. K.	369

Raznoterosti.

Lackenbacherjeve ustanove. M. Sl.	120
Dva nova grobova. A. P. K.	370
Biblična komisija v Rimu. F. K.	371
O pomenu besede »missa«. Fr. Lukman	484
Παρουσια και συντελεια. Mih. Lendovšek	487
Nova razlaga nekaterih starokrščanskih spomenikov. Avg. Stegenšek	489
Razstava učil za verouk v Ljubljani. G. M.	491
Shod svobodomiselcev v Parizu. Dr. A. K.	491
Prvi katehetski shod v Mariboru. Dr. A. K.	492

I.

Evharistična tvarina.

Začetkom III. stoletja po Kr. r. najdemo pri nekaterih kristjanih, da so pri daritvi sv. maše darovali kruh in vodo. Tudi pri obhajilu so prejeli kruh in vodo. Ta obred je dal nekaterim povod, da so preiskovali prve čase krščanstva, da zvedo, ako nima ta navada začetka v starejšem izročilu. Posebno se je trudil Adolf Harnack¹ dokazati, da v najstarejših časih nista bila kruh in vino evharistična tvarina, ampak kruh in voda. Vsled Harnackovih učenih razprav se je vnela med protestanti velika polemika o tem vprašanju. Harnack je namreč izvajal iz svoje podmene nauke, ki so največjega pomena za naziranje o zadnji večerji. Če je namreč vse eno, ali prvi kristjani jemljejo včasih vino, včasih pa vodo kot evharistično tvarino, potem sledi iz tega, da ni glavna reč tvarina, ampak jed. Do tega zaključka je Harnack tudi prišel. Kajti on piše: »Es handelt sich... um die menschliche Nahrung in ihrer einfachsten Form, um Essen und Trinken, also um eine Handlung. Die Handlung ist das Entscheidende. Die wichtigste Funktion des Lebens hat der Herr geheiligt, indem er die Nahrung als seinen Leib und sein Blut bezeichnet hat.«

Iz tega vidimo, kolike važnosti je pravi nauk o evharistični tvarini. Kdor njega ne pozna, pride v največje zmote o bistvu Gospodove zadnje večerje. Zato hočemo dokazati, da sta kruh in vino, kateremu se primeša nekoliko vode, edino prava evharistična tvarina.

A. Kruh je prva evharistična tvarina.

Edino prava tvarina evharističnega zakramenta more biti le tista, katero je določil ustanovitelj tega zakramenta. Že starozakonski kralj in duhovnik Melhizedek je daroval kruh. Njegova predpoda

¹ I. Adolf Harnack, Brot und Wasser, die eucharistischen Elemente bei Justin in »Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur von Gebhard und Harnack«. VII. Bd. 2. Heft. Leipzig 1891. S. 115—144.

se je spolnila v Jezusu Kristusu. Vsa novozakonska poročila se v tem strinjajo, da je Jezus pri zadnji večerji posvetil in daroval kruh. Sv. Matej piše: »Ko so pa večerjali, je vzel Jezus kruh in ga je posvetil in razlomil ter dal učencem in je rekel: Vzemite in jejte! to je moje telo« (Mat. 26, 26). Slično poročajo tudi drugi.

Kruh je pa lahko različen. Nekateri je pšeničen, drugi ječmenov, nekateri ržen, drugi ovsen. Je-li vsak kruh pripraven in veljaven, da se iz njega pripravlja najsvetejši zakrament? Biel in Kajetan sta menila, da velja vsak kruh, kateri je iz žita, torej tudi ječmenov. Tega mnenja dandanes nihče več nima. Zato uči rimski katekizem: »Noben kruh razen pšeničnega ni primerna tvarina k zakramentu; kajti tega nas uči apostolsko ustno izročilo in potrjuje veljava (oblast) katoliške cerkve«¹.

Kot pšenica pa se ne smatra v najožjem pomenu samo tista vrsta žita, katero Nemci imenujejo Weizen. Pšenica ima namreč nekaj zelo sorodnih vrst, ki kažejo isto naravo in so tako podobne pravi pšenici, da jih komaj veččak razločuje. Vse te vrste so veljavne, da se iz njih pripravlja dovoljena evharistična tvarina. Vsako drugo žito pa je izključeno, kakor hitro se razločuje od pšeničnih vrst. Nikdar se ne sme rabiti koruza ali turšica, oves, ječmen, ali moka iz kostanjev, riža ali kakih drevesnih sadežev.

Če je kruh narejen iz raznega žita, je tako dolgo veljavna tvarina, dokler prevladuje pšenica. Ako bi bilo pa polovico drugega žita primešanega pšenici ali celo več, bi to gotovo ne bila zadostna tvarina, in duhovnik bi se smrtno pregrešil, ako bi tako tvarino rabil².

Pšenični kruh pa mora biti napravljen iz pšenične moke in iz naravne vode. Ko bi bila moka zmešana mesto vode z mlekom, strdjo, vinom ali s kako destilirano vodo, bi kruh ne bil veljaven. Mala primes kake druge reči k vodi bi tvarine ne razveljavila, pa brez velike sile bi se nikdar ne smela rabiti. Rudeče hostije, kakor jih rabimo pri pečatenju pisem, so vedno prepovedane.

Kruh, ki je pripravljen iz pšenične moke in naravne vode, mora biti pečen. Peče se lahko v peči, v ognju ali železnih kleščah v ognjeni vročini. Kuhano testo ni veljavna tvarina; tudi na olju ali na surovem maslu sprazeno testo ne velja, ker ni navaden kruh.

Bistveno pokvarjen kruh tudi ne velja. Da je pokvarjen, se pozna iz okusa, iz duha, iz barve, iz plesnjivosti ali iz tega, če se preveč

¹ Catechismus Romanus P. II. qu. 12, 4: Nullus panis, nisi triticeus, apta ad sacramentum materia putandus est (Hoc enim Apostolica traditio nos docuit, et Ecclesiae Catholicae auctoritas firmavit).

² Patr. Sporer, Theologia moralis, tom. III. n. 141.

drobi. Ako kdo dvomi, ali je pokvarjen ali ne, ga ne sme posvetiti iz spoštovanja do presvetega zakramenta. Kruh, ki se hoče skvariti, je še sicer veljavna, a nedovoljena tvarina. Prepečen ali dvakrat pečen kruh velja, ker to ne spremeni njegovega bistva.

Kruh je lahko kvašen ali pa nekvašen. Nekvašen se imenuje tudi opresen. Pravi pšenični kruh, kvašen in opresen, je veljavna evharistična tvarina. Florentinski cerkveni zbor je določil: »Določujemo, da se telo Kristusovo v presnem ali v kvašenem kruhu pšeničnem resnično posveti . . ., vsak namreč po navadi svoje cerkve vzhodne ali zapadne«¹. Kajti obojen je pravi kruh, kvašenje ni kaj bistvenega. O kvašenem ni nikakega dvoma, ker le ta je navaden kruh. Pa tudi opresen kruh se v sv. pismu imenuje prosto: kruh. O Kristusu bremo pri sv. Luki (24, 30), da je vzel in posvetil kruh. Ta je bil brezdvomno opresen, ker velikonočne dni so imeli Judje samo tak kruh. Apostola bi v Emavzu gotovo ne jedla drugega kruha, kakor je zahtevala judovska postava. Saj tudi drugega ni imel takrat noben Izraelec v svoji hiši.

Opresen, kakor tudi kvašen kruh se strinja s svetostjo sv. evharistije. Kvašen je primeren zato, ker je v splošni rabi in ker lepo zaznamuje združitev božje in človeške narave. Zato pravi sv. Tomaž Akv.²: »Grška cerkev daruje kvašen kruh zato, ker je Beseda Očetova oblečena v meso, kakor se kvas primeša moki.« Grki ga torej smejo rabiti. Tudi niso zato razkolniki, ker posvečujejo kvašen kruh, ampak zato, ker obsojajo latinsko cerkev, da daruje opresen kruh, in ker učijo, da opresen kruh ni primerna tvarina za konsekracijo. Tudi ne dovolijo, da duhovniki latinskega obreda na njihovih oltarjih mašujejo.

Navada rimske cerkve, ki posvečuje in daruje opresen kruh, je bolj utemeljena, kakor v vzhodni cerkvi. Sv. Tomaž Akv. navaja štiri razloge³:

1. Kristus je pri zadnji večerji rabil opresnike. Pri jedi velikonočnega jagnjeta so imeli Judje samo opresen kruh. Bilo jim je namreč zapovedano: »Sedem dni jejte opresnike; prvi dan ne bodi več kvasu v vaših hišah; kdorkoli bo jedel okvašen kruh od prvega do sedmega dneva, boди potrebljena njegova duša iz Izraela« (II. Mojz.

¹ Cnc. Flor. in decreto unionis: Definimus, in azymo sive in fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici, sacerdotisque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet iuxta suae ecclesiae sive occidentalis sive orientalis consuetudinem. (Denz. n. 587.)

² Summ. theol. P. 3. qu. 74. a. 4: Graecae ecclesiae offerunt fermentatum, pro eo quod Verbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinae.

³ Summ. theol. loc. cit.

12, 15). Ker je pa Jezus po judovski šegi na prvi dan opresnikov jedel velikonočno jagnje ter obhajal zadnjo večerjo, zato je posvetil opresni, ne pa kvašen kruh¹.

2. Opresni kruh bolje označuje brezmadežno nepokvarjenost Jezusovega telesa, kakor kvašeni. 3. Ker bolje kaže na dušno čistost vernikov, ki bi naj s čistim srcem prejemali presveti zakrament, kakor opominja sv. Pavel: »Postrgajte stari kvas, da boste novo testo, kakor ste opresni. Zakaj naše jagnje Kristus je darovano. Obhajajmo torej veliko noč, ne v starem kvasu, tudi ne v kvasu hudo-bije in malopridnosti, ampak v opresnikih čistosti in resnice« (I. Kor. 5, 7. 8). 4. Rimska cerkev daruje opresnike, ker je Kristus sine ulla commixtione privzel človeško meso (Sv. Gregor)².

Vendar je grški kakor tudi latinski duhovnik pod smrtnim grehom zavezan držati se navade in obreda svoje cerkve, kadar posvečuje ali pripravlja najsvetejši zakrament. Kajti vsakega vežejo postavne določbe lastne cerkve. Latinski duhovnik bi torej niti takrat ne smel posvetiti kvašenega kruha, ako bi ne imel druge hostije za sprevidenje kakega bolnika. Opresnikom se tudi ne sme primešati sol. Če bi se pa pomotoma vendarle zgodilo, bi se taka hostija smela rabiti, če ni druge, ker ni tako stroge prepovedi.

Na potovanju po deželah grške cerkve sme latinski duhovnik v grški cerkvi rabiti kvašen kruh. Ravno narobe pri nas grški duhovnik lahko rabi opresnike. Kajti po splošnih pravilih se ptujec sme ravnati po navadah in postavah, ki so v kakem kraju. Kakor hitro pa se latinski duhovnik stalno naseli v kraju, kjer ni latinskih cerkev, se je dolžan ravnati po postavah, ki veljajo za dotični kraj. Tedaj sme kosekrirati le kvašen kruh. Isto velja za grškega duhovnika, ki se stalno naseli v naših krajih. Tu mora rabiti le opresnike. Če imajo pa Latinci v grških krajih svojo cerkev, smejo tam le po svojem obredu opresnike rabiti. V takem slučaju lahko Grhi rabijo kvašen kruh³.

Kruh za najsvetejši zakrament so nekdam verniki spekli doma in ga potem darovali na oltarju. Ker pa nekateri niso prinašali dovolj čistega kruha, se je v mnogih cerkvah vpeljala navada, da so prinašali moko. Nek pisatelj 12. stoletja poroča namreč: »Nekdam so duhovniki dobivali iz posameznih hiš in družin moko in so delali iz nje kruh, katerega so darovali za ljudstvo«⁴. Ta navada se še zdaj nahaja v

¹ Prim. »Voditelj« I. 1903, str. 391.

² Conf. Innocent. III., De myster. missae, lib. IV. cap. 4.

³ Sporer, Loc. cit. n. 149.

⁴ Honoris Augustodunensis, Gemma animae, cap. 58: Olim sacerdotes a singulis domibus et familiis farinam accipiebant, et inde Dominicum panem faciebant, quem pro populo offerebant.

armenski cerkvi. V iztočni cerkvi pečejo hostije vsled stare navade pobožne device in žene, pri zapadni cerkvi so jih nekdam pripravljali duhovniki ali tisti, ki so se pripravljali na duhovski poklic. Dandanes skrbijo za hostije cerkvniki, po nekaterih krajih pa še duhovniki.

Benediktinci so imeli v srednjem veku posebne obrede, ko so pekli hostije. Govoriti jim je bilo prepovedano. Bratje pa so med tem molili psalme¹. Sv. Venčeslav je sam pripravljaj hostije, da bi tako odpravil vsako nedostojnost. V novejšem času imajo pobožne redovnice ta posel, da zadoščajo cerkvenim predpisom.

Ime hostija je od 8. stoletja v navadi za obliko opresnega kruha, ki je določen za najsvetejši zakrament. Od latinske besede se imenuje tudi »oblat«, ker je določen za daritev. V prvih stoletjih je imel ta kruh obliko venca. Odtod je imel ime »corona«. Navadno pa je imel obliko ploščnatega hleba, kakor ga najdemo že pri starih Rimljanih in pri Judih (mazzot). Ti ploščnati hlebi so bili do 11. stoletja tako veliki, kakor naši krožniki. Pri obhajilu jih je duhovnik razlomil (particulae). Ti kosci so bili še tako veliki, da so jih morali jesti v pravem pomenu besede. Kajti niso se dali takoj zavžiti, kakor današnje male hostije. Da so se lažje lomili, so imeli hlebi zgoraj v podobi križa vtisnjene brazd'ce.

Ker je število obhajancev med sv. daritvijo tekom 11. stoletja postajalo vedno manjše, je dobila hostija obliko denarja². Honorij Avgustodunski poroča, da so v 12. stoletju začeli delati hostije s podobo križanega Jezusa. V iztočni cerkvi so ravno takrat začeli na hostije vtiskati razne napise, n. pr.: IC XP N K, ali AQ, XPC pod križem, Hagios ischyros okoli roba. Od desetega stoletja namreč hostij niso več pekli na vročih kamenih, ampak v železnih kleščah. Na njih so bila vtišnjena znamenja Križanega ali kaki napisi. Ta navada se je ohranila do dandanes. Kongregacija sv. obredov je 26. aprila 1834 potrdila navado, da se vtisne na hostije podoba križanega Jezusa.

Podoba hostije je v rimski cerkvi od nekdam vedno okrogla. Take vidimo na starih slikarijah in spomenikih. Papež sv. Cefirin (iz 3. stoletja) jih zato imenuje corona sive oblata sphaericae figurae. Durand

¹ Ant. Bellotte, *Tractatus ad ritum eccl. Laudunensis* pg. 461, ed. Paris 1662: Interim dum ipsae hostiae fiunt, et coquantur, dicant iidem Fratres psalmos familiares Horarum, et Horas canonicas et de psalterio ex ordine, quod tantumdem valeat, si ita potius voluerint . . . Silentium loquendi omnino teneant: ille tamen, qui ferra tenet, si necesse sit breviter, quod vult indicare potest famulo, qui focum facit et ligna portat, quae debent esse valde sicca et ante multos dies de industria praeparata.

² Augustodunensis Honorius, *Gemma animae*, lib. I. cap. 66.

okroglo obliko lepo tolmači¹: Hostija je okrogla, ker je zemlja Gospodova in njena polnost, zemeljski krog in vsi, ki v njem stanujejo. Kruh se dela v obliki denarja, ker je bil kruh življenja izdan za denar, in ker bo isti denar plačilo za tiste, ki se trudijo v vinogradu. Zato pravi sv. Pavel: »Vsak bo prejel lastno plačilo po svojem delu.« Iztočna cerkev pa ima štirivoglate hostije. Le Armenci imajo okrogle, dasi rabijo kvašene². Hostija za duhovnika je večja (okoli 7—8 cm v premerju) od tistih, ki so določene za vernike (okoli 3 cm). Ako bi mašnik ne imel velike hostije, bi smel v sili tudi za se konsekrirati malo³.

Kakor hitro mašnik zapazi, da je hostija bistveno pokvarjena, mora takoj drugo vzeti za konsekracijo. Ako to zapazi, predno vzame rešnje kri, mora drugo hostijo vzeti, vsaj v duhu darovati in posvetiti začenši z besedami: *Qui pridie quam pateretur...* Če še prve hostije ni zavžil, jo mora zavžiti po prejeti konsekrirani drugi veljavni hostiji in rešnji krvi. Če je pa neveljavno hostijo tudi poprej zavžil, mora vendar zavžiti še drugo, veljavno konsekrirano. Kajti postna postava ni tako stroga, kakor zapoved, da se ima daritev dovršiti.

Mogoče pa je tudi slučaj, da duhovnik zapazi pokvarjenost kruha po zavžiti rešnji krvi. Takrat naj takoj vzame nov kruh in novo vino, tiho oboje konsekrira, ko ju je že poprej daroval in oboje zavžije ter nadaljuje sv. daritev. Gousset meni, da zadošča, če se znova samo kruh brez vina posveti. Colletu ugaja to mnenje posebno, če se je bati pohujšanja, ali če bi morali verniki predolgo čakati⁴.

Kruh, ki je določen za najsvet. zakrament, mora biti duhovniku prisoten in določen za posvetitev. Prisoten je, če ga duhovnik ima pred očmi, če se ga lahko dotakne ali drugače čuti kot prisotnega v kaki celoti ali skupnosti (n. pr. v kupu hostij). Dvomljiva ali neve-

¹ Durandus, *Ration. lib. IV, cap. 30, n. 8*: *Hostia formatur rotunda, qua Domini est terra et plenitudo eius, orbis terrarum et omnes, qui habitant in eo. Ibid. cap. 41, n. 8*: *Panis formatur in modum denarii; tum quia panis vitae pro denariis traditus est, tum quia idem denarius in vinea laborantibus in praemium dandus est. Ideo Paulus dixit: Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.*

² Allatus apud Benedict. XIV, *De s. missae scif. lib. I, cap. 6*: *Graeci cum panem ad sacrificandum efficiunt, ut plurimum non rotundum, sed in 4 ramos ad modum crucis extendunt; postea sigillum iam dictum (Crucifixi) imprimunt in medio crucis et in ramorum extremitatibus. — Armeni relicta quadrata, formam nunc rotundam adhibent; sed usum fermentati retinuerunt, quod testatur Abrahamus Echellensis, Maronita e monte Libano in epistola ad Ioannem Morinum. Conf. Collect. Lac. II, 190: Reliqui orientales, nostris Maronitis Armenisque exceptis, panem fermentatum usurpare maluerunt in eoque nunc consecrant.*

³ S. Alphonsus, *theol. moral. lib. VI, n. 204.*

⁴ P. Lahousse, *De s. Euchar. myster. p. 139. Conf. Benedict. XIV, Loc. cit. lib. III, cap. 15.*

ljavna je konsekracija hostij, ki so v zaprtem tabernaklu, pod stojalom keliha, pod korporalom. Veljavna pa je, če so kruhi v največi množini ali če so najmanjši kosci¹.

Strogo je zapovedano, da morajo biti hostije, ki so določene za obhajilo vernikov, v ciboriju ali pa na pateni, če jih je malo, ali pa na korporalu mašnikovem. Po nekaterih krajih jih pripravijo na drugem zloženem korporalu. To je pa kongregacija za sv. obrede prepovedala 12. avg. 1852.

Hostije morajo biti pripravljene na oltarju pred darovanjem. Benedikt XIV. meni, da se hostije, ki so prinesene po začetem kanonu, ne dajo več konsekriati². Mnogi pa uče, da bi se le v največi sili smele posvetiti³. Po povzdigovanju prinesene hostije bi se pa niti za kakega bolnika ne smele več posvetiti. Hitro po povzdigovanju bi se male hostije ne smele vzeti z oltarja, ker spadajo z veliko hostijo k isti daritvi. Smrtno bi pa ne grešil, kdor bi v sili ž njimi vernike obhajal pred mašnikovim obhajilom.

Kdor hostije konsekrira, mora imeti namen, da bo vse tiste posvetil, ki so pred njim na korporalu. Pri darovanju in pri povzdigovanju se mora ciborij odkriti. Če bi duhovnik to pozabil storiti, so hostije posvečene, ako je le poprej imel namen, jih posvetiti, pred sv. daritvijo ali med njo⁴. Raznega mnenja pa so nraivoslovci glede na one hostije, katere je duhovnik pred sv. mašo mislil posvetiti, pa jih je potem pustil zunaj korporala in se jih potem ne spomni več. Mnogi so s sv. Alfonzom po pravici trdili, da niso posvečene. Take se vernikom ne smejo podeliti, ampak se morajo pri drugi sv. daritvi pogojno posvetiti ali pa še bolje po zavživanju sv. krvi zavžiti od duhovnika, ki je maševal.

Ako se posvečene hostije zmešajo z neposvečenimi, je najbolje, pravi Herdt⁵, da se vse tiste hostije zavžijejo po zavžiti sv. krvi pri isti ali pri naslednjih sv. mašah. Če to ni mogoče, se ponovijo posvečevalne besede z namenom, posvetiti samo neposvečene. Ali pa je treba vse in posamezne posvetiti s pogojem: če še niso posvečene. Tako ravnanje priporoča sv. Alfonz Lig.⁶.

¹ Summa theol. Thomae Aqu. P. III. qu. 74, a. 2: Cum huius sacramenti materia determinetur per comparisonem ad usum fidelium, quorum numerus plane indeterminatus est, dici non potest materia huius sacramenti quantitatem esse determinatam. — ² Benedictus XIV., Loc. cit. l. III. c. 18.

³ Conf. S. Alphons. Loc. cit. lib. VI. n. 217; Lehmkühl, Theol. mor. Vol. II. n. 126. — ⁴ Conf. S. Alphonsus, Loc. cit. n. 215.

⁵ Herdt, Prax. s. Lit. p. III. t. 7, n. 13.

⁶ S. Alphonsus Lig. Loc. cit. n. 216, kjer navaja več pisateljev za to mnenje.

B. Druga evharistična tvarina je vino vinske trte.

Najrazličnejši krivoverci so priznali, da ima katoliška cerkev prav, ker posvečuje kruh ter ga deli vernikom v dušno hrano. O drugi tvarini pa ne najdemo le nasprotnih naukov pri nekaterih novodobnih protestantih, ampak v najstarejših spisih. Te tolmačijo krivoverski pisatelji krivo, da napadajo nauk katoliške cerkve. Klement aleksandrijski¹ sporoča o Teodotu, da je učil: »Kruh in olje se posvetita z močjo imena. In nista več tisto, kar se zdita in za kar se sprejmeta, ampak z močjo sta se spremenila v moč.« Ne vino, ampak olje je Teodotu evharistična tvarina poleg kruha. O ebionitih piše sv. Irenej: »Ebioniti ne marajo mešanja z vinom ter hočejo imeti samo navadno vodo«². Epifanij pravi o gnostikih: »Svetotajstva obhajajo v posnemanju cerkvenih svetnikov slično z opresniki, in drugi del svetotajstva z vodo samo«³. Ravno isti piše o Tacianu: »Svetotajstva obhaja tako, da posnema sv. cerkev, rabi pa samo vodo v svojih tajnostih«⁴. Epifanij omenja tudi enkratite, da darujejo kruh in vodo, ker je po njihovem mnenju vino nekaj hudičevega⁵. Tudi Klement Aleksandrijski pozna take, ki darujejo pri sv. daritvi kruh in vodo⁶. Tudi Marcion je v tak namen rabil vodo⁷. Filastrij in sv. Avgustin tudi poznata take, ki mesto vina k najsvetejšemu zakramentu rabijo vodo⁸. Artotiriti so celo posvečevali kruh in sir⁹.

¹ Clem. Alex. Excerpta ex Theodoto, c. 82: Καὶ ὁ ἄρτος, καὶ τὸ ἔλαιον ἀγιάζεται τῇ δυνάμει τοῦ ὀνόματος, οὐ τὰ αὐτὰ ὄντα κατὰ τὸ φαινόμενον οἷα ἐλήφθη, ἀλλὰ δυνάμει εἰς δύναμιν μεταβέβληται.

² Irenaeus, Av. haer. V., l. 3: Reprobant itaque Ebionaei commixtionem vini caelestis et sola aqua saecularis volunt esse, non recipientes Deum ad commixtionem suam.

³ Epiphanius, H. 30, 16: Μυστήρια δὲ δήθεν τελοῦσι κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπὸ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐνιαυτὸν διὰ ἀζύμων καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ μυστηρίου δι' ὕδατος μόνου.

⁴ Epiph. Ibid. 46, 2: Μυστηρίους δὲ ὡσπύτως κέχρηται κατὰ μίμησιν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, ὕδατι δὲ μόνῳ χρώμενος ἐν τοῖς μυστηρίοις.

⁵ Epiph. Ibid. 47, 1: ψάσκοντες (οἶνον) εἶναι διαβολικόν.

⁶ Clem. Alex. Strom. I, 19, 137: Ἄρτον καὶ ὕδωρ οὐκ ἐπ' ἄλλων τινῶν ἀλλ' ἢ ἐπὶ τῶν ἄρτων καὶ ὕδατι κατὰ τὴν προσφορὰν, μὴ κατὰ τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας, χρωμένων αἰρέσεων ἐμφανῶς ταπτούσης τῆς γραφῆς. Εἰσὶ γὰρ οἱ καὶ ὕδωρ ψιλὸν εὐχαριστοῦσιν.

⁷ Epiph. Ibid. 42, 3: Ὑδατι ὁ Μαρκίων ἐν τοῖς μυστηρίοις χρῆται.

⁸ Phil. H. 77: Aug. h. 64: Aquarii sic dicti, qui in sacramentis caelestibus offerunt tantum aquam non illud quod ecclesia catholica et apostolica facere consuevit.

⁹ Epiph. Loc. cit. H. 49. Augustin. lib. de haer. h. 28.

Tudi v raznih apokrifih, t. j. v takih pobožnih spisih, katere so pripisovali kakemu apostolu ali evangelistu, ki pa v resnici niso od od teh, imenuje se mnogokrat voda mesto vina kot evharistična tvarina¹. Drugi taki spisi omenjajo samo kruh².

Iz takih starokrščanskih virov se pa nikakor ne da sklepati, da so takrat v katoliški cerkvi pripoznali razen kruha in vina še kako drugo tvarino najsvetejšega zakramenta. Da pa vendar najdemo tu pa tam drugačno prakso, temu tiči vzrok v napačnem svetovnem naziranju raznih krivovercev. Vse krivoverske vrste od ebionitov do manihejcev smatrajo materijo in duha za dve nasprotji, ki se sovražita. Zato tudi nista istega izvira. Materija izvira od hudobe, duh pa od dobrega boga. Človek je nesrečna zmes iz obojnih nasprotujočih si prvin. Zato je njegova glavna naloga, da oprostí svojega duha vplivu materije z zatajevanjem. Da osvobodijo duha, se ti krivoverci vzdržijo mesa, zavržejo zakon in nočejo piti vina. Ker imajo vino za nekaj hudičevega, zato rajši rabijo vodo ali sir ali celo mleko ali pa sam kruh pri ponavljanju skrivnosti zadnje večerje. Kakor je iz 63. lista sv. Ciprijana do cela razvidno, se je celo v nekaterih zakotnih krajih v katoliških škofijah vtihotapila navada, da so darovali vodo mesto vina. Škof Ciprijan pa to ravnanje odločno graja in druge cerkve ga niso nikjer odobrile³.

Nasprotno so cerkvene postave vsikdar z vso odločnostjo poudarjale, da je poleg kruha le vino veljavna in dovoljena evharistična tvarina. Res se v starejših spisih večkrat nahaja izraz kelih mesto vino. Pa vsakdo je vedel, kaj je pri daritvi v kelihu. Če se tu pa tam omenja samo kruh kot hrana vernikov, je to le dokaz, da že zgodaj verniki prejemajo najsvetejši zakrament samo pod podobo kruha. Mnogokrat se sicer ne omenja vino, pač pa kri, ki je nastala iz vina. To je bilo vernikom dobro znano. Harnackova »vodena teorija« je slabo utemeljena in je po pravici tudi med protestanti našla odločen

¹ Actus Petri cum Simone, c. 2: Obtulerunt autem sacrificium Paulo pane et aqua, ut oratione facta unicuique daret. In quibus contigit quendam nomine Rufinam volens et ipsa eucharistiam de manibus Pauli percipere. Cui Paulus dixit non tamquam digna accedis ad altarium Dei et Dei eucharistiam temtas accipere. Lipsius, Acta Petri, p. 46.

² Acta Iohannis. C. 18 et 19: Καὶ αἰτήσας ἄρτον ἠὲ χάρισταισεν οὕτως λέγων· τίνα αἶνον, ἢ ποῖαν προσφορὰν ἢ τίνα εὐχαριστίαν κλώντες τὸν ἄρτον ἐπονομάζομεν . . . καὶ κλάσας τὸν ἄρτον ἐδίδου ἡμῖν, ἐκάστη τῶν ἀδελφῶν ἐπευχόμενος ἄξιον ἔσθθαι αὐτὸν τῆς τοῦ Κυρίου εὐχαριστίας.

³ Cyprian. 63. ep. ad Caelium, c. 1: Quidam vel ignoranter vel simpliciter non faciunt, quod Iesus Christus fecit et docuit . . . ut si quis in isto errore adhuc tenetur. C. 11: Miror, unde hoc usurpatum sit, ut in quibusdam locis aqua offeratur.

odpor. Zahn¹, Jülicher², Funk³ in Grafe⁴ so zavrnilo njegovo novotarijo. Med katoličani pa je na podlagi virov iz prvih treh stoletij krščanske dobe A. Scheiwiler dokazal, da sta kruh in vino in ne kaj drugega evharistična tvarina.

Ostane nam torej naloga spoznati one določbe, iz katerih razvidimo, kdaj je vino veljavna, kdaj dovoljena tvarina najsvetejšega zakramenta. Kristus je pri zadnji večerji rabil vino. Zato ga morajo rabiti tudi vsi, ki hočejo po Kristusovem vzgledu (Mat. 26; Mark. 14) ponavljati skrivnost Gospodove večerje. Pri zadnji večerji je Kristus govoril besede: »Povem vam pa, da posihmal ne bom pil od tega sadu vinske trte do tistega dne, ko ga bom novega z vami pil v kraljestvu svojega Očeta« (Mat. 26, 29).

Kristus torej v kelihu ni imel vode, ampak sad vinske trte, t. j. vino. Pravo vino je le iz grozdja vinske trte. Zato je vsaka druga tvarina za konsekracijo neveljavna, ki ni pravo vino. Izključeno je torej: 1. Pivo, medica in vsak sok, ki se dobiva iz kakega sadja, n. pr. iz malin, borovnic, ribizla, breskev, jabolk, hrušek, jagod itd., če se tudi imenuje vino ali drugače. 2. Sok iz nezrelih vinskih jagod. Kajti tak sok še ni vino, ampak je še le na potu do vina, kakor testo tudi še ni kruh. 3. Tekočina, ki se dobi s tem, da se na vinske tropine nalije voda. Ker še tropine ohranijo precej vinskega duha in soka, ima ta tekočina tudi vinski okus, in je včasih precej okusna. 4. Vsak kis (jesih), če je tudi nastal iz vina.

Neveljavna tvarina je tudi to, kar je sicer bistveno vino, pa ni več pijača. Kondenzirano vino ali sok, ki je iz posušenih vinskih jagod je že bolj jed, kakor pijača. Tudi vinske jagode se ne morejo posvetiti, ker so jed in ne pijača⁵. Kdor jih zoblje postni dan, lahko prelomi post. Kdor pa pije vino, ga ne prelomi. Kruh napolnjen z vinom se da posvetiti kot kruh. Vino, ki je v njem, pa se ne da posvetiti, ker se ne vidi in se ne more reči: To je vino.

Veljavno se da posvetiti vsako vino, naj je barve kake koli. Zato velja belo, rdeče, črnina, tudi če je zmešano iz raznobarvenih vin. Ali je vino iz tega ali onega kraja, močno ali slabo, dokler je pristno, se da posvetiti. So pa slučajji, v katerih je vino za konsekracijo sicer

¹ Zahn, Brot und Wein im Abendmahl der alten Kirche. Erlangen 1892.

² Jülicher, Zur Geschichte der Abendmahlfeier in der ältesten Kirche, in theol. Abhandlungen Karl v. Weizsäcker gewidmet. Freiburg im B. S. 215 - 250.

³ Funk, Theol. Quartalschrift, Tübingen 1892. S. 643-659.

⁴ Grafe, Zeitschr. f. Theol. u. Kirche 1895, Die neuest. Forsch. über die urchristliche Abendmahlsfeier. S. 101-139.

⁵ S. Congr. Off. 22. Juli 1706 je določila, da se le takrat sme rabiti vino iz posušenih vinskih jagod, ako se po barvi, po duhu in okusu spozna za pravo vino.

veljavno, pa se brez greha vendar ne more posvetiti. Konsekracija bi bila veljavna, pa je nedovoljena.

Kdor bi posvetil vinski mošt kmalu, ko priteče iz stiskalnice, bi imel sicer veljavno, pa nedovoljeno tvarino¹. Tak mošt se mora poprej sčistiti, ker ima primešane še razne snovi. Smrtno bi se torej pregrešil, kdor bi ga brez sile rabil pri sv. daritvi. Ako bi kakemu duhovniku po noči vsled kake nesreče vino steklo in bi moral drugi dan v nedeljo na vsak način maševati, da ljudstvo ne ostane brez maše, ali da se posveti sv. popotnica za kakega bolnika, tedaj bi smel duhovnik vzeti grozd iz brajde in ga iztisniti za sv. daritev, posebno, ako bi pristnega vina ne bilo mogoče pravočasno dobiti. Po nekaterih krajih imajo pobožno navado, da se na praznik Gospodovega spreminjenja ali na god sv. Lovrenca za konsekracijo iztisnejo prvi grozdi. Mnogi pravoslavci te navade ne odobrujejo, drugi pa jo zaradi dolgotrajnosti in ljudske pobožnosti opravičujejo². Če vino malo cika, je veljavna, pa nedovoljena tvarina za posvetitev. Brez sile se ne sme rabiti. Ako pa je vino že tako pokvarjeno, da se po pravici dvomi, ali je še vino ali že bolj kis, tedaj se tudi v največji sili, ko bi n. pr. ljudstvo ostalo brez sv. daritve ali brez velikonočnega obhajila, ne sme rabiti. Kajti tedaj bolj veže spoštovanje do najsvetejšega zakramenta, kakor druge cerkvene zapovedi.

Ako se vinu pridenejo kake dišave, pa ne v toliki meri, da bi se bilo spremenilo bistvo dotičnega vina, tedaj je konsekracija veljavna, pa vsikdar nedovoljena. Zmrzlo vino je po mnenju večine pravoslavcev veljavna tvarina. Razlog je, ker rešnja kri ostane pod podobo vina, ako vino mrzne po konsekraciji, zato se tudi zmrzlo vino more posvetiti. Vendar pa ni dovoljeno vinskega ledu posvetiti. Zelo bi grešil, kdor bi to storil. Ako se vino pred povzdigovanjem spremeni v led, naj se raztopi, ali vzame drugo, če je mogoče. Ako pa mrzne po konsekraciji, se mora pred zavživanjem s toplo rutico, nad žrvjavo ali na drugi način raztopiti. Z dihanjem led raztopiti mnogi odsvetujejo kot nedostojno³. Da slabo vino ne mrzne, se mu sme primešati alkohola, ki je narejen iz vina. Tako vino pa ne sme imeti s primešanim vred več⁴ kakor 18% alkohola⁴.

¹ Thom. Aqu., Summa theol. P. III., qu. 74, a. 5: Mustum iam habet speciem vini, nam eius dulcedo attestatur digestionem, quae est completio a naturali calore, ut dicitur, et ideo de musto potest confici hoc sacramentum.

² Reprobant Suar., Vasq.-Excusant Laym., Tannerus, Gob., quia usus longaevis non est levis auctoritas.

³ Gob. post Suar. rusticissimum esse dicens: Sane mallem glaciatum, digito tamen reverenter comminutum summere, quam halitu solutum.

⁴ S. Cong. Off. 30. Julii 1890. — Dne 5. avgusta 1896 je pa kongregacija do-

Mogoče je, da duhovnik zapazi pri sv. daritvi bistven nedostatek na vinu. Kaj mu je takrat storiti? Ako pred zavživanjem telesa opazi, da ima v kelihu n. pr. vodo, tedaj mora vodo v drugo posodo izliti in vino v kelih ter malo vode. Vino mora potem darovati in vsaj v duhu posvetiti začevši od besed: *Simili modo* ... Ako pa po zavživanju hostije in take vode zapazi nedostatek, mora vzeti drugo hostijo in vino z vodo v kelihu. Oboje daruje, posveti in oboje zavžije, dasi bi ne bil težč vsled zavžite neveljavne tekočine. Da se zabrani javno pohujšanje, sme se vzeti samo vino z vodo brez hostije¹. Če je duhovnik imel del vode že v ustih, jo sme povžiti, drugo pa naj vlije v drugo posodico in jo izpije z ablucijo. Ako je še kak košček hostije v kelihu, tedaj ni treba posvečevati nove hostije, ampak samo vino. Ta košček sv. hostije se lahko izlije z vodo vred v drugo posodo, ali pa lahko tudi ostane v kelihu, in izlije se sama voda². Kadar pa bi duhovnik pred povzdigovanjem zapazil, da ima v kelihu neveljavno tvarino (kis) in bi ne mogel dobiti veljavne (vina), bi moral sv. daritev opustiti³.

Vinske kapljice, ki so znabiti zunaj na kelihu, niso konsekrirane, ako jih duhovnik ni nalašč nameraval posvetiti. O tistih kapljicah, ki visijo znotraj na kelihu, pravijo nekateri pravoslovci, da niso posvečene⁴. Drugi pa menijo, da so posvečene. Ker je torej stvar dvomljiva, se dotične kapljice ne smejo odstraniti po konsekraciji, ampak se morajo zavžiti z presveto krvjo ali pozneje z ablucijo⁵.

Vino se mora posvetiti takoj po kruhu. Kajti Kristus sam je tako storil in ukazal: To storite v moj spomin! V nekaterih sirskih roko-

volila primešati alkohola do 17 ali 18%, ako se primeša takrat, ko začne pojemati najmočnejše vrenje.

¹ Sylvius apud Benedict. xiv, Des. Missae sacr., Lib. III. c. 15, 8: Si sacerdos post sumptionem aquae advertat, calici non infusum fuisse vinum, sed aquam; tunc etiamsi hoc advertat post sumptionem huiusmodi aquae, si missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad vitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua; et facta oblatione consecrare, et statim summere, ac prosequi cetera. Si autem sacerdos secreto celebraret, ubi nullum foret scandali periculum, apponenda esset alia hostia et vinum cum aqua, quae primum offerri, tum consecrari, ac deinde sumi deberet et in priore casu incipiendum esset ab illis verbis: *Simili modo* et prosequendum usque ad ea: Unde et memores; in posteriore autem ab illis: *Quipridie quam pateretur*.

² P. Lahousse, Op. cit. p. 140. Cof. De Herdt, Praxis s. lit. t. 2. De defectibus.

³ Benedictus XIV., Op. cit. I. III., c. 15, n. 9: Si sacerdos id (defectus occurrere in pane et vino) advertit ante consecrationem, afferri sibi iubeat materias idoneas; quae si non reperiantur, missam omittat; si vero id advertit post prolata consecrationis verba, quia invalida est consecratio, omittat pariter missam.

⁴ Suarez. D. 43. s. 6; De Coninc, qu. 74, a. 2; Layman L. 5. t. 4, c. 2.

⁵ Alph. Lig. Op. cit. lib. VI. n. 215.

pisih najdemo ta red spremenjen. Prestavljavci so namreč menili, da se že v Luk. 22, 17. omenja konsekrirani kelih in so to vrsto postavili po 19. vrsti, ki govori o konsekraciji kruha¹. Sv. cerkev je tudi v vseh časih posvečevala kruh in vino drugo za drugim in skupaj. Kajti drugače bi zakrament ne bil popolen² in bi ne bil ob enem daritev, kar pa je vsled Kristusove ustanove.

Vendar se veljavno posveti samo ena tvarina, če bi se druga tudi nalašč ne posvetila. De Lugo izvzame le ta slučaj, ako bi duhovnik na vsak način in z odločno voljo pri konsekraciji ene tvarine izključil začetek daritve³. Božjeropno pa bi bilo, ako bi kdo nalašč hotel posvetiti eno tvarino brez druge. Cerkev tudi ni nikdar kaj takega dovolila. Zato ni res, da bi bil papež Inocent VIII. dovolil Saksoncem, da smejo posvečevati samo kruh, ali da bi bil že poprej Inocent IV. dovolil Norvežanom isto, ker se pri njih vino ne more ohraniti ter hitro zmrzne. Te trditve so izmišljene⁴.

Vino raste večinoma po vseh krajih zemlje ali se da vsaj povsod priskrbeti. Tudi kruh povsod poznajo. Zato je obojno zelo primerna tvarina. Sv. Tomaž Akvinčan lepo opisuje razloge, zakaj je vino s kruhom primerna tvarina tega zakramenta. Da se vdeležimo tega zakramenta, ga moramo zavžiti. In kakor se pri sv. krstu vzame voda v znak dušnega očiščenja, ker se navadno z vodo očiščujemo, tako se jemlje pri evharistiji kruh in vino v dušno hrano, ker se ljudje ravno s kruhom in vinom navadno telesno pokrepčajo. Dvojna tvarina znači tudi lepo trpljenje Kristusovo, v katerem je bila kri ločena od telesa. In ker je najsvetejši zakrament spomin Jezusovega trpljenja, zavživamo ločeno kruh kot zakrament Telesa in vino kot zakrament krvi.

Ako se oziram na učinek tega zakramenta, vemo, da krepi dušo in telo. Zato se daruje telo Kristusovo v podobi kruha za telesno, pod podobo vina za naše dušno zveličanje. Z ozirom na sad, katerega povzroči v vesoljni cerkvi, da združuje vse vernike, je najsvetejši zakrament podoben kruhu, ki združuje mnogo zrn, in vinu, ki priteče iz različnih jagod vinske trte⁵. Zato se po pravici iz višjih razlogov

¹ Spitta, Urchristentum, I. S. 295. ff.

² Thom. Aqu., Summa P. III. qu. 74. a. 1: Nec propter defectum alterius est unum tantum sine altero consecrandum, quia non esset perfectum sacramentum.

³ De Lugo Disp. 19, n. 103 sq.

⁴ Lahousse, Op. cit. pg. 138. Conf. Suarez, disp. 3, sect. 4, n. 12.

⁵ Thomas Aqu. Loc. cit. a. 1: Panis et vinum sunt materia conveniens huius sacramenti. Et hoc rationabiliter, primo quidem quantum ad usum huius sacramenti, qui est manducatio: sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis et vinum, quibus communius homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad usum spiritualis manducationis. — Secundo quantum ad passionem Christi, in

rabi tvarina kruha in vina. Obojna se mora skupaj posvetiti, ako ni silnega zadržka, kakor n. pr. smrtna nevarnost ali nagla smrt, ki nastopi hipoma po konsekrirani prvi tvarini.

C. Je-li potrebno, da se vinu primeša voda?

V poročilih o Gospodovi zadnji večerji ni zapisano, da bi v kelihu bila še kaka druga tekočina razen vina. Vendar pa je znano, da je bila pri Judih splošna navada, vinu primešati vode pri jedi velikonočnega jagnjeta¹. Tudi pri drugih staroveških narodih najdemo, da so navadno pili le z vodo mešano vino; n. pr. pri Grkih, Rimljanih. Stari cerkveni pisatelji poročajo po ustnem izročilu, da je tudi Kristus pri zadnji večerji posvetil kozarec, v katerem je bilo vino s primešano vodo. Sv. Ciprijan pravi: Gospodovo izročilo se naj ohrani, da se daruje kelih zmešan z vinom². Tako piše tudi sv. Hieronim³. Že l. 379. je tudi cerkveni zbor v Kartagi določil: »V zakramentih telesa in krvi Gospodove naj se nič drugzega ne daruje, kakor to, kar je izročil sam Gospod, to je kruh in vino pomešano z vodo«⁴.

Po vsej pravici torej Florentinski⁵ in Tridentinski⁶ cerkveni zbor zahteva od duhovnikov, da po vzgledu Kristusovem tudi tako storijo. Ko je papež Janez XXII. zvedel, da Armenci ne prime-

qua sanguis est a corpore separatus, et ideo et in hoc sacramento, quod est memoriale Dominicæ passionis, seorsum sumitur panis ut sacramentum corporis, et vinum ut sacramentum sanguinis. — Tertio quantum ad effectum consideratum in unoquoque sumentium, quia ut Ambrosius dicit super I. Cor. »Hoc sacramentum valet ad tuitionem animæ et coporis; et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguinis sub specie vini pro salute animæ offertur, sicut dicitur Levit. XVII. quod anima carnis in sanguine est.« — Quarto quantum ad effectum respectu totius ecclesie, quæ constituitur ex diversis fidelibus, sicut panis conficitur ex diversis granis, et vinum fluit ex diversis uvis.

¹ »Voditelj«, 1903, str. 392, 6.

² S. Cyprianus, Ep. 63. Ad Caelium: Dominica traditio servatur, ut calix mixtus vino offeratur.

³ S. Hier. in Marc. XIV.: Formans sanguinem suum in calicem vino et aqua mixtum.

⁴ Conc. Carth. III.: In sacramentis corporis et sanguinis Domini nihil aliud offeratur quam quod ipse Dominus tradidit, hoc est panis et vinum aqua mixtum.

⁵ Conc. Flor. in decr. Unionis.

⁶ Trident. Sess. 22, can. 9. et cap. 1: Monet sancta Synodus præceptum esse ab ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere eius aqua simul cum sanguine exierit, quod sacramentum hac mixtione recolitur; et cum aquæ in Apocalypsi Ioannis, populi dicantur, ipsius populi fidelis cum Christo unio representatur.

šajo vinu vode, jim je pisal¹: »Kdor se pri tem zakramentu ravna po tem obredu, ki ga je Kristus sam uvedel, njega samega posnema. Kajti ni verjetno, da bi Kristus, ki je vsem dal vzgled največje zmernosti, pri zadnji večerji, ko je postavil ta zakrament, bil rabil čisto in ne z vodo pomešano vino, ker prerokuje Salomon učencem za ta dan v osebi Kristusovi: Pridite, jejte moj kruh in pijte vino, katero sem vam zmešal.

Tudi Jezusov izraz: To je kelih, pomeni kozarec, v katerem je vino z vodo. Kajti pri iztočnih narodih se pod tem imenom ne umeva vsaka vinska posoda, ampak le taka, v kateri je vino pripravljeno za pijačo s primešano vodo². Zato imajo po pravici vsi obredniki iztočne in zapadne cerkve, zapoved, da se ima primešati vinu malo vode. Florentinski zbor ukaže, da se primeša aqua modicissima in paululum aquae, rubrika pa parum aquae. Zadošča torej najmanjša kapljica, dokler se vidi.

Pri prilivanju vode mora duhovnik na to paziti, kako močno je vino. Močnejšemu sme priliti več vode, kakor slabemu. Več kakor tretjino vode pa ne sme nikdar priliti, ker potem bi postalo vino dvomljiva tvarina. Kajti vino se skvari, če se mu pridene preveč vode. Razne protestantske sekte ne prilivajo vode, ker so v severnih krajih bolj slaba vina, najbolj pa zato, ker menijo, da je to brez pomena.

To pa ni res. Sv. Tomaž Akv. navaja štiri razloge, zakaj se mora priliti voda: 1. Zaradi Kristusa, ki je to storil pri zadnji večerji po šegi svojega naroda. 2. Ker se v tem lepo izraža Jezusovo trpljenje. Zato pravi papež Aleksander I.: V kelihu se ne sme darovati samo vino, ne sama voda, ampak oboje mešano, ker beremo, da je oboje teklo iz njegove strani pri trpljenju. 3. Združenje vina in vode kaže združenje kristjanov z Jezusom. Zato pravi papež Julij I.: Očividno se kaže z vodo ljudstvo, z vinom Kristusova kri. Ko se v kelihu vinu primeša voda, se ljudstvo združi s Kristusom. 4. To povzroči ta zakrament, da je popotnica v večno življenje. Zato pravi sv. Ambrož: Voda se zлива v kelih in hiti v večno življenje³.

¹ Ioannes XXII. in Ep. ad Raynaldum (ann. 1318) n. 1: Hunc namque servando ritum, hoc sacramentum celebrans Christo ipsi statuenti veraciter se conformat. Non enim credendus est Christus ipse, qui temperantiae summae cunctis se prae-buit exemplum, in die coenae, qua hoc sacramentum instituit, vino puro sed lymphato potius usus esse, Salomone praedicente in Christi persona discipulis pro hac die: Venite, comedite panem meum et bibite vinum, quod miscui vobis.

² Benedict. XIV.: Vox calix apud Orientales significat non quaecumque vini vas, sed in quo soleat vinum ad potum temperari et misceri. (P. Lupus ad can. 23. Concilii Trullani.)

³ Thomas, Summa, P. III. qu. 74. a. 6: In hoc sacramento debet aqua misceri, primo quidem propter institutionem: probabiliter enim creditur quod Dominus hoc

Ko mašnik vliva vodo v kelih, moli pomenljivo molitev: Bog, ki si človeka v blagem stanu čudežno ustvaril, in ga, ko je bil grešil, še bolj čudežno prenovil; daj nam po skrivnosti te vode in tega vina združenim biti z božjo naravo tistega, ki se je ponižal naše človeške narave biti deležen, Jezus Kristus, tvoj Sin, naš Gospod, ki s teboj živi in kraljuje v edinosti sv. Duha, Bog od vekomaj do vekomaj, Amen. Iz te molitve je razvidno, da primešanje vode k vinu po namenu sv. cerkve znači tudi včlovečenje Sinu božjega, t. j. združenje božje in človeške narave v eni sami osebi.

Voda se mora vinu primešati, ne zato, ker je to k bistvu najsvetejšega zakramenta potrebno, ampak, ker je sv. cerkev tako zapovedala. Ako je Kristus rabil mešano vino, iz tega ne sledi, da je zdaj to božja zapoved. Kristus tega namreč ni zapovedal. Zato nismo k temu zavezani vsled božje, ampak vsled cerkvene zapovedi. Ta zapoved pa veže zelo strogo, tako da bi duhovnik smrtno grešil, ako bi vedoma ne primešal vode. Strogost izvira iz važnega namena, ki ga ima sv. cerkev pri tem obredu. Kajti najvišje skrivnosti naše sv. vere hoče s tem označiti in vernikom predočiti. Primešanje vode je tako potrebno, da npravoslovci ne pripuščajo nobenega slučaja, v katerem bi smel duhovnik začeti presveto daritev brez vode. Če bi je iz pozabljenosti ne bil pravočasno prilil, jo mora priliti pozneje, še celo po konsekraciji hostije, vendar pa pred posvečevanjem keliha. Po konsekraciji vina se ne sme dodati ničesar po navadi rimske cerkve.

Najbolj so se trudili Armenci, da jim cerkev dovoli, posvečevati čisto vino. Zanimivo je, kar je določila kongregacija za razširjanje sv. vere, ko se je obravnavalo združenje z rimsko cerkvijo. Dne 30. prosinca 1635. leta ni pripustila Armencem, da bi rabili samo vino iz več razlogov: 1. Dasi primešanje vode k vinu ni bistveno potrebno k zakramentu, ampak le vsled cerkvene postave, katero sme papež olajšati, se vendar Armencem tak obred na noben način ne more pripustiti, ker se voda primeša vinu vsled apostolskega izročila, in ker je verjetno po sporočilih sv. očetov, da je Kristus to storil. 2. Ker

sacramentum instituerit vino aqua permixto secundum morem illius terrae; unde et Proverb. IX, 5. dicitur: Bibite vinum quod miscui vobis. — Secundo quia hoc convenit representationi Dominicae passionis; unde Dicit Alexander I. papa: Non debet in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum, quia utrumque ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. — Tertio quia hoc convenit ad significandum effectum huius sacramenti, qui est unio populi christiani ad Christum, quia, ut Iulius I. papa dicit, »videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur. — Quarto quia hoc competit ad ultimum effectum huius sacramenti, qui est introitus ad vitam aeternam; unde Ambrosius dicit: »redundat aqua in calicem, et salit in vitam aeternam«.

tak obred kaže krivoverstvo monofizitov ali vsaj vzbuja o njem sumnjo. Kajti Nicefor jasno pravi, da Armenci zato samo vino posevečujejo, da s tem kažejo samo eno naravo v Kristusu. 3. Ker je Florentinski cerkveni zbor ukazal, da pri daritvi vinu primešajo tople vode. 4. Ker so Armenci apostolsko stolico vedno prosili, da se jim ta obred dovoli; in se jim je vendar vsikdar odreklo. Kajti Gregor VII., Aleksander III., Kalikst III., Evgen III. in Evgen IV., Janez XXII., Benedikt XI. in konečno Pavel V. izrečno niso dovolili tega obreda. 5. Ker je Luter ta obred odobril, in se ga kalvinci držijo pri svoji večerji; in ako bi se Armencem v poljskem kraljestvu ta obred dovolil, bi tamošnji kalvinci, ki jih ni malo, obrekovali rimsko cerkev, da je svoje naziranje spremenila in da se strinja z njimi.

Voda pa se more priliti pri obredih sv. daritve. To stori pri navadnih sv. mašah pri darovanju duhovnik sam, pri slovesnih pa subdiakon. Ne zadostovalo bi torej, ako bi duhovnik ali kdo drugi pred mašo ali pozneje prilil vode. Kajti to se mora zgoditi pri oltarju in po darovanju kruha, kakor ukazujejo obredne postave.

Pri Grkih je ta navada drugačna. Po obrednikih sv. Bazilija in Janeza Zlatoustu se mora dvakrat primešati voda. Enkrat vlijejo vode v kelih pred mašo, ko vse pripravljajo za sv. daritev. Duhovnik namreč prebode z malo sulico pripravljen kruh rekoč: »Eden izmed vojakov je odprl njegovo stran, in takoj je tekla kri in voda.« Med tem vlije diakon mrzlo vodo v kelih. Drugič se to zgodi po konsekraciji pred sv. obhajilom. Takrat diakon prosi duhovnika, da mrzlo vodo blagoslovi. Mašnik moli: »Blagoslovljena bodi gorečnost neprenehoma zdaj in vselej in na vekov veke. Amen.« Med tem mu vlije diakon v kelih tople vode rekoč: »Gorečnost vere polna svetega Duha. Amen.«

Kardinal Bona¹ pripoveduje, da imajo tudi v rimski cerkvi vsled stare navade nekateri redovniki (kartuzijani, dominikanci, cistercijenci) pravico, da kmalu, ko pristopijo k oltarju, pred začetkom sv. maše vlijejo v kelih vino, kateremu primešajo nekoliko vode. Med tem molijo kratko molitvico. To se jim zdi pred mašo primernejše, kakor še le pri darovanju.

Voda, ki se primeša vinu, mora biti naravna. Destilirana ali kaka umetna voda se ne sme nikoli rabiti v ta namen². Dasi je

¹ Bona, Rer. Liturg. 1. II. cap. 1. n. 7.

² Summa, loc. cit. a. 7 ad 3: Non refert quantum ad sacramenti necessitatem, quaecumque aqua misceatur vino, sive naturalis sive artificialis, ut rosacea; quamvis quantum ad convenientiam sacramenti peccet, qui aliam aquam miscet nisi naturalem et veram, quia de latere Christi pendentis in cruce aqua vera profluxit.

strogo zapovedano priliti vode, vendar je vino veljavno posvečeno, če se mu ni nobena kaplja vode dodjala. Zavživanje najsvetejšega zakramenta ne spada k bistvu tega zakramenta. Zato tudi primešanje vode ni bistveno potrebno, ker znači združenje s Kristusom¹. Zavživanje spada še le kot posledek k temu zakramentu in ravno tako tudi primešanje vode, brez katere se vino veljavno posveti. Le vsled cerkvene postave se to ne sme storiti.

Zanimivo je še vprašanje: Kaj se zgodi z vodo, ki je primešana vinu? Sv. Tomaž Akv. navaja trojno mnenje: 1. Nekateri menijo, da voda ostane tudi še po konsekraciji, ker se ne spremeni. 2. Drugi menijo, da se voda spremeni v vodo Kristusove strani, kakor se vino spremeni v njegova kri. 3. V tretjo skupino pa spadajo tisti, ki pravijo: Voda se po mešanju spremeni v vino in tako posredno postane pri konsekraciji Kristusova kri².

Za katero mnenje se naj odločimo? Sv. Tomaž meni, da se prva trditev ne more vzdržati, ker po konsekraciji ni drugega na oltarju, kakor Kristusovo telo in njegova kri. Sklicuje se tudi na izrek sv. Ambrozija. Drugo mnenje se mu ne zdi pametno, ker bi se v tem slučaju voda posebej posvetila, kakor se vino posveti ločeno od kruha. Zato se odloči za tretje mnenje, da se voda najprej spremeni v vino in vino v kri.

Dasi sv. cerkev še ni določila, kaj moramo v tej zadevi verovati, je zelo verjetno tretje mnenje, da se namreč voda, ki je primešana vinu spremeni v kri. Kajti res je, da po konsekraciji v zakramentu rešnjega telesa ni drugega, kakor telo Kristusovo in njegova kri. Ostanjejo le podobe kruha in vina. Razen tega uče Justin, Irenej in Ciprijan, da je Kristus to, kar je bilo v kelihu, spremenil v svojo kri.

Le v tem se ne strinjajo učenjaki, ali se voda spremeni neposredno v rešnjo kri ali posredno, t. j. tako da postane najprej vino in potem še le kri. Sv. Tomaž Akv., sv. Bonaventura, mnogi tomisti, Suarez, Vaskez in mnogi drugi, ki se opirajo tudi na rimski katekizem zagovarjajo posredno spremembo. Mnogo pa jih trdi, da se voda neposredno spremeni v kri³. Svojo trditev dokazujejo s tem, da cerkveni očetje na enak način govore o spremembi vode, kakor vina: Vino in voda se spremenita v Kristusovo kri⁴. Nadalje pravijo: Tvarina ke-

¹ Summa theol. ibid. a. 7: Hoc sacramentum perficitur in consecratione materiae; usus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. — ² Ibid. a. 8.

³ Toletua, De Coninck, Layman, Baronius, De Lugo e. a. Cf. Nouv. Rev. theol. a. 1873.

⁴ Ioan. Damasc. De fid. I. IV, c. 14: Vinum et aqua transmutantur in sanguinem Christi.

lihova je vino, kakor je v vsakdanji rabi. To pa se ni rabilo nemešano, ampak mešano z nekoliko vode. Kakor kvas sam za se ni tvarina konsekracije, ampak kvašen kruh, ravno tako voda sama za se ni primerna tvarina, pač pa, ako je primešana vinu. *Dr. Jos. Somrek.*

Dogmatiški zistem Pavlov in nauk Kristusov.¹

Pozitivistično svetovno naziranje, ki označuje našo dobo, je porodilo moderno evlucijsko versko filozofijo. Ta veda išče v vseh verskih temeljnih idej, iz katerih so se po naravnem potu razvili vsi verski sestavi, kar jih poznamo dandanašnji. Lotila se je tudi krščanstva, tega izrednega pojava v zgodovini človeštva, in ga razkrajala, ne da bi prišla do enotnih rezultatov. Tolstoj je našel v krščanstvu budiške, Nietzsche židovske, drugi zopet heleniške elemente; Harnack in liberalni protestantje pa zrejo »bistvo krščanstva« v neki nedogmatični čustveni religiji. Ker pa je nauk Kristusov tako vzvišen in misteriozen ter nerazdružljivo zvezan z njegovo osebo, kar drugod ne najdeš, se je še vsakdo zapletel v protislovja, ki ga je hotel razložiti kot naravno evlucijo kateregasižebodi verstva. Zato so korifeji ateizma jeli analizirati dogmatičen sestav sv. Pavla, češ, on je izkrivil Kristusov nauk in ga spravil v neki zistem, ki ima na sebi vse znake židovstva.

Nietzsche in večina modernih verskih filozofov trdi, da Pavlova hamartologija, to je nauk o grehu, njega počelu in razvitku, bistveno nasprotuje temu, kar uči o grehu, svetu in satanu Kristus. To paradoksnost trditve si je izposodil Nietzsche od Tolstoja in sprejel kot aksiom frazo Tolstojevo, da je bistvo vsega evangelija Kristusovega zapopadeno v besedah Gospodovih pri Mat. 5, 39.: »Ne protiviti se zlu!« Potem takem Kristus ni oznanjal sovraštva do sveta in greha, ampak popolno indiferentnost proti vsem zunanjim vplivom, kulturi, družbi in delu, neko bolehalo pasivnost. Kristjan naj se svetu umakne in naj živi svoje življenje, resnično življenje, kar je izrazil Kristus z besedami: »Glejte, kraljestvo božje je med vami« (Luk. 17, 21). Kultura, tako

¹ Porabljeni viri: Simar, *Theologie des hl. Paulus*; Cornely — *Introductio in N. T.*, Schwane — *Dogmengeschichte I.* — F. Nietzsche — *Antichrist*; Leo N. Tolstoj — *Der Sinn des Lebens*.

pravi Nietzsche v svojem »Antikristu« dobesedno, Kristusu ni bila znana, on je ni niti čul, zato se ni treba bojevati proti nji, saj je on ne zanikava. Isto velja o državi, družbi, delu, vojski. Kristus cerkvenega pojma: »svet« ni poznal. On sploh ne ume zanikovati! V sestavu Kristusovih nauk ne najdeš pojmov: greh, kazen, plačilo. To je ravno veselo oznanilo, da je odpravljen greh in vsaka razlika med človekom in Bogom.« Tisti, ki je uvedel rabinske pojme o svetu, grehu in satanu, je infamni, zviti apostol Pavel!

Dva vzroka sta, ki sta dovedla Nietzscheja do te zlobne trditve. Prvič: Nietzscheju in novodobnemu nevernemu kulturnemu toku sta neljuba pojma greh in kazen, ker bi potem ne mogla, kakor pravi Nietzsche sam, sestaviti zistema, krasne in velike imoralitete, morale brutalnega nadčloveka. Naša doba ljubi leni in pasivni budizem in ker ji krščanstvo nasprotuje, poskuša zaviti evangeljske besede, nekatere Kristusove izreke povdariti, druge pa zamolčati, da bi napravila iz Kristusove blagovesti nekak budističen katekizem in da bi predstavila Kristusa kot semiškega Buddha, le s to razliko, da je mesto: »Nirvane« rabil Kristus sentenco: »Ne ustavljajte se zlu!« Tisti Nietzschejev Kristus, ki vsem odpušča in ki je indiferenten nasproti vsem pogubnim težnjam kulture, ali ni to tisti usmiljeni sentimentalni Jezus, kakršnega si želijo naši libertinci?

Drugi vzrok, ki nagiba Nietzscheja, da eliminira iz evangelijev nauk o svetu, grehu in satanu, je ta, da potem lažje taji potrebo nadnaravne milosti, ki dvigne človeka iz temine in dušne smrti v stan luči in novega življenja. Ako vsled greha človek ni zapadel močem teme in satana, se povspne lahko sam s svojimi naravnimi močmi do vedno večje popolnosti. Kar poudarja Nietzschejeva struja, ni nič drugega kot na novo pogreti pelagijanizem, ki zanikuje izvorni greh in potrebo milosti.

Ako pa trdi Nietzsche, da je Pavlovo naziranje o grehu mračno, rabinsko in hebrejsko, potem mu pač ne moremo odgovoriti drugega kot to, da ima Kristusov nauk o grehu še veliko bolj izrazit židovski kolorit. Stroge Zveličarjeve izreke, ki obsojajo svet in greh in ki so zelo slični sentencam starih izraelskih prerokov, nam je najboljše ohranil učenec ljubezni sv. Janez. V njegovem evangeliju ne najdeš indiferentnega Kristusa, ampak Zveličarja, borečega se proti grehu. Sv. Janez navaja tiste Kristusove govore, kjer nas uči Sin božji, da smo zapadli oblasti satanovi in da nas iz tega suženjstva more rešiti le on. Janez, ki je počival v naročju Gospodovem in nam slika Jezusa vsega ljubeznivega, nežnega in mehkega, nam kaže obenem Jezusa nenavadno trdega in strogega, kadar obsoja svet in njegove otroke: »Kdor

ne ostane v meni, ga bom zavrgel, kakor nerodovitno mladiko, da ga bodo pobrali in vrgli v ogenj« (Jan. 15, 6).

Toda — ali res obstoji kako nasprotje med Kristusom in Pavlom? Dejstvo, da je greh podedovan, nam še ne more popolnoma pojasniti tistega krutega gospodstva, ki ga ima greh nad človeškim rodом. Greh je povzročil neko odvisnost od satana. Klasično mesto, ki razvija to misel najbolj logično in jasno, se nahaja v VI. poglavju Pavlovega pisma do Rimljanov; to poglavje pa je čudovito slično VIII. poglavju Janeza evangelista. Kristusove besede so celo strožje kot Pavlove, kar se seve ne strinja s tisto solzavo karikaturо sentimentalnega Jezusa, katerо si je napravil moderni svet.

Čujmo Pavla: »Greh naj torej ne gospoduje nad vašim umrljivim telesom, da se ne boste vdali njegovi poželjivosti. Tudi ne dovolite, da bi bili vaši udje orodje, ki se ga poslužuje greh; ampak podvrzite se Bogu, liki vstali od mrtvih in udje vaši naj bodo Bogu orožje pravice. Greh namreč ne bode gospodoval nad vami, kajti vi niste več podvrženi postavi, ampak milosti. Mar ne veste, da ste sužnji tistega, kateremu sledite, ako se udaste grehu? Toda vi ste osvobojeni greha postali služabniki pravičnosti« (Rim. 6, 12—14). To misel pa je skoro z istimi besedami, a veliko lepše in bolj preprosto izrazil Kristus rekoč: »Resnično, resnično vam povem, kdor dela greh, postane suženj greha.« (Jan. 8, 34.)

Dočim govori sv. Pavel o suženjstvu sploh, naznači Kristus hkrati tri poglavitne faktorje, ki povzročajo to suženjstvo človeštva pod grehom in sicer s tako markantnimi in lapidarnimi besedami, da nam skoro postane jasen ves misterij, ki zagrinja dolgo povest trpljenja grešnega, zaslužjenega človeštva. Ti trije faktorji so: zaslepljenost in zakrknjenost srca, satan in svet. Kristus uči, da so spone greha tako močne, da se jih je težko znebiti. »Kamor grem jaz, vi ne morete iti« (v. 21), govori zaslepljenim farizejcem. Greh more odpustiti le Sin božji: »Če vas bo torej osvobodil Sin, boste zares prosti« (v. 36). Dočim naznači sv. Pavel v VI. poglavju pisma do Rimljanov satanovo gospodstvo le nalahno, ga Kristus omenja izrečno, ko pravi farizejcem: »Vi izhajate od očeta satana in hočete izpolniti želje svojega očeta (v. 44).

V največje nasprotje s svetom pa se postavi Kristus s temile besedami: »Vi ste od tega sveta, jaz sem iz višin. Vi ste od tega sveta, jaz pa nisem od tega sveta« (v. 23).

Ko se poslavlja Kristus pred smrtjo od svojih učencev, jim razjasni kontrast, ki viada med svetom in njim. V XVI. poglavju sv. Janeza beremo: »In ko bo prišel sv. Duh, bo obtožil svet zaradi greha in ga bo prepričal o pravičnosti in sodbi. O grehu, ker niso verovali

v mene; o pravici pa, ker grem k očetu in me ne boste več videli, o sodbi pa, ker je poglavar tega sveta že obsojen« (v. 8—11). In ko je Zveličar molil za svoje učence in za tiste, ki ga ljubijo, je izrekel ostre besede: »Jaz molim zanje, jaz ne molim za svet« (17, 9). Sv. Pavel označi kot bistvo človekovo odvisnost od satana, tisto zavest, ki tlači in mori človeštvo, zavest, da smo vsled greha vsi zapadli smrti. Zato Pavel pravi o satanu, da ima on »gospodstvo nad smrtjo«. Ni-li to isto, kar je rekel o satanu Kristus: »On je ubijalec od veka«? (Jan. 8, 44.)

V VIII. poglavju pisma do Rimljanov nam sv. Pavel obširno in silogistično razlaga dogmo o izvirnem grehu. Kar je tu povedal sv. Pavel na dolgo in široko, je kratko in v obliki sentence izraženo v III. poglavju evangelija sv. Janeza, kjer Kristus razjašnjuje Nikodemu misterij odrešenja. Kristus uči tu izrecno, da se mora človeštvo preporoditi, kajti duh in milost morata premagati to, kar je porojeno iz mesa. Meso pa pomeni v sv. pismu vedno pokvarjeno človeško naravo. Zato tudi beremo v evangeliju Janezovem, da je označil Janez Krstnik poslanstvo Kristusovo z besedami: »Glej, jagnje božje, ki odjemlje greh sveta«. Da ta greh pomeni greh par excellence, izvorni greh, se razvidi iz tega, ker v grškem tekstu stoji: τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, torej znani, poglavitni greh.

Navedena mesta nam torej jasno kažejo, kako puhla je trditev Nietzschejeva in njegove struje, ki bi hotela spraviti v nasprotje Pavlovo hamartologijo z duhom Kristusovih nauk. Čemu se neki zgražajo nad rabinskim, hijerarhičnim pojmom svetá, ko evangeliji vzlic veliki ljubezni, ki odseva iz njih, vendarle povsod kažejo na nepremostljiv prepad, ki zija med kraljestvom resnice in milosti, ustanovljenem po Kristusu in kraljestvom satanovim, to je svetom. Kar imenuje Pavel *κόσμος* ali pa *αἶὼν οὗτος*, ni ne specifično hebrejski in ne gnostiški pojem, ampak pojem, ki ga je rabil Kristus pri vsaki priložnosti. Ko smo to dokazovali, smo se ozirali posebno na Janezov evangelij, toda tu bodi pripomnjeno, da vse prilike Kristusove v Matejevem evangeliju, ki govore o plevelu in o sovražniku človeštva, temeljijo na isti dogmi o grehu in njega početu.

* * *

Centralna točka dogmatskega zistema Pavlovega je njegova soterijologija, nauk o odrešenju in smrti Kristusovi. Ker je dandanašnji v mnogih krogih razširjeno mnenje, da tiči pomen Kristusovega poslanstva v njegovih govorih in njegovi moralni osebnosti, ne pa v njegovi smrti, ki je za naše grehe dala neskončno zadoščenje, zato se

moramo pri tej točki dalje pomuditi. Z infernalno zlobo vali Nietzsche na Pavla apostola vso krivdo, da se je med kristjani vdomačilo mističsko naziranje o pomenu Kristusovega trpljenja in smrti. Pavel da je spoznal moč demokracije sužnjev v starem paganizmu, hotel jih je porabiti za svoje namene, zato da je potvoril blagovest Kristusovo in proglasil trpljenje, bolezn, nevednost, sploh vse slabosti in »instinkte mase« kot nekaj vzvišenega in očiščujočega, kar ima svoj prototip v trpljenju in smrti Zveličarjevi! Zato, da je potvaril vse izreke starih prerokov. Harnack in liberalni protestantje se izražajo sicer bolj elegantno o tej potvari Pavlovi, pa učijo isto kot Nietzsche.

Navel bodem 8 razlogov, ki bodo dokazali, da je Nietzschejevo mnenje krivo in da med Kristusovim in Pavlovim naukom o odrešenju ni niti sence kakšnega nasprotja.

I. Soterijologije Pavel ni mogel zajeti iz rabinjskih nauk ali pa iz nauk svojega učenika Gamalijela. Govorčiti tu o rabinizmu je nezmisel, kajti Pavel povsod nasprotuje židovskemu pojmu o posvetnem Mesiju.

II. Pavel povsod predpostavlja v svojih pismih, da je bralcem pomen odrešenja vsaj v glavnih potezah dobro znan.

III. Nikdar ne popravlja svojih soterijoloških pojmov in jim nikdar ne pridaja kaj novega, in si nikoli ne nasprotuje.

Isti momenti soterijološkega nauka se ponavljajo vedno v štirinajstih pismih od I. 53—67. in če odkrije Pavel kako novo soterijološko resnico, so to le izvajanja in logična evolucija fundamentalnih dogem, ki jih je učil že Kristus. In drugače tudi ni bilo mogoče. Skupek dogem o odrešenju je tako velik, da evangelisti niso mogli tega, kar je Kristus oznanjal o pomenu svojega trpljenja, vsega napisati. Ustna tradicija, notranja inspiracija in zdrav razum, ki je iz znanih resnic izvajal neznane, so pomagali Pavlu, da je soterijologijo razširil, to je: da jo je pojasnil v njenih mnogovrstnih odnosih do drugih resnic, kolikor se to da; kajti misterij Kristusove smrti ostane misterij, dokler smo na svetu.

IV. On sam označi natanko vir, iz katerega je zajel svoj soterijološki nauk, v pismu do Galačanov in Efežanov; to je razodetje Kristusovo.

V. Pavlov nauk o odrešenju se popolnoma ujema z naukom drugih apostolov. Tu se sklicujemo posebno na sv. Petra, ki je po svoji naravi, običajih in milijeju, v katerem je živel, mnogo bolj soroden sv. Jakobu, vestnemu izvrševalcu Mojzesove postave, kot Pavlu. V obeh svojih pismih je pojašnjeval nauke Pavlove, ki jih nekateri, kakor pravi sam, »potvarjajo«, kajti: »v pismih predragega mi brata Pavla je mnogo težko razumljivih stvari.« (II. Pet. 3, 16.) Vzlic temu sv.

Peter Pavlovega nauka o odrešenju ne pojašnjuje, nikar še le popravlja — kar uči o odrešenju sv. Peter, ni nič manj težko umljivo, kot to, kar piše sv. Pavel, in še več, on rabi ravno iste besede in isto frazeologijo, kot Pavel v pismu do Efežanov.

VI. Sv. Pavel, četudi bi bil nameraval potvariti Kristusov nauk, bi tega ne bil mogel. Kako bi bil mogel vsiliti prvim kristjanom svoje soterijološke pojme, ko mu vendar kristjani jeruzalemskega občestva, med njimi celo dva apostola sv. Peter in Jakob, v začetku niso niti zaupali? Vrh tega sta dva faktorja sv. Pavlu povsod nasprotovala in natančno nadzirala in kontrolirala njegovo delovanje: Židovski hebrajski kristjani in gnostiki. Oboji so se trudili, da bi dokazali sv. Pavlu, kako nasprotje je med naukom njegovim in naukom Kristusovim in drugih apostolov, kar se jima pa ni posrečilo.

VII. Kar pa je najbolj važno: Pavlov nauk o odrešenju, ki nam ga je Kristus zaslužil, je v tesni zvezi s Pavlovim življenjem samim. Za to resnico je Pavel trpel čez 30 let in za to resnico je tudi mučenik umrl. »Judje sicer zahtevajo čudežev, Grki pa iščejo modrosti. Mi pa oznanjujemo le Kristusa križanega, ki je Judom v spotiko, paganom pa neumnost«, tako piše sam Korinčanom (I. Kor. 1, 23). Nauk o odrešenju je bil Pavlu življenjski princip. Iz tega nauka je crpal tisto zmagoslavno zavest, s katero se je podal v smrt. Iz tega nauka je zrastle tista žarka ljubezen do Kristusa, o kateri nam priča ne le vsaka stran, ampak vsaka vrstica njegovih pisem. Le perverzna izprijenost, umazanost ali pa brezmejna nevednost more dovesti koga do trditve, da je ta Pavlova ljubezen hlinjena.

VIII. Ako le v glavnih potezah razkrojimo Pavlove soterijološke nauke, bomo našli, da niso ničesar drugega kot razvoj glavnih dejstev odrešenja, kakor jih je učil Kristus.

Smrt Kristusova je sredotočje celega odrešenja, cilj Kristusovega poslanstva, le ona je počelo preobrata človeštva, vir nadnaravne milosti. Ona je ravnala vse momente Kristusovega življenja in delovanja, jih razsvetljevala in jim podajala enotno smer. Ta nauk je Pavel zajel pri Kristusu, kajti sam Kristus je že v začetku svojega delovanja jasno povdaril, da je naše odrešenje in naše prerojenje neposredno v vzročni zvezi z njegovo smrtjo, ne pa z njegovimi nauki ali njegovo moralno osebnostjo, kakor si domišljajo Nietzsche in drugi. In sicer je Kristus navajal pri tem tipične dogodke stare zaveze, ravno tako kakor Pavel v pismu do Hebrejcev. Ko namreč razlaga Nikodemu misterij odrešenja in prerojenja pravi: »In kakor je Mojzes povišal v puščavi kačo, tako je treba, da bo povišan sin človekov, zato, da vsak, ki veruje vanj, ne pogine, ampak postane deležen večnega življenja« (Jan. 3, 14). To misel sv. Pavel na razne načine izraža v vseh svojih pismih, ta

ideja je vodilni motiv vseh njegovih nauk, toda osnovni nauk tega naziranja je že Kristus naznačil. Zato se sv. Pavel tudi vedno sklicuje nanj in iz dna duše je v VIII. poglavju pisma do Rimlj. Kristusu, ki je tolikanj ljubil človeški rod, da je zanj umrl, zapel najlepšo himno, kar jih pozna nova zaveza in poezija vseh narodov sploh.

Ravno tako je že Kristus v par markantnih besedah proglasil dogmatično dejstvo, ki ga poudarja Pavel neštetokrat, da je namreč počelo, najgloblji vzrok in zadnji namen odrešenja neskončna ljubezen božja do človeškega rodú. Tisti brezmejno globoki prepad božje ljubezni, v katerega je zrl s preroškim duhom in v svetem navdušenju Pavel, je že Kristus odkril duhu Nikodemovemu, ko mu je rekel:

»Tako je Bog ljubil svet, da je dal svojega edinorojenega sina, zato da vsak, ki veruje vanj, se ne pogubi, ampak zadobi večno življenje« (Jan. 3, 16).

Skoro dobesedno isto pa je to, kar je v VIII. poglavju pisma do Rimljanov rekel sv. Pavel:

»Če je Bog z nami, kdo bo proti nam? Ki tudi svojemu lastnemu sinu ni prizanesel, ampak ga je za nas vse dal, kako nam ž njim ne bo tudi vsega podaril?« (Rim. 8, 31. 32.) Da je smrt Kristusova obenem notranja žrtev, neka resignacija in popolna vdanost v božjo voljo, to povdarjata Kristus in sv. Pavel, Kristus v obliki kratke sentence, Pavel bolj obširno. V evangeliju Janezovem beremo: »Hrana moja je to, da storim voljo tistega, ki me je poslal, da dokončam delo njegovo« (Jan. 4, 34).

V pismu do Hebrejcev pa pravi sv. Pavel z besedami 39. psalma: »Žrtve in daritve nisi maral, pa telo si mi pripravil: Žgavne daritve ti niso bile po volji.

Tedaj sem rekel: Glej pridem; v začetku knjige je pisano o meni, da storim Bog, voljo tvojo« (Hebr. 10, 5—7).

Bistven in prvi učinek Kristusove smrti pa je ta, da je tako Bogu zadostil za naše grehe. Vse, kar uči sv. Pavel o tem, je le odmev besed Kristusovih, ki jih je izustil pri zadnji večerji in ki jih beremo v vseh treh sinoptičkih evangelijih. Baš tu se lahko sijajno dokaže identičnost nauka Pavlovega s Kristusovim, kajti apostol sam, vedoč, da oznanja težko umljivo dogmo, se sklicuje v XI. poglavju prvega pisma do Korinčanov na to identičnost, rekoč (v. 23):

»Jaz sem namreč prejel od Gospoda, kar sem tudi vam izročil, da je Gospod Jezus v tisti noči, ko je imel umreti, prejel kruh, se zahvalil, ga zlomil in rekel: ...« in potem navaja apostol dobesedno, čisto doslovno znane besede Kristusove, ki jih najdeš v 22. poglavju Lukeža in z malimi varijantami v 26. poglavju Matevža in 14. poglavju Marka evangelista. »To je moje telo, ki bo za vas dano: to storite v

moj spomin.« In: »Ta kelih je zaveza v moji krvi, to storite, kadar koli pijete v moj spomin.«

Nietzscheju in njegovim somišljenikom pač ne preostaja drugega, kot trditi, da so tudi evangelisti v kratki dobi po Kristusovi smrti, prevarivši sami sebe in druge, potvarili nauk Zveličarjev in uvedli pojem zadoščujoče smrti Gospodove. Ker je naloga apologetike, da dokaže ničevnost te hipoteze, naj tu le to omenim: Kdor trdi kaj takega, ta si sam izpodkoplje temelj, na katerem zida svoje dokaze. Kje pa naj potem izvé za pristen nauk Kristusov, ako so evangeliji in Pavlova pisma sad prevare in halucinacij? Kako pa more Nietzsche govoriti o nasprotstvu med Pavlovo in Kristusovo soterijologijo, ako pa pristnih soterijoloških nauk Kristusovih nikjer ne najdeš? Seve: Nietzsche in Tolstoj sta si delo znatno olajšala: Iztrgala sta nekaj Kristusovih izrekov iz konteksta, razložila jih po svoje, potem iz tega izveržila cel pristen pra-nauk Kristusov. Toda: odkod pa vesta, da so baš ti izreki Kristusovi pristni in nepokvarjeni? Kako moreta vedeti, kaj je v evangelijih pristno in kaj je izkrivljeno? Kdo jima je podal ta kriterij? Ustna tradicija in apokrifi soglašajo v glavnem z evangeliji: kje so tedaj pristna poročila, ki morejo biti merilo za pristnost evangelijev in Kristusovih nauk? No Nietzsche, Tolstoj in Harnack tega kriterija niso dolgo iskali. Kriterij jim je bilo njih subjektivno svetovno naziranje. Potem so si tudi prikrojili vsi trije »bistvo krščanstva«.

* * *

Hamartologija, nauk o grehu, tvori podlago, soterijologija, nauk o odrešenju, višek, haritologija, nauk o milosti, pa teme in krono dogmatičnega zistema Pavlovega. Zaman se trudijo moderni verski filozofi, da bi našli vir, iz katerega je zajemal apostol, ko je učil potrebo in krasoto milosti božje, ako ga ne iščejo pri Kristusu. Teologija hebrejska in rabinska ni mogla podati Pavlu natančnega in pravega pojma o bistvu milosti, kajti stara zaveza ni poznala božjega sinovstva, ki je poglobitni učinek posvečujoče milosti, ampak je obtičala pri ideji hlapčevskega razmerja, ki vlada med Bogom in izraelskim ljudstvom. Sv. Pavel pa vedno povdarja, da nismo več sužnji, in Korinčanom na primer piše dovolj jasno: »In mi nismo kakor Mojzes, ki si je zakril obličje, da ne bi sinovi Izraelski gledali njegovega obraza... Bog namreč je duh, kjer pa je duh božji, tam vlada svoboda. Mi pa zremo Boga odkritih lic in spreminjamo se v podobo božjo k vedno večji slavi« (II. Kor. 3, 13—18). Med Pavlovim in hebrejskim naziranjem zija nepremostljiv prepad. Ta kontrast nam postane še bolj očiten, če se ozremo na dolgi in težki boj, ki ga je bil sv. Pavel s hebrajskimi

kristjani svoje dobe. Kako malovredno in uprav kretensko je očitanje, da je uvedel Pavel hebrajistiške nazore v Kristusov evangelij, razvidiš najbolj iz tega neovržnega dejstva, da je bil sv. Pavel tisti, ki je iz partikularnega židovsko krščanskega občestva napravil univerzalno cerkveno občino, ki je tudi pagane poklicala v svojo sredo. On je rešil prvotno židovsko občino in preprečil, da ni zamrla v mrtvilo židovskih ceremonij. Ko je prišel l. 37. prvič v Jeruzalem, so ga mnogi židovski kristjani gledali po strani, ker mu niso zaupali in so ga še pozneje nekaj let bolj odganjali kot izpodbujali k apostolskemu delovanju. Sv. Barnaba pa je spoznal poklic Pavlov in ga je pozval k sebi v Antiohijo, da bi mu ondi pomagal razširjati evangelij med pagani. Pozneje pa, ko se je vnela ostra polemika s hebrajiškimi kristjani, so se ti sklicevali vedno na Petra in Jakoba, češ, ta dva se držita natančno Mojzesove postave in njenih ceremonij. Da je šlo tu v prvi vrsti za soterijološke in haritološke dogme, nam jasno priča pismo Pavlovo do Galačanov, kjer uči apostol, da bi smrt Kristusova, naše odrešenje in milost postala brezpomembna, ako bi obveljalo naziranje židovskih kristjanov. In potem bi ne bilo več božjega sinovstva, ampak vse bi zopet zapadlo suženjstvu in bi častilo Jehovo v strahu in trepetu.

Na apostolskem zboru l. 51. se je doseglo med apostoli popolno sporazumljenje in odslej imenujeta sv. Peter in strogi ascetiški sv. Jakob Pavla le svojega dragega brata, ga izpodbujata in podpirata, kjer le moreta. Sv. Peter se Pavla prisrčno spominja v svojem II. pismu, sv. Jakob pa mu je z dobrohotnimi sveti pomagal še leta 59., ko so Pavla v Jeruzalemu vrgli v ječo; nasprotno pa priporoča sv. Pavel v svojem pismu do Hebrejcev, naj se spominjajo v molitvah svojih predstojnikov, ki so umrli za Kristusa, to je za Štefana in Jakoba.

Sporazumljenje z apostoli je sv. Pavel lahko dosegel, ker med njimi ni bilo dogmatične razlike, ali sporazumljenje s hebrajisti je bilo nemogoče. Ti tudi po apostolskem koncilu niso mirovali, ampak so ščuvali vse cerkve proti Pavlu. Napadali so njegov evangelij, njegovo osebno čast, podtikali mu najslabše namene in nahujskali proti njemu v prvi vrsti Jude, ki so grenili sv. Pavlu življenje celih 22 let, tako da se je, kakor piše sam Korinčanom, vsled bojev proti Judom in nekaterim ozkosrčnim kristjanom celo naveličal živeti. Rane, ki so mu jih zadali Judje so mu prav za prav zasekali hebrajiški kristjani, in biče s katerimi so ga teple rimske oblasti, so pomagali spletati kratkovidni judovski kristjani.

Ves svoj nauk, ki ga najbolj krasijo haritološke resnice, je torej zajel sv. Pavel iz Kristusove blagovesti, ne pa iz židovskega teološkega zistema. Saj tudi sam neštetokrat v vzvišenih, poetičnih in zanosnih

besedah povdarja, da ne pozna drugega učitelja in vira kot Kristusa in ne druge poti, kot križ, in to najbolj v pismu do Galačanov, ki je celo naperjeno proti hebrajstvom. »Jaz sem namreč vsled postave mrtev za postavo, zato, da živim Bogu: s Kristusom vred sem pribit na križ. Živim sicer, toda ne jaz, ampak Kristus živi v meni. Če pa sedaj živim v temle mesu, živim v veri sinu božjega, ki me je ljubil in se je dal samega sebe za mene« (Gal. 2, 19. 20). Korinčanom označi devizo svojega delovanja s temi-le besedami: »Jaz pa oznanjujem križanega Kristusa, ki je židom v spodtiko, paganom pa neumnost (I. Kor. 1, 23). Filipljanom piše, da v Rimu nekateri oznanjajo Kristusov nauk iz sebičnih namenov, toda vzlic temu vzklikne. »Kaj za to? Samo da oznanjajo Kristusa! To me veseli in me bo še veselilo... Meni je namreč življenje Kristus in umreti mi je dobiček« (Fil. 1, 17). In ker ve, da je on izbran, da oznanja pristen Kristusov nauk, zato zaupno piše svojemu ljubljencu, Timoteju, v drugem prisrčnem pismu do njega, ki je pisano v ječi kratko pred smrtjo: »Razodel nam je Bog svojo milost po razsvetljenju odrešenika našega, Jezusa Kristusa, ki je sicer uničil smrt, toda razsvetlil naše življenje s svojim evangelijem, ki ga oznanjujem jaz kot apostol in učenik paganov. Zaradi tega tudi trpim preganjanja pa se jih ne ustrašim. Jaz namreč vem, komu sem verjel« (II. Tim. 1, 12). In vse te besede se združijo v en mogočen akord, v eno triumfalno pesem: »Jaz že vgašam in čas moje smrti se bliža. Dober boj sem bojeval, svoj tek sem dokončal, vero sem ohranil. Zato mi je prihranjena krona pravičnosti, katero mi bo dal Gospod tisti dan, pravični sodnik: toda ne samo meni, ampak tudi tistim, ki ljubijo njegov prihod« (II. Tim. 4, 8).

In te besede naj bi bile besede fanatika ali pa prekanjenega dialektika? Niti ton niti kolorit teh besed ni židovski, nikar še le misli!

Nepotrebno delo pa bi bilo, dokazovati, da nauka o milosti sv. Pavel ni mogel zajeti pri paganih, neoplatoniških ali pa pri budistih. Budiška religija sicer pozna neko spojitev človeštva z božanstvom, s svetovnim procesom ali pa z nirvano: Ali pojem milosti ji je popolnoma tuj: saj je budizem avtosoterična religija, dočim je krščanstvo heterosoterično. Budizem uči, da je cilj človekov etično spolnjevaje do izjednačenja s panteistovskim božanstvom; krščanstvo povdarja, da bo človek v večnosti deležen na način narave božje, nadnaravno sličen odrešeniku svojemu. Toda budizem pravi, da se more človek sam s svojimi naravnimi moči povspenjati do vedno večje popolnosti, dočim krščanstvo pripisuje pomoči milosti božje vsak korak, s katerim stopamo po ti solzni dolini k nebeškemu Jeruzalemu naproti Bogu, viru vse blaženosti. Ta heterosoterični princip je sv. Pavel prekrasno izrazil v pismu do Korinčanov: »Po milosti božji sem to, kar sem in

milost njegova v meni ni bila prazna, ampak delal sem več od vseh — toda ne jaz, ampak milost božja z menoj« (I. Kor. 15, 10). In te besede so zopet le odmev božanstvenih besed Zveličarjevih: »Nihče ne more priti k meni, če ga ne pokliče in pripelje k meni oče, ki me je poslal.« In jaz, ko bom povišan na križu, bom vse nase potegnil.

Ko smo zdaj svojo tezo dokazali negativno, jo hočemo dokazati še pozitivno.

Pismo Korinčanom, posebno XII. poglavje, celo pismo Efežanom in Kološanom povdarja misel, da se človek v stanu posvečujoče milosti, združi na skrivnosten način s Kristusom tako, da je On življenjski princip vernikov, ki oživlja in ravna vse organske funkcije cerkve, mističnega telesa Kristusovega. To pa je izrazil brez vsake dijalektike Kristus. (Janez 15. pogl.)

»Kakor mladika ne more roditi sadú sama od sebe, ako ne ostane v trti, tako tudi vi ne, če ne ostanete v meni. Jaz sem trta, vi ste mladike, kdor ostané v meni in jaz v njem, ta doprinaša mnogo sadu, kajti brez mene ne morete storiti ničesar.« Da je Kristus tako univerzalno počelo vsega nadnaravnega življenja, je sv. Pavel popolnoma v smislu ravnokar navedenih besed Zveličarjevih izrekel v XI. poglavju pisma Rimljanom, ki je do cela haritološko: »Kajti iz njega in po njem in v njem je vse: njemu samemu slava na veke!«

Če se komu zdi trd in nekako židovski nauk o zaslepljenosti grešnikov, nauk, da si milosti božje ne moremo zaslužiti, ampak da njena podelitev odvisi od božje volje, da Bog nekaterim vsled posebne ljubezni nameni večno slavo, kar sv. Pavel uči posebno v VIII. poglavju pisma do Rimljanov, ta naj bere evangelije in našel bo, da Kristus, kadar govori o vzrokih propada izraelskega ljudstva, govori popolnoma v istem zmislu, kakor sv. Pavel, da iste citate stare zaveze navaja! Obadva, Kristus in Pavel, nam plastično slikata trud Boga sina za trdovratno judovsko ljudstvo. Pavel v X. poglavju (v. 21) pisma do Rimljanov tako-le: »Cel dan sem razprostiral svoje roke k ljudstvu, ki mi ni verovalo in mi je nasprotovalo«, Kristus pa v XXIII. poglavju Mateja: »Jeruzalem, Jeruzalem, ki moriš preroke in kamenjaš tiste, ki so poslani k tebi, kolikokrat sem hotel zbrati tvoje sinove, kakor zbere kokoš piščeta pod perotmi in ti nisi hotelo?« Zakrknjenost Judov pa slikata obadva z istimi besedami Izaija preroka (6, 9); Kristus pravi v XIII. poglavju v Mateja (v. 14): Poslušali bodete in ne boste razumeli, gledali bodete, pa ne boste videli¹. Sv. Pavel pa piše v XI. poglavju (v. 8) pisma do Rimljanov. »Dal jim je Bog oči, da ne vidijo in ušesa da ne slišijo do današnjega dne.«

¹ Prim. v VIII. poglavju Lukeža in XII. Janeza.

Če poprašamo po bistvu posvečujoče milosti in njenih nadnaravnih učinkih, nam sv. Pavel neštetokrat, posebno pa v pismu do Tita, Korinčanov in Efežanov odgovori: Milost povzroči v človeku preporod, prenovljenje, prevstvarjanje, milost je luč, novo življenje. »La vita nuova«, novo življenje je navdušilo Danteja do prekrasnih sonetov, toda njih motivi so poniknili iz mogočnih besed Pavlovih (II. Korin.): »Če tedaj kdo živi v Kristusu, je postal nova stvar: staro je vse prešlo, glej: »Vse prenovim«. »Nekdaj ste bili tema, sedaj ste luč v Gospodu« (Efež.)

Kdo se sedaj ne spominja, da je to novo življenje, ta luč osnovna misel celega Janezovega evangelija? Vsi govori Jezusovi, ki so zaznamovani v tem evangeliju razvijajo tile dve resnici: »Bil je prava luč, ki razsvetli vsakega človeka, ki pride na ta svet in »Jaz sem kruh življenja«. Vse besede Kristusove, kar jih bereš pri Janezu, ponavljajo in razprejajo to sentenco: »Jaz sem vstajenje in življenje: Kdor veruje v mene, bo živel, čeprav je umrl; in vsak, kdor živi in veruje v me, ne bo umrl vekomaj.« In to zmago Kristusovo nad smrtjo, mar je ni tudi sv. Pavel povdarjal povsod in ne beremo v XV. poglavju pisma do Korinčanov navdušene besede: »Kje je smrt, tvoja zmaga, kje je tvoje željo, o smrt?« In vsa haritologija Pavlova, nili vsa zapopadena v kratkih a jedrnatih besedah, ki jih je govoril Kristus Nikodemu (3, 7): »Resnično, resnično ti povem, če kdo ni prerojen iz vode in Duha svetega, ne more vstopiti v kraljestvo božje. Kar se rodi iz mesa, ostane meso, kar pa se rodi iz duha, ostane duh.« To je skoro dobesedno isto, kar je pisal Pavel Titu: »Ko se je prikazal naš dobrotljivi in ljudomili Zveličar in Bog... nas je odrešil v kopelji prerojenja in prenovljenja svetega Duha« (Tit. 3, 4).

Milost nas tesno združi s sv. Trojico. Po milosti postanemo vsi udje cerkve eno in vsi smo prepojeni s Kristusom, kakor pravi sv. Pavel Galačanom: »Živim sicer, toda ne jaz, ampak Kristus živi v meni.« Tista nedoumna zveza, ki je med osebami sv. Trojice, je tisti vzorec, po katerem je vravnana vez, ki nas druži, kadar smo v posvečujoči milosti, med sabo in med Bogom. Ta misel pa navdaja tudi Kristusa in najbolj jo je povdaril v svoji svečeniški molitvi (Jan. 18): »Da bodo vsi eno, kakor ti oče v meni in jaz v tebi«.

Največji učinek milosti v tem bornem pozemskem življenju je ta, da sv. Duh na tajnosten način bistveno prebiva v naši duši. To uči sv. Pavel neštetokrat, saj pohaja od njega terminologija, ki označuje naše ude kot tempel svetega Duha. S kratkimi besedami pa je to že Kristus povedal, rekoč: »Kdor me ljubi, ta se bo držal mojih nauk in moj oče ga bo ljubil, in prišli bomo k njemu in se bomo pri njem nastanili«, kar ni moči razlagati metaforično, kajti Kristus razlo-

čuje tu izrecno vse tri osebe sv. Trojice, kar bi bilo brezmiselno, če bi govoril samo o svojem duhu, ki vlada po njegovi smrti med kristjani.

Vsi poskusi modernih verskih filozofov se morajo že a priori ponesrečiti. Prvič zato, ker nimajo smisla za tako veliko individualnost, kot je sv. Pavel. Hočejo ga razložiti iz časovnih razmer, mesto da bi čas razlagali iz njega in njegovih nauk. »Den schöpferischen, herrschend über seine Zeit erhabnen Geist, wie darfst du ihn aus der Zeit erklären? Aus ihm selbst erkläre seine Zeit«, je rekel že Rückert.

Drugič pozabljajo, da se je sam Pavel živo zavedal tega dejstva, da to, kar on uči, ni njegovo, ampak Kristusovo; da je blagovest Gospodovo, katero je on razširjeval med pagani nekaj izvanrednega in tajinstvenega, kar modrost človeška ne more dogledati. Docela neznanstveno pa je, ne upoštevati tega, česar se je zavedal apostol sam. Povsod drugod polagajo veliko važnost na to, kar kdo izpové sam o sebi, le za tega ženijalnega apostola za svetega Pavla naj ne velja ta princip.

Tretjič pa vsi ti znanstveniki nekaj dokazujejo, česar nihče ne taji. Mi smo že davno znali, da je v krščanstvu mnogo takega, kar najdeš pri drugih verskih sestavih: saj je Kristus to, kar je bilo dobrega v stari zavezi in v paganizmu, spopolnil, ne pa vničil in zato je v krščanstvu v nekem oziru res evolucija, toda zvršena nadnaravnim potom. Zato končam z besedami apostola Pavla, ki zveni kakor odgovor velikana, vsem pritlikavcem, ki iščejo v njegovih naukih tujih elementov:

»Vse je vaše (namreč kristjanov), bodisi Pavel ali Apollo ali pa Peter, bodisi svet ali življenje ali smrt, sedanjost in prihodnjost: vse je namreč vaše — vi pa ste Kristusovi, Kristus pa je božji!« (I. Kor. 3, 22. 23.).

Fr. Terseglav.

Kako je krščanstvo odgajalo narode?

Zvzvišenimi lastnostmi je ljubi Stvarnik odlikoval človeka. Z oduševljenimi besedami opeva kraljevi pesnik dobrotljivost in modrost božjo v tem oziru: »Kaj je človek, da se ga spominjaš?« vpraša sveti pevec. »Nekoliko pod angele si ga ponižal, s častjo in slavo si ga ovenčal. Postavil si ga čez dela svojih rok; vse si položil pod noge njegove, drobnico in goveda, kolikor jih je, in tudi poljske živali, ptice pod nebom in ribe v morju, karkoli se sprehaja po morskih stazah« (Ps. 8, 6 ss).

A slaboten, brez lastne moči, neokreten in nevešč stopi človek v zemeljsko življenje. Med vsemi živečimi stvarmi je ob rojstvu primeroma najslabši. Primoran je pri svojih roditeljih ali pri drugih ljudeh iskati vsestranske pomoči. Sam si ne more popolnoma nič pomagati. Moral bi takoj umreti, ako mu drugi ne bi pomagali ter mu življenje ohranili. Vsak trenutek njegovega prvega življenja je odvisen od drugih.

Kakor se pa življenje samo razvija le s pomočjo od zunaj, tako tudi več ali manj vse zmožnosti in sposobnosti v človeku. Začetkoma kažejo se le v rahli kali, ki se mora sčasoma še le razviti. Zde se vse podobne popkom, ki potrebujejo stotero udobnosti in ugodnih pogojev, da se razvijejo v bujen, krasen cvet ter pozneje obrodijo plemenit sad.

Dokaj let potrebuje nežno dete za razvoj svojih moči. Koliko časa preteče, predno vé, da je sploh človek, da svojo osebo spozna? Narava mu razvija polagoma telesne moči, deloma tudi duševne; po naravnih zakonih telo raste, čuti se vzbudijo, volja se pojavlja, razum se jasni — otrok pride do spoznanja samega sebe, do spoznanja svoje osebnosti.

Nadaljni razvoj je zopet večinoma odvisen od zunanje pomoči, posebno, kar zadeva duha, skoraj izključno. Le-ta zunanja pomoč javlja se na dvojen način: 1. kot odgoja, 2. kot pouk.

Odgoja je izobrazba telesnih in dušnih moči, a pouk je razumno pomnoženje, pospeševanje in razširjanje različnih pojmov, znanosti in spretnosti¹.

Odgoja ima nalogo:

1. Vse, kar bi vtegnilo človeku škodovati, od njega odvrčati, in
2. vneti ga za vse, kar je lepo, blago in plemenito.

Njen pojem je mnogo obširnejši, kakor pojem pouk, kajti pouk se ozira samo na razum, odgoja pa obsega vsega človeka. Pouk je torej odgoji podrejen, tvori le en del, se vé, zelo važen del njenega bistva.

Kakor vpliva odgoja blagodejno, smelo rečemo: merodajno! na posameznega človeka, tako se javi v še večji meri njen vpliv na vesoljno človeštvo, na posamezne narode. Njen razvoj je pri celih narodih popolnoma sličen njenim pojavom pri posameznem človeku. Imeti mora torej odgoja pri narodih istotako dvojno nalogo:

1. odvrčati vse, kar jim vtegne škodovati,
2. jih vneti za vse lepo, blago in plemenito ter jim tudi v dosego tega namena oskrbeti potrebne pripomočke.

¹ Po dr. G. Lindner-Niemeyer, str. 3.

Dandanes se narodi ponašajo z visoko omiko. Razume se ob sebi, da je ista le sad in posledica dobre odgoje, zakaj brez temeljite odgoje ni napredka, ni izobrazbe, ni omike.

Odkod torej le-ta omika? Vsled čigave odgoje je nastala ter se tako sijajno razvila?

Odgovor na to vprašanje nam poda zgodovina; glasi se: Sedanja omika je plod in vspeh krščanstva.

Priznati se mora, da se je krščanstvo pri odgojevanju posluževalo mnogoterih, različnih sredstev. Saj tudi pri posameznem človeku odgojitelj modro vpoštevava vsa le mogoča sredstva, ki jih more najti v dosego svojega namena. Bistroumno uporabi dobre notranje lastnosti, zmožnosti in nagibe svojega gojenca, ravnotako tudi vse zunanje pripomočke, ki se mu zdijo umestni in vplivni.

Tako je ravnalo i krščanstvo. Kar je dobrega našlo pri narodih, je skrbno pridržalo in še lepše razvilo. »*Ἐπιδαγώγει γὰρ καὶ αὐτὴ (φιλοσοφία) τὸ Ἑλληνικόν, ὡς ὁ νόμος τοῦς Ἑβραίους εἰς Χριστόν*«, pravi Klement Aleksandrijski¹. Pagansko modroslovje je torej pripravilo Grke in Rimljane, postava stare zaveze pa izraelsko ljudstvo na Kristusa. Obojno je krščanstvo v svoje namene uporabilo; kar je dobrega v njih zasledilo, je postavilo v žarno luč svojih nazorov in uzorov ter v tem novem blesku narodom izročilo, a kar je bilo pri njih slabega ali celo pozabljivega, je moralo krščanstvo odvracati, ugonobiti, zatreti.

Silne težave je moralo krščanstvo premagati, predno je dovršilo prvi del svoje naloge v odgoji mnogovrstnih narodov, ki so bili sprejeti v njegovo naročje. Le polagoma je prodiralo s svojimi nazori, slednjič je zmagalo vkljub preobilim oviram. Le-ta zmaga je tem pomenljivejša, ker je grško in rimsko paganstvo naravnoč zasmehovalo in zasramovalo vsak vpliv, ki ga je hotelo krščanstvo v prvi dobi na narode izvrševati. A učinek je bilo vendarle uresničenje besed sv. Pavla: »*Quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia*« (I. Cor. 1, 27). Pri Bogu ni nemogoča nobena stvar, v tem velikanskem duševnem preobratu je to opazovati jasnejše, kakor bodisi kje drugje.

I.

Od narodov je moralo krščanstvo vse odvrniti, kar je oviralo njih pravo izobrazbo, med njimi vse iztrebiti, kar škoduje zdravim pojmom

¹ »Kajti odgojuje modroslovje grško narodnost, kakor postava (Mojzesova) Hebrejce za Kristusa«. Strom. I. 5.

o pravi omiki. V tem oziru je moralo pred vsem preustrojiti verska načela vseh narodov, ki so prišla ž njim v dotiko; s tistimi je moral pasti ves nesrečni, za človeštvo tako sramotni zistem socijalnih naprav. Vnel se je raditega verski in socijalni boj, ki je obsegal vse slojeve od cesarjev in kraljev na zlatih prestolih doli do najnesrečnejšega sužnja v neznosnih verigah; nadalje je prešinil posameznega človeka v vseh njegovih odnošajih, šegah in nazorih; izvršil se je preobrat, kakršnega še človeštvo ni videlo.

Glavni vzrok vsega zla pri paganih v dobi pred Kristusom in o Kristusovem času bili so napačni verski nazori. Paganske vere so imele že v tem veliko zmotu in pogubonosen pogrešek, da je bilo pri starejših narodih razširjeno in ukoreninjeno mnenje, da je vera le za imenitnejše, premožnejše stanove. Neprostack, suženj — in teh je bilo dve tretjini pri vseh narodih — nima pravice do vere, za-nj ni bogov in njihovega usmiljenja, niti božje previdnosti, niti božje pravice. Brez vere je pa človek nesposoben za vse višje nagibe, nesprejemljiv za vse lepe vzore. Ga hočeš torej odgojiti, moraš mu pred vsem odpreti pravi tempel božanstva. Kako bi torej bili mogli napredovati v pravem pomenu stari narodi, če sta pa dve tretjini od njih morale tavati v nesrečni neveri? Edina tolažba, ki jo daje v tisočernih slučajih samo sladko versko prepričanje, je bila večini vseh narodov odzeta, zabranjena, nekako prepovedana! Za največje ubožce je bila zemlja samo solzna dolina, nebeškega veselja pa niti smeli niso upati. Kako britko se glasé trpke besede duhovitega zgodovinarja Leona, ki pravi: »Prekrasni proizvodi grški (v katerih je opisano bogoslužje in sploh vsi verski nazori) se berejo le v srečnih in po zunanji oliki bogatih krogih.« Siromaku je njih znanost nemogoča in nepristopna.

Modrejši zastopniki paganstva so sčasoma sami spoznali, da je vse paganstvo neresnica; a ker na mesto te neresnice čiste resnice niso vedeli postaviti, so ves verski položaj le še shujšali. Iztrgali so vero tudi tistim slojem, ki so je še nekoliko imeli. Pri Grkih že v četrtem stoletju pred Kristusom tako zvani »olikani« krogi na bogove niso več verovali. Celo Sokrates je popolnoma neveren Grk, ako logično sodimo njegove besede in dejanja; nekateri ga le »omahljivega skeptika« imenujejo, a enoglasna sodba je, da vere svojega naroda ni izpolnjeval, je niti izpolnjevat ni hotel — bil je toraj paganski brezverec. Značilne so njegove besede, ki jih je govoril Alcibiadu, rekoč: »Ti vidiš, kako ne moreš z gotovim prepričanjem k bogu moliti, ker se moraš bati, da te bo zavrzel, ker bogokletstvo (blasfemijo) izgovarjaš; zato se mi zdi najbolj pametno, počakati, da bo nekdo prišel, ki nas bo poučil, kako se moramo proti Bogu in proti ljudem

obnašati¹. Le-te besede bi se krasno glasile iz ust oduševljenega preroka med Izraelci, a pri grškem modrijanu nam značijo popolen polom in nepremagljiv obup v verskih zadevah.

Pri Rimljanih se je vera dalje ohranila, kakor pri Grkih. Polibij, slavni grški zgodovinar (živel 204—121 pr. Kr.) pravi, »da v dobi, ko stoterim grškim prisegam ne sme nihče več verovati, je pri Rimljanih prisega še sveta.« A kmalu se izgubi to versko prepričanje i pri Rimljanih. Zanimivo je, opazovati nenavadno nagel verski propad pri njih. Provzročila ga je Grecija, ki je izgubila v tretjem stoletju svoje ljudovlade, kmalu potem zadnje sledove svoje samostojnosti in sčasoma slednje svoje pomenljivejše može. Čudno, kako je s prodirajočo nevero ginevalo vse, kar je nekdam tvorilo velikost in svetovno slavo grško! Ko so druga za drugo propale grške države ter postale Rimljanom podložne, obrnilo je vse odličnejše občinstvo hrbet svoji domovini ter se je preselilo v razkošni Rim. Med izseljenci so bili tudi grški odgojitelji, παιδαγωγοί, ki v izpraznjenih mestih niso več službe našli. S trebuhom za kruhom šli so v mesta svojih premagovalcev, preplavili so spodnjo Italijo, kjer so našli mnogo svojih rojakov, posebno pa Rim, kamor je drvelo iz premaganih pokrajin na tisoče ljudstva, bogatega in revnega, prvega, da bi na lastne, drugega, da bi na tuje stroške lahkomišljeno in razuzdano živelo. Odgojitelji so bili primorani za svojimi delodajalci v Rim in v druga latinska mesta se preseliti. Potegnili so na-se vso odgojo v novi domovini. Rimska mladina se jim je popolnoma izročila. A kmalu se prikaže pri njej njihov vpliv. Sami so bili brezverci — brezverna je postala kmalu i mladina v njih odgoji. Otrovali so jo povsem s svojim brezverskim duhom. To se jim je tem laglje in tem vspešnejše posrečilo, ker je bila takrat mladina svojemu odgojitelju popolnoma, na milost in nemilost, izročena. Oče se skoraj nikjer za otroke ni brigal; mati je bila sama bolj služkinja, kakor pa gosposinja pri hiši, vrhutega še strašno nevešča, ker ji je bil viši pouk povsod zaprt. Radi novih razmer, razvijajočih se počenši približno z letom 180. pred Kristusom, razširjalo se je brezverstvo silno hitro. Nekateri mladeniči so vzrastli popolnoma brez vere, drugi so bili dvomljivci, katerim je bil Ksenofant največji modrijan, ki je rekel: »Nihče še ni resnice spoznal in je ne bo nikdar spoznal, niti z ozirom na bogove, niti z ozirom na vesmir.« Učinek nove odgoje je bil kmalu očiten. Ciceron že toži o brezverstvu, zgodovinar Livij (59 pr. Kr. do 17 po Kr.) že objokuje brezverstvo svoje dobe, ko proslavlja Terentilijevo postavo (lex Terentilia) rekoč: »Nondum haec, quae

¹ Alcibiad. II.

»Voditelj« I.

nunc tenet saeculum, negligentia deum venerat, nec interpretando sibi quisque iusiurandum et leges aptas faciebat, sed suos potius mores ad ea accomodabat¹. Tacit, najplemenitnejši mislec svoje dobe, pagan, še z vsem srcem veri svojih očetov vdan (54—117. po Kr.), britko prizna, opazovaje nazadovanje paganskega prepričanja: »Repressaque in praesens exitiabilis superstitia rursus erumpebat, non modo per Iudaeam, originem eius mali, sed per Urbem etiam, quo cuncta undique atrocita aut pudenda confluent celebranturque².

Brezverstvo se je kakor hudournik razlilo čez vso državo, čez vse ljudstvo, mogočno in nepremagljivo, nobena moč se mu ni mogla več ustavljati. Plinij starejši, sloveč naravoslovec († 79 po Kr.), je že radikalen brezverec, zakaj v svoji knjigi »Histor. nat.« II. 7 piše o bogovih tako-le: »Effigiem dei formamque quaerere imbecillitatis humanae reor. Quisquis est deus, si modo est alius et quacumque in parte, totus est sensus, totus visus, totus auditus, totus animae, totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere atque etiam ex vitiis hominum ut Pudicitiam, Concordiam, Mentem, Spem, Honorem, Clementiam, Fidem, aut, ut Democrito placuit, duos omnino, Poenam et Beneficium, maiorem ad socordiam accedit.«

Ob času rimskih cesarjev se je brezverstvo grozno razširilo. Ž njim se je enakomerno razprostirala strahovita popačenost in propalost v nrvstvenem oziru. Za dokaz, da z vero propade obenem tudi čednost in nrvnost, ni lepšega, ali bolje rečeno: istinito strašnejšega vzgleda, kakor je doba rimskih cesarjev.

Toda nevera sama nikjer ni stalna. Človeško srce hoče imeti neko vero; zahteva jo z nepremagljivo silo. Ako nima prave, poišče si krivo in najde jo gotovo. Tako je bilo tudi v tisti dobi. Vero je moralo nadomestovati brezmiselno praznoverstvo; vedeževanje, vražeslovje, čarovništvo se je vteplo v vse kroge rimljanskega prebivalstva; okužilo je celo človeško družbo. Neron je bogovom bogate darove obljubil, ako se mu posreči, nekaj svojih neljubih sorodnikov pomoriti. Tacit namreč piše značilno o njem: »Dona ob haec templis decreta, quod ad eum finem memoravimus, ut quicumque casus temporum illorum nobis vel aliis auctoribus noscent, praesumptum habeant, quoties fugas et caedes iussit princeps, toties grates dei actas, quaeque rerum secundarum olim tum publicae cladis insignia fuisse³.

Sčasom polasti se najboljših mož obup; izgubljenim smatrajo človeško življenje, vso bodočnost, vsa prizadevanja človeška v dosego boljnih razmer! Znamenit je v tem pogledu izrek pri Pliniju: »Nihil esse certi, nec quidquam esse miserius homine aut super-

¹ Liv. lib. III. cap. 20. — ² Hist. 15, 44. — ³ An. XIV. 64.

bius; imperfectae vero in homine naturae praecipua solatia, ne deum quidem posse omnia: namque nec sibi potest mortem consciscere, si velit, quod homini dedit optimum in tantae vitae poenis¹.

Žalostnejšega, bogokletnejšega in obupnejšega izreka ni lahko najti v vsem paganskem slovstvu. V njem je izražen bankerot na verskem in modroslovnem polju!

Res »značaj paganstva v njegovih poslednjih časih postajal je vedno bolj skrivnosten in temen, posebno od one dobe, ko se je isto bojevalo s krščanstvom. Kar je bilo v njem lepega, se je poizgubilo. Zastarelo modroslovje, ki je ves vpliv in vso moč izgubilo in zraven tolovajske magične in nekromantične umetnosti so zadnji pojavi paganskega bistva«, pravi starinoslovec Thiersch².

Plinij mlajši († 110 po Kr.) že celó pravi, »da je nauk o bogovih ali otročje blebetanje, ali pa izmišljena nesramnost«³.

Tako naziranje je vrhunec gole nevere!

V neločljivi zvezi s takimi verskimi nazori bila je paganska etika (nравoslovje). O vzvišenih čednostih ni bilo niti pojma. Kakor je krščanstvu sveta ponižnost in skromnost, izražena v prerokovih besedah: »Haec dicit Dominus: in silentio et in spe erit fortitudo vestra« (Is. 30, 15), tako je bila pri paganu posvetna slava višek vse sreče; častihlepnost je bila izvanredno hvalevredna lastnost, kakor v Ilijadi Hipolak svojega sina Glavka opominja:

»Glej, da boš vedno najboljši in vse sodruge prekašal«.

Deviško življenje je bilo ob sebi velika nesreča, kakor plaka nemožena Antigona:

**Ακλαυτος, ἄφιλος, ἀνομήναιος*

Ταλαίφρων ἄγομαι τάνδ' ἐτοίμαν ὁδόν⁴.

Ljubezen do bližnjega v zvišenem, krščanskem pomenu bila je neznana, ljubezen do sovražnika celó nezmiselna in smešna, v Šparti naravnost prepovedana! Sužnje prodajati je bilo povsod običajno; sužnje klati, njih meso razkosati ter v ribnike ali jezera ribam v hrano metati ni bilo v Rimu ob času cesarjev nič nenavadnega. Vse druge narode barbare psovati ter jih sovražiti, ni bilo nič hudega. Pesnik Teognis, ki rad moralizuje v svojih pregovorih, daje sorojakom gorostasen svet, kako je treba z nasprotnikom brezobzirno postopati, ko poje:

¹ Hist. nat. II. 7.

² Die Kirche im apostolischen Zeitalter, 1852.

³ Dr. Gust. Lothholz, 135.

⁴ »Brez moža, brez otrok, brez zakona

Trpim na lastnokrivem potu.« — Antig. 843.

Εὖ κώτιλλε τὸν ἐχθρόν· ἔταν δ' ὑποχείριος ἔλθῃ
 Τίται νιν, πρόφασιν μηδεμίαν θέμενος¹.

V nenravnosti ni človeški rod nikdar tako globoko propadel, kakor pri Grkih in Rimljanih. Prešestnicam so stavili svetišča v proslavo, tako Afroditi-Lamiji in Pitivniki v Atenah, Leami in Ktelesili na otoku Keos; v Rimu je bilo v posebnem čislu 20 templov Venerinih. Döllinger še dostavi k temu žalostnemu dejstvu: »War hier der Dienst einer Göttin eine stets offene Schule des Lasters, ein Abgrund des Verderbens für die nachwachsende Generation von Jünglingen und Mädchen, so lässt sich überhaupt nicht verkennen, dass die Göttersagen fortwährend die Phantasie und das ganze Bewusstsein der von Jugend auf damit genährten Menschen beherrschend einen zerstörenden Einfluss auf das sittliche Gefühl ausübten.«².

Z narodi torej, ki so imeli o veri in o nravnosti take pojme, se je moralo krščanstvo pečati. Nje naj spreobrne, nje odgoji, oplemeni in privede do nraвне popolnosti, katero meni Kristus, ko pravi: »Tako naj sveti vaša luč pred ljudmi, da bodo videli vaša dobra dela ter hvalili vašega očeta, ki je v nebesih« (Mat. 5, 16).

In vendar je krščanstvo to doseglo. Prebilo je več kot tristoleten boj s paganstvom. Neron in Domicijan, osebno brezverca, sta kristjane iz same krvoločnosti preganjala, a Decij in Dioklecijan, dva veleuma na rimskem cesarskem prestolu, sta vedoma krščanstvo zatirala ter paganstvo z vsemi silami modro ščitila. A bilo je vse zaman. Tudi poskus Julijanov, ki je bil navdušen častilec paganskih bogov in ves odkritosrčno veri svojih pradedov vdan, se je sramotno izjalovil, ko je hotel krščanstvo zatreti in paganstvo po vzgledu krščanstva preosnovati ter požlahtniti. Cesar Konstantin prizna krščanstvu ravnopravnost; v tem dejanju tiči njegova preslavna zasluga, on je med cesarji prvi spoznal merodajen pomen krščanstva in se je po le-tem prepričanju tudi ravnal.

Preobrat se je potem zelo hitro razvijal. Cesar Valentinijan II. že izda veleznačilen odlok, ki se glasi: »Nemo se hostiis polluat, nemo insontem victimam caedat, nemo delubra adeat, templa perlustret et mortali opere formata simulacra suscipiat. Iudices quoque hanc formam contineant, ut si quis templum uspiam adoraturus intraverit, quindecim pondo auri ipse protinus inferre cogatur«³.

¹ »Dobro zadeni sovraga, dokler da do cela ga vničiš,
 Steri ga, dolžen za to kazni nikomur ne boš!« — Theogn. 431.

² Judentum und Heidentum, str. 640.

³ Cod. Theodos. XVI. 10, 10.

Ta cesarski ukaz iz l. 391. je paganstvu zadal strašen udarec, kajti prepovedal je paganske obrede pod občutnimi kaznimi. A pod smrtno kaznijo je vsak paganski pojav prepovedan z odlokom cesarja Teodozija iz l. 392., ki se glasi: »Nullus omnino ex quolibet genere, ordine hominum, dignitatum, vel in potestate positus, vel honore perfunctus, sive potens sorte nascendi... in nullo penitus loco, in nulla urbe sensu carentibus simulacris vel insontem victimam caedat... penates nidore veneratus lumina, impendat thura, serta suspendat!«¹

Zadnja dva paganska modrijana, Heladij in Amonij, sta padla v boju za ohranitev Serapejona v Aleksandriji in sv. Benedikt je l. 529. porušil zadnji oltar v Italiji na Monte Cassino, na katerem so še pagani darovali bogovom.

Paganstvo je propadlo, preminulo, izumrlo...

Prvo svojo vzgojeslovno nalogo je torej krščanstvo v 6 stoletjih svojega obstanka, z neizmernim naporom sicer, a vendar zmagonosno dovršilo. Odstranilo je najhujšo in najnevarnejšo zapreko prave omike. Primerjati je v tej dobi z modrim tesarjem, ki orehovo ali hrastovo deblo obseka ter surove grče s sekiro odstrani; a potem pride še le delo za pravega umetnika — iz uglajenega debela namreč pripraviti okusna in krasna dela.

Taka dela, pozitivni uspehi in napredki, čakajo sedaj na krščansko odgojo.

II.

Zeló važna naloga pri odgoji je odvrčanje vsega, kar bi vtegnilo pregnane zapreke pravega napredovanja v dobrem nazaj privedi. V stare napake ne sme odgojenec nikdar več zaiti. Ako se namreč iste povrnejo, potem gospodujejo hujše, kakor so kdaj prej.

Tako je skušalo tudi krščanstvo narode za vselej obvarovati pred zopetnim odpadom v paganstvo. Cesar Teodozij je hotel krščanstvo ščititi s tem, da je odločno prepovedal prestop iz krščanstva v paganstvo. Njegova dotična odredba se glasi: »His, qui ex christianis pagani facti sunt, eripiatur facultas iusque testandi. Omne defuncti si quid est testamentum, submota conditione rescindatur.«

Nova svetišča se paganskim bogovom niso več stavila, stara so večinoma porušili ali zaprli. Libanij, znani sofist in branitelj pristnega paganstva, je imel od l. 381. do 391. več ognjevitih govorov pod naslovom: »O svetiščih«, v katerih graja in ostro zbada kristjane, da paganska svetišča podirajo.

¹ l. c. 10, 12.

Mnogo lepih paganskih svetišč so pa kristjani ohranili ter jih celó v katoliške cerkve spremenili. Med njimi slovi krasni »Pantheon«, katerega je bil Agripa, zet cesarja Avgusta, l. 25. pred Kristusom sezidal in po grškem umetniku Diogenu dal veličastno olupšati deloma kot svetišče v proslavo raznoterih bogov, deloma kot kopaljšče za najimenitnejše Rimljane; cesar Honorij je koncem IV. stoletja prepovedal pagansko bogoslužje v tem svetišču, cesar Fokas pa je l. 608. to velikansko poslopje podaril papežu Bonifaciju IV., kateri je isto posvetil prečisti Devici Mariji ter va-nj prepeljal 40 vozov mučeniških kosti iz katakomb, radi česar ima še sedaj ta cerkev naslov: Sancta Maria ad Martyres.

Istotako je sedanja sloveča cerkev St. Stefano Rotondo nastala deloma iz paganskega svetišča, »Macellum magnum« imenovanega, posvečena potem po papežu Simpliciju (468—83).

Taka usoda pa je zadela še mnogo drugih svetišč v bivšem rimskem cesarstvu. Kdo bi si bil domneval tako prikazen? Neverjeten je tak velikanski preobrat v primeroma kratki dobi. Kjer je prej stal tempelj na čast pohotni Veneri, ki je bil neštevilnokrat oskrunjen z najnesramnejšo prostitucijo, tam so kristjani postavili svetišče v proslavo prečiste Marije Device, ki je najsjajnejši uzor angelskega devištvá. Svetišča, v katerih so pohlepni trgovci, roparji in tatovi častili svojega zaščitnika Merkurija, so se spremenila v cerkve, posvečene tistemu Bogu, ki je na sinajski gori med gromom in treskom zaklical: »Ne kradi!« Greh se je moral umakniti svetosti, nevera najčistejši veri, 30.000 paganskih božanstev se je pogreznilo v prah in pepel pred tistim, ki je Izraelcem z mogočnim glasom rekel: »Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti de domo servitutis. Non habebis deos alienos in conspectu meo! Non facies tibi sculptile nec similitudinem omnium, quae in coelo sunt desuper et quae in terra deorsum et quae versantur in aquis sub terra! Non adorabis ea et non coles! Ego enim sum Deus Dominus tuus, Deus aemulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam et quartam generationem his, qui oderunt me« (Deut. 5, 6 ss.).... »Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est!« (Deut. 6, 4.)

To je preslavna zmaga monoteizma nad brezmiselnim politeizmom.

Način, kako se je le-ta sprememba izvršila, kaže modrost katoliške cerkve v obilni meri. Cerkev je postopala kot moder, previden in vse prevdarjajoč odgojitelj. Videla je, da je paganstvo bilo globoko ukoreninjeno v takratnih narodih. Nekateri običaji so bili z ljudstvom tesno spojeni. Brezobzirno jih odpraviti, bi bilo provzročilo

mogočen, morebiti usodepoln upor, ublažiti jih, jih navidezno pripustiti, bilo je vabljivo za pagane, da so tem rajši se pridružili cerkvi. Tako so nekateri paganski običaji ostali do današnjega dneva ohranjeni. Da bi bila cerkev podirala lepa, semtertje silno dragocena paganska svetišča, bila bi vzbudila nevoljo in srd pri paganih, ki bi hoteli ravno zaradi tega cerkvi tembolj kljubovati; a svetišča uporabiti za lastno bogoslužje, jih okrasiti ter jih celó posvetiti, je ugajalo i paganom i spreobrnjencem, ki so imeli sedaj priliko, opazovati in občudovati spravljljivost in miroljubnost katoliške cerkve. Kakor marsikje, velja tudi tukaj izrek sv. Frančiška Salezija: »Z eno kapljico medú se vjame več muh, kakor pa s celim sodom kisa.« Prevelika brezobzirnost in trmoglavost bi bila cerkvi le na škodo.

Neovirljiva sprememba v verskem oziru je prodirala tako krepko in tako dosledno, da je krščanstvo obsenčilo celo tiste može, ki so bili odkritosrčno vdani paganstvu ter so z največjim hrepenenjem, gotovo »bona fide«, hoteli rešiti gospodstvo paganskih bogov. Jasno se vidi vpliv krščanstva pri učenjakih in modrijanih prvih stoletij po Kristusu. Mnogoteri izmed njih so takoj, ko so krščanstvo temeljito spoznali, v isto tudi prestopili, tako sv. Justin, Tertulijan, Ciprijan, Klement Aleksandrijski, sv. Ambrozij, sv. Avguštin in še stotine drugih; a o teh tukaj ni govora, ker so bili pozneje tako vneti kristjani, da so za sveto vero i življenje žrtvovali. V mislih imamo tiste učenjake in sploh vplivne može, ki so ostali pagani ter so svoje veroizpovedanje celó z vso ostrostjo svojega razuma branili.

Velika sprememba se opazi s prodiranjem Kristusove vere v m. droslovju. V največjem čislu v dobi od 4. stoletja pred in do 4. stoletja po Kristusu imeli so Rimljani, Grki, deloma tudi Judje s svojim največjim zastopnikom Filonom, modrijana Platona. Njegovi nazori so bili merodajni ter so se pred vsemi vpoštevali. Platon je pa tisti modrijan med pagani, ki se je krščanstvu najbolj približal. Duhovito pravi o njem Döllinger: »Ein kurzer Überblick auf einige Hauptpunkte Platonischer Spekulation genügt, um die viel erörterte Frage zu beantworten, inwiefern diese Lehre wirklich der christlichen verwandt ist und ob unter der Hülle gleich oder ähnlich lautender Ausdrücke auch ein Kern gleicher Ideen sich berge. Platons monotheistischer Gottesbegriff ist der geläutertste, den die vorchristliche Spekulation erreicht hat, aber zur Erkenntnis der vollen, lebendigen, unbedingt freien Persönlichkeit Gottes hat auch er es nicht gebracht. Eine göttliche Trinität hat man schon im Altertum in der früheren christlichen Zeit häufig bei ihm zu finden gewöhnt«¹. V tem oziru

¹ Judentum und Heident. str. 300.

so merodajne Platonove besede v njegovem 312. pismu, ki se glasé: »Ἐκεῖνο αἴτιον ἀπάντων τῶν καλῶν, δεύτερον δὲ περὶ τὰ δεύτερα, καὶ τρίτον παρὰ τὰ τρίτα.«

Ob sebi se torej razume, da se je Platonovo modroslovje približevalo krščanstvu. Modrijani, ki so oba sistema poznali, so skušali iz obeh stvoriti nekak sinkretizem krščansko-platonskih idej. To strujo modroslovja imenuje zgodovina: novi platonizem. K temu je pripomniti še to-le zgodovinsko dejstvo: Ob času rimskih cesarjev se je opažalo, da vlada v deželah z grškim občevalnim jezikom veliko večje zanimanje za vero, kakor pa v Rimu; posebno se da to dokazati o Atenah in o Aleksandriji. Pri nekaterih grških učenjakih se odločno izraža želja, povrniti se zopet nazaj k strogo verskemu življenju. Pietistični pojavi se očitno kažejo pri različnih pisateljih, kakršni so: Polibij, Strabo, Diodor, Dionizij, plemeniti Plutarh, Aristid, Maksim Tirenski, Dio itd. Döllinger navede vzrok, zakaj da ravno tisti modrijani, ki spadajo k Platonovi struji, hrepenijo po verskem življenju. Pravi namreč: »Fern von der Abgeschlossenheit und starren Unbeweglichkeit der physikalisch-mechanischen Systeme bot der Platonismus den für alle religionsbedürftigen so wichtigen Vorzug dar, dass hier doch die höchste Gottheit als wahrhaft und rein geistig und als unabhängig von der Materie gedacht wurde«¹.

Nekako enak napredek v pozitivno-verskem oziru napravila je filozofija Pitagorova, katero sta v tem smislu očistila in oblažila Filostat in Apolonij, deloma tudi Nikomah in Moderat, s posebno vnemo pa nova platonika Apulej in Celzij. Slednja dva imata o stvarjenju teorijo, ki se s krščanstvom skoraj popolnoma strinja. Priznata enega višjega boga, razločujeta neštevilne podbogove, ki so povsem podobni našim angelom.

Vse prizadevanje, odvrniti verski polom, nosi vendar pri vseh imenovanih modrijanih nek tužen, bolesten značaj. Njih molitev je sicer prísrčna, a brezupna, kakor se je mnogokrat ponavljala v besedah pesnika Bakilida:

Θνατοῖσι μὴ φῶναι φέριστον
μηδ' ἀελίον προειδεῖν φέγγος.
ἄλβιος δ' οὐδεὶς βροτῶν πάντα χρόνον² . . .

V razvoju novih idej se morata posebno omeniti dva značilna moža; le-ta sta: Seneka in Julijan Apostat.

¹ l. c. 597.

² »Ljudem najboljšje je — ne biti,
Nikdar ne zreti solnčnih žarkov!
Nikdó še srečen ves čas bil ni.«

Seneka je bil eden najslavnejših modrijanov in pesnikov svoje dobe. Ker je bil učitelj cesarja Nerona, je bil njegov vpliv v najimennitnejših rimskih krogih zelo pomenljiv. Po svojih študijah je bil stoik, a v vseh njegovih spisih odmeva le prav tiho stoicizem. Tudi na-nj je vplivala zmagujoča ideja onega paganskega mišljenja, katero je obseval jasen žar krščanske vere. On je za kulturni pomen svojega časa veleznamenit. Sv. Hijeronim piše o njem v razpravi »catalogus sanctorum«: »Luc. Aenaeas Seneca Cordubensis, Sotionis Stoici discipulus et patruus Lucani poetae, continentissimae vitae fuit, quem non ponerem in catalogo sanctorum, nisi me epistolae illae provocarent, quae leguntur a plurimis, Pauli ad Senecam et Senecae ad Paulum, in quibus, cum esset Neronis magister et illius temporis potentissimus, optare se dicit eius esse loci apud suos, cuius sit Paulus apud christianos«¹. Seneka je brez dvoma krščanstvo poznal, poznati je torej tudi moral najuspešnejšega oznanjevalca sv. vere, sv. Pavla, ki je bil v Rimu 61.—63. leta in pozneje še vsaj enkrat pred smrtjo Senekovo l. 65. Da sta se bila ta dva veleuma seznanila, je lahko umljivo, kakor tudi v novejšem času niso več dvomljiva 14tera pisma med njima. Seneka, pravi pravcati pagan, kakor bogovom vdan, tako Kristusu načeloma nasproten, je vendar ves uglobljen v mogočno deroči tok prenovljenih, modroslovskih idej. Ko je prebral nekatera krasna pisma sv. Pavla, je bil ves oduševljen, radi tega piše »Epistola I.« sv. Pavlu: »Quos sensus non puto ex te dictos sed per te, tanta enim maiestas earum est rerum tantaque generositate calens, ut vix suffecturas putem aetates hominum, quibus institui perficique possint.«

V 7. pismu piše: »Profiteor bene me acceptum lectione litterarum tuarum, quas Galatis, Corinthiis, Achaeis misisti et ita invicem vivamus, ut etiam cum honore divino esse exhibes, spiritus enim sanctus in te et super te excelsus, sublimiores sanctis venerabiles sensus exprimit. Et ne quid tibi, frater surripiam aut conscientiae meae debeam, confiteor Augustum sensibus tuis motum. Cui lecto virtutis in te exordio ista vox fuit: mirari enim posse, ut qui non legitime imbutus sit, taliter sentiat.« ...

Tako mogočno je torej vplivalo krščanstvo, po sv. Pavlu oznanovano, na paganskega modrijana. Kaj lep in pomenljiv je nagrobni napis, katerega si je napisal sam; krščanska ideja je v njem popolnoma očitna, glasi se:

»Cura, labor, meritum, sumpti pro munere honores
ite, alias post hanc sollicitate animas!

¹ Opozorimo, da je marsikaterim učenjakom dvomljivo, so-li to res avtentične besede sv. Hijeronima, ali ni morebiti to mesto v njegovih knjigah apokrifno? Menijo, da se Seneka in sv. Pavel nista poznala.

Me procul a vobis deus evocat: illicet actis
 rebus terrenis hospita terra vale!
 Corpus avara tamen solemnibus accipie saxis,
 namque animum coelo reddimus, ossa tibi.«

Enako zanimiv je cesar Julijan. Naravno zelo nadarjen, pri vseh slojih priljubljen, oboževan od vojakov, kar je treba za poznejše dogodke posebej naglašati, nastopi l. 361. vlado, kot kristjan, pod krščanskimi obredi. A to vse mu je bila samo pretveza. V srcu je bil pagan, plamteč za oni paganski raj, ki ga opevata Homer in Hesijod. Takoj vrže krinko raz obraz, — zatreti zopet krščanstvo ter z vso veljavo upeljati znova paganstvo, to je bila njegova trdna volja. Poskusil je vse, kar bi mu vtegnilo koristiti k temu smotru: prilizovanje in dobrohotno srce, grožnje in kazni, celó smrtno kazni, obljube in pretenje, vse mu je moralo služiti pri tem podjetju. A pri vseh poskusih vidi se, kako je bil tudi on prešinjen s krščanskim duhom; zakaj krščanstvo je hotel vničiti tudi s tem, da mu je vzel ali prepovedal vse, kar je lepo, vzvišeno in plemenitim srcem milo, paganstvo pa povzdigniti s tem, da je isto ublažil z lepimi ustanovami, obredi in zapovedmi, ki jih je opazil v katoliški cerkvi. Zgodovinarji pripovedujejo o njem sledeče: Ker se je ljudstvu priprostost v višjih stanovih tako dopala, je prepovedal na cesarskem dvoru vsako razkošnost, sam je živel preprosto po šegi strogih menihov; prepovedal si je vse časti prejšnjih cesarjev, s katerimi so se jim skazovale božje časti; nihče ni smel pred njim poklekniti, niti »Dominus« mu ni smel nihče reči, ker ta naslov pripada samo najvišjemu bogu Jupitru. Paganskim duhovnikom je zapovedal, v homilijah razlagati pomen paganstva, kakor to krščanski duhovniki delajo o svojem Bogu; zapovedal je, da morajo paganski duhovniki miloščino pobirati ter med ubožce deliti; celó nek način spovedi je upeljal, ker je videl, da je ista pri kristjanih tolike koristi. To so sami odsevi iz krščanskega dušeslovja in dušnega pastirstva. A bilo je že vse prepozno; ni dosegel ničesar. Ko je hotel obnoviti orakel v Delfiju, mu je zadnji svečenik tam odgovoril: »Phoebus nima več nobenega svetišča, nima več oljkinih vejic, na katerih se berejo preroštva, nima več studentev, iz katerih odmevajo glasovi bogov«¹. V obupu je Julijan umrl in znane njegove besede v zadnjem trenutku »*Νενίκηχας Γαλλιλαιε*«¹! izrazijo najtočnejše njegov brezplodni poskus, paganstvo zopet obnoviti.

Tako je prodirala krščanska vera, krščanska ideja, kljub vsem zaprekam. Nihče je ni mogel več ovirati, nihče njenega urnega napredka zadrževati. Pregnala je pogubonosno nevero, izrula korenine paganske krivovere ter prošnila skozi temo neopravičljivega politeizma.

¹ Weiss, Weltgeschichte, II. I. 256.

Ko je to dosegla, nadaljevala je lahko svojo nalogo v odgoji raznoterih narodov. Ž njo se je širila ona npravstvena popolnost, ki je največja dika krščanskega mišljenja in prepričanja. Sedaj se začnejo o njej uresničevati v polnem obsegu psalmistove besede: »Et renovabis faciem terrae!«

Ves nadaljni razvoj krščanskih narodov je le posledica verskega preobrata.

Velikanske uspehe je doseglo krščanstvo z zatiranjem sramotnega suženjstva, ki je bilo neizmerno brezdno vsakojakega zla pri paganih. Ako krščanstvo nobenega drugega uspeha ne bi bilo doseglo, kakor da je zatrlo suženjstvo, že samo zaradi te zasluge bi ga morali imenovati prvo in najkoristnejšo religijo vseh časov in vesoljnega sveta.

Velik vpliv pri odpravi suženjstva je imelo pismo sv. Pavla do Filemona. Kako lepo prosi v njem sv. apostol za oprostitev Onezimo, ko piše: »Obsecro te pro filio meo, quem genui in vinculis, Onesimo, quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe! Forsitan enim ideo discessit ad horam a te, ut aeternum illum reciperes, iam non ut servum, sed pro servo carissimum fratrem, maxime mihi, quanto magis autem tibi et in carne et in Domino. Si ergo habes me socium, suscipe illum, sicut me!« Filemon je osvobodil Onezima, njegov vzgled so posnemali drugi krščanski gospodarji v Mali Aziji, pozneje v vseh delih sveta. Cerkev je na vsak le mogoči način pospeševala osvoboditev sužnjev. Nekaterim knezom so papeži in škofje le pod tem pogojem sv. krst podelili, da so pred njim obljubili, vse svoje sužnje osvoboditi. Papeži so mnogoštevilnim opatom in škofom samo pod tem pogojem podelili cerkvene službe, da so obljubili, na svojih posestvih za vselej odstraniti suženjstvo. Duhovščina je pa imela nalogo v pridigah opominjati posestnike, naj v svojih oporokah sužnjem svobodo podelijo. Ker je bilo suženjstvo bistveno spojeno s tisočletnimi odnošaji pri vseh paganskih narodih, je osvobojenje le počasi napredovalo; mnogo stoletij je bilo treba, predno je izginil iz krščanskih narodov ta madež.

Mnogo prej se je dosegla ravnopravnost žene z možem, katere paganski narodi tudi niso poznali. A med kristjani se je udomačila takoj začetkoma; že v času prvega mučeništva vidimo device in pogumne krščanske žene povsem enakopravne z moškimi. Bile so pa tudi za doseženo ravnopravnost vrlo hvaležne. Za vero niso nič manje delovale v dobi grozovitega mučeništva, kakor moški, in sv. cerkvi so podelile mnogo izbornih mož; raditega se ne bo nikoli pozabilo v krščanski zgodovini ime: Nonna, Monika, Antuza, Makrina, Silvia itd.

Veliko napora stala je odstranitev drugega zla, ki je, kakor smrtonosen črv razjedalo človeško družbo v paganskih časih. Zastrupilo je družbinsko življenje, otrovalo je na tisoče in tisoče mož, odprlo je nenravnosti vrata na stežaj. To je bila poligamija. Nahajala se je skoraj pri vseh paganskih narodih, niti Izraelci niso bili čisti v tem oziru; Mojzes iste ne prepove določno, kajti Deut. 21, 15 čitamo: »Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos...« Poligamija onemogoči pravo družbinsko življenje. Zavist, prepir, sovraštvo, hinavstvo in še druge enake hudobije so njene naravne posledice. Odgoja otrok se neizmerno zapreči. Za tó je pa cerkev toliko se trudila, da bi jo ugonobila. Papeži niso imeli pač z nobeno zadevo toliko in tako mučnih opravkov, kakor ravno s poligamijo. Ni jim tudi nobena zadeva povzročila toliko srditega sovraštva, kakor ona. Mnogo stoletij je bil zaman ves boj proti poligamiji, skoraj v vseh evropskih državah se je trdno vzdržavala, še le jeklena volja Nikolaja I. (858—867) in Inocencija III. (1198—1216) je odstranila to sramoto in pogubo.

Nič manj pogubljiva ni bila ločitev zakona, istotako znana in pripuščena pri vseh predkrščanskih narodih. Bila je tem bolj škodljiva, ker so jo postavodajalci skoraj brez izjeme povsod odobraval, jo postavno uravnali ter jo s tem takorekoč posvetili. Kakor poligamija, njena sestra, je i ločitev zakona človeški družbi v obče, in poedinim družinam posebej skrajno škodljiva. Razdere zakonski mir, povspešuje zakonsko nezvestobo, razdira srečo starišev in otrok. Krščanstvo je toraj moralo vse sile napeti proti tej osodepolni sovražnici človeškega rodu. Zahtevalo je z vsem povdarkom čistost zakramenta sv. zakona, njegovo edinost in neločljivost. Da je katoliška cerkev ravno ta velevažen zakrament tako branila, si je pridobila za človeštvo velike zasluge.

Narode v le-teh omenjenih ozirih in zadevah odgojiti, bila je krščanstva prva in poglavitna naloga; vsa nadaljna odgoja in izobrazba bila bi nemogoča, ako se ti pogoji ne bi ugodno rešili; to je — *conditio sine qua non*.

Duševna odgoja je po takih in tolikih pripravah potem brez ovir lahko napredovala.

V izobrazbo razuma, v prospeh znanosti in vede, je cerkev ves čas svojega obstanka silno veliko žrtvovala. Poučevanja se je lotila z vso vnemo in z vsemi močmi. Že v prvi dobi se je cerkev takoj lotila pouka. Kako velik vpliv so morali krščanski učitelji imeti, je razvidno iz dejstva, da je cesar Julijan poučevanje vsem kristjanom prepovedal, ker je vedel, da s tem skrbijo obenem za razširjanje svoje vere. Zaraditega ga Amijan Marcelin v svoji zgodovini graja ter pravi

o njem: »Inter quae erat illud inclemens, quod docere vetuit magistros rhetoricos et gramaticos Christianos« in Orozij poroča: »Aperto tamen praecepit edicto, ne quis Christianus docendorum liberalium studiorum professor esset.« A z Julijanom samim pali so tudi njegovi kruti odloki, krščanstvo pa je smatralo za sveto in resno svojo nalogo: gojiti vsestransko izobrazbo! Ko so se ustanovili redovi, posebno benediktinski, pozneje frančiškanski, dominikanski in jezuitski, bila je kolikormoči obširna izobrazba med njihovimi poglavitnimi opravili. Marljivi Kasijodor v tistem samostanu v Vivariju je kmalu našel na tisoče vrlih posnemovalcev.

Kar je storilo krščanstvo v odgojo in izobrazbo svojih narodov, tega človeštvo ne bo moglo nikdar ne prehvaliti, vse druge vere nimajo v tem oziru niti sence ne tistih zlatih zaslug, ki divno krasijo krščanstvo!

Krščanstvo in njegovi zastopniki so pač hoteli opravičiti besede Kristusove: »Vos estis lux mundi! Vos estis sal terrae!«

Dr. Ant. Medved.

Zgodovina cerkvenega govorništva.¹

Novi vek.

Na Francoskem je doseglo cerkveno govorništvo nenadno višino svoje popolnosti. Bossuet, Bourdaloue, Massillon so bili nedosegljivi mojstri na leci. Oblika njihovih govorov je dovršeno lepa; vsebina je veličastna, vzvišen značaj jo preveva, svetotajen pristno krščanski duh veje iz nje; vsak stavek kliče in opominja: *Sursum corda!*

Ob istem času, ko se je francoski, takrat res pobožni narod divil ob prekrasnih govorih svojih prvih klasikov, razvijala se je po drugih deželah zelo različna struja cerkvenega govorništva. Take struje ne zapazimo v nobeni drugi dobi. Popolnoma nasprotna je oni resnobi in vzvišenosti francoskih govornikov: šaljiva je, nekako humoristična; s smehom hoče pridobiti srca za krščanske resnice; v cerkev je vpeljala šale in dovtipe, včasih zelo dobre in duhovite, semtertje res vspodbudne, tuintam pa robate in trivijalne, bolj pripravne za krčme, kakor pa za cerkve.

Le-ta struja se je najbolj razširila na Nemškem; od tam je pa vplivala na sosedne pokrajine. Tudi na Slovenskem je bil njen vpliv

¹ Glej III. letnik »Voditelja« str. 138. ssl.

spoznati, kakor bomo videli; celo pri izbornem Segneri-ju, pri laškem Ciceronu, je opazati.

Njen glavni in najduhovitejši zastopnik je Abraham a Sancta Clara, pobožen menih, zelo nadarjen govornik, odličen razlagatelj svetega pisma, med cerkvenimi govorniki nedosegljiv — čudak!

Zanimivo je bilo njegovo življenje; nekatere črtice in važnejši podatki bodo zadostovali, da ga bomo natančneje spoznali.

Janez Urh Megerle — to je njegovo pravo ime — se je rodil 2. julija 1644 na Badenskem v Krenheinstetenu. Gimnazijske študije je dovršil deloma v slovečem Ingolstadtu, deloma pa na benediktinskem zavodu v Solnogradu. L. 1662. je šel na Dunaj, da bi vstopil v kak samostan, kamor ga je mikalo in sililo pobožno, nepokvarjeno in za samostansko življenje vneto srce. Posrečilo se mu je celó, tam priti v dotiko s papeževim poslanikom, s kardinalom Caraffa. Le-ta ga je tople priporočil redovnikom avguštincem, ki so ga vsled tolikega priporočila radi sprejeli. V samostanu Maria-Brunn poleg Dunaja je opravil novicijat ter je bil že l. 1666. duhovnikom posvečen. Njegovi predstojniki so takoj spoznali njegove vrline in lepe čednosti: bil je odkritosrčno pobožen, vstrajno marljiv in z vsem navdušenjem menih. Poslali so ga drugo leto po mašniškem posvečevanju na mnogo obiskovano božjo pot Maria-Stern na Bavarskem, kjer je kmalu zaslovel kot izvrsten pridigar in moder spovednik. A že čez dve leti, l. 1669. so ga poklicali nazaj na Dunaj. Tam je pogostoma pridigal v raznovrstnih cerkvah ter je povsod vzbudil splošno pozornost. Takorekoč na mah je prekosil najboljše dunajske pridigarje. Priprosto ljudstvo in visoki stanovi — vse je drlo k njegovim cerkvenim govorom. Kar jim je najbolj ugajalo, bila je oblika njegovih pridig: v priprostih zgodbah opisoval je pregrešno življenje, svaril pred njim s pikrim sarkazmom in z bodečimi dovtipi, tako, da se je ljudstvo pri pridigah solzilo, sedaj samega strahu pred peklom, sedaj nad malomarnim svojim življenjem; a kmalu potem, v istem govoru, je čulo kako šalo ali smešno prigodbico, da je samega smeha pokalo. A ne samo Dunaj, tudi mnogotera druga mesta po Avstrijskem in po Nemškem, so dobila čast, čuti oboževanega Abrahama. Kako zelo so morale njegove pridige ugajati, je razvidno iz dejstva, da je bil Abraham kmalu imenovan dvornim pridigarjem in sicer ob času ko sta vladala pobožni Leopold I. in njegova soproga Eleonora Magdalena, ki je po celem cesarstvu slovela kot svetnica. Na dvoru pridobil si je takoj tolik ugled, da je postal obenem prvi svetovalec cesarju in cesarici. Za nekaj časa zapustil je Abraham Dunaj ter je šel v samostan svojega reda v Gradec, od koder je obiskoval sosedna mesta ter je povsod z velikim priznanjem pridigoval. Ravno takrat je prihrul čez Av-

strijo strahovit vihar; divji Turki so naskočili našo domovino s tako silo in srditostjo, kakor še nikoli poprej ne. Narodi so bili zbegani, preplašeni, obupani. V tej skrajni sili je bil Abraham pravi apostol ter je ljudstvo tolažil, vojščake pa z ognjevito besedo navduševal, kakor nekdanj Janez Kapistran. Takrat je izdal svoj poljuden spis: »Auf, auf, ihr Christen! Das ist: ein bewögliche Auffrischung der Christlichen Waffen wider den Türkischen Blut-Egel«. Spis se je v veliki množici razširil ter je mnogo koristil v istih žalostnih dnevih; za-nj je dobil Abraham mnogo odlikovanj od najvišjih strani. Da je bil tudi pri svojih neposrednih predstojnikih v veliki veljavi, je razvidno iz visokih služb, katere je v svojem redu opravljal. L. 1680. je bil prior bosonogih Avguštincev, 1690. celo provincijal, od istega leta do konca svojih dni pa definitor cele provincije. V imenu celega reda je tudi dvakrat, l. 1687. in 1692. potoval v važnih redovnih zadevah v Rim. Umril je v 67. letu svoje starosti, dne 1. decembra 1709.

Abraham a Sancta Clara je eden izmed najboljših cerkvenih govornikov, karkoli jih pozna zgodovina. V nekaterem smislu je najbolj originalen med vsemi. Od narave visoko nadarjen, vsled dolgotrajnih temeljitih študij vrlodobro izobražen v vseh bogoslovnih predmetih, istotako tudi v posvetnem pravu in v zgodovini, je bil, kakor malokedo, vsposobljen za cerkvenega govornika. Vrhutega je bil tankočuten opazovalec družbinskega življenja v vseh slojih; spoznal je z izvanredno natančnostjo vse slabosti in kreposti različnih krugov, s katerimi je občeval.

Njegova največa posebnost je pač humoristični značaj vseh njegovih govorov in spisov, celo njegovih ganljivih molitev. Šaljivi značaj ga je tako prevzel, da ga ni mogel nikjer zatajiti. Nehote — morebiti celo nevedé — je moral vedno in vedno v šalah in dovtipih govoriti. V tem oziru mu ni nikdo kos. Akoravno se je enak značaj pri pridigarjih, posebno v njegovi dobi, večkrat kazal, je vendar on tako izviren v tej struji, da ga nikdo ne doseže.

Je-li bilo to prav? Je-li bilo sploh dovoljeno in spodobno? O takih vprašanjih se je mnogo govorilo in pisalo. Nekateri pravijo, da je bil Abraham pravi apostol svoje dobe, po božji previdnosti, kakor nalašč, poslan v one žalostne dneve. Grozni dogodki so pretresali ravno iste čase Avstrijo in Nemčijo. Pogosti so bili puniti in prekuacije, zaradi njih potem krvavi notranji boji, zraven njih strahoviti turški ulomi v naše pokrajine, njih posledica pa je bila lakota in kuga, ki ste umorile na sto- in stotisoč ljudi. Ni toraj čudo, da je bilo ljudstvo neutolažljivo, silno žalostno. Samo si ni vedelo najti tolažbe in razvedrila. Tu pride Abraham a Sancta Clara; govori o nesrečah, a tako v šaljivi obliki, da ljudstvo na svoje muke pozabi; v cerkev hodi

iskat ne le dušne hrane, temveč tudi sladkega razvedrila za svoje ranjeno, presunjeno srce. Z nekim umetno provzročnim humorjem je prenašalo strašne križe in nadloge, z neverjetno lahkomišeljnostjo se jih je še dolgo spominjalo. Še dandanes s posmehom poje znane vrstice:

»O du mein lieber Augustin, Augustin,
Alles ist hin«

vrstice, katere je zložil Abraham na Dunaju, ko je videl ulice, polne mrličev, žrtev črne kuge!

Spisal je Abraham jako mnogo. Bil je nenavadno marljiv in plovovit pisatelj. Ni izdal samo svojih mnogoštevilnih pridig, katere je imel križem vsega cesarstva, temveč i dokaj drugih knjig, pripovedne in opominjevalne, poučne vsebine. Njegovo poglavitno delo je: Judas, der Erzschem. Da se vidi humoristični duh celega dela, kaže že naslov knjige, ki se glasi: »Judas der Ertz-Schem, Für ehrliche Leuth, Oder: Eigentlicher Entwurff und Lebens-Beschreibung des Iscariotischen Bößwichts, Worinnen vnderschiedliche Discurs, sittliche Lehr-Puncten, Gedicht und Geschicht auch sehr reicher Vorrath Biblischer Concepten. Welche nit allein einem Prediger auff der Cantzel sehr dienlich fallen, der jetzigen verkehrten, bethörten, versehrten Welt die Wahrheit under die Nasen zu reiben: sondern es kan sich auch dessen ein Privat- und einsamer Leser zur erspriesslichen Zeitvertreibung und gewünschten Seelen-Hayl gebrauchen. Zusammen getragen: Durch Pr. Abraham à S. Clara, Augustiner Baarfüsser, Kayserlichen Prediger und der Zeit durch Teutschland Provincialem. Salzburg. M.DC.LXXXII.«

V le-tej značilni, svoj čas mnogo brani in razširjeni knjigi poda Abraham sam vzrok, zakaj šaljivo piše, pravi namreč v predgovoru: »... Also ist dise hierinn begriffene sittliche Lehr nit ganz weiß (weise), sondern zu Zeiten mit einer kurtzweilligen Zeilen undermängt, welches ich in allen meinen bißhero teutch verfasten Schriften gepflegt, nicht darumben, als wollt ich der Heil-Lehr einen Faßnacht-Mantel anlegen, darvor mich der Allerhöchste bewahre, sondern damit ich die jetzt verkehrte Welt durch dergleichen Keder desto ehender fange, als welche sonst an dem bloßen Angel der Wahrheit ein Abscheuen tragt.«

Na duhoviti način primerja potem v obširnem delu Judeža Iskariota z ničvrednim človekom ter opominja k pokori, k poboljšanju, k spreobrnjenju. Kako to stori, naj kaže uvod v pridigo ali razpravo o zaničevanju Judeževem božje besede:

»Nachdem der unverschambte Gast und treulose Apostel aus den gebenedeyten Händen seines Göttlichen Meisters in dem letzten Abendmahl die himmlische Speiß, benanntlich das Fleisch und Blut Jesu Christi, empfangen, so dann hat er sich unverzüglich von dieser heiligsten Gesellschaft abgeschraubt und sich aus dem Staub gemacht. Es hat ihn aber der leidige Satan so unlängst vorhero in diesen Gefahren zu solchen gähen Aufbruch veranlasset und nach der heiligsten Communion ihme nichts anders in die Ohren geschryen als presto, presto, fort, fort Judas!

auf! auf Iscarioth! allo pack dich Camerad, fort fort! allhier ist für dich kein Port, kein Wort, kein Ort, kein Sort, presto, cito, citissime! Es sahe der arglistige Teufel shon vor, was gestalten der gebenedeyte Herr und Heyland nach diesem Göttlichen Tractament vor ein eiferige Predig werde machen seinen Aposteln, dannhero er geforchten, es möchte Judas hierdurch erleucht und bekehret werden und folgsam zu der heylsamen Reu und Buß greiffen, dessentwegen ihn auf alle Weiß mit allem Fleiß zum Reißaus ermahnet . . . Es wird von vielen Scribenten glaubwürdig beygebracht, daß in Scythia und vorderst in der Insel Gilon Leut gefunden werden, die zwar nicht einer, sondern Leibsgröße, aber so grosse, lange, weite und breite Ohren haben, daß sie hiermit den gantzen Leib bedecken, ja wann sie liegen, so dienet ihnen ein Ohr vor ein Unterbett, das andre aber brauchen sie anstatt einer Oberdecken oder Zuhüll. Diese Ohren seynd vorwahr wunderlich, aber nit weniger wunderlich ist es, daß bei uns und zwar unter der Christen Leut angetroffen werden, die gar keine Ohren haben, dahero der gebenedeyte Heyland, wie es der Evangelist Marcus registriert, in einer Predig zu dem Volck zweymal diese Wort wiederholt, der Ohren hat, der höre! Sollen dann, o mein Gott, Leut seyhn ohne Ohren? was dann gar viel seynd deren, die keine Ohren haben zu dem Wort Gottes und zu den Predigen . . .«

Med najboljša njegova dela spada nadalje opis strašne kuge na Dunaju l. 1680. pod naslovom: »Merk's Wien! das ist des wütenden Todes umständige Beschreibung.« »Reimb dich oder ich liß dich« je zbirka manjših spisov poučne tvarine. Leta 1691. je izdal v Solnogradu ascetično knjigo: »Grammatica religiosa oder geistliche Tugendschule«, ki je bila kmalu potem v več evropskih jezikov prestavljena. »Neueröffnete Welt-Galleria« je izšla l. 1703, »Heilsames Gemisch-Gemasch« l. 1704. Malo pred svojo smrtjo je izdal l. 1707. »Huy und Pfuy der Welt!« zelo priljubljeno in mnogo rabljeno knjigo, posvečeno cesarju Jožefu I., ki je bila tudi v mnogo jezikov prestavljena. Nadalje: »Gack Gack Gack Gack a Ga einer wunderseltzamen Hennen in dem Herzogthum Bayrn, das ist eine ausführliche und umständige Beschreibung der berühmten Wallfahrt Maria-Stern in Taxa«, potem: »Wollangefüllter Weinkeller, in welchem manche durstige Seel sich mit einem geistigen Gesegn-Gott erquicken kann.«

Več njegovih del je izšlo še le po njegovi smrti, tako: »Abrahamisches Gehab dich wohl!« »Geistlicher Kramerladen« in »Abrahamisches Bescheid-Essen«. Že iz le-teh naslovov je spoznati humoristična vsebina.

Najbolj ganljive so Abrahamove Marijine pridige. On je bil res pobožen častilec nebeške Device, pravi Marijin otrok. V turških bojih je pridigal na različnih božjih potih z mladeniško navdušenostjo ter je vnmel k neomejeni ljubezni do mogočne Pomočnice kristjanov.

Občudovanja vredno je, kako je Abraham poznal sv. pismo, ter je vedel isto navajati in razlagati. V tem oziru je lahko vzgled za vsakega pridigarja.

Ker se je oblika Abrahamovih pridig tako zelo dopala, so ga mnogoteri cerkveni govorniki posnemali — z večo ali manjšo srečo, kakor so pač bili nadarjeni. Skoraj celo osemnajsto stoletje je trajala metoda, katero je on vpeljal in do najvišje popolnosti povzdignil. Da se je le malokomu posrečila, je lahko umljivo, ker je Abrahamov dovtip skoraj nedosegljiv.

Dandanes bilo bi vsakomur odsvetovati v takem duhu pridigovati; kajti časi so se zelo spremenili, šala na prižnici bi onečastila sveto mesto ter užalila verski čut pri ljudstvu. V sedanjosti je le resnobna tvarina rabljiva; dovtipe na prižnico spraviti je zelo nevarno, satiro in sarkazem bi mogel le jako duhovit govornik uporabiti.

Le počasi se je cerkveno govorništvo med Nemci otreslo Abrahamovega značaja ter je zopet krenilo na pravi, resnobni pot. V poznejši dobi je bilo mnogo pridigarjev, ki so bili za naše slovenske govornike uzor ter bogat vir, iz katerega so zajemali snov za pridige.

Med najboljše spada jezuit P. Frančišek Hunolt, med Nemci sploh eden najizvrstnejših cerkvenih govornikov. Bil je pridigar pri škofijski stolnici v Trierju, kjer je tudi umrl l. 1740. Po njegovi smrti izšla je zbirka njegovih pridig in krščanskih nauk pod naslovom: »Christliche Sittenlehre über die evangelischen Wahrheiten«. V njej obdeluje skoraj vse verske resnice o Bogu, o človeku, o grehu, o pokori, o zapovedih itd.; trpljenje Kristusovo in Marijino češčenje razpravlja v posebnih zbirkah. Hunolt je za pridigarja jako uporabljiv. Njegov slog je priprost, razprava je pregledna, razdelitev določna in logična. Sv. pismo se ne navaja mnogokrat, a vselej zelo umestno. V uporabi zgodovinskih dogodbov ni tako duhovit, kakor Segneri ali Abraham a S. Clara, a vendar so njegovi vzgledi lepi in ganljivi. Ker je bil mnogo let sam pridigar med ljudstvom, je tudi svoje govore tako sestavil, da so za dušnega pastirja praktični in lahko umljivi.

V poslednji dobi se je cerkveno govorništvo med Nemci dokaj lepo povzdignilo. Tiste visokosti in klasične popolnosti, kakor na Laškem in posebno na Francoskem sicer ni doseglo, a vendar je imelo lepe uspehe v svojih odličnih zastopnikih.

Nemec je po svoji naravi hladnokrven, miren, se ne razburi in ne navduši za karsibodi — pravcato nasprotje proti sanguiničnim Romanom, Lahom in Francozom. Raditega tudi nemško govorništvo nima tistega ognja in vznosa, ki je potreben res odličnim umotvorom. Nemško govorništvo je mirno, nekako prozaično, brez vsakega posebnega lepoticja.

Med govorniki novejšega časa slovijo med Nemci posebno sledeči:

Janez Mihael Sailer, rojen na Bavarskem v župniji Aresing 7. listopada 1751 kot sin ubogega čevljarja. Po odlično dovršenih gimnazijskih študijah je stopil v jezuitski samostan v Landsbergu hotéč se posvetiti strogemu redu. Ko je bil pa l. 1773. po Klementu XIV. odpravljen jezuitski red, stopil je v Ingolstadt v bogoslovje, kjer je bil l. 1775. posvečen duhovnikom. V istem času so prišle velike ne-zgode nad katoliško cerkev; šopiriti se je začel Jožefinizem, ki je bil samo prikrito framasonstvo, za krščanstvo sploh velike nevarnosti. Mnogo duhovnikov se je takoj navzelo istega duha, le malo, malo jih je ostalo pravi veri udanih. Med poslednjimi se je odlikoval nadarjeni Sailer, ki je kot profesor dogmatike in pozneje moralke svaril pred neverno novotarijo. S tem si je nakopal sovraštvo v viših kro-gih, ki ga je — čudno! — obdolžilo, da je v zvezi s framasoni. Iz-gubil je celo svojo službo za nekaj let. 1821 ga je kralj bavarski, Maksi-milijan I. imenoval kanonikom v Reznu, l. 1829. postal je istotam škof ter je vmrl l. 1832.

Sailer je bil zelo vnet, goreč duhovnik. Za ohranitev cerkvenega življenja pridobil si je velike zasluge. Kot cerkveni govornik slovel je po vsej svoji domovini. Njegova knjiga »Die Weissheit auf der Gasse« je mogočno vplivala na duhovniške kroge in na lajke.

Približno njegov sovrstnik je bil mož, neduhovnik, ki toraj s cerkvenim govorništvom ne stoji v neposredni zvezi, a je vendar za kato-liško gibanje na Nemškem tolike važnosti, da je posredno mogočno vplival i na cerkvene govornike. A tudi on sam je imel mnogo odličnih govorov strogo verskega značaja; sme in mora se mu toraj po-staviti dostojen spomenik v zgodovini cerkvenega govorništva. Ime-noval se je Janez Josip plem. Görres, rojen 25. prosinca leta 1776. v Koblencu. Bil je izvanredno nadarjen v vsakem oziru, duševno in telesno bogato blagrovan. Njegova mati je bila Italijanka, v njem je tekla laška kri ter ga je vnmal tisti ogenj in tista živahnost, ki je lastna prebivalcem solnčnih, klasičnih tal. V svoji mladosti se je ne-kaj časa vnmal za francosko prekucijo, dokler ni svobodomiselno gi-banje v Parizu strahovito omadeževalo s krvoločnimi zločinstvi svoje zmagonosne poti. S studom se je obrnil proč od političnih zadev ter se je z veliko vnemo lotil naravoslovnih študij; v njih se je tako iz-obrazil, da je spisal več strokovnih del, ki so bila vsa sprejeta z ve-liko pohvalo. Pozneje se je z istim navdušenjem poprijel leposlovja, zraven zgodovine in zemljepisja, v vsaki stroki je izdal kako delo, ki je istotako želo splošno priznanje. Učenjaški svet mu je vsled tako temeljitih študij in vsled tako obsežnega delovanja pridjal ponosen pri-imek: »Hercules der Wissenschaft«. Umril je 29. prosinca 1849 v Monakovem, kjer je bil več let vseučiliščni profesor leposlovja.

Görres je za razvoj strogo katoliškega življenja med Nemci nezmerne pomena; vplival je pa tudi s svojimi deli na vse sosedne države. Jožefinizem in francoska prekucija, deloma tudi Napoleonov absolutizem so katoliški cerkvi hudo škodovali; versko prepričanje je ležalo ob tleh, posebno višji krogi so bili krščanstvu povsem odtujeni, semtertje celo skrajno sovražni.

V le-to žalostno dobo poseže Görres. S peresom, z besedo in dejanjem vnema za povzdigo verskih načel. Krog sebe zbere množico zelo nadepolnih in nadarjenih mož, vcepi jim svoje pristno versko prepričanje ter na ta način versko gibanje tako oživi in okrepi, da se je začelo isto med Nemci razvijati, kakor nikjer drugod na svetu; današnja občudovanja vredna moč nemških katolikov je bistvena posledica Görresovega neumornega delovanja. Njegov vpliv je bil merodajen, njegovega duha so bili prošinjeni lajiki in duhovniki. Na neštevilnih sestankih in velikih shodih je ognjevitost in s svetim oduševljenjem govoril, v mnogoterih spisih je z apostolsko gorečnostjo bodril in budil — vse v strogo katoliškem smislu.

To je bil uzoren katoliški lajik!

Pod njegovim vplivom razsvetila se je ena najkrasnejših zvezd med nemškimi škofi in dika med nemškimi govorniki. Ime mu je: Melhijor baron Diepenbrock, rojen 6. prosinca 1798 v mestecu Bocholt na Westfalskem. Stariši so ga odločili za vojaški stan; kot 13leten deček je toraj stopil v kadetno šolo v Bonnu. Kot novoimenovani lajtenant je moral takoj l. 1815. v vojsko na Francosko. Po končani vojski je pa dal slovo vojaški službi ter je šel v Landshut, kjer je našel vrlega profesorja Sailerja. Obiskoval je najprej pravoslavno fakulteto, pozneje pa je prestopil v bogoslovje ter je bil l. 1823. posvečen duhovnikom. Po različnih službah postal je l. 1845. škof v Vratislavi, pozneje celo kardinal ter je vmrl 20. prosinca l. 1853.

Diepenbrock je bil ljubljenev vseh krogov, kamorkoli je prišel. Po rojstvu plemenitaškega stanú bil je i po srcu plemenitaš v najčistejšem pomenu. Že njegova zunanost bila je tako velečastna, da je vse, kamor je prišel, v prvih trenutkih očaral. Kot govornik je imel mnogo prelepih lastnosti: močen in lepodoneč glas, visoko izobrazbo in neomahljivo katoliško prepričanje ter uzoren čednosten značaj. Raditega je tudi kot pridigar tako slovel. Za-nj je bila vsaka cerkev premala, ker ni mogla obseči množic iz vseh stanov, ki so se vselej zbrale k njegovim pridigam. L. 1841. je v Reznú izdal zbirko svojih cerkvenih govorov pod naslovom: »Gesammelte Predigten«; kot škof je še imel mnogo izvrstnih pridig, izmed katerih je tudi večina tiskanih.

Njemu soroden po duhu in enak po velikih zaslugah je Viljelm Emanuel Ketteler. Rojen je bil 25. grudna l. 1811. v Münsteru. Obiskoval je 1827—28 jezuitski zavod v Briegu na Švicarskem, pozneje bil je pravoslovec v Göttingenu. L. 1835. postal je političen uradnik, a že l. 1837. je zapustil državno službo; šel je v Monakovo učiti se bogoslovja, kjer je našel slovečega Görresa, ki je na-nj merodajno vplival. 1844 je sprejel mašniško posvečevanje. Postal je kaplan, pozneje župnik v Hostenu. L. 1848. bil je izvoljen poslancem za frankobrodski parlament. V Mogunciji je imel govor »Über die Freiheit der Kirche und die sociale Krisis« in potem 6 pridig o socialnem vprašanju v mogunški stolnici. Le-ti govori so bili tako izborni, da so zasloveli po vsej Nemčiji ter hipoma njemu pridobili slavo najodličnejšega nemškega govornika. L. 1849. je bil imenovan proštom pri cerkvi sv. Hedvige v Berolinu, l. 1850. pa je postal škof v Mogunciji.

V novi visoki službi je bil neumorno delaven. Spisal in izdal je mnogo knjižic; vsako važnejše vprašanje je obdeloval v kakem posebnem delu. Živel je v hudih časih; agitacija proti katoliški cerkvi je bila strastna in vstrajna, krivoverski »nemški katolicizem« je hotel razbiti edinost nemških katolikov ter ugonobiti vsak pojav katoliškega mišljenja. Ketteler je toraj imel prilike dovolj, pokazati svojo ljubezen do cerkve in svoje nenavadne dušne moči. Sklical je premnogo katoliških shodov in zborovanj, na katerih je z apostolsko gorečnostjo branil pravice sv. cerkve; da bi tem vspešnejše deloval, dal se je celo od okraja Tauberbischofsheim voliti državnim poslancem v Berolin. Prišli so polagoma še hujši časi, napočil je hudi »kulturni boj« na Nemškem, ki je nameraval ponoviti in je deloma res obnovil Dioklecijanovo dobo. Ketteler je stal i tedaj kot pogumen vojščak v prvih vrstah nevstrašenih nemških katolikov, pridobil si je celo častni priimek »der streitbare Bischof« pri svojih nasprotnikih, a nad vse priljubljen dušni pastir je bil vsem katolikom. Umrl je 13. julija 1877 v kapucinskem samostanu v Burghausenu na Bavarskem.

Po njegovi smrti je izdal l. 1878. Raich dva obširna snopiča njegovih pridig. Iste so jako lahko razumljive, razdelitev je kaj lepa, za uporabo so njegove pridige dušnim pastirjem res praktične.

Nemško cerkveno govorništvo je zelo obširno; narod je velik, dušnih pastirjev silno veliko, raditega se je med njimi slovstvo cerkvenega govorništva lahko zelo razvilo. Posebne višine ni doseglo, zakaj ne — smo že omenili. Izmed stoterih cerkvenih govornikov v nemškem jeziku omenimo le še enega, ker slovi kot najboljši med vsemi v novejši dobi.

Le-ta je dr. Ivan Emanuel Veith, ki je s svojimi govori poveličeval Dunaj, prestolnico avstrijsko ter na ta način med Nemci avstrijske govornike visoko povzdignil.

Njegovo življenje je mikavno, na sebi nosi znak posebne božje milosti. Rojen je bil v Kuttenplanu na Severočeškem l. 1787. Njegovi stariši so bili židovi, ne le po pokolenju, temveč i po verskem prepričanju. Svojega sina so hoteli izobraziti za učenega rabina. 1803—6 se je učil modroslovja v Pragi; potem je pustil modroslovje ter je postal medicinec, začetkoma v Pragi, potem na Dunaju. 1809 je dobil zdravniško službo v vojaški bolnišnici na Dunaju. V svoji stroki je bil tako temeljito podkovan, da je izdal že 1812. l. dve medicinski knjigi, ki ste vzbudile občno pozornost. 1815 je postal profesor, 1819 pa ravnatelj na živinozdravniškem zavodu. Zraven je izvrševal zelo obširno zdravniško službo ter je bil kot strokovnjak povsod visoko čislán. Ščasoma je natančneje spoznal katoliško vero, neizmerno mu je ugajala, posebno sv. maša je bila za-nj neprecenljivi dušni užitek. Ni čuda torej, da se je spreobrnil, l. 1816. je bil krščen, zamenjal je talmud s sv. pismom. Česar Dunaj še ni nikdar videl, to se je kmalu pozneje zgodilo: ravnatelj živinozdravniškega zavoda je postal celo bogoslovec, kajti Veith je sklenil postati katoliški duhovnik. Kot ravnatelj je obiskoval bogoslovno fakulteto dunajskega vseučilišča, je bil uzor izvrstnega bogoslovca ter je prestal vse skušnje z odliko. 1821. l. se je svoji lepi in bogati službi odpovedal in še tisto leto je postal duhovnik. Kmalu pozneje je stopil v kongregacijo redemptoristov, a je l. 1830. iz iste zopet izstopil, kakor mu je bil to Klement Marija Hoffbauer prorokoval. V tem času si je bil Veith že priboril kot cerkveni govornik veliko priznanje; na Dunaju, na Gornje in Spodnje Avstrijskem in po Gornje Štajerskem je pogosto na misi-jonih pridigoval, povsod z občno pohvalo. L. 1831. je razsajala po Dunaju hudo črna kuga; Veith je deloval v istem času kot zdravnik in kot dušni pastir. 125 bolnikov, in sicer smrtno okuženih, je lečil in le trije izmed njih so umrli; za ljudstvo pa je imel oduševljene pridige o spokornosti.

Omenjeno leto je postal stolni pridigar pri sv. Štefanu; njegov delokrog se je s tem zdatno razširil, dobil je priliko, govoriti vsem dunajskim krogom, od najnižjih do najvišjih. Skoraj vse svoje pridige je v tisku objavil. Izšli so 4 snopiči pod naslovom »Homilienkranz«, potem je objavil postne pridige: »Der verlorene Sohn« (1837), »Erweckung des Lazarus« (1842), »Mater dolorosa« (1844). Poziv za profesorja v Monakovo je dvakrat odklonil, istotako imenovanje kanonikom v Freiburgu. 1745 je stopil kot pridigar pri sv. Štefanu v pokoj, a je pridigoval na raznovrstnih krajih neštivilnokrat, pri vseh sloves-

nejših prilikah je moral on biti slavnostni govornik; povsod so po njem hrepeneli. V letih 1846—1855 je izdal »Homiletische Vorträge für Sonn- und Festtage«, 1849 »Politische Passionspredigten«, 1850. »Weltleben und Christentum«, 1852. so izšle izborne pridige, ki jih je imel v praški prestolnici, pod naslovom »Misericordia«, 1856—60 »Dodekatheton«, 1865 »Anfänge der Menschenwelt«. Težke bolezni so ga obiskovale, postal je hrom, gluha, l. 1863. celo popolnoma slep. Vendar je bil še pozneje delaven, je pridigoval in s pomočjo plemenitih mož in žen, ki so mu stregle, je celo še spisal dolgo vrsto homiletičnih in leposlovnih del. Umril je 6. listopada 1876.

Veith je bil nek poseben cerkveni govornik. Slišati je bilo bojda njegove govore mnogo lepše, kakor pa čitati. Njegova zunanost je bila priprosta, tudi glas njegov ni bil močen. Govoril je zelo hitro, ves čas enakomerno, glasú niti pri najganljivejših občutkih ni povzdignil. Ni se ganil med vsem govorom, ni zmajal niti z glavo, niti z roko, kakor kamenit kip je stal vedno nepremakljiv. Ravno ta stoična mirnost in vstrajna nepremakljivost mu je dala neko čudno velečastvo in zanimivost; vse je va-nj strmelo, kot v nekak govorniški unicum. Govor mu je tekel silno gladko, kajti nemščino je imel tako v oblasti, kakor pač nobeden drugi nemški pridigar ne, ni bil le govornik, temveč i odličen leposlovec, rojen pesnik. Njegove misli so bile globoke, duhovite. Izraz je bil krasen, eleganten, semtertje sarkastičen. Njegove primere so zelo lepe, kakor pri Bossuetu. V nemškem cerkvenem govorništvu mu je za vselej ohranjeno, ako ne prvo, vsaj eno najodličnejših mest.

Dr. Ant. Medved.

II.

Praktično bogoslovje.

A. Pastirstvo.

Kako naj rešimo mladino¹? O pripravi otrok na najsvetejši zakrament veljajo pač besede: quantum potes, tantum aude! Nikdar ni dovolj, nikdar preveč, nikdar preslovesno, nikdar preskrbno. Ta velika skrb za pripravo na zakrament življenja ima dogmatično podlago. Zakramenti sicer delujejo *ex opere operato* — pa *secundum mensuram cooperationis*! Tu velja: pripravi se tako skrbno, kakor bi vse zaviselo od Tebe —, vendar pa daj čast Bogu za vso milost in

¹ Gl. »Voditelj« 1904, str. 447.

moč! Kako bo pa katehet dal otrokom, če sam nima posebne ljubezni do presv. zakramenta?

Posebno mora skrbeti, da v tistem času otrokom oživi — župno cerkev, oživi še prav posebej tabernakel. Vso ljubezen, ki jo je gojilo otrokovo srce za Boga — naj sedaj katehet oddaja na Boga — človeka — v tabernaklu, na evharističnega Boga. Da si otroci lažje predstavljajo Boga v presv. zakramentu, naj jim takrat podari lepe umetno okrašene podobice in naj jih navadi, da bodo v tistem času vse svoje molitvice opravljali s podobico v roki, v duhu pa pred tabernaklom. Boga Jezusa naj molijo, njemu naj se spovedo vsak dan zvečer svojih grehov, — njega naj prosijo prav srčno in zaupno odpuščanja, ker on jim vselej odpusti, če mu obljubijo, da se zares poboljšajo! Katehet naj se po razmerah in času tudi poslužuje pravice odpreti tabernakel za zasebno češčenje, kadar pripelje svoje pripravnike pomolit evharističnega Boga. Dobro naj razločuje — med dobrimi in šibkimi glavami in naj ne tirja preveč od učencev, da jim s katekizmom ne pristudi tudi še sv. obhajila. Boljše je, da deček, oziroma deklica, Boga Jezusa bolj ljubi nego pa zna, veliko blagodejnejše je, če ga ima več v srcu, nego v glavi ali celo samo na jeziku. Cilj vse priprave na ta zakrament ljubezni je, vzgajati ljubezen vanj v pripravnikih! Takrat je čas, da se otrokom vsako učno uro zabičuje, da tisti gotovo nima rad Jezusa, katerega ne vidi, ki nima rad, ki ne uboga namestnikov Jezusovih, katere vidi: očeta in mater.

Tako navodilo — v stariših ljubiti Boga Jezusa — rodi, očitnih uspehov.

Stariši sami jih spoznajo in priznajo — in lahko je potemtakem katehetu doseči, vsaj na deželi, da za slovesnost prvega sv. obhajila pridejo z dečki tudi očetje ali njih namestniki, z deklicami matere ali njih namestnice ali oboji. To slovesnost neprimerno poveča in se vtisne neizbrisno v spomin starišem in še posebno — prvoobhajancem. S slovesnostjo prvega sv. obhajila je kolikor toliko dokončana katehetska naloga, vendar ne še popolnoma.

Če pa ravnajo oni manj modro, ki narekujejo ob slovesnosti prvega sv. obhajila . . . n. pr. da bodo hodili k sv. obhajilu do 20. ali celo 24. leta vsak mesec, oziroma vsaka dva meseca, da deklice ne bodo šle nikdar plesat itd., je pa prav močno lahkomišelnost, če katehet po prvem sv. obhajilu pretrga takorekoč vse posebne vezi, ki so ga takrat tako močno in prisrčno vezale na pripravnike.

Cerkveni zbor v Kolinu 1860¹ je določil glede prvoobhajancev to-le: »Zveličavna navada, ki je vpeljana v nekaterih krajih, da se

¹ Manuale sacerd. Schneider — Lehmkuhl XIII. izd. str. 294 v opombi 2.

prvoobhajanci še dva ali tri leta po prvem sv. obhajilu skupno obhajajo vsaki mesec, če je mogoče, ali pa vsaj vsaka dva meseca, naj se ohrani, kjer je pa še ni, naj se vpelje.«

Ta določba je pač že vredna, da se jo uvažuje! Dečkom se mora določiti ena nedelja, deklicam pa druga. Če jih je več, se lahko razdele na oddelke. Koliko dobrega in prekornega bi se lahko storilo za nje, ki prav kar dozarjajo in stopajo v življenje. Tukaj bi imel katehet-spovednik priliko poučiti o rečeh, ki jih taki morajo vedeti, ki o njih že sanjajo, ki jim jih morda drugi iz slabega namena brezstidno razkrivajo, ki jih bodo skoro na sebi opazili. Spolni gôn — je poleg auri sacra fames, pravi dr. F. Marx v svojem pastirskem zdravilstvu, v človeku najmočnejši. V tej dobi se pojavljajo nenavadne, nepričakovane premembe v telesu, ki vzbujajo vso pozornost mladine, ki le še bolj ostre njeno radovednost. Tedaj je prilika, je sveta dolžnost spovednikova, da ob dani priliki opozori, pouči, zavaruje ne samo z nadnaravnimi nagibi, ampak tudi z naravnimi, omnia probate!

Opiše naj jim, kako lahko krščanski žive oni, ki svojega poželenja ne razvadijo. Razvajeno poželenje in njegove posledice so pač najhujša kazen greha! Per quae quis peccabit, per haec punietur! Kdor pa se vzdrži, sam na sebi skuša: »Moj jarem je sladek, moje breme pa lahko.«

Deklice mora spovednik še prav posebno in za časa opozarjati, da naj se zaboga ne dotikajo s prosto roko, kadar se jim poželenje pojavi; kar pa se prav mora zgoditi, naj se zvrši s kakim oblačilom. Ako se o tem še začasno ne pouče, vtegnejo se dotikati iz radovednosti, zbok ščemenja in si lahko nalezejo strašno bolezen.

»Pruritus pudendorum« — strašansko muči posebno ženstvo, ne pusti mu spati, konča njegovo živčevje.

»Die an diesem Übel Leidenden müssen die juckenden Teile scheuern. Kommt es hierbei zu einer Selbstbefleckung, so kann nur der Seelenarzt ermessen, wie weit sie imputabel sei«¹.

Sodim, da je najprimernejši prostor spovednica, najboljša prilika spoved —, ki v tistih letih gotovo nudi povodov, da se v nauku lahko omenja napominane reči. Tudi matere naj se opozorijo o velikonočnih stanovskih naukih, da semtertje pouče svoje hčere; vendar pa naj se ne zanašamo nanje, ki se same sramujejo govoriti o tem s svojimi hčerami, morda nič manj ne, nego hčere z materami. Kjer se pa izcimi telesna bolezen, treba skrbne, vztrajne zdravniške pomoči, zlasti pri ženskem spolu.

¹ Dr. Marx, Pastoral-Medicin p. 115.

V tem slučaju ne zadoščajo npravna in nadnaravna sredstva, ampak držimo se načela: »Pomagaj si sam, in Bog ti bo pomagal!«

V tej dobi — dejal bi v dobi 2. ali 3. letnega evharističnega tečaja naj se mladino še sicer oborožuje — menim s posebno skrbnim naukom v spovednici — za boj življenja! Kdor zna prav moliti — zna prav živeti. Učimo našo dozarjajočo mladino prav moliti, moliti v duhu in resnici. Danes se zlasti v naših krajih nasploh mnogo moli, rekel bi — preveč moli, ker se preslabo moli! Molitev je našim ljudem zvečine prešla v neko zunanjo vajo — ki je mnogokrat brez duha, brez resnice! Treba je le poslušati, kako ponekod celo v cerkvah in javno slabo molijo, da ne govorim o dolgih domačih molitvah, sv. rožnih vencih zjutraj in zvečer — celo poleti, ki jih dostikrat tlačansko in hlapčevsko opravljajo, kakor da so molitvice že same na sebi neke magične formule, ki vse premorejo. Ljudje so, se zdi, preobrnilo svoje molitve, ki jih stalno opravljajo, v cilj, ki vtegne nadomestiti celo krščansko življenje! Gotovo je krivo tudi to, da se je vgnezdil tak farizejem med naše ljudstvo, ker mnogi molitev enostransko povdarjajo in v pridigah v tem pogledu pretiravajo! Danes mnogi gledajo na kvantiteto in premalo povdarjajo kvaliteto.

Treba bo tedaj najprej neprestano opominjati ljudstvo na božje besede: Mat. 6, 7. 8.: »Kadar pa molite, ne govorite mnogo, kakor pagani; kajti oni mislijo, da bodo uslišani zavoljo obilnih besed svojih. Ne primerjajte se torej njim, kajti vaš oče ve, česa vam je treba, predno ga vi prosite. Zatorej molite vi tako-le: Oče naš itd.!«

Odgovor na vprašanje 275, našega velikega katekizma naj bi se blestel z zlatimi črkami na vseh pročeljih naših cerkev in naj bi vsikdar odmeval v srcih vseh katol. kristjanov, da samo zunanja molitev ni nič vredna pred Bogom, ker je samo ustna molitev! Ne bojmo se ljudstvu vedno zabičevati, da naj rajši malo moli, pa dobro in pristrčno. Kakor žgoča ironija na prakso, ki vedno napenja k molitvi, zdela se mi je modra opazka T. Podborške v lanskem mohorskem Koledarju stran 143. »Če imaš mnogo dela, se prekrizaj in moli pobožno očenaš, pa kar na delo; Bogu je namreč bolj dopadljiv pobožno zmoljen očenaš, kakor pa raztresen rožni venec!«

Ta nauk temelji v nauku našega vel. katekizma, ki odgovarja na vprašanje 280, ki nima zvezdic: »Vse, za kar nam je treba moliti, nahajamo v kratkem v očenašu ali Gospodovi molitvi!« Mladina, zlasti dečki ne molijo radi, in če molijo, navadno ne molijo zbrano dolgih molitev; varujmo se, da ne bomo nekaterih dolgih molitev tako nujno priporočali, kakor bi bile brezpogojno za zveličanje potrebne! Nujna in za zveličanje potrebna molitev je očenaš, bodisi, da se ga moli samo v duhu, ali pa tudi po zunanje!

Dandanes se le preveč povdarja zunanja molitev, tako doma, kakor v cerkvi! Taka molitev je včasih zaukazana v cerkvi, doma pa je gotovo vselej nasvetovana, vendar ima tudi svoje težkoče, rada raztresa in vleče pozornost le na zunanost. Rimski katekizem p. 368. pravi: »*principatum iure tribuendum ducimus illi, quae a vehementi animo proficiscitur, obsecrationi: quam Deus, cui patent occultae hominum cogitationes, audit, etiamsi non ore proferatur!*« Ne poobčujmo tedaj preveč človeške osebnosti, gojimo jo zlasti pri dozarjajoči in odrasli mladini!

Učimo jo, da bo znala moliti v duhu, da bo šla v sebe. Povejmo ji, da ljubeznivi Oče nebeški in Bog Sin in sv. Duh — so jej prav blizu — v srcu. V Bogu, t. j. v presveti Trojici živimo, se gibljemo in smo! Ne samo to, ampak še več! Troedini Bog je vedno v nas; v teh, ki so vsaj brez smrtnega greha, rad in kakor neskončno ljubeznivi oče, v onih pa, ki so omadeževani s kakim smrtnim grehom, človeški govorim, nerad in kakor sodnik, ki pa čaka s svojo končno obsodbo, ker želi, da bi se človek sam obsodil in poboljšal, da ne bo sojen od Boga in poslan v poboljševalnico brez konca in kraja — v pogubljenje!

Primeri veliki katekizem na str. 50 v opomnji: »Ali ne veste«, pravi sv. apostol Pavel (I. Kor. 3, 16), da ste tempel božji in da Duh božji v vas prebiva?»

Naučimo našo mladino pogovarjati se z Bogom, ki je v vsakem človeku, in je potemtakem vsak človek tempel božji, živa cerkvice božja, živ tabernakel! Ako to ne bo rešilo naše mladine, kaj naj jo še reši?

Rim. katekizem ko našteva dobičke, ki jih donaša molitev ljudem, pravi p. 356: »*praeclarum praeterea illum orationis fructum assequimur, . . . quod patitur Deus se nostris cogitationibus concipi, ut dum illum oramus, . . . accipiamus innocentiae voluntatem!*« Iz teh besed sklepam na bistvo prave molitve v duhu in v resnici, da se v molitvi ali samo notranji ali tudi zunanji in ustni zavemo Boga, ki je v nas, — da ga takorekoč spočnemo, Njega vsemogočnega, dobrega, vsemodrega in ga prosimo z najgotovejšim zaupanjem (in *spem certissimam veniunt*), da bomo uslišani, »*fidenter confugientes in sinum amantissimi parentis Dei*«) in se mu razkrijemo, kakor sin edinec svojemu preljubemu očetu! Razločevati moramo dobro med duhovnimi dobrinami, ki jih od Boga prosimo, in pa med časnimi.

Kadar prosimo milosti pokore in moči k dobremu, smo vselej uslišani, zakaj takrat prav molimo, ker prosimo za kaj takega, kar nam je v zveličanje, ker takrat molimo v imenu Zveličarja, samo da molimo tudi pobožno, ponižno, zaupno, stanovitno! Vse to

se zgodi pri zgoraj omenjenem načinu molitve. Pobožno molim, ker se oklenem in prisrčno objamem Boga, ki je v meni; ponižno molim, ker se mu takrat odkritosrčno spovem in prosim odpuščenja; zaupno, ker sem najgotovejše prepričan, da bom uslišan! (Mat. 21. 22.) »In vse, karkoli v molitvi prosite (prav), če verujete, boste prejeli.«

Velika napaka je, če nekateri kristjane silijo in navajajo le k numerično številnejši molitvi, češ, premalo molijo, pa zato niso uslišani; prav taka napaka je, če se pri vseh molitvah tolažimo le s svojo ne vrednostjo, češ, nismo uslišani, ker vredni nismo. Kadar prosimo duhovnih milosti, smo vselej uslišani! Vsak dvom o tem je nedopusten, je pregrešen!

Kako blagodejno vpliva tak pouk na mlade ljudi! Zaljubijo se v Boga, prepričani so, ker vsak dan za to prosijo, da imajo od Boga, zadostnih milosti, da krščansko žive in se varujejo smrtnega greha; dobro vedo, da so sami, prav sami krivi, če kdaj globoko padejo in zato vporabljajo vso svojo mladeniško energijo v to, da se ohranijo s pomočjo božjo smrtnih grehov po onem reku: delaj, kakor bi vse zaviselo le od tebe, pa daj Bogu čast za vse, ker vse dobro je od Boga!

Nikakor ne moremo tirjati, da bi vsa naša mladina prejela vsak teden ali vsaj vsakih 14 dni sv. zakramente. Dekleta se dajo lažje pripraviti do tega, da pristopajo vsaki mesec ali vsaj vsaka dva meseca, mladeniče pa je komaj pridobiti, da gredo k sv. obhajilu vsaj vsake kvatre.

Pomniti je treba dobro, da tudi sv. zakramenti niso cilj, ampak le sredstvo. Ko bi bili cilj, bi jih sv. cerkev morala naravnost zaukazati ne samo enkrat, ampak prav pogostokrat v letu. Tega pa sv. cerkev ni storila in ne bode.

Sv. cerkev dobro ve, da imamo poleg sv. zakramentov še drugo sredstvo, da se očistimo grehov, tudi smrtnih, in si pridobimo ljubezen božjo in mir vesti. O tem je nujno treba mlade ljudi poučevati, da ne izgube poguma, če teden ali dva tedna po sv. spovedi vnovič padejo v smrtni greh in iz raznih vzrokov ne morejo ali nečejo vrniti se k sv. izpovedi, da ne tavajo nemirni in obupani od jutra do večera, od molitve do molitve, ampak da se vrnejo še tisto uro v naročje ljubega Boga očeta, — se ž njim spravijo s popolnim kesom in z moško obljubo, da se bodo naprej varovali tistega greha.

Gotovo je treba takih smrtnih grehov se spovedati pri prihodnji spovedi, ki jo opravimo o priliki, ali vendar bi ne kazal niti najmanjšega teološkega razuma, ki bi trdil, da je jako težavno prav obuditi popolnoma kes!

Bog, ki išče grešnikov, ki je prišel zveličat izgublence, ki je dal grešniku dejansko milost, da se je sploh mogel obrniti do Boga s ske-sano mislijo, naj bi bil navezal svojo ljubezen na kako sholastično distinkcijo, o kateri priprost človek niti pojma nima? Ampak: »Facienti quod est in se, Deus non deest!«

Da se krščanska mladina navadi obujati popolno ljubezen do Boga, treba jo je večkrat navduševati za njo.

Prepričan sem, ko bi tudi vse druge ustne molitve po naših kmečkih hišah prenehale, pa bi se vsakdo zvečer spravil s svojim Bogom . . . s sinovsko vdano izpovedjo in s prisrčnim ter moškim sklepom drugega dne ne več storiti kaj smrtnega . . . ali sploh greh, ki je človeku že prišel v navado, nastopila bi doba krščanskega preporoda, doba svetnikov, t. j. kristjanov v duhu in resnici!

Rožni venec in še zraven kake litanije — velja manj, če ni združeno s popolnim kesom, nego sam popolni kes, ki doseže vse: ker spravi človeka z Bogom, ki je naš cilj!

Zjutranja in večerna molitev v novem velikem katekizmu je prav za prav le dober namen in trden sklep, oziroma kes!

Varovati se moramo dalje, da ne tirjamo od mladine preveč enostranskih dobrih del!

Sv. cerkveni tridentinski zbor (VI. sess. XIII. c.) opominja, naj izvršujemo svoje zveličanje: v delih, v čuvanju in miloščinah, v molitvah, daritvah, postih, v čistosti.

Mladini pač najbolj veljajo delo, daritve, in čistost! Mladina naj se navadi Bogu darovati vsak svoj dan z dobrim namenom, naj se semterje spomni nanj s kakim vzdihljajem, z eno ali drugo onih molitvic v vel. katekizmu, naj se varuje greha nečistosti v trdnem prepričanju, da Bog gotovo pomaga tam, kjer vidi dobro in sveto voljo, in naj Bogu daruje vse svoje dejanje in nehanje — svoj stanovski križ za vsak dan posebej: »Sufficit diei malitia sua.«

Kdor zna prav moliti, zna tudi prav živeti in prav tako tudi, ki zna prav živeti, zna tudi prav moliti. Kdor opravlja svoje stanovske posle, nosi svoj vsakdanji stanovski križ vdano in iz ljubezni do Boga, pa se varuje vsaj smrtnega greha, on Bogu služi, njegovo življenje je vedna molitev, in še več: daritev je njegovo življenje!

Prve in najsvetejše ter najimenoitnejše dolžnosti so stanovske dolžnosti. Vedno moliti je mogoče, če pogostoma mislimo na Boga in mu po dobrem namenu darujemo vse svoje misli, besede in dela, trpljenje in veselje. (V. Katek. vpr. 278.)

Dr. Fr. Sal. Knaus.

Ali so posvetne oblasti po postavi dolžne naznaniti župnijskim uradom rojstne in krstne podatke odpadnikov? Dannerbauer

našteva med objavami, izkazi in poročili, ki jih ima izvršiti župnijski urad, pod točko 18. tudi sledeče: Apostaten dem Pfarramte des Geburtsortes zur Anmerkung im Taufbuche anzuzeigen (Dannerbauer 1896, p. 31). Poč piše: Ako je kdo od vere odpadel, je dobro to kakor v status, tako tudi pri dotičnem vpisu matice zaznamovati, da se pri krstnih listih, izdelanih za poroko, ne morejo goditi prevare¹.

Če je odpadnik rojen v tisti župniji, v kateri je odpadel, zaznamuje to župnik v krstni knjigi, sklicevaje se na protokol c. kr. okr. glavarstva ali avtonomnega mestnega urada; ako pa pripada sedaj drugi župniji, naj naznani odpad župnijskemu uradu rojstne župnije odpadnikove.

To je pa seveda le tedaj mogoče, ako zve, kje in kedaj je bil odpadnik rojen. Nekatero oblasti gredo v tem župnijskim uradom na roko. Tako sta n. pr. dunajski (8. febr. 1904, št. 70.586) in ljubljanski (18. avg. 1904, št. 17.052) magistrat v svojem naznanilu, poslanem župnijskemu uradu pri sv. Magdaleni v Mariboru, navedla tudi kraj in dan odpadnikovega rojstva. C. kr. okr. mariborsko glavarstvo je priložilo krstne liste apostatov (4. maja 1904, št. 16.207), ono v Ljubnem pa celi rodbinski izkaz s podatki (11. febr. 1904, št. 2500).

Druge oblasti, posebno tiste, pri katerih je nastavljenih več odpadnikov, se pa z vsemi močmi branijo, povedati dotične rojstne podatke, ampak pišejo samo: V smislu člena 6. zakona z dne 25. maja 1868, št. 49 drž. zak. se naznani, da je N. N., ki stanuje v . . . , javil tukaj svoj izstop iz rim. kat. cerkve. (Kje je rojen? Kdaj?)

Župnijski urad pri sv. Magdaleni je poslal naznanila o odpadnih kot nepopolna opetovano nazaj in tirjal od sl. mariborskega mestnega urada n. pr. rojstne podatke o odpadniku P. Odgovorilo se je v prvo: P. je neznano kam odpotoval, zato ni mogoče podati zaželenih dostavkov (10. febr. 1904); na zopetno terjatev pa: mestni urad ne more vstreči izraženi želji, ker je P. svoj izstop iz rim. kat. cerkve prijavil v obliki, ki jo tirja 6. točka postave z dne 24. maja 1868, drž. zak. št. 49, in § 3. minist. odredbe z dne 18. jan. 1869, drž. zak. št. 13, in ker je mestni urad to izjavo kot tako že sprejel in je potemtakem pravomočna. Po § 3. minist. odredbe z dne 18. jan. 1869 mora biti iz izjave razvidno, komu naj se dopošlje (t. j. župnijskemu uradu, v katerega področju odpadnik stanuje). To se je v tem slučaju zgodilo, in mestni urad ne more tirjati (?) od odpadnika podatkov, ki segajo čez ta postavna določila (25. febr. 1904).

Proti temu ravnanju vložil je župnijski urad pritožbo na c. kr. namestnijo v Gradcu. Ta je dne 20. avg. 1904 št. 54427/03 odgovo-

¹ Poč, 1900, p. 68.

mila, da po obstoječih postavnih določbah mestni urad ni dolžen naznaniti rojstnih podatkov o odpadniku z motivacijo: Eine solche Verpflichtung würde übrigens auch den angestrebten Zweck deshalb gar nicht erreichen (Kako da ne? Nam se gre le zato, da se v krstnih bukvah zabeleži faktum, da je od vere odpadel; in to bi se s tem doseglo!), weil die Konstatierung des Umstandes, daß ein Individuum zu einer bestimmten Zeit ein bestimmtes Religionsbekenntnis verlassen hat, für die Beurteilung der gegenwärtigen religiösen Zugehörigkeit desselben keinen absolut sicheren Aufschluß bietet. (S tem si tudi nihče ne bo belil glave! Naj si že pristopi ali spada potem k tej ali oni veri, mi ga smatramo za odpadnika, dokler ne prinese črno na belem, da se je zopet vrnil v rim. kat. cerkev.)

V tem smislu je odločilo tudi že c. kr. ministerstvo za uk in bo-gočastje v porazumu z ministerstvom za notranje zadeve na podobno vprašanje kn. šk. sekovškega ordinarijata dne 30. nov. 1899, št. 22148.

Ako tudi niso posvetne oblasti dolžne naznaniti krstnih podatkov odpadnikov, ali bi ne bile toliko kulantne, da bi jih naznanile prostovoljno, če župnijski uradi zato prosijo in to žele? Ako se že vsakega šolarja vpraša: kje si doma? koliko si star? ali bi bila to taka težava, da bi vprašali o tem odpadnika? Saj vendar postava nikjer ne prepoveduje, da se ga o tem ne sme vprašati! Zakaj pa storijo to nekateri uradi? Da, odpadniki priložijo sami svojim izjavam, da izstopijo iz rim. kat. cerkve, krstni list. Na tiskanih izjavah, ki jih protestantovski agitatorji dajo odpadnikom na razpolago, je tudi natiskano: Ein Taufschein liegt bei. (Odpad z dne 22. apr. 1904, in intimacija c. kr. okr. glav. v Mariboru, 4. maja 1904.)

To bi ne bilo želeli le zaradi evidence v krstnih bukvah, ampak tudi zato, da župnik, v katerega župniji je bil odpadnik rojen, in sorodniki odpadnikovi sploh zvedo za odpad. *Anton Stergar.*

Določila za duhovnike, ki hočejo potovati ali se preseliti v Ameriko. Že dne 27. jul. 1890. je vsled naročila Leona XIII. kongregacija koncila izdala okrožnico na vse italijanske in ameriške škofe, ki obsega stroge predpise glede »litterae discessoriales« za svetne duhovnike, ki hočejo za nekaj časa ali za stalno odpotovati v Ameriko. Dne 14. nov. 1903 so bila ta določila še spopolnjena in poostrena ter njih obveznost raztegnjena na vse evropejske škofije, veljajo pa za duhovnike, ki potujejo v Ameriko ali na Filipine. Po tej določbi sme škof dati litterae discessoriales šele tedaj, ako se je o tem obvestil prej oni škof, kamor hoče dotični duhovnik potovati. Ta določba se glasi:

Extra Italiam . . . in posterum ne liceat Europae Ordinariis discessoriales pro America suis clericis largiri, nisi requisito prius consensu

episcopi dioecesis illius, ad quam sacerdos pergere cupit, permutatis ad hunc finem secretis litteris, in quibus de aetate et de moralibus atque intellectualibus qualitatibus migrantis sacerdotis Americanus prae-sul doceatur.

Excipitur tamen casus strictae et urgentis necessitatis (sc. ut e. g. pro gravi infirmitate alicuius in America degentis, quem christiana caritas aut pietatis officium invisere exigant, neque tempus suppetat recurrendi ad S. Sedem), in quo . . . licentia a proprio ordinario concedi poterit, sed ad sex menses tantum valitura, adnotata causa urgentis necessitatis, et monito per epistolam episcopo loci, ad quem sacerdos profiscitur.

Anal. eccl. 1903 fasc. 12. p. 486 sq.

Nekaj misli o duhovnikovi oporoki. Praeceptum domui tuae; morieris enim tu, et non vives. (IV. Kr. 20, 1.) Te besede preroka Izaija, ki jih je govoril kralju Ezekiju, veljajo slehernemu, katerega je previdnost božja obdarila s posvetnim premoženjem, koliko bolj pa še duhovniku, ki mora veljati v vseh zadevah drugim ljudem, — mož lepega reda in vzgleda. Duhovnik ne sme pozabiti zlatih izrekov: Ordo dux est ad Deum, et quae a Deo sunt, ordinata sunt. (S. Avg.) Qui regulae vivit, Deo vivit. (S. Greg.) Custodite ordinem, ut ordo vos custodiat. (S. Bern.) — Ta pravila naj vodijo tudi duhovnika pri razpolaganju s svojim posvetnim premoženjem, zlasti pa pri izvrševanju svoje poslednje volje ali oporoke. Praeceptum domui tuae! Da ne bom te dolžnosti preobširno izpeljeval, preidem na važno vprašanje, kako naj napravlja duhovnik svojo oporoko, da bo po želji in volji sv. cerkve in v čast duhovniškemu stanu? Da na to vprašanje prav odgovorimo, moramo pomisliti, odkod dobiva duhovnik svoje dohodke. — Vtegne se zgoditi, in se tudi res večkrat primeri, da kak duhovnik dobi posvetno premoženje po kaki dedščini, ali pa tudi po drugih poštenih potih, n. pr. zaradi kake umetne znajdbe, zaradi pisateljjevanja itd.; navadno pa izvira duhovnikovo premoženje od cerkvenega beneficija, ki mu je po višjih izročeni. Zato bi morali razločevati njegovo premoženje v tako, ki ga je dosegel zgolj iz posvetnih, pa poštenih virov, to se imenuje profano premoženje, bona profana ali patrimonialia, in v tako, katero dobiva od cerkvenih nadarbin ali beneficijev, in to se imenuje bona ecclesiastica. Poslednje premoženje, ki ga dobiva iz cerkv. beneficija, pa ne pripada njemu pro semper, temveč le kot časnemu upravitelju beneficija, naj že bo potem župnik, ali administrator, ali lokalni kapelan, kurat, beneficijat itd. in sicer le toliko časa, dokler aktivno opravlja duhovsko službo, ki je z beneficijem v zvezi. Zato se je to poslednje premoženje duhovnikovo po različni smeri dobrohotnih darovalcev ali ustanovnikov različno imenovalo, kakor: vota

fidelium, — res Dei, — peculium Christi, — ali pa pretia peccatorum — alimenta pauperum itd. — Kontroverza se je vnela med pravoslovci gledé dohodkov, ki jih duhovnik dobi od štole, pridig, od krstov, pogrebov, sv. maš ali prostih darov, če ti spadajo med bona patrimonialia ali bona beneficialia? Sv. penitenciarija se je 9. avg. 1821 in 9. jan. 1823 v smislu sv. Alf. Liguorija in drugih učenjakov izrekla, da ti dohodki spadajo med bona »quasi patrimonialia«, torej v neomejeno duhovnikovo lastnino; in k tem se imajo prištevati tudi bona parsimonialia, t. j. taki dohodki, katere si je duhovnik privarčeval pri svojih stroških od beneficijalnih dohodkov, katere bi bil sicer lahko porabil, ne da bi bil prestopil meje poštenega življenja, pa jih ni porabil »parcius vivendo, quam honeste vivere potuisset«. — Na ta razloček med duhovnikovimi dohodki se mi je zdelo potrebno opozoriti, ker iz tega se precej lahko razvidi, kako naj duhovniki obračajo svoje imetje, in kako naj napravljajo svoje oporoke, da bodo po želji in volji sv. cerkve, ali po kanoničnih pravilih. Že od nekdaj je bilo duhovnikom dovoljeno prosto testirati o svojem osebnem imetju, t. j. cum bonis patrimonialibus, naj je že to dobil iz kakršnihkoli poštenih posvetnih virov; ni jim pa bilo dovoljeno prosto testirati o dohodkih iz cerkvenih beneficijev, ti so pripadli k cerkvi nazaj. Treba je bilo torej ločiti med posvetnim in cerkvenim premoženjem. — Pozneje pa so tudi ti razločki odpadli, in dovoljeno je sedaj po avstrijskem pravu duhovnikom, da smejo prosto testirati o splošnem svojem premoženju, in da njihovi poslednji ukrepi veljajo, da le ustrezajo vnanji obliki, kakor jo zahteva državna postava.

Akoravno pa je duhovniku sedaj po kanoničnem, kakor tudi po avstrijskem pravu prosta pot puščena ob smrtni uri razpolagati po svoji volji z vsem svojim premoženjem, se mora vendar ozirati na razloček, ki ga cerkev zahteva v tej zadevi. Ona razločuje med oporoko »pro foro externo« in med oporoko »pro foro interno« dopuščeno. Vsaka oporoka duhovnikova je pro foro externo veljavna in dopuščena, če je le »iuxta formam legitimam civilem facta«, torej, če bi duhovnik svoje imetje le zgolj v posvetne namene hotel zapustiti; a druga pa je pro foro interno, kar se tiče vesti. — Po vesti pa je duhovnik dolžan svoje imetje sploh obračati v pobožne namene (ad pias causas), zlasti pa še ono premoženje, ki ga ima zgolj le iz cerkvenega beneficija. Cerkev tedaj smatra zgolj posvetne oporoke duhovnikov kot nedopustljive (testamenta illicita), če jih tudi ne razveljavi in trpi, da bi na ta način v okom prišla večnim preprirom, ali še hujšemu zlu med dediči.

Razmotrimo sedaj bolj konkretno in na drobno vprašanje, kako naj duhovnik dela po želji in volji sv. cerkve svoje oporoke? Odgo-

varjam, kako naj to stori, komu in koliko naj voli in kdaj naj stori oporoko, in česa naj se pri tem ogiblje.

a) Kako naj »formelno« stori oporoko? — Iz skupnega sporazumljenja sv. očeta Pija IX. in Nj. Velič. Frana Josipa, cesarja avstrijskega, ali tako zvanega konkordata l. 1855, se razvidi iz XXI. članka, da smejo vsi duhovniki prosto in veljavno testirati o vsem svojem premoženju, bodisi že o premakljivem, ali nepremakljivem. Da je oporoka veljavna, mora ustrezati postavni zunanji obliki. Postavni zunanji obliki oporoke se zadosti, da je razločno, jasno pisana in podpisana z datum-om (mesecem, dnevom, letom) testatorja. Kolek na njej ni ravno neobhodno potreben, ker se zaračuna pozneje pri zapuščinski obravnavi. Imenuje naj se glavni dedič, in postavi izvršitelj oporoke. Postavni zunanji obliki, je torej kmalu zadoščeno, ker je misliti, da duhovnik vsaj vsak sam spiše oporoko; če je pa ni sam pisal, je pa treba več zahtev, zlasti treh prič, ki ne smejo biti niti izmed sorodnikov, niti izmed dedičev njegovih, ki naj njegovo oporoko kot njegovo poslednjo voljo ob enem skupaj pričujoči kot priče podpišejo¹.

b) Druga pa je, da duhovnik zadosti tudi pro foro interno, kano-ničnemu pravu, ki veleva, da svoje imetje, ki izvira iz cerkvenih dobrin, voli »ad pias causas« — n. pr. za cerkev, ubožne ustanove, šole, misijone, dobrodelne zavode itd. Kar se tega tiče, naj ima duhovnik dve reči pred očmi: »maiozem Dei gloriam, et utilitatem quoque suam«. Duhovnik ne spada več k svoji rodni družini; zapustil je očeta in mater, brate in sestre in sorodnike; Dominus est pars haereditatis eius et calicis eius (ps. 15, 5), on spada k cerkvi in občini. Njemu zlasti velja beseda Gospodova: si vis perfectus esse, da pauperibus! In kakor se iz poprej omenjenega konkordatnega članka razvidi, ne smejo in ne morejo po avstrijskem pravu postavno napravljene oporoke duhovnikove napadati, ali razveljaviti tudi sicer postavni dediči, starši, bratje, sestre itd.

c) Da pa to zadevo bolj natanko prerešujemo, premislimo komu in koliko naj voli ali zapusti duhovnik od svojega imetja?

Na pravo rešitev tega vprašanja nam namiguje že avstr. pravo samo, govoreč o razdelitvi duhovnikovega premoženja, ako brez oporoke, »ab intestato« umrje. Določuje namreč, da se ima vse njegovo premoženje razdeliti v tri dele, ako je imel stalno službo in sicer: cerkvi, ubogim in revnim sorodnikom. Ako sem poprej omenil, kakor da bi sorodnikom pro foro interno nič ne šlo, so pač te besede »cum grano salis« vzeti, zlasti če duhovnika preživé stari, revni sta-

¹ Gl. Poč, Poslovnik, str. 47, II. izd.

riši, ki so morda ob času njegovega šolanja veliko žrtvovali za njega in mu morebiti tudi pozneje, ko je že duhovsko službo opravljal, pomagali in zanj skrbeli. In to velja tudi o bratih in sestrah in sploh sorodnikih. Saj sme duhovnik iz svojega osebnega premoženja, ki se imenuje »bona patrimonialia ali quasi patrimonialia« in med katerimi so gotovo, če sploh kaj ima, — bona parsimonilia, tudi pro foro interno prosto dati, komur hoče v življenju in ob smrti. Saj bi še celo smel od svojega premoženja, ki ga ima »ex bonis ecclesiasticis vel beneficalibus«, po nauku sv. cerkve voliti nekaj za zgolj profane namene, da le niso spodtakljivi. V tej zadevi mu je po mislih sv. Alf. Liguorija puščena »facultas libere disponendi«; toda dobro je pomniti, da ne in notabili quantitate, da se duhu sv. cerkve ustreže, Potemtakem se sme sklepati, da bi duhovnik ne delal zoper voljo sv. cerkve, ako bi nekaj volil za posvetne namene, ali sorodnikom, samo da to volilo ne sme biti in notabili quantitate, recimo polovica njegovega imetja ne sme presegati. Pa saj bi bilo tudi zoper krščansko ljubezen, hvaležnost in pravico, če bi duhovnik imel revno in potrebno rodovino, očeta ali mater, brate ali sestre, pa bi jim nič ne volil, da bi bili precej po njegovi smrti prisiljeni pri drugih beračiti. Kako bi ljudje tako ravnanje sodili? Zlasti pa bi bil to dolžan storiti, ako jim v življenju še ni nič dal. Pa tudi zvestim, poštenim, večletnim poslom in služabnikom bi smel in moral kaj odločiti, saj so tako delali vsi vestni in dobri duhovniki.

Druga pa je, če ima duhovnik premožne sorodnike. Take naj duhovnik že v življenju opomni, da po njegovi smrti nimajo obilih deležev pričakovati, ker on po svoji vesti in cerkveni zapovedi ne sme svojega premoženja drugam obračati, kakor v to, za kar mu ga je cerkev namenila, namreč za svoj potrebni živež, in za druge svoje dobre in opravičene potrebe. Z besedami sv. Karola Boromejskega naj jim reče: »Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea. O utinam sic sacerdotes agnatis et parentibus dicerent; quid cum redditibus nostris? non hos pro vobis accipimus, sed pro pauperibus iuvandis ac nostro victu!« — Tridentinski zbor se je ravno raditega resno izrazil zoper duhovnike, ki svoje dohodke oddajajo v življenju ali ob smrti le zgolj svojim sorodnikom. Saj je pa res čudno videti, kako padajo sorodniki, kakor krokarji na zapuščino kakega duhovnika. Marsikateri duhovnik je že v življenju sam to videl, in skusil, pa je vendar tako slep, da ne preskrbi, da bi bilo z njim kaj drugače. — Naj postavim tu sem besede nekega modrega moža, ki o tej zadevi tako-le piše: »Um die lachenden Erben eines Pfarrers ist es etwas ganz Unheimliches. Man weiß von Leuten, welche mit Musik an der Spitze ins Pfarrhaus gezogen sind, um ihr Erbe in Empfang zu nehmen.

Man weiß von andern, daß sie ein Erbe von vielen Zehntausenden in wenig Jahren verschleudert haben. Ich weiß einen Fall, wo die erbenden Verwandten eines Pfarrers, der ein Jahreseinkommen von mehreren Tausenden hatte, nur mit Mühe dazu gebracht werden konnten, nach vielen Jahren dem armen — reichen Manne einen Grabstein setzen zu lassen.

Glejte! torej preč. gg. duhovni tovariši, kaka je plača in hvaležnost sveta. Kaj ni stokrat boljše za duhovnika, da to, kar mu nad vsakdanje potrebe ostane, obrne za cerkev in druge dobre namene? Sv. Tomaž Kempčan govori v svoji I. knjigi, pogl. 23. o smrti ter pravi: Ne zanašaj se na svoje prijatelje in bližnje in ne odkladaj svojega zveličanja na prihodnjost, kajti ljudje bodo hitreje na te pozabili, kakor misliš. Boljše je še sedaj o pravem času poskrbeti, in kaj pred seboj poslati, kakor pa upati na pomoč drugih. Če sedaj ti sam zase ne skrbiš, kdo bo še le pozneje skrbel zate? Zatorej preidimo sedaj na daljno važno točko, kdaj naj napravi duhovnik svojo oporoko?

d) Poslušajmo o tej zadevi sv. Avgušтина, ki pravi: »Fac testamentum tuum, dum sanus es, dum tuus es; in infirmitate positus, blanditiis aut minis duceris, quo tu non vis!«

Kako nespametno je res za duhovnika, kateremu se mora modrost in previdnost v obilni meri pripisovati, če tako imenitno in važno zadevo življenja, kakor je njegova poslednja oporoka, odlaša na poslednji čas! Kako lahko se zgodi, da dediči napadejo ali celo ovržejo oporoko, ki je bila v boleznih ali poslednjih trenutkih življenja storjena, češ, saj testator ni bil več pri zdravi pameti, ali je bil preslepljen, prisiljen, da je tako govoril ali zapisal itd. Pri tako važni zadevi pa, kakor je oporoka, so take izjave brž zadosti, da se omaje veljavnost oporoke, ki mora biti storjena pri popolni zavednosti, prosto, premišljeno, resno, brez sile in prevare, brez bistvene pomote, primerno po postavi, da obvelja. Torej zgolj lastnosti, ki se pri nevarno bolnih osebah kaj lahko pogrešajo. Vrh tega se pa vsak, kdor oporoko odlaša na stare in bolne dni, postavlja v nevarnost, da mu sploh ne bo mogoče oporoke narediti, kajti skoraj navadno je že, da duhovnikova smrt, je hitra smrt. Nam še posebno veljajo besede Gospodove: Estote semper parati, quia nescitis neque horam, neque diem! — Ker vem, da si noben duhovnik ne želi, da bi se po njegovi smrti prepirali in pravdali zaradi njegove zapuščine, kar bi se pa za gotovo zgodilo zaradi zamujene ali pomanjkljive oporoke, naj torej vsak sedaj, v zdravih dneh in urah, kakor modri hišni gospodar v pravi red spravi, kar je treba, ker radi tega ne bo nihče, tudi minuto prej umrl. Ergo: Praecipite domui tuae, dum sanus es, dum tuus es! Ecce nunc tempus acceptabile, — nunc dies salutis! — Vsak naj ima to prepričanje, da

za svoj blagor in za duhovsko čast najbolj skrbi tisti, ki o pravem času naredi oporoko po duhu in misli sv. cerkve.

Preidimo sedaj še na poslednjo točko: česa naj se duhovnik pri oporoki ogiblje? Kaj je za duhovski stan nečastno?

e) Provincijalni cerkveni zbor v Pragi l. 1605 je prepovedal, »ne clerici concubinis aut filiis spuriis quidquam legarent«. — In ravno tako svari prov. cerkveni zbor na Dunaju med drugimi duhovnike, rekoč: »Cum primis caveat, ne ancillam haeredem scribat, a quo scandalum difficile abest«. — Take in tem enake neprilичnosti se že same obsojajo, ker so nedostojne za duhovski stan v življenju in po smrti; pa tudi sorodnicam, n. pr. svoji sestri ali stričnici, nečakinji ne kaže in se ne spodobi svoje zapuščine sploh izročiti. Skušnja uči, koliko zlega in hudega je že iz tega prišlo! Koliko pohujšljivega govorjenja pade na ranjkega duhovnika, akoravno on morda ni hudega namerjal. On postane posvetnim ljudem predmet zaničljivega posmehovanja, zlobnega, predrznega natolcevanja po vsej okolici in stričnica ali postrežnica mora s kletvijo in predrznim natolcevanjem obložena proč iz tistega kraja z blagom, ki ji ne služi niti v bogastvo, niti v posvečenje. Česa naj se duhovnik še varuje, je bilo že tudi zgoraj pod črko c) povedano.

A. Šimenec.

Restitucija. Emilija peccavit cum tribus viris, cum uno soluto, cum suo fratre iam habente uxorem (oženjeni brat) et cum alio desponsato (z drugim oženjenim); cum ultimo, sicut ipsa dixit, concepit, to stvar je zvrгла pa na neoženjenega, kateri ji je moral pomagati otroka rediti. Na bolni postelji je to obžalovala in sama rekla, da hoče to poravnati.

Kako je tukaj z restitutio?

Emilija je possessor malae fidei, ker je terjala denarno pomoč od neoženjenega, de quo scivit eum non esse revera patrem prolis. Mora torej restituirati neoženjenemu: totum damnum simul ac damnum emergens et lucrum cessans. More pa Emilija, ako hoče in okoliščine dopuščajo, terjati denarno pomoč za otroka od pravega očeta, torej od oženjenega, de quo concepit prolem.

J. M.

B. Liturgika.

Adventni čas v vzhodni cerkvi. Adventni čas ima namen, obuditi v vernikih spomin na prvi prihod Zveličarja sveta, pripraviti njih srca s pokoro na duhovni prihod v njih duše in s tem tudi na njegov drugi prihod ob koncu sveta. Veličastno in ganljivo izraža liturgija adventnega časa željno pričakovanje prihoda Gospodovega ter kakor Janez v puščavi resnobno kliče: Pripravite pot Go-

spodu! Zelo vspodbudno je pa tudi, kako vzhodne cerkve obhajajo adventni čas. Pri Grkih se imenuje adventni čas *Ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου*, pa kaj lepo tudi *ἀρχιτελεία τῆς σωτηρίας* — začetek in zvršetak odrešenja. Začne se pa adventni postni čas z dnem 15. novembra, kakor je bil tudi na zahodu običaj do 11. stoletja. Izvzemši armensko cerkev¹, je v vseh drugih vzhodnih cerkvah prepovedano v adventnem času uživati meso in mlečne jedi.

Advent sirsko-antiohijske cerkve ima šest nedelj, ob katerih se obhajajo zelo pomenljivi prazniki, ki se vsi nanašajo na rojstvo Kristusovo: 1. Oznanjenje Zaharijevo; 2. Oznanjenje device Marije; 3. Obiskovanje device Marije pri Elizabeti; 4. Rojstvo Janeza Krstnika; 5. Razodetje božjega spočetja sv. Jožefu; 6. Pričakovanje poroda Jezusa Kristusa.

Tudi v grški cerkvi se adventni čas začne že s 16. novembrom, v liturgiji pa šele dve nedelji pred Božičem. Naša tretja adventna nedelja se v grški liturgiji imenuje *κυριακὴ τῶν ἁγίων προπατόρων*, v staroslovenščini: Nedelja svjatih praotec. Ta dan obhaja grška cerkev spomin očakov, iz katerih je po telesu izšel Kristus, zlasti treh poglavitnih: Abrahama, Izaka in Jakoba. Ta praznik ima jako globok pomen. Starozakonske očake časti grška cerkev 1. kot zvezde jutranjice (*ἀστέρες φωσφόροι*), ki naznanjajo prihod »solнца pravice«; 2. kot svečnike v temi (*φρυκτώρια νοητά*), v kateri so tavalili nalik brodarjem narodi pred Kristusom; 3. kot mazitelje in učitelje borbe (*ἀλείπτται καὶ διδάσκαλοι τῆς σωτηρίας*) v mističnem pomenu, ker nas z vzgledom in besedo uče duhovne borbe za naše zveličanje, kakor so nekdanj »aleipti« mazilili in urili boritelje za borbo².

Zadnjo nedeljo pred Božičem, ki se v grški cerkvi imenuje *κυριακὴ πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως τῶν ἁγίων πατέρων* — Nedelja pred Roždestvom Hristovim, svjatih otec —, se obhaja spomin vseh pravičnikov, ki so bili Bogu ljubi, od prvega človeka do Jožefa, moža Marijinega, po poročilu Matevževega evangelija. Ž njimi se obhaja tudi spomin vseh prerokov in prerokinj. Naposled Grki z nami vred zaključijo adventni čas dne 24. decembra z biljo, samo da se v grških dnevnicah nanašajo le male ure na rojstvo Kristusovo, sicer pa Grki ta dan obhajajo spomin sv. Eugenije, device in mučenice. V carigrajski cerkvi so ta dan pri malih urah pevci peli cesarju t. zv. *πολυκρόνιον* t. j. na mnogaja léta!

¹ V armenski cerkvi je že več stoletij post skrajšan na tri tedne, po en teden v začetku, v sredini in ob koncu adventa. Nilles, *Kalendarium* II, 564.

² Nilles, *Zeitschrift für kathol. Theologie* 1896, str. 593–613; *Kalendarium* II, 540.

Pri zedinjenih Armencih se 18. decembra začne tretji adventni post, ki traja 7 dni, pri nezedinjenih Armencih se pa ta post začne 30. decembra starega koledarja. Eni in drugi obhajajo o Božiču štiri velike praznike: kralja Davida in Jakoba, »brata Gospodovega«, Štefana prvomučenca, Petra in Pavla, prvakov apostolskih ter Janeza in Jakoba star. Razložek je le ta, da katoliški Armenci obhajajo kralja Davida 22. ali 23. decembra, Štefana in ostale pa po Božiču, od 26. do 30. decembra, razkolni Armenci pa vse te praznike obhajajo pred Božičem, ker Božič obhajajo ob enem z razglašenjem Gospodovim dne 6. januarija¹.

Vse te raznovrstne adventne liturgije so res odmev starega preoštva: Ipse erit exspectatio gentium. F. K.

„*Cor Iesu sacratissimum, miserere nobis*“. Da se molitvam po sv. maši v ljudskem jeziku dostavi še klic: »Presveto Srce Jezusovo, usmili se nas!« — je rimska kongregacija za odpustke izdala dve določbi. Prva se glasi: Quo ferventius Christifideles, hac praesertim temporum acerbitate, ad Sacratissimum Cor Iesu confugiant eique laudis et placationis obsequia indesinenter depromere, divinamque miserationem implorare contendant, SSmo Dno N. Pio PP. X. supplicia vota haud semel sunt delata, ut precibus, quae iussu s. m. Leonis XIII. post privatam missae celebrationem persolvi solent, ter addi possit sequens invocatio »Cor Iesu sacratissimum, miserere nobis«, aliqua tributa Indulgentia Sacerdoti ceterisque una cum eo illam devote recitantibus.

Porro Sanctitas Sua, cui ob exultam vel a primis annis pietatem singularem nihil potius est atque optatius, quam ut gentium religio magis magisque in dies augeatur erga sanctissimum Cor Iesu, in quo omnium gratiarum thesauri sunt reconditi, postulationibus perlibenter annuere duxit; ac proinde universis e christiano populo, qui una cum ipso Sacerdote post privatam Missae celebrationem precibus iam indictis praefatam invocationem addiderint, Indulgentiam septem annorum totidemque quadragenarum, defunctis quoque applicabilem, benigne elargiri dignata est. Contrariis non obstantibus quibuscumque.

Datum Romae ex Secretaria S. Congr. Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae die 17. Iunii 1904.

A. Card. Tripepi, Praefectus.

D. Panici, Archiep. Laodicen., Secretarius.

K temu je še ista kongregacija izdala naslednje pojasnilo: Ab hac S. Congregatione Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praeposita quoad Decretum Urbis et Orbis diei 17. Iunii 1904, quo concedebantur In-

¹ Nilles, Kalendarium II, 373—374.

dulgentiae pro invocatione »Cor Iesu sacratissimum, miserere nobis«, quaesitum est:

I. An ad lucrandas Indulgentias sufficiat, ut Sacerdos dicat tantum »Cor Iesu Sacratissimum« et populus respondeat »miserere nobis?«

II. An eiusdem invocationis recitatio, addenda precibus iam indictis post Missae celebrationem, sit obligatoria?

Et S. Congregatio respondendum censuit:

Ad I. Affirmative.

Ad II. Quamvis obligatio proprii nominis a Summo Pontifice imposita non sit, vult tamen Beatissimus Pater, ut conformitati consulatur ac proinde singuli Sacerdotes ad eam invocationem recitandam adhortentur.

Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. C. die 19. Augusti 1904.

A. Card. Tripepi, Praefectus.

L. † S. † D. Panici, Archiep. Laodicens., Secretarius.

Zaradi enoličnosti sta lavantinski (Kirchl. Verordnungsblatt št. XI., str. 170) in ljubljanski (Škof. list, VIII, str. 123) ordinarijat že ukazala, da se ta klic moli po vsaki tili sv. maši z ljudstvom vred.

C. Katehetika.

Kako se ima v šoli v lavant. škofiji¹ obravnavati tretja cerkvena zapoved po novi postni postavi. V »Voditelju« I. VI. zvezek 3. na str. 344. čitamo v sestavku »Postna postava v šoli« to le željo gospoda pisatelja: »Izražam pa željo, — vem, da tudi željo uredništva — da se več gg. kateketov oglasi in izrazi svoje mnenje o tem slučaju, bodisi v popravek ali v pojasnilo ali dopolnilo.« Gospod pisatelj dotičnega članka ima vsekako prav, ako trdi, da je vprašanje glede postne postave važno, in mi dostavimo ne samo za šolo, marveč tudi za življenje. Vsakdanja skušnja nas pač zadostno uči, da je katekizem zlata knjiga-voditeljica v verskih in nravstvenih resnicah za dobrega kristjana. Verske in nravstvene resnice se sicer razlagajo v cerkvi v pridigah, osobito pa v krščanskih naukih, pa predno se ista materija ponavlja v razlaganju, preteče čestokrat več let. Resnica je tudi, da obiskovalci krščanskega nauka kaj brzo pozabijo to, kar so slišali v cerkvi, ako jim morda ni na razpolago doma katekizem, iz katerega lahko ponovijo, kar so v cerkvi slišali. Kar tirja sv. Avguštin od cerkvenega pridigarja, da tako govori, »ut veritas pateat«, to se ima po vsej pravici zahtevati od pridigarja doma, od katekizma.

Veliki katekizem, ki so ga potrdili vsi avstrijski škofje, se sicer odlikuje po točnosti in jasnosti pojmov glede verskih in nravstvenih

¹ Mutatis mutandis velja to tudi za druge škofije.

resnic, vendar je nastala vsled nove postne postave neka zmedenost in nejasnost v vprašanjih glede 3. cerkvene zapovedi.

Da bo torej katekizem glede postne postave zvest spremljevalec in vesten učitelj iz šole stopivše mladine, nameravamo dopolniti postno postavo v katekizmu in sicer tako, da se bode vjemala z določili postne postave, kakor je v veljavi v lavantinski škofiji.

»Katehet naj v šoli razlaga postno zapoved popolnoma po katekizmu in postni zapovedi svoje škofije«, tako piše g. pisatelj v že navedenem članku o postni postavi v šoli. Ako bi se katehet v praksi držal tega načela, da bi razlagal postno postavo popolnoma po katekizmu, bi povzročil celo konfuzijo, tako, da bi otroci ne znali, kdo da ima prav, katekizem ali pa postna postava, objavljena v pastirskem listu. Zlasti vprašanje 497., ki se bistveno razločuje od postne postave v pastirskem listu, bi povzročilo katehumenom jako veliko težkočo in zmedenost.

Naše nemerodajno mnenje je to, da se 3. cerkvena zapoved v katekizmu predela tako, da se bo popolnoma strinjala s postno postavo dotične škofije. Kajpada se mora potem v katekizmu nekaj črtati, nekaj dostaviti, oziroma predrugačiti v odgovorih, in nekatera vprašanja celo na novo vriniti po sledečem obrazcu.

Na vprašanje 495.: »Kolikar je post, ki ga zaukazuje cerkev?« bi se boljše odgovor glasil: Post, ki ga zaukazuje cerkev, je trojen; prvi dve točki ostaneta nespremenjeni, tretja točka pa bi se po postni postavi lav. škofije glasila 3. post, pri katerem se nam ni treba zdržati mesenih jedi, pač pa si moramo pritrpati.

Sicer te razdelitve nimajo moralisti, ki govorijo samo »de ieiunio« in »de abstinentia«, a vendar je ta razdelitev potrebna in koristna za šolskega otroka.

V vprašanju 496., ki se nanaša na prvo vrsto posta, bi črtali »post vsako soboto«, in na mesto tega pristavili: ... vsak petek, ako morda ni takšen, ob katerem bi si morali tudi pritrpati.

Odgovor na naslednje vprašanje 497., pa se mora popolnoma črtati, ker se ne strinja s postno postavo lav. škofije. Na njegovo mesto bi stavili odgovor, ki ga nahajamo v postni postavi škofije, torej: Zdržati se mesenih jedi ter si ob enem pritrpati, smo dolžni:

1. na pepelnico in ob treh poslednjih dnevih velikega tedna;
2. ob petkih štiridesetdanskega posta in adventnega časa;
3. ob sredah in petkih kvaternih tednov;
4. ob biljah ali dnevih pred Binkoštni in pred Božičem.

Da se na tretjo točko vprašanja 495. tudi odgovori, se mora za vprašanjem 497 a) vriniti novo vprašanje 497 b) z besedilom: Kateri dni se nam ni treba zdržati mesenih jedi, pač pa si moramo pri-

trgati? — Ni se nam treba zdržati mesenih jedi, pač pa si moramo pritrgati:

1. ob vseh dnevih štiridesetdanskega posta, ako niso morda postni dnevi druge vrste (ostri postni dnevi);
2. ob sredah sv. adventnega časa razun kvaterne srede, ki je postni dan druge vrste;
3. ob sobotah štirih kvaternih tednov;
4. ob biljah ali dnevih pred prazniki sv. apostolov Petra in Pavla, vnebovzvetja device Marije, vseh Svetnikov in brezmadežnega spočetja Marijinega.

To naštevanje postnih dni sub 497 a) et 497 b) ne bode otrokom delalo nobene preglavice, ako kateket temeljito predela prvo cerkveno zapoved, ter že lahko ondi katehumene opozori, da se na nekatere Gospodove, Marijine ter praznike raznih svetnikov pripravljamo s postom. Ako so otroku znane dobe cerkvenega leta, bode mu naštevanje postnih dni lahkotno in brez vseh težav.

V odgovoru na vprašanje 499. bi bilo primerno dostaviti: ... ali je v visoki starosti t. j. z začetkom 60. leta, ker se prej glasi ... vernik, ki je dovršil 21. leto ...

V Križanič-evi »Razlagi« najdeš na str. 330. I. del: »Kdor je dokončal šestdeset let, ni več dolžan pritrgati si ob postnih dneh...«, kar pa ni korektno, zakaj po moraličnem načelu »favores ampliandi, odia restringenda«, imajo moralisti: Ob impotentiam moralem excusantur a ieiunio... senes sexagenarii, etsi anno 60. nondum completo.« (Müller, Theologia moralis, ed VI. pag. 487.) Tudi Alfonz Liguori piše: »An autem annus sexagesimus debeat esse completus ad excusandum... alii dicunt sufficere, ut sit inchoatus... et probabile putat Pal... Ratio, quia communiter dicitur sexagenarius, qui annum sexagesimum inchoavit.« (S. Alph. Lib. 4. n. 1036. Sicer cf. Müller op. cit. lib. I. § 65 De interpretatione legis III. c.)

Gledé olajšave postne zapovedi, o kateri govori vprašanje 500, se bode katehet v razlagi ravnal po postni postavi svoje škofije, torej v lav. škofiji na olajšave označene sub IV. bo treba ozir jemati, kolikor zahtevajo dejanske razmere kraja, v katerem deluje.

Umestno je, otrokom tudi zabičati, da ima sv. cerkev oblast, postave, ki jih daje, spreminjati, oziroma preklicati. Znano je, da ljudstvo v nekaterih krajih postno zapoved više ceni, kakor pa katerokoli božjo zapoved, kar pa ni opravičeno. Sv. Tomaž Akv. piše: »Offensa tanto est gravior, quanto maior est ille, in quem delinquitur.« S. Theol. p. 3. q. 1. a. 2. ad 2. Osobito ne more priprosto ljudstvo umeti, zakaj je sedaj ob kvaternih sobotah in biljah nekaterih praznikov me-

sojeja dovoljena, ker ni zadostno poučeno¹. Treba je tedaj temeljitega pouka, da se iztrebi iz ljudstva »conscientia vincibiliter erronea«, i v šoli i v cerkvi. Mnogokrat se sliši »in confessionali«, da je kdo vžival meso na kvatrno soboto ali katero izmed bilj, ko mesojeja ni prepovedana ter je smatral »in conscientia erronea«, da je smrtno grešil², kar se lahko prepreči po dobrem pouku.

»Odia restringenda«, število grehov se mora manjšati, to moralčno načelo nas mora voditi pri tolmačenju nove postne postave. Nič se ne sme priprostemu ljudstvu prikrivati, vsaka postava se naj v zmislu sv. cerkve oznanjuje in razlaga. *J. Vogrin.*

D. Mistika.

Kaj uči sv. pismo o hudobnem duhu?

1. Mnogo ljudi se baha, da imajo le to za resnico, kar vidijo in slišijo, kar morejo z roko prijeti. Nekateri izrecno taje vse čeznaravno, tudi samega Boga; drugi sicer pravijo, da verujejo v Boga, ali jim vidno pomanjkuje pravega verskega prepričanja o previdnosti božji, posebno o duhovih, o razumnih, čeznaravnih močeh, ki bi se vtikale v usodo človeških otrok. Se ve da, »živalski človek ne razume tega, kar je božjega duha, zakaj to mu je nespamet, in ne more razumeti, kar se po duhovno prevdarja«³.

Nekateri verujejo, kar nas sv. vera uči, da so namreč tudi nevidljiva, breztelesna bitja, dobri in hudi duhovi, ki so se po nedoumljivem dopuščanju božjem — vidno ali nevidno ljudem pridruževali, in se morejo še pridruževati; ne taje, da večkrat segne nevidna moč v zgodovino ljudstev in vse naklepe velikašev uniči. Ko pa so v stiski, ko se kaj zgodi, kar jim ni po volji, ali ko se česa bojijo, pa mislijo, govorijo in se ponašajo, kakor da bi ne bilo nad človekom višjega bitja, kakor da ne bi bilo Boga, ki vlada svet. Ne poznajo ne molitve, ne krščanskega upanja, ne udanosti v voljo božjo. — »Kaj je, kar je bilo? To, kar bo. Kaj je, kar se je zgodilo? To, kar se bo zgodilo. Nič novega ni pod solncem, in nihče ne more reči: Glej to je novo, zakaj že je bilo v vekih, ki so minuli pred nami. Ne spominjamo se več poprejšnjih reči«⁴. Marsikaj pa je zapisano, in »karkoli je pisano, je v naše poučenje pisano, da po potrpežljivosti in tolažbi pisem imamo upanje«⁵. Berimo tedaj to, kar je pisano v sv.

¹ Dobé se dušni pastirji, ki še sedaj z lece oznanjujejo olajšane poste kot stroge po prejšnji postavi, kar se nikakor ne da opravičiti. Čemu nalagati bremena, katerih cerkev ne zahteva ter delati nepotrebne zmešnjave? *Op. ur.*

² Cf. Müller, opus cit. lib. I. § 72, principium II. 2.

³ I. Kor. 2, 14. — ⁴ Pridigar 1, 9. — ⁵ Rim. 15, 4.

pismu, ali berimo z vernim in otroško priprostim srcem, pa bomo gotovo spoznali, kako da se imamo ravnati v nadlogah in težavah, katere nas obdajajo, spoznali bomo, kako da imamo trpeti, in ko bomo potrpeživi, bomo tudi tolažbo in upanje našli. Berimo za zdaj enkrat nekoliko dogodkov o delovanju hudobnih duhov, a da bodemo te dogodke bolj razumeli, pojasnimo si prej pojem o hudem.

2. Kaj je hudo? Hudo je vse to, kar se človeku ne prileže, kar se protivi njegovi naravi ter mu bolečine in bridkosti napravljaja, kakor revščina in pomanjkanje, bolezen in druge nadloge, največje časno hudo pa je smrt. — Od kod pa je smrt in vse hudo? »Bog ni naredil smrti«¹, in nič hudega ustvaril, »vse je bilo prav dobro«². »Po nevošljivosti hudičevi je prišla smrt na svet«³, pravi sv. Duh, in s smrtjo vse drugo hudo. Hudič ni kako izmišljeno strašilo, hudič je resnično in za nas strašno-resnobno bitje, začetnik hudega, ki je že napravil in še napravljaja resnim mislecem mnogo preglavic in pobožnim dušam mnogo strahu. Kdor premišljuje (hudobne) naklepe in dejanja ljudi, pa ne veruje, da je zraven popačene človeške narave večkrat tudi še neka »skrivnost hudobije delavna«⁴, ne more razumeti, kako da se je hudo začelo. Veliki misleci starega sveta, katerim ni svetila luč sv. vere, so se tako daleč zgubili, da so stavili dvojno počelo reči: eno dobro (Ormuzd-bog), drugo hudobno (Ariman-zlodej). Sv. vera nas pa uči, da je začetnik hudega hudoben duh, hudič; uči nas, da je bil tudi hudoben duh enkrat dober, ali postal je sam po sebi hudoben, in je zdaj zakleti sovražnik človeštva in vsega dobrega. S tem prepričanjem so pisane svete knjige, tako prepričanje so imeli vsi stari Izraelci in tudi prvi kristjani. Ko so se pa začeli zopet probujati krivi nauki o začetku hudega, je sv. cerkveni zbor (IV. lateranski) leta 1215. izrecno zapovedal, da imajo vsi pravi kristjani spoznati in verovati: »V enega Boga, začetnika vseh reči vidnih in nevidnih, vsega bistva duhovnega in telesnega, verovati v Boga, ki je po svoji vsegamogočnosti v začetku časa iz nič ustvaril vsa bitja duhovna in telesna, anjele in viden svet, potem pa človeka, v katerem je obe naravi duhovno in telesno združil v eno bitje. Hudič in vsi vragovi so bili po naravi od Boga ustvarjeni dobri, po svoji krivdi pa so postali hudobni. Človek je po podpihovanju hudičevem grešil.« Ko pa ta odločba še le ni odstranila vseh krivih nazorov o početku hudega pri jakobitih, jim je pisal papež Evgen IV. kot sklep florentinskega zbora, da »so bile po vstvarjenju vse reči resnično dobre, ali premenljive, ker so bile iz nič ustvarjene. Hudo nima lastne narave, ker vse, kar je, v

¹ Modr. 1, 13. — ² I. Moz. 1, 31.

³ Modr. 2, 24. — ⁴ II. Tes. 2, 7.

kolikor je narava, je dobra narava.« Bog je »v svojih angelih hudobijo našel«¹ pozneje — ne pri vstvarjenju samem.

3. Kako da so nekateri duhovi postali hudobni, kako da so se iz dobrih angelov spremenili v hudobne, nam sv. pismo natančneje ne pove. Jezus pravi, da »hudič ni v resnici ostal, ker ni resnica v njem«², apostol Juda pa piše, da nekateri duhovi niso ohranili svoje imenitosti, ampak so zapustili svoje stanovanje³, svojo službo. Zato pa jih je Bog »s peklenskimi vrvmi v brezno potegnil in trpljenju izdal, da se prihranijo sodbi«⁴. Ako nekateri teh duhov z dopuščanjem božjim še po svetu hodijo, pravi sv. Anzelm, vendar le vedno svoje vezi in peklenški ogenj seboj nosijo.

Če pa dalje proučavamo, kako da se je to zgodilo, moramo reči, da je »začetek slehernega greha napuh«⁵, bistvo pa in »začetek napuha je ločitev od Boga«⁶. Bili so angeli polni modrosti in dovršene lepote, kakor pečat podobe božje; vstvarjeni, da bi Bogu služili in za to službo še posebno plačilo prejeli. Za to jim je dal Bog prostost in nekaj časa poskušnje, da bi se sami odločili. Ali v tem času poskušnje nekateri niso gledali na Boga, ampak le nase, na svojo lepoto in so si v svoji lepoti tako dopadli, da so pozabili na Boga, pozabili, da so svojo lepoto od Boga prejeli, in da so za to dolžni njemu hvaležno služiti; postali so prevzetni, in ko so zaslišali glas božji: »Molite ga vsi angeli«⁷, so rekli: »ne bomo služili«⁸, nečemo plačila, dovolj nam je, kar smo. Tako so se ločili od Boga prvo, ker niso na Boga mislili, ampak so le na svojo lepoto gledali in niso hoteli biti pokorni. Tako so odpadli od večne resnice, ker so hoteli biti neodvisni, kakor, da bi ne bili vstvarjenje božje. To pa je tajeenje in uničevanje lastnega bistva, tajeenje resnice ali laž. Zato jih je Bog od sebe pahnil, zavrgel in preklel; otrpneli so v hudem tako, da se ne morejo več k Bogu nazaj vrniti⁹. Dobre angele je Bog poplašal, utrdil jih je v dobrem, ker jih je storil tako svoje nespreneljive »božje

¹ Job 4, 18. — ² Janez 8, 44.

³ Jud. 6. — ⁴ II. Petr. 2, 4. — ⁵ Sirah 10, 14. 15.

⁶ Ps. 96, 7. — ⁷ Gl. Ezech. 28. — ⁸ Jerem. 2, 20.

⁹ Ko beremo v sv. pismu (Job 1, 6.), da je bil tudi satan med angeli pred obličjem božjim, ali (3. Kralj. 22, 21) da se je lažnjivi duh ponudil Gospodu premotiti Ahaba, ne smemo misliti, da so hudobni duhovi enako z dobrimi pred obličjem božjim. Hudobni duhovi so pred obličjem božjim, t. j. Bog vidi, pozna njih hudobno voljo, ljudem škodovati, pa jim včasih dovoli, da jo morejo izvršiti »v maščevanje, ker s svojo togoto trpljenje zvišujejo« (Sirah 39, 33). Tako je Bog dopustil skušati Joba, da se je tem bolj sijajno pokazala njegova pravičnost; dopustil je Ahaba premotiti, da je šel sam v zaslužen kaznen. To nam pa sv. pismo prav živo in nazorno pripoveduje in zato tako govori, obenem nam pa tudi kaže, kako da tudi hudobni duhovi še Bogu služijo.

narave deležne¹, da ne morejo več od njega odpasti, ne morejo več grešiti.

Kakor so angeli s svojo prosto voljo grešili (postali hudobni), tako more tudi človek, dokler je v poskušnji na tem mestu, po svoji prosti volji še grešiti, prvokrat pa je grešil in večkrat še greši po napeljevanju, ali po podpihovanju hudičevem.

4. Sv. pismo govori o hudobnih duhovih kakor o veliki množici, vendar pa nikjer ne naznani kakega le približnega števila. Včasi imenuje enega kakor vodjo drugih ali kakor enega za vse enake. Jezus Kristus tudi govori o satanovem kraljestvu², ker je vsa peklena drhal nekako podobna kraljestvu. Hudobni duhovi niso vsi enaki med seboj, vsi pa so složni v sovraštvu do Boga in v nevošljivosti do ljudi; v drugih rečeh pa spoznajo le »pravico močnejšega«, in to ima Beelzebub (lucifer) poglavar hudičev. Sovraštvo, nevošljivost, laž in zvijača, prepir, nepokorščina in upor zoper vsako zapoved, katera se le more prelomiti, to so posebna znamenja hudičevega kraljestva, v polni meri doli v peklju, tukaj na zemlji pa več ali manj, kakor več ali manj hudobni duh vlada, bodisi v srcu poedincev, bodisi v družinah in občinah (narodih in kraljestvih). Vse je ravno protivno edinosti, ljubezni in priprostosti srca, ki je v Kristusu. Zato tudi Jezus Kristus naravnost uči, da nihče ne more obema služiti³ in sv. Pavel popraša: »Kakšno družbo ima pravica s krivico?« Kakšno tovarištvu luč s temo⁴?« Ker je tedaj kraljestvo hudičevo tako protivno kraljestvu božjemu, da se otroci božji ne morejo nikakor bližati, kamoli družiti s hudobnim duhom, se tudi samo po sebi razume, da se otrokom božjim ne spodobi imenovati brez potrebe, kamoli klicati hudobnega duha. Ako pa je potrebno, se sme imenovati tako, da poslušavci razumejo. Taka imena so pri nas: Hudobni duh, hudič (hudir, hudiman, hudoba), vrag, zlodej (zlomek), bes, črt, peklenšek, šent (hent), nečisti, (črni zeleni) satan, pošast, škrate⁵ in druga.

Kakor sv. pismo, tako moremo tudi mi besedico »kakor« izpustiti in tako tudi človeka imenovati hudiča in njegovo delo hudičevo delo, ako človek posnema hudiča in je na njegovi strani⁶. Tako je rekel Jezus apostolom: »Eden izmed vas je hudič⁷, in farizejem: »Vi

¹ II. Petr. 1, 4. — ² Mat. 12, 26. — ³ Mat. 6, 24. — ⁴ II. Kor. 6, 14.

⁵ Nekateri pravijo, da je škrate bolj blag duh, in pošasti, da so duše umrlih; ali sv. cerkev ne pozna drugih duhov, kakor dobre (angele) in hudobne (hudiče). Duše umrlih, ako so v nebesih, so »kakor angeli« (Mat. 22, 30), ako pa so v peklju, smemo reči, da so »kakor hudiči«. Duše iz vic morajo po dopuščanju božjem prositi pomoči, pa ne strašiti, ne burk uganjati, ne radovednosti dražiti. Vse to je delo že zavrženih duhov.

⁶ Glej Modr. 2, 25. — ⁷ Janez 6, 71.

ste iz očeta hudiča¹. Krivi priči zoper Nabota sta bila »dva moža hudičeva«². Vendar sv. pismo govori tako le bolj redko, v znamenje posebne hudobije ali nevolje. In zato naj bo tak govor tudi le izjemno redek med kristjani.

Delovanje hudičevo.

5. Kakšno da je delovanje hudičevo na zemlji, si lahko mislimo, ko beremo v skrivnem razodenju sv. Janeza: »Gorje zemlji in morju, ker je hudič k vam doli šel in zapeljuje ves svet in ima veliko jezo«³. Krščanski nauk pa pravi: »Hudobni duhovi so nam sovražni, črtijo nas in zavidajo, ter nas napeljujejo v greh; želé nam škodovati na duši in na telesu in nas večno pogubiti«⁴. Papež Benedikt XIV. trdi v svojem glasovitem delu o proglašenju svetnikov⁵, da so navadna dela hudičeva zapeljevanje v greh, prepir, nemir, sovraštvo, obrekovanje in večkrat tudi telesne bolečine. Po nam neizvedljivih sklepih božje previdnosti more hudič ne le ljudi motiti v dobrem in jih skušati v greh zapeljati, on tudi škoduje na premoženju in na zdravju, polasti se telesa človekovega in mu še celo življenje vzame. Poglejmo nekatera teh njegovih del.

6. Da opustimo to, kar se je z našimi prvimi stariši v raju zgodilo, v začetku Jobove knjige beremo, da je Bog rekel satanu: »Glej! vse, kar ima Job, je v tvoji roki, samo nanj ne stegni svoje roke«⁶. In kmalu potem, ko so Jobovi hlapci orali in oslice se zraven njih pasle, so pridrli Sabejci, so hlapce pobili, vole in oslice pa odgnali. Skoraj isti čas je strela pobila ovce in pastirje Jobove, Kaldejci pa so mu vzeli kamele. — Komaj je Job vse to zvedel, kar pride mladenič ves upehan in reče: »Ko so tvoji sinovi in hčere jedli in pili v hiši prvorojenega brata, se je nagloma vzdignil silen vihar in je potresel hišo, da se je podrla in tvoje otroke potrla ter so vsi umrli; le jaz sem ubežal, da ti to naznanim.« In Job je na vse to vdan v božjo voljo rekel: »Gospod je dal, Gospod je vzел, kar je Gospodu dopadlo, tako se je zgodilo.«

Da bi se Jobova potrpežljivost še svetlejšé pokazala, je Bog dovolil satanu škodovati mu tudi na zdravju. In satan je »udaril Joba z najhujšimi turovi od podplatov do temena«, tako da je na gnojišču sedel in si s črepinjo gnoj strgal, žena pa se mu je rogala in ga h kletvi dražila. Pozneje so prišli njegovi prijatelji, da bi ga tolažili, pa so ga le nadlegovali in grdili, dolžili so ga, da je on to zaslužil.

¹ Jan. 8, 44. — ² III. Kralj. 21, 13.

³ 12, 12. — ⁴ Vel. katek. št. 87. — ⁵ Knjig. 3. pogl. 30. n. 6—19.

⁶ Glej Job 1, 12—21; 2, 7.

Naj si že kdo tolmači Jobovo knjigo kakor hoče, vsekako mora spoznati, da je po pripovedovanju knjige vse to hudič storil. Knjiga Jobova pa je sveto pismo, po navdihnjenju sv. Duha pisana¹. Tedaj je po nauku sv. pisma satan našuntal in vodil na rop Sabejce in Kaldejce, satan je napravil ali vsaj tako zasukal vihar in grom, da je strela pobila ovce in pastirje, veter pa hišo podrl. Hudič je bil kriv smrti Jobovih otrok in pastirjev in hlapcev, kriv tudi njegove bolezni, kriv vseh njegovih nesreč. O ženi Jobovi in o prijateljih sicer sveti pisec nič ne omeni, ali misliti si smemo, da je hudič navdihoval ženo in prijatelje. »Niso nam namreč neznane njegove misli«². On se vsega posluži, da bi le človeka v greh zapeljal. Ali Joba ni zapeljal v greh in Bog ga je že tukaj »oblagodaril«³. Kako veliko pa je njegovo plačilo v nebesih, »ker skušan bo prejel krono življenja«⁴!

7. V Tobijevih bukvah beremo⁵, da je bila Sara, hči Raguelova v Ragezu sedmim možem v zakon dana, in da je vseh sedem hudi duh z imenom Azmodej umoril, kakor hitro so k njej prišli. Tako piše sveti pisec, tako so tudi ljudje takrat govorili. Ko je angel Rafael mladega Tobija nagovarjal, naj bi jo snubil, mu je odgovoril: »Slišim, da je bila sedmim možem v zakon dana, in so umrli. Pa tudi to sem slišal, da jih je hudi duh pomoril, za to se bojim, da bi se kje tudi meni kaj takega ne zgodilo«⁶. Angel Rafael se na to ni smejal, ni rekel, da ni hudiča ali da hudič kaj takega ne more storiti. Vse to je molče potrdil, ko ga je poučil, čez katere da ima hudoben duh oblast, namreč čez one, »ki stopijo v zakon tako, da Boga od sebe in iz svojega srca odženo in svoji poželjivosti tako strežejo, kakor konj in mezeg, ki pameti nimata«⁷, le poželjivo brez zaroda.

Po poroki pa se je Tobija »spomnil angelovih besed in je vzel kos ribjih jeter in ga je na žrjavico položil«, in tako s kajenjem hudiča izganjal, kakor se izganja mrčes z dimom. To kajenje je imelo svojo moč le zavoljo pokorščine in zaupanja v Boga. Nekateri pa trdijo⁸, da se je hudič posluževal sredstev, katera so bila s kajenjem odgnana ali uničena. Temu naj že bo kakor hoče, »angel Rafael je hudiča zgrabil in ga privezal v puščavi zgornjega Egipta«⁹, da ni mogel več škodovati. S tem pa je tudi pokazal, da so pusti samotni kraji posebno odločeni za prebivanje hudičev. Razvaline, podrtine, grobna trohljivost, gniloba in smrad, kjer se ležejo najostudnejše in najgnusnejše živali, je pravo mesto za hudobne duhove. Ko je nečisti duh izšel iz človeka, je hodil po »samotnih krajih«¹⁰, pravi sveti

¹ Cerkv. zbor Tridentinski IV. in Vatic.

² II. Kor. 2, 11. — ³ Job. 42, 12. — ⁴ Jak. 1, 12. — ⁵ 3, 8. — ⁶ Tob. 6, 14.

⁷ Tob. 6, 17. — ⁸ Glej Bened. XIV. 4. p. I. c. 29. n. 7.

⁹ Tob. 8, 3. — ¹⁰ Mat. 13, 43.

evangelij. Babilonske razvaline so postale »prebivališče hudičev in shramba vseh nečistih duhov«¹, škrat je v njih svoj pokoj našel².

8. Ko Savel ni poslušal besede Gospodove, je šel duh Gospodov od njega in (z dopuščanjem božjim) ga je začel hudi duh nadlegovati³, gonil ga je v obupanje, bil je otožen, žalosten in ves pobit, le Davidovo brenkanje ga je še nekoliko časa razveseljevalo. Davida je satan našuntal, da je dal ljudstvo šteti, in zato je planila jeza božja (kuga) nad Izrael. Hudič je Judežu dal misel v srce, da bi Jezusa izdal, in po grizljeju kruha, je šel vanj, da je govoril z velikimi duhovniki in poglavarji, kako bi jim ga izdal⁴. Satan je skušal in zapeljal Ananija, da je lagal sv. Duhu in pridržal nekoliko denarja⁵. Satan je še celo Jezusa skušal⁶ in je hotel apostole in učence Jezusove imeti, da bi jih presejal⁷ (skušal). Hudič je zvita kača, pravi sv. Bernard, nima druge želje, ne drugega opravila, ne druge skrbi, kakor nas pogubiti. On vedno le na zlo misli, zmedeno govori, umetno šunta in draži, zvito zapeljuje in pohujšanje dela. »Na potu, po katerem hodim, so mi nastavili zadrege«⁸, vzdihuje David. Sv. Pavel nas opominja, da se imamo vojskovati ne le zoper meso in kri, ampak tudi zoper poglavarstva in oblasti, zoper hudobne duhove v podnebjju ter uči, da se tudi »spreminja v angela luči«, da bi le ljudi zapeljal in pogubil. Za to »ni čudo, ni kaj velikega (posebnega), če se njegovi služabniki in pomagači spreminjajo v služabnike pravice«⁹.

Mogli bi še mnogo pripovedati o zapeljevanju hudičevem, ali še neko drugo delovanje njegovo moramo omeniti, namreč obsedenost¹⁰.

Obsedenost.

9. Kdo je obseden, kdaj in kako? Obseden je človek¹¹, ko ima tako hudobnega duha v sebi, da hudoben duh s telesom proti volji obsedenčevi dela, kakor da bi bilo njegovo telo, bodisi, da le zunanje ude giblje, kakor moreš tudi ti slabejšega od sebe prijeti in njegove ude proti njegovi volji gibati, bodisi, da ga ima popolnoma v oblasti. Večkrat se to godi le v udih in živcih, ki niso naši volji podvrženi. Včasih povzroči hudobni duh bolezni, ki se ne dajo ozdraviti. Neka žena je imela duha bolezni in je bila sključena in se ni mogla nikakor sklo-

¹ Skr. razod. 18, 2. — ² Glej Iza. 34, 14. Barah 4, 35.

³ Ako primerimo I. Kron. 21, 1. in II. Kralj. 24, 1. moramo reči, da je srd božji dopustil satanu šuntati Davida. Tako je Bog skušal Davida po satanu.

⁴ Janez 13, 26. — ⁵ Dej. ap. 5, 3. — ⁶ Mat. 4. — ⁷ Luk. 22, 31.

⁸ Ps. 141, 4. — ⁹ II. Kor. 2, 14. 15. — ¹⁰ Glej Bened. XIV. l. 4. p. I. c. 29.

¹¹ Pa tudi žival. »Duhovi so šli iz obsedenega človeka v svinje, in čreda svinj se je z veliko močjo zagnala v morje in so v morju vse potonile« (okoli dve tisoč). Mar. 5, 13.

niti. Satan jo je 18 let imel tako zvezano¹. Drugim je držal jezik, da niso mogli govoriti, ali ušesa, da niso slišali: bili so gluhi in mutasti². Eden je imel mutastega duha, ki ga je na tla metal, da se je valjal in penil, vrgel ga je v vodo in v ogenj, da bi ga pokončal. Ko pa mu je Jezus zažugal in rekel: »Gluhi, mutasti duh! zapovem ti: Idi iz njega, in ne hodi več vanj«³, je zaupil, ga je silno stresel in je šel iz njega, in je bil kakor mrtev, da jih je veliko reklo: Umrli je. Jezus pa ga je za roko prijel in vzdignil, in je vstal.

Včasih hudoben duh jezik tako suka in maje, da ž njim govori, bodisi, da postane človek nezavesten ter nič ne čuti, nič ne ve, kaj se godi; bodisi da čuti tujo moč v ustih in v drugih udih in sliši svoj glas, kakor tudi ti čutiš, ko te krč vije, in nehote zastokaš.

Obsedeni, ki še niso nikdar Jezusa videli, so predenj pokleknili in rekli: »Ti si Sin božji«, ali Jezus jih ni pustil govoriti⁴. V deželi Gerazenov je bilo veliko odpadlih Judov, ki so zavoljo nevere že bili nekako hudičevi⁵, posebno pa sta bila dva obsedenca silno divja: napadala sta mimogredoče tako, da nihče ni mogel iti po tisti poti. Eden od nju ni imel oblačil in ni ostal v hiši, ampak le v grobeh, in ga tudi niso mogli zvezati. Bil je večkrat z železjem in verigami zvezan in je verige raztrgal in železje razdrobil; nihče ga ni mogel ukrotiti. Ko pa je Jezusa od daleč videl, mu je naproti tekal, in je predenj padel rekoč: »Nikar me ne nadleguj!« in ga prosil, da bi ga ne izgnal iz dežele⁶. Tako moč je imel Jezus čez hudobne duhove.

10. Vsi ljudje so bili takrat prepričani, da so nekateri bili resnično obsedeni: razločevali so vedno hudobnega duha od človeka, bolnike od obsedenih in naravno bolne od bolnih vsled obsedenosti. Jezus Kristus je pobijal krive nauke farizejev in saducejev, ali proti nauku, proti prepričanju o hudiču in o obsedenih ni nikdar govoril, akoravno je bila večkrat dana priložnost, n. pr. ko so ga dolžili, da z Belcebubom izganja hudiče, ali da je sam obseden, da ima hudiča⁷ (ki mu čudeže dela). Še več. Jezus Kristus ni le molče potrdil farizejski nauk o hudiču, on je tudi izrečno učil, da je hudič ubijavec od začetka⁸, nečistim duhovom je zapovedal, ali jim zažugal, jih zarotil, da izidejo, bolehnje pa je ozdravljajal. Izganjal pa je hudiče ne z Belcebubom, kakor so ga farizeji krivili, ampak »s prstom božjim«⁹ ali kakor pravi sv. Matevž »z duhom božjim«. Svojim učencem je dal »oblast hudiče izganjati«¹⁰, in je obljubil, da bodo tudi verniki v

¹ Luk. 13, 11. — ² Mat. 9, 32; 12, 22; Luk. 11, 14. — ³ Mar. 9, 24.

⁴ Mar. 3, 12. Luk. 4, 41. — ⁵ I. Tim. 1, 20. I. Kor. 5, 5. — ⁶ Mar. 5, 10.

⁷ Luk. 11, 15. Jan. 8, 52. — ⁸ Mat. 13, 39. Jan. 8, 44; 12, 31; 16, 11.

⁹ Luk. 11, 20. Mat. 12, 28. — ¹⁰ Mar. 3, 15.

njegovem imenu »hudiče izganjali«¹. Nekateri učenci so polni veselja pripovedovali: »Gospod! tudi hudiči so nam pokorni«². Po vnebohodu Gospodovem so prinašali bolnike in nadlegovane od nečistih duhov k apostolom, in vsi so bili ozdravljeni³. En dogodek sv. Luka bolj obširno opisuje. V Filipah je bila neka deklica, ki je imela pitonovega (t. j. vražjega ali prerokovanjskega) duha, in ta deklica je svojim gospodarjem veliko dobička privedeževala. Ko pa je šla za Pavlom in njegovimi tovariši in je upila: »Ti ljudje so služabniki božji, kateri oznanjujejo pot zveličanja«⁴, je bil sv. Pavel nevoljen, ter se je obrnil in rekel duhu: »Zapovem ti v imenu Jezusa Kristusa iti iz nje«. In je izšel tisto uro. Ker pa so gospodarji vsled tega izgubili dobiček, so tožili Pavla in ga dali zapreti. Tudi med Judi so bili nekateri, ki so hudiče izganjali, kakor vidimo iz besed Jezusovih: »Ako jaz z Belcebubom izganjam hudiče, s kom jih pa vaši otroci izganjajo«⁵? Sv. Marko nam pripoveduje, da so učenci Jezusovi nekaterim, ki niso hodili z njimi, branili hudiče izganjati, in da jih je Jezus za to posvaril⁶. Tudi Jožef Flavij nam pripoveduje več dogodkov, kako oblast da imajo verniki čez nečiste duhove, ali ker on proti nevernikom ne razlikuje vselej kristjanov od Judov, hočemo tukaj povedati le en slučaj, kakor ga beremo v 19. poglavju apost. dejanja.

V Efezu je bilo sedem sinov velikega (judovskega) duhovnika Skeveta, ki so hudiče izganjali, ali hudiči jim niso bili vselej pokorni, zato so tudi ime Jezusa Kristusa nad obsedence klicali rekoč: »Zarotim vas pri Jezusu, katerega Pavel oznanjuje.« Hudi duh pa jim je odgovoril: »Jezusa poznam in za Pavla vem, vi pa, kdo ste?« In človek, v katerem je bil duh, je skočil v nje in je dva premagal in ju tako zdelal, da sta naga in ranjena zbežala iz tiste hiše. To so zvedeli vsi Judje in pagani v Efezu in vse je strah obšel.

Za poznejše čase (do 17. stoletja) mislim, da ni treba posebnih dokazov, ker so sv. očetje in cerkveni pisatelji ravno s tem dokazovali resnico sv. vere, da so kristjani hudiče izganjali. »Duhov se ne bojimo, piše Tertulijan poglavarju Afrike, saj veste, da jih iz obsedenih ljudi podimo, in bežijo pred nami«⁷. »Ti duhovi, pravi sv. Ciprijan⁸, spoznajo, kdo da so in bežijo, ko jih v imenu pravega Boga zarotimo. Še celo pred tistimi, ki jih častijo, morajo povedati, od kod da so prišli in kam da morajo izgnani iti.« Sv. Ambrož se naravnost obrne na ljudstvo in pravi: »Poznali ste in videli ste mnoge, kako so bili od hudobnih duhov očiščeni« ter poprašuje, da-li je bilo kje kaj go-

¹ Mar. 16, 17. — ² Luk. 10, 17. — ³ Dej. ap. 5, 17. — ⁴ Dej. ap. 16.

⁵ Mat. 12, 27. — ⁶ Mar. 9, 37. — ⁷ Tert. ad Scapulam 3.

⁸ Ciprijan, de idol. vanit. n. 7.

ljufije ali himbe, da ne bi bili resnično obsedeni, ali ne resnično očiščeni¹.

Mogli bi še navesti več rekov², ali to naj zadostuje. Kdor le nekoliko pozna cerkveno slovstvo, tudi ve, da do 17. stoletja ni nihče resnobno tajil hudobnega duha in obsedenosti. Še le v 17. stoletju so začeli nekateri pametuhi najprej dvomiti in potem tajiti hudiča in obsedenost. Bila sta prva luteranec Semler in kalvinec Becker, ali ni dolgo trpelo, pa sta tajila tudi Kristusa, Boga in vse nadnaravno.

Ugovor in odgovor.

11. Tako je bilo ali zdaj je drugače. Jezus Kristus je hudiča premagal in mu vzel vso moč; mi smo kristjani, nam se ni treba bati hudobnega duha, on je kakor pes privezan na lancu, le onega more vgrizniti, kateri se mu prostovoljno bliža.

Res je Jezus Kristus zato na svet prišel, »da bi razdejal dela hudičeva«³; in on je tudi to svojo nalogo izvršil, delo končal, katero mu je Oče naložil, da ga stori⁴; on je s svojo smrtjo potrl njega, ki je imel oblast čez smrt, t. j. hudiča⁵. Ali iz vsega tega še ne sledi, da se nimamo več hudiča bati, da nam ne more več škodovati. Jezus je sicer rekel, da je vojvoda tega sveta (hudič) že obsojen⁶ in je obljubil sv. Duha, kateri bo svet o tej sodbi prepričal, ali ni rekel, da je že popolnoma ven vržen, ampak le, da bo ven vržen, takrat namreč, kadar bo Bog vse v vsem⁷, po sodnjem dnevu. Do tistega časa pa ostane »vojska človekovo življenje na zemlji«⁸, mnogi »padejo v skušnjavo in v zadrego hudičevo in v veliko nepridnih in škodljivih želj«⁹. Prilika o sejavcu in semenu¹⁰ velja za ves čas sv. cerkve; vedno seje sovražnik luliko ne le pri otrocih nevere, »kateri živijo v poželenju svojega mesa«¹¹, ampak tudi pri vernih otrocih sv. cerkve, ko ljudje spijo, sovražnik seje luliko zmote in nevere. In kar ne more storiti sam, stori po svojih pomagavcih, kakor nekdanj, tako tudi še zdaj. Ko sta Pavel in Sila v Tesaloniki oznanjevala besedo božjo, so se vneli nekateri Judje in nadražili mesto, da so stopili v hišo, kjer sta bila, in ju vlekli v sodbo in tožili, da zdražbe delata¹². Potem pa so šli še za njima v Berejo, in so tudi tukaj množico podpihovali in dražili tako, da sta se morala umakniti. To so delali ljudje, sv. Pavel pa trdi, da je hudič to storil¹³, ker jih je na to šuntal. Angel je rekel

¹ Ep. 22, n. 21.

² Glej Hurter, SS. PP. opuscula. I. Daemon vel invitus testis divine originis religionis chr., kjer navaja 26 piscev.

³ I. Janez 3, 8. — ⁴ Jan. 17, 4. — ⁵ Hebr. 2, 14. — ⁶ Jan. 16, 11.

⁷ I. Kor. 15, 28. — ⁸ Job. 7, 1. — ⁹ I. Tim. 6, 9. — ¹⁰ Mat. 13.

¹¹ Ef. 2, 3. — ¹² Dej ap. 17, 6. — ¹³ I. Tes. 2, 16.

sv. Janezu: »Cerkvi v Smirni piši: glej! hudič bo ene izmed nas v ječo poslal, da boste skušani in boste imeli bridkosti«¹. Tega pa ni storil hudič sam, ampak le njegovi služabniki, katere je navdihoval.

12. S hudičem je tako nekako, kakor z odpuščenjem greha. Jezus Kristus je »Jagnje božje, katero odjemlje greh sveta«². On je »dal sam sebe za naše grehe«³ in je »izbrisal, kar je bilo zoper nas«⁴, ali vsega tega postanejo deležni le tisti, kateri so krščeni in prejmejo sv. zakramente, kateri so v mislih in željah z Jezusom združeni. Ali tudi v teh so še posledki greha in morejo še grešiti; potrebujejo vedno še pomoči. — Tako je Jezus tudi premagal hudiča, »nas otel oblasti teme«⁵ on je pobral orožje poglavarstvom in oblastem⁶, ali le v toliko, da morejo tisti, »ki so njegovi«, skušnjave premagati, ako se ustavljajo »trdni v veri«⁷.

Jezus Kristus je dal svoji cerkvi »moč in oblast čez vse hudiče«⁸, »oblast do nečistih duhov«⁹, ali ne tako neomejene, kakor odpuščati grehe, in že apostolom niso bili vsi duhovi pokorni, enega niso mogli izgnati¹⁰. Že izgnani duh pravi, da se bo vrnil¹¹; le enkrat je Jezus rekel nečistemu duhu: ne vrniti se¹²; ne več skušati ga nikdar. Tedaj more še skušati. Kako da skuša, to je njegova skrb.

Dandanašnji ni toliko telesno obsedenih, kakor jih je bilo o času Jezusovem, že pojem o obsedenosti je skoraj izginil, in mnogi ne verujejo več, da je obsedenost še mogoča, zato pa on le mirno, ali temeljito »prevrača pota Gospodova«¹³, šunta in draži zoper namestnika Kristusovega in zoper vse poglavarje sv. cerkve, kakor je nekdanj šuntal in navdihoval farizeje zoper Jezusa in apostole. Zanimivo je, kar piše Lucij Ferraris v svoji biblioteki o anabaptistih¹⁴.

Pripovedovali so nam zanesljivi ljudje, pravi on, da postanejo po »svoji večerji« nekateri med njimi veliki učenjaki tudi v rečeh, katerih se niso nikdar učili; posebno pa kažejo veliko znanje sv. pisma in odgovarjajo na najtežja vprašanja. Ko pa katoliški duhovnik zaroti hudiča, da naj molči, izgine na enkrat vsa njih učenost, v očitno znamenje, da jih je drugi duh navdihoval, in iz njih govoril, če tudi niso bili obsedeni. Ali ne dobivajo nekateri pisatelji še iz tega vira svoje duhovitosti?

13. Angel je sicer »zgrabil drakona, staro kačo, ki je hudič in satan, in ga je zvezal za tisoč let, in ga je vrgel v brezno in je zaprl in zapečatil nad njim, da ne bo več zapeljeval narodov, dokler ne bo

¹ Skriv. razod. 2, 8. — ² Janez 1, 29.

³ Gal. 1, 4. — ⁴ Kološ. 2, 14. s. — ⁵ ⁶ Kolos. 1, 13. — ⁷ Jak. 4, 7.

⁸ Luk. 9, 1. — ⁹ Mr. 6, 7. — ¹⁰ Mr. 9, 27. — ¹¹ Mat. 12, 44.

¹² Mr. 9, 24. — ¹³ Dej. ap. 13, 10. — ¹⁴ glej tit. superstitio n. 48.

končanih tisoč let, potem mora odvezan biti za malo časa¹. Radi spoznamo, da tisoč let ni odločno število, ampak le nedoločno dolg čas, tudi nečemo preiskovati, kako dolg da je ta čas, le vprašamo: Kaj pomenijo te besede, ako ne to, da bo, ko vera opeša², o koncu sveta hudoben duh zopet zadobil svojo moč, če tudi le za malo časa? »Sv. Duh razločno pove . . ., da bodo nekateri poslušali zapeljive duhove in uke hudičeve«³. Prihod Antikristov »bo po delovanju sata-novem z vso močjo in z znamenji in lažnjivimi čudeži«⁴. Bog bo dopustil »močne zmote, da bodo lažem verjeli«⁵. Vse to pa ne bo na enkrat postalo in prestalo, pripravljalo se bo in razvijalo dalj časa in smemo reči, da se že pripravlja. Ali se ne jemlje na vsak način beseda božja iz src vernih, da mnogi več ne vidijo, ne spoznajo nad-naravnih resnic, ne mislijo več na zveličanje duše? Saj ni treba, da bi se vidno prikazoval, ko na neviden način svojo svrho doseže.

(Konec prihodnjič.)

J. Vrhovec S. J.

III.

Cerkveni letopis.

1. Protiverski boj. Ako količkaj opazamo sodobno versko-cerkveno življenje, vidimo pri vsakem koraku, kako se vsepovsod izpolnjujejo besede Zveličarjeve: »Na svetu bodete preganjanje trpeli«. Vedno intenzivnejši postaja boj zoper Kristusa in njegovo cerkev; vrata peklenška se v svoji hudobiji organizujejo, da odvrnejo ljudstva od krščanske vere in nrvnosti. Iz zadnjih mesecev bi lahko naštel cel vrsto premišljeno izvedenih napadov, a omenimo le najmarkantnejše.

a) Prostimiselni shod v Rimu se je vršil dne 20. sept., na dan, ko so piemontske čete vdrle pri Porta Pia v Rim. Italijanska vlada je dala zborovalcem na razpolago prostore v nekdanjem jezuitskem kolegiju — »Collegium Romanum«. Zbralo se je kakih 5000 ljudi, izmed teh 1500 tujcev in med temi je bilo do 1000 Francozov in kakih 400 Špancev, ostali so odpadli na Nemce, Belgijce, Ruse, Holandce, Angleže in Amerikance. Bil je torej shod pred vsem latinskega plemena. Bila je pa ta skupščina jako podobna onim, ki so nekdanje zidali babilonski stolp, in cela reč je dobila na zadnje jako klaverno lice. Celo zagrizeno liberalni italijanski list »La Capitale« je priznal, da slobodna misel ni nikdar doživela takega poraza, kakor ravno na tem shodu. Na shodu so dobili večino socijalisti in anarhisti najhujše vrste in tej čudni družbi je načeloval kot častni predsednik znani jenski »učenjaka-poštenjak« Ernest Haeckel, dočim je njegov tovariš Marcelin Berthelot, ki je tudi bil odločen za č. predsednika, lepo ostal doma. Razume

¹ Skr. raz. 20, 2. — ² Luk. 18, 8. — ³ I. Tim. 4, 1. — ⁴ ⁵ II. Tes. 2, 10.

se, da je ta častna družba slobodnih mislecev z groznim vpitjem odpravila Boga ter proslavljala vsesplošno republiko in socialno revolucijo, a s svojo pestjo ni tresla samo oltarjev, ampak tudi prestole in blagajnice kapitalistov. Ni čuda torej, da so se shoda sramovali tudi najbolj goreči zagovorniki »slobodne misli«.

Poglavitno jim je seveda bilo: na surov način žaliti poglavarja katoliške cerkve. Sv. oče je zato s pismom na kardinala vikarja dne 21. sept. izrazil slovesen protest zoper to bogokletno počenjanje, zakaj razžaljenje ni bilo naperjeno samo proti osebi papeževi, ampak proti Bogu samemu. Po želji papeževi so se v Rimu vršile zadostivne službe božje in druge pobožnosti.

b) Žalostne versko-cerkvene razmere na Francoskem osvetljuje nagovor sv. očeta na kardinale v konzistoriju dne 14. nov. 1904. Z boleznim srcem gleda sv. oče na neizmerne množice ljudi, ki še komaj nosijo senco krščanskega imena, zlasti velja to o Franciji. Ni dovolj, da je vlada izgnala na tisoče mirnih redovnikov in redovnic iz njih domovja in pozaprila njih šole, hudobija je segnila tako daleč, da so pometali iz sodnih dvoran, kjer bi se naj pravica delila, podobe Onega, ki je večni sodnik vseh ljudi. Vrh tega vlada dela poteškoče pri imenovanju škofov, ker vsiljuje svoje kreature, nesposobne in škofovske časti nevredne ljudi; če pa papež po svoji vesti take ljudi odkloni, vlada sploh ne pusti, da se škofovska stolica spopolni. Tako so na Francoskem mnoge škofije že več let brez pastirjev. Pri vsem tem pa vlada dolži apost. stolico, da ona krši konkordat, čemurpa dejstva glasno ugovarjajo. Člen I. francoskega konkordata določuje: »Cultus publicus erit, habita tamen ratione ordinationum, quoad politiam, quas Gubernium pro publica tranquillitate necessariis existimabit«, — vlada pa s svojimi postavami sega v znotranje zadeve cerkvenega nauka in discipline ter v čisto verskih zadevah zožuje in sebi prisvaja cerkveno oblast. V resnici je postala dandanes ironična določba v konkordatu: »Religio Catholica, Apostolica, Romana libere in Gallia exercebitur«. — Po konkordatu je papež Pij VII. odstopil državi vsa cerkvena dobra, katera so bila zaplenjena v franc. revoluciji, zato se je pa država obvezala, vzdrževati duhovščino njenemu stanu primerno, a vlada ji sedaj samovoljno, iz ničnih razlogov odteguje že itak pičlo plačo, ne da bi o tem kdaj obvestila apost. stolico.

Celo pri vzgoji in pouku duhovskega naraščaja ne smejo škofje storiti, kakor bi bilo boljše, ker ne smejo v semeniških poučevati niti taki redovniki, ki so avtorizovani od države.

Apostolski stolici vlada celo odreka pravico, preiskovati, je li od vlade za škofovsko čast predložena oseba sposobna in vredna.

Tudi ni upati, da bi se v bližnjem času obrnilo na boljše, ampak vlada že pripravlja postavo, ki bo pretrgala zadnjo nit med državo in cerkvijo in cerkvi djala še hujše verige na roke.

Boj na Francoskem pa glasno odmeva tudi po drugih deželah; v najrazličnejših oblikah in z najrazličnejšimi sredstvi se ruje povsod zoper kršč. vero in nramnost.

c) Zelo se moti, kdor misli, da pročodrijska gonja poje ma in da ni resne nevarnosti. Statiska kaže, da temu ni tako. — Nasprotniki vsakovrstne boje so zadnji čas svoje orožje namerili na samo korenino katoliške cerkve: na zakonsko zvezo, pa na duhovsko disciplino. Najzdatnejši povod odpadom je sklepanje mešanih zakonov, pri katerih navadno katoliški del obrne hrbet svoji cerkvi. Med odpadniki je ženstva skoro enkrat toliko, kakor moških in sicer

odpadejo ženske navadno vsled možitve z nekatoliki. Kakor na Nemškem, si brzkone tudi pri nas zlasti protestantje nalašč izbirajo katolikinje za neveste, da jih potem pripravijo k odpadu. Nek pastor na Štajerskem je nedavno pri t. zv. družinskem večeru načelno povdarjal, da žena mora iti za možem, t. j. če mož odpade, mora tudi žena za njim.

Novejši čas se je pa začelo še novo, jako nevarno gibanje, ki bo pospeševalo ne le odpadništvo, ampak hoče sploh spodmakniti zakonski zvezi še ono oporo, ki jo ima sedaj v državnih postavah. Ustanovila se je zveza ločenih katoliških zakoncev — »Verein geschiedener katholischer Eheleute« — katerih je bojda v Avstriji čez 200.000. To društvo hoče vplivati na drž. zakonodajstvo, da se odstrani iz državnega zakonika impedimentum ligaminis, stariše zaročencev pa hoče poučiti, naj dajo svojim otrokom privoljenje v zakon le pod tem pogojem, da pred poroko oba zaročenca izstopita iz katoliške cerkve, da se potem lahko po volji ločita. Kakšne posledice utegne to imeti za družine same, kaže grozno število ločenih in nerodovitnih zakonov na Francoskem, v Švici i. t. d.

Dočim pa hudobija z ene strani trga zakonske vezi in hoče prostost, napada z druge strani celibat katoliške duhovščine. Ne le, da grdi katoliško duhovščino z resničnimi in izmišljenimi prestopki, ampak v sam tabor hoče vreči hesperidsko jabelko, zmotiti vodo, porušiti disciplino in tako streti falango militiae Christi. V teh okoliščinah pač mora biti katoliškemu duhovniku v živi zavesti opomin sv. Petra: »Vos igitur fratres, praescientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate« (II. Pet. 3, 17).

2. Konec marijanskega leta. Tudi v sedanjih bridkih časih ne pusti Kristus svoje neveste brez vsakega veselja. Dan čistega verskega veselja in veličajnega slavlja je bil praznik Marijinega brezmad. spočetja, ko se je praznovala 50 letnica razglašenja dogme brezmad. spočetja. Ves katoliški svet je tekmoval, da slovesno proslavi ta dan in le Bogu samemu je znano, koliko src se je o tej priliki spravilo z Bogom in našlo zopet svoj mir. Nad vse slovesno se je seveda ta dan praznoval v Rimu, kjer je bil tudi svetovni marijanski kongres, ki je bil otvorjen dne 30. novembra.

Kakor poročajo rimski listi, je bil ta shod sijajen. Javne seje so bile v cerkvi sv. apostolov, kjer so nekdanj papeži zvečer dne 7. decembra delili blagoslov z Najsvetejšim. Na shodu so govorili odlični učenjaki in govorniki v latinskem, italijanskem, francoskem, španskem, angleškem in nemškem jeziku; predmet vseh govorov se je seveda nanašal na Marijo. Obravnala so se teologično-dogmatična, zgodovinska in statistična ter praktično-moralna vprašanja. Samo vprašanje o vnebovzetju Marijinem je bilo izloženo, da bi se ne zdelo, kakor bi shod hotel vsiliti dogmatično opredelbo tega nauka. Razven javnih sej so se vršile tudi seje odsekov. Bili so trije: odsek za češčenje Marijino, za tisek in tretji za Marijine družbe, ki je bil razdeljen v dva podoseka, za moške in ženske posebej. Ti odseki so predlagali več resolucij, katere je potem shod odobril in sprejel. Med drugim velja ena resolucija umetnosti, druga priporoča pisateljem, ki pišejo o Mariji, naj se opirajo pred vsem na sv. pismo in cerkvene očete, tretja priporoča ustanovitev velike marijanske knjižnice v Rimu itd.

Dne 27. nov. je bila otvorjena tudi marijanska razstava raznih umetnin in slovstvenih del, nanašajočih se na Marijo. F. K.

3. Avstrijski škofje svojim vernikom. Žalostni dogodki, ki se godé v raznih krajih cesarstva, so vzrok, da so škofje letošnja jesen, zbrani na koferenci, povzdignili svoj glas, da bi svojim vernikom pred oči postavili temeljne resnice, po katerih je treba presojati in uravnati narodnostno vprašanje, ki dandanes tako hudo razburja duhove.

Neposreden povod, da se je to vprašanje razvilo, je bila namera prvega cesarja Francozov, da bi celo Evropo podvrigel Franciji. To je naravno vzbudilo upor drugih narodov, ki so istotako poudarjali svojo veličino in svojo vrednost.

Pa vendar to vprašanje, ki tako globoko sega in mogočno razburja življenje, ni novo. Samarijanka ob Jakobovem vodnjaku je rekla Zveličarju, ki jo je prosil požirka vode: »Kako ti, ker si Jud, mene piti prosiš, ki sem samarijska žena? Zakaj Judje se ne pečajo s Samarijani« (Jan. 4, 9).

Najstarejša knjiga sv. pisma »Geneza« nam pripoveduje, da so hoteli prebivavci dežele Senaar povzdigniti in sloveče storiti svoje ime na način zopern Bogu, zato je jim Bog zmešal jezike.

Bil je torej sklep božji, da so se ločili narodi po različnosti jezikov. Ta razlika pa naj bi ne bila vzrok odtujenja in medsebojnega sovraštva. Delo odrešenja po včlovečenem Bogu Jezusu Kristusu naj bi zopet nekdaj ločene zbliževalo v edinosti vere in v edinosti ljubezni.

Kristus Gospod je s svojim učlovečenjem in svojim delom odrešenja podrl steno, namreč sovraštvo, ki je ločilo Jude in pagane ter sploh narode. Čudež jezikov, ki se je zgodil prvi binškošni praznik, naj bi očitvidno naznanjal, da naj ljudi, katere je ločil greh, milost sv. Duha, ta dragoceni dar odrešenja, zopet združi v eni katoliški cerkvi, ki je kraljestvo božje na zemlji.

Krščansko ljudstvo v Avstriji naj se torej neomajno in trdno drži svete katoliške cerkve, ki vabi in tudi vodi ljudi v edinosti vere in občestvu ljubezni k pravi edinosti, k pravemu bratstvu. Edinosti vere nasprotuje prehudobna namera onih, ki hočejo avstrijske katoličane odtrgati od Rima, od središča krščanske edinosti. Pred temi svarijo škofje iznova in z vso odločnostjo. Veličanstvu katoliške vere nasprotujejo obžalovanja vredni poizkusi onih, ki žele Bogu odtujeno vedo v ljudstvu pristopni obliki razširjati in tako uničevati edino zveličavno vero v Kristusa.

Krščansko ljudstvo Avstrije edini dalje zvesto izpolnjevanje zapovedi tistega, ki je rekel: »Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega. Po vsej pravici je povdarjal papež Leon XIII. nesmrtnega spomina v nagovoru, ki ga je govoril avstrijskim romarjem 16. aprila 1888., da imajo Avstrijci mnogo vzrokov, da z udanostjo do papeža spajajo tudi ljubezen do svojega cesarja. To hoče tudi cerkev, ki nalaga svojim otrokom kot strogo dolžnost, da so pokorni in udani vladarjem, in v sedanjem času hoče ona prav tako vzglednih katoličanov, kakor najboljših državljani v njihovi popolnoma zvestih podložnikov.

Pravi, trajni mir je sad krščanske pravičnosti in ljubezni. Zato naj vodita ti dve čednosti avstrijske narode, uravnavata njih dejanje in nehanje, urejata njih medsebojno razmerje. Vsakega odkritosrčnega domoljuba najodličnejša naloga mora biti, da izkuša oblažiti narodnostna nasprotja; z vsemi močmi naj dela na to, da bodo prebivali narodi v miru in medsebojnem prijateljstvu zadovoljno in veselo drug poleg drugega. Narodi so pač tu,

zato imajo pravico do obstanka, naj se jih torej ne loči, ampak združuje v domači hiši ljubljene Avstrije.

In ta neobhodno potrebna medsebojna dobrohotnost bi se takoj pojavila, ko bi bili vsi preinjeni krščanskega duha, ko bi vsi katoliško, avstrijsko in narodno mislili, čutili, govorili in delali. Ob takem naziranju vseh bi bilo bojevanje med avstrijskimi narodi in ljudstvu le plemenito tekmovalje za velike in najvišje smotre, za čiste in najsvetejše dobrine, za palmo krščanske omike in civilizacije.

Treba je le krščanske strpnosti in zavladal bo zopet mir med prebivavci starodavne Avstrije. Avstrijski narodi naj se le slobodno razvijajo, pa tudi podpirajo naj se, da dosežejo krščansko omiko in hité za krščanskim napredkom. To edino more koristiti vsej celokupnosti. Razlika narodnosti daje poseben značaj Avstriji. Prekrasen mozaik je, v katerem se morajo vsi posamezni deli harmonično vjemati in strinjati. Ne poškoduj torej niti enega dela, sicer trpi celota.

Po naziranju katoliške cerkve so posamezni narodi drug poleg drugega delo božje previdnosti. Tako imajo vsi pravico do obstanka. Cerkev ne sovraži nobenega naroda, nobenemu ne daje prednosti; zametava pa pagansko razdeljenost in ločenost narodov. Cerkev ceni in spoštuje ljubezen in naklonjenost do lastne narodnosti; ceni in spoštuje jezik, pravice in posebnosti vsake narodnosti; zato pa mora odločno obsojati, ako se ta ljubezen in to nagnjenje prevrže v krivičnost nasproti drugim, v strastno sovražnost do vsakega tujega narodnostnega značaja. Tu velja beseda Gospodova: »Kar ti nečeš, da ti drugi storé, tudi ti drugim ne stori«. Ako sta omika in zgodovinski razvoj vzrok, da kak narod sam po sebi visoko stoji, ni to vzrok, da bi ta narod druge stiskal in jim branil doseči istih dobrin. Nacijonalizem, ki se ne meni za Boga in pravičnost, je nekrščanski in je izmed najbolj nevarnih netil k uporu.

Da se ohrani dobrodejna edinost in sloga, se ne smejo zamešavati verske in posvetne zadeve, pa tudi ne smejo veljati kot enakovredne. Katoličani morajo gledati na to, da vlada edinost v verskih in nravnih zadevah ter v rečeh cerkvene discipline, kar je pa le mogoče, ako so verniki podrejeni svojemu škofu, ki je podložen rimskemu papežu. V čisto posvetnih zadevah bodi prostost, v vsem pa vladaj ljubezen. Modrega zatajevanja je pred vsem treba voditeljem strank. Verske težnje morajo priti pred svetnimi zadevami, ne pa narobe.

Zlasti naj katoliškega dušnega pastirja vodi krščanska previdnost in zatajevanje, ko se gre za narodnostne prepire. V dušnem pastirstvu se mu je ozirati na krajevni jezik, kar ukazuje sv. tridentinski zbor. (Sess. 24. cap. 7 de reformatione.) Ako se vname prepir glede cerkvenega jezika, naj se spomni, da je papež Leon XIII. v svojem pismu na kardinalvikarja z dne 20. maja 1885. imenoval in določil latinski jezik kot »comes et administer religionis catholicae Occidente toto«. Pri vseh svojih delih in opravilih naj ne pozabi na pravico svojega škofa, ki sme dajati navodila in mora tudi zahtevati, da se njegov glas posluša in izpolnjuje. Na to je Leon XIII. v svoji okrožnici Sapientiae christianae z dne 10. januarja 1890. duhovnike prav posebno opomnil.

Če je pa duhovnik v resnici previden in se res na plemenit način trudi, pa mu vendar narodnostni predsodki od te ali one strani zapreke stavijo ter mu obtežujejo dušno pastirstvo, naj mu bo v zgled tudi v tem

oziru božji Zveličar. On je postavil Samarijanom v priliki o usmiljenem Samarijanu tako krasen spomenik, ali oni ga niso sprejeli. Jezusovi učenci so radi te nehvaležnosti hoteli ogenj priklicati nad mesto. Toda Jezus jim je očital nepremišljeno gorečnost. Ne veste, katerega duha ste. (Luk. 9, 55.) Katoliški duhovnik ostani krotek in ponižen, naj mu tudi ugovarjajo; obvladuje naj se in ohrani naj krščansko ravnodušnost. Kdor samega sebe premaga, premaga prav lahko vse drugo, kar ga ovira.

Naj torej avstrijska ljudstva zedini ljubezen do altarja in prestola, do cerkve in domovine, do papeža in cesarja.

4. Vedno češčenje v lavant. in ljublj. škofiji. Za lavantinsko škofijo je objavil načrt za večno molitev škof. uradni list »Kirchliches Verordnungsblatt« za l. 1904. I. št. 7 in obsega: I. Splošne določbe, II. »češčenje samo« in III. »določbe za posebne slučaje«. Tu se nahajajo vsa potrebna navodila, kako se naj češčenje opravlja. Za ljubljansko škofijo je enake določbe priobčil »Ljubljanski škof. list« l. 1904. št. VIII., str. 109—115. V lavantinski škofiji se je vedno češčenje začelo s prvo adventno nedeljo l. 1904, v ljubljanski pa na praznik brezmadežnega spočetja device Marije. V obeh škofijah se bo češčenje vršilo le po dnevu t. j. od 6. ure zjutraj do 6. zvečer. Rimska stolica je naklonila tudi za ta način večne molitve vse duhovne milosti, ki so podeljene za pobožnost 40 urne molitve v Rimu. K sklepu je pridejana razdelitev pobožnosti za vse župne in nekatere podružne cerkve v celi škofiji, tako da pridejo na vsako po dotičnih razmerah 1, 2 ali 3 dnevi in ne bo dneva v letu da bi na tem ali onem kraju ne bilo izpostavljeno sv. Rešnje Telo.

5. Orglarski tečaj v Mariboru. Cecilijino društvo za lavantinsko škofijo, ki ima po svojih pravilih namen, »gojiti in pospeševati katoliško cerkveno glasbo v smislu in v duhu sv. cerkve na podlagi liturgičnih postav in določil«, je omejevalo svoje delovanje dosedaj le na mariborsko stolnico, kjer je tekom dobrih deset let o večjih praznikih oskrbovalo vzorno liturgično petje. Posredno je s tem koristilo celi škofiji, zakaj bogoslovci so imeli priliko, poslušati pravo cerkveno petje in ga pozneje uvajati v dušnem pastirstvu, kjer so tla ugodna. L. 1904 je pa omenjeno društvo sklicalo prvokrat organiste, zborovodje in prijatelje cerkvene glasbe na poučni tečaj, katerega se je udeležilo kakih petdeset organistov in prijateljev glasbe. Tečaj se je vršil v Mariboru od 27. do 30. septembra in je obsegal koral, nauk o harmoniji, orgle in orglanje ter pouk v ljudskem in umetnem petju. Č. g. Trop, učitelj petja na obeh škof. semeniščih, je v kratkih obrisih podal zgodovino koral, tega pristno cerkvenega, starodavnega petja, ki je s svojo krasoto in blagoglasnostjo napajalo skozi stoletja milijone vernikov in še sedaj očara s svojo nedosegljivo melodiko, razložil je koralno pisavo po historični genezi iz akcentov, ki so v diastematični pisavi, ko so s črtami natanko določevali relativno lego glasov, dobili svojo sedanjo oglato obliko. Na vzgledih, (Introit. in Assumptione, Graduale Universi in Dom. I. Adv. Alleluia Vers. Adorabo in Dedicatione eccl. Offertorium Domine Deus in Ded. eccl. Communio Manducaverunt in Quinquagesima) je pokazal bistveno razliko med spevi za zbor in onimi za solista, a opozarjal je tudi zlasti v bogato razpredenih melodijah na bogastvo fantazije in finega čuta starih komponistov. Koralni requiem so udeleženci zadnji dan že precej dovršeno v stolnici proizvajali.

G. Karol Bervar, vodja zasebnega glasbenega zavoda v Celju, je poučeval o harmoniji, č. g. Fran Sal. Spindler, kn. šk. računski revident o pevskem pouku sploh, posebej o umetnem zborovem in ljudskem petju. Zanimiva so bila njegova izvajanja na podlagi njegove ljudske pesmarice, o stališču ljudskega petja v cerkvi ter o njegovem pomenu za ljudsko izobrazbo. Posebno vremo za svoj predmet je pokazal gosp. Hinko Druzovič, sedaj učitelj glasbe na mariborskem učiteljskišču. Povedal je zgodovino orgel, njihovo nekdanjo in sedanjo opravo, pokazal različne oblike meha, opisal mehanične in pneumatične orgle. Da bi mogli udeleženci slediti njegovemu strokovnemu razlaganju, narisal je posamezne dele orgel zelo nazorno na papir. Govoril je o orglanju ter raznih vrstah predigre. Č. g. A. Čížek, veroučitelj v Mariboru, je v slovesnem sklepnem govoru opisal življenje sv. Gregorija Velikega, skrb sv. cerkve za umetno dostojno, cerkveno glasbo, bičal razvade v cerkvenem petju posebej na Spod. Štajarskem, navedel nekaj uprav klasičnih cerkvenoglasbenih spak ter vse udeležence bodril, naj vstrajno, a ob enem previdno in modro delujejo za izboljšanje najblažje glasbe — cerkvenega petja.

Pomnoženi zbor Cecilijinega društva (kakih 75 glasov) je povodom tečaja pokazal svojo spretnost in vrlo izvežbanost. Na dan sv. Mihaela, 29. sept. je proizvajal pod vodstvom č. g. Franč. Trop mogočno, šesterglasno Coernerjevo mašo v d-moll ter korakal po tradicionalnem načinu. Zvečer istega dne je priredil koncert v frančiškanski cerkvi. Proizvajale so se sledeče točke: 1. Witt: Pius et Piissima, mešan zbor s pozavnami. 2. R. Wagner: Fantazija za orgle, igral R. Wagner. 3. L. A. Coerne: Sanctus iz 6 gl. maše. 4. J. S. Bach: Passacaglia, igral H. Druzovič. 5. M. Brosig: Resurrexit! 8 gl. meš. zbor. 6. Schütky: Tantum ergo. 7. koral: Salve mater.

Malokedaj je bila prostorna frančiškanska cerkev tako polna: vse je bilo navdušeno od nenavadnega glasbenega vžitka. *Fr. Trop.*

6. Vzhodna cerkev. Zedinjeni Rusini v Galiciji.

Misijonski in bogoslovski časopisi raznih evropskih narodov pogosto prinašajo poročila o vzhodnih zedinjenih in razkolnih cerkvah. Iz časopisov se lahko poučimo o cerkvenih razmerah uniranih Grko-Melhitov, Armencev, Kaldejcev, Sirijcev i Koptov; o rusinskih (maloruskih) in hrvatskih (oziroma srbo-hrvatskih) unijatih pa se skoraj nikjer ne piše. A vendar so ravno rusinski in hrvatski unijati največjega pomena za katoliško cerkev in za njen vpliv na vzhodno cerkev. Zato je potrebno, da se posebno med sosednimi zapadnimi narodi, in po njih posredovanju, v vsem katoliškem svetu vzbudi zanimanje za cerkvene razmere in versko življenje slovanskih unijatov v Avstro-Ogrski. Katoliški Slovani sploh med seboj največ občujemo le na onih poljih, kjer so najbolj možni medsebojni prepiri, a najmanj na cerkvenem in bogoslovsko-znanstvenem polju, kjer je najbolj potrebno in najbolj možno medsebojno občevanje. Tako tudi mnogo slišimo o ruskih političkih in narodnostnih bojih, o njih cerkvenih in verskih razmerah, kar bi nas moralo posebno zanimati, pa vemo jako malo.

L. 1596 se je na sinodi v Brestu večina moloruskih škofij (v tedanjem poljskem kraljestvu) zedinila s katoliško cerkvijo. Najpoznejše (šeše ob koncu 17 stoletja) so se gališki Rusini (premiselska in lvovska škofija) združili z Rimom. Ogrski Rusini so bili politično ločeni od drugih Rusinov,

zato unija v Brestu nanje ni vplivala; v 18. stoletju so se tudi oni združili z Rimom. Od nekdanj tako razširjene maloruske unije v nekdanjem poljskem kraljestvu se je ohranila unija le še v Galiciji.¹⁾ V Rusiji je ruska vlada unijo v 19. stoletju skoro popolnoma uničila; ostalo je le še nekoliko takoimenovanih »upornih« (ruski oficijalni izraz), kateri pa nimajo svoje hierarhije. Dasi se je ohranil le majhen del nekdanje maloruske unije, vendar maloruski unijati po svojem številu (nad tri milijone) i važnosti presegajo vse druge uniate skupaj.

Zedinjeni Rusini so skoraj neprestano živeli v žalostnih razmerah. Notranji nemiri i neredi v razpadajočem poljskem kraljestvu so ovirali verski in kulturni napredek. Po razdelitvi Poljske so bili gališki Malorusi odtrgani od svojih bratov po veri in narodnosti; po uničenju unije v Rusiji so bili gališki Rusini verskokulturno skoraj osamljeni. Ako je bila v prvi polovici 19. stoletja rimsko-katoliška cerkev v Avstriji v tako žalostnem stanju, si lahko mislimo, da pri Rusinih ni bilo bolje. Do poslednjih let najdemo pri njih le malo sledov bogoslovske znanstvene literature in le malo znamenitejših pojavov verskega življenja. Sinoda v Lvovu l. 1892. je začetek nove dobe za cerkveno življenje zedinjenih Rusinov v Galiciji. Na sinodi so se pred vsem uredila obredna in cerkveno disciplinarna vprašanja; ta sinoda je odločila, da morajo (sub peccato gravi) vsi duhovniki vsak dan moliti brevir (ki je nekoliko krajši kakor latinski).

Ako so redovi velikega pomena za latinsko cerkev, so še mnogo važnejši za vzhodno cerkev, kjer je tudi med unijati le neznatno število neoženjenih duhovnikov. Bazilijanci (edini red v vzhodni cerkvi) so bili že v 17. veku glavna opora maloruske unije. Po tolikih viharjih, katere je je morala prestat maloruska unija, je red bazilijancev toliko trpel, da je potreboval prenovitve. Propaganda je reformo bazilijanskega reda l. 1882. izročila poljskim jezuitom. O tej reformi se je posebno v poslednjih letih mnogo pisalo v rusinskih političkih časopisih. Rusini so na poljske jezuite gledali z nezaupanjem; jezuiti so res storili nekatere neprevidne korake, ki so to nezaupanje še pomnožili. A gotovo je tudi, da so jezuiti reformo dobro izvršili in vzgojili toliko v ascetiškem i bogoslovsko-znanstvenem oziru odličnih redovnikov, da se bazilijanski red zdaj že sam lahko dalje razcvita. L. 1904. je bila reforma dovršena in izvoljen bazilijanski provincijal (za reforme je bil vedno jezuit provincijal bazilijancev). Bazilijanci so že mnogo storili za povzdigo verskega življenja, a da bi mogli vsestransko razvijati svoje delovanje, posebno še na bogoslovsko-znanstvenem polju, bi potrebovali vsaj še enkrat toliko redovnikov kakor jih imajo sedaj (sedaj ima red okoli 80 duhovnikov in okoli 45 klerikov). Bazilijanci imajo svojo tiskarno v Žolkvi (severno od Lvova). Tiskarna je izdala že mnogo nabožnih knjig in tiska nabožni časopis. »Misionar«, ki je razširjen v 20.000 izvodih. Važen napredek bazilijancev je, da so mogli v jeseni l. 1904. prevzeti vodstvo rusinskega kolegija v Rimu; s tem so prišli ne samo bazilijanci, ampak tudi sploh zedinjeni Malorusi v neposredno dotiko s središčem katoliškega sveta, kar je velikega pomena za njih verskokulturni razvoj. — Do sedaj so bazilijanci morali svoje delovanje omejiti samo na Rusine; upati smemo, da se bode red v nekoliko letih

¹⁾ Na Rusine v Bukovini unija ostalih Rusinov ni vplivala, ker so do konca 18. stoletja spadali k Rumuniji (Valahiji).

toliko razcvel, da bode sposoben tudi za širje misijonsko delo, posebno ako bode med zapadnimi Slovani našel kaj podpore. Kolike važnosti bi bilo, ako bi se bazilijanci, podpirani od zapadnih Slovanov, mogli čez nekoliko let pridružiti praktičnemu in znanstvenemu misijonskemu delu, katero izvršujejo francoski redovniki na Balkanu, posebno v Carigradu! Količega pomena bi bilo, ako bi bilo med učenimi redovniki, ki na znanstvenem polju delajo za rešitev vzhodnega cerkvenega vprašanja, tudi nekoliko Rusinov!

Bogoslovska znanost in primerna izobrazba duhovništva je za vsak narod važna, a posebno važna je za katoličane vzhodnega obreda, ker imajo v katoliški cerkvi nekoliko drugačen položaj kakor katoličani latinskega obreda. Brez svoje bogoslovske znanosti in brez primerne izobrazbe svoje duhovščine se vzhodni katoličani mnogo težje kakor rimski katoličani udeležujejo verskokulturnega življenja cele katoliške cerkve. A v tem oziru so bili Rusini do naših dni jako slabo preskrbljeni. Rusini imajo v Galiciji le eno popolno semenišče, nämreč v Lvovu; bogoslovci se izobražujejo na lvovski bogoslovni fakulteti, skupno z bogoslovci latinskega obreda. To ima sicer svojo dobro, pa tudi svojo slabo stran. Bogoslovski profesorji se ne morejo dovolj ozirati na duševne potrebe bogoslovcev vzhodnega obreda: sploh se med profesorji redko najde kak strokovnjak v vprašanjih, ki se dotikajo vzhodne cerkve in vzhodnega obreda. Umevno je, da se v takih razmerah med rusinskimi bogoslovci težko vzbudi samostojno znanstveno delo. Zato so se bogoslovci velikokrat preveč zanimali za dnevna politiška vprašanja; strastni prepiri med bogoslovci starorusinske in mladorusinske ukrajinske stranke so bili na dnevnem redu. V poslednjih štirih letih se je notranje življenje v semenišču prenovilo. Pod vplivom sedanjega vsestransko delavnega metropolita in semeniškega vodstva se je pozornost bogoslovcev obrnila pred vsem na bogoslovsko znanost in mnoga časovna vprašanja, ki so prej razburjala mlade duhove, so dobila milejši značaj in se podredila višjim ciljem. Da se resno zanimanje za bogoslovsko znanost še bolj utrdi, se je v lvovskem semenišču l. 1904. ustanovil bogoslovski časopis »Katolickij Vshod«. — Poleg lvovskega semenišča so do l. 1893. imeli Rusini na Dunaju semenišče »Barbareum«. Ta zavod za bogoslovsko znanost ni imel velikega pomena, ker je bil namenjen samo za navadne bogoslovske študije, ne za višje. Iz fonda »Barbareuma« in s podporo propagande se je v Rimu ustanovil l. 1897. »rusinski kolegij«: prostora ima za 18 bogoslovcev, kateri poslušajo bogoslovne vede na vseučilišču propagandinem. Do l. 1904. so imeli vodstvo italijanski jezuitje; l. 1904. so vodstvo prevzeli bazilijanci. Pod novim vodstvom bode rusinski kolegij polagoma gotovo postal večje važnosti za Rusine in njih bogoslovsko znanost, ker se bode vodstvo lahko bolj oziralo na potrebe in važna vprašanja vzhodne cerkve in vzhodnega obreda.

Katoliški Rusini še dosedaj nimajo nobenega bogoslovskega učnega zavoda, ki bi se mogel dosledno in temeljito ozirati na njihovo cerkev in obred. Zato se ne smemo čuditi, da se bogoslovska znanost med njimi ni mogla razcvesti; a ravno samostojnejša bogoslovska znanost je tako nujno potrebna za razcvit rusinske cerkve. — Dosedaj Rusini še nimajo nobenega bogoslovskega niti apologetiško-znanstvenega časopisa, ki bi se mogel meriti s podobnimi časopisi drugih katoliških, tudi manjših narodov (n. pr. Slovencev). Do l. 1904. je izhajal »Bogoslovskij Věstnik«, ki

je le životaril in bil primeroma malo razširjen. Namesto »Bogoslovskega Věstnika« je l. 1904. začel izhajati dobro urejeni časopis »Niva« (izhaja dvakrat na mesec). »Niva« prinaša mnogo dobrih apologetičskih in socijalnih člankov, prava bogoslovska znanost je v njem dozdej še slabo zastopana; škoda je, da »Niva« prinaša tudi propovedi, ker se to malo strinja z namenom bogoslovskega in apologetičskega lista. A pomisliti je treba, da je časopis še nov in si še ni utrdil stališča. Že omenjeni »Katolickij Vshod« je ustanovljen samo za bogoslovce.

Samostojnejša, značaja in potrebam vzhodnega obreda primerna bogoslovska veda je najvažnejše vprašanje za katoliške Rusine. A to je tudi jako težavna stvar. Zakaj rusinska bogoslovska veda bi imela dvojno težavno nalogo: vzdrževati najtesnejšo zvezo z rimsko-katoliško bogoslovsko vedo, zraven pa to vedo prilagoditi potrebam in značaju vzhodnega obreda. Ako se rusinska bogoslovska veda ne ozira temeljito na vzhodno cerkev in vzhodni obred, potem je ta veda le nekaj bolj zunanje, brez prave življenjske sile, brez znatnega vpliva na cerkveno življenje, brez pogojev za nadaljno razcvetanje. A da se rusinska veda mora res prilagoditi značaju in potrebam vzhodne cerkve, ne sme pretrgati zveze s kulturo in bogoslovsko vedo ostalega, v velikanski večini razkolnega krščanskega vzhoda. Te oboje naloge rusinska bogoslovska veda ne more izvrševati brez krepke opore zapadnih katoliških narodov, pred vsem zapadnih Slovanov. Kakor morajo Rusini študirati rimsko-katoliško bogoslovje, tako bi moralo biti tudi med zapadnimi slovanskimi bogoslovci več strokovnjakov v bogoslovskih vprašanjih vzhodne cerkve. Le potem je možno razcvetanje rusinske cerkve v zvezi z rimsko-katoliško cerkvijo in primerno vzhodnemu obredu, le tako je možna rešitev mnogih težkih cerkvenih vprašanj, le potem je možno, da se bode mogla rusinska cerkev tudi sama iz sebe razvijati in oživljati ter s svojim življenjem poživljati ostale maloštevilne zedinjene cerkve. Potem bode dobila rusinska cerkev ono ekspanzivno silo, da bode morebiti kdaj mogla izpolniti visoke nade rimskih papežev, izražene v besedah Urbana VIII.: »O mei Rutheni, per vos ego Orientem convertendum spero!«

Rusini si prizadevajo, da bi dobili svoje vseučilišče, a še bolj jim je potrebna samostojna bogoslovska fakulteta. A za tako fakulteto je treba primerno izobraženih bogoslovskih strokovnjakov. Ker bi fakulteta morala izvrševati ono dvojno nalogo vzhodne katoliške bogoslovske vede, zato bi morala ta fakulteta računati na znanstveno pomoč zapadnih Slovanov; med profesorji bi smeli biti tudi rimski katoličani, temeljito izobraženi v vprašanjih, ki se dotikajo vzhodne cerkve. Kakor se na ruskih duhovnih akademijah izobražujejo bogoslovci raznih vzhodnih narodov, tako bi se tudi na tej vzhodno-katoliški fakulteti mogli izobraževati nekateri bogoslovci drugih zedinjenih narodov.

S pomočjo samostojnejše bogoslovske vede bi se zedinjeni Rusini mogli oprostiti tesnih galiških razmer in stopiti v neposrednejšo dotiko s celim katoliškim svetom. Neposrednejša zveza s celim katoliškim svetom je potrebna za zedinjene Rusine, ker se sicer v žalostnih galiških razmerah, v sosedstvu s Poljaki le poostrujejo cerkvena nasprotja in obredne razlike ter se mešajo v politiške in narodne boje. Te cerkvene in obredne razlike, ki bi morale razširjati katoliško obzorje in poživljati katoliškega vesoljnega duha, imajo v tesni atmosferi ravno nasprotni vpliv ka-

kor bi ga morale imeti. Kako nezdrave so razmere med obema obredoma v Galiciji, kaže to, da se je nedavno odlični poljski cerkveni dostojanstvenik tako spozabil, da je izrazil dvom o katoličanstvu rusinskih škofov in da se je navadni poljski duhovnik drznil v odprtem pismu rusinskemu škofu očitati nekatoliške tendence. — Čas je že, da se med zapadnimi Slovani in med Rusini začne živahnije gibanje za tesnejšo zvezo na verskem in bogoslovsko znanstvenem polju. Potem bode zedinjenim Rusinom njih položaj med grško-slovanskim vzhodom in rimsko-katoliškim zapadom polagoma postal pogoj cvetočega razvoja, a ne vzrok dušičnega osamljenja.

Fr. Ks. Grivec.

Misijonski obzornik.

Azija

Armenija. Kapucin Rihard Siebl, ki misijonari v Samsunu, poroča o barbarskem preganjanju kristjanov. Niso še izginili iz spomina grozoviti dogodki 1895. in 1896. leta, ko se je hotelo zatreti in pomoriti ves armenski narod, a že se ponavlja strašni igrokaz. Divji kurdi in otomanska vlada izsesavajo iz armenskega poljedelca, ki pravzaprav nima ničesa drugega kakor ovčjo čredo, zadnjo kapljico krvi z nedopovedno visokimi davki. Armencem ni preostajalo drugo, kakor samoobramba. Združili so se ter zasedli nekaj vasi na armenskem Tavru. To je bila za sovražnike pretveza uničujočega preganjanja. 40.000 mož pod poveljstvom šejha Achmeta je dobilo naročilo, pomoriti vse kristjane v tistih pokrajinah. Vjeli so jih 12.000, toliko pa tudi usmrtili, 45 vasi opustošili, starčke, žene in otroke, ki niso mogli uiti, krvoločno pomorili. Mnogo žen se je potopilo, da bi ušle nasilstvu. Mrliče so razkosali ter pometali v reko, da se ne bi poznali sledovi njihovih grdocij. Ampak Armenci se hočejo boriti do zadnjega, seve ni dvoma, da bo izid za nje nesrečen. Kdaj neki bodo evropske velevlasti, ki so na berlinskem kongresu izrecno vzhodne kristjane vzele v svoje varstvo, storile konec temu barbarskemu počenjanju?

Kitajsko. Pregled misijonskega leta 1903—1904. Večinoma so iz vseh kitajskih misijonov prihajala ugodna poročila. Msgr. Favier v Pekingju se prijetno presenečen nad naglim napredkom svojega vikarijata, severnega Čili. Tekom preteklega leta je bilo 5700 odraslih krščenih. V V severnem Kiangsi je msgr. Ferrant na svojih vizitacijah našel povsod red in lepo sporazumljenje. »Vkljub rusko-japonski vojski vlada v našem misijonu zlati mir.« Kalijo ga tu in tam roparske drhali, ki so res kuga za Kitajsko. Pri nekem sestanku z roparji je škof komaj rešil svoje življenje. Msgr. Vic poroča iz vzhodnega Kiangsi, da je dobro izrabil mir preteklega leta. Nove misijonske stavbe so vzrastle iz razvalin v večji in lepši obliki. Pa tudi tukaj so rogovilile skrivne sekte. En misijonar je moral pobegniti, trije spreobrnjeneci so bili umorjeni in 120 krščanskih družin okradenih. Msgr. Reynaud, apostolski vikar v Čekiangju je prav zadovoljen s svojimi uspehi. Razmerje do mandarinov se je zboljšalo. Poleg velikega kolegija v Ningpo je bil ustanovljen novicijat in vzgojevališče, da se mladi lazaristi iz Evrope skupno s svojimi kitajskimi sobraty izobrazujejo in pripravljajo na misijonski poklic. Tako se lažje in hitreje privadijo podnebjju, jeziku in običajem kitajskim. V Kiangnanu

je od l. 1842—1892. misijonarilo 534 jezuitov, večinoma francoske narodnosti. Povprečno so posamezni možje delovali samo 10 let in 6 mesecev, kar je zakrivilo ne toliko podnebje, kakor slaba stanovanja. V zadnjih 10 letih pa so misijonarji bolj zdravi in njih uspehi so veselejši. Misijonarje v 1148 občinah 134.470 kristjanov in 85.893 katehumenov. Novospobornjence spravijo večkrat v zadrego kitajski obredi, kakor češčenje podob dedov in Konfucija, in povzročijo pogosto razdor med sorodniki. Počastiti Konfucija je edini škofu pridržani greh. Ker so pa kristjani večinoma priprosti ljudje, se jim tudi pogosto ne nudi prilika, da bi morali zatajiti vero s počeščenjem svojih dedov ali Konfucija. V južnem Šantungu so dobili novega apostolskega vikarja v osebi Avgusta Henninghaus iz scheudveldske misijonske družbe. Rojen v škofiji Paderborn deluje že od l. 1886. na Kitajskem in je zlasti izboren poznavalec kitajskega jezika in literature. V vzhodnem in severnem Šantungu misijon tiho in mirno napreduje, med tem ko je južni Hunan še vedno močna paganska trdnjava. Misijoni pariškega semenišča kažejo več solčnih kakor senčnih strani. Celo iz Kvangsi, kjer je bil misijon doslej še malo razvit, je prišlo poročilo o dobrih uspehih. Msgr. Lavest, apostolski prefekt toži, da mnoge roparske drhali terorizirajo deželo. Nanningski tao-tai je dal prefektu na vizitacijo 150 oboroženih vojakov za varstvo. Marcija in aprila je bil msgr. Lavest od 3000 mož broječe roparske drhali obkoljen v mestecu Šang-se. Storil je obljubo, da bo že dalje časa nameravano cerkev presv. Srca Jezusovega v Nanningu kar najhitreje zgotovil, ako srečno uide roparjem, kar se je res tudi zgodilo. V južnozahodnem Hupe je bil msgr. Verhaegen, frančiškan s svojim spremstvom vred umorjen, proti čemur se je francosko poslaništvo pritožilo pri kitajski vladi ter zahtevalo, da se morilci kaznujejo, da se podprefekt in njegovi uradniki odstavijo, da se ustanovi bolnišnica, v katero se bodo vsprejemali Kitajci brez razločka vere, da se umorjenemu škofu priredi veličasten pogreb in da se da denarna odškodnina družinam kitajskih spremljevalcev. Kitajska vlada je vsem točkam radovoljno ustregla. V severnem Šanzi se mandarini ostenativno približujejo misijonarjem ter se jim kažejo naklonjene. Ko je frančiškan o. Atanazij Götte posvetil novo cerkev, se je 9 mandarinov udeležilo slavnostnega obeda. Ko se je obhajala tretja obletnica mučeniške smrti škofov Grassi in Fogolla v Tai-iuen-fou, je bilo 16 mandarinov prisotnih ter so položili vence na katafalk. Vicekralj, ki je bil osebno zadržan, je poslal zastopnika in krasen venec. V južnem Šanzi tvori nekaj hiš „škofovsko katedralo“, dokler se ne zgotovi nova. Število katehumenov se je potrojilo; nov duh veje po deželi. Da bi le ostal in rodil sad! — Vzhodna Mongolija. V Lan-ping-hienu je kitajska vlada 24. junija 1900. umorjenemu scheutvelskemu misijonarju Jožefu Segers postavila krasen spraven spomenik. Napis pripoveduje delovanje misijonarjevo. Med drugimi beremo besede: »Bil je vzgled, vreden posnemanja vseh modrih in pripraven, katoliško vero povzdigniti v cvet. Vse nauke je študiral ter dobro vedel razločiti med resnico in prazno vero.« Slični spravnimi spomeniki za l. 1900. so bili postavljeni tudi drugod.

Zahodna Indija. Apostolska prefektura Assam. Nemški salvatorijanec, o. Marcellin Molz, misijonari v Badarpuru. Njegov delokrog je ravan ob rekah Barak in Surma. Število katoličanov znaša samo 250. V Badarpuru, ki je glavna postaja, je 150 kristjanov, drugi pa so raztreseni

po celem 9000 *km*² obsegajočem distriktu. Misijonarjeva naloga je, jih obiskovati ter jim nuditi priliko, da zadostijo svojim verskim dolžnostim. Na glavni postaji je mala šola, katero obiskuje 20 krščanskih otrok. Okrog pa prebiva dva milijona muzelmanov in 1 $\frac{1}{2}$ milijona paganov. Res lepo misijonsko polje, a slabi uspehi. Ljudstvo neče odpreti srca krščanski veri. Na leto dva ali tri, včasih pet paganov krsti. V St. Antonio, kjer prebivajo neodvisni delavci, je Molz ustanovil postajo ter pozidal lepo kapelico. Nenavadno je, da na pokopališču ni videti nobenega križa. Bele mravlje vničijo namreč vsak lesen križ.

Škofija Tričinopoli. Kolegij sv. Jožefa, ki je v rokah jezuitov, obiskuje zadnja leta do 1800 dijakov. Ker so se pa nekateri gojenci, sinovi brahmanov, bili spreobrnili, zato se je začela grda gonja zoper jezuvite in njihov kolegij. V najnovejšem času je na čelu te gonje madame Annie Besant, neka napeta angleška dama, ki kot „nadduhovnica teozofizma“ hodi po Indiji od kraja do kraja ter ima povsod pred mnogim občinstvom svoja predavanja, katerih smoter je, vcepiti Indijcem v srce staro-indijsko vero v novodobnem prikroju. Vsa ta teozofična komedija je le naredba framasonov. Glavni zastopniki teozofizma so izrecni prostozidarji in vsi odloki so datirani iz kake lože. Neki mlad brahman je našel doma okrožnico, ki jo je pokazal o. Billardu. Iz njene vsebine je razvidno, da se v Indiji mora pobijati vpliv katoliške cerkve, da je izdajstvo, odpovedati se stari podedovani veri; sicer pa so itak vse veré enako dobre, ker je v vseh mogoče, dopasti Bogu. Annie Besant je nastopila celo v Tričinopoli ter agitirala proti jezuitskemu kolegiju. Jezuviti sevé niso ostali dolžni odgovora. Hitro je bila spisana obrambna brošura in razdeljena med poslušalce in spreobrnjeni brahman Natesan je bil toliko pogumen, da je predavateljci izročil en iztis. Krščanski brahmani se držijo moško in vsako leto jih je več.

Ceylon. Trinkomali. Misijonari 12 duhovnikov in pet sester sv. Jožefa iz Clugny ter trije semeniščani. Število vernikov znaša 7500, cerkva in kapel je 22; 46 šol obiskuje 2245 otrok; v sirotišnici je 12 otrok. V preteklem letu je bilo krščenih 29 odraslih, 45 katehumenov pa se pripravlja na sv. krst.

Indonezija. Otok Borneo, ki je v rokah Holandcev in Angležev, je cerkveno razdeljen v prefekturo Labuan in severni Borneo in v vikarijat Batavia. Pravo misijonsko polje je otok še le od l. 1881., ko so se na severnem obrežju v Kuchingu izkrcali trije misijonarji iz družbe sv. Jožefa, Mill Hill. Velika težava je bila za nje nestalnost divjakov, ker so neprestano menjavali svoja prebivališča. Misijonarji so stavili šole in okrog teh so se divjaki naseljevali ter začeli obdelovati polje. Zdaj misijonari v Kuchingu Tirolec o. A. Haidegger, ki je postavil tamkaj cerkev, misijonsko hišo, vzgojevališče s 100 gojenci, sirotišnico s 70 otroci in v okolici 4 kapele. Prefektura ima zdaj 18 šol, katere pohaja 371 dečkov in 152 deklic. Katoličanov je 2141; krščenih je bilo lani 435, katehumenov pa 552. — Bivši rektor misijonske hiše v Briksenu, Alojzij Stotter, blagosno deluje med rodom Oya Milanos. Njegovo šolo obiskuje 80 otrok, in to iz najboljših in najvplivnejših rodbin. Lani je postavil cerkev presv. Srca Jezusovega in na Božič otvoril veliko novo šolsko poslopje, v katerem ima 100 otrok prostora. Žal, da je bornejski misijon v slabih gmotnih razmerah.

Japonsko. Protestantški pridigar Raeder zatrjuje v listu »Allgem. M. Zeitschr.« (1904, str. 323 ss.), da krščansko gibanje na Japonskem hodi rakovo pot. Krivde ne nosi toliko tamošnji materializem, kakor način misijonarjenja. Ne pridiguje se evangelij, marveč pridigarji predavajo o etiki in filozofiji, o socialni reformi, civilizaciji itd. Japonski misijon je 'liberalen'. Nezrele japonske teologe pitajo s spisi Harnacka, Gunkela in drugih takih. Prosto protestantsko preiskovanje uničuje na Japonskem nežno rastlinico krščanstva, še predno je mogla pognati močne korenine. — Španski dominikanci na Filipinah so prevzeli misijon na južnem otoku Shikoku, na katerem je bilo doslej samo 300 katoličanov in 4 kapele.

Afrika.

Egipet. Katoličani, ki prebivajo v dolini reke Nil, se delijo v latince in orientalce. Latinci, ki so priseljenci iz Evrope, Amerike in Avstralije, imajo svojega apostolskega vikarija, ki je zajedno apostolski delegat za Egipet. Navadno je laški frančiškan. Orientalci pa so zedinjeni Kopti in iz Sirije in drugih turških dežel priseljeni zedinjeni Grki, Melhiti, Armenci, Sirci in Kaldejci. Egipet je pribežališče za vse stiskane orientalce, kajti v Egiptu so najbolj urejene razmere. Unirani Grki imajo že svojega škofa v Aleksandriji ter nekaj svojih cerkvâ v Kairi in drugih mestih. Vrhutega rezidira njih patrijarh po pol leta v Damasku, drugo polovico pa v Egiptu. Tudi unirani Armenci imajo svojega škofa. Kaldejem na čelu je patrijarhalni vikarij, ubogi Maroniti pa še pogrešajo nadpastirja. Egiptski misijon je Leon XIII. zelo povzdignil, ko je frančiškanom, ki so že iz davnih časih bili edini duhovni pastirji, poklical francoske jezuvite iz Sirije na pomoč. Le-ti so ustanovili velike kolegije v Kairi in Aleksandriji, semenišče za Kopte v Kairi in Tahti ter so z vnemo spreobračali razkolniške Kopte. L. 1885. je bila Nilova deltovina povzdignjena v apostolsko prefekturo ter izročena očetom lijonskega semenišča. V Kairi, Assuanu, Heluanu delujejo sinovi najsvetejšega Srca. V šolah in bolnišnicah delujejo šolski bratje, bratje sv. Gabrijela, sestre Dobrega pastirja, usmiljenke, boromejke, sijonske dame, gospe presv. Srca, sestre Matere božje, sestre sv. Družine, sudanke, laške frančiškanke, karmeličanke, sirske mariamette in druge.

Benin. Ko je bil apost. vikar, msgr. Lang v Ibonwonu, da ustanovi prvo misijonsko postajo v deželi Jebu, so prišli odposlanci dveh protestantskih vasi, in sicer Odoshangi in Eshure, ter so prosili za katehista. Škof je obojim obljubil obisk. Ko dospê določenega dne v prvo vas, zaklenka zvonček v kapeli. Nikdar še ni bila stopila noga belega na ta tla. Kajti angleški pridigar ni bil nikdar sam tamkaj, marveč je pošiljal le do časa do časa črnega katehista. Ubogi črnici so se čutili nenavadno srečne in počaščene, da jih je obiskal škof. Še istega dne je škof obiskal tudi Eshure, kjer so črnici tudi postavili kapelo in stanovanje za pridigarja. Toda protestantska cerkvena oblast jim ni poslala ne pridigarja ne katehista in tako že pet let ni bilo nobenega pouka in tudi ne krsta. Prebivalci so škofu izročili listino, v kateri mu darujejo kapelo in stanovanje z zemljo vred, pod pogojem, da dobijo misijonare in sestre, torej popoln misijon, kakor je v Lagosu. Anglikanski škof ekvatorijalne Afrike je obiskal msgr. Langa ter se pritožil, da mu sega v njegov delokrog. Msgr. Lang ga kratko zavrne, da ima vsakdo pravico, vsprejeti vero, katero hoče.

Transvaal. Uršulinka, sestra Hildegard, piše iz Braamfonteina: »Ko smo oktobra l. 1902. dosepele semkaj, smo našle strašno zapuščeno cerkvice in šolo, katero je obiskovalo 80 otrok. Zdaj je cerkvice prenovljena, vsak dan obiskana, ob nedeljah natlačeno polna, šolo obiskuje 155 otrok. Dasi nas je le 8 sester, imamo v eno uro oddaljenem kraju že penzionat. Bog očitno blagoslavlja naše ponižno podjetje.«

Madagaskar. Apostolski vikarijat Severni Madagaskar. Kakor na Francoskem, tako divja kulturna borba tudi na velikem afrikanskem otoku. Madagaskar še je misijonska dežela, in vendar se vlada absolutno nič ne briga za misijonsko delovanje. Od januarja 1904. so črtane vse podpore, ki so jih prej imeli misijonarji. Generalni gouverneur je naznačil to apostolskemu vikarju z besedami: »Ako ne morete svojega podjetja vzdrževati, pa opustite vse.« Da, ministerstvo je začelo še sovražnejše postopati. Vsi uradniki so dobili naročilo, nobene podpore dovoliti za cerkvene stavbe in tudi preprečiti vsak oklic, da bi ljudstvo darovalo v ta namen. Že obljubljeni prispevek 700 frankov za postajo Diego-Suarez je na pritisk vladin splaval po vodi. Vkljub tem potežkočam pa se je misijon krasno razvil tekom zadnjih pet let. Misijon ima 21 cerkvic in kapel, 23 šol, 15 delavnic, 11 sirotišnic in 16.000 novospreobrnjenecv. V tem vikarijatu deluje 32 misijonarjev, 12 katehistov in 55 sester.

Centralni Madagaskar. Msgr. de Saune, kateremu je izročen misijon Betsileo, poroča o svojih vizitacijah. Misijon lepo napreduje. Trije distrikti obsegajo 446 postaj, katere oskrbuje 13 misijonarjev. Breme za misijonarje je tem težje, ker trpé pomanjkanje, mesečno dobivajo povprečno le 11 frankov plače. Občutno je misijon zadet, ker nima dovolj učiteljskih moči. Učitelji namreč v cerkvi opravljajo skupne molitve z ljudstvom, ter ga pripravljajo na sv. zakramente. Zatorej velja pravilo: Misijonska postaja je vredna toliko, kakor učitelj. — Posebno se mora povdarjati blagonosna naredba, namreč duhovne vaje za učitelje. Mesečno se zberejo pri misijonarju, ki jih izprašuje katekizem in zgodbe, jim daje potrebne nauke ter jih pripravi na sv. zakramente. Da, še več! Vsako leto opravljajo vsi učitelji s svojimi družinami vred tridnevnice. Vse se vrši v najlepšem redu in molčijo stanovitno, dasi je to tudi za madagasse težka žrtev. Enake duhovne vaje se obhajajo vsako leto po župnijah. Težko delo se prekine, trgovci zaprejo prodajalnice in v vseh katoliških hišah vlada mir in molk. Dnevni red duhovnih vaj se natančno izpolnjuje in od leta do leta je vnema za duhovne vaje večja.

Belgijski Kongo. Angleški pridigarji lažljivo očitajo katoliškim misijonarjem, da odobravajo in dovoljujejo črncem laž in tatvino, če se le spevejo svojih grehov. Pri tem grdem obrekovanju igra zavist svojo ulogo, kajti katoliški misijon se je v kratkem času krasno razcvel. Kakor poroča namestnik Fuchs je l. 1885. v celi državi Kongo bilo samo 6 misijonarjev na treh naselbinah. Zdaj pa deluje na tem polju 12 misijonskih družb, 7 možkih in 5 ženskih. Vse družbe imajo 384 udov. Misijon ima 59 glavnih postaj in 29 podružnic, 113 cerkvâ in kapel, 523 molivnic, 515 šol, 7 bolnišnic. V 71 krščanskih vaseh prebiva 72.382 katoličanov. Protestante zastopa 13 misijonskih družeb, ki imajo 56 postaj v svojih rokah. O uspehih njihovega delovanja molči gouverneur. — Dekret propagande je povzdignil misijon duhovnikov presvetega Srca ob Stanley-padcih v apostolsko prefekturo.

Zahodna Afrika. Apostolski vikarijat Dahome. Misijon je v rokah lijonskega semenišča. Abome, bivše glavno mesto krvoločnega kralja Behanzina, je nekaj let že misijonska naselbina. Mnogoštevilni poglavarji rodov so naklonjeni misijonarjem, in da se črnci ne bi bali obiskovati misijonare, se jih je mnogo udeležilo polnočnice. Ginjeni od lepega petja so obljubili, da bodo tudi v bodoče prihajali k 'molitvi'. Za cerkvico služi doslej priprosta bajta in altarna miza je deska od zaboja, ki je pribita na štiri pene. Sestre blagonosno delujejo v svoji majhni bolnišnici. Brezbožna francoska vlada je v Dahomeju prepovedala javne procesije, ki zelo vplivajo na pagane. Druga važna postaja je Locossa. Misijonsko poslopje stoji na prostoru, ki je bil prej posvečen bogu Loco, t. j. najlepše, po božje česčeno drevo. Štiri leta že obstoja tukaj šola, ki je dobro obiskana. Nameravana bolnišnica še ni postavljena, ker primanjkuje sredstev. Obrežno postajo Veliki-Popo krasí nova, lepa cerkev. Stanovanje misijonarjev je lepo urejeno. Porto-Novo z 50.000 prebivalci je novo glavno mesto francoske naselbine. Fetišizem izginja od dne do dne, kakor sneg pred žarki spomladanskega solnca in v kratkem bo Porto-Novo popolnoma katoliško mesto.

Amerika.

Britska severna Amerika. Apostolski vikarijat Mackenzie in Yukon. Poklic katoliškega misijonarja, zlasti v neciviliziranih deželah, je sila trudapolen. Tako požrtvovalno, naporno delo nam opisuje o. L. Dupire O. M. I. v pismu do apostolskega vikarija. Ko mu je škof izročil misijon sv. Jožefa ob Velikem jezeru sužnjev (Gr. Sklavensee), mu je posebno položil na srce parno žago in mlin ter stanovanje za sestre. Z nepopisnimi težavami in nedopovednim trudom se je misijonarju posrečilo, izvršiti želje svojega nadpastirja.

Zedinjene države. Misijon v Zgornji Alaski se dobro razvija. Vkljub ledenemu podnebjju obstoji že 8 misijonskih postaj. Eagle ob zgornjem Yukonu je eno izmed mnogih mest zlatosledcev. Dušno pastirstvo za bele in Indijance oskrbuje eden misijonar. Nulato, naselbina o. Petra Claverja, je bila med prvimi ustanovljena in je zdaj središče misijonskega delovanja v vaseh Tineh. Misijon je v rokah dveh očetov, dveh bratov in treh sester sv. Ane. Poglavitna postaja je sv. Križ v Kose-refski, vas z 200 Tineh-Indijanci in Eskimo ob doljnem Yukonu. Tukaj misijonarijo trije očetje, pet bratov in sedem sester. Naselbina je dobro urejena, ima cerkev, deško in dekliško šolo, gospodarsko poslopje, žago in mlin. Otroci so dovtetni, brihtni in kažejo nadarjenost za muziko in petje. Na postaji sv. Ignacija v Okraramutu delujeta en oče in en brat. Izmed 750 Eskimov jih je precejšen del že sprejelo katoliško vero. Žal, da je v novembru l. 1903. misijon bil hudo prizadet. Kapela in misijonska hiša sta pogoreli. O. Robautu pa so zgorele vse listine in vsi težko nabrani jezikovni zapiski. Na postaji St. Mary ob izlivu Yukona misijonarita dva očeta, en brat in štiri sestre, ki vodijo šolo. Dalje proti severu leži postaja St. Mihael, kjer Bog blagoslavlja delo enega očeta in enega brata. Severno od rti Nome je pred petimi leti nastala naselbina istega imena. L. 1901. se je nastanil tamkaj misijonar, ki je takoj začel staviti cerkev in misijonsko hišo. Visoki, vitki stolp končuje z velikim križem, ki je po noči električno razsvetljen. Ta 20 angleških milj daleč sega-

joča luč je rešila že marsikateremu zlatosledcu življenje, zato jo Eskimo v svojem slikovitem jeziku imenujejo 'belega moža zvezdo, ki zašlim rešuje življenje'. L. 1902. so prišli 4 sestre iz Montreala v Kanadi in so priredile bolnišnico, v kateri so storile že mnogo dobrega. Prejemanje sv. zakramentov je vedno večje. Ob nedeljah zvečer je pridiga, h kateri zahajajo tudi protestantje. Že več jih je bilo vsprejetih v katoliško cerkev, med drugimi tudi dva sinova nekega protestantskega pridigarja. L. 1903. je prišel še drugi misijonar, ki je prevzel dušoskrbje v krajih okrog Nome, v Telleru, Goldrunu, Candlu, Solomonu, Councilu in tako dalje. Kdo bi pred 20 leti mislil, da bodo te puščave kdaj civilizirani kraji? Moč zlata je pač čudežna.

V protestantski cerkvi se je začelo 'gibanje k Rimu'. Zaznamovati imamo dva imenitna konvertita. Benjamin F. de Costa, bivši pridigar episkopalne cerkve, se je kot 70leten starček zatekel v naročje sv. cerkve, je v Rimu študiral bogoslovje in bil to leto v mašnika posvečen. »Bil sem najstarejši kandidat, ki je kdaj bil pripuščen k mašništvu«, tako piše sam. Drugi konvertit iz ugledne rodbine, Ralph Hoyt, je postal duhovnik v starosti 65 let. Zdaj se pripravlja njegov sin, ki je bil prej odvetnik in je zgodaj izgubil ženo, na mašniški stan.

Antille. Iz Curaças so se preselili holandski dominikanci v Yanco ter so prevzeli misijon na otoku Portorico.

Južna Amerika. Kolombia. Na otokih v Karaibskem morju misijonari med črnci Albert Ströbele. Na obeh otokih, St. Andrews in Providence, stoji že kapela in delujeta že po dva duhovnika. Pred dvema letoma je bil na otoku Providence samo en katoličan, zdaj pa je mesečno 100 sv. obhajil. Šolo imajo v rokah črne sestre, ki blagodejno uplivajo na odrasla dekleta. Ströbele namerava še obiskati druge otoke Karaibskega morja, kamor še nikdar ni bila stopila mašniška noga, n. pr. Kayman-, Bay- in Core-otoke.

Ecuador. Dominikanci so pod vodstvom o. Van Schoote že od l. 1887. zapuščeni indijanski misijon Canelos vzeli v svoje roke. Sicer pa so ecuadorske razmere prav žalostne. Kakor poroča Echo Franciscano, so še vedno prazni škofjski sedeži Loja, Cuenca in Manavi, ker je sv. stolica zavrgla vladne kandidate.

Brazilija. St. Katarina. »Naseljenci države St. Katarina«, tako piše frančiškan Pavel Weber, »so zadnji čas nenavadno pogosto bili napadeni od Bugrov (Botokudo-Indijanci). Predvsem je vzrok velika beda, v kateri so prisiljeni iskati plena. Brezdvomno pa igra veliko ulogo maščevanje, ki je, ako se upoštevajo razmere, razumljivo. Kajti beli, zlasti še Nemci, napravljajo love na Indijance, kakor na divjačino. Zaran obkolijo njih ležišče, potem zaženejo strašen krič: »Levantai-vos irmãos para morrer« t. j. Vzdignite se, bratje, k smrti! ter začnejo streljati nanje. Indijanci se ne branijo, ker imajo prazno vero, da pred solničnim izhodom ne smejo v roke vzeti loka in puščice. Človeku se lasje jezijo, če bere opis takega love, kakor ga je priobčila pred kratkim 'Blumenauer Zeitung'. Kar ne zadene svinec, pa pokolje nož! To se ne pravi, civilizirati divjake! — V Matto Grosso so uspešno začeli misijonariti laški salezijanci, v severnih državah pa delujejo dominikanci, kapucini in očetje sv. Duha. V najnovšem času so se pod vodstvom o. Cirila Thewes naselili holandski karmeliti v Angrados-Reis v škofiji Patropolis. Francoski

trapisti pa so ustanovili samostan ‚Maris Stella‘ ob železnici med Rio de Yaneiro in S. Paolo.

Avstralija in Oceanija.

Zahodna Avstralija. Nezaslišano je, kako ravnajo z domorodci, da bi jih iztrebili. V novejšem času so se začeli za nje potegovati najvplivnejši angleški in avstralski listi. Najboljši zagovornik zatiranega plemena je škof Gibney v Perthu, ki pravi, da kot cerkveni knez ne more dalje trpeti tega uničevanja ubogih domačinov. Škof nasvetuje, da se vpeljejo rezervacije po sistemu, kakor so v Zedinjenih državah Severne Amerike. Del časopisja je stopil takoj ob njegovo stran, tako n. pr. ‚Western Australian Record‘. Krepek zaveznik mu je tudi dr. Rentoul, prezbiterijski bogoslovec in profesor na Ormond-kolegiju v Melbournu.

Neu-Seeland. Najbolj nadarjeno pleme v Oceaniji so Maori. Njih število pa se je v zadnjih 50 letih vedno bolj krčilo. Ljudstva se je usmilil njegov rojak, dr. Pomare, ki ga je zdravstveno vzdignil. Toda samo skrb za zdravje nikakor ni sposobna, ohraniti ljudstvo. K temu more pripomoči mnogo misijonsko delovanje. Misijonariti je začel tukaj l. 1838. pogumni škof marist Pompalier. Vstaja l. 1860., ki bi »naj pognala vse bele v morje«, je misijonu vsekala težke rane, katere so zacelile le polagoma. L. 1885. so prišli očetje iz Mill Hilla, ki delujejo zlasti v škofiji Auckland. Število katoličanov znaša okrog 5000. Misijonska družba sv. Jožefa (Mill Hill) ima 8 postaj; lani je bilo krščenih 63 odraslih in 341 otrok. Šolskih otrok je 62. Neu-Seeland ima od l. 1887. urejeno hijerarhijo z nadškofijo Wellington. Med prebivalstvom je osobito mnogo Islandcev. Tudi avstrijski Dalmatinci živijo v večjih ali manjših gručah na Neu-Seelandu. Misijonar pripoveduje, da je že večkrat jih našel po 20—25 skupaj. Nagovoril jih je nemški, pa ga niso razumeli, ker so vešči samo hrvaščine. Ko so ti dobri ljudje zvedeli, da jih je obiskal misijonar, ni bilo njihovem veselju ne konca ne kraja. Nekateri že po tri ali štiri leta niso videli katoliškega mašnika.

Apostolski vikarijat Neu-Caledonien. Misijonarji se delijo v tri vrste: 1. Kolonijalna duhovščina, ki je l. 1862. bila poklicana v dušeskrbje in šteje sedaj 8 mašnikov. 2. Dušni pastirji v kazenskih naselbinah Nou, Bourail, Néméara, La Foa, Fonwhari in Fichteninsel. 3. Pravih misijonarjev je 51 in 4 bratje iz kongregacije maristov, ki delujejo na 11 pglavitnih postajah in 23 podružnicah. V pomoč so jim: 15 katehistov, 35 Marijinih bratov, 78 sester sv. Jožefa, 21 sester tretjega reda Marijinega, 39 sester domačink. V Numei imajo ubožne sestre kapelico in azil za 150 starčkov. Izven mesta je postavljena romanska cerkev sv. Ivana Krstitelja. Ne daleč od Numeje je imenitna Marijina božja pot. V St. Louis-u je imenitna šola za katehiste. V misijonski tiskarni se tiskajo katekizmi in nabožni tednik, ki je doživel že svoj 19. letnik. Na nerodovitnem ‚Kozjem otoku‘ (Ziegeninsel) je dom za gobove, katerih je 30 obojega spola.

Novo Pomorje (Neu-Pommern). Dne 13. avg. 1904. so divjaki napadli misijonski naselbini St. Paul in Nacharunep ter so umorili dva duhovnika, tri brate in pet sester iz družbe presv. Srca. Trem je strel vzel življenje, ostalim pa udarci sekire in batine. Med njimi je za-

služni misijonar o. Matija Rascher. Policija je takoj zasledovala morilce; 15 jih je padlo v ljutem boju, 21 vjetih je bilo ustreljenih.

Apostolski vikariat Centralna Oceanija obsega otoke Wallis, Futuna in Tonga. Od leta 1837. je ta misijon v rokah maristov. Leta 1886. je Wallis pogodbeno stopil v varstvo Francije. Misijon ima tri župnije: Hihifo, Matautu in Mua, na katerih deluje 9 misijonarjev; cerkvice je 10, ravno toliko šol. Domači kler in katehisti se izobrazujejo v kolegiju in semenišču v Lano. Leta 1901. je bilo v semenišču 30 bogoslovcev-domačinov. V Sofali imajo evropske sestre penzionat s 500 mladenkami in noviciat za sestre domačinke.

Posebno slovesno se na otoku Wallis obhaja prvo sv. obhajilo. Ko so se otroci celo leto bili učili katekizma, se morajo podvreči strogi skušnjaji. Le kdor je dobro podkovan, sme pristopiti k prvemu sv. obhajilu. Imena srečnih se v cerkvi pri službi božji javno oznanijo. Da se otroci bolje pripravijo, se podajo dečki za nekaj dni k misijonarjem, dekleta pa k sestram. Misijonske hiše ne zapusté, razven, kadar gredo v cerkev. Na predvečer prosijo otroci stariše in sorodnike odpuščanja za vse grehe in ti jih v spravo poljubijo. Med tem ko so otroci zbranega duha, imajo matere in starejše sestre veliko skrbi, da pripravijo obhajancem svatovsko obleko. Pri tem se nič ne štedi. Kakor hitro slovesno zvonjenje naznani, da je napačil dan veselja, so sorodniki komunikantov že zbrani pri cerkvi. Z dobro dišečim oljem mazilijo otrokom lase in ramena. Glave jim pokrijejo z Sandel-lesom, ki je najizbranjši oceanski lišp. Potem gredo otroci počasi v slovesni procesiji v okrašeno cerkev, kjer se ves čas vedejo vspodbudno. Svojega Gospoda prejmejo prvokrat s toliko ljubeznijo in gorečnostjo, da je vse do solz ginjeno. Pri cerkvenih vratih pričakujejo presrečne otroke poglavarji ter jih bogato obdarujejo. Javno goščanje na stroške starišev zaključí slovesnost. Dan prvega sv. obhajila je dan veselja ne samo za komunikante, marveč za celo krščansko občino preimenniten praznik.

Tasmanija. Letos je ravno sto let, kar je bil ta otok obljuden z deportiranimi kažnjenci iz Angleškega in ustanovljeno glavno mesto Hobart. Tretjina prisiljenih naseljencev je sicer bila katoliška, a bili so do l. 1821., ko je stopil prvi katoliški duhovnik, rev. Connolly na tasmanijska tla, brez vsake verske tolažbe. Anglikanizem je prevladal in vsi jetniki so bili primorani se udeleževati bogoslužja v anglikanski cerkvi. Še le l. 1852. so se začeli boljši časi za otok. Ženofovo zrno je vzrastlo v močno drevo in danes prebiva na otoku 33.000 katoličanov. L. 1888. je bilo mesto Hobart postalo nadškofijska stolica, neodvisna od Sidney. Nadškofija Hobart ima 21 okrajev, šteje 63 cerkev in 35 kapelic. Duhovnikov je 25 in v pomoč so jim štiri kongregacije sester. Šole obiskuje do 4000 otrok. — Evropska civilizacija je na otoku izbrisala vse sledove domačinov. Že l. 1876. je umrl zadnji Tasmanijan.

Apostolska prefektura holandska Nova Guinea. Holandski del Nove Guinee z nekaterimi sosednimi otoki so dobili v pastirovanje misijonarji presv. Srca Jezusovega kot apostolsko prefekturo. Dne 28. listopada je dospel apostolski prefekt, o. Neyens, s svojim spremljevalcem v Langgur na Kei-otokih. O. Geurtjens, spremljevalec apost. prefekta, poroča obširno o sijajnem vsprejemu, ki so ga priredili prebivalci svojemu nadpastirju.

Apostolski vikarijat Tahiti. V tem najobširnejšem vikarijatu sta najvažnejša francoska otoka Tahiti in Morea. Misijon imajo v rokah duhovniki iz Picpus-družbe. Apost. vikar ima svojo rezidenco v glavnem mestu Papeete. Škofovska cerkev je kinč celega otoka. Verski boji, ki so zlasti l. 1843. imeli politično ozadje, še dandanes niso potihnil.

J. E. Kociper.

IV.

Slovstvo.

Biblične vede.

Zgodbe sv. pisma. 11. snopič. Spisal dr. Janez Ev. Krek. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovcu 1904.

Ednajsti snopič začne z Jezusovim postom v puščavi, pripoveduje Janezovo pričevanje o Jezusu in kako si Jezus izbere prve učence ter z ženitnino v Kani Galilejski konča prvi odstavek Jezusovega življenja. Drugi odstavek (str. 152—191) nam pripoveduje dogodke v Jezusovem javnem življenju od prve velikenoči do druge. V to dobo spada: očiščenje templja, pogovor z Nikodemom, zadnje pričevanje in vjetje Janezovo, pogovor s Samarijanko pri Jakobovem studencu, ozdravljenje kraljevega uradnika v Galileji, Jezusov nauk v Nazaretu, njegovo delovanje v Kafarnaumu, čudežni ribji lov, ozdravljenje gobavca in mrtvoudnega, Matejev poklic v apostolat, očitane Judov zaradi posta.

Tretji odstavek (str. 192—256) opisuje Jezusovo delovanje od druge do tretje velikenoči, ko Jezus vedno bolj določno razodeva svoje božanstvo, nauk in nalogo, v potrjenje dela mnogo čudežev in se večkrat spoprime s trdovratnimi farizeji. Ta odstavek je razdeljen v tri oddelke. Prvi obsega dogodke od druge velikenoči do pridige na gori, drugi oddelek razlaga krasno pridigo na gori, ki obsega nekako bistvo krščanstva, tretji oddelek pa pripoveduje daljne dogodke od pridige na gori do tretje velikenoči in razlaga tudi ljubke prilike o božjem kraljestvu v 13. pogl. Matejevega evangelija.

Zadnji dogodek, ki je obdelan še v tem zvezku, je ozdravljenje krvotočne žene.—Kakor v drugih snopičih, poda g. pisatelj tudi tukaj vselej najprej odlomek iz evangelija, potem pa razloži okoliščine in pomen dotičnega dogodka ali nauka.

Jezik je vseskozi krepek in slog jasen; priporočali bi g. pisatelju, naj se drži že vdomačenih nazivov, ako le niso napačni. Sicer smo pa že o tej izdaji sv. pisma opetovano izrekli svojo sodbo in se zato sedaj ne bomo spuščali v pretresovanje raznih podrobnosti.

Stavljamo pa o tej priliki vprašanje, ki izraža željo: Kdaj dobimo sedanjemu jezikovnemu in bibličnemu znanstvu primerno prikrojenga in prenovljenega Alliolija? Mohorjevo izdajo duhovnik in zlasti bogoslovni pisatelj težko rabi, ker je besedilo razkosano in tudi ni v celoti prevedeno.

F. K.

Apologetika.

1. **Elementa Apologeticae.** II. III.: *Theoria revelationis et demonstratio christiana.* — IV. V.: *Demonstratio catholica sive de Ecclesia Christi et de regula fidei.* Auctore Dr. Antonio Michelitsch, Philos. et Apolog. prof. in Univers. Grazensi. Graz, Styria 1901, 1904.

2. **Praelectiones de Theologia fundamentali** exaratae a Georgio Reinhold, prof. Univ. Viennensis. Pars prior: Tractatus de existentia Dei, de religione et revelatione in genere ac de religione christiana. Viennae, H. Kirsch 1905.

1. O prvem zvezku Michelitscheve apologetike je »Voditelj« poročal l. 1901, str. 236—238. Njegovo delo imamo sedaj celo v rokah. Drugi zvezek obsega II. in III. del (str. 45, 106) apologetike in sicer nauk o razodetju sploh ter o znakih božjega razodetja (čudeži in prerokbe), potem pa (III. d.) o pristnosti virov božjega razodetja, namreč o sv. knjigah stare in nove zaveze, o znotranjih (značaj Kristusov, njegov nauk), zunanjih (prerokbe in čudeži) in zgodovinskih (razširjatev in ohranitvev krščanske vere, nje sadovi, mučeništvo) dokazih za resničnost krščanske vere.

Najbolj obsežen je tretji zvezek, ki obsega IV. del — nauk o cerkvi, in V. — o pravilu vere. Nauk o cerkvi je pisatelj razdelil v 3 poglavja: 1. de institutione Ecclesiae. Ustanovitev in naravo cerkve nam g. pisatelj razvija genetično-historično, govoreč najprej o ideji »božjega kraljestva« v stari zavezi in v evangelijih, zlasti v prilikah. Ko razloži, da je »božje kraljestvo« istovetno s cerkvijo, dokazuje, da je Kristus neposredno ustanovil cerkev, zavrne protestantske nazore o cerkvi, njim nasproti navede katoliški nauk o cerkvi, kakor je izražen na vatikanskem koncilu, kratko pove, da je cerkev realizovan evangelij, potem nam kaže cerkev v dobi apostolski, v 3. in 4. kvestiji 1. poglavja pa govori o vidljivosti in neminljivosti cerkve pa o njenem namenu.

V 2. poglavju govori najprej splošno o znakih cerkve, potem pa dokaže, da se le v katoliški cerkvi nahajajo znamenja prave cerkve Kristusove.

Tretje poglavje je razdeljeno v 7 kvestij, v katerih se obravnava o telesu in duši cerkve, o njenih odlih, o oblasti, o primatu sv. Petra in rimskega papeža, o naravi primata in drugih hierarhih razen papeža. — Nauk o cerkvenem učitelstvu in papeževi nezmotljivosti je pisatelj potisnil v zadnji del — de regula fidei, isto tako traktat o tradiciji in sv. pismu.

Snov se pač da različno deliti, a najti prav primerno, pregledno in logično razdelitev, ni lahka stvar. V omenjeni razdelitvi hodi pač g. pisatelj svojo pot, da bi pa bil vselej najboljše zadel, ne moremo reči. Čudno je že, da dobimo opredelbo cerkve šele v zadnjem §, ko bi bila vendar prav na mestu spredaj v 1. kvestiji. Nauk o bistvu cerkve bi bil tudi bolj na mestu pred vprašanjem, katera je prava cerkev Kristusova. Brez tehtnega razloga se je nauk o cerkvenem učitelstvu in papeževi nezmotljivosti odtrgal od traktata o cerkvi. Tudi nekateri manjši odstavki niso vselej v pravi logični zvezi.

V epilogu povdarja pisatelj, da se je pred vsem oziral na potrebe naših dežel. Kdor bere knjigo, se res prepriča, da se skrbno ozira na moderne zmote in ugovore; v opombah ima prav zanimive podatke in izjave odličnih mož. V tem oziru je morda zasegnil celo predaleč; v učni knjigi, ki je namenjena pred vsem začetnikom, ni umestno, da se pisatelj toliko ozira na Loisy-a, katerega je pa rabil le v nemškem prevodu. Kdor bi Loisy-a od drugod ne poznal, bi dobil iz te knjige vtisek, da je Loisy eden najboljših eksegetov in apologetov, in vendar je mož s svojimi deli prišel na indeks! Tudi Ehrhardov »Katholizismus« rad navaja. Sicer je pa le hvalevredno, da se skrbno ozira na zadevno slovstvo, samo v nauku o pravilu vere bi še naj bil omenil obsežno Wilmersovo delo »De fide divina« (1902).

Slog je zbit a živahen; tu in tam so nekatere nejasnosti in netočnosti. Na str. 89. n. pr. našteva razkolne patrijarhate, pa med njimi tudi moskovskega! Njegova sodba o vzhodni cerkvi je sploh jako črna, zlasti o Rusih pravi, da je med ljudstvom malo vernikov, mnogo indiferentistov, heretikov in ateistov. Ali je pri

nas kaj boljše? V resnici ima celota ruskega naroda trdno vero, nad katero se moramo zahodnjaki vzgledovati.

V članku o inspiraciji (str. 35) pogrešamo navedke iz stare zaveze, v kateri se nahajajo prav lepa mesta, ki nam kažejo dejstvo in naravo inspiracije. Nauk o tradiciji je stegnjen na same tri liste, kar se bo pač moralo pri predavanju dopolniti. Sicer pa delu gre častno mesto v avstrijskem bogoslovnem znanstvu. Cena celemu delu je 7 K.

2. Reinholdovega dela je še izšel samo prvi del, drugi del je napovedan za začetek drugega semestra.

Da si pripravi podlago nadaljnemu dokazovanju, razpravlja pisatelj najprej o načelu zadostnega razloga in o vzročnem načelu (principium rationis sufficientis, principium causalitatis), potem pa prav temeljito razvija dokaze za bivanje božje, zavrača razne ugovore Kanta, Fischerja, Schopenhauerja, Stuart Milla, Spencerja itd., v zadnjih treh poglavjih prvega odseka pa govori o panteizmu, materijalizmu in darvinizmu.

G. pisatelj se prav skrbno ozira na današnje nasprotnike in prav zato pogrešamo v prvem delu članek o budizmu.

Drugi odsek govori o veri, o njeni opredelbi, izviru in činih; ta del je vsekako prekratek. Tretji odsek obravnava razodetje, njega možnost, potrebo in kriterije sploh in posebej čudeže in prerokbe.

V četrtem odseku g. pisatelj razpravlja o kriterijih za resničnost krščanske vere, in sicer govori najprej o pristnosti virov božjega razodetja. Ozira se pa le na novo zavezo, češ, pristnost in veljava knjig stare zaveze je vključena v novi zavezi, torej če se dožene pristnost knjig nove zaveze, je s tem implicite zagotovljena tudi pristnost knjigam stare zaveze. Ta račun je vendar nekoliko prelahk. Z istim pravom se tudi nasprotno lahko trdi: od pravotnosti knjig stare zaveze je odvisna veljava nove zaveze, quia novum in vetere latet.

Nadalje govori pisatelj v četrtem odseku o zunanjih (čudeži¹ Kristusovi, prerokbe, vstajenje, razširjanje kršč. vere), znotrajnih, subjektivnih in negativnih kriterijih krščanske vere ter sklene s kratkim dostavkom o bistvu krščanstva, katero nahaja v besedah sv. Pavla: »Nos autem praedicamus Christum Dei virtutem et Dei sapientiam« (I. Cor. 1, 24).

Razprava o negativnih kriterijih pa poglavje o dokazih za bivanje božje sta nedvomno najlepša dela cele knjige.

Založništvo nudi Reinholdovo knjigo, da se vpelje kot priročna knjiga pri predavanjih v bogoslovnih učiliščih. Z ozirom na to nam je opomniti sledeče: Vsebinska Reinholdove knjige je res jedrnata in še dokaj jasna, vendar pa zlasti prvi del predpostavlja precej filozofske izobrazbe. Pri sedanjih razmerah na bogoslovnih učiliščih, ko so posamezni predmeti priklenjeni na strogo ločene letnike, nalik srednjim šolam, bi se za apologetiko in dogmatiko potrebna filozofska predizobrazba dala za silo tako doseči, da se v prvem letniku predava najprej samo filozofija in potem šele splošna dogmatika, kar je tem lažje, ker sta oba predmeta na bogoslovnih učiliščih v rokah istega profesorja.

Kot učna knjiga pa ima Reinholdova fundamentalka to liubo, da so posamezni članki grozno dolgi, brez vsakega presledka in podrazdelitve; človek si komaj odahne, ko pride do kakega odstavka. To lokalni spomin zelo ovira in zlasti novini-

¹ Ker se pisatelj pod črto ozira tudi na zadevno slovstvo, pogrešamo tukaj Fonckovo delo: »Die Wunder des Herrn im Evang.«, ki je izšlo že l. 1903, torej ga je pisatelj že mogel dobiti v roke.

cem silno obtežuje učenje. Pri novi izdaji naj se dolgovezni članki razdrobijo v manjše kosce, potem bo knjiga veliko pridobila za praktično rabo. *F. K.*

Za Resnico. Spisali slovenski bogoslovci. Uredil Andrej Orehek. V Ljubljani 1904. Tiskala Katoliška Tiskarna. Izdali in založili slov. bogoslovci. Str. 254.

Ta almanah je posvečen jubilejskemu letu brezmadežne device Marije. Vsebina je jako raznovrstna in mična, hkrati poučna in zabavna. Tu imamo pesmi, črtice, dramatične prizore, filozofsko-apologetičke razprave in celo skladbe. Sodelovali so ne le bogoslovci, ampak tudi nekateri duhovniki, ki se še zaradi višjih študij mudé na vseučiliščih.

V apologetično-bogoslovno stroko zasegajo razprave: »Ali je materija večna?« (V. Žolgar v Mariboru.) »Evolucijska razlaga religije« (Jern. Pavlin v Ljubljani.) »Avtentija evangelijskih dejstev«. (Jern. Podbevšek v Ljubljani.) »Kristus pred sodnjim stolom moderne kritike«. (Fr. Ks. Grivec v Inomostu.) »In na to skalo bom sezidal svojo cerkev«. (Jern. Pavlin v Ljubljani.) »Teizem in moralni red«. (Fr. Ks. Lukman v Rimu.) »Kristus in delo«. (A. Berk v Mariboru.)

Našim gg. bogoslovcem čestitamo k temu delu ter nas zelo veseli njih zanimanje za resne študije in vnema za neizčrpjive ideale krščanske vere. Naša živa želja je, da ta vzletni duh prešine vso našo bogoslovno mladež ter jo naj krepí in vsodbujá tudi pozneje v trudapolnem in požrtvovalnem delovanju duhovske službe.

Almanah je res lepa kita iz umetniških in znanstvenih gred; tako naj vsi gg. bogoslovci goje in razvijajo svoje zmožnosti. Bogoslovnica ni groblja, v kateri bi se naj zakopali talenti, ampak vrt, kjer naj darovi Stvarnikovi klijajo in potem prinašajo obresti Bogu in domovini. *F. K.*

Dogmatika.

Lehrbuch der Dogmatik in sieben Büchern. Für akademische Vorlesungen und zum Selbstunterricht von Joseph Pohle, Doktor der Philosophie u. Theologie, der letzteren o. ö. Professor an der Universität Breslau. Paderborn. I. Band XVII. 525, 1902. M. 5'60. II. Band X., 573, 1903; oba zvezka skupaj staneta okoli 14 K.

V označenih dveh delih te dogmatike je pet »knjig«. Prva knjiga: o Bogu v obče, druga: o presv. Trojici, tretja: o stvarjenju, štrta: o odrešenju, peta: o milosti. Avktor je prišel torej do zakramentov ter obdelal s tem tako velik del, da imamo jasen pogled v njegovo obdelovanje dogmatike.

Če se primerja ta dogmatika z drugimi, jo odlikuje neka posebna mičnost in točnost, ki se da razlagati iz duha in metode, v katerih je pisana. O tem pravi avktor sam takole: »Nicht darin liegt das Wesen und die Blüte theologischer Bildung, dass der Schüler die kirchlichen Entscheidungen wie eine Additionssumme an den Fingern herzuzählen oder auch aus Schrift und Tradition einigermaßen positiv zu begründen wisse. Rückgrat und Mark aller echten Theologie bildet vielmehr die philosophische Erfassung und Durchdringung der Glaubenslehre, die Aufdeckung der Zusammenhänge, die Entfaltung und Auseinanderlegung der Inhalte, die messende Vergleichung der Sätze aneinander und mit dem Ganzen, endlich die systematische Ineinanderordnung der Teile zu einer harmonischen, auch der stolzesten Vernunft imponierenden Einheit: lauter Aufgaben, welche nur durch den Arm der scholastischen Philosophie bewältigt werden können.«

Radi tega značaja knjiga ni utrudljiva. Nahaja se le toliko citatov in dokazov, kolikor je potrebno, in kar v resnici nekaj dokazuje.

Avtor, ki je bil že profesor dogmatike v skofijah: v Breslavi, Fuldi, Hildesheimu, Limburgu, Münsteru in Paderbornu ter apologetike na kat. vseučilišču v Washingtonu, je podal nadalje s tem delom ne le svojim bivšim učencem, ampak vsa-

kemu učencu bogoslovja, »po dolgoletnem učiteljevanju izkušenega voditelja«. V vsem vlada preglednost, jasnost v izrazih, lahkota v silogizmih, mirnost v pretrsevanju prepornih točk. To zadnje se posebno kaže pri vprašanju o tomizmu¹ in molinizmu. Objektivno in stvarno razmotriva oba sestava točko za točko, dokler ne pripelje bravca do viška, kjer se vid stemni, tako da avktor izjavlja: »Mit Vorzügen und Schwächen behaftet, endigen beide Systeme zuletzt in einem unergründlichen Mysterium, das wohl kein Menschenwitz aufzuhellen im stande sein wird.« Dasi torej avktor ne pripelje bravca teoretično v ta ali oni tabor, mu mora vendar ta biti hvaležen za pot, po kateri ga v obeh sestavih pripelje do spoznanja skrivnosti. Praktično pa se avktor nagiblje iz »obče človeškega sočutja« k milejši in popularno umljivejši obliki; zato pravi, da se mu zdi »praedestinatiō ante praevisa merita« napačna in usodepolna, dasi jo uče skoro vsi tomisti in tudi nekateri molinisti ali kongruisti, ter njen logičen pendant, »reprobatio negativa« grenko okrutna, dočim za »praedestinatiō post praevisa« merita navaja besede svetega Frančiška Saleškega: »sententiam illam antiquitate, suavitate ac Scripturarum nativa auctoritate nobilissimam de praedestinatione ad gloriam post praevisa merita, (quam) semper ut Dei misericordiae ac gratiae magis consentaneam, veriorem ac amabiliorem existimavi.« H koncu tozadevnih razmotrivanj, ki jih začne že pri nauku o vednosti božji, kjer se logično začinja ta boj, pa zopet vpraša o kongruizmu, ali je s tem kongruizem v resnici rešil vse pomisleke ter odgovarja: »Po vsem tem nam zapušča tudi kongruizem neizbrisljiv vtisek: mi stojimo pred veliko skrivnostjo.«

Posebnost knjige je tudi ta, da prideva pisatelj posameznim verskim resnicam, ali je de fide, sententia communis, theologice certa itd. — Pri večjih traktatih je navedeno slovstvo o dotičnem predmetu.

Knjiga je zanesljiva in zanimiva voditeljica po svetišču dogmatičnega bogoslovja.

M. Slavič.

Cerkvena zgodovina in patrologija.

Acta Salzbargo-Aquileiensia. Quellen zur Geschichte der ehemaligen Kirchenprovinzen Salzburg und Aquileia. Band I. Die Urkunden über die Beziehungen der päpstlichen Kurie zur Provinz und Diözese Salzburg (mit Gurk, Chiemsee, Seckau und Lavant) in der avignonsischen Zeit: 1316—1378. Gesammelt und bearbeitet von Alois Lang. Beilage: Karte der Salzburger Provinz im XV. Jahrhundert. Erste Abtheilung: 1316—1352. Graz. Verlagshandlung »Styria«. 1903. Str. XCI, 367. Cena 12 K.

Odkar je papež Leon XIII. velikodušno otvoril vsem učenjakom zaklade vaticanskega arhiva, tekmujejo vsi omikani narodi, da spravijo na dan ondi pohranjene listine, ki imajo kakšno vrednost bodisi za splošno ali posebno, politično, kulturno ali cerkveno zgodovino. Žal, da so se ugodne prilike doslej primeroma slabo poslužili Jugoslovani in med temi najmanj mi Slovenci, česar so pač največ krive naše klaverne razmere. Za našo zgodovino bo pa zelo važna velika zbirka zgodovinskih virov, ki jo je začela izdajati dunajska »Leonova družba« pod naslovom »Quellen und Forschungen zur österreichischen Kirchengeschichte«. Prvi zvezek te zbirke

¹ Tomizem tu ni isto kakor nauk sv. Tomaža — njega si tudi nasprotniki prisvajajo; tomizem je začel učiti bistroumni dominikanec Bannez; značilna beseda pri tem sestavu je praemotio ali praedeterminatio physica; nasprotni sestav »molinizem« od jezuita Moline ima za značilko »scientia media«, ki jo tomisti zavračajo kot absolutno nepotrebno; pri nauku o milosti se je molinizem razvil v kongruizem; brezuspešno posredujeta eklektizem in sinkretizem.

bo celota za sebe ter bo obsegal vse, v arhivih in v slovstvu se nahajajoče dokumente, ki se tičejo stare solnograške cerkvene pokrajine in njenih podložnih škofij v avinjonski dobi. Drugi, za nas manj važen zvezek, bo obsegal pasavsko, rezensko, brizinško in briksensko vladikovino; važen bo pa za nas zopet tretji zvezek, ki bo tudi tvoril samostojno celoto in bo obsegal cerkveno pokrajino oglejsko, seveda le v avinjonski dobi. V daljnem načrtu je tudi nadaljevanje nazaj in naprej.

Za sedaj imamo v rokah prvega zvezka prvi oddelek; žal, da se je g. zbiratelj moral omejiti le na pokrajine severno od Drave, vendar se nahaja v tem zvezku tudi dokaj podatkov za naše kraje, tu in tam posegne celo čez Dravo na Kranjsko in Goriško.

Pretežni del gradiva je zajet iz vatikanskega arhiva in sicer je porabil gosp. pisatelj *Regesta Vaticana* (zv. 63—290), *Regesta Avinionensia* (zvezek 2—204), register suplik, zapisnike apost. komore in »Instrumenta miscellanea«. Poleg tega je v svoj namen preiskal deželni štajerski in koroški arhiv, škof. arhiva v Gradcu in v Celovcu ter nadškof. arhiv v Solnogradu, c. kr. dvorni in drž. arhiv na Dunaju, kr. arhiv v Monakovem, pa benediktinske arhive v St. Lambertu in Sv. Petru pri Solnogradu ter cistercijski arhiv v Reunu na Št. Pri zbiranju in urejanju tvarine se je ravnal po Weizsäckerjevih načelih.

Od str. XXXIV—XIC nam g. pisatelj v glavnih potezah predoči takratne zgodovinske razmere in pozorišče, na katero se nanašajo priobčene listine, kar v marsičem lepo pojasnjuje njih vsebino.

Izmed 477 listin se nanašajo nekatere tudi na slovenske pokrajine, zlasti se pa mnoge nanašajo na lavantinsko škofijo v starem obsegu. Celo sosednih ogrskih škofij, Pečuha, Vesprima, Ostrogona se tičejo nekatere listine. Listini št. 354 in 355 se nanašata na Ljubljano, več listin na goriške grofe, listina 426. na Ptuj, na Loko list. str. 29, 30, 40, na Planino (Montpreis) list. 38 b. (Ulricus Monprisarius, kanonik solnograški), na Maribor in Selnico list. 428. 429. in 430. itd.

Želimo, da bi čim prej izišel še drugi oddelek s stvarnim kazalom, ki je neobhodno potrebno za znanstveno rabo take knjige. F. K.

Ricmanje. Ricmanjsko cerkveno vprašanje. Zaloga »Novega Lista«, tiskarna Dolenc, Trst. Cena 20 vin. Kot pisatelj je podpisano uredništvo v katoliškem duhu urejevanega »Novega Lista« v Trstu. Pač škoda, da brošurica ni bila že prej objavljena. Tudi ljudje dobrega cerkvenega duha so bili navezani glede ricmanjskih dogodkov večinoma le na poročila proticerkvenih listov ter niso mogli in znali odgovorjati na nasprotné napade. Sedaj se nam je tudi od katoliške strani opisal razvoj ricmanjskega cerkvenega vprašanja in sedaj še le lahko sodimo, kako mnogo in hudo neresničnega se je pisalo o tej stvari v protivnih listih. Ricmanjsko vprašanje ni nastalo, kakor bi rimska stolica ne bila hotela dovoliti glagolice, ki v Ricmanjih sploh nima potrebne zgodovinske opravičenosti, ampak po poročilu navedene brošurice, podprtem z dati in vsebino cerkveno-oblastnih določb, se je ricmanjsko vprašanje začelo, ker je občina Ricmanje zopet glasneje zahtevala samostojno župnijo, to pa vsled agitacije neke osebe, ki je iz sebičnih namenov zlorabljala to staro željo župljanov. To je bilo koncem l. 1899. Svojo zahtevo je občina podpirala v javnosti z grožnjo, da sicer prestopi — h grškemu obredu, ali tudi v razkolniško pravoslavno cerkev. Ker se ustanovitev samostojne župnije ni dala v par dnevih urediti, hujskanje ni mirovalo. Stvar zaradi župnije je bila koncem l. 1900 pač že zasigurana, toda — vsled nejasnih razmer v občini se je odlagala. V tem umrje škof Šterk. Za časa sedisvakance pa je duhovnik samooblastno vpeljal glagolico, a pridržal rimski obred. To dejstvo in pa pogajanja z grškokatoliškim ško-

fom v Križevcih so spravila javnost in nemara polagoma same Ricmanjce na misel, da se borijo za narodne pravice v cerkvi. Mirno, a odločno postopanje sedanjega tržaško-koperskega škofa bo, če nas ne varajo glasovi iz Istre, vendar kmalu spravilo večino Ricmanjcev na pravo pot. Omenjena brošurica je edina publikacija o ricmanjskem cerkvenem vprašanju od katoliške strani, in od vsakega, ki hoče soditi in govoriti o ricmanjskem vprašanju, moramo vsaj že po znanem principu, »da se resnica prav spozna, treba je čuti oba zvona«, zahtevati, da prečita tudi to objavo.

Anton Korošec.

Studia Ambrosiana recentissima. 1. Ambrozijeva dela. a) Spisi v prozi. Izvanreden način, kako je poklical Bog Ambrozija iz državne službe v svetišče, je imel zanj posledico, ki jo je bridko obžaloval: Factum est, ut prius docere inciperem quam discere. Discendum igitur mihi simul et docendum est (Ambr. De offic. ministr. I. 1). Zato se je ravno v prvih letih svojega pastirovanja in pisateljevanja bolj zatekal k velikim grškim učenikom – in v to dobo, do l. 383. spadajo vsi njegovi dogmatični spisi. — O grških virih, ki jih je rabil sv. Ambrozij v svojem delu o sv. Duhu, je objavil temeljito študijo dr. Schermann¹. Ker je »Voditelj« to delo že ocenil², zadostuje, da ga omenim. Taka raziskovanja so trudapolna, toda koristna; zanimajo literarno zgodovino in so v prid zgodovini dogem. — Na Schenklovo izdajo Ambrozijevega komentarija k evangeliju sv. Luke (Corpus Script. eccl. lat. Vol. 32. pars 4) se nanašajo Avg. Engelbrechtove »Studien über den Lukaskommentar des Ambrosius«³. Zbral je tu leksikalne, semariološke in slovniške opazke ter fine opombe o Ambrozijevih svetopisemskih citatih in mistički razlagi evangelijskega poročila. Marsikatero mesto komentarija postane bolj razumljivo. Obeta posebno delo o biblijskem tekstu sv. Ambrozija iz peresa H. Schenkla. — Postanek in dobo dela »De Sacramentis lib. VI.«, ki je nekaj komentarij Ambrozijeve knjige »De mysteriis«, je preiskal Schermann⁴. Delo ni Ambrozijevo, ampak nekaj mlajše. Schermann ga stavi v začetek V. stol. Ta rezultat, ki sta do njega prišla že Caspari in Probst⁵ po drugi poti, je za vedno zjamen. Tega pa ne morem trditi o nadaljni trditvi Schermannovi, ki prilašča spis Maksimu, turinskemu škofu. — Mercati je objavil v 12. zv. »Studi e testi« iz cod. Ambros.-Bobb. D 268 inf. odlomek neke »Epistola de pudicitia et castitate eiusdem (sc. s. Ambrosii ep.)«, skupaj 44 vrst⁶. Avtor ostro biča dobičkarske zakone in lišp žen — stvari, ki tudi Ambroziju niso tuje. Fragment je gotovo star. Izdal ga je že Ballerini v svoji izdaji Ambrozijevih del VI 845–850, toda njegov tekst je sila pokvarjen, ponekod docela neumljiv. Omenjam tu le stvarno vsporednico cp. de pud. et cast. vv. 5–10: Ambrosius De Abraham I, 2, 8 in Expos. in Evang. sec. Luc. I, 44.

¹ Die griechischen Quellen des hl. Ambrosius in ll. III de Spir. s. von Theod. Schermann, Dr. der Theol. (Veröffentlichungen aus dem Kirchenhistorischen Seminar München Nr. 10.) München 1902.

² VI (1903) 240 nsl.

³ Sitzungsberichte der kais. Akad. der Wissenschaften in Wien. Phil.-hist. Klasse B. CXLVI, 8. Wien. 1903.

⁴ Die pseudoambrosianische Schrift De Sacramentis. Von Dr. Th. Schermann. Röm. Quartalschrift XVII (1903) 36–53; 237–255.

⁵ F. Probst, Liturgie des vierten Jahrhunderts und deren Reform. Münster i. W. 1893, 232 ff.

⁶ Studi e testi 12. Roma 1904, 43–46: Paralipomena Ambrosiana. III. Il frammento »de pudicitia et castitate«.

b) Himne in epigrami. »Težaven kritiški problem so cerkvene himne, ki so se ohranile pod imenom sv. Ambrozija«¹. Prvi poskus sestaviti kanon pristnih Ambrozijevih himen sega nazaj v 15. stoletje. V sledečih dobah so mnogi poskušali rešiti problem, toda brez uspeha: to priča število himen, ki so jih razni izdajatelji prilajščali milanskemu škofu. Vzrok neuspehov je bilo pomanjkanje zunanjih kriterijev. Tudi poročila starih pisateljev, kriterij, ki so se nanj opirali mavrinci, so nezanesljiva; kajti »hymnus Ambrosianus« pomeni pri pisateljih 6. in poznejših stoletij i Ambrozijevo himno i himno zloženo po načinu Ambrozijevih, v kiticah s štirimi jambskimi dimetri.

Pravo pot za to raziskovanje je pokazal še le L. Biraghi l. 1862.². Toda njegovemu delu usoda ni bila mila. Vsi, ki so se pečali z Ambrozijevimi himnami, so je ali popolnoma prezrli, ali vsaj niso dovolj cenili njegove metode. To se je pa bridko maščevalo, in problem ni napredoval več ko 30 let. L. 1893. je opozoril na Biraghijevo knjigo nemški jezuit G. M. Dreves in jo malo predelano uporabil v prvem delu svoje knjige: Aurelius Ambrosius, »der Vater des Kirchengesanges«³.

Biraghi zahteva od pristnih Ambrozijevih himen, 1. da odgovarjajo pisateljskim posebnostim sv. Ambrozija (op. cit. c. 2. p. 7—12), 2. da so se od nekdaj rabile v liturgiji milanske cerkve (ib. cc. 3—5 p. 12—23), 3. da imamo o njih, če mogoče, zanesljive priče starih pisateljev (ib. c. 6 p. 23—24). S svojo tezo, da se nahajajo pristne himne sv. Ambrozija v milanski liturgiji, je postavil Biraghi raziskovanje na realna tla. Dreves stavi zato tudi Biraghijev drugi kriterij na prvo mesto, tretjega na drugo in prvega na zadnje in omenja, da so v našem slučaju vsi trije drug od drugega odvisni in se med seboj spopolnjujejo, čeprav je prvi temelj za celo preiskavo. S pomočjo prvega kriterija (ali drugega Biraghijevega) je mogoče izločiti iz starih liturgičnih knjig milanske cerkve 41 himen, med katerimi se morajo nahajati pristne Ambrozijeve. Kanon le-teh pa se mora določiti s pomočjo drugih dveh kriterijev. Povse zanesljivih prič iz starih pisateljev imamo le za štiri himne: »Aeterne rerum conditor«, »Iam surgit hora tertia«, »Deus creator omnium«, »Intende, qui regis Israel«. Biraghi-Drevesov kanon šteje 18 pristnih Ambrozijevih himen. — Pot, ki jo je pokazal Biraghi, je edino prava. Posihmal ne more biti več dvoma o metodi, ampak le o nekaterih himnah, ki sta jih Biraghi in Dreves sprejela v svoj kanon.

S prvim Biraghijevim (tretjim Drevesovim) kriterijem se peča temeljita razprava Avg. Steierja: »Untersuchungen über die Echtheit der Hymnen des Ambrosius«⁴.

Najprej preiskuje jezikovne posebnosti Ambrozijevih himen in jih primerja z njegovimi spisi v prozi. Začenja preiskavo z onimi 4 himnami, ki so zajamčene po pričevanju starih pisateljev, posebno sv. Avguština (skupina A)⁵. Ta ga vodi do sledečih zaključkov: 1. Jezik himen skupine A je jako sličen Ambrozijevi prozaiški dikciji: ne le da se da najti veliko številu enakih izrazov in zvez, ampak cela himna »Aeterne rerum conditor« se nahaja skoraj dobesedno v nevezani besedi Hexaem.

¹ A. Ehrhard, Die altchristl. Literatur u. ihre Erforschung seit 1880. Strassburger theol. Studien I, 4—5. Freiburg im Breisgau 1894, str. 148.

² Luigi Biraghi, *Inni sinceri e carmi di Sant' Ambrogio*. Milano 1862.

³ *Ergänzungshefte zu den »Stimmen aus Maria-Laach«* 58. Freiburg im Breisgau 1893, 14—87; 139—142 (besedilo himen in kratek krit. aparat). V uvodu (1—13) podaja kratek pregled raziskovanj o Ambrozijevih himnah do l. 1892.

⁴ XXVIII. Supplementband der *Jahrbücher für klass. Philologie*. Leipzig 1903, 553—662. Tudi poseben odtis. — ⁵ o. c. 560—582.

V, 24, 88. 2. Ambrozij rabi kaj rad besede sv. pisma v prozi in v himnah, tupatam z malimi variacijami. — Na podlagi teh rezultatov zaključuje, da smemo in moramo smatrati sličnost v jeziku za kriterij pristnosti himen.

Pri raznih himnah skupine B (onih 14 himnah Biraghi-Drevesovega kanona, ki za nje manjka povse zanesljivih prič iz prošlosti) pride do raznih zaključkov¹. Pristine se mu ne zde 14., 15., 16. in 18. himna Biraghijevega kanona (v Drevesovi izdaji št. 4, 5, 6, 18, v rimskem breviju himne v terci, seksti in noni ter in 1. vesp. comm. Virg.), — in tu mu ne bom ugovarjal. Steierjev rezultat je torej, da se je ohranilo 14 Ambrozijevih himen.

V 5. pogl.² preiskuje St. mero Ambrozijevih himen. Ambrozijeve himne so metrične ne ritmične. Njih mera je akatalektičen jambski dimeter; četvero dimetrov tvori kitico; vsaka himna ima 8 kitic. Statistično primerjanje raznih pesniških licenc kaže, da se nahajajo razmerno enako pogosto v himnah skupine A in B.

Rime Ambrozij ne pozna³. Rime v pesmih prve skupine so slučajne. Pa da jih je rabil pesnik tudi namenoma, odgovarja njih število v odstotkih kolikor toliko številu onih v himnah skupine B. Aliteracije ni najti nikjer⁴. Dva dodatka⁵ obsegata tekst 14 himen, ki so po St. sodbi Ambrozijeve, in kratek kritički aparat. Tekst še ni povsod zanesljiv. Steier podaja Biraghijev tekst tupatam popravljen. Kritičsko izdajo pričakujemo v dunajski akademiški izdaji lat. cerkv. pisateljev.

V. Ermonijev članek o Ambrozijevih himnah v »Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie«⁶ stoji na neplodnem stališču mavrincev; Biraghija omenja le mimogrede. Ermonijevi rezultati so nepovoljni.

V 12. zvezku zbirke »Studi e testi« objavlja Mercati dve pesmi, ki sta se ohranili pod imenom sv. Ambrozija, pa še nista obrnili na-se pozornosti učenjakov⁷. Prva, »Versus b. Ambrosii de ternarii numeri excellentia«, obsega 14 heksametrov in razlaga mistički pomen števila tri. Otela sta jo pozabljenosti Alkuin v ep. 90 ad fratres Lugdunenses (P. lat. 100, 291) in Hinkmar. Remski v »Explanatio in ferculum Salomonis« (P. lat. 125, 821—822). Je-li pesem Ambrozijeva? Mercatiju se ne zdi docela neverjetno. To bi ne bili edini heksametri iz peresa sv. Ambrosija, kajti napisal je najbrž nekaj epigramov (Merkle); milanski škof je tudi rad razlagal skrivnostne pomene števil (prim. le obširno razlago četvorke De Abraham II, 65). V. 2. spominja na comma Ioanneum, ki ga pisatelji 4. stol. (izvzemši Prisciliana) ne poznajo. Menim pa, da je Mercati to sličnost povoljno razložil, češ, da je pravoverni pisatelj moral izpolniti zadnjo stopico in je zapisal »unum«, ne da bi poznal I. Jan. 5, 7. Diekamp s to razlago ni prav zadovoljen. (Theol. Revue III. 1904, 364.) Vendar prim. Ambros. Hymn. »Deus creator omnium« v. 29—32 z vspretnicami pri Steierju na str. 574. posebno De Spiritu sancto III, 19, 44. V v. 11 našteva pisatelj tri dobe človeškega življenja, Ambrozij pa pozna štiri De Abraham II, 65. Mercati omenja, da bi se dala pesem umevati kot napis pod sliko (mozaikom) presv. Trojice. — Na drugem mestu objavlja Mercati himno o blagoslovljenju velikonočne sveče⁸ iz bangorskega antifonarija (saec. VII. ex.), ki je sedaj v ambrozianski knjižnici v Milanu. 5. kitico citira tudi Alkuin kot primer za rabo besede »rubeus« fem. gen. in imenuje pesnika Ambrozija. Himna je nedvomno velikonočna ozir. za ve-

¹ o. c. 582—641. — ² o. c. 644—649. — ³ o. c. 649—650. — ⁴ o. c. 651.

⁵ o. c. 651—662. — ⁶ Publié par le R. P. Dom Fernand Cabrol. Paris 1904. I, 1347—1352.

⁷ G. Mercati, Paralipomena Ambrosiana con alcuni appunti sulle benedizioni del cerco pasquale. Studi e testi 12. Roma 1904, str. 19—36.

⁸ P. lat. 72, 588.

likonočno vigilijo. Ali je pa tudi Ambrozijeva? Mercati sam pravi, da je treba še temeljite preiskave, preden se bo dalo vprašanje odločiti. Najprej bo treba primerjati vsebino in jezik himne z Ambrozijevimi spisi. Če privede ta raziskava do ugodnega rezultata, ga bo treba spraviti v soglasje z 2. Biraghijevim kriterijem, zakaj omenjene himne ni v milanski liturgiji. Dopusča Biraghijev kriterij kako izjemo? Na to bo mogel odgovoriti le temeljit poznavatelj ambrozianske liturgije in njene zgodovine. Mercati skuša pokazati z raznimi razlogi, »che il canone non può essere esclusivo«. Raziskovanje utegne postati zanimivo, ker se bo moralo dotakniti tudi početka in prvega razvoja blagoslavljanja velikonočne sveče.

Pod Ambrozijevim imenom se je ohranilo nekaj epigramov, štirje daljši (dva za cerkve in dva nagrobna) in 21 distihov, naslovov pod svetopisemskimi prizori v ambrozianski baziliki. Pristnost je uspešno branil S. Merkle¹. V »Dictionnaire d'archéologie chrét. et de liturgie«² podaja Dom H. Leclercq kratek in dober pregled, a vprašanja ne odločuje.

Fr. Ksav. Lukman.

Liturgika.

Ljudska pesmarica za nabožno petje v cerkvi, v soli in doma. Priredil Fr. Sal. Spindler, duhovnik lav. škofije. Cena: 60 vin. v mehki vezavi, 1 K v platnu, 1 K 40 vin. v šagrinastem platnu z zlato obrezo. Založilo »kat. tisk. društvo« v Ljubljani. Čisti dobiček je namenjen družbi sv. Cirila in Metoda.

Slovenci imamo dokaj zbirk za nabožno petje. Znana je pač vsem Foersterjeva Cecilija, Slava Bogu, Slava Jezusu, izdal. franč. samostan v Ljubljani, priljubljene so Hladnikove, Hribarjeve skladbe itd. Našteli bi lahko celo vrsto več, — manj — ali ničvrednih zbirk. A naše najboljše skladbe so sestavljene za štiriglasni mešani zbor. Kjer pa ni štiriglasnega zbora, tam so organisti delali po starem kroju, ljudski okus pa se je izpridil docela. Da se je spodrinilo ljudsko petje iz cerkve, to je dosegel cecilijanizem, tako so tožili in obrekovali nasprotniki cecilijanskih društev. A dejstvo je, da se je dosedaj močno pogrešala zbirka pesmi za nabožno ljudsko petje, t. j. za petje, ki je po svoji vsebini in obliki, dostavimo še, po svojem narodnem momentu, prikladno in sposobno, da ga poje ljudstvo, cela cerkev. To pa hoče doseči pričujoča Ljudska pesmarica. Kako bo rešila svojo nalogo? Mnogo nemških škofij ima svoje škofijske pesmarice za ljudsko petje. Nekatere so se obnesle dobro, druge leže zaprašene v omarah.

Te izkušnje je porabil g. prireditelj te zbirke. Kar se je ljudstvu omililo, to se mu mora ponuditi v lepi obliki, ako ima zraven tudi glasbeno vrednost. Zato pa nahajamo v zbirki mnogo že znanih, obče priljubljenih pesmi. Naj nihče ne misli, da je tako izbiranje lahko; marsikaka znanka ni našla milosti pri strogih pregledovavcih, zato ni smela v zbirko.

Večinoma so postavljene pesmi dvoglasno. Velikokrat med tednom pa pomaga organistu le kak ženski glas; takrat lahko poje moški glas note za sopran, ki se sedaj glase seveda za oktavo nižje, ženski glas pa poje note za alt. Nekatere pesmi so eno- ali tudi troglasne. Stavek je vseskozi pravilen; ker je namenjen ljudskemu petju, primerno lahek, a ne postaja nikdar trivialen. Vsebinska je bogata in raznovrstna. Nahajamo 6 mašnih, 5 obhajilnih, 6 blagoslovnih pesmi; cerkvenemu letu je namenjenih 21 spevov, Marijinim praznikom 12. Za šmarnice in druge pobožnosti je prirejenih 9 pesmi, v čast svetnikom in angelom 9. Raznih pesmi nahajamo 8, za porabo izven službe božje 6. Pridjane so še litanije presv.

¹ Römische Quartalschrift X (1896) 185—222 — ² I, 1352—53.

imena Jezusovega, presv. Srca Jez., litanije Matere božje ter kratke mašne molitve. Med skladatelji je častno zastopan nekdanj toliko priljubljeni, pozneje pa skoro pozabljeni Rihar, a nahajamo tudi večino slovenskih skladateljev. Zato bodo to zbirko lahko rabili po vseh slovenskih pokrajinah z enakim veseljem in pridom.

Cerkveni duh veje posebno iz koralnih spevov. V tej zbirki nahajamo več koralnih točk: 2 *Tantum ergo* (v 1. in 3. tonu), *Iesu Redemptor*, *Razglašenje Gospodovo*, *Deviška Mati* (*Salve mater*), *Vsi svetniki* (*Salutis aeternae dator*, *Magnificat* ton. 8.) Tradicijonelni koral je prepisan v moderne črne note-osminke, kar približno odgovarja dobremu petju, ki ne bodi prenašlo, še manj pa prepočasno. Da se koral ni mogel dosedaj na deželi dobro proizvajati, temu je bila kriva nesrečna transkripcija in pretežko, recimo, preveč kompaktno in masivno spremljanje na orglah, ki je zadušilo ritmiški tok melodije. G. Spindler se je poprijel v tem oziru Dr. Wagnerjeve metode spremljanja, ki spremlja skupine, ne posameznih not, akord pa menjuje kolikor mogoče na naglasenih (muzikalnih) zlogih ter se ogiblje nepotrebnih, koralu tujih diez.

Besede je z veliko marljivostjo priredil in popravil g. dr. Pečjak, profesor v Ljubljani. Želeti bi bilo, da se tega tudi v slovniškem oziru v resnici krasnega besedila poprimejo še druge pesmarice, da bomo prišli do zaželjene edinosti.

Če uvažujemo vse te vrline Ljudske pesmarice, imamo le-to željo: knjižica naj bi prišla v roke vsakemu prijatelju poštenega, zdravega ljudskega petja. Iz nje se treba ljudskega petja tudi učiti. Zakaj prazno bi bilo upanje, da se bo zopet razlegala poštena slovenska pesem v cerkvi in doma, če ljudstva nihče peti ne bo učil. Okus treba ljudstvu blažiti. Najlažje je začeti v šoli. Kar pa bodo učenci znali, to bodo pozneje tudi radi zapeli v cerkvi in doma, tedaj se bo gotovo tudi izpolnila želja prirediteljeva, katero je zapisal na čelu svojemu spremljevanju: »Mladičiči in deklice, starčki z mlajšimi naj vedno hvalijo ime Gospodovo, ker njega samega ime je visoko.« (Ps. 148, 12. 13.)

Fr. Trop.

Katoliška liturgika za šolski in domači pouk Spisal Jakob Kavčič. Maribor, 1904. V založbi tiskarne. — Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru. Vel. 8°. Strani 160. Cena 2 kroni.

V predgovoru pravi g. pisatelj: »Navzočo 'katoliško liturgiko' sem sestavil, da bi podal potrebni nauk o bogočastju sv. katoliške cerkve na podlagi novega katekizma. Opredelbe in izraze sem vzel iz katekizma in zato na obrobkih postavil številke, ki zaznamenjajo katekizmov vprašanja, katera pripadajo tamkajšnji liturgični razpravi.«

Pisatelj je imel dvojni namen pred očmi: prvič podati ljudstvu knjigo, da se pouči o katoliških obredih, posebno ob času večjih cerkvenih slovesnosti, drugič pa izdati šolsko knjigo, predvsem za nižjo gimnazijo.

Prvi namen bo knjiga gotovo izvrstno dosegla. Kdor se za velepomembno katoliško službo božjo zanima, bo našel v njej zelo mnogo podatkov, spisanih v jako lepi slovenščini po preglednem načrtu; knjiga daje pisatelju najlepše spričevalo, da se je snovi z veliko vnelo in temeljitim proučevanjem lotil.

Za drugi namen vtegne biti knjiga nekoliko preobširna; toliko tvarine v enem šolskem letu predelati bo težko; popolno oceno o njej v tem oziru bo možno spisati še le veroučitelju, ki jo bo nekaj časa že rabil.

Dr. Ant. Medved.

¹ Spremljevanje k ljudski pesmarici bo kmalu dotiskano.

Homiletika.

Marienpreis. Predigten für die Muttergottesfeste von P. Maurus Plattner O. S. B. aus der Beurer Kongregation. Mit kirchlicher Genehmigung und Erlaubnis der Ordensoberen. Graz, 1905. Verlag von Ulr. Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff). Vel. 8°. Strani XII + 492. Cena 5:40 K.

V zadnjem zvezku »Voditelja« smo na str. 583 s. ocenili dve knjigi Plattnerjevi, ki jih je izdal za zlati jubilej katoliškega nauka o brezmadežnem spočetju prečiste Device: »Der Unbefleckten Ruhmeskranz« in »Maria, der Typus der Kirche«. Da je tako hitro zopet novo knjigo o Marijinem češčenju izdal, je lepo znamenje, kako vnet čestilec je nebeške kraljice. »Marienpreis« je dokaj obširna zbirka pridig za Marijine praznike. Za 20 Marijinih praznikov poda pridige in sicer za vsaki praznik po tri pridige. Navadno se ravna po sledečem načrtu: V prvi pridigi razlaga zgodovino praznika, v drugi njegov liturgični pomen in v tretji njegov pomen in nauk za verno ljudstvo. Snov je skoraj povsod izvorna, razdelitev jako pregledna, uporaba sv. pisma, cerkvenih očetov in cerkvenega obrednika zelo obilna. Raditega bodo le-to knjigo duhovniki radi in s koristjo rabili, ker imajo v njej zbrane mnogo tvarine o Marijinem češčenju.

V predgovoru se izdajatelj nekako grajalno izrazi o Marijinih pridigarjih. »Wir glauben, dass eben darin der Grund der Langweiligkeit vieler Marienpredigten und -Prediger liegt, dass man sich zu sehr an den Geschmack der Leute hält, und eine gewisse Denk- und Gemütsträgheit unterstützt, eine Art jener Methode, die der hl. Paulus mit dem prurientes auribus bezeichnet.« Plattner meni, da se pridigar naj ne ozira toliko na osebo in osebne razmere sv. Device, temveč bolj na njen vzvišeni pomen v odrešenju sveta; to je idealno naziranje o Marijinem češčenju, je ob enem tudi apologija katoliškega nauka o Mariji, ki je dandanes, ko protestantizem tako predrzno svojo glavo dviguje, velike važnosti.

Plattnerjevi opazki bi še bilo dodati, da je ena najglavnejših napak Marijinih pridigarjev -- hiperbola v izrazih. Take pa zasledimo sementertje pri Plattnerju tudi, n. pr. str. 9. pravi: »Und was glaubt ihr, ist Christi Blut wert? Ein einziger Tropfen wiegt die ganze Welt auf; ein einziger Tropfen erlöst alle Völker; ein einziger Tropfen genügt, um tausend Welten zu reinigen und tausend Himmel zu erkaufen. Und all sein Blut hat er geopfert, all seine Verdienste hingegeben, um Maria vor der Sünde zu bewahren, sie am Beginn ihres Lebens mit Gnaden zu bereichern.« Tretja pridiga o »zaročenju Marijinem« se nam zdi odveč; znana lekcija o tej snovi v brevirju razloži celo snov jasneje in določneje. Nekoliko nejasna je razlaga o gori Karmel: »Der Berg Karmel ist ein Sinnbild der seligsten Junfrau Maria. Der Berg als solcher ist schon ein Bild ihrer Grösse und Macht...«

Dr. Ant. Medved.

Vzgojeslovje.

Pedagogika. Po najboljših virih spisal Anton Zupančič, učitelj pedagogike na ljubljanskem bogoslovnem učilišču. Drugi natis, samozaložba, cena K 1:60.

Razveselili smo se, ko smo čuli, da izide II. izdaja Zupančičeve pedagogike, saj je edina slovenska pedagogika, ki je spisana v krščanskem duhu, ki »ne priznava (kakor moderno vzgojeslovje) človeku le zemeljski cilj, ampak se ozira na vsega človeka: na njegovo telo in na njegovo dušo, na naravno in nadnaravno v njem, na časno in večno.« Pa še druge vrline ima, ki jo priporočajo. Ni preobširna; 152 strani obsega, a vendar ne manjka v njej nič bistvenega. Primerno je razdeljena. V uvodu nam pove g. pisatelj, kaj je vzgoja, kako je potrebna, katero nalogo ima, potem pa razdeli knjigo v tri dele:

v prvem govoru o gojencu, v drugem o vzgojitelju, v tretjem o kraju in načinu vzgajanja.

Tu ne najdemo suhoparnega razmotrivanja; načela in pravila so kaj lepo ilustrirana z vzgledi in okrašena s tako pristrčnimi in prepričevalnimi opomini, da mora vsakdo spoznati: vzgojiteljev poklic je v istini »prevažen, svet in vzvišen«, a izvrševati ga more popolnoma le oni vzgojitelj, ki je vešč v svoji stroki, vesten v spolnovanju svojih dolžnosti, pa krščanskega mišljenja.

Ozir vsebine moramo torej izreči g. pisatelju odkritosrčno priznanje in hvalo, žal, da ne tudi glede oblike jezika. Ko bi gosp. pisatelj tudi v predgovoru ne bil omenil, da je cpral iz nemških virov, bi lahko to vsakdo uganil iz pisave, tu se nemški vpliv ne da vtajiti.

Glagol mora imeti skoraj konsekventno zadnje mesto v stavku n. pr. (str. 18) ako spazim, da neka splošna sodba drugo posebno v sebi ima; (str. 22.) če hoče prikrivati, kar v srcu ima; (str. 32.) in človeka nekako popolnoma v svoji oblasti ima; (str. 89.) ako le voljo razodevajo ter si prizadevati začno; itd. itd.

Samostavniki se tuintam kar kopičijo n. pr. (str. 12) »Pravnost znanja je zavisna od kakošnosti in delavnosti čutil«; (str. 67) »v ostroumji, globokoumji in vtipu se res kaže moč razuma«; (str. 61) »odpade mu s tem težava naučenja, zapominjevanja«; (str. 125) »pri razvoji nature in zastanka, pa tudi ne silnega prehitevanja«; itd. Naj še navedemo nekaj trdih grmanizmov: (str. 22) »čitanje oživi črko in stori, da gane slušatelja«; (str. 63) učitelju je skrbeti za pristojen igri predmet«; (str. 65) »če si zna proč misliti ta svojstva«; str. 61) tako dolgo, da je reč v spominu«; »tako naj ravna, dokler ni vse dobro v glavi«; (str. 131) »hišna naloga« itd.

V terminologiji g. pisatelj ni ravno mojster, v dokaz le nekaj izgledov: kakošnost, spodbadek, naučitev, duševanje, spoznavnost, samodelnost itd. Še nekaj glagolskih oblik: spoznovati, razlagovati, izrazovati, spremljuje, opozoruje itd.

G. pisatelj je spisal to knjigo pred 16 leti za ljubljanske bogoslovce. Že dolgo časa se je predavala v ljubljanskem bogoslovju pedagogika v slovenskem jeziku, a bogoslovci niso imeli slovenske učne knjige, temveč rabili so nemško, prav isto ko učiteljnišniki. Da jim je takrat g. pisatelj s svojo »pedagogiko« jako ustregel, si lahko mislimo, tudi to nam je umevno, da še ni mogla biti knjiga takrat vseskozi dovršena, kajti ozir terminov je bilo dostikrat treba orati celino. Pa bili smo uverjeni, da bo g. pisatelj v drugi izdaji navedene in ne navedene nedostatnosti in nepravilnosti popravil, saj bi bilo treba samo pazljivo prebrati n. pr. Lampetovo »Dušeslovje«, nekatere spise Učeničnikove, Schreinerjeve (o apercepciji) i. dr. pa bi bil prepričan, kako je napredovala slovenska terminologija v zadnjih letih; a gosp. pisatelj nam podaja zopet svojo knjigo v prvotni obliki, neizpremenjeno, ako izvzamemo nekaj tiskovnih pogreškov, ki jih v prvem natisu ni bilo (n. pr. str. 9; avisnost n. zavisnost), str. 117 de mesto da; str. 123 od časa mesto česa; str. 125 prejenljivo mesto prejemljivo itd.).

A ipak priporočamo knjigo zlasti bogoslovcem in mlajšim katehetom, naj bi se vsaj privatno poučili iz nje o poglavitnejših pedagogičskih načelih in pravilih. Čestokrat se njih svetni kolegi ponašajo s svojim pedagoškim znanjem, a mlad katehet mora molčati pa priznati: tega se res nisem nikdar učil. *Al. Čížek.*

V.

Raznoterosti.

Najstarejši priči za rabo besede „missa“ v sedanjem pomenu „maša“. Najstarejši priči za rabo besede »missa« v pomenu »maša« sta sv. Ambrozij (ep. 20, 4; P. lat. 16, 995 A) in pa »Peregrinatio ad loca sancta«, romarski potopis iz zadnjih dveh desetletij 4. stoletja (najboljša izdaja P. Geyer, *Itinera Hierosolymitana saec. IV–VIII. Vindobonae 1898* [Corpus script. eccles. lat. XXXIX] p. 35–101). Temu splošnemu mnenju je ugovarjal H. Kellner v svoji knjigi »Heortologie« (Freiburg i. B. 1901) str. 54 in v *Theol. Quartalschrift* 83 (1901), 427–443, kjer je branil in utemeljeval svoj nazor proti Rauschenu. Po K. rabita sv. Ambrozij in pisateljica omenjenega potopisa besedo »missa« le v pomenu »missio, dimissio«. Dalje trdi K., da pomeni »missa« evharistično daritev še le pri frankovskih pisateljih 6. stoletja in v aktih nekaterih sinod v Galiji v prvi polovici 6. stoletja; nekaj prej pa da že pomeni del službe božje, mašo katehumenov.

Proti K. se je oglasil Funk v *Theol. Quartalschrift* 86 (1904), 50–59 za dosedanje splošno mnenje s prepričevalnimi dokazi. Sv. Ambrozij rabi ep. 20, 4 »missa« za evharistično daritev, v »Peregrinatio ad loca Sancta« pa ima beseda i pomen »missio, dimissio«, i poznejši »maša«. Krivo je tudi, kar trdi K. o pozni rabi »missa« = »maša«, kajti v 5. stoletju imamo več prič za sedanji pomen besede »missa«, n. pr. Leona I., ep. 9. ad Dioscor. c. 2. (P. lat. 54, 627 A) i. dr. Semkaj spada tudi najbrž *Sermo* 25, 5 inter opp. S. Ambrosii. P. lat. 17. 656 B.

Lukman.

Lackenbacherjeve ustanove. Prvotno je bila ustanova namenjena le za proučevanje arabščine in orientalnih jezikov v obče, kolikor služijo svetopisemskim študijam. Zdaj je razdeljena v tri vrste. Prvič nagrade za arabščino v obliki eksarbruptne prestave; tako je dobil svoje dni znani pisatelj uvoda v *St. Z.*, prelat, dvorni svetnik dr. Zschokke. Drugič podpore za znanstvena potovanja v svetopisemske svrhe; v zadnjem času sta dobivala take dr. M. Kmosko, duhovnik v Požunu, bivši frintanist, ki je iskal sirske rokopise v raznih svetovnih knjižnicah, ter dr. Musil, profesor v Olomucu, ki se je proslavil s svojim potovanjem po arabskih puščavah: prehodil in preštudiral je kraje, po katerih so hodili Izraelci iz Egipta v obljubljeno deželo. Tretjič nagrade za svetopisemske razprave.

Letos razpisana razprava se glasi: »Monumentorum antiquorum (Inscriptionum, formularum magicarum ac Papyrorum) graecorum lingua comparetur cum usulouendi graeci textus Antiqui Testamenti (Vers. LXX ed. Nestle tom. II.) ac epistularum s. Pauli.«

Za nagrado se smejo potegovati redni slušatelji bogoslovnih fakultet na univerzi dunajski, nemški in češki v Pragi in univerzi v Budapešti, ter vsak rimskokatoliški duhovnik iz Avstro-ogrske razun vseučiliščnih profesorjev. Jezik je latinski ali nemški. Razpravo treba vložiti do 15. maja 1906. pri dekanatu bogoslovne fakultete na Dunaju z izvoljenim mottom, ki je napisati na priloženem zapečatenem ovitku, v katerem je naslov pošiljateljjev. Nagrada za delo znaša 800 K, za tisek še povrh 400 K.

M. Sl.

I.

Anicij Boetij in njegovo modroslovje.

L' anima santa, che il mondo fallace

Fa manifesto a chi di lei ben ode.

Dante: Paradiso canto X., stanza 124.

I. Življenjepisni podatki.

Anicius Manlius Severinus Boëthius je v zgodovini veličastna in zelo prikupljiva prikazen. Že v njegovem imenu so združeni spomini ene najmogočnejših rimskih obitelji — Anicijev. Malokatera rimska obitelj ima tako dolgo in slavno zgodovino, kakor ta. Že ob času, ko je še Rim širil svoje gospodstvo v Italiji, so Aniciji zavzemali odlično mesto med rimskim meščanstvom. Prav zgodaj se je ta obitelj pokristjanila in je bila pod prvimi krščanskimi cesarji mogočna opora krščanske vere. Nekateri njenih potomcev so zasedli cesarski prestol in v poznejših barbarskih časih so si vladarji šteli v čast, združiti s svojim naslovom tudi ime Anicijev. Tudi na Petrovi stolici so sedeli potomci Anicijev; na slovstvenem polju so istotako častno zastopani: Pavlin iz Nole, papež Gregorij I. pa Boëtij¹ so iz rodovine Anicijev.

V svoji osebi je Boëtij združil najvišje časti, ki jih je Rim še ohranil iz dobe nekdanje slave in prostosti, v svojem veleumu je pa zbral najzlahtnejše cvetke grško-rimske omike. Ko se je v Evropi že močno mračilo in je rimski svet že stenjal pod silovitimi udarci divjih ljudstev, tedaj je še grško-rimska omika enkrat zažarela. Boëtij je njen večerni sij, ki je še dolgo razsvetljeval temni mrak po prese-ljevanju barbarskih narodov. Grško-rimska filozofija se njemu zadnjemu prikaže v podobi nadzemskega bitja in se potem za vselej poslovi od sveta, ker kot taka se ni več obnovila; zadnja veja grškega modro-

¹ Natančneje o obitelji Anicijev gl. Dr. Jos. Aschbach: Die Anicier und die römische Dichterin Proba. Sitzungsber. der kais. Akad. in Wien Phil. hist. Cl. B. 64, 369—446.

slovja, novoplatonizem, ima v Boëtiju zadnjega zastopnika¹, ki je še celo velikim srednjeveškim modroslovcem in bogoslovcem izročil dedščino novoplatonizma.

V osebi Boëtijevi je nekako vtelešena tragična usoda klasične kulture; podlegel je Boëtij kruti barbarski sili, a vendar je ostal učitelj naslednjim zarodom. Enako je surova sila sicer razrušila v prah spomenike stare vede in umetnosti, a vendar je kulturna grško-rimska moč premogla barbare in postala kvas novega duševnega življenja evropskih narodov. Njegova oseba nam je simpatična zaradi plemenitega in vznesenega mišljenja pa zaradi redkih нравnih in državljanskih kreposti. Njegova tragična, Sokratovi podobna smrt, mu je ovila krog glave še posebno častitljivo latoriko. — Rodil se je ta mož v Rimu okoli l. 480 po Kr. Njegov oče je bil najbrž oni isti Flavij Boëtij, ki je l. 487. bil konzul. Ker je oče zarana umrl, je maloletnega dečka vzel v svojo skrb rajnega prijatelj, odlični patricij Simah, ki mu je podal izvrstno vzgojo². Izredno nadarjen mladenič se je vrlo izobrazil v vseh takratnih vedah, ki so se po razdelitvi Marcijana Capella delile v dve skupini — trivium in quadrivium — namreč: dialektika, gramatika, retorika; astronomija, muzika, aritmetika, geometrija. Ti predmeti pa so bili le priprava k pravemu modroslovju, s katerim se je Boëtij pečal s posebno vnemo. Svojo filozofsko izobrazbo je dobil v Atenah, kjer je še takrat bilo glavno ognjišče filozofskih šol. Že od časov cesarja Hadrijana (117—138) in Marka Aurelija (161—180) so imele tukaj razne smeri poaristotelskega modroslovja svoje šole, in tem je Plutarh († okoli 431) pridružil še novoplatonsko šolo. Za Proklom (r. 410 v Bizancu, umrl v 75. l. svojega življenja), v katerem je novoplatonizem v formalnem oziru dosegel svoj vrhunec, je ta šola le-še životarila v njegovih učencih Marinu, Izidoru, Zenodotu in Damasciju. V tem času je prišel Boëtij v Atene, a takratni novoplatonizem, očitno že blizu neizogibnega propada, ga s svojim vrtanjem in smešnimi sanjarijami ni mogel očarati. Marsikaj je pač povzel iz novoplatonizma, njega ustanovitelj, Plotin mu je vrlo važen filozof (»gravissimus philosophus«)³, in se po pravici smatra novoplatonikom, vendar je jako zmeren in se rajši oklepa Platona in Aristotela. K tema prvakoma grškega modroslovja so ga napotile novoplatonske šole same, v katerih so po navodilu Amonijevem marljivo čitali in razlagali Platona in Aristotela. Razven teh je posebno čislal Pitagora in Cicerona.

Pri novoplatonizmu se je učil tudi visoko čislati matematiko, a tudi v drugih strokah je bil veščak, kakor svedočijo njegovi spisi.

¹ Zeller, Grundriss der Geschichte der griechischen Philosophie. Leipzig 1898, str. 316. — ² De Consol. philos. l. II. pros. 3. — ³ V uvodu h knjigi »De divisione«.

Kakor bi bil slutil, da bode na zahodu kmalu zamrlo razumevanje grških veleumov, je hotel presaditi plodove grškega duha na latinska tla. Že njegov vrstnik Kasiodor ga hvali¹, da je s svojimi prevodi storil Latincem pristopne: muzika Pitagora, astronoma Ptolemeja, aritmetika Nikomaha, geometra Euklida, teologa Platona, logika Aristotela, mehanika Arhimeda in druge Grke. Že ta kratka opazka nam kaže obsežnost njegove izobrazbe kakor tudi važnost za zahodno kulturo.

Iz drugega pisma, ki ga je kralj, oziroma Kasiodor v kraljevem imenu, pisal Boëtiju, zvemo, da je bil slovit tudi kot mehanik. Ko je namreč burgundski kralj prosil Teodorika za umetno vodeno uro, se je ta obrnil na Boëtija kot veščaka v tej umetnosti, češ, s tem lahko stori veliko uslugo državi, ker bodo barbari občudovali našo umetnost in imeli tem večje spoštovanje pred nami. »Daj se spoznati tudi v onem delu sveta, kamor dospeti nisi mogel. Naj spoznajo po tebi zunanja ljudstva, da imamo take odličnjake, kakršni se berejo pisatelji«. In ko je frankovski kralj prosil Teodorika, naj mu za njegov dvor pošlje večšega citraša, se je zopet obrnil na Boëtija kot izurjenega muzika, da poišče primernega moža.

Vrhutega je bil Boëtij nadarjen pesnik in izvrsten govornik; govoril je dobro grški in latinski, poznaval je natanko tudi rimsko pravo. V svojem bogatem znanju pa ni bil skop in suhoparen pedant, marveč moder, radodaren, delaven mož; veselje do življenja in dela, podjetnost in moška krepkost dije iz njegovih del. V nravnem oziru ga je dičil kremenit in čist značaj, kakršnega treba iskati. Njegov patricijski ponos je bil združen z veliko požrtvovalnostjo za občni blagor. Njegov pravni čut je bil nepodkupljiv. Imel je tedaj vse vrline in sposobnosti velikega učenjaka in velikega državnika.

Senator Simah se je lahko veselil svojega gojenca, dal mu je celo svojo hčer Rusticijano za ženo. Tudi kralj Teodorik je kmalu spoznal njegove izredne vrline srca in uma ter ga je že pred l. 507. povzdignil v patricija. Poveril mu je mnoga zelo važna in častna poslanstva, l. 510. pa ga je imenoval konzulom. Na dvoru je imel Boëtij velik ugled, kralj mu je popolnoma zaupal, on pa je tudi svojo modrost in veljavo vedno uporabljal v občni blagor. Ko sta tako državno krmilo modro ravnala dva velika moža, Boëtij in Kasiodor, Italija ni čutila trde pesti barbarskega vladarja. Ukaželjni in dobromisleči kralj vzhodnih Gotov je sklenil nekako premirje med rimskim ljudstvom in novodošliimi robotimi gosti. Dasi je bil kralj s svojimi Goti arijanske vere, domačini pa katoličani, ni vendar verska razlika motila dobrega

¹ Var. epist. I. 45.

² Migne, Patrolog. LXIII. 565.

»Voditelj« II.

razmerja. Mnogoteri reskripti iz peresa kraljevega kancelarja Kasiodorja pričujejo, kako skrbno je Teodorik čuval spomenike rimske umetnosti, in je ta duhovit barbar sploh imel več zmisla za njih ohranitev kakor takratni izžemani rimski prebivalci sami. Pod blagodejnim vplivom svojih velikih dveh državnikov je kralj tudi očetovsko skrbel za ubožno rimsko ljudstvo, deleč mu žita, tako da si je Rim pod njegovo vlado mogel zopet za nekaj časa pridejati naslov: Felix Roma¹.

Boëtij je bil prepričan, da se ni rodil le za sebe, marveč tudi za človeško družbo, zatorej je svoje velike zmožnosti rad posvetil v prid občne blaginje. S svojim mogočnim vplivom in strogim pravicoljubjem je mnogokrat obvaroval posameznike in cele pokrajine pred uimo grabežljivih dvorskih uradnikov. S svojim pravičnim in modrim ravnanjem si je pridobil naklonjenost vseh poštenih in miroljubnih državljanov, hudobneži so se ga pa bali in ga natihoma smrtno sovražili.

Vrhunec svoje slave in moči je Boëtij dosegel l. 522, ko ga je kralj imenoval »magistra officiorum«, njegova dva, še maloletna sina pa za konzula. A kmalu potem nastopi žalosten preobrat v mišljenju in vladanju kralja Teodorika.

Njegovo milo in pravično ravnanje s katoliškimi podložniki se je prelevilo v strastno sumničenje in kruto preganjanje. Povod je bojda dal carigrajski dvor. L. 523. je izdal cesar Justin strog ukaz zoper arijance. Upal je s tem najbrž pritegniti na svojo stran proti arijanskim gospodovalcem grški in latinski živelj v Italiji, ki je bil katoliške veroizpovedi. Nastop bizantinskega cesarja je pa močno razkačil Teodorika, ki že itak ni Rimljanom popolnoma zaupal, a sedaj se mu je vzbudil sum, da se v Rimu pripravlja zarota proti njemu.

Verski in politični nagibi so čisto razburili kralja, začel se je čutiti tujca med tujci; njegova barbarska narava je s kruto silo bruhnila na dan in zadušila njegove lepe duševne vrline; s krvjo je popisal zgodovino zadnjih let svojega vladanja.

Veleumni, po duhu Boëtiju sorodni Kasiodor je zapustil ravenki dvor ter se umaknil na svoje posestvo v Kalabriji, kjer je s svojimi tovariši živel prav po samostansko, zabavajoč se z znanostjo. Na njegovo mesto pa pride surovi višji državni uradnik Ciprijan in zavihan judovski pravnik Simah².

Teodorik je sumničil rimski senat, da je v zvezi s carigrajskim dvorom, iskal je le povoda, da izlije čezenj svojo jezo. Kar si je želel, je kmalu našel. Njegovi dvorniki, sami propadli ljudje, so mu zato-

¹ Ferd. Gregorovius, Geschichte der Stadt Rom. I. 293.

² Ki seveda ni istoveten s tastom Boëtijevim enakega imena.

žili konzularca Albina veleizdajstva, ker da je pisal tajna pisma na carigrajski dvor. Senca je padla na ves senat. Boëtij, glava senata, pohiti nemudoma h kralju v Verono, da reši Albina in opere senat. Zanašal se je na svoj veliki ugled in naklonjenost pri kralju, a upanje ga je bridko prevarilo. Njegova beseda pred kraljem je bila nekoliko drzna, presmela, češ, »če je Albin kriv, cesar ga dolžijo, storil sem to jaz, storil je ves senat ž njim.«

Kralja je še to bolj razdražilo in utrdilo v sumu; vso krivdo je sedaj zvrnil na Boëtija ter ga vrgel v ječo.

Nenadni padec iz solnčne višave v brezno bede in gorja je močno potresel dušo ponosnega senatorja. V temni in zaduhli ječi se spominja minulih lepih dni in se mu toži zlasti po krasni knjižnici v njegovi palači, kjer je ves srečen najlepše trenutke posvečeval muzam in filozofiji. V tej žalostni in prisiljeni brezdelnosti je izlil svoja čustva in krilate misli v krasno delo »o tolažbi modroslovja«, ki je brezdvomno njegovo najlepše delo, četudi ne izraža njegovega celotnega filozofskega naziranja. Že prej je bil v uvodu k razpravi o pogojnem silogizmu pisal, da v proučevanju raznih filozofskih ved nahaja največjo tolažbo življenja, sedaj v ječi mu je res modroslovje tolažnica v bridkih urah.

V ječi v Paviji je moral tičati dalj časa, da je mogel dovršiti to delo. Kraljeva jeza se pa ni utolažila, zato so že skrbeli Boëtijevi sovražniki, ki so sedaj ponosno dvignili glave. Ne da bi ga zaslišal ali mu dal priložnost, se zagovarjati, dal ga je kralj na natezalnici grozno mučiti in vsled prestanih muk je veliki mož izdihnil dušo (najbrž) l. 524.

Teodorika so pač morda državni oziri silili kaznovati mogočnega državnika, a njegovo postopanje je nepostavno, krivično, prav barbarško in je črn madež v življenju Teodorikovem. Ne da se tajiti, da je Boëtij bil z dušo in telesom Rimljan in ko takemu mu pač ni moglo biti posebno pri srcu tuje, barbarško gospodstvo nad njegovo slavno in lepo domovino. Saj je minolo še komaj pol stoletja, kar je padlo zahodno rimsko cesarstvo pod barbarškimi udarci, ideja rimskega imperija in njegovega veličja, je bila še preživja, in ni čuda, če je plemenitemu Rimljanu tlela v srcu želja in težnja, da bi se vrnili ponizani Romi dnevi nekdanje slave in prostosti.

Kot klasično izobražen Rimljan rabi v svojih spisih z neko indignacijo besedo »barbar« in med svojimi zaslugami za domovino s ponosom našteva plemenite Rimljane, katere je bil obranil pred »psi« kraljevske palače, t. j. lakomnimi dvorskimi činovniki gotskega pokolenja. Politične nagibe navaja on sam kot glavni vzrok nemilosti in nesreče, a dolžili so ga tudi čarodejstva, češ, da je v zvezi z demo-

nom dosegal visoke časti in službe¹. Zelo verjetno je, da so na obdobje vplivali tudi verski motivi, ker je v takratnih razmerah verski in politični moment bil tako prepleten, da ju je bilo težko ločiti.

Ista žalostna usoda je kmalu zadela tudi Boëtijevega tasta, sivolasega, vsled zetove tragične smrti globoko užaljenega Simaha, ki pač ni bil drugo kriv, kakor da je bil Rimljan in v krvni zvezi z Boëtijem. Teodorik se je bal vplivnega moža, da bi se utegnil maščevati za Boëtija, zato ga je brez daljnega povoda spravil s pota. A njegova krvava senca poslej kralju ni dala več miru.

2. Boëtijevi spisi.

Kakor je Boëtij kot državnik bil zavzet za občni blagor, tako se je tudi v pisateljstvu držal načela, da je vsaka dobrina in vrlina tem lepša, če mnogi vedo za njo, in je v tem imel nekak prijeten užitek, da svojega obsežnega znanja ni zadržal v sebi, marveč ga radodarno priobčil drugim v svojih spisih². Po pravici pravi o njem Priscijan Grammaticus, da je dosegel vrhunec poštenosti in učenosti³.

Za Boëtija so se zanimali skoro vsi znameniti možje in radi prebirali njegove spise. V Migne-ovi izdaji so mnoge častne izjave raznih mož o Boëtiju od l. 500 do 1779; iz vsakega stoletja se dobé svedočanstva, kako se je čislal Boëtij. Tudi v 19. stoletju se je o njem prav mnogo pisalo. Šlo se je zlasti za pristnost nekaterih del, ki nosijo ime Boëtijevo; s tem je bilo v zvezi drugo vprašanje, ali je Boëtij bil sploh kristjan.

Kar se tiče zadnjega vprašanja, se sedaj smatra kot rešeno in lahko rečemo z dr. Erdmannom; »Es ist sogar, allerdings gewiss mit Unrecht, bezweifelt worden, ob er Christ war«⁴. Zunanjo zvezo s cerkvijo pripoznava tudi Ed. Zeller, dasi sicer misli, da je njegova prava religija bila filozofija⁵. Zgodovinar Ferd. Gregorius tudi kar nič ne dvomi o Boëtijevem krščanstvu, marveč še celo njegovo pravovernost navaja kot eden izmed vzrokov, da je prišel v nemilost pri arijanskem kralju⁶.

Zadostuje tedaj, da tukaj podamo le pregled tega znanstvenega boja, natančneje razmotrivanje tega vprašanja sploh ni namen temu spisu.

L. 1871. je R. Peiper izdal v Lipskem Boëtijevo delo »Philosophiae consolatio«, ki se sploh sme smatrati za najboljšo izdajo, kar jih je doslej zagledalo svet. Pridejal je tudi pet teologičnih spisov: 1. De sancta trinitate; 2. Utrum pater et filius et spiritus sanctus de divinitate substantia-

¹ De Consol. philos. l. I. prosa 4.

² Uvod k razpravi o hipotet. silogizmu. Migne, LXIV. 831.

³ Migne, LXIII. 563.

⁴ Grundriss der Geschichte der Philosophie. Berlin 1896. I, 260.

⁵ Grundriss der Geschichte der griechischen Philosophie. Str. 316.

⁶ Geschichte der Stadt Rom, I. str. 307—308.

liter praedicentur; 3. Quomodo substantiae in eo, quod sint, bonae sint, cum non sint substantialia bona; 4. De fide catholica; 5. Contra Entychen et Nestorium. Prve tri je Peiper priznal za pristne, ostala dva za podvržena. Drugi so pa že pred njim zanikali pravotnost vsem tem spisom, češ, v njih se nahajajo nauki, ki se ne vjemajo z drugimi gotovo pristnimi spisi Boëtijeve, zlasti s »tolažbo modroslovja«, ki je brezdvomno Boëtijevo delo. Torej oni spisi niso njegovi in se tudi zunanje za njegovo avtorstvo ne dajo navesti zadostni dokazi¹. Arnold², Hand in Obbarius so pa celo trdili, da Boëtij sploh ni bil kristjan, marveč pagan. Obbarius nahaja v »tolažbi modroslovja« panteizem in o pisateljevem paganstvu prav nič ne dvomi. Slično trdi dr. H. Ritter³, da je bil Boëtij nasproti krščanstvu ne le indiferenten, ampak mu celo sovražen. Tudi Teuffel se tako izraža⁴, da je Boëtij bil indiferenten nasproti vsaki pozitivni religiji in da se je le iz praktičnih razlogov varoval polemično nastopiti proti krščanski veri. Enako dr. Ebert⁵, ki ga imenuje kristjana le po imenu. Bolj nedoločna je izjava dr. Windelbanda⁶, kateremu je Boëtij novoplatonski filozof, ki je sicer pripadal h krščanstvu, a je v svojem spisu »de consolatione philosophiae« zajemal dokaze le iz stare klasične filozofije.

Za krščanski značaj Boëtijev se je potegnil — sicer ne posebno srečno — G. Baur⁷, posebno odločno in spretno pa slavni dunajski jezikoslovec dr. Karol Schenk v 18. skupščini nemških filologov l. 1859. Tudi Suttner⁸, Prietzel⁹, Schündelen¹⁰ in dr. Hildebrand¹¹ so odločni zagovorniki Boëtijevega krščanstva. Hildebrand smatra Boëtija za kristjana tako po zunanji zvezi s cerkvijo kakor tudi po znotranjem prepričanju, dasi je v znanstvenem oziru bolj filozof kakor teolog.

Vprašanje, je-li bil Boëtij goreč kristjan ali mlačen in malomaren, kristjan po znotranjem prepričanju ali le zunanje, je v resnici prisiljeno in brez stvarne zgodovinske podlage. V njegovem življenju in v njegovih spisih se ne nahaja ničesar, kar bi bilo nasprotno krščanstvu. Svojevoljno stavljati nesoglasje med njegovo zunanje ravnanje in pisanje pa znotranje prepričanje, se pravi, sumničiti ta priznana veliki in čisti značaj. Biti kristjan in zraven pristaš novoplatonizma ter zajemati dokaze iz grške filozofije, to dvojno se nikakor ne izključuje, kar nam spričuje nebroj vzgledov v zgodovini patristične literature.

¹ Tako Nitzsch, *Das System des Boëthius und die ihm zugeschriebenen theologischen Schriften*. Berlin 1860.

² Protestantiski mistik in pietist († 1714) v »Unparteyische Kirchen- u. Ketzehistorie. Frankfurt 1700. Str. 260.

³ *Geschichte der christlichen Philosophie*. Hamburg 1841. II., 582.

⁴ *Geschichte der römischen Literatur*. 4. Aufl. Leipzig 1882. Nr. 478.

⁵ *Geschichte der christlich-lateinischen Literatur*. Leipzig 1874. I, 466.

⁶ *Handbuch der classischen Alterthumswissenschaft*. Nördlingen 1888, V, 1. Str. 334.

⁷ *De A. M. S. Boëthio christianae doctrinae assertore. Disputatio theologica*. Darmstadt 1841.

⁸ *Boëthius, der letzte Römer*. Eichstädt 1852.

⁹ *Löbauer Programm* 1879.

¹⁰ *Theologisches Literaturblatt* 1869, 1871.

¹¹ *Über Boëthius und seine Stellung zum Christenthum*. Breslau 1885.

Odločilnega pomena v tej zadevi je jednat Usenerjev spis¹ za filološko skupščino v Wiesbadenu l. 1877, v katerem je s solidnimi razlogi dognana pristnost teologičnih spisov Boëtijevih. Usener opozarja zlasti na važen odlomek Kasiodorjevega sicer izgubljenega spisa, v katerem ta svojemu sovrstniku izrecno pripisuje teologične spise: »Pisal je knjigo o sv. Trojici in nekaj dogmatičnih poglavij pa knjigo proti Nestoriju.« G. Scheps je sicer skušal vzbuditi dvome o pravotnosti tega odlomka (*Neues Archiv* XI, 125—140), a njegovo izvajanje nima pozitivnih razlogov in tudi ni našlo odmeva v strokovnjaških krogih.

Več ali manj neodvisno od prepira nemških učenjakov sta se za pristnost Boëtijevih teologičnih spisov in za njega krščanstvo odločno potegnili Francoza Bourquard² in akademik Gaston Boissier v seji francoske akademije »des inscriptions et belles lettres« dne 5. julija 1889. Boissier smatra teologične spise pod B. imenom za nedvomno pristne ter opozarja na mnogotere nalične vzglede v razgovorih sv. Avgušтина itd., kjer se mesto sv. pisma navajata Platon in Ciceró, in da torej ni nič čudnega, če v »tolažbi modroslovja« ne nahajamo dokazov iz sv. pisma.

Oglejmo si sedaj posamezna dela Boëtijeva³. Na prvem mestu so Boëtijevi logični spisi, prevodi in komentarji k Porfiriju in Aristotelu. Po svojih logičnih spisih je Boëtij postal učitelj srednjemu veku, njegovo filozofsko nazivoslovje je še večinoma dandanes v veljavi, zlasti v logiki. Od njega je dobil evropski zahod Aristotelove logične spise že dolgo prej, ko so Arabci prinesli v Evropo Aristotela. Vsaj do konca 12. veka je bil Boëtij poglavitni vir aristotelizma, smatrali so ga enakega Aristotelu, da, celo večjega. Poleg aristotelizma je po Boëtiju prešlo v srednjeveško modroslovje in bogoslovje tudi nebroj drugih idej: platonskih, stoiških, pitagorejskih, avgušćinskih⁴. Sledove »zadnjega Rimljana« nahajamo v srednjem veku na vsaki stopinji, on je nekak posredujoč člen med grškim in latinskim svetom, ki sta se tekom srednjega veka ločila in izobličila v dva ločena tabora vzhodno-grške in zahodno-rimske omike ter dobila konkretno obliko v ločitvi vzhodne in zahodne cerkve.

a) Logični spisi.

Ko se začne svitati na zahodu filozofsko-teologično raziskovanje in zidati ono velikansko poslopje, kateremu je Tomaž Akvinski po-

¹ Anecdote Holderi. Lipsiae 1877.

² De A. M. S. Boethio christiano viro, philosopho ac theologo. Paris, 1877.

³ Boëtijeva dela so se ohranila v mnogobrojnih rokopisih od 9. do 16. stoletja. Prva tiskana izdaja (editio princeps) Boëtijevih del je izšla v Benetkah leta 1491, 1492, potem v Bazelju l. 1546, 1570; najpopolnejša je za sedaj izdaja Migne-va »Patrologiae Cursus completus . . .« vol. LXIII, LXIV, kjer se nahajajo tudi Boëtijev podvrženi spisi.

⁴ M. de Wulf, Histoire de Philosophie médiévale. Louvain 1900, str. 162. — »Boèce est le canal qui transmet aux scolastiques les éléments les plus divers que l'on rencontre plus tard, triés pa l'éclectisme, dans les synthèses du XIIIes.« Ibid.

stavil krono na glavo, se rabi kot vzgojevalni pripomoček Boëtijev prevod Uvoda (Isagoge) Porfirijevega in njegov komentar. Porfirijev Uvod je zelo važen za razumevanje Aristotelovih kategorij. Boëtij ga je dvakrat obdelal.

Po svojem povratku iz Aten je na prošnjo prijatelja Fabija razložil Porfirijev »Uvod« na podlagi Viktorinovega prevoda (pred l. 510). Ker je pa zapazil, da je Viktorinov prevod v marsičem pomanjkljiv, ga je pozneje sam prevedel in razložil v 5 knjigah, dočim je razlaga Viktorinovega prevoda razdeljena v dva dialoga. Za umevanje Aristotelovih kategorij sta ta dva spisa še dandanes zelo poučljiva. Tu se najprej podajajo splošna hermenevtična pravila za razlaganje katerekoli knjige. Če hočeš razlagati kako knjigo, se moraš ozirati na šest reči: 1. namen knjige (*σκόπος*), 2. korist (*χρήσιμον*), 3. razporedbo (*τάξις*), 4. pravotnost (*γνήσιον*), ali je knjiga res od onega pisatelja, kateremu se pripisuje; 5. naslov knjige (*ἐπιγραφή*), 6. h kateremu delu modroslovja spada po svojem namenu (*εἰς ποῖον μέρος φιλοσοφίας ἀνάγεται*).

Potem nam Uvod poda pojem in razdelitev modroslovja, čemur Boëtij pritrjuje in še to natančneje razlaga. Modroslovje je ljubezen, teženje (studium), prijateljstvo modrosti, a ne one modrosti, ki se kaže v mehaničnih spretnostih in umetnijah, marveč modrost, ki ničesar ne potrebuje, je živahen um (*vivax mens*) in prvotno počelo vseh stvari (*rerum primaeva ratio*). Ta ljubezen modrosti je razsvetljevanje uma, ki izhaja od čiste modrosti, je nekaka vrnitev duha v samega sebe, tako da je ljubezen do modrosti hkrati težnja po božanstvu in prijateljstvo čistega duha. Iz te modrosti se rodi resničnost v mišljenju in čistota v dejanju. — Kakor je razvidno, je to bolj poetičen opis imena filozofije kakor pa nje stvarna opredelba.

Porfirij in ž njim tudi Boëtij deli modroslovje v teoretično in praktično. Teoretično se deli zopet v tri dele: de intellectibilibus, de intellegibilibus, de naturalibus. Naziv »intellectibilia« si je Boëtij sam skoval in misli pod tem oni del modroslovja, ki so ga Grki imenovali teologijo. »De intelligibilibus« pa imenuje oni del modroslovja, ki govori o posredujočih vzrokih (v zmyslu Aristotelove kozmologije) med božanstvom in pozemeljskimi telesi, to so duhovi čistejše podstati in tudi človeške duše; tretji del »de naturalibus« pa obsega znanje o telesih in ga Boëtij imenuje fizijologijo.

Tudi praktično modroslovje se deli v tri dele: 1. nraoslovje, 2. nauk o državi, 3. nauk o družini. Da se pa vsi ti deli morejo prav obravnavati in umevati, je pred vsem potrebna ona umetnost, ki jo Grki imenujejo logiko, ki jo nekateri prištevajo k modroslovju, drugi jo pa smatrajo le za pripomoček in pripravo k filozofiji.

Pravi red v pouku zahteva, da se najprej prouči Aristotelova knjiga o kategorijah, a da se more umevati to Aristotelovo delo, ki govori o podstati in deveterih vrstah pritik (*accidentia*), je treba pred vsem umeti temeljne pojme roda (*genus*), vrste (*species*), razlike (*differentia*), lastnosti (*proprium*), in pritike (*accidens*), zato se tudi po pravici imenuje Porfirijeva knjiga »Uvod«, ker učenca v resnici uvaja v Aristotelovo logiko.

Omenjeni pojmi se torej obravnavajo v obeh Boëtijevih spisih, njegov in Aristotelov nauk je še sedaj veljaven v naših logičnih knjigah.

Omeniti je še, da Porfirij in Boëtij v tej razpravi stojita bolj na peripatetičnem kakor platonskem ali stoičnem stališču. Naš um spozna stvari čutom podvržene in iz teh si dela pot do spoznavanja nadčutnih, netelesnih reči. Čutno spoznanje (izkustvo) mu je trdno stalo, raz katerega se povspenja višje in višje do netvarnega reda.

To je smer Aristotelove filozofije in je podlaga tudi Boëtijevemu modroslovju.

Pristopimo sedaj k Boëtijevim razlagam Aristotelovih spisov.

Stoa in akademija ni mogla zadovoljiti njegovega duha, zatekel se je torej naravnost k prvakom grškega modroslovja, k Platonu in Aristotelu. Takratni svet je čutil, da so mu moči opešale, da so mu krila strta za samostalen vzlet, delotvorna moč grško-rimskega genija je presihala. Tudi od velikega duha Boëtijevega bi bilo kaj nemogočega tirjati, če bi pri njem pričakovali izviren, samostalen, velik modroslovni sestav, ki bi mogel biti mejnik nove dobe v zgodovini modroslovja. V kulturni zgodovini narodov so dobe živahne podjetnosti in delotvornosti, pa tudi dobe, ko se skuša pridobljeno ohraniti in uživati. Tega zgodovinskega zakona se ne more popolnoma izogniti tudi največji duh. Tako je tudi z Boëtijem. Njegov načrt je bil, prestaviti in razložiti spise Aristotelove in Platonove ter njune sestave obdelati, zenačiti in spopolniti. Sred splošnega propadanja mu je posebna slast, uživati in tudi drugim priobčevati sadove grško-rimskega duha. Prevedel je bojda vse Aristotelove spise in nekaj Platonovih dialogov, obljubil je tudi spis o soglasju med Platonovim in Aristotelovim sestavom; ali je to izvršil, ni znano in je malo verjetno, ohranili so se nam le prevodi in komentarji Aristotelovih logičnih spisov.

V razlaganju Aristotelovih spisov se Boëtij drži reda¹, ki ga zahteva logična metoda. Kdor hoče umeti Aristotelovo metafiziko, fiziko in etiko, se mora prej seznaniti z njegovo logiko. Vrhunec logike pa je v dokazu in zaključku (silogizmu), ta pa ima obliko stavka, stavek

¹ Ne v kronološkem oziru, marveč v metodičnem, po katerem bi se naj učeneč ravnal.

pa obstoji iz besed, oziroma pojmov, torej je treba najprej spoznati in opredeliti pomen besed in pojmov. Besede pa, ki izražajo pojme, so brezštevilne, zato je so zvrščene v 10 skupin ali kategorij; ta razdelitev je najboljše in se sploh ne da misliti pojem, ki bi se ne dal zvrstiti pod katero izmed teh skupin. Na prvem mestu je torej razlaga Aristotelovih kategorij.

Preden začne s kategorijami, določi kaj je »aequivocum« (enako-rečno), »univocum« (enorečno) in »denominativum« t. j. stvar, ki je nečesa deležna, dobi od tega ime n. pr. pravičen od pravičnosti. V 4 knjigah podaje prevod Aristotelovega spisa s kratko razlago k posameznim kategorijam: podstat (substantia), kolikost (quantitas), odnos (relatio), kakovost (qualitas), dejanje in trpnost (facere et pati), položaj (situs, $\alpha\epsilon\iota\sigma\theta\epsilon\iota\varsigma$), kraj in čas (ubi et quando), držanje (habere, $\epsilon\chi\epsilon\upsilon$); v 4. knjigi je pa govor o protivnih pojmi, potem o pojmu prej in slej, o istočasnih pojmi (de modis simul) pa o vrstah gibanja (de speciebus motus): rojenje (generatio), ginjenje (corruptio), rast (augmentum), zmanjšanje (diminutio), predrugačenje (alteratio), prostorna sprememba in načini držanja. Natančneje analizo moramo opustiti, sicer bi nam razprava narastla v obsežno logično knjigo. — Ta spis je iz l. 510.

Najostroumnejši in najboljši med logičnimi spisi Boëtijevimi je razlaga k Aristotelovemu spisu o razlaganju ($\pi\epsilon\tau\epsilon\iota\ \epsilon\pi\alpha\gamma\gamma\epsilon\iota\alpha\varsigma$, de interpretatione), ki je na drugem mestu v Aristotelovem »Organu«. Komentar k temu spisu je Boëtij priredil v dveh izdajah (editio prima, seu minora commentaria, ed. secunda, seu maiora comment.); prva (2 knjigi) je namenjena začetnikom v modroslovju in podaje večinoma le besedni zmisel Aristotelovega besedila. Druga izdaja (6 knjig) je veliko bolj obširna in rešava razne potežkoče, ki predpostavljajo že večjo izobrazbo v modroslovju.

Knjiga o »razlaganju« je imela v peripatetični šoli velik ugled, a kakor Boëtij sam priznava, je med vsemi Aristotelovimi spisi najtežja zaradi visokosti in ostrine misli pa kratkoče v izrazih. Aristotel v tem spisu zelo natančno raziskuje prosti stavek, in Boëtij razjašnjuje skoro povsod z besedami Aristotelovimi, le bolj jasno in obširno, kakor pravi v uvodu k 4. knjigi druge izdaje, njegov nauk o znakih (de signis), o imenu (samostavniku), o glagolu (de verbo), o stavku (de oratione), o osebku in povedku, o trditvi in zanikanju, razne oblike trdivnih in nikavnih, protivnih in protislovnih stavkov, ne pa o pogojnih (hipotetičnih) stavkih.

Tretji člen Aristotelovega »Organa« so Analytica priora et posteriora. Teh dveh spisov imamo od Boëtija le prevod. V prvem spisu

(2 knjigi) je govor o zaključku (silogizmu) v raznih oblikah, v drugem (tudi 2 knjigi) pa o dokazih, o dobri opredelbi in razdelitvi.

Spisal je pa Boëtij tudi posebno temeljito razpravo o kategoričnem silogizmu (2 knjigi), z obširnimi uvodom, istotako o pogojnem (hipotetičnem) silogizmu (2 knjigi), ki ga Aristotel sploh ni obravnaval. V uvodu k temu spisu piše svojemu prijatelju, da je o tem predmetu našel le malokaj pri Grkih, pri Latincih pa nič, zatorej se je sam lotil dolgega in težavnega dela. Teofrast govori o pogojnem silogizmu le čisto splošno, Eudem sicer obširneje, vendar je tudi on zasejal le semenje, iz katerega pa ni dobil sadu.

Dalje imamo od Boëtija logičen spis o razdelitvi, dočim spis o opredelbi, ki se nahaja med Boëtijevimi spisi, po sodu H. Usenerja ni Boëtijev, marveč Marija Viktorina¹.

Boëtij nam je podal tudi prevod Aristotelovega spisa »Topica«² (o dokazih verjetnosti, 8 knjig) in o sofistčnih sklepih (2 knj.). Tako torej imamo pri Boëtiju ne le cel Aristotelov »Organon«, marveč ž njegovimi dostavki nekak prvi kompendij logike. Z malimi izjemami današnje logične knjige niso drugo kakor izvleček iz Boëtijevih del, oziroma Aristotela, »očeta logike«.

Med rimskimi modroslovci je bil Boëtiju posebno priljubljen Cicero, razložil je tudi njegov spis Topica, a izgubil se je precejšen del 6. knjige in cela 7. knjiga³. Ciceronova Topica spadajo bolj v retoriko, kakor v modroslovje, ker so le razlaga in naobračba enako imenovanega Aristotelovega spisa v govorniške svrhe. O razmerju med Aristotelovim spisom in Ciceronovim pa razpravlja Boëtij še v posebnem delu: »de differentiis topicis« (4 knjige), kjer kaže odkod mora zajemati svoje dokaze modroslovec in odkod govornik.

Odvetniškemu govorništvu je namenjen tudi kratek spis »Locorum rhetoricorum distinctio«; ozira se na Ciceronov spis Rhetorica knj. II., 9 id. ter kratko razpravlja o okoliščinah, ki spremljajo čin in na katere se je govorniku ozirati.

b) Teologični spisi.

1. O sv. Trojici: »Quomodo Trinitas unus Deus ac non tres dii«. Delo je posvečeno tastu Simahu. V 6 poglavjih razpravlja katoliški nauk o sv. Trojici, opiraje se na Avguština, češ, naj čitatelji vidijo,

¹ O. Bardenhewer, Patrologie. Freiburg i. B. 1894. 388.

² Komentar k temu spisu se je izgubil.

³ Prim. Th. Stangl, Boëthiana vel Boëthii commentariorum in Ciceronis Topica emendationes ex octo codicibus haustae et auctae observationibus grammaticis. Gotha 1882.

ali je seme dokazov iz Avguštinovih spisov pri njem rodilo kaj sadu. Priznava nadrazumno visokost te resnice, sicer pa ne jemlje dokazov iz sv. pisma in očetov, marveč bolj dialektično razglablja zadevna vprašanja. Če imamo to pred očmi, se ne bomo čudili, če v »tolažbi modroslovja« govori bolj kot filozof kakor kot krščanski teolog.

Boëtijev spis o sv. Trojici je v 12. stoletju razlagal slavni Gilbert Poretanski († 1154); njegov komentar, ki je svoj čas vzbudil velik učenjaški boj na Francoskem, je pridejan Boëtijevemu spisu v Migne-ovi izdaji (LXIV, 1255—1300).

2. V drugi knjigi: »Utrum Pater et Filius et Spiritus Sanctus de divinitate substantialiter praedicentur«, dialektično razmotruje razmerje med tremi božjimi osebami in bistvom božjim. Ta kratek spis je posvečen Janezu, diakonu rimske cerkve. Tudi k temu spisu je Gilbert sestavil komentar, a pri tem zagazil v zmoti, ki je bila obsojena v remskem koncilu l. 1148 in jo je preklical.

3. Ali je Boëtijev tudi kratek sestavek »de fide catholica« ali »brevis fidei christianae complexio«, ni popolnoma dognano¹. Obsega kratko nauk o Bogu, odrešenju in prihodnjem življenju, a razumljenje Nestorijevega in Eutychovega nauka se ne strinja prav z nazori v naslednjem spisu; v nekaterih rokopisih tudi manjka.

4. Po obsegu in vsebini Boëtijev najvažnejši teologični spis je knjiga o dveh naravah (v Kristusu) proti Eutychu in Nestoriju, naslovljena na imenovanega diakona Janeza. Po mnenju izdajatelja v Migne-u (LXIV, 1339 op.) je to delo spisano l. 512. Papež Simah je bil sklical sinodo v Rim, na kateri se je obravnavalo o Nestorijevi in Eutychovi zmoti. Navzoča sta bila najbrž tudi Boëtij in njegov tast Simah. Mnogi, teologično malo izobraženi udeleženci sploh niso razumeli, zakaj se gre. Zato je Boëtij spisal to delce, pojasnil preporno vprašanje in oba nasprotnika zavrnil. Iz tega dela vidimo, kako živo se je Boëtij zanimal za takratna aktualna vprašanja, ki so vznemirjala duhove. Gilbert je i k tej knjigi spisal obširen komentar (Migne LXIV, 1353—1412).

Ti spisi so imeli v srednjem veku zelo velik ugled, iz njih so se krščanski bogoslovci učili, kako treba uporabljati v dogmatičnih vprašanjih Aristotelovo logiko. V nauku o sv. Trojici in v kristologiji se Tomaž Akvinski opira na Boëtijevo razlago o podstatih, osebi, naravi in drugih ontoloških pojmi.

Boëtijeva opredelba osebe: »Persona est rationalis naturae individua substantia«, ki je podaja v knjigi o dveh naravah, je dobila

¹ Berti, Sutner, Schündelen mislijo, da ta spis spada kot 2. del h »Consolatio philosophiae«, kar se pa ne da s tehtnimi razlogi podpreti.

splošno veljavo v modroslovju in bogoslovju. Tomažu Akv. služi kot podlagapri nauku o sv. Trojici; o njej razpravlja v 1. čl. 29. kvestije prvega dela *Summ. theol.*, navaja proti njej pet potežkoč ter jo razlaga in brani. V drugem članku razpravlja Tomaž, je-li oseba isto, kar podstat (*hypostasis*), samobit (*subsistentia*) in bistvo (*essentia*), odločilen je tudi tu Boëtijev nauk, da je nekaj drugo podstat in drugo samobit. Glede vprašanja, se li sme sploh v božanstvo zanašati pojem osebe (čl. 3.) navaja več potežkoč iz Boëtija, iz katerih bi se dalo sklepati nasprotno, zlasti je delala potežkoče Boëtijeva definicija osebe, ki se navidezno ni dala obrniti na osebe božje, ker v Bogu ni materije, ki je (po tomističnem nauku) princip individualnosti in ker v Bogu ni diskurzivnega spoznanja. Ker pa vendar oseba znači najvišjo stopnjo popolnosti (*significat id, quod est perfectissimum in tota natura*), zatorej mora biti tudi v Bogu, ne po tem, od koder ime prihaja, ampak po tem, kar ime znači. V tem zmyslu pojasni izreke Boëtijeve, ki se zde nasprotni temu. Istotako sloni popolnoma na Boëtiju važen članek (4.), da ime oseba znači v Bogu odnos (*relatio*).

Tudi v III. delu *S. th.*, v nauku o včlovečenju je vzeta za podlago Boëtijeva opredelba narave in osebe¹, enako Boëtijev nauk o podstati in pritikah pri evharistiji².

V metafizično področje spada spis *de hebdomadibus* ali »*Quomodo substantiae in eo quod sint, bonae sint, cum non sint substantialia bona.*« Naslovljen je ta spis po Varronovem spisu o sedmerih slavniih možeh, Boëtij pa govori o 7 težkih vprašanjih. V tej razpravi razmotruje najprej splošno, kaj je eno in dobro, kako pridevamo povedek dobrote raznim podstatim, ki niso dobro samo; vmes zasega v same korenine panteizma. Dobro določuje z Aristotelom kot to, po čemur vse teži. — Gilbert je razložil tudi to delo (Migne, LXIV, 1313—1334), mnogo se je z njim pečal in ga razlagal tudi Tomaž Akvinski.

Spis »*de unitate et uno*« ni Boëtijev, marveč Dominika Gundisalvi.

c) Matematika in muzika.

Kako obsežno in temeljito je bilo Boëtijevo znanje, nam kažejo zlasti njegovi matematični in muzikalni spisi. V zgodovini matematične vede si je postavil trajen spomenik, njegovo matematiko so občudovali misleci vseh časov; iz njegove aritmetike so zajemali najbolj subtilne, globoke in za matematiko važne teze. Po vzgledu Pitagorovem in Platonovem uči tudi Boëtij, da brez matematične znanosti ne more nihče biti pravi filozof.

Aritmetiko obdeluje na podlagi Nikomaha v dveh knjigah. V I. knjigi (32 poglavij) govori o pojmu števila, enote, enakosti in neenakosti ter raz-

¹ Prim. III. qu. 2, a. 1. 2. 3. — ² III. qu. 77, a. 1.

loži, da neenakost po svojem bistvu izhaja od enakosti. Aritmetika mu je božanskega izvora; stvarnik sam je liki geometer uredil svet po matematičnih obrazcih mere in števila. V II. knjigi (54 pogl.) razlaga, kako se neenaka števila dajo zvesti na enaka, pri tem se opira na znano teorijo o štirih počelih, ki sestavljajo ves tvarni svet (zemlja, zrak, ogenj, voda). Potem govori o raznih geometričnih oblikah (trikot, peterkot itd.) in načelih geometrije, naposled o geometrični harmoniji in proporciji¹.

Geometrija (Migne LXIII, 1307—1364), katero nekateri odrekajo Boëtiju, obsega dve knjigi. Prva knjiga je samo prevod Euklidove geometrije, le nekateri bolj nejasni izrazi so razloženi. Druga knjiga je pa samostalno delo, kjer nas pouči tudi o opredelbi, važnosti in koristi te vede. Geometrija je po njem znanost nepomične veličine in nazoren opis oblik, ki določuje meje vsaki stvari².

Potrebna in koristna je ta veda zlasti mehanikom, stavbarjem, zemljemerem, celo medicincem in modroslovcem. Geometrija nam povsod kaže čuda božje modrosti.

Zanimivo je, kako Boëtij razlaga postanek te vede. Ko so se ljudje začeli množiti po zemlji, so si morali deliti zemljišča in tako so bili prisiljeni izumiti in gojiti geometrijo. Zato se je tudi ta veda vedno zelo čislala. K sklepu govori tudi o potrebnih lastnostih zemljemercev in o raznih nazivih v tej stroki.

Spis de Musica je razdeljen v pet knjig. V uvodu razlaga odličnost in važnost glasbe v dušeslovnem in nraavnem oziru. Tudi najbolj divji narodi so dovzetni za muziko, ki je torej nekako prirojena naši naravi. Njen učinek je velik — tako na dobro kakor na slabo stran, kakor je to že tudi Platon opazil. Dobra glasba požlahtnjuje nraav, kroti strasti, razveseljuje srce, lika okus; mehkužna in razbrzdana pa kvari človeka. Boëtij opozarja tudi na subjektivno razpoloženje naše narave za godbo; znotranja skladnost med dušo in telesom stori človeka tako dovzetnega za glasbo, da blagodejno vpliva celo na otroka, ki še nič ne zna soditi.

Razločuje tri vrste muzike. Prva je ona veličastna svetovna harmonija, ki sestavlja in veže v skladno enoto posamezne dele vesoljstva ter vse uravnava človeku v korist in v slavo stvarniku. Druga je harmonija, ki veže dele v malem svetu, v človeku. Tretja je simfonija, ki jo tvorijo zvoki in glasovi. Zvok že Boëtij pozna kot valovito tresenje zraka do našega slušnega čutila.

V I. knjigi (34 pogl.) razpravlja o naravi glasov in zvokov, o njih enakosti in neenakosti. II. knjiga (30 pogl.): Po Pitagoru je filozofija popolno znanje stvari, ki v resnici bivajo, so stalne, neodvisne od pritisk in vedno iste. To so liki, velikost, kakovost, odnos ali proporcija, ki se potem mišljenja ločijo od vsake tvari. Potem ponavlja, kar je zapisal v II. knjigi aritmetike in uporablja to na zvoke. V III. knjigi (15 pogl.) pole-

¹ O Boëtijevi matematiki prim. G. Scheps, *Zu den mathematisch-musikalischen Werken des Boëthius*. (Abhandlungen aus dem Gebiet der klassischen Altertumswissenschaft, v. Christ). München 1891. — M. Cantor, *Mathematische Beiträge zum Culturleben der Völker*. Halle 1863. — Matematične in muzikalne spise Boëtijeve je posebej izdal G. Friedlein. Lipsiae 1867.

² *Geometria est disciplina magnitudinis immobilis formarumque descriptio contemplativa, per quam uniuscuiusque termini declarari solent . . .*

mizuje proti Aristoksenovi teoriji o poluglasih in celih glasih ter ga z matematičnimi dokazi zavrača in daje prednost Filolaovi teoriji. V IV. knjigi (17 pogl.) z raznimi tabelami pojasnjuje in utrjuje prejšnje trditve. V V. knjigi je z veliko marljivostjo zbral nauke pitagorejcev, aristoksenejcev, Klaudija Ptolemeja, Nikomaha i. dr. Grkov o harmoniji¹, navaja in pobija razna mnenja o naravi zvoka in poudarja, da čut sam ne more biti sodnik pravilnosti akordov, ampak se mora združiti z razumom.

3. „Tolažba modroslovja“.

»Delo po obsegu majhno, po naukih velikansko!«² Ravno po tem delu slovi Boëtij najbolj, njegovo »Consolatio Philosophiae« so s slastjo čitali mnogi, v njej se vadili filozofskega mišljenja ter iz nje zajemali dokaze in izraze. »Tolažba modroslovja« je v resnici biser v svetovnem slovstvu. Znanost in poezija si tu podajata roke. Priprosto in razumljivo se rešujejo najtežji filozofski problemi; oblika razgovora daje spisu živahnost, vzbuja zanimivost, pesem in proza se vrstita in izključujeta enoličnost. Nek poetičen čar se razliva čez celo delo; vpletene pesmice so kakor dišeči šopki; slog je vzvišen, eleganten, prikupljiv. Visoke misli je pisatelj vzel takorekoč iz svoje srčne krvi in jih zaodel v lepo obliko. Najzlahtnejši etični nauki starih šol so tukaj zbrani in mojstersko obdelani. Delu se sicer ne more odreči eklektičen značaj, a to ni zloglasen, izbirčen, enostranski, samovoljni eklekticizem. Tu se nam Boëtij kaže velikega filozofa, velikega pesnika in moža kremenitega značaja, pravega rimljanskega kova.

Ko se je nesreča z vso težo zvalila nanj in ga bliskoma iz bliščeče palače pahnila v pusto ječo, kjer ga čaka gotova smrt, se ne zateka k fatalističnemu stoicizmu; ne ravna kakor Seneka, ki je v samomoru iskal leka in osloboditve, marveč kot prosvitljen filozof v vzvišeni filozofiji, ki ga tudi v skrajni bedi povzdiguje visoko nad trpko realnost in mu jači duha, da velikodušno in moralno nepremagljiv izpije bridki kelih svoje usode.

Dandanes, ko je modroslovje v mnogih krogih izgubilo veljavo in je le prepogostoma vir in kakor trnje bodečih dvomov, obupa, pesimizma, se s posebno vspodbudo čita spis Boëtijev, kateremu je ravno modroslovje v groznem položaju prineslo luč in uteho.

»Tolažbo modroslovja« so mnogo čitali in razlagali, a ti komentariji, katerih eden se po krivici pripisuje Tomažu Akvinskemu, nimajo posebne vrednosti. Prevedena je Cons. phil. tudi v mnoge narodne

¹ Prim. O. Paul, Boëtius und die griechische Harmonik. Des A. M. S. Boëtius fünf Bücher über die Musik aus der latein. in die deutsche Sprache übertragen und mit besonderer Berücksichtigung der griech. Harmonik sachlich erklärt. Leipzig 1872.

² Migne, o. c. LXIII, 573.

jezike. Kralj Alfred († 901) jo je preložil v anglosaški jezik, menih Notker Labeo († 1022) pa v nemški jezik. Grk Maximus Planudes (1260—1310) iz Carigrada jo je razložil in prevedel v grški jezik, Jean de Meung (1280—1318) na francoski. Španec Esteban Manuel de Villegas je v svojih težavah iskal tolažbe v Boëtijevi »Consolatio Philos.« in jo je l. 1665 prevedel v klasično španščino. Istotako je prevedena tudi v italijanski jezik, in vatikanska knjižnica hrani celo rokopis hebrejskega prevoda.

Slovenec hočem tukaj podati — ne sicer prevod — pač pa natančno analizo tega slovitega dela.

Celo delo razpada v pet knjig in v vsaki knjigi se vrstita pesem in proza. Pesmice imajo nadpis »metrum«, prozaični odstavki pa »prosa«. Ti naslovi niso izvirni, marveč pozneje dostavljeni zaradi preglednosti in lažjega pomneža.

Po smeri in vsebini spada »Consolatio« v нравno, praktično modroslovje, v zadnji knjigi preide tudi v metafiziko in bogoslovje. V razdelitvi v pet delov, se zdi, da je posnemal Boëtij Cicerona (de finibus bonorum et malorum, Tusculanae disputationes). Cel pogovor se suče krog dveh temeljnih točk: o človeški sreči in o božji previdnosti. V prvi knjigi je podan okvir, v katerem se razpleta razprava: pisatelj se nahaja v tugi in žalosti, filozofija ga pride tolažiti. Druga knjiga in prva polovica tretje knjige nas pouči, v čem ni prave sreče človekove, v drugi polovici tretje knjige pa zvemo pozitivno, v čem je pravo blazenstvo. Štrta in peta knjiga razpravljata o razmerju božanstva do sveta in človeka.

Toliko zaradi lažjega pregleda.

F. K.

(Dalje prihodnjič.)

Stigmatizacija.

»Mirabilis Deus in sanctis suis«. Da, prečudna in nerazumljiva so pota, po katerih vodi Bog čestokrat ljudi k svetosti in popolnosti. Prečudne so milosti in darovi, ki je ž njimi nekatere oblagodaryl ter obdal njih ime s častjo in slavo, da ostanejo rodovom v večnem spominu. Prečudni so pa tudi dokazi njegove ljubezni do onih, ki so zavoljo njega »zapustili vse« in »hodili za njim«. Sem prištevamo tudi stigmatizacijo; kajti če se sploh smelo reče: »Kogar Bog ljubi, njega tepe«, njemu pošilja trpljenje, potem moramo priznati, da je one posebno ljubil, ki jih je storil sodeležnike svojega trpljenja ter vtisnil njihovim telesom svoje rane.

I.

Stigmatizacija je po svoji obliki mnogovrstna: I. zunanja, II. znotranja.

I. zunanja. 1. a) Najčešče so vtišnjene telesu petere rane Kristusove — st. *ordinaria* n. pr. sv. Frančišku Asiškemu;

b) včasih se nahaja poleg teh znak trnjeve krone — st. *completa* n. pr. pri sv. Katarini Sienski;

c) ali celo znaki ran na ramah (od težkega križa) in na vsem telesu (od bičanja); — imenujejo jo st. *perfecta* (vzgl. Katarina de Ricci).

2. Na zunanjem telesu se vidijo napisi sv. imen — st. *epigraphica* (vzgl. Jeanne des Anges).

3. Stigmata imajo podobo križa, krone, srca st. *figurativa* — vzgl. Kristina de Stumbel, Katarina Emmerich i. dr.

II. znotranja, ki se more torej videti še le po smrti. Srce je prebodeno (*transverberatio* — vzgl. sv. Terezija); srcu so vtišnjene črke, imena, instrumenta *Passionis* itd. — st. *plastica* (vzgl. Klara iz Montefalco, Veronika Giuliani, Florida Cevoli i. dr.).

Dosedaj je poznatih okoli dve sto stigmatiziranih. Imena vseh ne bomo naštevali, marveč navédli samo dva vzgleda, saj poglavitni namen nam je, da zavrneemo mnenje novodobnih racionalistov, ki si na vso moč prizadevajo, da bi stigmatizacijo raztolmačili na naraven način, namreč potom hipnotizma ali pa autosugestije.

Sv. Frančišek Asiški.

Vrsto onih izvoljencev, ki jih je Bog poveličal na tako izvanreden način, odvarja sv. Frančišek Asiški. Njegova ljubezen do Jezusa križanega je bila nad vse velika; imela je pa svoj izvir v premišljevanju Kristusovega trpljenja. V njegovem življenjepisu beremo: »Večkrat je bil tako zamaknjen v premišljevanje Kristusovega trpljenja, da je šel daleč v samoto, da bi se mogel ondi izjokati. Tu je vabil ptice pod pod nebom, drevje in skalovje, naj vendar ž njim objokujejo trpljenje Gospodovo.« To njegovo ljubezen mu je božji Zveličar poplačal na izvanreden način. »Ko je neko jutro molil na alvernški gori (m. Alverno) ter z najsrčnejšo ljubeznijo premišljeval trpljenje Kristusovo, prikaže se mu podoba, slična na križu visečemu serafu. Dve svetli peruti sta bili povzdignjeni čez glavo, dve razpeti za letanje, dve pa sta zakrivali život. Ko zre Frančišek v to nebeško prikazen, mu prešinjata radost in bolečina ob enem njegovo srce, on vidi, kako se spusté svitli žarki na njegovo stran, na roke in noge in v tem trenutku sprejme Kristusove rane na svojem telesu. Frančišek je v svoji ponižnosti delj časa skrbno prikrival te često krvaveče rane a vendar so

jih mnogi videli, ko je še živel, po njegovi smrti pa jih je truma ljudstva ogledovala in poljubovala.« (Življ. sv. Frančiška.)

O tem čudežnem dogodku poročajo najprej njegovi življenjepisci. Tomaž (de Celane) popisuje rane tako-le: »Roke in noge se zde v sredi prebodene z žebli in sicer tako, da se vidi žebljeva glava na notranji strani rok in na zgornji strani nog, ostrine pa na nasprotni strani. Rane so na znotraj okrogle, na zunaj podolgovate«, pa pripomni: »Et coruncula quaedam apparebat, quasi summitas clavorum retorta et re-percussa, quae carnem reliquam excedebat. Sic et pedibus impressa erant signa clavorum et a carne aliqua relevata, dextrumque latus quasi lancea transfixum cicatrice obductum erat«¹.

Trije drugi vrstniki njegovi (tres socii) popisujejo Frančiškove rane tako-le: »Cernebant enim (post mortem) in manibus et pedibus eius, non quasi clavorum puncturas, sed ipsos clavos ex eius carne compositos et eidem carni innatos; ferri quoque nigredinem: dextrum vero latus, quasi lancea transfixum, verissime ac manifestissime vulneris rubra cicatrice erat obtractum, quod etiam sacrum sanguinem, dum viveret, saepe effundebat.«

Sv. Bonaventura, ki je napisal nekaj pozneje življenjepis sv. Frančiška po podadkih še živečih učencev svetnikovih, pravi o stigmatih: »Clavos nigri, velut ferrum, coloris fuisse, atque ita carni innatos, quod dum a parte qualibet premerentur, protinus quasi continui et dure ad partem oppositam resultabant. Vulnus autem lateris rubrum et ad orbicularitatem quamdam carnis contractione reductum, rosa quaedam pulcherrima videbatur.« Omenja tudi, da je papež Aleksander IV. v neki pridigi v pričo mnogoštevilnih frančiškanov zatrjeval, da je videl na lastne oči rane sv. Frančiška. »Viderunt plurimi fratres... et aliqui Cardinales, laudes sacrorum stigmatum prosis et hymnis et antiphonis, quas ad ipsius edederunt honorem veraciter inserentes.... Summus etiam Pontifex dominus Alexander (huius nominis quartus) cum populo praedicaret coram multis fratribus et me ipso affirmavit se, dum sanctus viveret, stigmata illa sacra suis oculis conspexisse. Viderunt in morte plus quam quinquaginta fratres, virgoque Deo devotissima Clara cum caeteris sororibus suis«².

Po smrti Frančiškovi († 1226) se je glas o njegovih stigmatih brzo razširil. Brat Elia, vikar in naslednik Frančiškov je pisal svojim sobratom na Francosko tako-le: »Annuntio vobis gaudium magnum et miraculi novitatem. A saeculo non est auditum tale signum, praeterquam in filio Dei, qui est Christus Deus. Non diu ante mortem,

¹ Bolland, § XXIV. p. 648.

² Bonaventura, Vita s. Francisci. Vide Bolland. 4. oct.

Voditelj II.

frater et pater noster apparuit crucifixus, quinque plagas, quae vere sunt stigmata Christi, portans in corpore suo: nam manus eius et pedes, quasi puncturas clavorum habuerunt ex utraque parte confixas, reservantes cicatrices et clavorum nigredinem ostendentes. Latus vero eius lanceolatum apparuit et saepe sanguinem evaporavit¹.

Razun življenjepiscev pričajo tudi istodobni zgodovinarji o stigmatih, tako n. pr. Lukež (de Tude), Ivan Mariana, Vincenc (de Beauvais), Matevž (de Paris), dominikanec sv. Antonin i. dr., tako da smelo rečemo s Kalipom² tudi mi: »Praetereo alios synchronos ac supparet . . . , ac finem huic dissertationi imponens, concludo, qui his omnibus allegatis testimoniis stare noluerit, hunc non multo minori cum insania cuilibet humanae historiae certam fidem posse abnegare. Quare, ne tempus frustra teram, non refutabo quorundam heterodoxorum impia dicteria, nec aliorum intemperantis crisis ineptas opiniones, quibus vel ex malevolentia invidiaeque, vel ex inscita et qualibet carpenti prurigine, nullo fulti argumento, factum tam celebre et evidens eludere, aut clarissima integerrimorum testium verba ad sensum prorsus alienum detorquere conati sunt.«

Z ozirom na stigmatizacijo in druge čudeže, ki je ž njimi Bog proslavil Frančiška, ga je papež Gregor IX. njegov dolgoletni prijatelj, proglasil že l. 1228 za svetnika. »Cum igitur gloriosa ipsius insignia ex multa familiaritate quam nobiscum habuit in minori officio constitutis plene cognita nobis essent, et de miraculorum coruscatione multiplici per testes idoneos nobis facta fuerat plena fides . . . ipsum adscribi decrevimus sanctorum catalogo«³.

Kaj hitro se je razširilo češčenje ran sv. Frančiška po vsem katoliškem svetu, kajpada so v tem oziru največ storili duhovni sinovi Frančiškovi, ki so že bili razkropljeni po raznih deželah. Pa imeli so pri tem mnogo ovir in težkoč, saj so jim nasprotovali celo nekateri škofje ter prepovedali v svojih škofijah obrazovati sv. Frančiška s stigmati; nekateri redovniki so kar na leci zanikali ta čudež, pa se sklicevali na kanonizatorično bulo papeževo, ki omenja le splošno čudeže, ne govori pa posebej o čudežu na alvernski gori.

A papež Gregor IX. je napisal v Viterbu⁴ pismo »universis Christi fidelibus« ter ostro posvaril in temeljito poučil vse protivnike, češ: »Confessor Domini gloriosus Beatus Franciscus qualis vita meritis processerit ad patriam perpetuae claritatis explicare litteris arbitramur fore superfluum, cum id fere pervenerit ad fidelium notitiam singulorum.

¹ Boll., 4. oct. — ² Callippus: Peculiaris historia stigm. s. Francisci tom. 2.

³ Bulla canonisationis s. Francisci.

⁴ Datum Viterbii anno Christi 1237, die V. Aprilis.

Verumtamen grande ac singulare miraculum quo ipsum sanctorum splendor et gloria, Dominus Iesus Christus, mirabiliter decoravit, universitati vestrae tenore praesentium non indigne duximus exprimendum: videlicet quod idem sanctus, cum adhuc spatium praesentis vitae percurrerat, et postquam illud feliciter consummavit, manibus, latere et pedibus specie stigmatum divinitus extitit insignitus. Quo ad nostram et fratrum nostrorum deducto notitiam, et caeteris eiusdem miraculis per testes fide dignissimos probato solemniter, ex ipso specialem causam habuimus quod confessorem eundem de dictorum fratrum et omnium praelatorum consilio, qui tunc apud Sedem Apostolicam existebant, sanctorum catalogo duximus adscribendum.«
V istem pismu pravi tudi: »De stigmatibus vero plures fide dignissimi, quos miraculi tanti conscios divinae placuit reddere potestati, testimonium veritati perhibeant, et ad ipsum hoc fidelis Mater Ecclesia suffragetur, quae ex eiusmodi miraculo cum aliis debita solemnitate probato, causam specialem habuit quod eundem sanctum beatorum catalogo reverenter adscripsit.«

Papež Aleksander IV., ki je zasedel l. 1254 prestol sv. Petra, je videl na lastne oči (kakor smo že gori omenili) stigmata sv. Frančiška, zato pa je zagrozil v svojem pismu¹ »catholicis episcopis« cerkvene kazni vsem tistim, ki bi zanikali ta čudež ter opominja »omnes ecclesiarum praelatos... ut tam eximii Confessoris merita et annua celebritate et praedicatione frequenti et veneratione assidua celebrent, et subditos suos ad eiusdem devotionem excitent, illiusque gloriae obtrectatores severe castigent.«

Istotako je papež Nikolaj III. potrdil bulo sv. Gregorija. Dasi-ravno se omenjajo v oficiju sv. Frančiška njegova stigmata, hotel² je že papež Benedikt IX. proslaviti ta čudež še bolj ter ustanoviti poseben praznik v njegov spomin, a še le Sikst V. je dovolil frančiškanom, papež Pavel V. pa zapovedal vsej cerkvi, da naj obhaja praznik: »Impressionis sacrorum Stigmatum in corpore S. Francisci« 17. sept.³

Slednjič govori papež Benedikt XIV., ko podeljuje cerkvi v Asisiju posebne privilegije, o telesu Frančiškovem »singularibus signis atque prodigiis de coelo illustratum.«

¹ Njegovo pismo se nahaja v Bullarium romanum tom. I. pag. 83. pod naslovom: Comprobatio veritatis stigmatum s. Francisci de Assisio, cum poenarum impositione adversus aliter affirmantes.

² »Benedictus Papa Undecimus anniversaria solemnitate celebrare voluit.« Breviarium Rom. 17. sept.

³ »Paulus Quintus Pontifice Maximus, ut corda fidelium in Christi crucifici accenderentur amorem, (hanc celebritatem) ad universam Ecclesiam propagavit.« Ibidem.

Tako je papeštvo skozi štiri stoletja pričalo za alvernški čudež. Pa tudi razne umetnosti: stavbarstvo, slikarstvo, pesništvo so tekmovala v tem da ga dostojno proslavijo. Na alvernški gori, prav na onem mestu, kjer je bil sv. Frančišek stigmatiziran, stoji velik samostan in lepa cerkev: »monumenta stigmatisationis«.

Kdo se še ni divil nad krasnimi freski v asiški cerkvi, s katerimi je preslavni Giotto ovekovečil čudežno stigmatizacijo? Svetovnoznana je velikanska slika sv. Frančiška v Luvru (v Parizu), ki obrazuje sv. Frančiška s stigmati. Tudi štirje slavni pesniki, Dante, Petrarca, Jakopone in Lopez de Vega so opevali ta čudež v vznešenih poezijah.

In danes ga ni samostana, je ni skoraj cerkve in krščanske hiše brez altarja, kipa, slike sv. Frančiška, ki obrazujejo njegove rane, sijajen dokaz, kako trdno veruje krščanstvo v ta čudež.

Je-li kateri zgodovinski dogodek ali čudež (razun evangeljskih) potrjen z verodostojnejšimi dokazi?

Sv. Terezija.

Življenje sv. Terezije je vsem znano, zato ga ne bomo tu opisovali, govorili bomo le o njeni čudežni stigmatizaciji.

»Videla sem«, tako pripoveduje svetnica sama³, »na levi strani angela v človeški podobi. V roki je imel zlato pušico, ki je bila na koncu ognjena (razbeljena). S to pušico mi je nekaterekrat ranil srce ter jo globoko vanj zabodel. Neizrekljive so bile moje bolečine, zdelo se mi je, da mi angel kosec srca za koscem iztrga a ob enem sem občutila nad vse veliko ljubezen do Boga. Trpela sem, da sem ječala od bolečine, navdajala me je pa tudi neka nebeška miloba, tako, da nisem mogla želeti, naj bi bolečine prenehale.«

Sv. Terezija je to zapisala na povelje svojega spovednika, Petra iz Alkantare. Vest o tem čudežu se je razširila kmalu po vsem Španskem in nihče ga ni resno tajil.

Še le v novejšem času so se oglasili nekateri protivniki pa proglasili ta čudež za izmišljotino, med njimi profesor (zdravnik) Alfred Maury, ki je napisal več zlobnih člankov proti stigmatizaciji. Trdil je tole: Španski slikar Alfonso Cano je naslikal prvi podobo Terezijino, ki obrazuje njeno srce prebodeno s pušico; ta slika je dala ljudstvu povod, da si je izmislilo legendo o čudežnem prebodenju (transverberatio) Terezijinega srca, katero so potem nekateri lahkoverni pisatelji kar sprejeli za zgodovinsko resnico.

³ Vie de sainte Tèrèse, écrite par elle-même, traduite par le R. P. Bouix.

Treba nam bo torej dokazati istinitost tega čudeža. Navedli bomo tri priče: 1. sv. Terezijo; 2. učenjake in zdravnike, ki so preiskovali njeno srce po smrti (anatomični dokaz) in 3. sv. cerkev.

1. Sv. Terezija je napisala (kakor smo že omenili) na povelje svojega spovednika autobiografijo (in sicer blizu 100 let poprej, nego je naslikal Alfonso Cano njeno podobo), ki v njej popisuje natančno ta čudežni dogodek z vsemi slučajnostmi, a ne le to, opeva ga tudi v posebnem himnu (*hymnus transverberationis*)¹.

Da podamo na kratko vsebino tega himna: Bog je (po angelu) ranil srce Terezijino. Rana je bila smrtonosna, a Terezija je kljub temu še mogla živeti (tri in dvajset let).

Leta 1590. je napisal španski učenjak in zgodovinar Ribera »življenje sv. Terezije«; kajpada tudi on omenja ta čudežni dogodek pa verodostojne dokaze, ki naj pričajo zanj.

2. Anatomični dokaz. Sv. Terezija je umrla 5. oktobra 1582. 25. novembra so zanesli njeno truplo v Avilo, a devet mesecev pozneje je ugodil papež prošnji albijskih knezov ter dovolil, da se prenese truplo nazaj v Albo. V tem času so vzeli njeno srce iz prs pa ga shranili v posebni posodi. Videlo ga je na tisoče ljudi ter se prepričalo o istinitosti čudeža. Španski redovnik o. Jožef (a S. Spiritu)

¹ V izvorni obliki glasi se tako-le:

En las internas entranas
Senti un golpe repentino;
El blason era divino
Porque obro grandes hazanas.

Globoko v srcu sem občutila nakrati bodlej; od Boga je bil in povzročil je mnogo čudežev.

Con el golpe fui herida
Y aunque la herida es moral
Y es un dolor sin igual
Es muerte que causa vida.

Bila sem ranjena, pa čeravno je bila rana smrtonosna in bolečina neznosna, bila je smrt, ki je povzročila življenje.

Si mala, como da vida?
Y si vida, como muerte?
Como sana, cuando hiere?
Y se ve con el unida?

Ako (rana) umori, kako podeljuje življenje, ako da življenje, kako povzroča smrt? Kako ozdravi, če rani in kako morem živeti ž njo.

Tiene tan divinas manas
Que en un tan acerbo trance
Sale triunfando de lance
Obrando grandes hazanas.

Dobrotljivost božja je, ki po (če tudi) bolečinepolnih dokazih zmaguje in dela čudeže.

je bil tudi med njimi pa piše¹ tako-le: »Obstupui dum veneratus sum in corde illo sacratissimo vulneris labia usque in hodiernum diem nedum patentia, verum etiam semiusta. Nec intelligas iaculum illud cor sacratissimum solummodo vulnerasse, sed firmiter reipsa traiecisse; utraque enim ipsius parte scissura cum labiis semiustis inspicitur.«

Verodostojna priča je tudi španski učenjak Jožef Lopez Esquerra, ki pravi²: »Seraphim flamanti cuspide cor Teresiae repetitis ictibus traieciabat: quae quidem visio vera et realis fuit, sicut et etiam vulnus, ut in eius corde, Albae honorifice recondito, oculariter inspicitur; cuius in eo labia vulneris ab ignito seraphim telo semiusta conspiciuntur: ubi non solum miraculosa fuit, illaeso et integro thorace, vulneratio codis intrinseca, sed etiam quod, illo profundo vulnere corde transfosso, naturalis vita conservari posset.«

Tudi zdravniki so po naročilu papežev šestokrat preiskavali čudežno srce. Tako n. pr. l. 1725, preden je papež Benedikt XIII. dovolil karmelitom, da smejo moliti »officium proprium de transverberatione cordis s. T.«; pa nekaj let pozneje, ko so prosili karmeliti papeža, naj ustanovi poseben praznik v spomin »transverberationis«.

Zdravnik Emanuel Sanchez, ki je bil l. 1725. ud preiskovalne komisije, opisuje srce Terezijino tako-le: »Gornji del srca je preboden. Rana je povprečna, precej široka, 5 cm dolga. Iz njene oblike se da sklepati, da jo je povzročilo orodje, ki je moralo biti zelo ostro pa dolgo in močno; na notranji strani te rane se lahko opazajo znaki opekline (od ognjene pušice). Razun te večje rane je še videti na srcu štiri druge 1—2 cm dolge.«

S tem popisom se vjemajo skoraj doslovno poznejša poročila n. pr. o. Bouix-a, ki je prevedel l. 1849 autobiografijo Terezijino v francoščino — imel je, kakor omenja v predgovoru, v roki relikviarij pa si skrbno ogledal prebodeno srce — in Nemezija Cardellac-a, katerega knjiga: »Santa Teresa de Iesus . . .« je bila natisnjena l. 1875 v Valence.

3. Cerkveni dokaz. 12. marca l. 1622 je papež Gregor XV. proglasil Terezijo za svetnico. V kanonizatorični buli se omenja tudi čudežna »transverberatio« njenega srca. »Aliquando etiam angelum vidit ignito iaculo sibi praecordia transverberantem, ex quibus coelestibus donis divini amoris flamma in eius corde adeo aestuabat, ut maxime arduum votum a Deo edocta emiserit efficiendi semper quidquid perfectius esse et ad maiorem Dei gloriam pertinere intelligeret.«

¹ V svoji knjigi: Cursus mysticae theologiae, tom. IX. disp. XXIV, n. 41.

² V svoji knjigi: Lucerna mystica, tract. V. cap. XXVI. num. 280.

V oficiju, ki je potrjen za vso cerkev, se nahajajo besede: »Tanto autem divini amoris incendio cor eius conflagravit, ut merito viderit Angelum ignito iaculo sibi praecordia transverberantem.« (Brev. Rom.)

Papež Benedikt XIV. piše v svoji knjigi: »De Servorum Dei beatif. et canonisatione« (l. IV. p. 2, c. VIII.) o tem čudežu naslednje: »Med raznimi dokazi ljubezni, ki je ž njimi hotel Bog povelečati sv. Terezijo, je brez dvoma najimenitnejši: ranjenje njenega srca z ognjeno puščico. Ko sem bil še »promotor fidei«, so prosili španski in italijanski karmeliti papeža, naj dovoli, da smejo moliti 27. avgusta oficij »de transverberatione cordis s. Teresiae«. Prepričan o resničnosti čudeža (admissa veritate charismatis) sem vendar zahteval, naj se spriča, se-li še vidijo na srcu (ki je shranjeno v Albi) znaki prebodenja. Še le potem, ko se je to dokazalo, dovolil je papež Benedikt XIII. 25. majnika 1726 karmelitom, da smejo moliti »officium proprium de transv. cordis«.

Kar smo rekli o čudežni stigmatizaciji sv. Frančiška, to velja tudi tu: »Concludo, qui his omnibus allegatis testimoniis stare noluerit, hunc non multo minori cum insania cuilibet humanae historiae certam fidem posse obnegare«¹.

II.

Neverneži niso ozir čudežev ravno dosledni. Dolgo časa so je naravnost tajili. Jih ni, pa jih ni, vse je izmišljeno, tako so dejali pa gledali z visočine svoje učenosti zaničljivo na vse one, ki so še v čudeže verovali.

Mnogi, ki niso vedeli, zakaj jim je dal Bog razum, so jim kar slepo sledili in pritrjevali, zlasti ker je bilo to »moderno«. Zgodovina pa le ni obmolnila, temveč vedno enako glasno pričala: čudeži so se godili, če te tajiš, moraš tajiti vsak dogodek — in število onih, ki so njen glas poslušali, se je množilo bolj in bolj. Razumnemu človeku je sama negacija le preslab protidokaz — in zdajci so začeli tudi ti »modrijani« pokimavati z glavo, češ, tako le ne gre, samo tajiti, to nima več privlačne sile, ljudje so začeli misliti; in rekel bi, kar čez noč se je izdala druga »parola«. Dejstva, ki jih mračneži imenujejo »čudežna«, so se res dogodila, a čudeži niso, luč napredujoče znanosti je pregnala temo lahkovernosti, znanost nam pojasni vse, nič ni nadnaravnega, vse se da tolmačiti naravnim putem² in nakrati je postalo to mnenje »moderno«.

¹ Callipus l. c.

² Tako n. pr. piše Dr. G. H. Berndt: »Die medizinische Wissenschaft muß heute die Antwort geben, daß wunderbare Heilungen geradezu etwas Gewöhnliches sind.« Krankheit oder Verbrechen? I. del str. 146.

Kar smo rekli o čudežih sploh, to velja tudi o stigmatizaciji. Spočetka so jo neverneži imenovali izmišljotino, celo sleparijo, sedaj jo pa že milostljivo priznavajo: »Sind solche Berichte (o stigmatih) als Schwindel oder im besten Falle als Selbsttäuschung aufzufassen? Die Antwort lautet heute: es hat echte, wirkliche Stigmatisierungen gegeben... In Übereinstimmung mit der Geschichte betrachtet die medizinische Wissenschaft als echte Stigmatisierungen z. B. die des hl. Franz von Assisi († 1226), der Katharina Emmerich u. a.«¹.

A da bi bila stigmatizacija »čudežna«, to pa zanikajo. Odkod tedaj ta izvanreden pojav? Hipnotizem mora pomagati iz zadrege. Prof. Björnström pravi: »Wir erhalten eine natürliche Erklärung der im Mittelalter und selbst in neuerer Zeit vorkommenden Stigmatisierung, wodurch religiöse Phantasten die Wundenmale des Erlösers an Händen und Füßen nachzuahmen suchten. Solche Male können nämlich auf hypnotischem Wege sehr leicht hervorgebracht werden, ohne Betrug und ohne Wunder höherer Mächte«².

Je-li to istina?

Od leta 1885 so se začeli zlasti francoski zdravniki mnogo baviti s hipnotizmom³ in res so dosegli ž njim nekaj izvanrednih uspehov. Med najizvanrednejše prištevajo sami takozvana stigmata, vezikacijo (vesication = tvoritev mehurčkov) in hemoragijo (hémorragie = krvavljenje)⁴.

Vendar se pa ti vzgledi ne dajo nikakor primerjati z čudežnimi stigmati.

1. Navedeni pojavi so pojedini ter so se dali proizvesti le pri histeričnih, epileptičnih osebah, pri somnambulih in pa pri onih, ki so že bili mnogokrat uspavani, ki so že nekako »vzgojeni za hipnozo«. Dr. Bernheim (v Nancy), dr. Grasset (Montpellier), dr. Charcot (v Pa-

¹ Dr. G. H. Berndt, l. c. I. del str. 142.

² Dr. Björnström: Der Hypnotismus, str. 114.

³ Glej »Voditelj« 1903 str. 380 i. d.; 1904 I. in II. zvezek.

⁴ Tu navedemo nekatere vzgleda: Dr. Beaunis zapove neki osebi, ki jo je umetno uspaval: Ko se prebudite, imeli boste na mestu, ki se ga sedaj dotičem, rdečo kožo. Deset minut pozneje, ko se je dotična oseba vzbudila, začela se je na določenem mestu koža rdečiti; četrť ure pozneje pa je rdečica zopet izgnila. Dr. Focachon (zdravnik v Charnes) je sugeriral bolnici, da se bo na rami, kamor je prilepil nekaj poštnih znamk, naredil mehur. V 14 dneh se je to zgodilo.

Zdravnik Bouru (v Rochefort) sugerira bolniku: danes ob 4. popoldne prideš v mojo sobo, se boš vsedel na stol, pa ti bo začela kri teči iz nosa. Zgodi se.

Isti zdravnik označi s črtami mesto na roki pa pravi bolniku: danes popoldan ob 4. boš zaspal, pa ti bo začela roka krvaveti na označenem mestu. Zgodilo se je. Nekaj kapljic krvi je bilo videti na površju roke. (Récit de M. Beyon, contrôlé par M. M. Bouru et Burot, Dr. Cullière, Magnétisme et Hypnotisme, p. 196.)

rizu) in drugi »*maîtres en hypnotisme*« zatrjujejo, da so se jim izjavili vsi enaki poskusi.

2. Takozvana stigmata so trajala le kratko časa, k večjemu nekaj dni, prava stigmata pa 10, 20, 30, 40 let in še dalje, po več stoletij po smrti (n. pr. pri sv. Katarini Sijenski, sv. Tereziji itd.)

3. Značilno je, da so bili vsi čudežno stigmatizirani »in odore sanctitatis«, česar pri umetno stigmatiziranih ne moremo reči.

4. Istotako je značilno, da so pravi stigmatiferi občutili tudi bolečine Kristusove (*compatientes erant*); tega pri takozvanih stigmatiziranih ni bilo.

5. V anatomskega oziru je med obojnimi stigmati velika razlika. Hipnotizerji so k večjemu proizvedli rdečico na koži, mehurčke (vezikacijo), neznatno krvavljenje (hemoragijo), nikdar pa pravih ran, ki bi ob določenih dneh (petkih) tako krvavele, da so premočile obleko, ki so bile često smrtonosne, a svetniki so živeli z njimi več let (n. pr. sv. Terezija 23 let).

6. Mistiki trdijo, da se hudi duh lahko prikaže človeku v vsakršni podobi, le v podobi goloba in jagnjeta ne. Slično bi mi lahko trdili, da Bog ne pripušča hipnotizerjem, da bi proizvedli umetno rane Kristusove, kajti do sedaj se jim to res še ni posrečilo in vendar bi bil to najboljši dokaz proti čudežni stigmatizaciji.

Ako tedaj dr. Björnström trdi: »In den angeführten Experimenten erhalten wir eine natürliche Erklärung der Stigmatisierung«, se nam zdi, kakor bi kdo dejal: odkar umejo vinotržci ponarejati vino, imamo »eine natürliche Erklärung« čudeža v Kani Galilejski.

Sedaj pa vprašamo modre zdravnike: Kdo je pa n. pr. sv. Frančiška hipnotiziral ter mu v spanju sugeriral, naj se prikažejo na njegovem telesu stigmata? Na to vprašanje seveda ne morejo odgovoriti, a pomagajo si na drug način iz zadrege: Autosugestija povzroči isto, kot sugestija po hipnotizerju.

Autosugestija, to se čuje nekako učeno, mi bomo pa rabili mesto te hibridne (pol grške pol latinske) besede: domišljija, ki znači isto, pa vprašamo:

More li (še tako živa) domišljija povzročiti stigmata, ki ki jih nahajamo pri nekaterih svetnikih? Nekateri zdravniki pravijo da, pa navajajo za svojo trditev direktne (!) dokaze. Oglejmo si jih nekoliko. Dr. Beaunis¹ pravi: *Il suffit, de regarder avec attention une partie de son corps, d'y penser fortement pendant quelque temps, pour y éprouver des sensations indéfinissables, des picotements, des ardeurs, etc.* (človeku zadostuje, če

¹ Dr. H. Beaunis: *Le somnambulisme provoqué.*

gleda pozorno kako mesto na svojem telesu, da nekaj časa živo nanj misli, to že povzroči nepopisljive občutke, pikanje, vročino, itd.) pa pripomni: »on trouve la preuve encore plus frappante chez ces fameux mystiques du Moyen Age, dont le front, les mains, les pieds étaient le siège de véritables plaies« (še sijajnejši dokaz najdeš pri znanih mistikih v srednjem veku; na njih čelu, rokah in nogah so se nahajale resnične rane).

Kaj porečemo na to?

Najprvo se nam zdi jako neverjetno, da bi samo opazovanje kakkega mesta na našem telesu povzročilo nepopisljive občutke (sensations indéfinissables); mi vsaj smo zaman poskušali ta eksperiment. Drugič, ko bi bilo to tudi res, potem bi bilo treba dokazati, da so svetniki res »pozorno gledali« mesta, kjer so imeli stigmata; čela in srca gotovo niso mogli. Dr. Beaunis se upira na to, kar bi še le moral dokazati.

Tretjič se nam zdi le prevelik skok od neverjetnih »občutkov (sensations)« do resničnih stigmat, krvavečih ran itd.

Čujmo drugega zdravnika (dr. Berndt-a), ki modruje tako-le: »Die Stigmatisierten fühlen zunächst die Wundmale Christi allein, ohne daß ihre Umgebung dieselben wahrnehmen könnte. Es ist dies vorerst nur eine Halluzination, Illusion oder Sinnestäuschung wie jede andere und recht gut vergleichbar mit dem geistigen Zustande von manchen geistig Kranken, die alle Wunden, welche sie bei anderen gesehen haben, an sich und zwar an den entsprechenden Stellen fühlen. Gibt es doch sogar Gesunde, die z. B. sofort eine leicht verfliegende Rötung der Wange bekommen, wenn sie diese an anderen gesehen und dabei Mitleid empfunden haben«¹.

Najprvo pač slovesno oporekamo, da primerja dr. Berndt stigmatizirane z norci (geistig Kranke); priznamo pa, da občuti rahločuten človek (ni treba, da bi bil »geistig krank«) bolečine, če opazuje na drugem človeku hudo rano, saj tudi nas včasih kar pretrese, ko nam kdo živo popisuje kak umor, ni še pa bilo slišati, da bi se vsled tega naredila komu rana na telesu. In pa ta ilogizem, neznatna rdečica na licu (leicht verfliegende Rötung der Wange) pa stigmata! S takimi skoki se res pride daleč, a razumen človek jim ne more slediti.

Mi bi vedeli izboren nasvet za zdravnike, ki si toliko prizadevajo, da bi čudežno stigmatizacijo tolmačili naravnim putem, pa se tako krčevito poprijemajo vsakega pojava, ki ima le količkaj sličnosti s stigmati: Naj nam vendar proizvedejo en sam slučaj, ki bo popolnoma enak stigmatiziranim. Oni trdijo, da so bili vsi stigmatiferi histerični

¹ Dr. G. H. Berndt l. c. I. del, str. 145.

(quod esset demonstrandum); v Salpêtrière (zavod za duhobolne v Parizu) in drugih sličnih zavodih imajo celo trumo histeričnih oseb, naj vendar poskusijo s hipnotizmom ali z autosugestijo ali z drugimi sličnimi sredstvi, demonstrant ad oculos!

Ker z direktnimi dokazi niso ničesar dokazali, poskušali so zdravniki z indirektnimi, z analogijami.

Domišljija, pravijo nekateri, ima silen vpliv na človeka, povzroči lahko vsakovrstne bolezni — per analogiam tudi stigmata —; najboljši dokaz zato so hipohondri.

A kaj, da se v tem vsi zdravniki ne vjemajo. Večina jih trdi, da hipohondrija ne more povzročiti gotove bolezni, kajti izvestno je:

1. da si nekateri hipohondri domišljujejo to ali ono bolezen, pa so v istini popolnoma zdravi;

2. drugi si domišljujejo gotovo bolezen, n. pr. želočno, v istini je pa sedež njihove bolezni kje drugod n. pr. v srcu¹.

3. Mnogo jih je živelo dosti dalj časa, kakor bi bilo to mogoče pri domišljeni bolezni (želodčni rak, tuberkulosa itd.)².

4. Tuintam se pa res zgodi, da unrjejo hipohondri na isti bolezni, ki so si jo v življenju domišljevali. Je-li pa s tem dokazano, da je povzročila domišljija njihovo bolezen? Nikakor ne; tu je dvojno mogoče: ali so že imeli dolgo časa kal dotične bolezni v sebi, (une prédisposition) — tedaj v istini niso bili hipohondri, ker so občutili simptome resnične bolezni — ali pa je bilo to slučajno (par coincidence).

Veda je v zadnjih 30—40 letih dognala, da bacili (mikrofiti) povzročijo večino bolezni; »und diese vielberühmten Bazillen oder Bakterien sind nicht etwa die zweifelhafte Erfindung und Entdeckung einer auf Irrwegen wandelnden Wissenschaft, sondern jeder Arzt vermag dieselben ganz zweifelsfrei und leicht nachzuweisen«³. Bo-li pa kdo resno trdil, da more misel, domišljija sama roditi bacile?

To že lahko priznamo, da ima domišljija nekak vpliv na človeško telo, saj to nam je le dokaz, kako tesno sta spojena duša in telo, a ta vpliv ima svoje meje, ki jih ne more prekoračiti.

¹ »L' autopsie et l' examen antérieur de beaucoup d' hypocondriaques ont établi qu'ils n' étaient pas atteints de la maladie qu'ils supposaient.« Dr. Hospital médecin en chef de la maison des aliénés de Clermont.

Ta sloveči zdravnik nam navaja v dokaz več vzgledov n. pr. 40 let stara žena si domišljuje, da ima kačo v želodcu in toži, da občuti strašne bolečine, umrla je pa na srčni bolezni, o kateri ni nikdar govorila itd.

² »Beaucoup ont vécu plus longtemps que la maladie supposée ne le comporte.« Dr. Hospital.

³ Dr. Berndt, Krankheit oder Verbrechen I. del str. 173.

Tako n. pr. je mogoče, da si človek domišljuje simptom kake bolezni (n. pr. da ga bóde ob straneh kakor pri plučnici); to pa ne, da bi domišljija mogla povzročiti bolezen (n. pr. da bi se kdo vsled domišljije nalezal plućnice).

»L' hypocondrie« pravi dr. Hospital, »ne peut pas plus engendrer une maladie que le delire de parturition ne peut engendrer un enfant« (hipohondrija ne more povzročiti bolezni, sicut delirium parturitionis non potest generare infantem).

Ko bi misel, domišljija mogla povzročiti stigmata, potem je vendar čudno, da je bila 12 stoletij pri tolikem številu mučenikov in drugih svetnikov brezuspešna, in kako je nakrati sv. Francišek mogel poželeti stigmata, ko še pa ni vedel zanje? Ignoti nulla cupido.

Racijonalizem je jako zvit in prekanjen sovražnik, mnogo jih je že zvalil za seboj na kriva pota, rekoč, da jih vodi k luči spoznanja, a pustil jih je v temi dvomov in zmot. Tudi ozir čudežne stigmatizacije jih je mnogo prevaril in celo pri dobromislečih vzbudil marsikatero pomisleke.

Sv. cerkev sicer ni proglasila čudežne stigmatizacije za dogmo, a to vemo, da jo smatra za čudež, ker jo kot tako omenja pri kanonizaciji dotičnih svetnikov, kakor tudi v oficijih, ki jih je potrdila za vesoljni svet. Tu pa velja: *lex orandi, lex credendi*.

Sicer smo se pa sedaj, menim, dovolj prepričali, da je racijonalistična argumentacija jako slaba in nezadostna in na vprašanje: *Quid sunt plagae istae?* (Zah. 13, 6) odgovorili bomo s trdnim prepričanjem: Tu, Domine, signasti servum tuum Franciscum signis redemptionis nostrae; tu, Domine, transverberasti cor s. Teresiae ignito iaculo!

(Dalje prihodnjič.)

Al. Čížek.

Zgodovina cerkvenega govorništva.

Novi vek.

(Dalje.)

Vseh boljših cerkvenih govornikov v novem veku navesti ni mogoče — premnogo jih je. Vinograd Gospodov je v tem oziru zelo bogat. Kakor so se v le-tej dobi silno povzdignile vse znanosti in umetnosti, tako je i cerkveno govorništvo dospelo na jako visoko stopinjo svoje popolnosti. Tekmovali so vsi krščanski narodi z odličnimi cerkvenimi govorniki za prvenstvo. Kakor se mora isto priznati v prvi vrsti od narave razkošno nadarjenim Francozom, tako se mora tudi drugim častitati na prelepih uspehih na omenjenem polju.

Med njimi ozreti se nam je posebno na Špance, kajti v njihovem blagoglasnem jeziku je proslavljalo božjo besedo toliko in tako izvrstnih cerkvenih govornikov, da bodo ostali za vselej ponos cerkvenemu govorništvu.

Bližje si oglejmo od tam le dva, ki sta bila uzor svojim sorojakom.

Prvi je Janez d' Avila, ki je živel v zlati, najsijajnejši dobi svoje domovine, slavljen in oboževan po svojih velikih čednostih in res zaslužnih delih. Cerkevna zgodovina ga povečuje s priimkom, katerega so mu pridjali njegovi sovrstniki: apostol andaluzijski.

Rojen je bil v mestecu Almodovar del Campo blizu Toleda približno leta 1500. Njegovi plemeniti stariši so mu priskrbeli temeljito odgojo v strogo krščanskem duhu. Še le 14 let star šel je na vseučilišče Salamanca ter se je po želji svojih starišev posvetil pravoslovju. Ker pa v sebi ni občutil niti veselja niti poklica za jurista, je zapustil kmalu vseučilišče ter se je vrnil k svojim starišem. Tri leta je živel potem v samoti, pečaje se z molitvijo in premišljevanjem. Slučajno se je sošel z nekim frančiškanom, ki ga je navdušil za bogoslovje in modroslovje. Raditega je šel na vseučilišče Alcala, kjer je postal učenec slovečega Dominika Soto. Po odlično dovršenih študijah je bil za mašnika posvečen. Tako je plamtel ljubezni do Boga, da je sklenil odpotovati v Ameriko oznanjevat sv. evangelij nevernim Indijancem ter na ta način rešiti, kolikor mogoče, mnogo neumrjočih duš. A tega poklica mu Bog ni odločil. Nekega dne ga je opazoval vplivni duhovnik Hernando de Contreras, ko je (Janez d' Avila) maševal. Hernando se ni mogel dovolj načuditi pobožnosti in svetosti, s katero je Janez opravljal najsvetejšo daritev. Šel je potem k nadškofu seviljskemu ter ga je prosil, naj prigovarja Janezu, da ostane v domovini tako čednosten duhovnik. To se je tudi zgodilo. Janez d' Avila je bil imenovan pridigarjem v seviljski katedrali. Ko je imel prvi govor, je vse strmelo nad njim; tako lepo, gladko in oduševljeno še ni bilo čuti nikogar v Sevilji pridigovati. A kmalu se nekaj zgodi, česar ni nihče, najmanje pa Janez d' Avila sam pričakoval. Nekateri bogataši so ga bili pri inkviziciji zatožili, da preostro proti bogastvu pridiguje, da ščuva ubožce proti bogatinom, da prvim nebo obljubuje, drugim pa samo s peklom grozi. Vsled te ovadbe je bil zaprt ter je moral dalje časa v ječi prebiti. Ni mnogo manjkalo, da ga niso sežgali. Še le po dolgotrajnih in mučnih preiskavah je smel zapustiti kruti zapor. V svobodi je dobil zopet pridigarsko službo. Ko je pred ogromno množico stopil znova prvič na leco, bile so njegove prve besede: »Molimo za vse tiste, ki so me obrekovali!« Odmah je nastalo grozno vpitje in presunljiv jok, tako so pretresle te besede po-

slušalce, kajti vsakdo se je hipoma spomnil na Kristusovo prošnjo: »Oče, odpusti jim, saj ne vedó, kaj delajo!«

V istem času živelo je na Španskem mnogo oseb, slovečih po vsem svetu vsled nedvomljive svetosti; katoliška cerkev jih sedaj slavi kot svetnike in svetnice. Janez d' Avila je bil z vsemi v ozki duševni zvezi; netil in oživil je z neko nadnaravno močjo ogenj njihove svetosti. Tako je mogočno vplival na sv. Janeza od Boga, sv. Frančiška Borgia, na visoko čislana dominikanca Ludovika iz Granade, posebno pa na serafinsko sv. Terezijo. Bil jim je ali vesten in moder spovednik, ali pa ljubezniv svetovalec, ki jih je na posebno ganljiv način vspodbujal k vedno večji svetosti.

Janez d' Avila bil je tudi dokaj plodovit pisatelj; mnogo svojih dovršenih govorov je i v tisku objavil. Za cerkvenega govornika so posebne važnosti:

- a) zbirka njegovih pisem, polnih globokih premišljevanj o verskih predmetih;
- b) njegove pridige o preblaženi Devici;
- c) 21 razprav o presvetem R. Telesu, in
- d) razlaga besed psalmov 44, 11: »Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam!«

Janez d' Avila je bil izvanredno sposoben govornik. Njegov jezik je bil zelo priprost, slog brez vsakega vznosa, a vendar je očaral, ne le priprosto ljudstvo, temveč tudi najimenitnejše stanovne gori do blestečega španskega dvora. K njegovim pridigam so drveli učenjaki in častniki, najvplivnejše osebe duhovskega in posvetnega stanú. Kar se je poslušalcem neprimerno dopalo — bila je logična jasnost v njegovih govorih; zraven je pogostoma vzbujal ona srčna čutila, ki človeka najgloblje ganijo. Da je bil tako priljubljen kot govornik, je bil pač glavni vzrok tudi glas, ki je o njem prodril v vse slojeve: da je namreč svetnik; takega je v njem vsakdo občudoval. Le-to svojo svetost je posebno utrdil v poslednjih 18 letih svojega življenja, ko ga je trla huda bolezen; prenašal jo je s tako potrpežljivostjo, da, ko je 10. majnika l. 1569. umrl, je začela Španija skazovati neomejeno češčenje velikemu »apostolu andaluzijskemu«. Papež Klement XIII. je zaukazal, naj se prične preiskovanje za njegovo kanonizacijo.

Špancam sorodni so podjetni Portugizi; tudi oni se morejo ponašati s cerkvenim govornikom, ki si je pridobil posebno slavo v tej stroki. Menimo jezuita Antona Vieira. Rojen je bil iz odlične rodovine l. 1608. v Lizboni. V rani mladosti se je s svojimi stariši preselil v Brazilijo, kjer je l. 1623. stopil v mestu Bahia v jezuitski red. L. 1635. bil je posvečen duhovnikom ter je nekaj let z apostolsko gorečnostjo deloval med paganskimi Indijanci v južni Ameriki. L. 1640.

šel je z drugimi odposlanci v Lizbono častitat kralju Janezu IV. na proglašenju neodvisnosti portugiskega kraljestva. Kralju se je s svojimi govori tako prikupil, da ga je prosil, naj ostane v prvotni domovini. Vieira je izpolnil kraljevo željo ter je dobil jako častno in vplivno mesto na kraljevem dvoru. Kralj ga je hotel imenovati poslanikom, potem škofom, potem ministrom, a Vieira je vse odločno odklonil; izgovarjaje se, da tega ne dopusté pravila njegova reda. Plamtéč za izveličanje milih mu Indijancev hrepnel je vedno le k njim nazaj. L. 1652. se mu je posrečilo, od kralja dobiti za to dovoljenje. Kakor prej, deloval je odslej z vso vnemo za blagor, časni in večni, svojih Indijancev. Bil jim je moder učitelj, dobrotni oče, kreposten branitelj njihovih pravic proti najhujšim sovražnikom — Portugizom. Neizmerno so ga ljubili Indijanci, imenovali so ga le »grande Padre«, veliki oče! Ker so pohlepni in nenasitljivi Portugizi v južni Ameriki videli, da on s toliko vnemo brani Indijance, so ga začeli strastno preganjati. Provročili so krvavo prekucijo proti njemu in proti vsem jezuitom, njega so vjeli ter vklenjenega na Portugalsko odvedli. Tam se je moral zagovarjati, a vkljub očividni nedolžnosti je moral za dalje časa v ječo. Ko je bil oproščen, šel je v Rim, kjer je ostal od l. 1669—1675., slavljen po vsem večnem mestu; posebno naklonjeni so mu bili papež Klement X., jezuitski general P. Oliva in švedska kraljica Kristina, ki je takrat v Rimu bivala. L. 1681. se je zopet vrnil v Brazilijo; nadaljeval je svoje prejšno delovanje, prenašal tudi znova kruta preganjanja, a ostal je zvest svojim načelom, neupogljiv kot misijonar v delovanju in kot mučenec v grenkem trpljenju. Umril je 18. julija leta 1697.

Vieira je svitla zvezda na obzorju katoliške cerkve, velmož, ki se je nesmrtno proslavil v mnogoterem oziru. Izboren je kot diplomat, kot zagovornik človeškega prava, kot portugiški pisatelj, uzoren kot neutruđen misijonar med zapuščenimi neverniki in nedosegljiv v svoji domovini kot govornik. Akoravno je mnogo priznanja žel kot posvetni govornik pred sodiščem, na kraljevem dvoru in pri večih zborih, je vendar največ občudovanja vzbudil kot cerkveni govornik. Sorojaki so mu pridjali laskav priimek »Bossuet portugiški«. Bil je močne, krepostne postave, jeklenega značaja, nevstrašljivega poguma. Tudi njegovi govori nosijo znak nenavadne kreposti, kakor pravi njegov životopisec »gigantične velikosti«. Poznal je zelo temeljito sv. pismo ter je izreke iz njega nenavadno pogostoma navajal. Marsikateri njegov govor je nepretrgan venec svetopisemskih citatov, posebno iz novega zakona. A med izreki, ki so semtertje razvrščeni v določnih antitezah, stojé oduševljeni vzdih, nepričakovani in pomenljivi vzkliki, presunljiva vprašanja in enaki retorični pripomočki. Da so taki govori

morali doseči zaželjeni vspeh in prodreti v globočine src strmečih poslušalcev, je ob sebi umljivo . . .

Z le-temi črticami je v glavnih potezah označen razvoj cerkvenega govorništva v novem veku. Smer in popolnost mu dajo, oziraje se na največje katoliške narode, imena: Bossuet — Segneri — Janez d' Avila — Vieira — Veith.

A nedostatni bi bili poglobitveni podatki, ako se ne bi ozrli še na nekatere cerkvene govornike najnovejšega časa, ki so vzbudili občno pozornost in kojih dela služijo kot jako vspešen pripomoček mnogim dušnim pastirjem.

V obilnem številu imajo izvrstnih cerkvenih govornikov Lahi. P. Campadelli, Tornielli, Trento, Bordoni, Turchi, Villardi so imena, ki jih bo cerkveno govorništvo vedno s spoštovanjem in priznanjem navajalo. A tolike časti ni v minolem stoletju na Laškem nobeden pridigar dosegel kakor Joakim Ventura, s primkom de Raulica, redovnik teatinec, rojen l. 1792. v Palermu.

Od narave zelo nadarjen je, še mladenič, dokončal v Palermu modroslovne in bogoslovne študije ter si je priskrbel tako obsežno izobraženost, da je bil ponos vseh svojih učencikov. Komaj 20 let star, je že izdal knjige, ki so njegovo ime proslavile med učenjaškim svetom; postal je sotrudnik zaslužnega dela »Enciclopedia ecclesiastica« v Napolju. Ob enem je zaslovel tudi kot pridigar; v tem oziru je vžival toliko priznanja, da je bil izvoljen za pridigarja, čeravno še primeroma mlad, pri pogrebu papeža Pija VII. l. 1823. L. 1830. je postal general svojega reda. 11 let je potem pridigoval vsaki advent in vsaki post ali v cerkvi sv. Petra ali pa St. Andrea della Valle, obe cerkvi, ki ste znani po svoji ogromni velikosti. Tako se Rimcem že sto in sto let ni nobeden cerkveni govornik priljubil in omilil; k njegovim pridigam je hitela neštevilna množica ljudstva, ne le iz Rima, temveč iz vse okolice, iz daljnih laških mest; sčasoma so bogataši, ki so bili iz drugih krajev Evrope v Rim namenjeni, prišli nalašč v adventu ali pa v postnem času, samo da bi le Ventura slišali. Izza časov sv. Antonija^o Pad. ni bilo več na Laškem tako čislanega pridigarja.

A Ventura ni omejil svojega delovanja samo na leco. Njegova doba bila je strastna, viharna. Po vsej Evropi dvigala je prekucija predrzno glavo. Ljudstva so ognjevitno hrepenela po svobodi in burno klicala v boj proti tedanjim vladarjem. Le-to gibanje je omamilo tudi Ventura. Ko je padlo na Dunaju med prekucijo več vstašev, je imel v Rimu oduševljen govor, v katerem jih je proslavljal kot »mučenike na Dunaju«. Pod tem naslovom je izšel govor tudi v tisku ter je, razširjen v stotisoč izvodih po Laškem, zdatno širil revolucijske ideje. Pod Pijem IX. je prišel zaraditega na index in Ventura je moral bežati

v Montpelliér na Francosko, kjer je bival v prognanstvu dve leti. Pozneje je šel v Pariz ter je tam v cerkvi Notre-Dame pridigoval z enakim vspehom v francoskem jeziku. L. 1857. ga je Napoleon III. celo prosil, naj ima postne pridige v Tuilerijah za cesarski dvor, kar je Ventura z njemu lastno dovršenostjo storil. V svojo domovino se ni več vrnil. Pija IX. je prosil odpuščanja gledé na obsojeno knjigo »mučeniki na Dunaju« ter se je sodbi cerkvenih oblasti popolnoma podvrgel. Pij IX. mu je ljubeznivo vse odpustil (bila sta nekdanj sošolca) in s papeževim blagoslovom počesčen in osrečen je umrl Ventura 2. avgusta 1861 v Versaillesu.

Ventura je bil visoko nadarjen, duhovit mož. Da ga ne bi bila nesrečna politika zapeljala na nevarna, polzka, celo prepovedana pota, da bi bil ostal le učenjak v svoji celici in cerkveni govornik na leci, bi se njegovo ime bliščalo med prvimi v cerkveni zgodovini XIX. veka. Kot govornik je imel v obilici vse potrebne govorniške lastnosti: silno močen glas, tako da je obvladal celo cerkev sv. Petra v Rimu, nenavadno učenost v bogoslovju in modroslovju. Njegovi govori so radi tega polni globokih misli, njih oblika je klasična, a zraven še odseva iz njih laška ognjevitost, neprimerna živahnost vročekrvnega Sicilijanca.

Za vzgled naj služi kratek odlomek v slovenskem prevodu iz njegove vzvišene pridige o snovi: »Jezus, križan med dvema razbojnikoma«.

Posebna okoliščina ob smrti Zveličarjevi je ta-le: v krutem sovraštvu so Judje vse storili, da bi le smrt Kristusova ne bila samo najgrozovitejša, temveč tudi najsramotonejša. Sramota njegove smrti naj bi bila povod, da bi vsi tisti, ki so življenje Kristusovo občudovali, svoje mnenje spremenili; spomin na Jezusa iz Nazareta in njegovo ime bi naj bila za vselej vničena! Niso bili s tem zadovoljni, da so s svojim divjim vpitjem in kričanjem in s svojimi grožnjami slabotnega Pilata prisilili h krivični obsodbi, ki je zapovedala smrt na križu, smrt, ki združi v najvišji meri strašno sramoto in neskončno trpljenje — ne! oni so dosegli, da sta dva velika razbojnika z njim na Kalvarijo šla in da sta ta dva razbojnika bila križana — eden na njegovi desni, drugi na levi strani — Kristus pa v sredi med njima, kot bi bil, kakor pravi sv. Bonaventura, najgrši hudodelnik med njima.

Vendar, o slepota! vzklikne sv. Krizostom — o slepota, Judje! Oni mislijo s tem izraziti svoje sovraštvo proti Jezusu Kristusu, a vendar so le orodje za izvršitev velikega božjega sklepa. Mislijo, da obsujejo Gospoda z veliko sramoto, a izpolnijo, ne vedoč, važno prorokovanje. Kajti prerok Izaja je z določnimi besedami to okoliščino prorokoval in je še dostavil: kakor bo smrt Mesijevega provzročila njemu veliko potomstvo, tako bo sramota njegovega križanja med dvema razbojnikoma le to posledico imela, da se bo moč njegove milosti in velikost in razširjenost njegovega kraljestva tem bolj spoznala.

O čudovita namera božje modrosti! Judje — tako pravi nek cerkveni učenik — oni so na ta način Kristusa križali, s prepričanjem, da bo ljudstvo mislilo, ko bode Kristusa v sredi med dvema razbojnikoma videlo: da je on njima enak, da! da je celó najhujši med vsemi, in da bo ljudstvo potem od enake kazni sklepalo na enako krivdo in hudodelstvo. Vendar so s to okoliščino, ki pri-

druži trpljenju smrti Kristusove tako strahovito sramoto, smrt le še bolj proslavili; namesto da bi bili njegovo nedolžnost odkrili, so le tembolj za gotovo potrdili njegovo božje poslanstvo, postavili so njegovo čast v tem sijajnejšo luč . . .

O velika, o dragocena skrivnost teh treh križev! Ravno s tem, da najsvetejši med svetimi v najgrozovitejšem osramočenju med dvema razbojnikoma umrje, kakor eden izmed njiju, nam daje zagotovilo, da res za grešnike umrje. Odstranite od križa Zveličarjevega tista dva razbojnika — in tako velika skrivnost bo otemnela! Ako bi bila ta okoliščina manjkala, potem bi bilo zasluženje njegovih bolečin in njegovega trpljenja nekako dvomljivo ostalo. Vendar ta okoliščina, spojena z ono njegove dokazane in javno znane nedolžnosti, potrdi poglavitno lastnost njegovo kot Zveličarjevo: namesto da bi mu ta okoliščina pritisnila znak razbojnikov, s kojimi umrje, le glasno priča, da Zveličar umrje, da bi ju odrešil . . .

Eden izmed razbojnikov, oni na levi, preklinja Kristusa: »Je-li res, da si ti Mesija? Ako bi bil Mesija, bi sebe in naju rešil. Ker pa ne rešiš niti sebe, niti naju, nisi Mesija.« Drugi razbojnik pa, z imenom Desmas, se je prestrašil, ko je čul, kako njegov tovariš umirajočega Zveličarja žali; rekel je: »Midva sva prejela, kar so najina dela zaslužila, ta pa ni storil nič krivičnega.« Obrne se ponižno, s povešenimi očmi, z zdihujočim glasom, s prežalostnim srcem h Gospodu ter pravi: »Gospod, spomni se mene, ko prideš v svoje kraljestvo!«

O besede! O prošnja! S tem, da nesrečnež tovariša okara, ker se Boga ne boji, dokaže jasno, da ima oni sveti, dragoceni strah božji, tisti strah, ki je začetek prave modrosti, začetek večnega zveličanja, tisti strah, ki vstvarja spokornike in pravične krona! Ne dovolj, da ima sam ta strah božji, hoče ga vlititi tudi svojemu tovarišu; želi, da bi tisti, ki je bil tovariš njegov v zločinstvih, ter je tovariš v smrtni kazni, bil tudi tovariš v spokornosti. Glejte! Koprnenje, druge spreobrniti, je tudi gotovo znamenje lastnega, odkritosrčnega spreobrnjenja. O kako popolno je spreobrnjenje dobrega razbojnika! Zakaj, ako reče: Midva trpiva po pravici! je to dokaz njegovega kesa; ako še dodane: Midva prejmeva, kar so najina dela zaslužila, je to javna, a ponižna izpoved vsega njegovega hudodelnega življenja.

O izpoved! O vera tega dobrega razbojnika! Sveti očetje ga nevtrudno občudujejo in slavijo. Dobri razbojnik — pravi sv. Krizostom — je eden izmed tistih zveličanih, o katerih je Gospod rekel: »Blagor njemu, ki se ne pohujša na moji sramoti in na mojih mukah in na mojem trpljenju.« On vidi Kristusa na križ pribitega, in ga vendar roti in prosi, kakor bi ga videl na prestolu v nebesih! Vidi ga obsojenega v najnesramnejšo smrt, in ga vendar kliče kot Gospoda nebes in zemlje! Vidi ga v sredi bolečin in zasramovanja in poniževanja, in ga moli, kakor da bi ga gledal na prestolu njegovega veličastva! . . .

O kako ljubeznivo, pravi sv. Bernard, je to mesto v evangeliju! Dobri razbojnik prosi pomoči od Križanega, ki sam pomoči potrebuje. In ima upanje brez vsega dvoma, da jo bode prejel. In kakšno!

O Gospod! Ta spokornik, ki Te je tako ponižno prosil, pričakuje od Tebe odgovora. Kaj boš počel? Kaj boš rekel? Ga bodeš vslišal, ali se za-nj ne boš brigal? Ga boš sprejel ali zavrgel? Ali bode po Tebi in s Teboj zveličan, ali pa, daleč od Tebe, proklet? O povej to! Od tega odgovora je odvisna njegova večna osoda. — Toda, kaj govorim jaz! Kaj dvomim: Ako grešnik, in naj je še tako velik, s ponižnostjo, s skesanim srcem, z odkritosrčno izpovedjo svoje grehe spozna in prosi, ne more biti zavržen; ljubeznipoln, vsmiljeni Jezus ga mora vslišati. Skesanega in ponižanega srca ne boš zaničeval, o resnično vsmiljeni Jezus . . .

O vzvišeni prizor — Zveličarja videti med dvema razbojnikoma! Kakor tehtnica božje pravičnosti, ki je na križ obešena, tehta vero in nevero. O vzvišen pogled — videti, kako Jezus Kristus, v sramoti in v bolečinah in kakor hudodelnik, izvršuje sodbo božjo! Tu sprejme desnega razbojnika, ki v Njem Boga spozna, a zavrže hudobnega razbojnika, ki Njega proklinja. Onega odveže od njegovih grehov, tega obsodi, onemu odpre vrata nebeška, tega pahne v pekel. O vzvišen pogled — videti, kako se Jezus Kristus, na križu s smrtjo v boju, kaže gospoda življenja in smrti, kot nezmotljiv zapovedovalec čez duše, kot tisti, ki pravico in usmiljenje deli, ki odločuje njih nesrečno ali srečno večnost, tisti, ki sedaj uresniči svoj veliki izrek: »Jaz vam pripravim kraljestvo!« . . .

To je gotovo krasen biser iz cerkvenega govorništva.

Čudno, da je v ravno isti dobi živel na Francoskem mož z istimi nenavadnimi zmožnostmi, z istimi nazori in z isto — usodo, a vsekako velikani na polju cerkvenega govorništva.

Njegovo ime je: Janez Krst. Lacordaire, rojen l. 1802. na Burgundskem v mestecu Recey-sur-Ource. Na liceju je že v zgodnji mladosti izgubil vso vero. Posvetil se je pravoslavnim študijam, najprej v Dijonu, potem v Parizu. A nezadovoljen s suhoparnim pravoslovjem, proučeval je kot mlad odvetnik marljivo velika dela modroin bogoslovska. Po tej poti dospel je zopet v naročje sv. vere; z veseljem je to svoji materi javil ter ji ob enem obljubil, da bo postal celo duhovnik. To se je l. 1827. tudi res zgodilo. Postal je potem verozakonski profesor na kolegiju (gimnaziji) Henrika IV. A kmalu je bil ves obupan, ker je videl, da je mladina strahovito propala ter sam ni mogel nobenega vspeha doseči, sklenil je, v Ameriko se preseliti. Le s težavo so ga prijatelji pregovorili, da je ostal v domovini. Stopil je v krog mladih, nekoliko revolucijsko navdahnjenih, a odkritosrčno vernih mož, kojih geslo je bilo: Dieu et Liberté, Bog in svoboda! La Mennais, ki je bil vodja in »mojster« vsega gibanja, je šel kmalu v svojih nazorih takodaleč, da je bil z Lacordairejem v Rim v opravičenje poklican; pozneje je bilo njegovo mnenje z encikliko »Mirari vos« (15. avgusta 1832) javno obsojeno. K sreči se je Lacordaire ločil od tako nevarnih prijateljev, šel je v Pariz, kjer ga je nadškof De Quélen z veseljem sprejel. Povabil ga je, naj ima l. 1835. v prekrasni katedrali Notre-Dame postne pridige. Lacordaire jih je otvoril ter jim je dal ime »konference«. Bili so apologetični govori o katoliški cerkvi, o njenem pomenu za človeštvo sploh in za posameznega človeka. Ves Pariz je hotel nekdanjega odvetnika videti na leci; Notre-Dame bojda ni videla nikdar tolike množice zbrane v svojih prostorih, kakor pri teh konferencah; ne le možje katoliškega prepričanja, kakoršni so bili Chateaubriand, Affre, Ozanam in drugi, temveč i prostomisleci, kakor romanopisec Viktor Hugo, so bili redni poslušalci. Deset let je v tem smislu govoril, z vedno enakim navdušenjem, z enako

govorniško dovršenostjo, z vedno naraščajočim priznanjem. »Er sprach mit einer Kraft, einer Liebe, einem Glanze, die vielleicht nie übertroufen wurden«, pravi eden njegovih življenjepiscev. Med tem je stopil v red sv. Dominika, 9. aprila 1839 je prejel v cerkvi St. Maria sopra Minerva v Rimu redovniško obleko. V njej je šel na Francosko, kjer je že 50 let ni bilo videti; kralj sam je svaril, naj nikar ne pridiguje kot dominikanec, a ni se dal prestrašiti — ne le v Parizu, temveč po vseh večih mestih svoje domovine je pridigoval pred neštevilnimi množicami, ki so za-nj neizmerne navdušenja plamtele. Ko ga je slišalo mesto Marseille, ga je volilo v kljub skrajno liberalnemu prepričanju v pariški parlament. L. 1860. je bil celo izvoljen zaradi svojih pisateljskih del in zaradi neprimernih govorniških vspehov v »akademijo nesmrtnih«. A ni dolgo vžival visoke časti; 20. listopada 1861 je umrl izgovorivši proslule zadnje besede: »Moj Bog, moj Bog! Odpri mi, odpri mi!«

Ne vemo, je-li v celem novem veku kateri govornik žel toliko pohvalo, kakor Lacordaire? Menda ne. Njegovi spisani govori ne dosežejo Bossuetove popolnosti, a čuti jih — bilo je, kakor poročajo njegovi životopisci, neizmerno in neprimerno lepo. Lacordaire je svoje poslušalce naravnoč elektrizoval. Da je to dosegel, mu je pomagalo več sredstev in okoliščin. Ko je prvič nastopil, prevzela je ljudstvo vest, da je on bil prej odvetnik, nevernik, ki se je čudovito spreobrnil ter duhovnik postal. Radovednost mu je prignala na tisoče poslušalcev. Pozneje je postal menih, dominikanec, kojega prelep bel habit se razvajenim velikomestnežem zelo dopade; vrhutega je bil toliko predrzen, da je prišel kot prvi ud prepovedanega reda zopet v Pariz, Parižani so strmeli nad njegovo pogumnostjo; zato tak ogromen naval k njegovim pridigam. Semtertje se je nekoliko laskal Francozom, povdarjal je večkrat svetovni pomen »velikega naroda, grande nation«, poveličeval je demokracijo, revoluciji je pripisoval marsikaj dobrega in zaslužnega; ravnal je sam včasih po revolucijskem načinu; ko je otvoril prvo privatno šolo, akoravno so bile take prepovedane, je lakonično svoje ravnanje opravičil z besedami: »Za pravico ni treba prositi, njo je treba le vzeti!« Po celi Franciji je gromelo ploskanje nad tako odločnostjo; le-ta stavek je vdaril, kakor strela, v vse urade, Lacordaire je postal najpoljudnejši mož na Francoskem; da ga je hotelo vse čuti in videti, je ob sebi razumljivo.

A razun teh zunanjih pripomočkov imel je pa on tudi dovolj izbornih lastnosti, ki so morale njegovo govorniško slavo provzročiti. Bil je srednje postave, zelo prikupljive zunanosti; njegov glas je bil silno močen, a zraven milo doneč, kakor srebrn zvon; njegova pobožnost je bila nedvomljiva, čednost njegovega, značaja javna in obče pri-

znana; njegovo življenje, posebno zadnja leta, bilo je svetniško popolno. V njegovih žilah je tekla vroča, ognjevita kri pristnega Francoza, raditega je bil med govorom ves v plamenu, kar Francozu najbolj ugaja; njegovo ponašanje in kretanje, z rokami, z glavo, s celim telesom, je bilo jako živahno, a lepo, kakor pri izurjenem gledališkem igralcu. In tak je — govornik po francoskem ukusu.

Vendar je imel tudi on nekaj strastnih sovražnikov. Očitali so mu neukrotljiv liberalizem, racijonalizem, dolžili so ga, da je vedno prijatelj in pristaš nesrečnega La Mennais, pod vlado Napoleona III. je bila sumljiva njegova vdanost do cesarja; pozabili niso visoki krogi, da mu je ljudstvo med prekucijo l. 1848. v Parizu prirejalo velikanska slavlja. Hude ovadbe in škodoželjna očitavanja so ga očrnili pri posvetnih in cerkvenih oblastvih, v Parizu in celo v Rimu. Čaša grenkih izkušenj ni šla mimo njega.

Da je bil gledé teh očitanj nedolžen, je gotovo; njegova osebna čast je nedotakljiva, njegove zasluge za Francosko so velike. Edino, kar se mu lahko očita kot cerkvenemu govorniku, je to: da se je na širše sloje, na ogromno narodno množico premalo oziral; imel je v mislih vedno le više izobražene stanove, akoravno so stali pred njim tudi tisoči in tisoči iz nižih priprostih krogov. Nadalje: njegovi govori so večinoma le apologetični, dogmatični malokedaj, npravstvene vsebine zelo redko. To je znak skoraj vsega francoskega govorništva. Odtod tudi prikazen, da so razmere katoliške cerkve na Francoskem skrajno žalostne; zdi se nam, da govorniki vplivajo le na razum, na srce, ki se s poljudnimi govori npravstvene vsebine navaja k čednostnemu življenju, se ne ozirajo. Tiste množice, ki so se divile na Lacordairejevih cerkvenih govorih, so kmalu pozneje besno ploskale — židu Gambetta in drugim smrtnim sovražnikom katoliške cerkve.

Za vzgled Lacordairevega mogočnega govorništva naj služi odlomek iz govora, ki spada med njegove najlepše in najslavnejše. Dne 10. svečana 1848 so Parižani priredili veliko cerkveno slovesnost v spomin preslavnega irskega prvoboritelja Daniela O' Connella v cerkvi Notre-Dame. Lacordaire je imel slavnostni govor, ki je po obliki in vsebini krasna rožica iz vrtov cerkvenega govorništva:

Blagor njim, ki so lačni in žejni pravičnosti,
kajti nasičeni bodo. Mat. 5, 6.

Velespoštovani! O ravno izgovorjenih besedah, ki so jih izgovorila usta Gospoda Jezusa Kristusa, ne bom posebej ničesar povedal; zakaj vsakdo, ki bo moj govor spremljal na njegovem potu, bo pri vsakem koraku, ki ga z menoj stori, slišal odmev teh besed. Da, pri vsakem stavku, ki ga izgovorim, pri vsakem odmoru, ki ga bo govor zahteval, bodete vi, predragi! samim sebi morali reči: Blagor njim, ki so lačni in žejni pravičnosti, kajti nasičeni bodo!

Že obširen in tesno zbran krog vseh tu navzočih, pazljivost, resnoba, ki k žalosti nagiba na obrazu — kaj je to vse, kakor pravičnost, ki se izliva iz neba na razvaline življenja, na pokojnika, ki se od dela spočiva, njegovemu imenu v slavo? In kdo je le-ta pokojnik? Je-li kralj, ki ga položimo v rakev njegovih prednikov, ki je slavno vladal svoje ljudstvo? Je-li zmagovalec, ki je nesel moč svojega orožja v daljne dele sveta? Je-li postavodajalec, ki je združil kak narod? Ne, častiti! To je mož, ki ni bil niti knez, niti vojskovodja, niti ustanovitelj kakega kraljestva, a je vendar dejanstveno več storil, kakor knezi, kakor vojskovodji, kakor postavodajalci! Njegova domovina mu je dala priimek »osvoboditelja«, in to bi že zadostovalo za opravičenje nenavadnega češčenja, ki mu ga skazujemo, to že pojasni naš namen, da, čeravno je bil tuj naši deželi, morajo ti posvečeni in starodavni prostori naše Marijine cerkve odmevati njegove slave, slave tistega, ki ga še po pogrebu občudujemo. Naslov »osvoboditelja« zatiranega naroda bi zadostoval; a kot takega ga nočem sedaj slikati, kajti s tem bi odprl obzorje, ki je premalo za pokojnika in za moje občutke.

Jaz vam hočem pokazati, da si je mož, kojega spomin obhajamo, zavaroval mesto

med osvoboditelji sv. cerkve, in
med osvoboditelji človeštva sploh.

Jaz se bom ogibal misli na domovino, ker je ta misel za tistega, katerega slavimo, neizmerno obširna in visoka. Jaz bom njegov spomin povzdignil na tisto visočino, katero so dosegle njegove zasluge: jaz hočem slavljena častiti po njegovih zaslugh, ki si jih je stekel za sv. cerkev in za vse človeštvo.

Zahvalim se Ti, o Bog, Oče pravičnosti! da mi daš v času, ko moramo biti priče tolikerkih del krivičnosti, veselje, hvalo prepevati možu, ki je bil mož miru, mož pravičnosti, mož, ki ni v svojem dolgem in viharnem življenju nikomur zla prizadjal, mož, kateri je sicer mnogo ljudi in narodov razburil, a se je vendar brez krivde in brez očitanja v grob vlegel, mož, kateremu se ni treba bati, da bo kateri svedok njegovega življenja vrgel na njegov nagrobni spomenik kakšno obdolžitvev ali kako sumničenje!

Zahvalim se Ti, o Bog! da je taka poštenost predmet le-te svečanosti in da nam ista daje povod, v Tvojem imenu in v imenu katoliških kristjanov obhajati spomin Daniela O' Connell . . .

Izza časov Jezusa Kristusa nimamo več kakor tri take osvoboditelje, ki se nad drugimi odlikujejo: Konstantina, Karola Velikega, Gregorija VII. — Konstantina, kateri je dal kristjanom svobodo vesti, Karola Velikega, kateri je krščanstvu neodvisnost s tem zagotovil, da je dal papeštvu neodvisno vladno čez lastno deželo za vselej, Gregorja VII., kateri je cerkev osvobodil verig in nasilstva svetne oblasti.

Ko izgovorim ta imena — prva in najodličnejša, karkoli jih zgodovina imenuje, se vam morebiti zdi, velečastiti! da bom jaz ime, katero hočem proslavljati, namesto povzdignil, le ponižal. Sodite o tem natančno! . . .

Slava, čast in zahvala možu, kateri je vzel vsa sredstva v svojo mogočno roko, kateri je vse narode v Evropi opozoril na važno zadevo (irskega kraljestva), kateri je vse prijatelje pravičnosti na pomoč poklical in dosegel tako dolgo zaželjeno svobodo! Svobodo, v kakšnem obsegu? Sedem milijonov Ircev je bilo osvobojenih! Kje, prosim vas, kje je kak mož v zgodovini, kateri bi bil vesti sedem milijonov ljudi svobodo izvojeval? Kje od časov Konstantina, Karola Velikega ali Gregorja VII. mož, ki bi bil tako delo dovršil? Kje je mož, ki bi bil sedem milijonov duš osvobodil? . . .

Star in mnogo izkušen zapusti O' Connel svojo domovino, katere do tedaj ni bil nikdar zapustil. Hotel je svoje srce in svoje življenje položiti popolnoma v roke svetega očeta, katerega časti vse človeštvo sedaj kot poroka za srečno bodočnost. Nastopil je potovanje, a božja previdnost mu ni dovolila, dospeti do nameravanega kraja. Umril je na obalah sredozemskega morja, ko je že videl na obzorju kupole in zidove večnega Rima, ko je že mislil, da vidi papeža pred seboj, kateremu se približati je tako neizmerno želel. A Rim ga je prehitel; slavolok je bil že pripravljen in če večno mesto ni moglo njega sprejeti, sprejelo je vendar njegovo srce; to srce je sprejel Pij IX. v svoje roke, ki je sina O' Connellovega objel ter rekel: »Ker nisem imel sreče, junaka vsega krščanstva objeti s svojimi rokami, sem nekoliko odškodovan, da vsaj njegovega sina objamem.«

V Rimu, prečastiti! ne na Irskem moramo iskati O' Connellov grob. Pij IX. steguje svoje roke čez-nj. V Rimu se moramo v duhu zbrati, da mu rečemo: Z Bogom! . . .

Razun Lacordaireja pa imajo Francozi iz XIX. veka še dolgo vrsto izvanredno dobrih cerkvenih govornikov. Slavno znana so imena v tem oziru: abbé Coeur, Marcellain, Sambucy, Cacheux, Duclos, P. Le Chapelain, posebno pa toli zaslužni, apostolsko delujoči škof v Orleansu, Feliks Dupanloup (1802—78). *Dr. Ant. Medved.*

O grbih na cerkvenih predmetih v konjiški dekaniji.

Šodba o starosti cerkvenih spomenikov edino na podlagi sloga je presplošna in ne more dognati natančnih letnic; ako pa se nahajajo na dotičnem predmetu napisi ali pa grbi, ali pa se spomenik omenja v listinah, potem ima starinoslovec lahek posel. Škoda, da se dandanes napisi tako malokedaj napravljajo! Mramornate plošče z globoko zamišljenimi napisi bi se ohranile stoletja, župnijske kronike pa so že po svoji snovi veliko bolj izpostavljene poginu. V srednjem veku nadomeščajo dostikrat grbi napise in imajo isto važnost. Pri raziskavanju konjiške dekanije za II. zvezek Lavantinskih Spomenikov sem našel na cerkvenih predmetih 22 grbov in sicer 16 od različnih gospodov. Objavim jih tukaj in tolmačim, kolikor se da na podlagi pristopnega mi bōrnega heraldičnega slovstva, upam pa, da bom morda sčasoma ali sam več dognal, ali pa se kdo oglasi, ki so mu znani nekateri tukaj še nerešeni grbi.

V nadžupnijski cerkvi sv. Jurija v Konjicah se nahajajo sredi treh svodnih polj gotskega prezbiterija trije sklepniki s trikotnimi ščiti. Na prvem ščitu nad oltarjem je sv. Andreja križ, čigar veje pa ne sežejo do ščitovega roba — najbrž nima grboslovnega pomena. V drugem ščitu je po koncu stoječ in proti desni obrnjen lev ali pa panter (XIII).

GRBI V KONJIŠKI DEKANIJ

Sklepniki so namreč vsi svojevoljno prebarvani in skoro nobena boja ni pravilna; ta sklepnik pa je vrhutega še tako zamazan z ometom, da se ne poznajo niti pravilni obrisi. Zato se da o tem grbu samo slutiti, čigav je. Ker ima tretji sklepnik levo poševno bruno — grb konjiških gospodov — zato mora biti na drugem, altarju bližjem in bolj častnem sklepniku grb njih fevdnih gospodov. Mislimo lahko na češkega leva z razcepljenim repom, ker je češki kralj Otokar za medvladja zapovedoval štajerskim plemičem, dokler mu niso l. 1276 na shodu v runskem samostanu odpovedali pokorščine, ali pa na štajerskega pantera, ki je kakor lev, samo da ima včasi (dandanes dosledno) rogove in bi stal tukaj kot grb katerega izmed prvih štajerskih vojvodov iz habsburške rodovine. V prvem slučaju bi bil prezbiterij pozidan pred l. 1276, kakor dominikanska cerkev in križni hodnik v Ptuju (l. 1231) ali pa studeniška cerkev, v prid katere je razpisal Otokarjev kraljevi namestnik za Štajersko, škof brnski odpustek, bolj verjeten pa je drugi slučaj in prezbiterij je bržčas postavljen okoli l. 1300—1350, dasi se iz sloga ne da ničesar prav dognati, ker so važnejši gotski členi vsi pokvarjeni ali pa odpravljeni. Gotovo pa je, da se je stavba vršila na račun konjiških gospodov.

Na grb teh gospodov naletimo v stranski ladiji na slopu poleg krstnega kamena. Pred seboj imamo zelo razhojeno in izgledano grobno ploščo (135 cm : 88 cm), ki je bila nekoč na tleh, sedaj pa je po koncu vzdana in njen spodnji rob je odbit. Na srednjem uglobljenem polju vidimo (III) proti desni nagnjen trivogelni ščit, nad njim pa zaprto čelado s prerezom za oči in s čopom iz peres na vrhu, od zadi pa s frfrajočo čeladino odejo. Na naši sliki je poševno črno bruno od desne (bi moralo biti od leve), sicer pa se na spomeniku ne pozna in se da edino sklepati iz napisa, ki se glasi:

.. de . † . hic . not . sepulcrū . dnorū .
nobiliū . degombicz .
anu . dni . m . ccc . lxx . obit . dn̄s . ortfho . .

.. + hic notatur sepulchrum dominorum nobilium de Gombicz. Anno domini MCCCLXX obiit dominus Ortholfus . . .

Ortolf nam je znan, ker je zapustil bratovščini Žalostne Matere Božje na dravskem polju lepo ustanovo¹. Ker je bila naša stranska ladija sedišče te bratovščine, zato je mogoče, da si je izbral ravno v njej rakev, v kateri je prvi počival. Kje so bili pokopani njegovi predniki, ki so znani od l. 1151 naprej, ni znano. Sicer pa je tudi naša grobna plošča lahko od kodi drugod v cerkvi; tako je bil spomenik župnika Hierzlerja prej v prezbiteriju poleg altarja, sedaj pa je v zadnjem slopu stranske ladije in župnika Fabrija grobna plošča je vzdana v rožnivenški kapeli, ki je bila postavljena šele 250 let po Fabrijevi smrti.

Pri zadnjem slopu stranske ladije se nahaja grobni kamen, ki ga je l. 1614 postavil Jakob Conte de Cam, lastnik graščine Hebenštrajt, svojemu očetu († 1612) in bratu († 1613). Nad napisom je grb — razklan ščit z na desno zročim, enoglavim orlom na vsakem polju; leví orel nosí na glavi viteško krono (IV).

Stranska ladija je svodena s štirimi križnimi polji in prva dva sklepnika nosita vzbočena in samovoljno poslikana grba — prvi bojno rokovico v ščitu in z zvezdo zunaj nad njim (XIV), drugi pa počezno bruno z lilijo v spodnjem polju (XII). Tretji sklepnik ima gladek ščit z modernonaslikanim celjskim, nekdanj heunburškim grbom. Ker te tri zlate zvezde na modrem polju niso vzbokle, zato nimamo nobenega sredstva, da bi spoznali, ali je slikar prejšnji okras prenovil, ali pa si je izmislil novega. Ta grb torej ne pride v poštev. Na zadnjem sklepniku pa je brez ščita razcvetel ščiipek (divja roža) in nima

¹ Orožen, Dekanat Cilli, p. 223.

grboslovnega pomena. Zvezda, lilija in roža so znaki Marijini; v XIII. stoletju in pozneje se včasih sestavljajo tudi na grbih¹. Zvezda stoji tukaj izven grba, ravnotako ščipek; mogoče je torej, da je dala kapelico svoditi Marijina družba. Ako izvzamemo lilijo, je drugi grb avstrijski (odločiti bi se pa dalo šele na podlagi prvotnih boj, ker podobnih grbov je mnogo), prvi pa je mogoče govoreč grb kakega duhovnika, ker med plemiči štajerskimi, koroškimi in kranjskimi nisem zasledil podobnega grba. Kapelica je obokana — in postavljena — istočasno ali malo pozneje ko prezbiterij.

Na oboku srednje ladije je sklepnik s pravilno prebarvanim, »govorečim« grbom, ki predstavlja srebrno naklo in kladivo na rdečem polju (VI) ter je last duhovnika Valentina Fabri (Kovač, Kovačič, Schmid²), župnika v Konjicah in prošta v Doberli vasi na Koroškem. V obeh krajih je dal obokati cerkvi in so vsločena rebresa v mrežastem oboku precej slično razstavljena, tako da lahko mislimo na iste delavce³.

Tako je Fabri s svojim grbom ovekovečil svojo delavnost v prid župnijske cerkve, drugi so ga pa pohvalili raditega tudi v grobnem napisu. Najbrž je počival v grobnici sredi ladije, dandanes pa se nahaja kamen v rožnivenški kapeli in predstavlja ležečega prošta v pontifikalni opravi. V vsakem voglu je po en grb, napis pa gre zunaj ob poševnem ploščinem robu. Glasi se:

hoc · sub · s · r̄q̄iescit · in
 pace · R³S · pr · Valetins · Fabri · honorands · q · pptb⁴ · in · obrdorffis ·
 et · h̄s · ecce
 . . . b̄s · et · r̄fraor · archidi
 iaus⁵ · Saunie · ⊖ · bub · ao · d · o ∞ · iiii · sepults · r̄q̄iescat ·
 in · pace ·

Hoc sub sepulchro (?) requiescit in pace Reverendus presbyter Valentinus Fabri honorandusque praepositus in Oberndorffis (!) et huius ecclesiae (ple)banus et reformator ac archidiaconus Sauniae. Obiit bubonibus⁶ anno Domini 1505. Sepultus requiescat in pace.

¹ Prim. A. v. Siegenfeld, Innerösterreichische Rosensiegel, 1895.

² Na Dunaju je bil l. 1450 neki bavarski klerik Fabri notar, na Kranjskem pa sta znana župnika Faber v Krašnjah in v Ljubljani. Valvasor, Ehre d. H. Kr. VIII, 755 in 787.

³ Kunst-Topographie des Herzogtums Kärnten. Wien, 1889, p. 27.

⁴ Stoji B mesto S. — ⁵ i se je nahajal že koncem tretje vrste, a se ponovi vsled nepaznosti še začetkom četrte vrste.

⁶ bubo = kužna bula.

Tukaj nas zanimajo samo grbi. Po časti na najnižjem mestu stoječega že poznamo: Fabrijevo naklo in kladivo (VI) pri njegovi levi nogi. Na desni poleg glave rajnega prošta je grb s podobo proti levi obrnjenega samoroga (I) — grb dobrloveški, kakor je blagovolil naznaniti g. dr. A. pl. Jaksch, deželni arhivar koroški; na levi Fabrijevi pa je na desno zroč orel z razpetimi kreljutmi in stilizovanim repom (XI) — grb oglejski (prim. Aquileia od aquila); morda pa znači katerega drugega gospoda, ker enoglavni orel se pogostoma nahaja v grbih in odločiti bi se dalo edino po barvah, ki se pa ne nahajajo na našem spomeniku. Zanimivo pa je, da se samorog — in sicer obrnjen proti desni in s krono na glavi — tudi nahaja na Tattenbachovem spomeniku pri sv. Ani iz l. 1593.

Pri desni Fabrijevi nogi je še eden grb: dolga in frfrajoča zastava s križem med črkami S in I (XV). To je grb hrvaškega plemiča Adama Svetkoviča, poveljnika češkega kralja Vladislava, ki je dobil l. 1511 od cesarja Maksimilijana I. proti posojenim 6000 goldinarjev v zastavo konjiško graščino. Umrli je leta 1522. in je pokopan na Dunaju v cerkvi sv. Štefana¹. Črki se dasta čitati: Svetkovićiorum Insigne. Najbrž je šele Svetkovič dal postaviti spomenik že pred več leti umrlemu župniku in proštu.

V isti kapeli se nahaja grobna plošča z grbom nekdanjega konjiškega župnika in poznejšega senjskega škofa Boštjana Glaviniča². Grb je preobložen s figurami in malo spominja na zlato srednjeveško heraldiko; pozna se mu, da je iz baročne dobe. Spodaj je hiša in kapela z enim stolpom; nad njima pa cerkev ali pa palača s stolpom na obeh koncih. Na njeni strehi se vidi zgornji del proti desni obrnjene veverice z dolgim repom, ki nosi s sprednjima nogama glavo na kolu — z ozirom na ime Glavinič (IX). Za ščitom sta škofovska kapa in palica, na zgornjem robu pa vitežka krona s petimi zobci in enoglav proti desni zroč orel. Prelatski klobuk s šestimi čopi na vsaki strani pokriva ves grb.

V nadžupnijski hiši se nahajata dva grba in sicer župnika Gonana iz Pazina (1625—1635) in nadžupnika Renzenberga (1737—1758). Gonanov grb kaže most s tremi loki in z napisom na ograji: EXALTARE IN FINIB · INIMICORV̄. Na mostu sedi enoglav in na desno zroč orel med dvema piramidicama (VII). Okoli grba je deviza: DNS MIH · ADIVTOR, ki se ponavlja tudi okoli Gonanove reliefne podobe vrhu tablice z grbom in daljšim napisom. Težko, da bi bil ta grb last plemenite rodbine (Gonani se imenuje nobilis Pisinensis), ampak

¹ Mitteilungen der k. k. Zentr. Kommission f. K. u. hist. D. 1877 p. CXXIII.

² J. Voh, Škof Sebastjan Glavinič, »Voditelj« II. str. 142.

videti je kot ilustracija izvoljenega reka, namreč: Dominus adiutor meus (prim. Ps. 17, 3.), exaltare in finibus inimicorum, povzdiguje se v sredi med sovražniki, kakor se tudi most iz sekanega kamna upira in povzdiguje v sredi razburjenih in razdivjanih valov! Take ilustracije izbranih in zasnovanih primernih rekov so bile v XVII. in XVIII. stoletju kaj navadnega in so se posebno gojile v jezuitskih šolah. Da se rek nanaša na most, je tembolj očitno, ker je prosto zamišljen in ni povzet iz sv. pisma, dasi tako doni.

Gonani je na lastne stroške postavil župnijski dvorec, Renzenberg pa ga je olepšal. Grb tega se nahaja v t. zv. knežji sobi v štukodelu na stropu, pa tudi na sodobni nadžupnikovi sliki. Grb je razčetrten in v desnem zgornjem in levem spodnjem polju je poševno desno in rdeče bruno; v ostalih dveh belih poljih pa sta dva rdeča grifa (X). Ta nadžupnik je dal postaviti rožnivenško kapelo; slikati pa jo je dal po nekem zelo izrjenem in večšem mojstru, ki je izvršil tudi dober Renzenbergov portret, dve tihožitni sliki (sadje in grozdje) in štukodekoracijo v omenjeni sobi.

Pri podružnici sv. Ane v Konjicah je na pročelju sprednje veže vzdian grb grofa Khisla. Razčetrten ščit kaže v zgornjem sprednjem in spodnjem zadnjem polju vspenjajočega se gada med dvema kamenčkoma (vsled imena Kiesel), v ostalih poljih pa dva ležeča vola (II). Cerkvica sv. Ane ima po slogu še nekatere gotske spomine — nekake podpornike in ostroločna okna v prezbiteriju — zraven pa vrsto renesanskih detajlov in stoji tako na mejišču dveh slogovnih dob, za naše kraje koncem XVI. in začetkom XVII. stoletja.

Šele tačas se je tudi razširil patrocinij sv. Ane. Zanimivo pa je, da je veža te cerkvice prvotna in je obenem ž njo postavljena, kar se razvidi iz več podrobnosti — o čemur na drugem mestu —, tako da je gotovo, da jo je postavil grof Janez Khisl, od l. 1572—1580. lastnik konjiške graščine.

Za Khislom so sledili kot lastniki gradu grofi Tattenbachi. V cerkvi sv. Ane so si dali napraviti rakeve, katero še krije jako izhojena plošča ž njihovim grbom; dva lepa spomenika iz l. 1594 in 1627 sta pa vzdiana v ladjinih stenah. Na obeh sta po dva grba, namreč eden s kronanim samorogom (?), drugi s poševnim levim brunom iz krznovine — grb tatenbaški (V).

V novi cerkvi sv. Janeza Krstnika v Čadramu se nahaja na oratoriju na desko narejena slika s prizorom, kako Kristus krvavi pot poti. Slika nosi na starem in dobro ohranjenem okvirju letnico 1497 in Fabrijev grb — naklo s kladivom na rdečem polju. Na zadnji strani deske sta pa dva druga grba iz poznejše dobe, ker imata njuna ščita baročno obliko (IV). To sta grba moža in žene in sicer

je mož — z desnim grbom — iz nam že znane rodovine Conti de Cam na graščini Hebenštrajt. Njegov ščit je razklan in kaže v desni polovici rdečega venčanega orla na zlatem polju, v levi pa črnega orla na belem polju; grb njegove soproge — na levi — pa ima rastočega (t. j. doprsnega) in na levo obrnjenega zlatega jelena na belem polju. Njene rodovine nisem našel med plemiči sosednih dežel. Videti je torej, da je bila slika narejena za Fabrija († 1505) in je prišla na posestvo Hebenštrajt. V XVII. stoletju pa jo je darovala obitelj Cam v cerkvene namene in se je shranjevala — ali skraja, ali šele pozneje ne vemo — pri podružnici sv. Miklavža, dokler se ni preselila pred nekaj leti v svoje sedanje bivališče.

Zadnji grb, o katerem nam je govoriti, se nahaja na krasnem oltarčku v čadramski podružnici sv. Barbare¹. Nad lepo izrezljano podobo sv. Družine se vidi grb župnika Basellija, ki je oltar posvetil. Ščit je počrez razdeljen; v spodnjem polju ležijo tri kosti (?) ali palice, zgoraj pa nosita dva goloba s kljunoma vitežko krono (VIII). Nad grbom je odprta vitežka čelada z golobom za okrasek, vse pa krije prelatski klobuk s šestimi (!) čopi na vsaki strani. Baselli je bil apostolski protonotar in je imel pravico samo do treh čopov, ostale pa je dodal restavrador, ki je oltarček sicer prav okusno prenovil, pri napisih pa in še bolj pri popolnoma netočnem grbu se vidi, da mu je manjkalo izkušenega znanstvenega vodstva.

Kolika škoda za vsak krivo popravljen grb, ker prvotna podoba in boja se potem le težko da dognati, posebno če grbi zaznamujejo dobe važnih stavb, kakor smo videli n. pr. v konjiški cerkvi! Grb je kakor listina, kakor ustanovno pismo za dotični predmet; kakor se čuvajo listine in se ne smejo v njih pripisavati, brisati ali pa prepravljati besede, tako se naj pazi tudi na grbe in se naj nikdar ne popravljajo, preden jih ni izvedenec videl in popisal, ker sicer izginejo lahko malenkosti ali pa se spremenijo podrobnosti, ki se zde brez veljave, v resnici pa so največje važnosti.

Avg. Stegenšek.

¹ V Dom in Svetu 1896 se nahajata opis (str. 347) in slika (str. 329) tega oltarja iz peresa Dr. J. Somreka.

Arhivalni izpiski za zgodovino lavantinske škofije.

Catalogus Parochorum Saldenhoffensium¹.

Sewold² Capelanus an Stain Vnd Parochus loci An: 1045. NB. inveni et colligere potui ex aliquibus Capellanum in Stain zu Saldenhoffen alienum esse ā Capellano BBmae Virginis in Stain. Der Erste hat in die Landschaft gedient mit etlich 40 Pf. der andere ist beansagt gewesen mit 4 Pf. 1 β. 4 dl.

Joannes Reiffer 1081.

Vrbanus Hoizar An: 1098.

Mathias Schmidt, 1105 Capellanus S. Sigismundi in Lapide.

Sebastianus Ligonius Capel: in Lapide.

Georgius Textorius An: 1135.

Joannes Kobb 1144.

Henricus Creizer 1150.

Philippus Raukar An: 1169.

Georgius Gobar An: 1175.

Andreas Pichler An: 1204.

Petrus Pergar An: 1220.

Simon Fostnegler An: 1250³.

Joannes Herner An: 1270.

Iacobus Samigon etiam Archidiaconus.

Bernardus Pellusius Archidiaconus et Abbas S. Udalrici 1307.

Veriandus Parochus loci, factus Abbas ad S. Paulum, et Vicedux Carinthiae 1310.

Bengerdus Colonus de Familia Saldenhoffensi.

Maurus Hosner⁴ Parochus loci, factus Abbas Oberburgensis Ord: S. Bened. habens omnem plenitudinem et Potestatem pter Collationem Ordinum.

Simon Lunarius.

¹ Iz rokopisa vuzeniškega nadžupnika Štefana Jamnika (1714—42) z naslovom: »Prothocol der Kayß: Pfarr Saldenhoffen vorinen Kauffrechten, Anläithen, Abkhaußen, Clagen, Vergleich, Abrödten: auch waß sich sonst bey der Pfarr denkwürdig: und zu wissen nöthiges zuegetragen, abgehandelt: beschlossen und volgender gestalten endworffen werden. Welches Ihren Anfang Erräichet unter dem hochwürdig: In Gott Geistlichen, wohl, edl, und hochgelehrten Herrn Stephano Jännigg Protho-notario Aplico, und Kayß: Haub-Pfarrherrn zu Saldenhoffen In 1715ten Jahr.«

² Dr. Alb. v. Muchar, *Gesch. d. Steiermark III.* pag. 240, piše: Von Pfarrern kennen wir aus Urkunden namentlich: J. 1045, Seewald, Pfarrer von Saldenhofen; J. 1254 und 1288 Dietmar, Pfarrer zu Saldenhofen; J. 1270 Jakob Samigon, Pfarrer und Erzdiakon zu Saldenhofen.

³ L. 1254 po Mucharju Dietmar.

⁴ Med vrsto opatov, ki jih našteva Orožen v knjigi: »das Benediktiner Stift Oberburg«, ni najti tega imena. — Navaja se pa l. 1296 v neki kupni pogodbi med grofom Ulrihom Höwenburch in gornjegrajskim opatom Wülfing-om, kot priča na prvem mestu: Wergant der Pfarrer von Saldenhofen (Orožen, das Benediktiner-Stift Oberburg str. 73) in pa v neki drugi listini, datirani z dne 9. novembra 1414, tudi kot priča: Georg, Pfarrer zu Saldenhoffen (o. c. str. 166).

Stephanus Keglari An: 1505.

Valentinus Faber Praepositus Can. Reg. in Eberndorff Archid. Com-mendator loci et Gonoviz.

Adamus Adaquatius Administrator S. Pongratij in Altenmark qui plura bonitate adeptus est An: 1555.

Bartholomaeus Wilpacher 1542.

Christophorus Ratter, welicher sich bey den durchloichtisten Fürsten beklagt daß durch nachleßigkeit des Antecessor alles eingerissen worden, Vnd also nicht bestehen möge.

Michael Siningen 1591 vir Eximius.

Blasius Paulitius 1604.

Mathias Grundenius. 1608 beklagt sich wehemütig bei dem durchloichtisten Fürsten Ferdinand, daß er wegen der von Laü vnd Gegen gelten, Vnd anderen pfarrhofflichen gütern mit seinen Caplanen nicht leben khöne.

Casparus Traunickar 1614.

Ioannes Scholle unius anni Parochus 1625.

Michael Aicher.

Gregorius Taushmon 1632—1644.

Georgius Crÿsaj 1664 rexit 21 ann.

Iacobus Crÿsaj Ss. Theologiae Doctor factus Parochus 1664 Vice Archidiaconus 1677 vivere desiit magno sui desiderio relicto 3 Ap: 1683 omnium sane calculo ad maiora natus nisi immature calularitate fuisset extinctus.

Adamus Sebastianus Clemenshitch s. Thlgiae doctor factus Parochus 1683 resignata fratri Germano Parochia strenuus defensor iurium annorum 50 die 13 Iunii in Dno obdormivit 1700.

Thomas Franciscus Clemenshitch S. Thlgiae doctor per AA. PP. Soc. Iesu ad Aulam Augustimi tantum effecit, ut post liberam et absolutam resignationem Adami fratris Parochiam consecutus fuerit 1698 vir pacificus et robustus alias ex defectu tamen pulmonum vivere desiit aetatis suae annorum 43 die 24 8bris 1703. Hic Dns cum fuerit universalis haeres sui Germani fructum et bonor in hac Parochia obtentor — sub hac conditione ut post mortem Beneficium aliquod fundaretur hinc optime omnibus dispositis Marburgi in domo propria condidit testamentum pro Beneficio futuro nec n̄ emolumento Ecclesiae Parochialis sequentis tenoris sub dato 16 8bris 1703 Marburgi:

Mein¹ weniges Vermögen betreffent so Verschaffe ich mein Wein-garthen in Schoberberg bey Gams, so auff die Herrschaft Fooll mit Berg-recht dienstbar ist wie nicht weniger Schöffmüll ausser der Stadt Marburg an der Traa. Item dan zu Vollgente Vnderthanen N. Garnusch, N. La-pusch, N. Pungartnigkh, N. Podlauff mehr Schatur in Reiffnigkh, Item Hans Trunkh Vnd Martin Trunkh, mehr N. Vicher. Item N. Werner der Von Ihr gndn Joseph Von Gleinz ist erkhaufft. NB. aniezo stehet an Wer-ner grundt dz Beneficiat Hauß². Erzlichen den Zigull. Disse gleich be-nante Stükh Vnd Vnderthanen legiere ich Vnd Verschaffe dem woll Ehr-würdig in Gott Geistlichen Herrn Johann Wraniel auß disser Meinung Vnd intention, auf dß ipso facto Ein Beneficium Vnser lieben Frauen zu Salden-

¹ Jamnik je zapisal le to, kar se tiče beneficija, vse drugo je izpustil.

² Jamnikov dostavek.

hoffen aufgericht Vnd erigiert werden solte darum nicht mehr dem Collatori Vnd Installatori der nur ein Person praesentiren soll Jährlichen Ein Ducaten gereicht werden solte, würde was mehrere genomben werden solte die consienz aggraviert sein. Der Beneficiat solle Jährlichen die quittungen Vor dem Collatore produciren Vndem Weingarten, Mill Vnd Vndterthanen. Der Collator solle alsobalden den Von mir praesentirten Beneficiaten Instolliren.

Ein Tisch, Ein aufgerichtetes Pedt 3 sessl, 2 halb Khandl, Vnd ein Startin Wein disses alles solte nach Hintridt des Beneficiaten od. bis Zuerhöhung auff ein Pfarr auff ewig bey dem Beneficio Verbleiben. Für den Patrono Conferendi huius Beneficij seze ich Ein den Herrn Successorem Petrinum der jeder Zeit mit tauglichen Herrn wird dis Beneficium versehen, wan aber wider alles Verhoffen die Mönichen cuiuscumque Ordinis et Religionis disse Pfarr Vberkhomen solten, alß dan seze ich Ein pro Patrono den Hr. Erzbriester od. der anstatt Ordinarii zu jeder Zeit sein wird, Vnd ist genzlichen disse meine Mainung dß dß Benecium auff ewig bey den Petrinern Verbleiben solte.

Was aber anbelangt khan dß Beneficium mein engsten befreindten, so Einer tauglich sein wirdt, oder denen Caplanen oder einem Saldenhoffner Khint Vor allen anderen Vergonet, Vnd a Patrono conferirt werden.

Die Obligation ist des Beneficiaten Vollgente: Erstlichen solle, wan in der Wochen khein gebottener Feiertag celebrirt wird Ein h: Meß an Sontag für mich Thoma Vnd Ein h: Meß an Ein Mittwoch pro Sebastiano celebrirt Vnd bey dem Altar Vnser lieben Frauen gehalten werden, e diametro, wan in der Wochen Ein gebottener Feiertag, solle für mich an Ein gebottenen Feiertag Meß gehalten werden. Werde ich soliche Meß nicht bedorffen, so sollte auff ewig sowoll respective meiner, alß meines Hr. Bruders Vor mein negste Befreindt dß h: Meßopfer applicirt werden. Vnd damit die Intention des Fundatoris palam wird, so ist zu wissen, dß in denen Sontagen sowoll als in denen gebottenen Feiertagen teils wegen nöthiger Geschefften, teils wegen der abwechßlung nit alle khönen die h: Meß hören, so dan noth erfordert dß man möglichen Fleiß anwende eines solichen Schatzes teillhaftig zu machen, demnach zu jedmöniglichens consolation, hab Ich die siben Meß an den h: Sonn Vnd Feiertagen anstellen wollen damit auch bey der auswechßlung die h: Meß leichtlich gehört werden möge, ist derowegen 2da obligatio, damit der Hr. Beneficiatus an allen Sonn Vnd gebotenen Feiertagen zu Haus dem Volkh Vmb 7 Vhr mit der h: Meß aufwarte. 3tio solle der Hr. Beneficiatus an Weinnachttag, Ostern, Pfingsten Vnd Gott Leichnambstag dem Hr. Pfarrer in spiritualibus auffwarten. Dem hl. Nicoloo auff Saldenhoffen verschaffe Ich meinen eigenen Vndterthan Khremlakh ¹.

In gleichen hat Hr. Thomas (obschon der Hr. Sebastian dß Beneficium S. Catharinae zu Rohitsch auf seines Testament zur Lesung gewisser h: Meßen appliciert zu werdøn gedacht habe) die mainung machen er

¹ L. 1759. z dekretom 25. maja je postala vuzeniška podružnica sv. Križa v Trbonjah (Trofin) samostojna župnija. Župnik je med drugim dobil kot dotacija tudi dohodke tega Klemenčičevega beneficija, dasi so tedanji nadžupnik in vuzeniški tržani se pritožili proti tej določbi. (List. št. 53. l. 1759. v vuzeniškem nadžupniškem arhivu.)

auch befugt gewesen, verendert Vnd der Pfarrkirche allhier zum ewigen licht Verschaffen¹. Dem Messner sollen Jährlichen für sein Mühewaltung Von dem Beneficiaten zu Saldenhoffen gereicht werden 1 fl. 30 kr.

Seint also beide Herrn Clementschicz absonderliche Wolthäter so woll der Khirche alß wegen Hörung der Son Vnd Feiertäglichen Frühe messen. Billicher were auch gewesen dß sie was in aeternam memoriam auch für den Pfarrhoff gedacht hadten.

Anno 1703 Illmus Dns Dns Comes Guilielmus de Leslie resignata Praepositura Eysgarn in Austria denominatus est ab Augustissimo Imp: Leopoldo Parochus pro Saldenhoffen, instollatus vero ad confirmationem Pontificiam et super hanc emanatum Decretum Illmi et Rsmi Dni Dni Nuntij Apostolici ad aulam Caesarem sub dato Viennae 11 Iunij 1704 ad me Stephanum Iamnigg directum 13 Iulij dicti anni Dncā post festum S. Vldarici Servatis Servandis in realem et actuaalem possessionem a me introductus est².

Rara haec Parochia jam aeternitati transcripsit Subjecta, sed rarius est quod aequavit, nullum quod Superavit Guilielmum Sac: Rom: Imp: Comitem de Leslie Episcopum denominatum Argensem Sac: Caes: Majest. Consiliarium St. Thgiae et I: V: Doctorem. Praetermitto gloriosissima Avitorum Acta et merita, quia passim luce meridiana clarescunt. Sed solum pauca annexo. Guilielmus 23 annum agens Roma finito cursu Philosophico et Theologico missus est Patavium in Universitatem ibidem ad publicas tradendas Thlogiae Lectiones, in ea enim aetate in qua discere incipiunt, docere jam illi laudabilissimum erat. Patavio in solatium sui

¹ O beneficiju sv. Katarine pravi Orožen v »das Dekanat Rohitsch« pag. 100: »Der Pfarrer Oswald Ignaz Wukaschekh nennt in seiner Erträgniß-Fassion von 20. August 1716 dieses Beneficium das Saldenhofnerische Beneficium, vermuthlich weil es damals der Saldenhofner Pfarrer Stefan Jamnik innehatte.« Stvar je pa taka: Beneficij sv. Katarine si je pridobil za 1182 gld. Adam Sebastijan Klemenčič, ki je bil do leta 1683. župnik v Rogatcu, in ga je zapustil v svoji oporoki iz l. 1700 cerkvi sv. Nikolaja v Vuzenici pod tem pogojem, da se opravljajo nekatere sv. maše. Njegov brat Tomaž je spremenil to določbo v svoji oporoki rekoč: »... solten die Meßen in die Beleichtung Verwanlet werden, und soll die Beleichtung auf Ewig zu den Meßopfer Vor die Kirche hiebey geschafft werden.« (List št. 29^{1/2} v žup. arh.) L. 1716 pa je imenovani rogački župnik O. I. Wukaschekh, po posredovanju dež. vicedomskega sekretarja Dr. M. J. Popp-a dobil beneficij za 1186 gld. nazaj. Ta denar je dobil Š. Jamnik in ga obrnil v določeni namen. (Jamnikov Protocol pg. 19.)

² Die 22 Iunii huc advenit Illmus et Reverendissimus D. D. Guilielmus Comes de Leslie natus Scotus, Bononiae Th. Doctor creatus, postea Praepositus Ardeatinus in Austria, a Caesarea Maestate huius Districtus Archidiaconus et respective huius Dioeceseos Vicarius generalis, nec non Archiparochus in Saldenhoffen.

A Nuntio Apostolico ARD: Stephano Iamnigg huius loci Parocho litteras attulit, ut Eiusdem loco prima data opportunitate praefatum Illum et Revdmum Dn tam in spiritualibus quam etiam temporalibus Canonice introducat; quod etiam die 13 Iulii id est Dom. 9. Pentecost. fideliter praestitit. In cuius Investiturae recognitionem Roma obtinuit varia instrumenta nempe Protonotariatus Aplici, Comitis Palatini, et Aureati Sacri Palatii Equitis, insuper ab ipso Neo-instolato Archidiacono imposterum Vicearchidiaconus institutus est. Quod munus et onus etiam usque ad Annum 1715 exacte administravit. (Ruška kronika, pag. 112. leto 1704.)

Excellentissimi Dñi Patruelis Iacobi Caesarei Exercitus Marschalli Graecij decumbentis et Vienensi Saepae saepius in proponendis difficultatibus omnium Spectatorum admirationi exstitit.

Avitam Religionem ex zelo Orthodoxam fidem etiamnum consilio et ope in Angliō et Scoti Regnis duos Missionarios singulis annis fovet. Sagacis vim Consilij et agendorum dexteritatem praesertim nuper in maxime confuso discrimine Pontificem Clementem et Iosephum Imperatorem ob statum Neapolitanum exoptatissimo eventu demonstravit. Id ipsum confirmant Capitulares ad S. Lambertum in Superiori Styria Benedictini, ubi novi Antistitis eligendi causa Supremus Praeses Pontificia Authē rara prudentiae et Authoritatis specimina reliquit.

Pergo pro gloria et honore Successorum omissis alijs. Sequentia adhuc insertu digna duxi quod nimirum Praesens hujus Parochiae Antistes saepe saepius praesente Augustissimo Aula Viennae in Pontificalibus Solemnitates condecoraverit, Graecij ab Exelsis Dicasterijs ad funeralia pro Augustimo Iosepho piae memoriae invitatus fuerit, Reduci ex Hispanijs et Francofurto peracta coronatione in Serenissimum Regem Romanorum Augustissimo Carlo 6to prima vice publicae mensae sistenti praesentibus Cardinalibus, Nuntio Aplico, Episcopis alijs Praelatis mensam benedixerit et finita mensa gratiarum actionem protulerit alternatim solo Imperatore respondente.

Sequentem actum ex Diarario Ar: 712 Viennensi de verbo ad verbum produco: Den 6 Martij (id est Dñca 4 quadrages:) nach dem schon werender Regierung Weiland Ihrer Röm: Māy: des Ersten höchstseligen gedechtnus titl Herr Graff Wilhelm Leslie ersten zum Probsten zu Eysgarn Prelath in Österreich, Vnd Infulierten Abten Chabink in Hungarn Erz Priestern in Cilli Vnd Titular Bischoff zu Argens dan bey Weiland Ihro Röm: khay: Māy: Joseph den ersten gloriwürdigsten Coadjutor zu Triest erenent worden als hat auch unter dermaligen gloriwürdigster Regierung Ihrer Khay: Catholischen Māy: woll gedacht H. Graffen feit in der Khirch des Kay's Professhaus S. I. der Pabstliche Nuntius Vnd Erzbischoff zu Nazareth Monsieur Julijus Piazza mit asistierung des H. Bischoff von Neutra H. Graffen Ördödi Vnd des H. Bischoff von Waizen titl. H. Graffen von Khollonitsch in hochansehnlicher Gegenwarth villen hohen standes Personen mit allen gewöhlichen Ceraemonien Vnd Solemnitäten consecriert.

Nunc expedit quidem gloriari signitum caractere Episcopali nostrum Illmum et Rvsmum Comitem sed plurimum gloriabor si a multis jam abhinc annis in nostro districtu quidem inauditum protocollo inserere, nam lector benevole juxta ordinem reperiet omnia munia Episcopalia in actum producta. Prima fuit singularis functio fer: 3tia Paschatis id est 29 Martij Pontifice agente nostro Gratosissimo Dño Dño et benedicente Sacra velerā creavit Augustissimus Imperator 14 Equites Sacri Veleris.

Honorifica et memoratu dignissima functio itidemque haec est 20 Augusti praesentis anni Eminentissimi Cardinales neocreati Nuntius Aplcus Piazza Archi Episc: Nazarenus et Wolfgangus Comes ā Schrottenpach Princeps et Dux Olomucensis in manibus nostri Rsmi Dñi Dni deposuerunt professionem fidei altera luce id est Dmca 14 Pent: Solemnissime in Ecclia coram Augustissimo Imperatore solitis Caeremonijs post Impositionem Cardinalium insignium medius inter illos Te Deum laudamus cantavit.

Functio prima Episcopalis in nostro districtu fuit Dnca Pentecostes 1712 15 Maj in Saldenhoffen et Sequentibus 2bus fer: confirmati sunt me Stephano Jamnigg assistente (quod et in omnibus functionibus) 3026.

Die 28 Maj ad BBmam Virginem in Rast 2da functio apud me ubi confirmati sunt ante et post prandium 1390. Altera die 29 Maj id est Dnca infra 8vam Ssmi ante prandium spacio 5 horarum 1850 quibus accessit numerus pomeridianus ut his duobus diebus confirmati fuerint 5628. Alia vice ibidem 875. Universim in Rast 6503¹. Numerus Confirmatorum in alijs locis reperietur in Protocolo Archidiaconali, etiam a me conscriptus, ubi summa se ultra 42.000 extendet.

Prima altaria in Rast consecrata sunt 8².

In Gonowiz 3

In Weittenstein 6

Ad S. Martinum in valle Selovo-Graecio 7

In Saldenhoffen Altare S. Mariae Magdalenae.

Item Saldenhoffen collati sunt 3 ordines sacri R. D. Dno Andrea Philippiz.

In Haidin diversis religiosis et Clericis saepius diversi ordines collati fuere, nam aliquando Illmo et Rsdmo Dno Dno Episcopo residere placuit in Dominio Petoviensi sic in vicino loco nostri districtus Episcopalia praemissa sunt.

Viennae decumbente et etiam mortuo Episcopo Rummell ibidem vix in integro anno omnes functiones Episcopales adimplevit et administravit.

Ob tanta merita proprio motu Augustissimi Imperatoris noster Gratosissimus Dns Episcopus declaratus est Praepositus in primam et maxime praecipuam Austriae Praeposituram Addagger. Hac perpotente dignitate obtenta nostris Partibus renuntiare inductus est³, hinc circa Iunium 1714 resignatio facta est, quare concursus pro Parochia Saldenhoffensi nobis intimatus est. Concurrerunt multi etiam ex Nobilitate, alij in dignitatibus Ecclesiasticis aliunde constituti, unus Aulicus Capellanus nomine Schifferer pro quo steterunt et Imperatrix Mater, et Vidua dfecti Iosephi Imperatoris. Sed cum Suffragia praesertim Excellantissimi Dni Dni Comitis Vicedomini et Episcopi Leslie Item omnium interiorum dicasteriorum unanimiter promovente meo Gratosissimo Dno Dno in me Stephanum Jamnigg Prot: Aplicum Officij Archidiaconalis Notarium et Secretarium in absentia Illmi et Rsmi Dni Dni etiam Administratorem Officij, collimaverint, etiam Viennae 29 Xbris 1714 ab Augustissimo Imperatore Carolo per intimi Consilij Suf-

¹ 28 et 29 Maj per Illmum et Rsdmum Dn Dn Guilielmum Comitem de Leslie Episcopum Vaccinensem in Capella S. Dismae confirmationis sacramentum perceperunt universim 5541. (Ruška kronika p. 130. l. 1712.)

² NB. Die 12. Septembris solemniter consecravit octo altaria in hac antiquissima Ecclia Illm. et Rds. Dns Dns Guilel. de Leslie eps. Vac. et Archidiaconus noster gratosissimus. (Ruška kronika p. 132. l. 1713.)

³ Častno je sicer za vuzeniško župnijo, da je imela škofa in grofa za župnika, toda kaj posebnega ni storil v nje prosep. Slovenščine nezmožen, obložen z drugimi raznovrstnimi posli še prebival ni stalno v Vuzenici, ampak je prepustil dušno pastirstvo in župnijske posle administratorjem (bili so trije: Štefan Hanschitz, Matija Lamprecht in benecijat Janez Wraniel) arhidijakoniat pa je opravljal Š. Jamnik, kateri si je, kot njegov naslednik, stekel tem večje zasluge.

fragia praetermissis perpotentibus aliorum recommendationibus sum declaratus Parochus licet indignissimus Sadenhoffensis, et quidem per quam exigua mei consolatione. Inductus enim fui ad concursum pro Parochia, ultimo perlubenter supplicem libellum revocassem si absque offensa gratiosissimorum Patronorum in opus exequi potuissem praesertim ob exorbitantes expensas futuras, ob decrepitam valetudinem, jam ingravescentem senectutem et virium consumptionem nam natus sum 1665 ad B. Virginem in Rast, consecratus in sacerdotem Viennae ab Eminentissimo Cardinale Kollonitz 1690. ex Capellano et Confessario Studenicensi factus Parochus civitatis Veistrichensis, cui Parochiae praefui 7 annis absque Cooperatore in incolato degens nam domus Parochialis sub antecessore meo per casuale infortunium Vulcano consecrata fuit in maxime sterilibus annis 1696 1697 honestam habitationem construxi, dein persuasu Superiorum Vicariatum Rastensem in amorem BBmae Virginis ibidem (quem locum alias miserum in meliorem statum evexerat Germanus meus piae memoriae Lucas Iamnigg Vicarius loci) suscepi ultimo desiderio satisfaturus mi D. Germani, sudavi, laboravi quantum virium erat pro peregrinantium solatio, Iuventutis emolumento et Ecclesiae reparatione praeterea toto tempore Archidiaconatus Illmi Rvdmi Dni Dni Notarius ut supra egi. An: 1713 2da Aug: dum vespere in coena cum Inventute scholastica eram inscio modo incendium exortum inter spacium trium horarum vorax flamma vix in totam domum omnem Supplectilem sic disponente Deo totum quod 10 annis liberalitate Patronorum et propria indefessa industria comparatum fuerat absumpsit, domum parochialem (ut nunc videre est) prius superiore ex parte ligneam, muro roboravi, tegulatum tectum comparavi, reliquis quoque necessariis munivi. Curis tot confectus, finem his imponere statui, soli Deo ac saluti propriae et instructioni juventuti vacaturus resignavi Vicariatum Nepoti Henrico Iamnigg mense 7bri 1714 reservaturus sibi cubicellum ad muros templi. in hac vicissitudine rerum divina providentia huc destinatus sum. haec scribo, ut si quos gratiosi DD Successores praeter intentionem meam commissos in gubernio repperint errores, fraterne magis compati valeant infirmitatibus meis.

Dmca in albis 28 Apr: 1715 provisorio modo a Generoso Dno Mattheo Popp I. V. Doctore vicedominatus Secretario administratio temporalium mihi concredita est. 14 Iunij secuta est confirmatio Pontificia a SS. Dno nostro Pap: Clemente 11. Cum vero Nuntium Apostolicum inter et Excelsum Regimen rae (ratione) neo Electi Archidiaconi nostri lis exorta sit ob breve Extraditum a Nuntiatura et dein elevandum ab Excelso dicasterio, in quo brevi insertum reperiebatur poena excommunicationis, Archidiaconus primo declaratus nobis fuit 1717 mense Majo. hinc Instollatio dilata fuit mea usque in diem S. Mattheo Sacram. hac in die comparuit Rms Dns Archidiaconus Ioes Bapta Stermscheg Parochus Caes: Cilliensis die 19. 7bris, Vicedominatus Secretarius praefatus 20. instituentes solemnem actum Instollationis, eundemque more solito ut f. 14 reperietur executi sunt.

Reddeo ob specialem reverentiam et consolationem futuram ad Antecessorem dignissimum hujus Parochiae Comitem Leslie etc. pro aeterna memoria: quod nimirum 13 Ap: 1716 oium votis et suspirijs in felicissimo partu Augustissimae edito serenissimo Principe Leopoldo in hoc vere toti Christianitati gaudio Paschali tempore et omnium Vasallorum jubilo (cum

in similibus circumstantiis speciales gratiae in augmentum majoris gaudii conferri soleant proprio motu ab Augustissimo nostro Carolo prima post Archiepiscopalem sedem collata est sedes Episcopalis Vacinensis nostro saepius memorato Gratosissimo Comiti Leslie.

Haec parva sunt majora decent ei, quem virtus et Sapiencia et pro-sapia ad majora procrearunt. In mense 7^{bri} 1717 Episcopus et Princeps Labacensis Comes Kauniz vita functus est. haec Ecclesia suo pastorali viduata rectore condecorata est Episcopo Vacinensi Illmo Dno Comiti de Leslie invito quidem. cum fructus Vacienenses cum fructibus Labacensibus incomparabiles constant. quem in finem vero id Augustissimus fecerit futura tempora documenta dabunt.

f. 14. nadaljuje: Auß ob angezogener Vrsach fol. 6. ist mir pro die 21 7^{bris} die Confirmation angedictirt worden, deswegen der Erz-Priester den 19 mit 2 seinen Caplanen mit 3 bedienten allhier angelangt, der H Vizdombischer Secretarius aber den darauffolgenden Tag, wie auch Ihre hoch Vnd Gnad der H Abt Ernst Graff von Schrottenbach dermalen Pfar- rer zu St. Lorenzen als Gast. den 21. ist solemne introduction mit Pauken und Trompeten geschehen more solito in spiritualibus instolliert. peractis divinis et sermone quem peregit D. Henricus Iamnigg Parochus in Lem- bach, Sacrum solus cantavi assistentibus mihi duobus quoque consanguineis Iacobo Iamnigg Parocho in Rast et Gregorio Rautter beneficiato loci. tradidit mihi temporalia D. Secretarius Vicedominatus tamquam delegatus ex parte sinistra adstante Archidiacono. dein in publico atrio facta est ex- hortatio a dicto Dno Secretario ad Rusticos luce homagium praestantes.

Altera luce id est 22 visitatio instituta est. Rsmus Dnus Archidiaconus peregit in Ecclia paucos defectus exponens (ut reperietur in decreto a se dato). Dnus Delegatus revidit Registeria Steverarum et ratiocinia, exami- navit Syndicos circa economiam meam nihil exponibile reperiens.

NB NB transactio fructuum a rata temporis cum Gratosissimo Dno Dno Antecessore meo in authentico reperietur. ratum temporis a 1ma Iau- narij computabatur uti semper in hac Parochia moris erat¹.

V. Preglej.

¹ Toliko je Jamnik zapisal o svojih prednikih in o samem sebi. Jamnik je ostal nadžupnik v Vuzenici do svoje smrti 24. septbr. 1742. Bil je v resnici delaven za čast božjo in Marijino, kakor tudi za mladino nad vse vnet mož. V ruški cerkvi je dal z lastnimi stroški postaviti nov glavni oltar in dva stranska, v vuzeniški pa je tudi deloma prispeval za nov glavni oltar, oltar sv. Štefana, sv. Janeza Krst. in sv. Mihaela, ter je skrbel tudi za popravo in olepšavo podružnic, kakor nam pove mrtvaška knjiga: »Insignis benefactor hujus Archipar. eccliae, restaurator omnium eccliarum filialium.« Njegovi nasledniki so: Dr. Ferdinand Khilau pl. Ehrenstein (1744—78); Fr. Ser. Mrak, theol. baccalaureus (1778—1819); Anton Terkutsch (1820—29); Jožef Ratschitsch (1830—38); Anton Slomšek (1838—44); Anton Galluf (1845—82); Tomaž Mraz (1882—99); Henrik Verk od leta 1900—1904; Jožef Jurčič 1905—.

II.

Praktično bogoslovje.

A. Pastirstvo.

Iskrice iz listov sv. Jeronima. 1. Delo. Ne nalagaj si preveč dela, ker vedi, »non bene fieri, quod occupato animo fiat. Epist. 85. ad Paulinum, Migne XXII, 754.

»Grandes materias ingenia parva non sustinent, et in ipso conatu ultra vires ausa, succumbunt.« Ep. 60. ad Heliodorum, Ibid. pg. 589.

Delo je pripomoček zoper skušnjave. »Nunquam de manu et oculis tuis recedat liber...; oratio sine intermissione, vigil sensus, nec vanis cogitationibus patens...« »Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum.« Ep. 125. ad Rusticum monachum, XXII. 1078.

2. Dobra vest. »Bona conscientia nullius oculos fugit.« Ep. 117. de contubernio, XXII, 958.

3. Duhovnik. »Hospitulum tuum aut raro aut nunquam mulierum pedes terant. Omnes puellas et virgines Christi aut aequaliter ignora aut aequaliter dilige«... »Periculose tibi ministrat, cuius vultum frequenter attendis«... »Tales habeto socios, quorum contubernio non infameris«... »Solus cum sola, secreto, et absque arbitro vel teste non sedeas«... »Caveto omnes suspiciones, et quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante devita. Crebra munuscula et sudariola et fasciolas et vestes ori applicitas et oblatos ac degustatos cibos blandasque et dulces litterulas sanctus amor non habet. Mel meum, meum desiderium: omnes delicias et lepores et risu dignas urbanitates et caeteras ineptias amatorum, in comoediis erubescimus, in saculi hominibus detestamur: quanto magis in monachis et in clericis, quorum et sacerdotium proposito, et propositum ornatur sacerdotio. Epist. 52. ad Nepotian. pg. 531—532.

»Non confundant opera tua sermonen tuum, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo haec, quae dicis, ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiuniis disputat. Accusare avaritiam et latro potest. Sacerdotis Christi os, mens manusque concordent. Esto subiectus Pontifici tuo, et quasi animae parentem suscipe. Amare filiorum, timere servorum est. Ep. 52. ad Nepotian. pg. 533.

»Amico quippiam rapere, furtum est, Ecclesiam fraudare, sacrilegium est.« Ib. 539.

»Ne lucra saeculi in Christi quaeras militia.« Ib. pg. 531.

»Quid incurvus terrae haeres et totus in caeno iaces?« Ep. 147. ad Sabinianum, Ib. pg. 1202. — »Propter vitia sacerdotum Dei sanctuarium destitutum est.« pg. 1203.

»Nostris peccatis barbari fortes sunt, nostris vitiis romanus superatur exercitus.« Ep. 60. ad Heliodor. pg. 601.

»Quid agis, frater in saeculo, qui maior es mundo?« Ep. 14. ad Heliodorum, pg. 354.

4. Jeza. »Iram vince patientia.« Ep. 125. ad Rusticum monachum. XXII, 1078.

5. Kristjan. »Verum Christi templum anima credentis est; illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe.« »Esse christianum grande est, non videri.« Ep. 58. ad Paulinum. XXII, 584.

»Fiunt, non nascuntur christiani.« Ep. 107. ad Laetam, XXII, 868.

»Erras, frater, erras, si putas unquam Christianum persecutionem non pati, et tunc maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis.« Ep. 14. ad Heliodorum, XXII, 549. »Non facit ecclesiastica dignitas christianum.« Ib. 353. »Nihil christiano felicius, cui promittitur regnum coelorum.« Ep. 125. ad Rusticum, XXII. 1072.

6. Nečistost. »Non sic avaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. Facile aliis caremus vitiis; hic hostis nobis inclusus est. Quocumque pergimus, nobiscum portamus inimicum. Vinum et adolescentia duplex incendium voluptatis est.« Ep. 22. ad Eustochium, pg. 399.

»Vae nobis, qui quoties concupiscimus, toties fornicamur.« Ep. 125. Ad Rusticum, pg. 1076.

»Ubi in pectore virginali saecularium negotiorum cura aestuat, statim velum templi scinditur; sponsus consurgit iratus et dicit: Relinquetur vobis domus vestra deserta.« (Mat. 15, 38.) Ib. pg. 410.

7. Nedolžnost. »Quid pulchrius anima, quae Dei filia nuncupatur et nullos extrinsecus quaerit ornatus? Credit in Christum, et hac ambitione ditata, pergit ad sponsum: eundem habens Dominum, quem et virum.« Ep. 54. ad Furiam. pg. 551.

8. Ničemurnost. »Nitens cutis sordidum ostendit animum.« Ep. 117. de contubernio, 957.

9. Misel na smrt. »Facile contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum.« Epist. 53. Paulino, pg. 549.

10. Samota. »Mihi oppidum carcer, et solitudo paradisus est.« Ep. 125. ad Rusticum monachum. XXII, 1076.

11. Slaba družba. »Quid tibi necesse est in ea versari domo, in qua necesse habes quotidie aut perire aut vincere? Quisquamne mortalium iuxta viperam securos somnos capit? quae etsi non percutiat,

certo sollicitat. Securius est perire non posse, quam iuxta periculum non periisse.« Ep. 117. de contubernio, pg. 955.

12. Sv. pismo. »Ama scientiam scripturarum et carnis vitia non amabis.« Ep. 125. ad Rusticum XXII, 1078.

»Ama Scripturas sanctas, et amabit te sapientia; dilige eam, et servabit te; honora illam, et amplexabitur te.« Ep. 130. de virginitate, pg. 1124.

13. Vera. »Melius est panem mendicare quam fidem perdere.« Ep. 139. Apronio, pg. 1166.

14. Zmernost. »Modicus ac temperatus cibus et carni et animae utilis est.« Ep. 125. ad Rusticum monachum. XXII, 1075.

»Difficile inter epulas servatur pudicitia.« Ep. 117. de contubernio, pg. 957.

»Pinguis venter non gignit sensum tenuem« (grški izrek: *παχέια γαστήρ λεπτόν οὐ τίκτει νόον*). Ep. 52. ad Nepotianum pg. 537. K.

Smejo li otroci stopiti v zakonski stan brez privoljenja svojih starišev? Terezija, ki služi v mestu za deklo, omeni in confessionalni tudi to-le: Prihodnji teden nameravam se omožiti, žalosti me pa to, da moji stariši zakonu nasprotujejo ter se tudi poroke nečejo udeležiti. Pravijo namreč, da bi še lahko nekaj let služila in si v tem času kaj prihranila, kar pozneje v zakonskem stanu ne bo tako lahko mogoče. Pa ker sem že polnoletna in ker živim s svojim ženinom, ki je sicer skrben in delaven človek, že dolgo v nedopuščenem znanju, ne morem se ozirati na želje svojih starišev. Tako Terezija.

Vpraša se torej: 1. Je-li privoljenje roditeljev k zakonu potrebno? 2. Kako naj ravna spovednik, in 3. Kaj naj stori dušni pastir, ako hočeta sin ali hči proti volji svojih starišev stopiti v zakon?

1. K veljavnemu zakonu privoljenje starišev ni potrebno niti po naravnem niti po cerkvenem pravu. Po naravnem pravu ima vsak človek prosto oblast nad svojim telesom in stariši nimajo in ordina ad matrimonium nobene oblasti nad telesi svojih otrok. Pa tudi po cerkvenem pravu ne pristojata starišem taka oblast. Sv. tridentinski zbor obsoja vse tiste, ki trdijo, da so zakoni, sklenjeni brez privoljenja starišev, neveljavni. »... damnandi sunt illi... , qui false affirmant, matrimonia, a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse...« (Sess. XXIV. de reform. matr. cap. I.). Državni zakoni branijo sicer pri nas in v nekaterih drugih državah mladoletnim osebam zakon skleniti brez dovoljenja starišev ter take zakone smatrajo za neveljavne, a dogmatično dognano je, da le cerkev ima pravico, zakone razveljaviti.

Akoravno pa je sklenitev zakona proti volji roditeljev veljavna, vendar ni dopuščena — tudi in foro ecclesiae. Že po naravni po-

stavi so otroci (bodisi polnoletni ali mladoletni) svojim roditeljem dolžni spoštovanje in pokorščino posebno v tako važni zadevi, kakor je sklenitev zakona, zato pravi § 68. »Navoda za cerkvene sodnije v zakonskih zadevah«: »Etiam in nectendo matrimonii vinculo memores sunt Filii familias Domini dicentis: Honora patrem et matrem tuam« ter pristavlja: »Quocirca illicita sunt matrimonia, quae parentibus iustis ex causis assensum denegantibus contrahuntur.« (Instructio pro iudiciis eccl. imperii austr. quoad causas matrimoniales § 68.) Tudi sv. Trid. zbor določuje: »... nihilominus sancta Dei ecclesia ex iustissimis causis illa (matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta) semper detestata est atque prohibuit.« (Sess. XXIV. de reform. matrim. c. I.) Ta postava pa se ne opira toliko na pravice, katere ima oče po civilnem pravu nad svojimi otroki, temveč veliko več na božjo zapoved, katera določuje razmerje med roditelji in otroci, vsled tega pa tudi ne velja le za mladoletne, temveč tudi za polnoletne otroke. Pa tudi ta prepoved ima, kakor vse pozitivne prepovedi, svoje izjeme, zato se tudi v navedenem § 68 »Navoda za cerkvene sodnije« nahajajo besede »iz pravičnih vzrokov«. Ko bi stariši iz neopravičenih in praznih vzrokov ugovarjali ter bi ne dovolili ženitve, takrat otroci res niso dolžni pokorščine, a v lastni zadevi sami ne smejo biti sodniki — iudices in propria causa —, ampak spovedniki in drugi modri in pošteni ljudje naj razsojujejo, je-li vzrok oporekanja pravičen ali ne. Tako učijo enoglasno moralisti in med drugimi odgovori Gury na vprašanje: »An filii aliquando invitis parentibus matrimonium contrahere possint?« takole: »Affirmative, si parentes iniuste consensum recusent. Verum quum in hac re facile sit, ut filii familias sibi fucum faciant, antequam nuptias contrahent, consulere debent viros prudentes et praesertim confessarios, ne in re tam gravi tantisque plena periculis imprudenter agant proprio iudicio confidentes.«

2. Kaj naj stori spovednik, ako hočeta sin ali hči v zakon stopiti proti volji starišev? Navadno bo gotovo na strani starišev, kateri imajo za se praesumptio, da so njih vzroki pravični in pametni in da jim je najbolj na srcu blagor in sreča njihovih otrok. Gury pravi (Cas. consc. I. pag. 114): »Cautè a confessario in eiusmodi casibus procedendum. Conetur omnia utrinque prudenter et suaviter componere, ita ut vel poenitens nuptiis intentis renuntiet, vel parentes in suam partem adducat. Generatim dissuadenda sunt eiusmodi connubia contra voluntatem parentum coeco amore potius quam sana ratione contrahenda. Plerumque enim sponsi, qui inordinato libidinis aestu ducti nuptiis inhiant infelicem sortiuntur exitum, siquidem, ut lugenda constat experientia, amor ille vesanus, quo primum feruntur, in odium converti solet.« Ako pa spovednik vidi in spozna, da so sicer vzroki

in pomisleki starišev utemeljeni, pravični in pametni, pa njegovi opomini in nasveti vendar ne bi imeli zaželjenega uspeha in bi morebiti spovedenca razdražili ter tako bolj škodovali kakor koristili, potem naj ravna po nasvetih Gousset-a (n. 839): »Si confessarius reclamationem parentum iustam censet, sua debet filiis, ut parentum voluntati morem gerant. Quodsi nolint et conditiones a lege requisitas servant, non debet eos inquietare; imprudens esset, in re adeo difficili se iudicem constituere inter patrem et matrem et eorum filios.« Ravno to svetuje tudi Gury (Cas. consc. I. pag. 114.): »Si confessarius advertat poenitentes nullis rationibus dissuaderi posse, eosque magnis periculis exponendos fore, si a matrimonio impediuntur, ipsis indulgere potest, saltem se permissive habendo.« Tudi Dr. Müller pravi: »Confessarius filios, qui dissentientibus parentibus matrimonium inire cupiunt, impense admonere debet, ut contra parentum voluntatem agere desistant, iis vero ex gravi ratione reluctantibus absolutionem concedat.« (Theologia mor. Tom. III. § 218.)

Kaj bo tedaj spovednik v našem slučaju Tereziji rekel? Stvar ni brez težave. Dan poroke je pred durmi; vse je že pripravljeno za gostijo, »tauri et altilia sunt occisa«. Vzroki starišev so sicer pametni, pa tudi vzroki nevestini niso nespametni, osobito zadnji vzrok, da bo nehala po poroki grešna zveza, je zelo važen. Dokazal ji sicer bode, da je zelo kočljivo, proti volji roditeljev skleniti zakonsko zavezo, in ji svetoval še enkrat prositi stariše dovoljenja, a strogo zapovedal ji tega ne bo, osobito takrat ne, kadar bi bila vsled grešnega znanja gravaida.

3. Kaj naj stori župnik, ako hočejo sinovi ali hčere zakon skleniti brez dovoljenja starišev? Ako se oglasijo za zakon ženini, katerih stariši so še živi, naj duhovni pastir vedno vpraša, če roditelji vedó za nameravano ženitev in če so zadovoljni z njo. Da mora pri mladoletnih zaročencih zahtevati dovoljenje, ustno ali pismeno, očitovo, oziroma, ako je oče že umrl, privoljenje jeroba in sodnijske oblasti, je umevno. § 49. Obč. drž. zak. pravi: »Minderjährige oder auch Volljährige, welche aus was immer für Gründen für sich allein keine gültige Verbindlichkeit eingehen können, sind auch unfähig ohne Einwilligung ihres ehelichen Vaters sich gültig zu verehelichen. Ist der Vater nicht mehr am Leben oder zur Vertretung unfähig, so wird nebst der Erklärung des ordentlichen Vertreters, auch die Einwilligung der Gerichtsbehörde zur Gültigkeit der Ehe erfordert.« V enakem smislu se izjavlja tudi gori omenjeni § 68. »Navoda za cerkvene sodnije v zakonskih zadevah«. Ako polnoletni zaročenec pravi, da stariši odobravajo njegov zakon, ni treba duhovniku stvari dalje preiskavati, če bi pa rekel, da niso zadovoljni z ženitvijo, naroči mu naj, da skuša

stvar s stariši z lepa vravnati, njih privolitev in blagoslov k ženitvi si pridobiti, a strogo od doletnega ženina naj tega nikar ne zahteva in naj tudi ne tirja, da prinese kako spričevalo dovoljenja. Ako bi pa stariši sami prišli ter bi ugovarjali zoper nameravano poroko svojega polnoletnega sina ali hčeri, naj jih vpraša duhovni pastir po razlogih nasprotovanja. Če se župniku zdi vzrok ugovora pravičen, utemeljen, naj nameravano poroko ženinom odsvetuje; ako ugovor ni zelo važen in opravičen, skuša naj duhovni pastir stariše z lepa pregovoriti, da odobré namero sinovo ali hčerino. Ako ne pride do sprave in dogovora, potem velja, kar § 70 »Navoda za cerkv. sodnije« ukazuje za vse dvomne in težavne prigodke: »res ad Episcopum deferenda«. Duhovni pastir v tem slučaju dotičnih dveh ne oklicuje, dokler ne dobi škofovega odgovora. Omenimo še, da tudi državni zakoni nepokorščino onih otrok kaznujejo, kateri zakonsko zvezo sklenejo proti volji svojih roditeljev. § 1222 o. državljsanskega zakonika določuje: »Wenn eine Tochter ohne Wissen oder gegen den Willen ihrer Eltern sich verhehlicht hat und das Gericht die Ursache der Missbilligung gegründet findet, so sind die Eltern selbst in dem Falle, dass sie in der Folge die Ehe genehmigen, nicht schuldig, ihr ein Heiratsgut zu geben.«

A. H.

Kako naj rešimo mladino? Stanovska dobra dela iz ljubezni do Boga so prva, najsvetejša in najimunitnejša dobra dela človekova, njegovo — bogoslužje so! To se bo zdelo marsikomu malo pretirano ali celo — čudno, vendar pa je resnično in prav ta resnica je neizrecno velikega vzgojnega in socialnega pomena za moderni naraščaj v cerkvi. Naši mladini je nujno treba jasnega pojma o — dobrih delih, o askezi! Tudi v tem poglavju nam bodi vodnik naš vel. katekizem. — Nasploh ima prosto naše ljudstvo ustno molitev za posebno dobro delo; semkaj spadajo osobito sv. rožnivenci, litanije, sv. križev pot, sv. maša ob nedeljah in svetkih in prav posebno ob delavnikih in zlasti oba sv. zakramenta življenja! To je vse res, vendar pa ni cela resnica! Cela resnica je ta, da vsa dela bogoljubnosti in pobožnosti, t. j. taka dela, ki jih opravimo iz ljubezni do Boga, ali pa iz nagiba kake druge krščanske čednosti, spadajo pod zaglavje molitev. (Praš. 837.) Iztotako spadajo v vrsto posta po krščanskem nauku vsa dela pokore, ki jih Bogu darujemo za svoje grehe, vsako zatajevanje in mrtvenje samega sebe, naj bo že to mrtvenje osebno: znotranje ali zunanje, ali pa družbeno, stanovsko, v kolikor je z našimi dolžnostmi do bližnjega, do družbe, združeno zatajevanje. (Pr. 838.)

Molitev in post, če se prav pojmita in izvršujeta, združujeta v sebi vsa telesna in duhovna dela usmiljenja (ljubezni). (Pr. 839.)

Našemu zarodu manjka jasnega pojma o vsem tem. Kadar imajo prosti ljudje dosti dela, da ne morejo izmoliti vsega, dolgega rožnega venca, to je vseh očenašev in drugih molitvic, ki jih nanizujejo na r. venec, takrat se čujejo pogostoma pritožbe, kaj bo, češ, ker tako malo molijo, tako malo dobrega store, ob delavnikih k sv. maši ne morejo, ne morejo po odpustke, niti bratovskih molitev ne morejo opraviti, kaj bo? Ko bi umeli, kaj je pravzaprav molitev in da more imenitno dobro delo biti čisto priprosto stanovsko opravilo, bi se gotovo ne pritoževali! Je pač premnogo načinov molitve; pre-razne so oblike združevanja z Bogom! In molitev, prava, resnična molitev, bodi že v tej ali oni obliki, je združena vselej z vero, upanjem in ljubeznijo, je torej združenje z Bogom! *Elevatio mentis ad Deum!* Bog ni samo gori nad zvezdami, temveč Bog je v isti duši pričujoč, ki se povzdiguje k njemu, ki zatrjuje prijateljstvo, ki ga prosi usmiljenja in milosti in milost je Bog! »Še predno se proseči vrat dotakne, o Gospod, mu že odpreš. Predno pade pred te, mu že podaš roko. Tvoja ljubezen (Bog je ljubezen), polna hrepenjenja po našem zveličanju, se sama nagiblje k nam!« piše sv. Efrem. Prava molitev, kakor so nje lastnosti določene v očenašu, najde torej dušo že združeno z Bogom ter jo le še bolj združuje z njim, pomnožuje posvečujočo milost, ali pa jo vnovič združi z Bogom, potem ko je z ljubeznijo odpravila oviro združenja, ki je smrtni greh. Bog pa varuj, da bi imeli za edino pravo molitev dobesedno molitev očenaša in drugih molitvic, ampak vsako, tudi najnižje stanovsko delo more človek — kristjan opraviti — v duhu in resnici očenaša! Tehnika ali molitvena pragmatika sama na sebi je mrtva, le duh je, ki jo oživlja!

Izrekanje besed in prebiranje jagod na molekulo n. pr. ni nič samo ob sebi, vera, upanje, ljubezen je vse. Po meri vere, upanja in ljubezni se cení tudi vrednost molitve. Koliko dandanes nekateri molijo! Z ustmi in v besedni molitvi gotovo tekmujejo z Marijo ali z Jožefom, toda kje je njih srce, kje njih ljubezen do Boga in bližnjega! Marija pa je v srcu premišljevala, ljubila je Marija in ker je ona izmed vseh vstvarjenih bitij najbolj ljubila Stvarnika, je tudi njeno življenje — opravljanje nizkih, priprostih stanovskih opravil za Boga Jezusa v hiši Nazaretski — najveličastnejša vseh molitev! Kaj pomaga bivati v molitvenem in premišljujočem redu — če pa ni resnične ljubezni do Boga, ki še le da vrednost in ceno v očeh božjih zunanjemu mehanizmu najstrožje asketične pragmatike? Kaj škoduje živeti v svetu, sredi obilice in udobnosti, ali delati od zora pa do mraka, od mraka do dne . . ., če pa je srce resnično ločeno od mamona, v očeh božjih ubogo v duhu? V našem geslu naj bo tedaj:

Laboremus! To ravnilo zabičujmo tudi mladini, ki jo vzgajamo. Delajmo, toda delajmo za Boga!

Ne nešteta vrsta pobožnih molitvic, ne cela skladišča pobožnih čustev, ampak značaj, ki opravlja svoja stanovska dela v trdnem prepričanju, da so po volji božji, zavoljo Boga, ta je, ki je pobožen v duhu in resnici! Taka pobožnost ni svetobežna, ampak je sveta premagovavka! Čudne so svetniške šole v katoliški cerkvi. *Mirabilis Deus in sanctis suis!* Ponekodi se n. pr. bojé študija kot neke posebne ovire pobožnosti. Pravijo, kar se v novicijatu pridobi, se izgubi v študentatu! Jezuitje pa ne tako. Ampak ti se drže načela svojega ustanovnika sv. Ignacija Lojol., da je študij iz zares kršč. dobrega namena Bogu bolj všeč, kakor pa spokorne vaje! In jezuitje študirajo, raziskujejo, in branijo cerkev z uma svitlim mečem, — na najbolj izpostavljenih postojankah! In prav zaradi takega in tako ogromnega, napornega dela *ad maiorem Dei gloriam* je morda prav ta red v očeh božjih najbolj molitven med redovi. — *Fiat applicatio!* — Kje so bili kdaj večji vnanji asketje in pobožnjaki, negoli farizejci? Mnogo so se postili, premnogo so molili in veliko miloščine so delili in vendar je Kristus v nič del vso njih pobožnost, ko je pridigal množicam: »Ako vaša pravica ne bo obilnejša, kakor pismarjev ali farizejev, ne pojdete v nebeško kraljestvo« (Mat. 5, 20).

Resnične ljubezni do Boga in bližnjega niso imeli. »... In ko bi angelske jezike govoril (molitev) ...« »In ko bi na koščke razdal vse, kar imam, in ko bi dal svoje telo, da se sežge, a ljubezni ne bi imel, mi nič ne koristi« (I. Kor. 13, 3).

Kjer je tedaj ljubezen do Boga — je vse: molitev je v duhu in v resnici, naj bi bila tudi najnavadnejša vsakdanja opravila, kakor uči sv. Pavel: »Ali tedaj jeste ali pijete, ali kaj drugega delate, vse k časti božji delajte« (I. Kor. 10, 31).

Kdo more tajiti, da ta resničen nauk ni velikanskega socialnega in vzgojevalnega pomena?

Da je vzgojevalnega pomena ta nauk, priča mi lastna izkušnja. Dosegel sem na svoji ljudski univerzi, da ni enega učenca ozir. učenke v višji skupini, ki ne bi umel, kaj se pravi vedno moliti. Če tudi so poprej vsak dan zvečer molili skupne družinske molitve, vendar so pozabljali moliti zjutraj, zlasti ob delu, ko ni bilo skupne zjutranje molitve. In mnogi so pozabljali! Zdaj ga nimam v višji skupini nobenega, ki ne bi napravil vsako jutro vsaj dobrega namena. »Vse, kar bom danes mislil in govoril, delal in trpel, naj bo v čast Bogu Očetu in Sinu in sv. Duhu.« Uspehi te vaje so očitni. Kajpada je temelj in predpogoj te veličastne, celodnevne molitve res-

nična ljubezen do Boga . . . Smrtnega greha se moramo varovati, kakor modrasa in eno ali drugo vrsto malih grehov moramo pobijati.

Otrokom uro za uro na srce pokladam štrto zapoved božjo! Ubogajo naj iz ljubezni do Boga: vse delo iz take pokorščine — bo molitev; uče naj se za učitelja in zlasti za kateheta iz ljubezni do Boga, in vse učenje bo prekrasna detinska molitev; trpé naj iz ljubezni do križanega Boga Jezusa in vsako potrpljenje bo molitev in daritev! Otroci ubogajo, stariši z neizrecno hvaležnostjo opazajo pri otrokih kar čez noč večjo poslušnost, včasih celo ubogljivost ob prvi besedi, kar prej ni bilo; učitelj in celo nadzornik opazi splošno večjo marljivost ter napredek v šoli, katehet pa uživa obilo duhovne tolažbe in se vedno bolj in le še z večjo ljubeznijo posvečuje najodgovornejšemu poklicu, ki je katehetski poklic! Vse to, kar sem gori opomnil je faktum v moji duhovniji, o katerem se more vsakdo prepričati.

Stanovstvo ni nič — osebna čast je vse, je nedavno lepo rekel presvetli knez in škof ljubljanski. Tako je! Kmet, tvorniški delavec, kapelan, škof, služništvo ali pa baronstvo v kolikor je stanovstvo je pred Bogom enake vrednosti. Stanovi so časnega pomena, v nebesih pa bo le en stan: otrok božjih. Tako pa bo in je že sedaj marsikateri kmečki duhovnijan v očeh božjih, v luči večnosti višji, nego pa njegov župnik, mnogoteri tvorniški delavec višji negoli kraljevi ministri.

Pred dobrim letom sem bral v nekem italijanskem časniku, da se je sedanji papež Pij X. izrazil, ko je na sprehodu po vatikanskih vrtih srečal svojega vrtnarja, ki se je pravkar ukvarjal z najnižjim vrtnarskim delom: »ta le moj vrtnar, če svoja stanovska dela opravlja z večjo ljubeznijo do Boga, kakor jaz, bo v nebesih imenitnejši od mene.« Zares! Demokratičen je krščanski nauk! Papežev vrtnar utegne v nebesih biti višji, nego papež . . . ; in papežki vrtnar ne mašuje, ne pridiguje, ne piše enciklik, ne moli brevirja, ne more veliko meditirati, oziroma adorirati . . . pa more pri vseh svojih stanovskih opravilih ljubiti in veliko ljubiti Boga ter se tako vedno višje in višje vspenjati v časti otrok božjih . . . celo nad papeža.

Nedavno sem razlagal bodočim prvoobhajancem nauk o milosti, ki je res težek in malo umljiv. Končno sem jih opomnil, da ob gotovih prilikah človek nekako čuti milost: opomin k dobremu delu . . . dejanjska milost . . . in združenje Boga in duše . . . posvečujoča milost . . . v svoji duši . . . Na vprašanje, ali so se že resnično kedaj zavedli napominanega dejstva, so mi odgovorili, da pri sv. spovedi, pri sv. maši, pri molitvi, pri učenju katekizma, ko so drva vlačili iz gozda na saneh, ko so gnoj nosili v košu na njive itd. (Pomniti je, da v moji visoki duhovniji ob italijanski meji — ni poti . . . in mo-

rajo ljudje, skoraj vse poljske potrebščine ter pridelke na ramah znašati... koliko trpljenje! In kaka tolažba, da je to trpljenje, če se ga »krsti« — lahko tako imenitna molitev, kakor rožni venec, in še bolj, ker traja dalje časa, ker je bolj naporno, bolj zoprno..., da je živi resnični rožni venec, križev pot itd. — To tolaži, povzdiguje... in ohranja v stanovitosti — v Bogu... Stanovska dela iz ljubezni do Boga oživljajo delavca, ga krepe in združujejo z Bogom... ga posvečujejo. Čim več ljubezni kaže v zvestobi in natančnosti, tem več ljubezni dobiva: *gratiam pro gratia!* To naj bi se povdarjalo na kmetih in zlasti še v delavskih središčih.

Človek ne ve, ali bi se smejal, ali jokal, ko bere in sliši, da na javnih delavskih shodih... nekateri nimajo nič drugega pri rokah, kakor da tvorniškim delavcem priporočajo kot edino nujno — rešilno sredstvo sv. rožni venec..., popolnoma pa prezro te globoko-socialne resnice naše sv. vere! Evangelijska askeza ni negacija življenja, ampak afirmacija njegova v Bogu! Krščanska, prava askeza ni pasivna nasproti vsem panogam kulturnega življenja, iščoč središča samo gori — onstran groba, ampak krščuje vse človeško zasebno in javno življenje, in daje tako nadnaravno vrednost vsem poklicem človeške družbe! Vsak poklic je v luči teh naukov Bogu posvečeno romarsko svetišče, vsa dela poklica — neprestana molitev, življenje z Bogom in za Boga, najkrajša in najgotovjša pot k vsestranski stanovski popolnosti!

Kajpada je znano, da so vsa dela, ki jih opravljamo v stanu posvečujoče milosti božje — bogoljubna —, da le ne izključimo dobrega namena in časti božje; ni treba, da bi kdo bil janzenist in dober namen tako zabičeval, kakor da je vse, kar se zgodi brez dejanskega dobrega namena ali greh, ali vsaj — izgubljeno za nebesa in za osebno spopolnjenje; dober namen pa naj se vendar obuja vsak dan in pred težavnimi posli še posebej. Tudi ni ravno treba za dobra in za zaslužna dela nagibov ljubezni; tudi nagibi drugih čednosti so dobri in zaslužni; kdor pa dela v smrtnem grehu iz nagiba milosti... si služi milost — pokore in spreobrnjenja... Na to se ne sme zabiti!

Ako se ta načela splošno izvedó... nastopi doba značajnih, krepkih kristjanov, doba vsestranskega kulturnega napredka — za čas in večnost! Prekrasne so besede prelata Ehrharda, ki jih je napisal v tem pogledu v znani knjigi »Das religiöse Leben in der katholischen Kirche« str. 7: »Protiv starim (klasičnim) narodom, ki so ponižali vero za deklo politike in sužnjo kulture, ker so njih verstva izrastla iz istih tal, kakor njih ostali življenjski pojavi, zagotovil je (Kristus) verskemu življenju mesto, ki je vzvišeno nad vso posvetno tlako, vstvaril je možnost samostalnega verskega življenja, ki je združljivo z vsemi

tuzemskimi nalogami, ne da bi ga katerakoli njih mogla potlačiti na svoj lastni nivô!« — Da! Edino katoliška cerkev ima neizčrpno moč v božjih načelih življenja, ki more z njimi krstiti vse življenje, prešiniti vse pojave in nadloge človeškega življenja in spremeniti tuzemsko bivanje v veselo romanje h kulturni popolnosti v večnem svetišču . . . naročja božjega.

K čemu nas torej spodbuja nauk o dobrih delih? (844.)

Nauk o dobrih delih nas spodbuja, da si prizadevamo:

1. biti zmiraj v stanu posvečujoče milosti božje;

2. opravljati mnogo dobrih del in za-to: vsakdanja opravila in težave (stanovski križi) posvečevati z dobrim namenom. Sv. cerkev dobra dela posebno pospešuje s pobožnimi bratovščinami in družbami. Prihodnjič nekoliko o teh.

Dr. Sal. Knaus.

Odpadnik od kat. cerkve, ki še ni naznanil svojega pristopa h kaki drugi veroizpovedi, želi zopet biti sprejet v kat. cerkev. Ali mu je treba to premembo naznaniti politični oblasti? Pred kratkim se je pripetil naslednji slučaj: Pomponij je lahkomišlno izstopil iz sv. kat. cerkve ter ta izstop tudi v smislu § 6 zakona z dne 25. maja 1868 prijavil politični oblasti. Po izstopu iz kat. cerkve pa ni pristopil k nobeni državno priznani veroizpovedi, temveč je ostal brezkonfesionalec. A vest se vedno bolj oglašča, on začne obžalovati svoj odpad in sklene skesano povrniti se v svojo prejšnjo cerkev. Politični oblasti naznani, da prekliče svoj izstop iz kat. cerkve ter se zopet hoče vrniti v njeno naročje. A politična oblast mu odgovori, da tega preklica ne more vzeti na znanje, ker dotičnik ni pristopil k nobeni drugi cerkvi ali državno priznani verski družbi . . . »denn die Einflußnahme der politischen Behörden erstreckt sich im Sinne des Gesetzes vom 25. Mai 1868, R. G. Bl. Nr. 49 nur auf den Austritt aus einer gesetzlich anerkannten Kirche oder Religionsgenossenschaft.«

Ali je navedena razsodba politične oblasti pravilna? Da, razsodba je v postavi popolnoma utemeljena. V smislu § 6. interkonfesionelnega zakona z dne 25. majnika 1868 mora oseba, ki hoče izstopiti iz dose-danje cerkve, svoj izstop naznaniti politični oblasti, ako hoče, da bo izstop imel postavne posledice.

Politična oblast pa naznani izstop predstojniku tiste cerkve, katero izstopivša oseba zapušča. Pristopa h kaki novi državno priznani veroizpovedi ni treba naznanjati političnim oblastim, ampak dotičniku se je treba le osebno zglasiti pri predstojniku tiste verske občine, h kateri želi pristopiti. V našem slučaju je Pomponij svoj izstop iz kat. cerkve pravilno naznanil političnemu uradu. Zdaj pa mu je prosto, osebno javiti svoj pristop v katerokoli državno priznano ver-

sko družbo dotičnemu cerkvenemu predstojniku. Ker more torej vstopiti brez vsake intervencije politične oblasti v katerokoli priznane cerkev, zato se more tudi brez intervencije političnega urada povrniti zopet nazaj v kat. cerkev, ki je državno priznana. Pri tej povrnitvi torej državna oblast nima ničesar opraviti, ampak Pomponiju je izpolniti le tozadevne cerkvene določbe, da zopet postane ud sv. kat. cerkve. Torej Pomponiju nikakor ni treba svojega izstopa iz kat. cerkve preklicati pri političnem uradu, ki ima intervenirati le pri izstopu iz cerkve, nikakor pa ne pri vstopu v kako cerkev. A. J.

Ali je otroke iz neveljavnih zakonov, katerih neveljavnost je pa znana le enemu zakoncu, medtem ko je drugi popolnoma »bona fide«, vpisati kot zakonske ali kot nezakonske? Titus se je popolnoma pravilno in veljavno poročil z Lucijo v župniji Y. Iz tega zakona je bilo več otrok. Nato zapusti Titus svojo ženo in gre za več let v Ameriko. Iz Amerike se vrnivši, se naseli v župniji X, kjer je bil nepoznan. Tu se seznanil z neomoženo Barbaro, s katero sklene zopet zakon, dasiravno je še njegova prva žena Lucija živela, česar pa Barbara ni vedela. Iz tega drugega neveljavnega zakona se je rodilo dvoje otrok. Sčasoma izve posvetna oblast za Titovo bigamijo, ga obsodi na večmesečni zapor ter proglasi njegov drugi zakon neveljavnim. Isto stori tudi cerkvena oblast. Po tem proglašenju neveljavnosti drugega zakona rodi še druga Titova žena tretjega otroka. Vprašanje je: 1. Ali sta prva dva otroka iz drugega neveljavnega zakona vpisati kot zakonska ali ne? 2. Kako je vpisati tretjega otroka, ki je bil rojen potem, ko je bil zakon že od državne in cerkvene oblasti proglašen neveljavnim?

Titov zakon z Barbaro je bil bigamija, torej neveljaven, a Barbara tega ni vedela in je bila prepričana, da živi v pravem zakonu. Bil je torej dozdevni zakon — *matrimonium putativum*. Otroci iz takega neveljavnega zakona pa veljajo kot zakonski. Tako je odločil papež Inocenc III.: »Prolem esse legitimam in casu, quo vir, vivente uxore, matrimonium contraxit cum alia muliere ignorante ipsum esse coniugatum¹».

Torej sta prva dva otroka iz putativnega zakona med Titom in Barbaro zakonska.

Pa kaj je s tretjim otrokom, ki je bil rojen potem, ko se je ta putativni zakon že oblastveno proglasil neveljavnim? Tudi ta otrok je vpisati kot zakonski. Kajti Aleksander III. je v tem oziru odločil, da je otroka, ki je bil **spočet**, preden je oblastvena razsodba o neve-

¹ L. IV., t. 17, c. 14.

»Voditelj« II.

ljavnosti in razdružitvi putativnega zakona postala pravomočna, smatrati zakonskim¹.

V našem slučaju je bil zadnji otrok rojen tri mesece potem, ko je postala razsodba pravomočna, torej je bil spočet, preden je dobila razsodba pravo in končno veljavo, in zato je vpisati tudi kot zakonski. Istotako so imenovani otroci v smislu § 160 drž. zakona oziroma v smislu § 50 »Navodila za zakonska sodišča v Avstriji« tudi po državnem pravu zakonski. V tem smislu sta tudi razsodili v navedenem slučaju cerkvena in državna oblast in vsi otroci veljajo torej za zakonske.

A. J.

Pastoralna in teologična vprašanja v lav. škofiji za l. 1905. 1. Warum ist die katholische Liturgie von grösster Bedeutung für das Predigtamt? Wie kann die Liturgie in natürlicher Weise zur praktischen Wahl des Predigtstoffes führen? Welche Gesichtspunkte hat der Prediger zu beachten, wenn er der Liturgie bei der Wahl des Predigtthemas folgen will? 2. Aufgabe und Wichtigkeit der Kirchenkatechese, besonders mit Rücksicht auf die gegenwärtigen Zeitverhältnisse; Art und Weise, die Kirchenkatechese zu halten, damit ihr Zweck möglichst vollkommen erfüllt werde.

1. Sacramenti extremae unctionis effectus exponantur et singuli positive probentur, ac speciatim axioma explanetur, aliquem per hoc sacramentum salvari, qui alioquin damnaretur.« 2. Exponatur praeceptum ecclesiasticum ieiunii naturalis, eiusdem indoles et obligatio. Quandonam violatur et an dentur exceptiones circa hoc praeceptum. 3. V eni uri pouka se razloži učencem srednje vrste resnica, »da je milost božja k zveličanju potrebna.« (Katek. vpr. 508—521.) Katekeza se naj docela razvije in z vzgledi pojasni.

B. Liturgika.

Prstan in njega simboličen pomen. Simbol v ožjem in pravem pomenu imenujemo v bogočastju zunanjo, vidno reč, ki predočuje in posreduje kako versko idejo, to pa vsled podobnosti, ki je med njima. V simbolih stopajo verske ideje od zunaj, rekel bi, samostojno in stalno pred človeka, zato imajo tudi posebno moč do njegovega srca. Prav iz tega vzroka ima simbolika svoje mesto tudi v cerkveni umetnosti in obdaja vse katoliško bogočastje s svetimi in vzvišenimi spomini.

Med raznimi simboli, ki so v splošni rabi in so se sprejeli tudi v bogočastje katoliške cerkve, zavzema prstan odlično mesto.

Prstan je bil znan že starim narodom. Egipčani so nosili zlate, srebrne in bronaste prstane in pečatnike, v katere je bil mnogokrat vdelan tako imenovan skarabej, t. j. izbokan zlahten kamen, ki je imel na vzbokli strani obliko hrošča, v dolbini pa podobo majhnega malika. Faraon je svoj prstan pečatnik z vrezanim kraljevim imenom nataknil Jožefu na roko v znamenje, da ga je postavil čez vso egipetsko de-

¹ L. IV. t. 17. c. 2.

želo (I. Mojz. 41, 42. 43). Sirski kralj Antioh s priimkom Epifanes je na smrtni postelji poklical svojega prijatelja Filipa in ga je postavil čez vse svoje kraljestvo in mu je dal šapelj in svoje oblačilo in svoj prstan, da bi vzel Antioha, njegovega sina in ga redil in da bi kraljeval (I. Mak. 6, 14. 15). Perzijski kralj Asuer je podelil Amanu prvo službo v svojem kraljestvu s tem, da mu je dal prstan, katerega je nosil na svoji roki in je z njim pečatil kraljevske listine in ukaze (Est. 3, 10. 12; 8, 8. 10). In ko je postavil Mardoheja za svojega najvišjega služabnika, mu je dal svoj prstan, ki ga je bil ukazal vzeti Amanu (Est. 8, 2). Kralj Darij je s svojim prstanom in s prstani svojih prvakov in plemenitnikov zapečatil kamen ob vhodu v levnjak, v katerega so bili vrgli preroka Daniela (Dan. 6, 17).

Arabcem in Perzijcem je prstan z vdelanim smaragdnom namestoval celo potni list; kajti odlikovanje, nositi tak prstan, je pristojalo le osebam visokega, žlahtnega, knežjega stanu.

Tudi pri Grkih je bila starodavna navada, nositi prstane ali brez pečata ali s pečatom. Prstan pečatnik iz zlata, ali iz srebra, ali iz bronca jim je bil znak svobodnega državljana. S pečatnikom so znamenjevali važne listine, z njim so pečatili svoje imetje, in že Solon je na ponarejanje pečatov postavil smrtno kazen. Grkinje so nosile slonokoščene ali jantarjeve prstane¹.

Stari Rimljani so nosili v začetku železne pečatne prstane na desni roki. Ta navada se je ohranila v starorimskih družinah tudi še pozneje, ko so bili zlati prstani že sploh običajni. Pravico, nositi zlat prstan, so imeli sprva le poslanci do tujih narodov; dajali so se jim taki prstani v znamenje odlične časti na državne stroške. Potem se je priznala ta pravica senatorjem in njim sovrstnim uradnim osebam, slednjič tudi vitezom. Šele pozneje, za cesarja Hadrijana, je nehala ta razlika, in cesar Justinijan je dovolil nositi zlat prstan vsem državljanom, svobodnim in osvobojenim. Ta prstan je bil zlat obroček, podoben sedanjemu zakonskemu prstanu. Sicer pa so gizdavi Rimljani in Rimljanke potratili mnogo denarja za dragocene prstane z žlahtnimi kameni, kateri so jim služili kot pečatniki, ali pa so jih nosili samo za lepotičje. S prstani so si preoblagali prste, da, imeli so celo različne prstane za razne letne čase; po leti so nosili lažje, po zimi težje².

Tudi Judje so poznali prstan. Bil jim je znamenje zakonske zvestobe (I. Mojz. 38, 18. 25), spominjal jih je tesne prijateljske vezi (Jer.

¹ Glej Meyer, *Konversations-Lexikon*, Vierte Aufl. Berlin 1889. Zvezek XIII., str. 841; Em. Guhl und Wilh. Koner, *Das Leben der Griechen und Römer*. Vierte Aufl. Berlin 1876. Str. 214.

² Em. Guhl und Wilh. Koner, *op. cit.* Str. 636—637.

22, 24), značil je kraljevsko oblast (III. Kralj. 21, 8), bil je podoba prave prostosti (Luk. 15, 22), visoke časti in bogastva (Jak. 2, 2).

Krščanstvo je sprejelo rabo prstana, pa mu je dalo častitljiv in vzvišen pomen. V zlatu in v zlahtnih kamenih bleščeči prstan na roki kristjanu ni bil prazen lišp, temveč mu je bil znamenje nramnega dejanja, katero naj se sveti v žaru čednosti; spominjal je kristjana odkritosrčne prijateljske ljubezni, dane obljube, zvestobe do smrti.

Prstani kristjanov so bili navadno iz zlahtne kovine ali iz slonove kosti in so bili okrašeni s krščanskimi simboli, n. pr. s podobo goloba, sidra, ribe; mnogokrat so imeli napis: *Vivas in Deo*. Včasih je visel na prstanu ključek. Prstan je bil kristjanom tudi spomin večnosti, z geslom: *A quo ad quem*¹.

Vitezi srednjega veka so nosili železne, pa tudi srebrne ali zlate, prstanu podobne ovratnice ali zapestnice, ki so bile znamenje posebne obljube². Z veliko slovesnostjo so se jim izročale. V visoki časti so bile zlasti zapestnice, na katere so celo prisegali. Bila je tudi navada, dolžnika z izročitvijo zapestnice spominjati njegove dolžnosti³.

Posebno pomenljiv pa je prstan v bogočastju katoliške cerkve. Po liturgičnem obredu se podaja: ženinu in nevesti pri poroki; redovnicam pri slovesnem blagoslavljanju; škofom in opatom pri posvečevanju. Molitev, s katero se blagoslovi prstan, preden se izroči dotičnim osebam, izraža tudi njegov pomen, pa dolžnosti, katere mora izpolnjevati oseba, ki sprejme prstan.

1. Zakonski prstan. Ko sta ženin in nevesta pri poroki na vprašanje duhovnikovo izjavila, da se hočeta vzeti v zakon, jima veli duhovnik, naj si v potrjenje te obljube in zakonske zaveze podata prstana in roki. Nato vzame ženin blagoslovljeni prstan iz duhovnikove roke in ga natakne nevesti na prstanec levice, nevesta pa ravno tako ženinu. Med tem, ko drug drugemu izročita prstan in si podata desnici, govori duhovnik: »*Annulo suo subarrhavit me Dominus et tamquam sponsum decoravit me corona.*« Ta obred je običajen v Lavantinski škofiji⁴. Zakonska prstana se blagoslovita s sledečo molitvijo: »*Benedic, Domine, annulos hos, quos nos in*

¹ Pastoral-Blatt für das Bistum Münster 1898. Štv. II.

² Glej: Postni past. list milostljivega kneza in škofa lavant. Mihaela za l. 1904, str. 13. — ³ Meyer, Konvers.-Lexik., loc. cit.

⁴ Collectio Rituum dioec. Lavant. Marburgi 1896, str. 196–200. — Besede »*Annulo suo subarrhavit me Dominus*« spominjajo tudi starodavne navade, da se je namesto prstanov po nekaterih krajih blagoslovil denar (Brautpfennig — arrha), katerega je izročil ženin nevesti namesto prstana. Ta blagoslov se je izvršil s sledečo molitvijo: »*Molimo! Blagoslovi, Gospod, ta denar, katerega danes tvoj služabnik izroči v roko tvoji služabnici, svoji ljubljene nevesti, kakor si blagoslovil Abrahama s Saro, Izaka z Rebeko,*

tuo nomine benedicimus, ut qui eos gestaverint, fidelitatem integram sibi invicem tenentes, in pace et voluntate tua permaneant atque in mutua caritate vivant. Per Christum Dominum nostrum. Amen«¹.

Ta blagoslovna molitev izraža pomen zakonskih prstanov in spominja dolžnosti, ki jih imata zakonska med seboj, da živita v miru in v medsebojni ljubezni, in si ohranita zvestobo do smrti. Kakor je prstan okrogel in nima ne začetka, ne konca, tako bodi tudi njuna zvestoba, katero sta si obljubila pred božjim altarjem, brez konca in ostani njun zakon nerazločljiv v imenu in k časti Tistega, ki nima ne začetka, ne konca².

Po rimskem obredniku prejme prstan samo nevesta. Po zakramentu sv. zakona se namreč nevesta slovesno poroča ali izroča možu, mož ji postane glava (Efež. 5, 23); žena pa naj bo možu vdana v zvestobi, v pokorščini in v spodobnem spoštovanju (Efež. 5, 24. 33). Zato se glasi tudi primerno blagoslovna molitev: »Benedic, Domine, annulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus, ut quae eum gestaverit, fidelitatem integram suo sponso tenens, in pace et voluntate tua permaneat atque in mutua caritate semper vivat. Per Christum Dominum nostrum. Amen«³. Žena nosi prstan, kot varhinja zakonske ljubezni in zvestobe. Blagoslovi in nosi se le eden prstan v znamenje tesne zveze med možem in med ženo, vsled katere sta dva v enem mesu. (I. Kor. 6, 16). Prav v tem smislu izraža tudi sv. Izidor Sevilski pomen zakonskega prstana pišoč: »Id vero quod in primis annulus a sponso sponsae datur, fit nimirum vel propter fidei signaculum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda iungantur«⁴. Zato se nosi zakonski prstan na četrtem prstu (digitus annularius) leve roke, ker gre, kakor pravijo, iz tega prsta žila neposredno do srca. »Unde et quarto digito annulus idem inseritur, quod in eo vena quaedam (ut fertur) sanguinis ad cor usque perveniat«⁵. To naj bo ženinu in nevesti opomin, da si ohranita močno, neprestano, srčno ljubezen. Kakor se prstan ovija krog prsta, enako naj bo srce zakonske žene vdano možu. Eden

Jakoba z Rahelo; tako izlij nad nju milost svojega blagoslova in obilnost vseh darov; naj cveteta kakor vrtnica, vsajena v Jerihi, in naj čistita in molita tebe, našega Gospoda Jezusa Kristusa na vse veke. Amen. (J. Marzohl, Liturgia sacra. Luzern 1837. I. del, str. 559).

¹ Collect. Rit. dioec. Lavant. loc. cit. — ² Ibid.

³ Rit. Rom. Tit. VII. cap. 2.

⁴ S. Isidori de ecclesiast. officiis, lib. II. cap. 20. (Migne, Patrol. lat. Tom. LXXXIII. col. 811). — ⁵ S. Isid. de eccles. officiis. loc. cit.

prstan pa tudi spominja skrivnosti, katere podoba naj bo krščanski zakon. Kakor se cerkev ne more ločiti od Kristusa, tako tudi žena ne od moža; in kakor je cerkev zaročena Gospodu, tako je zaročena možu žena, zato tudi nosi znamenje te zaročitve.

Blagoslov prstana se naj nikdar ne opusti pri poroki. Ako bi ženin in nevesta zaradi uboštva ne imela prstanov, more škof zapovedati župniku, da ima vedno vsaj eden prstan pri roki, ki se naj izroči zaročencema, katera ga nimata, da se more pravilno izvršiti ta blagoslov; ali pa naj župnik opozori zaročenca, da si oskrbita vsaj prstana po ceni¹. Tudi pri drugi poroki se naj opravi blagoslov prstana².

Zakonski prstan je bil znan že prvim kristjanom. Nosila ga je žena, kakor omenja Tertulijan³ in sv. Klemen Aleksandrijski, kateremu je prstan znamenje skrbi, ki jo mora imeti žena za dom. »Dat ergo eis (mulieribus) annulum aureum, nec eum quidem ad ornatum, sed ut ea obsignet, quae domi digna sunt quae custodiantur, propterea quod servandae domus ad eam cura pertinet«⁴. V prvih krščanskih časih je bil pa poleg zlatega tudi železen zakonski prstan v navadi. Zlato zakonskega prstana je značilo dragocenost zakonske ljubezni in zvestobe, železo pa njeno trajnost in stanovitnost⁵.

Pri Grkih poda duhovnik med poroko ženinu zlat, nevesti srebrn prstan, blagoslovljen po določenem obredu⁶.

2. Prstan redovnic. Najzlahtnejši cvet v vrtu svete katoliške cerkve je devištvo. »Quam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam apud Deum nota est et apud homines« (Sap. 4, 1). Čista duša je angel v človeški podobi. »Quid castitate decorius, quae mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, angelum denique de homine facit? Differunt quidem inter se homo pudicus et angelus, sed felicitate, non virtute; sed etsi huius castitas felicior, illius tamen fortior esse cognoscitur«⁷.

¹ S. R. C. die 4. Maii 1882 n. 3548 ad 2.

² S. R. C. die 27. Aug. 1836 n. 2743 ad 2. ad quaestionem: Utrum in nuptiis, quae secundae dicuntur, omissenda est benedictio annuli? respondit: Negative. — Suffrag. super decreto Rhedonen. in IV. vol. decret. S. R. C. pg. 349. — ³ Apologeticus, cap. 6. (Migne, Patrol. lat. Tom. I. col. 302); De idololatria, (Op. et loc. cit. col. 685).

⁴ Paedagogi lib. III. cap. 16. (Migne, Patrol. graeca. Tom. VIII. pag. 631).

⁵ J. Maryohl, Liturgia sacra. Luzern. 1837. I. del, str. 562.

⁶ Goar, Euchologium. Venetiis 1730, pag. 310.

⁷ S. Bernardi epist. 42. seu tractatus de moribus et officio Episcoporum, cap. III. n. 8.

Zato se pa posebno slovesno posvečujejo device, katere se hočejo z obljubo vednega devištva zaročiti deviškemu Ženinu. Med drugimi pomenljivimi obredi se jim izročijo tudi prstani. Škof blagoslovi prstane s sledečo molitvijo: »Creator et conservator humani generis, dator gratiae spiritualis et largitor humanae salutis; tu Domine, emitte benedictionem tuam super hos annulos; ut, quae eos gestaverint, coelesti virtute munitae, fidem integram fidelitatemque sinceram teneant; sicut sponsae Christi virginitatis propositum custodiant et in castitate perpetua perseverent. Per Christum Dominum nostrum. Amen.«

Potem pokliče škof device z besedami: »Desponsari, dilecta, veni, hiems transiit, turtur canit, vineae florentes redolent.« — Device stopijo, po dve in dve, pred škofa, ki vzame prstan z desnico, z levico pa prime desno roko vsake device in ji natakne blagoslovljeni prstan na prstanec desne roke in jo tako zaroči Jezusu Kristusu, rekoč: »Desponso te Iesu Christo, Filio summi Patris, qui te illaesam custodiat. Accipe ergo anulum fidei, signaculum Spiritus sancti; ut sponsa Dei voceris, et si ei fideliter servieris, in perpetuum coroneris. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.« Na desno roko se ji da prstan v znamenje, da se ni zaročila zemeljskemu ženinu, kakor zakonska žena, temveč da se je v čisti ljubezni posvetila nebeškemu ženinu Jezusu Kristusu.

Zato poklekmeta obedve, ko sta prejeli prstan iz škofovih rok in zapojeta, polni svetega veselja: »Ipsi sum desponsata, cui angeli serviunt, cuius pulchritudinem sol et luna mirantur.«

Ko so tako vse device zaporedoma prejele prstane, se povrnejo na svoje prostore in kleče vzdignejo in kažejo desne roke, pevaje: »Annulo suo subarravit me Dominus Iesus Christus, et tamquam sponsam decoravit me corona.«

Da pa morejo Bogu posvečene device zveste ostati svoji obljudi, jim podeli škof še sv. blagoslov, rekoč: »Benedicat vos Conditor coeli et terrae, Deus Pater omnipotens, qui vos eligere dignatus est ad beatae Mariae matris Domini nostri Iesu Christi consortium: ut integram et immaculatam virginitatem, quam professae estis, coram Deo et angelis eius conservetis; propositum teneatis; castitatem diligatis; patientiam custodiatis; ut coronam virginitatis accipere, mereamini. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen¹.

¹ Pontific. Rom. de bened. et consecr. virginum.

Prstan zakoncev in Bogu posvečenih devic je prost obroček. Od njega se razločuje:

3. Pontifikalni prstan, kateri se dene škofom in opatom pri posvečevanju na četrti prst desne roke v znamenje njihove časti in službe. »Annulus quoque in digito Episcopi quoddam signum videtur, per quod Christi vicarius esse intelligitur, ut eius sponsam, quae est ecclesia, regat et custodiat«¹. Ta prstan je po starodavni cerkveni navadi zlat in je okrašen z vdelanimi žlahtnimi kamni.

Od kedaj je škofovski prstan v navadi, se ne da natančno določiti. Kakor pričajo spominki, najdeni v starih grobovih, in kakor omenjajo cerkveni pisatelji, so škofje že v starodavnih časih nosili prstane. O izročitvi prstana pri škofovi konsekraciji govori že sv. Izidor Sevilski²: »Huic (episcopo) autem, dum consecratur, datur ... et annulus, propter signum pontificalis honoris, vel signaculum secretorum.« Četrta Toletanska sinoda (l. 633), kateri je predsedoval sv. Izidor, je določila v 28. kanonu, da se morajo škofje, kateri so bili po krivici odstavljeni, zopet v službo postaviti s tem, da se jim izroči orarij (štola), prstan in palica³. Dolgoletni tako imenovani investiturni boj, ki se je končal s konkordatom, sklenjenim med papežem Kalistom II. in med cesarjem Henrikom V. v Vormaciji dne 23. septembra 1122, ima svoje ime odtod, da so se škofje umeščali v svojo službo s podajo prstana in palice.

Med častnimi znamenji opatov se nahaja pontifikalni prstan od 11. veka.

Kakorkoli se razločujejo srednjeveški obredi za blagoslavljanje in izročitev pontifikalnega prstana, se vendar ti obredi in obredoslovci srednjega veka strinjajo v tem, da jim je škofovski prstan: signum discretionis et honoris, in signaculum fidei. Le škof nosi de iure prstan, tudi pri sv. maši; v tem se očitno razločuje od mašnika (signum discretionis) in je vzvišen nad njim (signum honoris). Pravi sponsus ecclesiae je Jezus Kristus, včlovečeni Sin božji sam (Efež. 5, 25); ker pa sedi ob desnici Boga Očeta in je torej neviden svoji cerkvi, se da — kot ženin v prvi vrsti vsake posamezne cerkve, oziroma škofije — zastopati po škofu, katerega prstan je torej v resnici zaročni prstan (annulus pronubus) in se kot tak nosi, kakor zakonski prstan, na četrtem prstu, toda ne, kakor ta, na levici,

¹ Brunonis Ep. spicileg. Tom. 15. pag. 100. (A. J. Binterim, die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten der christkath. Kirche. Mainz 1825. Band I., 2. Teil, str. 340).

² De ecclesiast. officiis lib. II, cap. 5, 12. (Migne, Patrol. lat. tom. LXXXIII. col. 784). — ³ Hefele, Konzilien-Geschichte, 2. Aufl. III. del, str. 82.

temveč na desnici, v znamenje čiste in neomadežane, ker duhovne zveze s sveto cerkvijo¹.

Kot namestniku nebeškega Ženina je škofu prav posebna dolžnost, skrbeti za to, da se vera svete cerkve ohrani čista in neoskrunjena. Tudi te dolžnosti ga spominja prstan pečatnik. Pred svojim posvečenjem mora škof dostati zelo natančno izkušnjo v sv. veri; njegova vera se izkuša, ali se strinja povsem z vero svete cerkve, ali ima na sebi pečat prave, čiste katoliške vere, ali torej more biti vernikom stalna, neizpremenljiva podoba (forma obsignata) njihove vere. Ta pečat svete vere ohraniti čist in nepokvarjen, to je ena izmed glavnih dolžnosti novoposvečenega škofa. Te dolžnosti ga spominja prstan kot *signaculum sacrosanctae fidei*; na to dolžnost ga opozarja škof posvečevavec, ko mu izroči prstan s pomenljivimi besedami: »*Accipe annulum, fidei scilicet signaculum, quatenus sponsam Dei, sanctam videlicet ecclesiam, intemerata fide ornatus illibate custodias*«².

Da bi se pa mogel rabiti škofovski prstan tudi kot pečatnik, kakor bi bilo soditi po teh besedah rimskega pontifikala, bi moral imeti vrezan kamen. V ta namen bi bila najprimernejša pobožna podoba, predstavljajoča kako versko skrivnost, n. pr. presveto Trojico. Od začetka so res imeli škofje prstane z vrezanimi kameni; pa že papež Inocencij III. (1198—1216) je vsled raznih napak prepovedal rabo vrezanih kamenov na škofovskih prstanih³.

Škof sicer vedno nosi blagoslovljeni pontifikalni prstan, toda de *praecepto* in prav za prav liturgično le pri slovesni pontifikalni maši. Sprejme ga, ko se mu je postavila mitra na glavo⁴, in si ga med primerno molitvijo natakne na prst čez rokavico. Prav pri daritvi sv. maše, po kateri se Kristus, poveljani veliki duhovnik, neprenehoma na skrivnost in milosti poln način zaroča s svojo nevesto, sveto cerkvijo, prav pri tej presveti daritvi nastopa škof v najodličnejšem pomenu kot vidni namestnik nevidnega velikega Duhovnika in Ženina svete cerkve, in v znamenje te vzvišene službe, katero opravlja v imenu Jezusovem, ob enem pa v živ spomin posebnih dolžnosti, katere ga vežejo kot zastopnika božjega Ženina in Duhovnika s pogledom na sveto cerkev, nosi škof zlati, z dragocenimi kameni okrašeni prstan na roki. In ker je, kakor že omenjeno, prav sveta mašna daritev vedno ponavljajoča se zaročitev Kristusa s sveto cer-

¹ J. Marzohl, op. cit. I. del, str. 563.

² Pontif. Romanum, de consecr. electi in Episcopum.

³ Dr. Val. Thalhoffer, Handbuch der kath. Liturgik. Freiburg i. Br. 1883. I. del, str. 906. — ⁴ Caeremoniale Episc., lib. II. cap. VIII. 21, 22.

kvijo in je le škof v odličnem pomenu zastopnik Kristusov, zato je popolnoma opravičeno, da je cerkev celo takim duhovnikom, ki imajo n. pr. kot cerkveni dostojanstveniki, kot kanoniki, kot doktorji sv. pisma pravico, nositi prstan, opetovano prepovedala rabo prstana pri sv. maši, tudi tedaj, ako bi bilo to že od nekdanj v navadi¹. Za to si morajo izprositi posebno dovoljenje²; v tem slučaju pa se morajo posluževati prstana, ki ima samo eden žlahten kamen, ki torej ni tako dragocen, kakor so navadno škofovski prstani³.

Škofovski prstan je pa tudi simbol npravnega, krepostnega dejanja. K zunanjemu delovanju rabimo roko, zlasti pa se prsti vdeležujejo vsakega dejanja. Roka in prsti so torej primerno znamenje npravnega dejanja; zlati, z žlahtnimi kamni okrašeni prstan na roki, oziroma na prstu pa je podoba npravnega dejanja, ki se sveti v žaru krščanske kreposti. K takemu dejanju po moči vse preobražajoče milosti svetega Duha opominja molitev, katero opravlja škof, kadar si deva prstan na roko: »*Cordis et corporis mei, Domine, digitos virtute decora, et septiformis Spiritus sanctificatione circumda*«⁴.

V srednjem veku je bila navada, da so škofje poleg pravega škofovskega prstana nosili še več drugih prstanov na raznih prstih obeh rok. Na to navado se nanaša ravno navedena molitev z besedami: *digitos virtute decora*; to navado pozna pa tudi »*Caeremoniale Episcoporum*«⁵. Ta navada ni nastala iz nečimurnosti, tudi ne v znamenje, da so dotični škofje imeli oskrbovati po več škofij; temveč v glasen in veden opomin, da se mora vse njihovo dejanje in nehanje (*digiti corporis*), da se morajo vsi nagibi in vse želje njihovega srca (*digiti cordis*) svetiti v žaru krščanskih čednosti, so krasili škofje po več prstov, ali tudi vse prste na obeh rokah s prstani, kateri so se pa že po zunanji obliki razlikovali od pontifikalnega prstana.

¹ S. R. C. die 20. Nov. 1628 n. 483; die 22. Jun. 1630 n. 536; die 23. Maii 1846 n. 2907 ad 5; die 30. Jun. 1883 n. 3580 ad VII.; die 9. Mart. 1894 n. 3821.

² S. R. C. die 4. Aug. 1657 n. 1032. — ³ S. R. C. die 21. Jun. 1855.

⁴ *Missale Rom.*: *Orationes dicendae ab Episcopo, quando in pontificalibus celebrat.* — V srednjeveški umetnosti se Sin božji, po katerem je Bog Oče zopet zaročil s seboj človeštvo, čestokrat predstavlja v podobi prstana, ki ga podaja roka nebeškega Očeta iz oblakov, poleg prstana se upodablja sveti Duh v podobi goloba, v znamenje, da je bil včlovečeni Sin božji maziljen s svetim Duhom (Iz. 11, 2 in sled.; Luk. 4, 18 in sled.): od Kristusa pa prehajajo po posredovanju škofov darovi svetega Duha na sveto cerkev. Zato pisatelji srednjega veka kaj radi omenjajo darine svetega Duha v zvezi s škofovskim prstanom. (*Rupert. de divinis officiis*, I. 25).

⁵ *Lib. II. cap. VIII. 10.* Dotična rubrika se glasi: »*Episcopus... extractis annulis lavat manus*«.

Pa tudi pri slovesni pontifikalni maši ni izključena raba več prstanov, kakor omenja 14. ordo romanus z besedami: »Poterit post pontificalem annulum immitti alter annulus parvus, qui ipsum pontificalem (ki je navadno velik, ker se dene na prst čez rokavico) fixum teneat«¹.

Tudi kardinalom poda sveti oče dragocen prstan, kadar jim izroči naslovno cerkev².

Uradni prstan svetega očeta je od 14. veka ribiški prstan (annulus piscatoris), tako imenovan, ker je na njegovem kamenu poleg imena svetega očeta vrezana podoba svetega Petra kot ribiča v čolnu z mrežo v roki. Ta prstan izroči kardinal kamornik v zbornici, v kateri se vrši volitev papeža, novoizvoljenemu, ko je izjavil, da sprejme izvolitev. S tem prstanom pečati sveti oče svoja pisma, »breve« imenovana. Kadar umrje sveti oče, se zdrobi ta njegov prstan³.

K sklepu naj še omenim, da se nahaja prstan tudi na cerkvenih slikah ali podobah kot simbol nekaterih svetnikov in svetnic.

Slavnoznano je pobožno izročilo o prstanu svetega evangelista Marka, variha Benečanskega mesta, ki ga je riba prinesla iz globočine morja. Ta prstan je izročil ribič starašinstvu Benečanskega mesta in je bil Benečanom porok, da mesto ne bo nikdar poplavljeno in pokončano po navalu morja. Vsled te legende so slikali umetniki Benečanske slikarske šole svetega Marka s prstanom.

To pobožno izročilo utegne biti v zvezi z zgodovinskim dejstvom, da je papež Aleksander III. benečanskemu vojvodi (doge) Sebastijanu Ziani v znamenje hvaležnosti podaril dragocen prstan in mu je izročil vrhovno oblast nad jadranskim morjem, s katerim naj se on in njegovi nasledniki zaročajo vsako leto. Ta zaročitev se je vršila na praznik vnebohoda Kristusovega. Pred slovesno sv. mašo je šel vojvoda s sijajnim spremstvom na krasno galejo ali bojno ladjo, katero je krmil admiral benečanske republike, in se je peljal na njej v jadransko morje, obdan od plemstva, od diplomatskega zbora in od vseh benečanskih ladij, in je vrgel vpričo vseh zlat prstan v morje, v znamenje svoje zaroke z morjem⁴.

Pobožno izročilo govori tudi o zaročnem prstanu svetega Jožefa, ženina Marijinega. Med drugimi se ponaša mesto Perugia, da hrani ta prstan⁵.

¹ Dr. Val. Thalhofer, op. cit., str. 907.

² Catalani, S. caeremoniarum sanctae Romanae eccles. libri tres. Romae 1750. Lib. I. pg. 312. — ³ Catalani op. cit lib. I. pag. 72.

⁴ H. A. Pierer, Universal-Lexikon. Altenburg 1846, 32. del, str. 447.

⁵ Wetzer und Welte's Kirchen-Lexikon. Freiburg i. Br. 1889. VI. del, str. 1841.

Sv. Arnulf (18. julija), ki je umrl kot škof v Mecu dne 16. avg. 641, se predstavlja z ribo, katera ima prstan v ustih. Pripoveduje se namreč v njegovem življenjepisu, da je, še preden je postal škof, vrgel prstan v reko Mozelo, rekoč: »Mislim si, da moji grehi niso izbrisani pred Bogom, ako mi ne da zopet najti tega prstana.« Čez nekaj let ga najde v trebuhu ribe, katera se mu je bila prinesla na mizo.

Sv. Edvard, kralj angleški in spoznovavec (13. oktobra), umrl 5. januarja 1066, se predstavlja kot kralj s krono na glavi, v eni roki drži žezlo z golobom na vrhu, v drugi roki ima prstan, katerega sta poleg pobožnega izročila dva romarja, ki sta se vrnila iz svete dežele, prejela od sv. evangelista Janeza¹.

Sv. Ozvald, angleški kralj (5. avgusta), umrl kot mučenec leta 642, se slika z vranom, ki ima prstan v kljunu. Poleg legende se je namreč želel zaročiti z devico, katere oče je umoril vsakega, ki je snubil njegovo hčer. Kralj torej pošlje k svoji izvoljeni nevesti vrana s prstanom in jo dobi za ženo.

Sv. Eansvida (31. avgusta), hči Edvalda, sina svetega Etelberta, umrla l. 630 kot opatica samostana, ki ga je pozidala v mestu Folkestone na Angleškem, se slika s polovico prstana in z dvema ribama. Tako jo kaže slika v omenjenem mestu.

Sv. Godeberto devico (11. aprila), ki je umrla kot redovnica v Noviodunu (Noyon) na Francoskem ob koncu 7. veka, kaže slika, nahajajoča se v stolnici omenjenega mesta, s prstanom sv. škofa Eligija, s katerim se zaroča s Kristusom.

Sv. Ida Togenburška (4. novembra), ki je živela v 12. veku, se upodablja z vranom, kateri ima prstan v kljunu. Poleg pobožne legende jo je namreč njen mož zaradi dozdevne nezvestobe zavrgel; toda v znamenje njene nedolžnosti se je njen zakonski prstan zopet našel v vranjem gnjezdu.

Sv. Katarino Aleksandrijsko, devico in mučenico († 306), predstavlja med drugimi umetniki slavni slikar Coreggio kot nevesto božjo s prstanom, katerega ji je božje Dete nataknilo na prst. Enako je slikal Fra Bartholomeo sveto devico Katarino Siensko († 1380)

¹ Angleški pisatelj Viljelm Caxton pripoveduje, da je ta sv. kralj v svoji zadnji boleznj svoj prstan izročil opatu v Westminsteru. Ta prstan se je hranil dolgo časa kot dragocena svetinja in ž njim so se ozdravljali stekli ljudje. Odtod se je začela navada, blagoslavljanje na veliki petek prstan zoper božjast, steklino in krč. Ta obred se je ohranil pod angleškimi kralji do odpada od sv. katoliške cerkve v 16. veku. (J. Marzohl, Liturgia sacra. Luzern 1843. V. del, stran 129).

s prstanom, katerega je prejela od deteta Jezusa. Ta mojstrska slika se nahaja v palači Pitti v Florenci. Spomin prve obhaja sveta cerkev dne 25. novembra, drugo časti dne 30. aprila.

Tudi sv. Katarina de Ricciis (13. februarija), predstojnica redovnic sv. Dominika v mestu Prato, umrla l. 1589, je dobila od Kristusa zaročni prstan. »Supernorum charismatum copia singularis in ea enituit, annulo desponsationis sacrisque stigmatibus acceptis«¹. Zato se tudi predstavlja s prstanom².

K. Hribovšek.

C. Katehetika.

Prirodopisje in srednješolski katehetje. V zadnjem zvezku »Hrvatske straže« l. 1904 opisuje gd. O. Szlavik razmere prirodopisnih naukov na naših srednjih šolah in večkrat strupeni vpliv njihov na mladino vsled človeške zlobnosti. Kako odvrniti ta pogubni vpliv? O tem podamo malone dobesedno pisateljeve misli onim našim bralcem, ki bi utegnili prezreti dotični hrvatski članek. Pisatelj pravi:

Tukaj ima več in učen, za svoj poklic navdušen katehet prekrasno polje, ker to je apologija, da plodnejša biti ne more. Kar se nas tiče, bi imeli najrajši, da se cela stvar (reševanje navideznih kolizij med vero in vedo), prepusti katehetu, ki ima dolžnost, da se ex offo bavi s temi rečmi, a opomniti moramo, da mora potem tudi katehet biti strokovno izobražen in ne samo tako povrhu. Ako mora kdo po svojem poklicu odgovarjati na napade znanosti proti cerkvi, naj si bo svest, da ima vrlo važno in častno nalogo, kateri odgovarja tudi zelo velika odgovornost. Vsled tega bi bila stvar cerkvenih poglavarjev, da se oni sami pobrigajo za strokovno izobrazbo onih duhovnikov, katerim nameravajo izročiti katehetsko mesto na srednjih šolah. Tu je apologetika eden najvažnejših predmetov, zato je treba nanjo obrniti posebno pozornost. Ni dovolj, da se prebere samo ta ali ona apologetična knjiga. Odkrito rečemo, da nas malokatera apologetična knjiga zadovolji; kakor hitro namreč pisatelj zajde na polje prirodopisja, mu navadno zmanjka tal pod nogami in vsaka druga beseda kaže, da je nevednež. Lahko trdimo, da so oni dokazi najbolj uspešni, katere jemljemo iz arzenala nasprotnika samega, to je, ako ga pobijamo na njegovem lastnem polju. Da pa to zmoremo, treba se nam pečati s strokovno znanostjo, treba res postati do neke meje strokovnjak v prirodopisju. Malo koristi torej apologetu, ako prečita

¹ Lectio VI. in festo s. Cat. de Ricciis Virg.

² H. Detzl, Christliche Ikonographie. Freiburg i. Br. 1896. II. del.

samo nekoliko poljudnih knjig, ki se bavijo s prirodopisnimi nauki, kajti verske težkoče so v njih samo formulirane, a njihovo genezo je treba zasledovati v strogo strokovni književnosti. Dober apologet se mora tedaj mnogo pečati s prirodopisnimi nauki, čitajoč, motreč s paznim očesom razvoj strokovne knjige. Tega seveda ne more vsak duhovnik, toda more in mora pa oni, ki hoče biti katehet na srednjih šolah. To je silno važno sredstvo, da se odkrhne ost pogubnega vpliva prirodopisnih naukov na učence srednjih šol.

Še nečesa ne bi radi zamolčali, dasi ne spada strogo sem. Poučevanje veronauka je namreč po naših nazorih na srednjih šolah naravnost pomanjkljivo. Mislimo, da vsak katehet močno greši, ako, hlepeč po neki popularnosti pri učencih, postopa premehko z njimi. Saj so mu vendar dana v roke vsa sredstva, da pribori svojemu predmetu pri učencih ono mesto, ki mu gre. Katehet ima sveto dolžnost, skrbeti zato, da se veronauk tudi v resnici uči in ne zanemarja (nemsiselno je izpraševanje po nekem določenem redu, ki ga učenci takoj zaslede in se pripravljajo za krščanski nauk samo ob določenih kvatrach) in da od svoje strani uporablja vsa postavna sredstva, da doseže svoj smoter. Seveda mora dobiti katehet, ako hoče doseči znatnejših uspehov, tudi več učnih ur za verouk, nego jih ima po sedanjem učnem načrtu. Vsak, kdor opazuje duševni razvoj mladeničev na srednjih šolah, mora priznati, da je njihovo znanje v religiji na koncu premajhno v primeri z znanjem drugih otrok.

Ko mladenič zapusti gimnazijo in šolske klopi, ni dovolj oborožen za vse zgoode in nezgoode življenja na višjih šolah. In kakšni so sadovi take gimnazijske izobrazbe? V veliki večini nemarnost vseučiliške nezrele mladine za versko življenje ali pa huronski bojni krik zoper vse, kar se jim je pred letom predstavljalo kot sveto, in kar je sedaj »žival v obliki visokoučenega vseučiliškega profesorja«
proglasila za sam humbug in fantazijo ali pa laž in goljufijo. F. P.

Katehetične podobe. Ne poudarja zastoj sedanja pedagogika nazornosti pouka. Učitelj ima tudi za vse svoje predmete dovolj takih učil; rado in hitro se ustreže njegovi želji v tem oziru. Katehet pa pri svojem tako eminentno važnem, ali večinoma prav abstraktnem predmetu navadno nima takih nazornih učil, katehetičnih podob; in vendar je ena dobra slika o pravem času boljša, nego govoriti in opisovati pol ure. Namen teh vrstic ni, dokazovati potrebo in učiti porabo slik pri krščanskem nauku, ampak je zgolj praktičen: pokazal bi rad gg. tovarišem, katere in kako si naj nabavijo podob, katehetičnih sploh, ne samo svetopisemskih, pač kolikor sem mogel do zdaj poznati za nje. Navezani smo v tej reči pač zopet na Nemce.

a) Razne zbirke.

1. Najbolj se hvalijo znane Schuster-Herderjeve svetopisemske podobe (40 podob, 12 stare, 28 nove zaveze, v različnih izdajah stanejo od 16:80 K do 37:20 K, oblika 44 × 50 cm). Odobrene so pri nas od učnega ministerstva. Sicer so velike in jasne, in barvane, a kar nič umetniško, ampak prav prosto in rokodelsko, da, robato izdelane. Ne morem umevati, kaj da jih Nemci vedno tako hvalijo in priporočajo. Tudi so primeroma proti drugim podobnim slikam ali navadnim barvotiskom zelo drage. Priporočal bi eno ali drugo podobo za dopolnilo zbirke (izdajo s češko-poljsko-hrvaškim tekstom); posamezne napete na trd papir so po 1 K.

2. Iste podobe (13 × 19), črne, v mali poprečni obliki 13 × 11 cm 16°, 54 str., v kartonu vez. 18 v., hrv. izdaja: »Bibličke Slike malenih«. Kdor se boji večjih stroškov, mu bodo te primerne, in pa pomoček za silo.

3. Pessler-jeve svetopis. slike; oljnate slike, nekaj bolj temne, pa prav žive; 30 slik (18 × 12), na kartonu v obliki 42 × 32 cm, Dunaj 48 K, posamezne 2 K, dobé se pa vse vkup že tudi za znižano ceno 24 K. Od ministerstva so odobrene. Prav primerne, razven prvih dveh, kjer sta Adam in Eva preveč gola. To zbirko daje učno ministerstvo iz ustanove župnika Sautterja revnim šolam zastoj.

4. Schreiber-Esslingen, 30 slik (14 + 16), kolor. 48 × 57 cm, 6 + 3:60 K, na platnicah 14 + 12:50 K, dobivajo se pri Pichlerju na Dunaju, pri Kreidlu v Pragi.

5. Aschendorfs Wandbilder, 30 podob, sami listi 16:20 K; od pruskega ministerstva predpisane; več mi ni znano.

6. Schnorr v. Carolsfeld, Bilder a. d. bibl. Geschichte. Stara in nova zaveza po 15 podob, po 12 K, barvane po 18 K, na platnici list po 45 v. več. Od pruskega ministerstva predpisane.

7. Istega: Bibel in Bildern, 240 lepil lesorezov. Na mesto za 50 K se dobiva že antikvarno za 15 K; priporoča jo dr. Noser v »Katechetik«.

8. Biblische Bilder, po 30 podob iz starega in novega zakona, v velikih poprečni obliki brez teksta, Esslingen, vez. po 6 K; dalje neznano.

9. Schumacher & Schlecht, das Leben Jesu, 56 str. z 52 glavnimi in 23 postanskimi slikami v barvotisku. Allg. Verlags-Gesellschaft, Monakovo. Molskin vez. 24 K. Monakovska »Katech. Monatschrift« hvali to delo kot »illustriertes Prachtwerk ersten Ranges, ein wahrer Hausschatz für kath. Familien und im besonderen Sinne für Priester, Lehrer und Lehrerinnen, ein kostbares Mittel zur Erteilung fruchtbarer Religionsunterrichtes.« Slike so res krasne; vendar pa za katehetsko rabo bi jih ne bilo priporočati, ker so večinoma premajhne, potem pa vezane v knjigo, navrh pa — drage.

10. Karl Bormann, Bildertafeln zum Gebrauche beim Unterrichte in der bibl. Geschichte. Berlin, G. Bormann nsl.; več neznano.

11. M. B. Coussinier, Bilder-Katechismus, Düsseldorf, Schulgen; več neznano; 9. in 10. priporoča dr. Noser.

Kakor mi je omenil knjigotržec, so podobe pod št. 5, 6, 7, 9, 10 najbrž protestantskega izvira; med podobami v katoliških katalogih jih ni najti.

12. Anton Pustet, Bibel des alten und neuen Testaments in 50 Bildern, v poprečni obliki 15¹/₅ × 12 cm, barvane podobice, razločne, mične, močen karton, Solnograd; cena: izdaja A, vez. 4:20 K, izdaja B, posamezne podobe, katere so zato tudi bolj praktične in zato priporočati pred izdajo A, 3:84 K. Kdor ne zmore kaj večjega in dražjega, si oskrbi vsaj to precej številno in prikupno zbirko.

13. Meisterwerke der christl. Kunst, trije zvezki v vel. folio obliki 29×42 cm, vsak po 21 lesorezov, tretjina slik čez dve strani. Izdal J. J. Weber, Lipsko; prodaje tudi Untersberger, Feldkirchen. Cena posameznim zvezkom prav nizka, 2'80 K s poštnino vred. Krasne, umetniško izvršene podobe najboljših kršč. umetnikov, nekatere kar za okvir. Omenjam le: Tizian: Moljenje angelov, Lionardo da Vinci: Zadnja večerja, Rubens: Jezusa s križa snamejo, Rafael: Sikstinska madona, Caracci: Sv. žene ob grobu Kristusovem, Rubens: Herodova pojedina, Veronese: Ženitnina v Kani, Richter: »Gospod, pomagaj mi!« Perugino: Jezusa polagajo v grob. Otroci kar obstrmé pred tako sliko, čeprav te niso v barvah. Vendar pa jih katehet ne bo mogel v šoli vseh ali ne rabiti, ali pa jih ne bo potreboval vseh, ker se marsikateri sujet ponavlja v drugi obliki. Rabi jih pač lahko nekako polovico vmes kot dopolnilo. Nikomur ne bo žal, če jih naroči.

Podobni zbirki izhajata zdaj na Nemškem zopet dve, vendar pa sta nepri-merno dragi.

14. Jos. Untersberger, Das Kirchenjahr in Bildern, vezana knjiga, oblika 19×26 cm, cena 3'50 K, zbirka ima nekaj teksta s 47 tuširanimi podobami od vseh glavnih praznikov ali skrivnosti cerkv. leta; izmed teh jih je 16 z dvema svetnikoma; tudi od teh še katehet lahko porabi nekatere. Kompozicija je umeniška; zbirka ima katehetičen namen, torej je prav priporočljiva.

15. Seitz, Darstellungen aus dem Leben Jesu und der Heiligen, 42 lesorezov v poprečni 4° obliki, Freiburg 1891, kart. 3'60 K, v platno 6 K; natančneje neznan.

16. J. Untersberger »Magnificat«, 12 podob v svetlotisku, Einsiedeln 1895; v platno vez. 6 K. Hattler hvali to delo.

17. Dr. Henrik Swoboda, Liturgische Wandtafeln, 25 fotografij v barvah, v velikosti kakor Herderjeve; odobrene od dunajskega kn. nadšk. ordinarijata in od ministerstva. H. Kirsch na Dunaju; cena 30 K, na platnicah 54'50 K, na platno razpete 57 K. Slike so dobre, lepe, vendar pa primeroma drage. Sicer pa so nekatere podobe celoma nepotrebne, vsaj za naše otroke, na pr. 1, 2, 3, zunanost in notranost cerkve, 8. monštranca in kadilnica, 9. monštranca in ciborij, 10. mašna obleka, 16. darovanje, 17. povzdigovanje, 18. obhajilo, 21. obhajanje, 22. spoved. To vse poznajo naši otroci brez kovanja in brez razlage, videli so že vse istinito, če še kje ne, pa je boljše jim pokazati v cerkvi; saj mora katehet itak otroke tu in tam povesti v cerkev, da jih uči pobožnega vedenja v svetišču, in naj jim razloži v cerkvi tudi bogoslužne reči. Poglavitnih delov sv. maše pa se otrok najbolje nauči pri šolarski maši, ako molijo otroci kratke mašne molitvice. — Priporočal bi te slike za naše razmere na deželi le kot izreden luksuz, za mesta bi se pa izkazale najbrž kot — potrebne.

Nekoliko svetopisemskih podob (risb) se nahaja tudi med podobami (zgodovinskimi in etnografskimi), ki jih je dala šolam zaloga šolskih knjig na Dunaju; pa niso ravno kaj za rabo; koncepcija je zelo slaba.

17. Nekaj posebnega kot pomoček za nazorni pouk pa bi bila stereoskop in skioptikon. Kajpada bi se mogla oba naročiti le v premožnejših šolah.

Stereoskop se dobi dober za 7—15 K. Slike pa se nahajajo tudi izvrstne: poleg krajepisnih podob na pr. o sv. krajih je zlasti ome-njati zbirko transparentnih slik: La vie de Jésus-Christ in nje dopolnilo: L' évangile illustré. Obe zbirki, vsaka po 24 podob, staneta po

36 K, posamezne podobe po 1·30 K. Otroci kar strmé in se divijo nad čudovito lepoto in plastičnostjo teh slik.

Da se pa more ogledovanje vršiti bolj naglo, priporočati je vsaj dva stereoskopa, — če se namreč kaže več slik zaporedoma in med poukom. Omeniti pa je pri nekaterih teh slik, da niso izdelane povsem zgodovinsko resnično; tako na pr. imajo sv. trije Kralji rožni venec, Kristus vstaja iz nekake rakve. Priporočati je tvrdka B. Koestler v Monakovem.

O skioptikonu piše prof. dr. Deimel (v Christl. pädag. Bl. 1903 na str. 82 nsl.): »Da das Skioptikon als modernes Anschauungsmittel in der Schule immermehr Eingang findet und es allen Anschein hat, daß es über kurz oder lang die bisher allgemein in Verwendung stehenden Wandbilder verdrängen wird... In dem Skioptikonsunterrichte eröffnet sich nun gerade für den Religionsunterricht in seinem biblischen, liturgischen, kirchen- und kunstgeschichtlichen Teile eine geradezu glänzende Zukunft.« In prof. dr. Nevěřil piše o njem (v Corr. Bl. f. d. kath. Cl. 1903 št. 22.): »... erscheint es mir höchst opportun, auf den ungeahnten Fortschritt aufmerksam zu machen, welchen der gesammte Anschauungsunterricht dadurch gemacht hat, dass er das Skioptikon in seinen Dienst gestellt hat... Darf der Religionsunterricht auf dieses vorzüglichste aller bildlichen Darstellungsmittel, das Skioptikon verzichten? Diese Frage ist mit einem entschiedenen »nein« zu beantworten... Welch großer Nutzen müsste unserer heil. Religion daraus erblühen, ... wenn wir als Religionslehrer in der Schule, um mit allen uns zu Gebote stehenden Mitteln die Anschaulichkeit beim Religionsunterricht zu fördern, auch das Skioptikon in seinen Dienst stellen!«

Skioptikon stane 50 K; biblične podobe zanj še pa niso izšle, pa so že napovedane.

b) Katere podobe, koliko jih je treba?

Kar jih je, so večinoma svetopisemske, in te potrebuje katehet tudi najbolj pogostoma, pojavi se pa dostikrat potreba, pokazati kakšne slike iz drugih bogoslovskih strok, zlasti liturgike, cerkvene zgodovine, življenja svetnikov. Od dosedanjih (katehetičnih) zbirk pa seveda nobena ne obsega vsega, kar potrebuje katehet, še niti svetopisemskih podob ni vseh, kar jih je potrebno. Zato si pa mora katehet sam sestaviti potrebno zbirko iz več drugih. Zaradi večje preglednosti in pa da se more bolj spoznati, katerih podob bi bilo treba in potem katero zbirko ali katere zbirke naročiti ali kako in iz katerih zbirk si zbirko dopolniti, hočem jih nekaj (svetopisemskih) vsporediti:

Herder	Pessler	Schreiber	Pustet
A. Stari zakon.			
1. Stvarjenje sveta I 2. Kazen prvega greha I 3. Kajn in Abel II 4. Ves. potop I 5. Noe daruje II 6. Jožef prodan 7. Jožef povišan 8. Jožef spoznan 9. Jakob v Egiptu 10. Mojzesovo rojstvo II 11. Goreči grm II 12. Zapovedi na Sinaju I	1. Ves. potop I 2. Sodoma in Gomora I 3. Izak darovan 4. Rebeka pri vodnjaku 5. Jožef prodan 6. Jožef spoznan 7. Jobova potrpežljivost II 8. Mojzes najden II 9. Faraonov pogin II 10. Mojz. dobi vodo iz skale II 11. Mojzes prejme zapovedi I 12. Savel in David 13. Salomonova sodba 14. David in Golijat II 15. Tobija ozdravljen 16. Daniel v levnjaku	1. Stvarjenje I 2. Prvi greh II 3. Kajn in Abel II 4. Ves. potop I 5. Abraham in Izak 6. Jakob in Ezav 7. Jožef prodan 8. Mojzes najden II 9. Vhod v Kanaan 10. Samuel k Heliju priveden 11. David pred Savlom 12. Elija ob Keritu 13. Daniel v levnjaku 14. Konec juč. kraljestva	1. Stvarjenje sveta I 2. Adam in Eva II 3. Prvi greh I 4. Kajn in Abel II 5. Ves. potop I 6. Pogin Sod. in Gomore I 7. Abraham daruje Izaka 8. Jožef od bratov prodan 9. Jožef spoznan 10. Mojzes II 11. Goreči grm II 12. Prehod skozi Rdeče morje II 13. Bog da 10 zapovedi I 14. Elija daruje 15. Daniel v levnjaku
B. Novi zakon.			
13. Janez oznanjen 14. Marijino oznanjenje I	17. Marijino oznanjenje I		16. Janez oznanjen 17. Oznanj. rojstva Jez. I

15. Mar. obiskanje II	18. Rojstvo Kristusovo I	15. Rojstvo Jezusovo I	18. Marijino obiskanje II
16. Rojstvo Jez. Pastirji I	18. Rojstvo Kristusovo I	16. Moljenje Modrih I	19. Rojstvo Jez. I
17. Darovanje v templju I	19. Jezus kot učitelj II	17. Beg v Egiptet II	20. Darovanje v templju I
18. Moljenje Modrih I	20. Kr. v viharju na morju II	18. Jezus v templju I	21. Beg v Egiptet II
19. Beg v Egiptet II	21. Jezus spi v ladji II	19. Krst Jezusov I	22. 12letni Jezus v templju I
20. 12letni Jez. v templju I	22. Blagoslavljanje otrok I	20. Pridiga na gori II	23. Krst Jezusov I
21. Krst Jezusov I	23. Ozdravl. mrtvoudnega	21. Jezus spi v ladji II	24. Jezus skušan
22. V Kani Gal. I	24. Lazar od mrtvih obujen I	22. Blagoslavljanje otrok I	25. Jez. prvi čudež v Kani I
23. Pridiga na gori II	25. Vhod v Jeruzalem II	23. Ozdravl. mrtvoudnega	26. Jez. ozdravi vel. bolnikov I
24. Vihar na morju II	26. Zadnja večerja I	24. Lazar od mrtvih obujen I	27. Pridiga na gori II
25. Jezus nasiti 5000 II	27. Jezus na križu I	25. Vhod v Jeruzalem II	28. Vihar na morju II
26. Prijatelj otrok I	28. Jezus v grob položen II	26. Zadnja večerja I	29. Nasičenje 5000 II
27. Usm. Samaritan II	29. Jezus od mrtvih vstane I	27. Jezus na križu I	30. Jezus prijatelj otrok I
28. Izgubljeni sin II	30. Kristus od mrtvih vstane I	28. Jezus v grob položen II	31. Bogatin in ubogi Lazar
29. Lazar od mrtvih obujen I	31. Kr. in učenca v Emavsu II	29. Jezus od mrtvih vstane I	32. Usm. Samaritan II
30. Zadnja večerja. (Eden me bo izdal) I	32. Kristusov vnebohod I	30. Vnebohod I	33. Izgubljeni sin II
31. Jezus krvavi pot poti I	33. Peter nadpastir II	30. Vnebohod I	34. Jezus se izpremeni II
32. Jezus bičan I	34. Jezus pošlje sv. Duha I	31. Jezus od mrtvih vstane I	35. Lazar od mrtvih obujen I
33. Jezus s trnjem kronan I	35. Peter nadpastir II	32. Jezus od mrtvih vstane I	36. Jez. upostavi najsv. zakr. I
34. Jezus nese križ I	36. Vnebohod I	33. Jezus od mrtvih vstane I	37. Jez. krvavi pot poti I
35. J. zadnje besede in smrt I	37. Jezus od mrtvih vstane I	34. Jezus od mrtvih vstane I	38. Jezus bičan I
36. Jezus v grob položen II	38. Peter nadpastir II	35. Jezus od mrtvih vstane I	39. Jezus s trnjem kronan I
37. Jezus od mrtvih vstane I	39. Vnebohod I	36. Jezus od mrtvih vstane I	40. Jezus nese križ I
38. Peter nadpastir II	40. Jezus pošlje sv. Duha I	37. Jezus od mrtvih vstane I	41. Jezus križan I
39. Vnebohod I		38. Jezus od mrtvih vstane I	42. Jezus v grob položen II
40. Jezus pošlje sv. Duha I		39. Jezus od mrtvih vstane I	43. Jezus od mrtvih vstane I
		40. Jezus od mrtvih vstane I	44. Jezus se prikaže apost. II
		41. Jezus od mrtvih vstane I	45. Peter nadpastir II
		42. Jezus od mrtvih vstane I	46. Vnebohod I
		43. Jezus od mrtvih vstane I	47. Jezus pošlje sv. Duha I
		44. Jezus od mrtvih vstane I	48. Stefan prvi mučenik
		45. Jezus od mrtvih vstane I	49. Spreobrnjenje sv. Pavla
		46. Jezus od mrtvih vstane I	50. Poslednja sodba I

Pri tej sestavi sem označil nekatere podobe s številkami I, II in jih s tem vstavil v nekake vrste (podobe brez tega znamenja so tretje vrste), kakor se mi zdi, da jih katehet potrebuje bolj ali manj. Lahko si katehet po tem pregledu tudi sestavi iz več zbirk, posebno iz tukajšnjih prvih treh — Pustetova se dobiva le cela — novo zbirko, s tem, da izbere iz njih posamezne, najlepše podobe, nekaj iz te, nekaj iz one zbirke. Seveda stanejo pri tem posamezne številke več, kakor pa v celotni zbirki, vendar pa se dobi tako nova lepša popolnejša zbirka, kajpada tudi ni napačno, če se vzame kar ena cela zbirka, pa se izpopolni z drugimi; zato bi priporočal Pesslerjevo; kot dopolnilo pa le tam, kjer druge slike ni dobiti, Herderjevo.

Vendar pa še bo katehet pogrešal marsikatero podobo, ki bi jo potreboval, na pr. sv. Trojice, Matere božje, sv. Jožefa, sv. Družine, sv. Mihaela, angela variha, smrti nedolžnih otročičev in še več drugih. Take si pač mora od drugod nabaviti. V ta namen pa je najboljše, da si poišče pri trgovcu primernih barvotiskov, ki so po ceni (8—40 v.) in jih napne na trd papir. Izredno veliko zalogo mu bo za to podala zbirka »Meisterwerke der christl. Kunst«. Tudi se da z nekim trudom sestaviti lepa zbirka katehetičnih podob iz samih barvotiskov, kupljenih pri raznih trgovcih, in ta še bo najceneja. Dostikrat bodo katehetu tudi dobro služile podobe po knjigah in časnikih. Kar se tu da odločiti, naj bi katehet deval v svojo zbirko.

c) Kakšna bodi podobam zunanja oblika?

Pri tem je gledati na troje. Prvič slikarijo, način, kako je podoba izvedena. Pri tem je opaziti, da imajo otroci veliko rajši barvane slike, če so tudi slabo izdelane, nego pa samo temne, črne, na pr. lesoreze, če so še tako lepo izdelane. Te vrste podobe morajo biti že prav fino izvršene, da jim ugajajo. Take so v zbirki »Meisterwerke der christl. Kunst«. Pa če ustreže katehet otrokom tudi na to stran, vendar ne sme iti nikdar tako daleč, da bi jim rajši podajal slabe mazarije, ki še dostikrat tudi ne odgovarjajo istinitosti. Mnogo priložnosti pa ima pri tem, da jih seznanj z lepimi proizvodi, jim lika umetniški ukus, jih navaja, kako in s čim si naj pozneje okrasijo domove.

Drugič je gledati na velikost slike. Tu velja v obče pravilo: čim večja, tem boljša. Otroci bi jo naj mogli razločno videti vsi ob enem s svojega mesta. Take so Herderjeve in Pesslerjeve. Pa jih ne bo dobiti vedno, za vsak slučaj. Pa tudi ne bo nič toliko izgubljenega, če reče otrokom stisniti se proti sredini klopi, pa jim potem pokaže podobo, grede po sredi, najprej eni, potem drugi vrsti. Sicer pa so dostikrat tudi na manjšem formatu osebe naslikane v veliki meri, mnogokrat celo v večji, nego na velikih podobah. Če pa ima katehet

ravno kaj bolj drobnega, pa jim tisto podobico za dalj časa pusti v šoli, da si more vsak posamezni natanko jo ogledati.

In tretjič še zunanja tvarinska kakovost. Najbolj porabne so take, ki so prilepljene na trd papir; pa le po ena na na eni platnici, ne pa po dve, vsaka na eni strani. Taka varčnost gre predač, je nepraktična, ker katehet dostikrat lahko potrebuje eno sliko v enem, drugo pa v drugem razredu. Podoba imej majhen obroček, da se da obesiti, ne samo luknjico, kar jo poškoduje, in se še dostikrat niti lahko ne da obesiti, če je glava žebljeva večja.

Ni pa vedno potrebno kupovati kartonirane podobe; to se more zgoditi tudi doma, ali pa napravi to kak knjigovez. Pri tem je paziti, da se podoba na zadnji strani cela namaže enakomerno, z lepom (iz škroba in kleja) ne pa z gumijem. Ob krajih se pa obrobi za 1 cm z barvanim papirjem; potem pa se še mora dejati v stiskalnico, da bo gladka in ravna.

Za slike, ki se ne dadó obesiti, za manjše in lepe, ki jih hoče varovati, imej pa — za vsak razred enega — poseben okvir, škatljo s pokrovom na steklo, ki se da zapreti, oziroma zakleniti, v velikosti ca. 45 × 60 cm; zadnja stran škatlje mora biti iz zelo mehkega lesa, brez grče. Škatlja imej dva obročka, da se obesi po potrebi na širji ali na ožji strani; odpira naj se od ožje strani; visi navadno na širji strani. V to škatljo dene katehet lahko več podob ob enem, razpoloži jih drugo poleg druge in pod drugo in jih pritrdi z risalnimi žeblički.

d) Kako si nabaviti primernih podob? Navadno si jih pač nabavlja katehet sam ob svojem, in zdi se, kakor da bi moral sam za nje skrbeti, kakor si mora skrbeti za katehetične knjige. Toda katehetične podobe spadajo ravno tako med učila, učne pripomočke, kakor razne in premnoge podobe, ki jih ima svetni učitelj na razpolago. In ta si ne oskrbi nobene sam. Kakor za te vrste podobe, bi moral tudi za katehetične skrbeti krajni šolski svet. To zahtevaj katehet, ako je član krajnega šolskega sveta, drugače pa nagovori g. župnika; in zgoditi se mora. In to tembolj, ker je za učila vsako leto v proračunu za šolo nastavljena neka svota, katero pa vedno in redno porabi učiteljstvo vso. Katehet jo potrebuje enkrat, in takrat seveda precej večjo, kakor bi mu procentualno odpadla, pa potem je mir cela desetletja. Tudi škatlje zahtevaj, za vsak razred po eno. Posebno pa zahtevaj podobe (in škatlje), ako ima zunanjo šolo ali njih celo več (in jih hrani tam v konferenčni sobi). Opozarjam pa pri tem na Pesslerjevo zbirko, navedeno pod št. 3.), katero daje učno ministerstvo, kakor že omenjeno, revnim šolam zastonj, t. j. daje jih iz ustanove župnika Sautter v Fischamendu na Nižjeavstrijskem, kateri je okoli leta 1700 sporočil 2000 gld. v ta namen, da se za $\frac{9}{10}$ letnih obresti daru-

jejo katehitične knjige in podobe. (Ta glavnicca torej še narašča, ker se jej privrže vsako leto najmanj $\frac{1}{10}$ 0/0.) Prošnja za te podobe je nasloviti na visoko c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje na Dunaju, napraviti jo mora dotično šolsko vodstvo in jo vposlati po okrajnem šolskem svetu. Ako te podobe dobi šola ali že zastoj, ali jih kupi (prvi dve podobi katehet kasiraj!), dopolni jih še katehet s podobami iz kake druge zbirke, na pr. Herderjeve, seveda na stroške krajnega šolskega sveta. Vendar še bo marsičesa pogrešal, kar bo moral pač sam iz svojega oskrbeti. V ta namen bo najbolje, da si pri kakem trgovcu izbere in kupi potrebnih barvotiskov; te podobe so dostikrat prav lepe in ukusne, pa se dobe po ceni od 8—40 v.; dobro je, porabnejše so, če jih potem napne na debelejši papir. Sicer pa ne zanemarjaj tudi raznih slik po časopisih in knjigah, nabira in zbira naj si podobe, da dobi počasi veliko zbirko, v katero lahko seže ob vsaki potrebi; tako mu bo pouk potem mnogo olajšan, bolj uspešen, bolj mu bo beseda delovala na um in srce otrok, ko jim jo tako oživi in okraši.

A. Kovačič.

D. Mistika.

Kaj uči sv. pismo o hudobnem duhu?

(Konec.)

Vraže.

14. Vraže ali coprnije je kriv vsak, kdor s hudičem obči ali poskuša občiti, ali le resnobno želi, da bi po hudobnem duhu kaj zvedel ali dosegel.

Kakor je prijateljsko občenje s sovražnikom države greh zoper državo, veleizdajstvo, odpad od države; tako je tudi vsako prostovoljno občenje z vragom, sovražnikom božjim, odpad od Boga, izdajstvo, velik smrten greh¹. In Bog sam je to še posebno ostro prepovedal.

»Človeka, ki se obrne k vražarjem in vedežem . . . bom potrebil izmed ljudstva«² pravi Bog sam; Mojzesu pa je zapovedal: »Vražarjev ne puščaj pri življenju!«³ Moški ali ženska, v katerem bi bil pitonov (vražji, prerokovanjski) duh, ali duh vedeževanja, naj smrti umrje. S kamenjem naj ga posujejo in njegova kri bodi nad njim!⁴ »Naj se ne najde, katere bi vedeže popraševal, ali na sanje in ptiče pazil, tudi

¹ Akoravno so vraže po sebi velik greh, vendar mislimo, da Bog nekatera po sebi vražja dela ne všteva ljudem v smrten greh, ker nimajo pravega spoznanja ali jih le iz lahkomišljenosti store, pravi Lehmkuhl, Theol. mor. I, l. I, tr. 2, § 1 p. II.

² III. Mojz. 20, 6. — ³ II. Mojz. 22, 18. — ⁴ III. Mojz. 20, 27.

taki ne, ki pri mrtvih resnice išče!«¹ Zakaj vse to studij Bog, in zavoljo takih hudobij bo on pokončal prebivavce kanaanske dežele. Bogu se gnusi nad takimi, ki vraže vganjajo.

Akoravno pa so vraže tako velik greh in od Boga tako strogo prepovedane, je bilo vendar, kakor nas zgodovina uči, mnogo vražarjev. Tako dražilo, tako čarovno moč imajo nad človekom.

15. Ko je Aron vrgel svojo palico pred faraona in pred njegove služabnike in se je spremenila v kačo², je poklical faraon svoje modrijane Janeza in Mamreza³ in vražarje, ljudi popačenega srca in so se ustavljali Mojzesu, vrgli so tudi svoje palice in so se v kače spremenile. Ko je Aron s svojo palico vdaril vodo v reki, in se je spremenila v kri, so tudi vražarji s svojimi vražami in umetnijami to storili, spremenili so vodo v kri. In ko je Aron stegnil svojo roko čez vode, da so se vzdignile žabe in napolnile deželo, so tudi vražarji s svojimi vražami napravili žabe. Ko pa je Aron udaril s svojo palico po prahu zemlje, da se je prah spremenil v komarje, so poskušali tudi vražarji to storiti, ali z vsemi svojimi vražami in zarotovanjem niso mogli napraviti komarjev. Bog jim ni dopustil, morali so spoznati in reči faraonu: »To je prst božji«. »Tako je bila vražja umetnost osramočena, pravi Modri⁴, in sloves njih modrosti kaznovan z osramočenjem. Oni, ki so se ustili, da morejo boječim dušam strah in boječnost pregnati, so sami (pri poznejših šibah) od smešnega strahu zboleli.«

Da je bilo vse to, kar so vražarji storili, hudičevo delo, še noben veren razlagavec sv. pisma ni tajil, kako pa da je hudoben duh to storil, niso vsi enih misli⁵. Nekateri menijo, da je vrag prevaril oči in domišljijo gledavcev, da se jim je le zdelo, kakor bi videli, da jih je zaslepil, kakor se godi v sanjah. Drugi pravijo, da se je hudoben duh sam prikazal v podobi kače in žab. Pa tudi trditev, da je z neopazno hitrino prinesel kače in žabe od drugod, ima svoje razloge. Naj že bo temu, kakor hoče, gotovo je, da so bili vsi navzoči o tem prepričani. Mojzes prosto pravi, da se je zgodilo. Ali tudi drugi dogodki se ne dajo tajiti. Videli smo že, da je deklica vedeževala⁶, in ko je sv. Pavel vedeževalnega duha zarotil, ni mogla več vedeževati, gospodarjem je izginil dobiček.

16. Moabski kralj Balak je hotel z vražami izraelsko ljudstvo pokončati⁷. Filistejci so poklicali vražarje in jih poprašali: »Kaj bomo storili s škrinjjo?«⁸ Nabuhodonozor je imel vedeževalce in vražarje, katere je popraševal⁹. Prerok Izaija se roga propadlemu Babilonu, naj mu pomagajo prerokovavci¹⁰.

¹ V. Mojz. 18, 10. — ² Glej Mojz. 7.—8, 19. — ³ II. Tim. 3, 8.

⁴ Modr. 17, 7. — ⁵ Glej Bened. XIV. l. 4. p. 1. c. 3. — ⁶ Dej. ap. 16.

⁷ IV. Mojz. 22. — ⁸ I. Kralj. 6, 2. — ⁹ Daniel 23. — ¹⁰ Izaj. 47, 13.

Savel je sicer potrebil vražarje in vedeže iz dežele, ko pa je bil v stiski, je šel le k vedeževavki v Endor¹. Jehu očita kralju Joramu »mnoge vražarije«². Kralj Manase se je »udal vražarskim umetnijam, imel je pri sebi vražarje in zagovarjavce in jih je še pomnožil«³. Ohozija je poslal prašat »Belcebula, boga v Akaron: ali morem ozdraveti?«⁴ Ob času apostolov so bili vražarji med Judi. Simon je dolgo časa s svojimi vražami ljudi slepil⁵. Elima, ki je hotel poglavarja odvrniti od vere, je bil vražar, sin hudičev, sovražnik vse pravice⁶. Tudi kristjani so se že s tem grehom omadeževali, kakor spoznamo iz več pisem papeških, posebno Janeza XXII. Proti koncu sveta bodo vražarji in »krivi preroki, in bodo delali velika znamenja in čudeže«⁷, ogenj z nebes, in da bo zverinska podoba govorila⁸.

Kako da je bilo pri nevernikih, si lahko mislimo, ko beremo, da so spreobrnjenci v Efezu očitno sežgali svoje vražarske knjige in našli, da so petdeset tisoč denarjev veljale⁹. Bili so namreč »vsi bogovi narodov hudiči«¹⁰, in kar so neverniki darovali, »so hudičem darovali«¹¹, njih verske šege so bile vraže in češčenje nečistih duhov, ki so se večkrat prikazali v človeški podobi, ali v podobi kake živali ali v nagrdah, v kakršnih so jih častili¹², ali se drugač oglasili in terjali češčenje, včasih tako nesramno, da je bilo že celo rimskemu senatu prekosmato¹³. Kakšni bogovi so morali to biti, ako ne »nečisti duhovi, ki so hoteli pod krinko umrlih ljudi, ali pod podobo naravnih moči božje češčenji biti«¹⁴? Po soglasnem prepričanju sv. očetov in cerkvenih pisateljev so bila proročišča le spletke nekaterih služabnikov in sleparije hudobnih duhov. Zato so tudi vsa umolknila, ko se je krščanska vera začela širiti. Kristjani so zapovedovali in preročišče je umolknilo, ali je samo spoznalo, da ne more prerokovati, »ker je Petrov učenec blizu«, kakor beremo v življenju sv. Apolinarja¹⁵. Augures, haruspices in drugi vražji preroki, katerim so se mrtvi prikazovali, ali so mize znamenje dajale, so morali tudi svoje sleparske umetnije zapustiti, ker jim v pričo kristjanov hudoben duh ni mogel več svojih znamenj dajati.

Ravno tako se je godilo in se še godi vražarjem pri nevernikih v Afriki, v Indiji in v Avstraliji, kakor nam misijonarji pripovedujejo.

17. Vraže se ne dajo učiti, ni nauka, ni pravila, po katerem bi se moglo gotovo občiti s hudobnim duhom; tudi največji vražar se

¹ I. Kralj. 28. — ² IV. Kralj. 9, 22. — ³ II. Kron. 33, 6 in IV. Kralj. 21.

⁴ IV. Kralj. 1, 2. — ⁵ Dej. ap. 8, 11. — ⁶ Dej. ap. 13, 10.

⁷ Mat. 24, 24. — ⁸ Skriv. razod. 13, 15. — ⁹ Dej. ap. 19, 19.

¹⁰ Ps. 95, 5. — ¹¹ I. Kor. 10, 20. — ¹² Card. Bona, de discr. spirit. c. 19.

¹³ Glej Varro pri sv. Avg. de civit Dei. II. 10. — ¹⁴ Ibid VIII. 33.

¹⁵ Brev. Rom. 23. juli.

ne more vselej zanesti, da mu bo vrag storil, kar od njega terja. Ni bil pokoren Bogu, kako bo človeku! in Bog mu vsega ne dopusti. Resnice ne more nikdar govoriti, ker ni resnice v njem; če včasih kaj resničnega pove, pove le zato, da bi se primešana laž verjela, ne, da bi ljudje k spoznanju resnice prišli. Tudi ne more resnično človeku koristiti, ker je nevošljiv in sovražen. Karkoli stori, je le dražilo poželjivosti in budilo željo po ugodnosti, ali pa osveta, maščevanje nad drugimi.

Nekatere reči imajo »naobraženci« za vraže, katere pa niso vraže. Ko so strupene kače v puščavi mnogo Izraelcev pomorile, je naredil Mojzes po zapovedi božji bronasto kačo in jo je obesil na kol, in ko so jo pičeni pogledali, so ozdraveli¹, ne za to, ker so videli kačo, kača ni imela nobene zdravilne moči v sebi, ne pogled sam, ampak Bog je takrat njih vero in zaupljivo pokorščino tako oživiljal in poplaševal². Pozneje ta kača ni imela nobenega pomena; hranili so jo le kot drag spomin. Ko pa so začeli nekateri pred njo kadilo zažigati, jo je pobožni kralj Ezekija razdrobil³. Tako more Bog tudi še zdaj po nekaterih rečeh (po podobah), ali na nekaterih krajih posebno svojo moč razodevati. Take priložnosti poslužiti se, iti na božjo pot, obiskovati čudežne podobe z zaupanjem v pomoč božjo, ni prazna vera, ni greh, da se le po rabsodbi, ali vsaj z dopuščanjem sv. cerkve godi. Tudi ni prazna vera, odločeno število molitev, ali odločeno pobožnost na odločen dan opravljati, ker tudi sv. cerkev nekatere pobožnosti le na odločene dneve dopušča in večkrat zapoveda odločeno število molitev. Ali s tem sv. cerkev ne daje ne dnevu ne številu kake posebne moči, ona stori to le v zgodovinski spomin in zavoljo zunanjega reda, uspeh in blagoslov pa pričakuje po usmiljenju božjem kakor od dobrih del sploh. Praznoverje bi bilo, ko bi kdo kar gotovo in trdovratno ravno od dneva ali od števila res uspeh pričakoval. Prazna vera je, pričakovati uspeh od sredstev, ki nimajo take moči v sebi ne po naravi, ne po blagoslovu sv. cerkve, ne po posebni (razodeti) volji božji. Kdor od takih reči pričakuje uspeh, ga pričakuje le od vraga, bodisi vedoma in izrečno, bodisi tajno in nevedoma, posebno če so sredstva že sama po sebi grešna.

Ravnanje sv. cerkve.

18. Kakor oblačilo, smeh in hoja kažejo človeka, kaj da je, kakor se njegova razumnost že po obrazu razodeva⁴, tako tudi zunanji obredi in molitve sv. cerkve kažejo njeno vero in prepričanje. Kar ona sebi

¹ Modr. 16, 7. — ² IV. Kralj. 18, 4. — ³ IV. Mojz. 21, 9.

⁴ Glej Sirah 19, 26.

izročene hrani v svojih zakladih, to tudi svojim otrokom razodeva in deli. — Prejela je neizbrisljivo in nespravljivo sovraštvo do hudobnega duha, katero jej je Bog že v raju izročil¹, in za to se ona ni nikdar vdala in se ne more nikjer, nikdar in v ničemur vdati ali popustiti hudobnemu duhu in njegovim služabnikom, in vse peklenske moči je ne bodo premagale. Ona pa tudi uči, opominja in svari svoje otroke pred vsem, kar bi jih moglo zaplesti v kako zvezo s hudobnim duhom. Do hudobnega duha ne pozna druge besede kakor zapoved: »Poberi se«, »beži«! Ona se spominja oblasti, katero je prejela »zoper vso moč sovražnikov«², in zato se ne razgovarja, ne posvetuje, ne prosi, ampak le zapoveda in roti hudobnega duha. Ona se pa tudi spominja svoje lastne slabosti in besed Jezusovih, da se neka vrst duhov ne izžene drugače kakor z molitvijo in s postom³ in za to ona tudi moli in prosi zase in za svoje otroke, da bi Bog odgnal in strl satana. Ona moli in prosi v obče, moli in prosi pa tudi za nekatere posebne reči, po katerih nam skuša hudoben duh škodovati. In njeni otroci (in služabniki) morajo biti prepričani, da nam hudoben duh ravno po rečeh in pri priložnostih, katere sv. cerkev imenuje, skuša škodovati, ter si morajo prizadevati molitev in blagoslova sv. cerkve deležni postati. Poglejmo nekatere teh molitev in blagoslovov, katere sv. cerkev priporoča ali zapoveduje.

19. Po sv. maši moli mašnik z ljudstvom, da bi nadangel Mihael satana in vse hudobne duhove, ki hodijo po svetu v pogubo duš, z močjo božjo v pekel pahnili⁴. V litanijah vseh svetnikov molimo, da bi nas Gospod rešil skušnjav hudičevih, v litanijah pa, ki se molijo pri bolnikih, prosimo, da bi Gospod bolnika rešil od oblasti hudičeve. »Akoravno hudoben duh vedno hodi okoli in išče, koga bi požrl, pravi sv. cerkveni zbor Tridentinski⁵, vendar noben čas ne napenja toliko svoje sile in ne kuje toliko spletk, kakor ravno v smrtni uri.« Zato je Jezus Kristus postavil zakrament sv. poslednjega olja, da bi po njem dal bolniku moč, premagati vse skušnjave in zalezovanja hudičeva, in sv. cerkev moli pri sv. maši za srečno zadnjo uro⁶ (po darovanju) da bi nas sv. zakramenti po svoji milosti pokrepčali, da nas v smrtni uri ne premaga protivnik. — Na 17. nedeljo po Binkoštih pa moli mašnik, »da bi se ljudstvo obvarovalo od hudičeve okuženosti.« Med molitvami, katere so včasih zapovedane pri sv. maši, ali se smejo moliti, se glasi osemnajsta tako-le: »Od tvoje hiše naj se odvrnejo, o Gospod, vse duhovne hudobije; spridenost vetrov in popačen zrak naj se od-

¹ Genes. 3, 15. — ² Luk. 10, 19. — ³ glej Mr. 9, 28.

⁴ Glej še posebno rotenje in zaklinjevanje satana od Leona XIII.

⁵ Trid. s. XIV. — ⁶ inter votivas.

strani!« Na pepelnico po pepeljenju se prosi: »post tako začeti, da bi bili, ko se bomo zoper hudobije duhov vojskovali, z zdržljivostjo oboženi.« Po blagoslovu ognja na veliko soboto se prosi pomoči »zoper ognjene strele sovražnikov, da bi se povsod, kamorkoli se kaj od tega blagoslova (ognja) prinese, hudobija hudičeve goljufige umaknila moči veličastva božjega.« Pri blagoslovu sveč (ne na Svečnico, »da bi pobegnili vojvoda teme in s strahom odšli vsi njegovi pomagači iz krajev, kjer bodo svetile.« Vsak duhovnik pa mora vsak večer moliti, »da bi Bog naše hiše obiskal in vse hudobne naklepe sovražnika od njih odvrnil« ter »mu vzel moč, da se telesa ne oskrunijo«. Ko se mašnik oblači za sv. mašo in vzame naplečnik, moli: »Deni mi na glavo čelado zveličanja, da premagam skušnjave hudičeve«, škof pa še pristavi: »da premagam hudičeve goljufige in zvitosti vseh sovražnikov.«

20. Papež Aleksander I. (121—132) je zapovedal, da se ima blagoslovljena in s soljo zmešana voda vedno v cerkvi hraniti in naj se ž njo tudi stanovanja škrope. Pri blagoslovu vode pa se moli in zaklinja najprej sol in potem voda, »da bi bila zakleta ali iz oblasti hudičeve izvzeta, sposobna in zmožna odstraniti in izgnati iz hiš in iz vseh krajev, katere bi verniki ž njo poskropili, nečistega duha in vse ž njim odpadle duhove, vse sleparije in hudobije vragove, vse zvitosti in goljufige njegove. Da bi na onih krajih ne bilo nič nečistega več, nič, kar bi moglo škodovati: ne okužen zrak, ne pokvarjen duh, ne zalezovanje skritega nasprotnika.« In te molitve se z malo različnimi besedami trikrat ponavljajo; teh molitev postanejo deležni vsi, kateri blagoslovljeno vodo po namenu in odredbi sv. cerkve rabijo. Tedaj ni prazna vera, škropiti z blagoslovljeno vodo, da bi hudič ne škodoval, ali da bi Bog dal blagoslov in rodovitnost pri živini in na polju.

Pri blagoslovu z vona moli škof ali njegov pooblaščenec: »Kadarkoli se bo zaslišal glas tega zvona, naj se umakne moč zalezovanja in senca strašil: škodljiv vihar, blisk, strela in vsaka moč nevihte.« Ko mazili zvon: »Naj se daleč odstrani vsako zalezovanje sovražnika, šum toče, vihar nevihte in moč vetrov. Škodljivo gromenje naj se ublaži in vetrovi naj se umirijo: oblastva v zraku naj moč tvoje desnice zgrabi in naj se tresejo, ko slišijo ta zvon! Pod glasom te rude naj izginejo vse ognjene pušice nasprotnika, naj beži sovražnik vsega dobrega.« In ta blagoslov, te molitve se po milosti božji tako duhovno v zvon vtisnejo, da se ponavljajo in uresničujejo, kadar se po cerkveni navadi zvoní. Zato tudi verniki radi in z veseljem poslušajo cerkveno zvonjenje, tistim pa, katerim hudoben duh v srcu tiči, strašno po ušesih šumi. Ko se srdijo in nasprotujejo, le razodevajo, kdo da v njih srcu gospodari.

Po rimskem obredniku se smejo na praznik vnebovzetja Marije Device blagosloviti rastline: »da bi bile ljudem, govedi in drobnici v zdravje zoper kugo, turove in otekline, zoper vsa vražja dela in zagovarjanja, zoper kačji strup in zoper hudičeve spletke.« Hlev se blagoslovi s prošnjo: »Blagoslovi, Gospod ta hlev in varuj zlobe in zvitosti vragove in vse sleparije, da bo govedi in vsej živini zdravo in od napadajev varno mesto.« Za bolno živino pa prosi sv. cerkev, »naj utrne (naj ugasne) v njej vsa oblast satanova, da ne boluje več« — in čez živinsko hrano se moli: »da bi Bog živino, katera jo bo užila, obvaroval od napadov hudobnega duha in zdravo ohranil.« Pri blagoslovu apnenice: »da bi Bog daleč odgnal zvitosti hudičeve goljufige«, pri vodnjaku: »da bi Bog odpravil vse zmote v domišljiji in vsako zalezovanje hudičeve.« Navadno oljčino olje pa se blagoslovi: da »naj se očisti in odstrani od tega stvarjenja (olja) vsa moč nasprotnika in vsa vojska hudičeva, vsak napad, in vsaka zmešnjava satanova, in naj bo to olje vsem, ki ga bodo rabili k zdravju duše in telesa.«

21. Obredi pri delitvi sv. krsta so bistveno že od apostolskih časov in sv. cerkev želi, da bi se nikdar ne opustili ter naravnost zapoveduje, da se imajo, ako otrok ozdravi, tudi takrat popolnoma opraviti, kadar je bil »v sili« doma veljavno krščen. In kakšni so ti obredi? Koj v začetku, kakor v pozdrav, pihne mašnik trikrat v krščenca in reče: »Pojdi iz njega nečisti duh, in daj prostor svetemu duhu.« Potem moli k Bogu, da bi »raztrgal vse vezi hudičeve, katere ga vežejo«, ter zaklinja nečistega duha, v imenu Očeta in Sina in sv. Duha, da naj gre iz služabnika božjega in sklene svojo molitev z besedami: »Spoznaj tedaj, prekleti hudič, svojo sodbo in daj čast živemu in pravemu Bogu, daj čast Jezusu Kristusu, Sinu božjemu in Duhu svetemu, in poberi se od tega služabnika božjega, katerega je Bog in Gospod naš Jezus Kristus k svoji sv. milosti in k blagoslovu sv. krsta poklical. In to znamenje sv. križa †, katero mu na čelo postavimo, se ti, prekleti hudič, ne predrzni oskruniti.« Ko je krščenec vstopil v cerkev in odmolil (po botrih) vero in očenaš, mašnik zopet roti in zaklinja nečistega duha v imenu Boga Očeta vsegamogočnega † in v imenu Sina njegovega Gospoda in sodnika našega † in v imenu † sv. Duha, da bi izšel iz tega stvarjenja božjega. Ko mu je pomazal s slino ušesa in rekel: »Efeta t. j. naj se odpre« in nos z besedo: »v prijeten duh«, koj pristavi: »ti hudič pa beži, ker se bliža sodba božja«. Potem vpraša krščenca: »Ali se odpoveš hudiču? In vsemu njegovemu dejanju, in vsemu njegovemu napuhu?«

Zdaj pa povej ti, ljubi čitatelj, kaj misliš, ali govori sv. cerkev tukaj, ko imenuje hudobnega duha, le o domišljenem strašilu ali izrazu

kakega občutka, ali pa o resnobnem bitju? — Če ni hudič pričujoč, maha nezmiselno po zraku!

V rimskem obredniku se vedno tiskajo pravila in molitve za izganjanje hudiča iz obsedenih ljudi. Sicer opominja sv. cerkev duhovnike, varovati se sleparij in ne hitro tamkaj hudiča rotiti, kjer ga ni; ali ravno s tem ona spozna, da morejo še pravi od hudiča obsedeni biti in da ima ona oblast hudiču tudi tukaj zapovedati, kakor mu zapoveduje pri sv. krstu.

Konečno moramo še opomniti, da je hudoben duh neubogljiv in poniglav: hlini se, skriva se, nagaja, kljubuje, kolikor le more, in sv. cerkev spozna v tem poseben dar, ako so komu (svetniku) nečisti duhovi pokorni. Bog daj, da bi tega daru ne potrebovali, ali kot otroci sv. cerkve moramo biti prepričani, da so molitve izraz vere in da jih sv. cerkev ne rabi brez vzroka.

Antikrist.

22. Ko smo proučevali početek hudega in opazali, kako globoko da sega neka nevidna, hudobna moč v pokvarjeno človeško naravo, da bi jo še bolj pokvarila in spridila, se je kakor nehote probudila želja, zvedeti, kako dolgo da bo to še trpelo in kaj da se bo še vse godilo, pa smo začeli v to svrho pretresati še nekatere izreke sv. Duha in misli učenjakov ter smo nekatera zanimiva tolažljiva in poučljiva zrnca našli. Ako se ti poljubi, pa jih premišluj tudi ti!

Sv. Duh pravi (Pridig. 1, 9): »Kaj je to, kar je bilo? Ravno to, kar bo. Kaj je to, kar se je godilo? Ravno to, kar se bo godilo. Nič čisto novega ni pod solncem.« Te besede so splošne, veljavne za vse čase do konca sveta. Sveta zgodovina nam pripoveduje skoraj le same odpade od Boga in boje odpadlih zoper one, ki so Bogu zvesti ostali. Odpadli so angeli v nebesih in se vojskovali z Mihaelom in njegovimi angeli; odpadli, grešili so naši prvi stariši v raju, in Bog se jih je usmilil. Odpadel je njih prvi sin Kajn in preganjal, ubil je svojega brata Abela. Potem je bil »bežen v deželi na jutrovi strani Edena«, in drugi bratje njegovi so imeli mir pred njim; ali kak mir! Družili so se prijateljski in se pokvarili tako, da je bilo Bogu samemu »žal, da je ustvaril človeka na zemlji«. Med Noetovimi otroci je bil tudi eden spriden, in spridenost se je hitro širila. Abrahamu je Bog poklical in mu obljubil, da ga bo storil velik narod in da bodo v njem blagoslovljeni vsi narodi zemlje. Ali že v njegovi hiši je bilo pohujšanje; Izmael je moral brez blagoslova iti proč od doma. Abrahamov blagoslov je imel polno veljavo le za one, ki so mu bili rojeni iz obljube; pa tudi med temi »jih je bilo veliko, ki Bogu niso dopadli«.

(I. Kor. 10, 5.) Izvoljeno ljudstvo je Bog sam vodil in varoval, in vendar so še mnogi odpadli.

Sv. Pavel opominja svoja učenca, škofa Timoteja in Tita, ogibati, varovati se novih in praznih besed in učenosti, katero obetajo tisti, ki so od vere odpadli¹. Odpad, ločitev od Boga tedaj ni nič novega na zemlji, čemur bi se morali čuditi, le odpadniki so obžalovanja vredni, in »kdor meni, da stoji, naj gleda, da ne pade«², »ker, telo, ki je strohljivo, teži dušo in prsteno prebivališče (naše) tlači pamet«³, pohujšanja so, katera morajo priti!⁴ — Jezus Kristus je sicer sezidal svojo cerkev na skalo, da je peklenške moči ne bodo premagale (Mat. 16, 18), in je zapovedal sv. Petru pasti ovce in jagnjeta ter jih varovati pred grabljivimi volkovi (Mat. 9, 16), ali zmage poedincem ni zagotovil, naznanil pa je krive preroke in odpadnike, ki bodo oznanovavce sv. evangelija sovražili, preganjali in morili, da bo »hudobija obilno rastle in ljubezen pri mnogih omrznela«. (Mat. 24, 10. s.)

23. Nič na svetu na enkrat ne pride, ampak vse se pripravlja in napravlja, vse se začinja, raste in se dopolnjuje, in do odločenega trenutka ponavlja. Tako je bila strašna sodba božja čez Jeruzalem le podoba drugih sodeb božjih, posebno one, ki bo ob koncu časov. Ravno tako so bili že ob času apostolov (I. Jan. 2, 18) pravi antikristi t. j. protivniki ali nasprotniki Kristusovi, četudi ne v polnem pomenu besede; vendar pa ima po izročilu apostolov in po prepričanju sv. cerkve proti koncu časov eden priti, kateri bo vso hudobijo, sovraštvo in preganjanje svojih predhodnikov in privržencev v sebi združil. Pa tudi sodba božja čez njega bo vso grozoto, ki se je pri razdejanju Jeruzalema in pri drugih sodbah razstreseno in kakor v podobah godila, skupno dopolnila in nakopičila.

Kaj pa vemo o prihodnjih sodbah božjih, kdaj in kako se bodo godile? Časa ne vemo čisto nič, ker to »si je ohranil Oče v svoji oblasti« (Act. ap. 1, 7), »tistega dneva in ure nihče ne ve, tudi ne angeli nebeški« (Mat. 24, 36). Pa tudi iz razodetih znamenj ne moremo nič zaključiti, ker ne vemo, kolikokrat in kako da se bodo ponavljala, kdaj in kako do zadnje stopinje razvila. Pri številkah časa ne smemo pozabiti, da je pri Bogu »en dan kakor tisoč let, in tisoč let kakor en dan« (II. Petr. 3, 8). Dogodke same nam sv. pismo večkrat dosti razumljivo opisuje.

24. O Antikristu piše sv. Pavel Tesaloničanom (II. 2, 2—10): »Ne dajte se naglo premakniti od svojega spoznanja, in ne dajte se strašiti . . . kakor da bi bil že blizu dan Gospodov . . . Poprej bo prišel odstop (odpad od Boga) in se bo razodel človek greha, sin po-

¹ Glej I. Tim. 6, 20. II. Tim. 2, 16. Tit. 3, 10.

² I. Kor. 10, 12. — ³ Modr. 9, 15. — ⁴ Mat. 18, 7.

gubljenja, kateri se bo ustavljal in se vzdigoval čez vse, kar se imenuje Bog ali kar se po božje časti: tako da bo v templju božjem sedel in se skazoval, kakor da bi bil Bog. Ali se ne spominjate (več), da sem vam to pravil, ko sem pri vas bil! In zdaj veste, kaj ga pridržuje, da se bo še le razodel ob svojem času. Zakaj skrivnost hudobije je že delavna, le kdor zdaj pridržuje, naj pridržuje, dokler ni s pota spravljen. In tedaj se bo razodel tisti hudobni, katerega bo Gospod Jezus umoril s sapo svojih ust, in bo pokončal s svetlobo svojega prihoda njega, katerega prihod bo po delovanju satanovem z vso močjo in z znamenji in z lažnjivimi čudeži in z vsem hudobnim zapeljevanjem za te, kateri se pogube, zato ker niso ljubezni resnice prejeli.« Apostol ne pripoveduje samo nazorov tedanjih časov, ki bi imeli za nas le zgodovinski pomen, ampak kakor učitelj Tesaloničanom pojasnjuje sumnje, da jim odvzame prazen strah, ter se sklicuje na svoje ustno poučevanje. In kaj je kratek zapopadek njegovih besed? — Da bo pred dnevom Gospodovim gotovo prišel ne včlovečen satan, ampak pravi človek, poln hudobije, hudoben duh ga bo navdihoval in mu služil, ali ne bo obseden, ker se mu bo hudobija vštevala v greh. Ta človek bo mnoge zapeljal, potem pa ga bo zadela sodba božja; in temu človeku se je že takrat pripravljala pot, bila je že skrivnost hudobije delavna, pa ga je še nekaj pridrževalo. Kaj da ga je pridrževalo, je apostol Tesaloničanom prej ustmeno povedal, mi pa tega zdaj ne moremo zanesljivo vedeti.

Drugih zanesljivih podatkov o osebi Antikristovi nimamo: vsako računanje o njegovem prihodu se naslanja več ali manj le na domisljijo. Tudi ni gotovo, da bo iz Danovega rodu. Očak Jakob je sicer imenoval Dana »rogato kačo na stezi« (Gen. 49, 17), in sv. Janez je izpustil Danov rod pri naštevanju »zaznamovanih« (Apoc. 7). Ali se ne more dokazati, da se je to zgodilo zavoľjo Antikrista. Ravno tako iz besed, da bodo sveto mesto teptali neverniki, ne moremo nič sklepati, ker sveto mesto je vsaka katoliška cerkev, kjer koli si bodi. Gotovo ne bo samo na enem mestu in ne povsod enako divjal. »Kjer koli bo truplo, tam se bodo zbirali tudi orli«; kjer koli bo človeštvo zgubilo ne le čeznaravno življenje milosti, ampak tudi avtoriteto (društveno življenje), tamkaj se bodo zbirali tudi Antikristovi orli, da ga teptajo in žrejo.

25. Kake si pa moremo misliti Antikristove čase? — Take, kakršni so bili ob času Noetovem (Luc. 17, 26), ko so ljudje le »jedli in pili in se ženili in se možile«, ali ob času Lota v Sodomi, kjer so tudi le »jedli in pili, kupovali in prodajali, sadili in zidali«, za Boga in za pravico pa se niso zmenili. Ljudje bodo živeli v poželenju nečistosti kakor neumna živina, in v svoji spačenosti bodo sami sebe vkonče-

vali¹, ne le s samomori, ampak še več s protinaravnimi grehi, v pričanju, da je človek v vsem neodvisen, da za svoja dejanja, za svoje misli in želje ni nikomur odgovoren. Prave avtoritete in pravice sicer že ne bo, nekateri pa bodo le zavoljo spretnosti in zvitosti občudovani in bodo imeli velik ugled. Ti mogočnejši, če tudi nizkega stanu in vse časti nevredni (Dan. 11), bodo trinoško gospodarili (ker »po hlapcu, ki se vladarstva polasti«, se zemlja trese, pravi sv. Duh, Prov. 30, 21). Tlačili bodo druge² in goljufljivo delali, prekanjeno bodo obetali in dano besedo, kakor jim bo ugajalo, prelomili. Pogrdno in posmehljivo se bo govorilo zoper Boga in zoper vse sveto, pobožni ljudje se bodo preganjali. Skrivaj in očitno se bo zatiral nauk Jezusov, odstranilo se bo vse, kar bi ljudi opominjevalo na večnost, sveti zakramenti se bodo onečastili. Kratko: »Satan bo izpuščen iz svoje ječe in bo zapeljeval narode« (Apoc. 20, 7). Zbral bo na vojsko Goga in Magoga³, katerih število je, kakor peska ob morju; on jih bo navdihoval, učil in jim pomagal. Godili se bodo čudeži: smrtno ranjena zver bo ozdravela, in (obsedena) bo s človeškim glasom govorila. Odprla bo svoja usta »v preklinjevanje zoper Boga in njegovo sveto ime . . . in zoper one, ki v nebesih prebivajo.« (Apoc. 13.) Ljudje pa se bodo čudili, bodo zver častili in rekli: »Kdo je zveri enak? Kdo se more ž njo poskusiti! In se bo vojskovala in bo premagala, in kdor je ne bo častil, bo umorjen«. »In bo storila (postavo), da imajo vsi mali in veliki — znamenje na svoji desni roki, ali pa na svojih čelih; in da nihče ne more ne kupovati ne prodajati, razun kdor ima znamenje ali ime zveri, ali število njenega iména«. (Apoc. 13, 16. 3.)

¹ Cfr. Jud. 10. s. — ² Dijonizij Luksenburški (Vita Antichristi 1683.) pravi, da so tudi grški cesarji posebno s tem pot pripravljali Mohamedu, ker so svoje podložnike s prevelikimi davki tlačili in izsesavali; takorekoč silili pomagati si (v obupnosti) tudi z vstajo in z odpadom od vere.

³ Kje sta, kaj sta ta naroda: Gog in Magog? Etnografija ju ne pozna, zgodovina za nju ne ve. Prerok Ezehiel pravi (c. 38. s.), da se bo Gog v Magogu množil in oborožil, in mnogi se bodo pridružili in bodo ropali na severu (= v deželi duševne teme in mraza). Ko pa bodo vstali v njih srcu naklepi in hudobne misli zoper ljudstvo božje, se bo vnela jeza Gospodova nad njimi, in se bo poveljčal, in zvedeli bodo vsi, da je on Gospod. — Zgodovina nam ne pripoveduje, da bi se bilo to v polni meri že zgodilo. Sedaj moramo reči, da se bo zgodilo, in da je sv. Janez le ponovil, kar je prerokoval Ezehiel, in da sta Gog in Magog imeni za vse vernemu ljudstvu sovražne drhali. Gog pomeni v hebrejskem jeziku streho ali krov, Magog pa od strehe ali od krova, in potem lahko rečemo s sv. Avguštinom (De Civit. Dei XX, 21.), da Gog pomeni vse skrite, Magog pa očitne sovražnike ljudstva božjega. S tem razlaganjem se strinja v bistvu sv. Hieronim, ko piše (in Ezech.), da se pod Gogom in Magogom skriva vsa ošabnost in kriva učenost sovražnikov krščanstva. Ošabna, kriva učenost bo najhujše orožje Antikristovo in njegovih prištev.

Mislili bodo ljudje, da morejo tudi »čase in postave premeniti« (Dan. 7, 25.) ne le tako, kakor so prekucuhi že poskusili, dneve, tedne in leta po svojem drugače šteti, ampak tudi vreme delati in letne čase preminjati. Da, lahko rečemo: v svoji prevzetnosti bodo še celo mislili, da so znašli skrivnost življenja in pravila, po katerih se more tudi živalska pamet razviti do umnega govora ter bodo snovali vzgojišča, kjer bi se živali učile govoriti. In gorje vsakemu, kdor bi se jim protivil ali kaj oporekal! V preganjanju nasprotnikov in v sovraštvu do Boga bodo složni. Kdor bo hotel ostati veren in zapovedi božje splovnovati, bo moral imeti veliko potrpežljivosti. (Apoc. 14, 12.) Takrat bo za dobre »velika stiska, kakršne ni bilo od začetka sveta do zdaj in je ne bo.« (Mat. 24, 21.) Angel božji (Apoc. 14.) bo sicer z velikim glasom vpil in opominjal (po vesti in po namestnikih božjih): »Ako kdo časti zver in njeno podobo, ali vzame njeno znamenje na svoje čelo ali na svojo roko, bo tudi pil od vina jeze božje in bo trpel v ognju«, ali stiska bo strašna. Ta čas bosta tudi prišla Henoh in Elija¹, in bosta pričevala, poučevala in opominjevala ljudi. Hudobneži ju bodo sovražili in zalezovali, ali Bog ju bo varoval in s posebno močjo nadaril. Ko pa bosta končala svoje pričevanje, ju bo zver premagala in ubila². Hudobneži se bodo na to veselili in drug drugemu darove pošiljali. Ali njih veselje ne bo dolgo trpelo. Z umorom prerokov se bo njih mera napolnila. Bog bo s svojo maščevalno roko segel v vrevo ljudi. Segel bo hitro »kakor blisk od vzhoda do zahoda« in »moči nebeške se bodo tresle«, »ljudje pa bodo koprnili od strahu in čakanja tega, kar ima priti«. (Luk. 21, 26.) Bog bo nad hudobneže »svojo jezo izpolnil in se oddahnil«. (Ezeh. 11, 11.) Le malo hudobnežev bo imelo še toliko vere, da bodo spoznali roko božjo »in dali čast Bogu« (Apoc. 11, 13), za druge bo prepozno: dobri pa bodo »povzdignili svoje glave, ker se je njih odrešenje približalo«. (Luk. 21, 28.)

26. O poginu Antikristovem pravi sv. Pavel, da ga bo Gospod Jezus umoril s sapo svojih ust in ga bo pokončal s svetlobo svojega prihoda. Prav po črki bi rekli: da ga bo podrl ali razrušil (destruet). Prerok Ezechija pa pravi, da bo razlomil lok v njegovi levici in mu izbil pušice iz desne roke, ter ga tako pred svetom osramotil, odkril

¹ Glej Malah. 4, 5. Mat. 17, 10. Apoc. 11, 3. s.

² Sv. Janez piše (Apoc. 11. 9.) da bosta njuni trupli tri dni in pol ležali na ulici velikega mesta. Ali tri in pol, polovica sedmice ali tedna je v sv. pismu večkrat bolj splošno število. Prerokba Danielova o tri in pol let (7, 25–12, 7) in 1290 dni (12, 11.) in drugod (= polletnega tedna) dela onim, ki jemljejo številke po črki, veliko preglavic, zato se tudi mi ne sklicujemo na sv. pismo (Apoc. 11, 2.) za 42 mesecev stiske, posebno ne, ker ne vemo pravega začetka.

njegove sleparije in zvijače. Potem pa ga bo (po občnem mnenju) strela ubila. Pri poginu Goga in Magoga bo (po Ezechijelu 38) velik potres in trepetale bodo ribe v morju in ptice pod nebom in zveri na polju in vsa lazina, ki se giblje na zemlji. — Vsakogar meč se bo obrnil proti njegovemu bratu. Sodil bo Bog s kugo in s krvjo, in s silno ploho in grozno točo in ognjem. Kratko: prišla bo hitro strašna sodba božja čez naš svet in ta sodba bo po posebni previdnosti božji zadela skoraj samo hudobneže. Bog bo zapovedal svojim angelom, da naj udarijo le »tiste ljudi, kateri nimajo znamenja božjega na svojih čelih« (Apoc. 9, 4), nobenega pa naj ne umorijo, kateri ima znamenje tau (= znamenje sv. križa). Od hudobnih pa se jih bo le malo spreobrnilo (Apoc. 11, 13); a ostali bodo vsi spoznali, da je On Gospod.

»Kmalu po stiski tistih dni« (Mat. 24, 29) se bodo prikazala znamenja, da se bliža sodnji dan, vendar pa si smemo misliti, da bodo po padu Antikrista še nekoliko časa ljudje živeli na zemlji (četudi ne povsod) in da bodo še prav srečni časi. Zakaj Bog nobenega ne ustvari za pogubljenje, vsak ima, dokler živi, mesto pripravljeno v nebesih, in sodnjega dne gotovo ne bo, dokler se ne napolni število izvoljenih (Apoc. 6, 11). Z Antikristom jih bo pa šlo mnogo v pekel¹, ali bodo njih mesta v nebesih prazna ostala? — Preroki vedno prerokujejo po padu sovražnikov srečne čase. Ezechijel pravi, da po padu Goga in Magoga Bog ne bo pustil več ognušati svojega imena, in da prebivavci ne bodo več drv po gozdih sekali, ampak (sedem let) le orožje onih žgali, katerih rop so poprej bili. Gotovo bo Bog takrat (ako ne že poprej) izlil svojega duha čez vso hišo Izraelovo, da se bodo vsi vneli za njegovo sveto ime in »bodo ostanki Izraelovih otrok oteti«. (Rim. 9, 27.) Gotovo bo enkrat »en hlev in en pastir;« gotovo bodo enkrat vse ovce — vsi ljudje — poslušali glas Jezusov. (Ne v smislu milenarcev, kakor da bi Jezus sam še na zemlji med ljudmi kakor človek prebival, ampak glas njegovih namestnikov.) Za ta čas se dajo posebno dobro umeti besede psalmistove (45, 9): »Pridite in glejte dela Gospodova — vojske je vzel iz pokrajin zemlje, potrl lok in zlomil orožje in sežgal škite z ognjem.«

Sklep.

27. Z grehom je postal razpor med Bogom in med človekom, Bog je vsled greha zemljo preklel in tako razpor napravil med človekom in med zemljo: elementi niso več človeku pokorni. Človek je

¹ Takrat »bo pekel svoj trebuh raztegnil in s svojim žrelom neizmerno zajizjal in vanj pojdejo junaki — imenitni in častitljivi« — in drhal, ki se je ž njimi veselila. Izaj. 5, 14.

postal otrok jeze božje¹, zaslužil je smrt, katero mu je Bog prej zagrozil, s smrtjo pa sužnost onega, ki ima oblast čez smrt t. j. hudiča². Bog ni dal nikdar ne zemlje, ne človeka pred smrtjo hudiču v lastnino, le zemljo mu je nekako pripustil, ko jo je preklel in človeku gospostvo čez njo odvzel. Zato ga Zveličar naš imenuje »vojvoda tega sveta«³ in sv. Pavel: »gospodovavca tega temnega sveta«⁴. Človeka si hudooben duh prisvaja, ker ga je premagal, in Bog ga pusti skušati.

Vsled izvirnega greha je človek kakor stvar na posestvu hudičevem (na zemlji) in hudič si ga tudi prilastuje. Zato sv. cerkev že pred sv. krstom roti in zaklinja hudiča, da naj gre proč od krščenca.

Hudič je od Boga preklet, za njega ni več zveličanja, zato bi pa rad tudi človeka v peklenko brezno potegnil. To je edina njegova želja, to vsa njegova skrb. On tehta navade in namene poedinih ljudi, preučava želje in skrbi, pazi na počutke in nagnjenje, gleda, kaj poedinca zanimiva in draži, pa potem kaže reči, katere mikajo, in ko človek nepremišljeno po njih seže, ga z bodalom greha usmrti. Osorne draži k jezi ali k prevzetnosti, občutljivim živo slika telesno veselje in slasti. Ako se mu ne posreči enkrat, se ne ustraši, poskusi drugič in tretjič (in desetič), pusti dušo za čas v miru in jo zaziblje v malomarnost, potem pa z veliko silo napade in iz vseh strani zadrege stavi. Navadno pridejo najprej, pravi Albert Veliki, predstave sladnosti, ali bogastva in časti, potem razdraženje mesa in temu primerne misli: ugodni občutki in neko naravno dopadenje in težnja ali želja to doseči. Vse to je še samo dražilo in skušnjava, ali k prostovoljnemu dovoljenju in dejanju je pot pripravljena; ako se ne pazi, je hiter in lahek korak v greh, in po prvem grehu v drugi in še celo v zagovarjanje greha.

Skušati more, v greh siliti ne more, vidi tudi, kaj da je kdo vsled skušnjave storil ali ne more spoznati, koliko da je bilo prostovoljno in s spoznanjem. To le Bog sam ve, on ve tudi najskrivnejše misli in želje. Njemu ni nobena reč neznana.

28. Učitelji nabožnega življenja so v tem složni, da more vrag v domišljiji napraviti razne predstave in tudi naše telo dražiti in vsled tega razne telesne počutke (in njim primerne) misli vzbuditi. Kako pa da se to zgodi, niso vsi enih misli, ker ne moremo prav spoznati, kako da netelesna bitja telesne reči spoznavajo in ž njimi ravnavajo, le iz tega, kar se zgodi, sklepamo na način, kako da se godi.

Splošno mnenje je, da je vse hudičevo delovanje v materiji le mestno ali lokalno, da tvarne reči in najmanjše njih košččke zgrabi in na enem mestu nepremakljivo drži, ko bi se imele po naravnih po-

¹ Ef. 2, 3. — ² Hebr. 2, 12. — ³ Janez 14, 13. — ⁴ Ef. 6, 12.

stavah premikati, ali ž njimi drugač giblje, kakor bi se imele gibati ali jih z neopazljivo hitrino drugam prenese, in s tem delovanje naravnih moči preminja, pospešuje ali pa pridržuje. Kaj novega ne more storiti, glavno njegovo delo je kvariti. Tako na primer, more on v semenu pokvariti življenjsko moč, dati je ne more, lahko stori, da seme tam raste, kjer bi samo po sebi ne rastlo, ali da tam ne raste, kjer bi imelo rasti, lahko seme s semenom neopazljivo hitro premeni, lahko napravi v zraku razne prikazni in glasove, lahko človeku in živini z dopuščanjem božjim škoduje. Ali takih reči in tako mu Bog ne dovoli delati, da bi verni ljudje ne mogli spoznati od pravih čudežev in nikdar tako hudovati, da bi moral človek na duši škodo trpeti. Kjer je živa vera, kjer je Jezus Kristus, tam ne more mnogo storiti, kjer pa ni vere, kjer se greh dela, ali se celo hudič v pomoč kliče in časti, tam ima svojo moč.

Kakor Bog svoje milosti deli posebno po sv. zakramentih (po vidljivih rečeh), na posebnih krajih in po osebah, ki so v to posvečene, tako ima tudi hudič svoje služabnike (vražarje) in svoja mesta in tudi nekatere reči, po katerih navadno svoje delovanje izvršuje.

Jezus Kristus je dal svoji cerkvi oblast čez hudobne duhove, in sv. cerkev tudi želi, da bi verniki se te oblasti vdeleževali in sredstva rabili, katera bi jih varovala od napadov in zalezovanja. Taka sredstva so znamenje sv. križa in blagoslovi, posebno blagoslovljena voda.

Ako se ozremo na vse, kar smo premišljevali, moramo le vzdihniti s sv. Pavlom: »O globočina bogastva, modrosti in znanja božjega«. Kako nerazumljive so njegove sodbe in neizvedljiva njegova pota«. (Rim. 11, 33.) »Kdo je bil njegov svetovalec?« »Kdo (mu) more reči: Zakaj tako delaš? (to ali ono dopuščaš?) (Job. 9, 12.) Sami sebi moramo pa reči: »Ne bodi radoveden v mnogih njegovih delih«. (Sir. 3, 22.) Ker »njega, ki veličastvo preiskuje, častljivost potare«. (Prov. 25, 27.) »Ako pa hočeš v življenje iti, spolnuj zapovedi«. (Mat. 19, 17.) »Ostani v strahu in pripravi svojo dušo na skušnjava«. (Sir. 2, 1.) Zakaj »vsi, kateri hočejo pobožno živeti v Kristusu Jezusu, bodo preganjanje trpeli« (2. Tim. 3, 12) in »bridkosti imeli«. (Jan. 16, 33.)

J. Vrhovec S. J.

III.

Cerkveni letopis.

1. Beatifikacije. Dne 27. decembra 1904 je bil blaženim proglašen Štefan Bellesini, rojen 25. nov. 1774 v Tridentu na Tirolskem; umrl je v sluhu svetosti kot župnik v Genazzanu v Italiji. Na novo leto pa je bila

beatifikacija dveh mučencev kapucinskega reda: Agantangela (r. 1598 v Vendôme) in Kasijana (r. 1605 v Nantes, po stariših Portugizec), ki sta umrla mučeniške smrti v Gondaru v Abesiniji.

Dne 8. prosinca 1905 je v baziliki sv. Petra bil slovesno proglašen blaženim Ivan Marija Vianney, glasoviti župnik v Ars-u. Rodil se je dne 8. maja 1786 v Dardilly-u blizu Liona od zelo revnih starišev. Že v otroških letih je kazal nenavadno pobožnost in ljubezen do revežev. Končavši bogoslovne študije v velikem semenišču v Lionu, je 9. avg. 1815 postal duhovnik. Dne 9. febr. 1818. je postal župnik v Ars-u, kjer je kot pravi apostol in misijonar vzorno pastiroval, neumorno deloval in sveto živel ter je v sluhu svetosti umrl dne 4. avg. 1859. Tri leta pozneje se je začela kanonična preiskava za beatifikacijo in l. 1872. je papež Pij IX. imenoval komisijo za ta proces. Preiskave o njegovih heroičnih čednostih so se vršile l. 1894—1896 in Leon XIII. je z odlokom 28. julija 1896. priznal: »constare de virtutibus... in gradu heroico ad effectum beatificationis.« O čudežih, ki so se na njegovo priprošnjo zgodili, se je vršila preiskava l. 1902—1904, in dne 21. febr. 1904. je Pij X. objavil odlok, s katerim so se čudeži potrdili.

V svojem nagovoru na deputacijo pariških župnikov dne 10. prosinca je sv. oče izrazil željo, naj bi bil blaženi Ivan Vianney poseben zaščitnik župnikov in je ob enem naznanil, da se bo lahko v kratkem proglasil svetnikom.

Za nas posebno pomenljiva pa je bila beatifikacija treh košičkih mučencev: Marka Križevčana, o. Melhiora Grodecza in Štefana Pongracza, ki se je vršila v Petrovi cerkvi dne 15. prosinca. Marko Križevčan je rojen Hrvat, in sicer se je rodil okoli l. 1580. v Križevcih, kjer je sedaj sedež grško-katoliškega škofa. Izobraževal se je na Dunaju, v Gradcu in v Rimu v kolegiju Germanico-Hungaricum. L. 1615 se je kot duhovnik vrnil v domovino ter je v svojem rojstnem mestu in v okolici deloval prav goreče v pastirstvu. Že l. 1616 ga je ogrski primas Pázmány poklical k sebi ter ga nastavil za profesorja in ravnatelja semenišča v Trnavi; še istega leta je postal kanonik otrogonskega kapitola, a čez dve leti je postal arhidijakon komoranski, ki je bila ena od prvih časti v ostrogonskem kapitolu. Ko tak je prevzel zopet pastirstvo v župniji Széplak blizu Košic (Kaschau) na gornjem Ogrskem. Tukaj se je seznanil z dvema jezuitoma Melhiorom Grodeczom in Štefanom Pongracz-om, ki sta delovala v Košicah.

Ko se je l. 1618. začela 30letna vojna, se je tudi na Ogrskem kmalu vnela grozna vstaja pod vodstvom Gabor Betlena, ki je bil zaveznik čeških in nemških protestantov. Meseca septembra 1619 so se vstaši približali Košicam. Omenjeni trije duhovniki so bili ravnokar opravili duhovne vaje v Homozu ter so pohiteli v Košice, da bi bili na pomoč ondotnim katoličanom, katerih je bilo le kakih 3000, 20.000 prebivalcev pa je bilo kalvincev. Ko so vstaši obkolili mesto, so se Košičani izneverili svojemu kralju in odprli vrata Betlenovemu vojskovođu Rákoczy-ju. Ko je bilo mesto v vstaških rokah, sta kalvinski predikant Alvinci in svetovalec Rayner v mestnem svetu predlagala, da se pokoljejo v mestu vsi katoličani. Grozen naklep se vendar ni sprejel, pač pa so obsodili na smrt kanonika Marka in njegova dva tovariša. Ker je bil Marko ugleđen mož, si je Rákoczy prizadeval, pridobiti ga za sebe in naj bi postal kalvinski propovednik; obljubil mu je za to velika posestva szejplaške opa-

tije. Ker so pa vsi trije bili trdni kakor skala, so po noči od 6. in 7. septembra vdrli v kraljevska palačo, kjer so bili zaprti, Rákoczy-jevi vojaki, na čelu jim predikant Alvinci. Najprej so vdarili na oba jezuita, topli ju, strgali ž nju obleko in ju mučili na najboljčutljivejših delih telesa. Potem so šli nad Marka, ki je bil zaprt v drugi sobi. Nagovarjali so ga, naj odpade, zasmehovali ga in pretrepali. Ko vse nič ni pomagalo, so o. Pongraczu, ki je Marka opominjal k stanovitnosti, odrezali prste, nos in ušesa ter mu to natlačili v usta, da ni mogel klicati najsvetejših imen. Potem so vse tri obesili za roke, na noge pa jim obesili težke predmete, da so se napele vse žile, in so jih z gorečimi bakljami žgali od vseh strani tako, da se je vse meso opeklo in so se videle kosti. Proti jutru so Marku in Grodeczu odsekali glavo, Pongracza so pa močno dvakrat vdarili po glavi ter so vse tri vrgli v jamo nekega stranišča; Pongracz pa še ni bil mrtev, ampak se je v groznem položaju mučil še blizu 20 ur.

Neustrašeni junaki so res umrli kot žrtve kalvinskega fanatizma za sv. katoliško vero in so jih ko take verniki takoj po smrti začeli častiti. Prvo uradno preiskavo o mučeništvu in češčenju je vpeljal že kardinal Peter Pázmány ter je potem vse spise poslal v Rim Urbanu VIII. Toda Rim se v takih rečeh nikdar ne prenagli. L. 1661. se je začela v Trnavi nova preiskava. Pa tudi to je bila šele priprava za preiskavo, katero bi imel Rim začeti. Celo 18. stoletje je ta stvar mirovala, izišlo je le nekaj knjižic o mučencih košičkih. V prvi polovici 19. stoletja je jezuit Josip Boero zbral vse podatke o njih ter zaprosil sv. stolico, da začne t. zv. apostolsko preiskavo; njegovo prošnjo je krepko podpiral takratni nadškof in kardinal ostrogonski Ivan Scitowszky. Po naročilu Pija IX. je tedaj 19. sept. 1859. kongregacija sv. obredov prvič pretresala vprašanje, ali se naj sestavi komisija, ki bi začela kanonično preiskavo. Ker je odgovor bil pozitiven, je Pij IX. že 22. sept. imenoval dotično komisijo, ki je 3. okt. i. l. sporočila nadškofu ostrogonskemu vprašanja, katera naj preiskuje njegova komisija, sestavljena iz teologov in zdravnikov. Ta komisija je imela zaradi tega 39 sej, zadnja seja je bila 15. sept. 1864. Na to so vse zadevne spise po dunajski nuncijaturi odposlali v Rim, kjer je z odlokom dne 9. januarija 1868 bila odobrena preiskava nadškofove komisije. Pod Leonom XIII. se je preiskava v Rimu nadaljevala in tudi Pij X. je 6. jan. 1904. dovolil, da se preiskava nadaljuje in konča. Dne 26. jan. i. l. je po tajnem glasovanju kongregacija sv. obredov sklenila, da se lahko proglašijo za blažene. V konzistoriju dne 21. febr. i. l. je bilo to slovesno objavljeno in s tem preiskava končana, beatifikacijo samo pa je izvršil sv. oče 15. jan. letošnjega leta.

Marka Križevčana so si že bili prisvojili Madžari, k sreči so se Hrvatje o pravem času pobrigali, zbrali potrebne zgodovinske podatke ter jih sporočili v Rim¹. Tako je torej sedaj s to beatifikacijo počaščen tudi mukotrni hrvaški narod, ki je kot »predzidje krščanstva« branil vero in domovino pred krvoločnim Turkom, pozneje pa ravno tako odločno odbijal napade in spletke slutvo-reformatorjev.

¹ Natančneje o Marku Križevčanu in kanonični preiskavi gl. knjižico: »Život blaženog Marka Križevčanina mučenika«. Napisao dr. K. Horvat. Zagreb 1904. C. 20 v. Dobiva se pri uredništvu »Katol. Lista« v Zagrebu.

Slovesnosti v Rimu je prisostvovalo številno zastopstvo hrvaškega naroda, na čelu mu metropolit zagrebški s štirimi drugimi škofi.

2. Protest avstrijskih katoličanov. Že več let sem je katoliška cerkev s svojimi uredbami in služabniki tarča, v katero se po svoji volji zaletavajo krščeni in nekrščeni pisarji, hujskači in priseljeni luteranski predikantje, in zdi se, da je postava le zato, da ščiti »slobodo vesti in versko prepričanje« raznih sekt, katoliško cerkev pa prepušča trinogom kakor Poncij Pilat Kristusa Judom. — Malo pred Božičem si je dunajski list »Alldeutsches Tagblatt« dovolil, na nečuden in nesramen način udariti na središče katoliške vere in bogoslužja, na najsvetejši zakrament — in državna oblast je k temu molčala. Vzdignil je tedaj svoj glas sivolasi dunajski kardinal Gruscha in ukazal prečitati iz vseh prižnic svoje škofije odločen protest zoper tako bogokletno pisarjenje. In avstrijski katoličani, katere sicer stoterni »oziri« vežejo, da molče prenašajo surove napade na svetinje svoje cerkve, so se sedaj skoro povsod oglasili in se pridružili protestu dunajskega nadškofa. Celó nekateri prostomiselní listi so obsodili tako pisavo. Na Dunaju so se vršile zadostivne pobožnosti, katerih se je dunajsko prebivalstvo vdeleževalo v impozantnem številu; v mestni svetovalnici se je vršil velikanski protestni meeting, kateremu so se pridružila tudi mnogoštevilna katoliška društva v raznih avstrijskih pokrajinah. In ta pokret ni bil brez uspeha, napravil je mogočen vtisek tudi v tistih krogih, ki sicer mirno gledajo gonjo zoper katoliško cerkev, češ, katoliška cerkev je dovolj močna, da se brani sama, torej državna postava lahko zatisne oči, da izvestni ljudje delajo, kar hočejo.

Vigilantibus iura! Katoličan sicer ve, da prava cerkev Kristusova mora trpeti preganjanje kakor njen ustanovitelj, toda svojih naravnih in državljanskih pravic se mora tudi zavedati, posnemajoč v tem apostola Pavla.

Tudi v naši ožji domovini moramo gledati od dne do dne, kako razni individui brezozirno in brez kazni blatijo najsvetejše reči. Vzpričo tega ni dovolj samo geslo: Proč s slabim tiskom! ampak skrbeti je za dober tisek, podpirati gmotno in moralno, z besedo in peresom dobro časopisje, da bo res moglo stati na višini sedanjega časa. In ker naše zlate razmere ne pustijo vsikdar resnice na dan, ali pa se naš glas v širjem svetu ne sliši, bi bilo jako dobro, postaviti naše provincijalne vnebovpijoče krivice večkrat pred javni forum, v velikih dunajskih in drugih časnikih posvetiti pozornost »delovanju« nekaterih luteranskih predikantov, pisavi gotovih listov in objektivnosti raznih krajevnih oblastev.

3. Protiverski boj na Francoskem. Žalostne versko-politične francoske homatije se vedno bolj poostrujejo. Brezozirno in neusmiljeno je Combes uporabljal zakon o kongregacijah proti redovnikom in njih šolam. Mnoge škofije so tudi že več let brez pastirjev, pa še celo spopolnitev onih škofij je preprečil Combes, kjer sta se francoska vlada in Vatikan zedinila glede kandidata, češ, vsled smrti izpražnjena škofija se ne sme tako dolgo popolniti, dokler se ne popolni druga, kjer je škof odložil svojo službo. — Protest papežev proti posetu Loubet-ovemu v Rimu je vzel Combes za povod, da je pretrgal diplomatske zveze z Rimom. Med tem je Combes bil prisiljen dne 18. januarja t. l. podati ostavko, katero je predsednik Loubet sprejel. Vendar tok francoske cerkvene politike se s tem ni znatno spremenil. Za vsem tem je moralo priti tudi to, kar se je že dolgo pri-

pravljalo in napovedovalo: ločitev cerkve in države. Nov učni minister Bienvenu-Martin je dne 10. febr. predložil zbornici načrt zakona za ločitev cerkve in države. Istega dne je francoska zbornica na predlog poslanca Sarriena sprejela resolucijo: »Ravnanje Vatikana je zakrivilo razpor med cerkvi in državo.« S tem so prostozidarji hoteli vso krivdo zvrniti na rimsko stolico, prav po znani pripovedki o jagnjetu in volku.

Glavna vsebina tega načrta je: Država ne pozna nobenega bogočastja in tudi nič ne da v to svrhu. Vsi javni zavodi doslej priznanih veroizpovedi so odpravljeni in s 1. januarjem po razglasitvi te postave se izbriše iz državnega, pokrajinskega (departement) in občinskega budgeta vsak znesek za bogočastne namene (čl. 1.). Veroizpovedanje in bogočastje je prosto, toda v mejah, ki so določene zaradi javnega reda (čl. 2.). (Na podlagi te določbe lahko vlada z izgovorom »javnega reda« onemogoči sploh katoliško bogoslužje; židom itd. se seveda ne bo las skrivil.) Vse nepremično imetje, ki pripada škofovskim menzam, cerkvam, duhovnim zavodom itd. morajo njih postavni upravitelji v teku enega leta po proglasitvi te postave izročiti verskim društvom, ki se ustanove za izvrševanje bogočastja (čl. 4.)

Duhovniki, ki so doslej dobivali od države plačo, dobe dosmrtno pokojnino, ki bo znašala polovico ali tretjino dosedanje plače, ako so bili 20 ali 30 let v službi, ki jo je plačevala država; ta pokojnina ne sme biti manjša od 400 fr. in ne večja od 1200 fr. Duhovnikom, ki imajo manj kakor 20 službenih let, se nakaže letnih 400 fr. za čas, ki odgovarja polovici njih službenih let (čl. 8.). Vsa poslopja, ki so namenjena bogoslužju ali stanovanju bogoslužnih uslužbencev, kakor stolnice, cerkve, kapele, škofijske palače, župnišča, semenišča itd. z vsemi premičnimi in nepremičnimi predmeti so in ostanejo last države ali občin ter se morajo skozi dve leti po razglasitvi te postave prepustiti brezplačno v rabo bogočastnim društvom. Po dveh letih pa jim jih lahko država ali občina da v najem, a največ le za 10 let (čl. 9.).

Vsa verska uprava je v rokah bogočastnih društev (12—17.). (Župnije torej in škofije ko take prenehajo. Toliko je zakonski načrt prejšnje vlade omiljen, da smejo bogoč. društva stopiti v pokrajinske zveze in tako premožnejši kraji lahko podpirajo ubožnejše; na ta način bi se še dala nekako vzdržati metropolitanska vez. A kako bo z zvezo z Rimom? To zvezo, ki je katoliški cerkvi bistvena, bo lahko vlada vsak čas vzela za povod in zatrla vsa katoliška bogočastna društva. S tem se hoče naravnost izsiliti shizma.)

Vsak sestanek in cerkvena svečanost se mora javiti oblasti (čl. 18.). Za vsak bogočastni čin (procesije itd.) izven cerkve se mora dobiti dovoljenje občinskega predstojnika, tudi zvonjenje urejuje občinski svet (čl. 20.). Na javnih spomenikih in mestih je prepovedana vsaka verska slika in sploh verski simbol, izvzemši cerkve, spomenike na privatnih grobovih, v muzejih in razstavah (čl. 21.). Za vsak prestopok so določene stroge kazni v denarju ali zaporu.

Kakor vedno, še tudi sedaj francoski katoličani niso edini. Eni hočejo, naj se vpoštejevo dejanske razmere in izrabi kolikor mogoče nova postava, drugi hočejo, da se od države ne sprejme nič, naj ima in vzdržuje cerkve itd., katoličani pa si naj postavijo nove hiše božje, tretji upajo, da še se cela stvar prepreči, kar je pa malo verjetno. F. K.

4. Pedagoško-katehetski tečaj na Dunaju od 13.—25. febru-
arja. »Dunajsko katehetsko društvo« je sprožilo misel, naj bi se priredil
letos na Dunaju pedagoško-katehetski tečaj, kakor se je vršil pred dvema
letoma v Solnogradu, pa se je obrnilo do pedagoškega odseka Leonove družbe
s prošnjo, naj bi o tem razmišljal in potrebno ukrenil. Le-ta se je z ve-
seljem oklenil te prekornostne misli, storil potrebne korake in čez malo
časa je že bil gotov tudi načrt za ves tečaj. Seveda so se tu pa tam
vzbujali pomisleki, kaj pa, če se vsa prireditvev ponesreči, če se ne oglasi
dovolj udeležencev¹?

A koliko iznenadenje! Od vseh strani so prihajali prijavi, v kratkem
času se je oglasilo nad 300 udeležencev za ves tečaj, kakih 100 za prvi
ali drugi teden, a razen tega se je še razprodalo nad 500 vstopnic za po-
mezna predavanja. Smelo rečemo, da je bila vdeležba vsekako ogromna.

In to splošno zanimanje za katehetski tečaj! Da je duhovna gosposka
zrla z veseljem in z nekim ponosom na živahno delovanje duševnih svojih
borilcev, tega ni treba povdarjati — sv. oče papež je blagovolil podeliti
vsem udeležencem svoj blagoslov, kardinal in nadškof Gruscha in njegova
pomožna škofa so se vdeleževali zborovanja — a cesar bi človek, ki je
navajen na naše malomestne razmere, ne bil pričakoval, tudi svetna go-
sposka se je živo zanimala in vsestransko podpirala to velepomembno pod-
jetje. Njega Veličanstvo, presvitli cesar se je preprijazno zahvalil za glo-
boko udanost, katero so mu sporočili udeležniki tega tečaja ter je izrazil
željo, naj bi imel pedagoško-katehetski tečaj mnogo uspeha. Nadvojvodinja
Valerija je večkrat osebno prisostovala predavanjem. Ministerstvo je blago-
voljno zagotovilo, da poravna eventualni deficit. Deželni odbor in deželni
šolski svet nista le poslala svojih zastopnikov k zborovanju, temveč sta
tudi vsestransko podpirala pripravljavni odbor tega tečaja, da je mogel
ustreči raznim željam vdeležencev, n. pr. spoznavati raznovrstne pedagoške
organizacije, zavode (za slepce, gluhoneme, slaboumne itd.) pa se vdele-
ževati hospitacij na raznovrstnih srednjih in ljudskih šolah itd. Celo rav-
nateljstva raznih železnic so se dala to pot omehčati in so znižala vdele-
žencem vozno ceno za polovico, skratka, vse nam je bilo naklonjeno.

Zdi se, kakor bi prešinjala vse oblasti ista misel, ki jo je izrazil
dvorni svetnik in deželni šolski nadzornik dr. Kummer v imenu dežel-
nega šolskega sveta, ko je dejal: »Deželni šolski svet spodnjeavstrijski je
do cela uverjen, da je veronauk, ki zavzema v učnem načrtu prvo mesto,
v istini najvažnejši med vsemi predmeti, pa da mora ves pouk v šolah
prešinjati verski duh, zato se prav živo zanima za vaše delovanje ter se
veseli, ako se veroučitelji, ki že z zdatnim znanjem nastopajo svojo službo,
zopet združujejo, da bi se še bolj izobrazili, kajti vsaka pridobitev, vsak
napredek na tem polju bo koristil tudi drugim predmetom, sploh vsemu
pouku.«

Vspored pedagoško-katehetskega tečaja je bil kaj dobro prirejen.
Prvi teden so se predavale tvarine, ki se nanašajo posebno na srednje
šole, drugi teden pa one, ki zadevajo bolj meščanske in ljudske šole, a

¹ Ozir Slovencev so bili ti pomisleki celo opravičeni, kajti v Solnogradu nismo
imeli niti jednega zastopnika.

vmes so bila uvrščena splošno pedagoško-katehetska predavanja. Razpravljalo se je res o aktualnih vprašanih, ki zahtevajo jasnega odgovora¹.

I. Splošna pedagoško-katehetska predavanja.

1. O vzgoji in njeni zvezi s celim življenjem — profesor dr. Seydl (2 predavanji). 2. Nemški pedagogi 18. stoletja — ravnatelj dr. Hornih (2 predavanji). 3. Vzgoja učencev k notranjemu verskemu življenju — prelat dr. Müller (1 predavanje). 4. Organiški sestav pouka — dr. Willman (1 predavanje). 5. Psihološki temelj pouka — dr. Willman (2 predavanji). 6. Nazor pri verouku — dr. Swoboda (1 predavanje); praktični poizkus — profesor Pascher. 7. Skioptikon pri verouku — profesor Neveril (1 predavanje z demonstracijo). 8. Moderno slovstvo in njega razmerje do krščanstva — dr. Kralik (2 predavanji). 9. O sedanjem stanju biblijske vede — dr. Döller (1 predavanje). 10. O ravnanju s slaboumnimi otroci — ravnatelj dr. Schlöss in duhovnik Leopold Müllner (1 predavanje in obisk zavoda). 11. Bernhard Overberg — dr. Petronius (1 predavanje). 12. Veronauk na strokovnih šolah in drugih sličnih zavodih — dr. Giese (1 predavanje). 13. Pomožne naprave (z internati, zavetišča, zabavišča) — ravnatelj Perkman.

II. Srednje šole.

1. Veroučitelj kot dušni pastir (ekshorte, pobožnosti, duhovne vaje) — sup. Legeber S. M. (1 predavanje). 2. Metoda veronauka na srednjih šolah v spodnjih in zgornjih razredih — P. Ludewig D. J. (1 predavanje in učni poizkus). — Izlet v Kalksburg. 3. Cerkvena zgodovina na realkah — prof. Steiner (1 predavanje). 4. Pomen in organizacija vednostnih potovanj — dr. Swoboda (1 predavanje). 5. Stališče verouka v okviru učnega načrta za srednje šole s posebnim ozirom na koncentracijo pouka — dr. Krauss (1 predavanje). 6. Humanistične stroke in verski pouk (svetovno naziranje starih klasikov) — dr. Kikh O. S. B. (2 predavanji). 7. Veronauk in naravoslovje (Fizika, paleontologija, descendenčna teorija, prazgodovina človeštva) — dr. Hlawati in dr. Obermayer (4 predavanja).

III. Meščanske in ljudske šole.

1. Veroučitelj in učni ton — duh. svet. Kundi (1 predavanje). 2. Priprava za verouk — dr. Geipel (1 predavanje). 3. Analiza in sinteza — župnik Pichler (1 predavanje in učni poizkus). 4. Psihološka metoda verouka — dr. Weber (1 predavanje). 5. O pouku svetopisemskih zgodeb — duh. svet. Kundi (1 predavanje in učni poizkus). 6. Navod za verske vaje — katehet Holzhausen (1 predavanje). 7. Kako obvarovati otroke nraavnih nevarnosti in kako skrbeti za šoli odraslo mladino (društva) — župnik Minichthaler (1 predavanje). 8. Apologetični moment pri veronauku v višjih razredih — dr. Dworak (1 predavanje). 9. Naravoslovje in kateheza — župnik Ruppertsberger (1 predavanje). 10. Doneski k vprašanju

¹ Kakor poročajo »Christl. paedag. Blätter«, izidejo predavanja v posebni knjigi.

o učnem načrtu — duhovnik Viljem Pichler (1 predavanje). 11. O šolskih knjižnicah — meščanski učitelj Ivan Meier (1 predavanje).

Bo-li obrodil ta pedagoško-katehetski tečaj kaj sadu? Upamo da, vsaj to lahko rečemo: Hvala Bogu, da je preminula enkrat dolgotrajna, nesrečna letargija v katehetskem življenju. Vzplavalo je na površje prepričanje, kako važna in imenitna, pa tudi odgovorna je služba katehetova, ki naj poklada pri svojih učencih temelj za prihodnje versko in нравno življenje zlasti tam, kjer stariši zanemarjajo svojo dolžnost, a tudi prepričanje, da ni vse eno, kako se ta temelj poklada, da nikakor ne kaže, da bi bil vsak katehet za se samouk, ki bi šele po dolgotrajnih in brezštevilnih napakah in zmotah priplezal na pravo pot (ako jo sploh kdaj najde), da ne govorimo o onih, ki poreko: jaz delam, kakor znam, pa se ne brigajo za ves drugi svet; ali o onih, ki menijo, da so dosegli vrhunec metodike, ako se jim posreči, da »vtepejo« učencem doslovno besedilo katekizmovih vprašanj v glavo, ne meneč se za to, kaj poreče razum, imali srce kaj od tega.

Kaj dobro jo je pogodil državni svetnik dr. Gessmann (zastopnik deželnega odbora), ko je djal pri otvoritvi tečaja: »Veroučitelj ima dandanes v šoli najtežavnejše stališče. Nobenemu učitelju se ni treba boriti zoper toliko raznovrstnih predsodkov, kakor njemu, zato mu je pa treba prav temeljite in obširne izobrazbe. Le-ta mu bo tudi pridobila spoštovanje svetnih tovarišev ter jim iztrgala iz rok najhujše orožje, ki so z njim dosedaj napadali duhovne tovariše, češ, primanjkuje jim najpotrebnejšega pedagoškega znanja. Kjer pa vlada medsebojno spoštovanje, tam in le tam je mogočno skupno pa plodnosno delovanje.«

Mogoče je sicer, da se človek sam izobrazi, po knjigah, a to je počasno delo in bati se je, da postane tesnosrčen in enostranski.

Nujno je treba, da se kateheti večkrat združujejo, tu se najnujnejša vprašanja vsestransko prevdarjajo, pri debatah in v medsebojnih pogovorih ima vsakdo priliko, da pove svoje mnenje, na ta način dobi človek pregled, se vglobi v razne predmete, duševno obzorje se mu širi, nove misli se mu vzbude.

Vendar še pa ni dovolj, da bi bili kateheti samo tekom tečaja v stiku, veže jih naj tudi potem kak strokovni list, v katerem se pričeto delo nadaljuje, in kaj srečna misel je bila, da so si vsi udeležniki dunajskega tečaja (tudi veroučitelji na srednjih šolah) izvolili »Christlich pädagogische Blätter« za svoje glasilo, po katerem hočejo ostati duševno vedno zedinjeni¹.

Prav iz srca so nam prihajale besede, s katerimi smo v imenu vseh jugoslovanskih udeležencev izrekli srčno zahvalo onim, ki so največ pripomogli, da se je vršil letos pedagoško-katehetski tečaj na Dunaju, a isto tako srčna je pa bila tudi naša želja, naj bi se, če možno, že prihodnje leto priredil enak tečaj. Vivat sequens! Naj bi pa bili tudi Slovenci na njem v večjem številu zastopani!

A. Čížek.

¹ Kakor smo že pisali l. 1903, ponavljamo tudi pri tej priliki, da je »Voditelj« pripravljen odstopiti katehnetiki primeren prostor. Ako bi se našlo dovolj sodelavcev in večje število naročnikov, bi se list lahko tudi v ta namen razširil — pri isti ceni. Slovenski katehneti, skupno na delo!

5. Vzhodna cerkev. Ruski oddelek v vatikanski biblioteki. — A. Palmieri v Rusiji. — Lansko leto so v Rimu sklenili pri vatikanski biblioteki ustanoviti poseben ruski oddelek, kjer naj bi bile učenjacom, ki se s celega sveta stekajo v Rimu, na razpolago vsaj najvažnejše ruske znanstvene knjige in zbirke. V ta namen je bilo potrebno stopiti v zvezo z ruskimi znanstvenimi društvi in zavodi. Znanemu poznavavcu ruske znanstvene (posebno bogoslovske) literature, asumpcionistu P. A. Palmieriju je bila od Vatikana poverjena naloga, da potuje v Rusijo in osebno posreduje pri raznih znanstvenih družtvih. P. A. Palmieri je bil že po svojih referatih znan v Rusiji, v Carigradu je imel priliko seznaniti se z ruskimi učenjaki, ki so zbrani v ruskem »arheološkem institutu« (s sedežem v Carigradu), in se tudi naučiti ruskega jezika. Zato je bil najbolj pripravljen in sposoben za tako misijo. V Rusiji se je mudil nekoliko mesecev in dosegel nepričakovane uspehe. Povsod so ga obsipali s prijaznostjo, radi so ustregli njegovim željam in naročilom. O svojih vtiskih je po posredovanju svojih ruskih prijateljev v oficialnih »Cerkovnih Vedomostih« (6/19. nov. 1904) napisal navdušen članek, v katerem visoko povzdiguje rusko prijaznost, nenavadne zmožnosti ruskega naroda in visoko razvito rusko bogoslovsko znanost. Tukaj omenimo le najvažnejše misli:

Prišel je čas, da priznamo, kako krivo je mnenje zapadne Evrope o ruski bogoslovski znanosti. Veličastne ruske duhovne akademije v Petersburgu, Moskvi, Kievu in Kazanu visoko nadkriljujejo podobne zavode v Italiji. Celo v Rimu nimamo zavodov, kateri bi se mogli meriti z ruskimi duhovnimi akademijami po njih izvrstni organizaciji, zmožnosti profesorjev in bogastvu bibliotek. O tem se lahko prepričamo, če se samo nekoliko ozremo na izborne impozantne oficialne organe teh akademij, »Hrist. Čtenie«, »Trudy kievskoj d. akademii«, »Bogoslovskij Věstnik« in »Pravoslavnyj Soběsednik«. — P. Ehrle, prefekt vatikanske biblioteke, je z najboljšega namena želel vatikansko biblioteko obogatiti z ruskim oddelkom, kateri je tako potreben in koristen učenjacom, ki se zbirajo v Rimu v proučevanje nešteti vatikanskih rokopisov. Jaz sem dobil oficialno naročilo predložiti zamenjavo vatikanskih izdanj z ruskimi publikacijami; obrnil sem se do raznih društev v Peterburgu, Kievu, Moskvi in Odesi, in dobil za Vatikan jako dragocene zbirke. — Vabimo učenjake celega sveta, naj pridejo v Rim, da se seznanijo z veličastnimi ruskimi zbirkami v Vatikanu in se prepričajo o intenzivnosti ruskega dela na znanstvenem polju.

Palmieri ne more dovolj prehvaliti ruske uljudnosti, gostoljubnosti, prijaznosti itd. Z občudovanjem piše o globoki ruski religioznosti itd.

V članku se nahajajo nekateri stavki, o katerih komaj verjamemo, da jih je mogel katolik napisati. A kolikor smo zvedeli po privatnem potu, so članek objavili Palmierijevi prijatelji, prevod (Palmieri je članek pisal v italijanskem jeziku) ni dosloven in dodane so nekatere opazke, katere je Palmieri privatno sporočil; a splošno pa Palmieri prizna, da so to res njegove misli in sodbe. V Rusiji so ga res povsod sprejemali z veliko prijaznostjo; med višjimi krogi je Palmieri našel mnogo naklonjenosti katoliški cerkvi in nekoliko tajnih katolikov. Prepričal se je, da je zdaj možno uspešno delovanje za zedinjenje Rusov le na znanstvenem in sploh kulturnem polju. Iz Rima bodo sedaj pošiljali velike množice katoliških knjig ruskim znanstvenim zavodom v zameno; te knjige bodo mnogo pripomogle, da se bodo med onimi, kateri se za bogoslovsko vedo resno

zanimajo (in takih je sedaj mnogo v Rusiji), zmanjšali in omilili predsodki proti katoliški cerkvi. O vsem tem je Palmieri poročal sv. očetu v posebni avdienci.

Odločno moramo ugovarjati vsakemu obožavanju Rusije, a kar je resnica, to moramo priznati. Ko so na zapadu mislili le o siromaštvu ruske bogoslovske vede, se je ta tako povzdignila, da se v mnogih vprašanjih, katere bi tudi mi morali poznati, težko merimo z njo. Treba bode mnogo vztrajnih študij in organiziranega dela, da bomo mogli Rusom imponirati v znanstvenih vprašanjih, ki se tičejo vzhodne cerkve. Seveda ruska dogmatika je res dovolj siromašna in večinoma na krivih potih, ako se začne samostojno gibati. Kdor proučuje rusko dogmatsko literaturo, se lahko kmalu prepriča, da zunaj katoliške cerkve in brez nezmotljivega učiteljstva sv. cerkve, ni možna globlja samostojna in zanesljiva dogmatska literatura; ako bi vse, kar uče nekateri ruski dogmatski teoretiki, prešlo v cerkveno in versko življenje, bi bilo žalostno; a sreča je, da nihče ni obvezan verjeti dogmatikom, kateri si večkrat nasprotujejo, a z napredkom bogoslovske vede in splošne izobrazbe postaje stvar vedno nevarnejša. Skrajen čas je, da skuša katoliška dogmatska in druga veda prodreti v Rusijo in Rusom pomaga braniti se vtihotapljanju vedno novih krivoverskih zmot in protestantskih vplivov; pri sedanji ruski znanstveni metodi je upati, da se bodo Rusi začeli bolj ozirati na katoliške knjige, ako jim bodo na razpolago. A v pozitivnih bogoslovskih vedah je res opaziti nenavaden napredek, o katerem je na zapadu malo znano. Pozitivne bogoslovske vede so že toliko stregile duhove, da se jih najde vedno več, kateri popolnoma mirno in vestno presojujejo preporna vprašanja, se radi ozirajo na katoliško bogoslovsko literaturo in celo iščejo zvezo s katoliškimi učenjaki.

Vse kaže, da se nam je na zapadu treba hitro in vztrajno pripravljati na delo za vzhodno cerkev. Dobri poznavavci Rusije trdijo, da bode Rusija morebiti kmalu potrebovala katoliških misijonarjev. Dasi so možna razna presenečenja, je vendar gotovo, da je uspešno delo na bogoslovsko-znanstvenem polju že sedaj možno in tudi nam koristno; gotovo je tudi, da bode kmalu možno vplivati (nekoliko je že zdaj možno) tudi z bolj popularno bogoslovsko in apologetičsko literaturo. Sploh, če bi bili v tem tudi skrajno pesimistični, pripravljati se moramo resno in vztrajno, ker za to delo smo poklicani v prvi vrsti mi zapadni Slovani. E. G.

Misijonski obzornik.

Azija

Mala Azija. V Eski-Šehiru se je v preteklem letu prvokrat slovesno obhajala procesija na Telovo. Ta pri nas dobro znana slovesnost je bila nekaj novega, nenavadnega v mestu z večinoma mohamedanskimi prebivalci. Vsa katoliška srca so se ob tej priložnosti gnetla okrog o. Cezarja Kayser, ki je nosil Najsvetejše, ter tako očitno spoznavala svojo vero v euharističnega Boga, pa tudi razkolniki in mozlemini so privreli, da si ogledajo to izredno slovesnost. Največje zanimanje so vzbudile beloblečene deklice, ki so z rožami v laseh korakale pred monštranco ter razsipavale pestro cvetje. Turčini in razkolniki so svojemu dopadenju nad temi angelčki očitno dajali duška.

Mezopotamija in Kurdistan. Turške oblasti in protestantske ločinke zelo ovirajo misijonsko delovanje med hribovskimi nestorijanci. Cela vrsta spreobrnjenih poglavarjev je morala ali v ječo ali v prognanstvo. Delegat kaldejskega patrijarha Elias je bil v verige vklenjen. Vlada ga je ukazala spraviti prek meje. Drugega kaldejskega duhovnika so umorili, o. Defranca dalje časa imeli zaprtega v Džulamerku. Vkljub temu so spreobrnjenci zvesti in stanovitni in njih število raste. Sicer pa se iz poročil ne more posneti jasna slika položaja.

Kitajsko. Apostolski vikarijat Severni Šenzi. Frančiškan o. Arzenij Völling se je pri mandarinu v Šanču pritožil zoper paganskega predstojnika, ki je v krščanski vasi krivično ravnal s kristjani. Mandarin ga je prijazno sprejel v svojem yamenu (kitajska sodnija). Povpraševal je o krščanskih vaseh, ki so v njegovem okraju, o številu kristjanov in o njihovem škofu. Misijonar mu je razlagal, kako bo s pomočjo evropskih dobrotnikov v kratkem ustanovil dve novi krščanski šoli, podpiral reveže, od paganskih starišev zavržene in izpostavljene otroke pobiral in jih odgojeval. Vse to je mandarin poslušal z vidnim zanimanjem ter je izrazil svoje zadovoljstvo nad takim blagonosnim delovanjem. Ko si je misijonar pridobil srce visokega gospoda, začne razlagati zadevo, zaradi katere je prav za prav prišel. V neki krščanski vasi je paganski predstojnik skozi dve leti silil prebivalce, da naj v skupno žitnico spravljajo nekaj žita za čas lakote. Ko pa je lani strašna nevihta uničila vso žetev, je odprl žitnico le za pagane, kristjane pa je stiskala strašna beda. Tudi pri mesečni podpori kristjani niso dobili nič, ker je mandarin v zapisku izpustil njihova imena. Na visoke obresti so si morali izposoditi denarja, da so mogli obdelati svoje njive in tako so se zakopali v velike dolgove. »Prav gotovo«, je pristavil misijonar, »predstojnik ni ravnal po navodilu velika, starega očeta, ki ima toplo srce za svoje ljudstvo.« Hitro je mandarin hotel zvedeti ime krivičneža in oškodovanih kristjanov ter je zatrjeval, da se z vsemi njegovimi podložniki mora enako postopati. Potem je zapisal nekaj besedi na polo papirja ter poslal sla v 13 ur oddaljeno vas, da pripelje zatoženega predstojnika in enega kristjana. Zatoženec, mož 70 let star, je moral poklekniti v yamenu in hitro je priznal svojo krivdo. Preostalo žito je prodal ter za to dal več igrokazov v čast bogovom. »Tako!« zapije mandarin, »ko ubogi gladujejo, se raduješ nad dragimi komedijami! Ali misliš, da se bogovi veselijo tvojih igrokazov, ako morajo gledati solze bednih? Ali ne veš, da so kristjani prosti prispevkov za paganske igre? Le svojim sivim lasem se imaš zahvaliti, da dobiš za zdaj samo ukor. Da si mlajši, tisočkrat bi zapela šiba po tvojem hrbtu zaradi te krivičnosti napram revnim kristjanom. Poznam kristjane, so priprosti, dobri ljudje, po njih priprošnji sem dobil to visoko mesto okrajnega mandarina. Kdor hoče sprejeti vero krščansko, naj jo vsprejme, ne stavim mu nikake ovire.« Nato je krivičneža proglasil za brezčastnega ter ga proklet; ubogim katoliškim družinam pa je poslal 16 korcev žita. Žal, da so taki mandarini redke izjeme!

Indija zahodna. Nadškofija Bombay. Iz Guzerata poroča obširno jezuit Martin o težavah, s katerimi se mora boriti misijonsko delovanje. Irski prezbiterijani, ki so prej spali zimsko spanje, zdaj hlastno delujejo. Kjerkoli se ustanovi katoliška šola, začnejo z vso vnemo šolski pouk, po šolah je neznošen krič, ker vsak učenec svojo lekcijo glasno

prednaša. Njihov učitelj, kakor bi ga muha pičila, hiti od hiše do hiše ter nagovarja otroke in stariše za šolo. Da obljube in darila igrajo veliko ulogo, tega ni treba povdarjati. Deček je prišel v katoliško šolo. Otroci so misijonarju takoj povedali njegovo ime in rojstno vas ter so smeje se pristavili, da je salvationist. »Tako, tako, moj ljubi salvationist, ali imaš zveličanje?« Ker ni tega razumel, ga je šolska dečad povpraševala: »Ali si dobil zveličanje?« »Da«, pravi priprosto, dobil sem to-le sukno«. Zaradi časnih dobrin je že več katoličanov prestopilo v protestantizem, pa ne čutijo se tam domače, mnogo se jih vrne. Za podjetne učence, ki se izobrazijo v misijonskih šolah, je velika skušnjava, se pridružiti nasprotnikom. Hitro dobi imenitno službo, bodisi da postane kapitan, bodisi šolski nadzornik ali pa celo samostojen misijonar z dobrimi dohodki. Precej preglavic delajo misijonarjem tudi paganski običaji in navade, zlasti pri sklepanju zakonov. Ampak vkljub vsem težavam misijon vidno napreduje, in bi še mnogo bolj napredoval, ako bi bilo dovolj delavnih sil. Dva misijonarja sta umrla, pet pa jih je zaradi bolezni moralo ostaviti delo.

Nadškofija Madras. Starodavne navade in ukoreninjeni predsodki se ne dajo lahko odstraniti. To se kaže zlasti pri indijskih kastah. Pomozni škof, mgr. Aelen, opisuje žalostni položaj ubogih parijas. Četudi so kristjani, so vendar prezirani in zaničevani od svojih sobratov, katerim je bila sreča mila, da so se porodili kot brahmani ali sploh izšli iz kake višje kaste. Škof poroča z veseljem, kako so ubogi parias dobro poučeni v verskih resnicah. To je tem bolj občudovanja vredno, ker še le po vročini dneva, po težkem delu utrujeni, zvečer prihajajo k misijonarjem. Ako pa jih misijonar kdaj mora poučevati po dnevu, jim mora dati odškodnino, da si morejo kupiti potrebnega živeža. Paganski delodajalci jih mučijo in preganjajo. Zgodilo se je že, da so parias s palicami bili tepeni, ker so se drznili krščansko pesmico zapeti, ko so korakali skozi vas. Razume se, da se misijonarji potegujejo za reveže, pa kaj, ko pa ni mogoče dognati krivca. Pri sodnijski razpravi pagani krivo pričajo in prisegajo, tako da se rzsodba navadno mora glasiti: »Non liquet«, »stvar ni jasna«.

Japonsko. So, ki so mnenja, da Japonsko, ravnotako kakor Kitajsko in Korea, nikdar ne bo krščanska dežela, ker je zamudilo svoj dan v 17. stoletju, a danes je, kakor se kaže, že prepozno. Misijonarjem se bo posrečilo, število kristjanov zvišati do milijona, pri tem pa bo ostalo. Japonsko ljudstvo je namreč skozi in skozi brezbožno, skeptično, materijalistično; vse je vsprejelo od Evropejcev, le vere neče. Značilno je, da se noben mislec žolte polti ni povzdignil do pravega spoznanja najvišjega bitja. Jezuvite, ki so v 17. stoletju imeli razmeroma velike uspehe, so obrekovalni japonski zgodovinarji proglasili za povzročitelje vsega zla. Še danes se na vseučilišču predava, da mikadova država nima hušjih sovražnikov kakor so jezuviti. Drugi pa so mnenja, da Japonsko mora prevreti in se ščistiti kakor novi mošt. Nova kultura je prišla prehitro in Japonsko potrebuje časa, da nove ideje prebavi. Nekaj hudih neizogibnih kriz bo Japonce privedlo do boljšega spoznanja. — Japonci se vojskujejo z Rusi s toliko navdušenostjo, da že meji na fanatizem. Med vojaki je tudi nekaj katoličanov. Neki že v dijakona posvečeni semeniščan iz Nagasaki poroča iz bojišča, da mu je krogla predrila pleča, a je že ozdravel in spolnuje svojo vojaško dolžnost. Katoliški oče piše iz bojišča: »S štirimi to-

variši sem ostal zdrav in neranjen, med tem ko so ostali ranjeni in mrtvi. Žalostno je, streljati ljudi, ampak vojak mora izvrševati svojo dolžnost. Ako umrem, dajte za me služiti eno sv. mašo. Upam, da mi bo Bog potem usmiljen.« Drug mož je pred odhodom v vojsko določil svoto za sv. mašo, in sicer za njegov dušni mir, ako umrje, v zahvalo, ako se povrne iz vojske.

Afrika.

Iz Abesinije poročajo lazaristi, da je Menelik preklical svoj ukaz, da naj zapustijo misijonarji deželo. Abesinski misijon je pravcati otrok bolečin, ne more se prav razvijati. Število kristjanov je sicer narastlo že do 30.000, a reveži so v vedni stiski in se večinoma le po noči smejo udeleževati službe božje. Katoliško-koptski patrijarh, msgr. Macaire, je mnenja, da bi misijon bil kmalu v najlepšem cvetu, ako bi se upeljala katoliško-koptska hierarhija, in v dokaz navaja koptsko cerkev v Egiptu, ki je v zadnjem desetletju bolj napredovala kakor prej v 400 letih.

Apostolski vikarijat ob Zgornjem Nilu. Katoličanov štejejo 15.052. Na 12 postajah deluje 32 duhovnikov in 6 sester; 13 šol obiskuje 709 otrok. V zadnjih treh letih je misijon nenavadno napredoval. Ko je l. 1895. prišel prvi škof Hanlon, je našel deželo razdvojeno v verskem in političnem oziru. Britski zastopnik vlade se je očitno potegoval za protestante, in zdelo se je, da je pogin katoliške stvari že zapečaten. Zdaj pa vlada v deželi zlati mir, angleški in francoski misijonarji delujejo skupno za zveličanje duš. Dragoceni sad tega miru je ljuba zadovoljnost. — Poglavitno mesto kraljestva Uganda je Mengo. Za katedralo služi začasno priprosta stavba, s travo krita. Klopri in sedežev bi v cerkvi iskal zastoj. Kakor hitro dobi škof Hanlon potrebna sredstva, bo iz opeke pozidal na starejših postajah 5 cerkva. Kristjani, zlasti ženske, so srčni, junaški. Nalinya, sestra kraljice-matere, je takoj zahtevala postati katoličanka, ko je dosegla polnoletnost. Prvi minister, Appolo Kagva, je tej želji ugovarjal ter jo imel zaprto v svoji hiši. Da bi se udeležila sv. maše, je skrivaj pobegnila. Toda čuvaj jo je dohitel ter jo zopet zaprl. Opetovano so ji ob petkih ponujali mesne jedi, pa stanovitno se je branila. Ko je britski komisar zvedel o njenem sklepu, je dal ministru sporočiti, naj ji ne dela nobenih ovir več. Skrbno se je pripravljala na sv. krst, pri katerem je dobila ime Marija. — Vzglede krščanske srčnosti. Star, v pregreho zatopljen pagan je imel šest žen. Dve izmed njih skleneta, postati katoličanki; zahajali sta h krščanskemu nauku v sosedno vas. Ker pa sta nosili svetinje matere božje na vratu, je stari spoznal njuno nakano. Ves razjarjen postavi v svoji kočici vislice, da bi, kakor je rekel, svoji kristjanki učil pameti. Ostale štiri žene so prosile za tovaršici, a zaman. Naslednjega dne pelje mož obe k jezeru, žuga jima z mukami, celo s smrtjo, a ženi ostaneta stanovitni. Nečlovek si naredi priprost vrtek ali vijak, zgrabi eno in zavija njeno glavo v mučilo. V strašnih bolečinah je revica stokala ter končno vzdihnila: »Zapustila sem jo«, namreč vero. Mučitelj jo izpusti ter pograbi drugo. »Reci le besedo: Zapustila sem jo«, ji je prigovarjal, »in boš najbolj spoštovana med mojimi ženami«. »Nikoli in nikdar«, je odgovarjala. Nato jo vleče za lase ter ji potisne glavo v vijak. — »Ali hočeš zdaj?« — »Ne, nečem«. Razkačen močno zavije vijak, ob enem ji v vrat zasadi velik oster nož in ji razmesari hrbet in srčna

žena se zgrudi mrtva na tla. — Nekaj dni pozneje je odpadla žena izdala vse, kar se je zgodilo. Morilca so zaprli in končal je na vislicah. Odpadla žena pa zopet zahaja h krščanskemu nauku ter prosi Boga, da bi ji dal zopet priložnost, umreti za sv. vero.

Nemška Vzhodna Afrika. Južni Zanzibar. Misijonsko delovanje prav lepo napreduje. Škofijski sedež je Dar-es-Salam, kar bi slovenski bilo 'pristanišče miru'. Kinč tega mesta je nova cerkev sv. Jožefa, kjer se vsako nedeljo redno obhaja služba božja; ob 9. uri je nemška pridiga. Krščanska občina šteje 220 Zamorcev, 130 Goanezov in 60 Evropejcev. Ne daleč od te cerkve stoji misijonska hiša, nunski samostan in že kmalu dozidani samostan sv. Jožefa za očete in brate. V internatu imajo sestre 75 deklet, v bolnišnici preskrbujejo po 40 bolnikov na leto. Deške šole še misijon nima. Pač pa je v okolici mesta že pet šol. — Po morskem zalivu je od Dar-es-Salem ločena glavna postaja Kurasini. Prostorna cerkev v gotičnem slogu, dvonadstropna misijonska hiša, sirotiščnica, delavnice in hlevi, vse je pozidano iz kamenja. Kristjanov je v Kurasini in okolici 276. Deset let sem obstoji v Kurasini internat za dečke, kjer se poučuje do 110 gojencev. — Postaja Nyangao ima lepo cerkvico za kakih 700 oseb, lepo misijonsko hišo in samostan za sestre. Deško dvorazrednico obiskuje 108 otrok, sestre pa poučujejo 40 deklic. V okolici je sedem dobro obiskanih šol z 433 učenci. — Najstarejša postaja je Lukuledi, ki ima 1195 kristjanov. Na zunanjih šolah poučuje 6 učiteljev približno 100 otrok. — Novejše postaje so: Kviro, Perahimo, Kigonsera, Tosamanga, Madibira. Na željo apostolskega vikarja je bila ustanovljena postaja 'Kraljica sv. rožnega venca v Luibi'.

Apostolski vikarijat Severni Zanzibar se je pod spretnim vodstvom škofa Allgeyera vsestransko razvil. Belim očetom od sv. Duha, ki misijonarijo tukaj od l. 1872., so prišli na pomoč l. 1899 trapisti iz Nataka; l. 1902. je turinski zavod de Consolata prevzel postajo Tuzo na gori Kenia in na željo britskega okrajnega komandanta postajo Marengo. Zadnja leta so se pojavile na misijonskem polju kot vrle delavke sestre presv. Krv, hčere Marijine, sestre sv. Jožefa, trapistinke in dominikanke. Vkljub temu, da je toliko neumornih delavcev, vendar niso zmogli tega dela. Zato je propaganda z dekretom od dne 4. svečana 1904. laško Somali-deželo kot samostojno apostolsko prefekturo Benadir ločila od Zanzibara. Misijonsko delovanje je na otoku Zanzibar omejeno na bolnišnice in domove za gobavce. Vodstvo domov za gobavce je v rokah sester sv. Jožefa iz Cluny. Tri nove stavbe, v katerih se bo zdravilo po 30—40 bolnikov, podpira tudi britska vlada. V bolnišnici v Bagamojo oskrbujejo hčere Marijine do 3000 bolnikov. V zadnjem času je bila ustanovljena nova postaja v deželi Bonde in Sv. Mihael v Girjami. — Ena najlepših naselbin na kopnem je Mrogoro, kjer je po zadnjem ljudskem štetju 3284 kristjanov. Nad 2000 katehumenov obiskuje redno krščanski nauk. Tudi Mhonda že šteje 2000 katoličanov. Med rodом Sagara blagososno deluje postaja Ilonga. Matrike od l. 1886—1903. izkazujejo 1832 krščevnih, 956 prvoobhajancev in 264 poročenih. Ilonga je popolnoma krščanska. Vsako prvo nedeljo v mesecu je izpostavljeno presv. Rešnje Telo in mnogo jih pristopa k mizi Gospodovi. Na treh zunanjih postajah se verniki vsako večer zbirajo okrog svojih poglavarjev k molitvi pred križem. Krščanstvo je tukaj pognalo močne korenine.

Južna Afrika. Etijsko gibanje. Tisočletja sem je Evropa vladala ves svet. Zdi se pa, da bo 20. stoletje mnogokaj spremenilo. Vojska na vzhodu je dalekosežnega pomena. Klic »Azija Azijatom!« odmeva že v Afriki: »Afrika Afrikancem!« Zlasti med Etijski se je začelo tako gibanje. Del zamorskih protestantov se je ločil od različnih ločink ter ustanovil samostojno etijsko 'deželno cerkev'. Značilna je molitev te cerkve: »Daj, da naša dežela ne bo dedščina drugih ljudstev, marveč dedščina naših otrok!« To gibanje je toli nevarnejše, ker je pod versko krinko le pravo pravcato politično gibanje. »Brezdvomno bo to gibanje«, tako piše katoliški misijonar, »pomnožilo že obstoječe težave, ki ovirajo katoliški misijon v Južni Afriki.« Beli misijonarji so storili svojo dolžnost, ni jih treba več, naj odstopijo iz pozorišča! Misijonskemu delu dolgih 20 let preti pogin.

Agier. Trapisti v Staouéli so bili žrtva pogubne kulturne borbe na Francoskem. Morali so zapustiti svojo postojanko. Tako jim plačuje ljudovlada velike zasluge za izobrazbo, zlasti pa za vinorejo v Afriki. Algierski nadškof, msgr. Oury, je izdal poseben pastirski list, kjer opisuje velike zasluge izgnanih menihov ter izraža najžalostnejša čustva nad tem zlobnim činom.

Amerika.

Združene države. Dakota. Lani se je 14letni kongres katoliških Sioux-Indijancev vršil v Cheyenne. Kakor poroča jezuit o. Fr. Ks. Lotsch, so pripotovali rdečeokožci tudi iz najbolj oddaljenih svojih bivališč skozi nepregledno prerijo. Ti shodi so velikega pomena. Združuje duhovno sicer prostorno zelo ločene katoliške Indijance. Razprave na teh shodih pletejo vedno močnejšo vez ljubezni in zaupanja med rdečeokožci in črnosuknjariji. In ker je s kongresom vselej združen ljudski misijon, se Indijanci na duši okrepčani vračajo na svoja bivališča. Kongres je lepo uspel pod vodstvom poglavarja črnosuknjarjev, škofa Janeza Stariha. Sklenile so se sledeče resolucije: 1. Žalostni smo, da je umrl naš papež Leon XIII.; toda Pij X., ki je bil izvoljen za naslednika, je pokazal, kako dragi smo mu, ker nam je k našemu velikemu zborovanju poslal svoj posebni blagoslov. Tega se veselimo ter mu zahvaljujemo. 2. Kar smo že pri svojem zadnjem velikem shodu sklenili, zagotavljamo zopet: Svojega poglavarja črnosuknjarjev in njemu podrejene črnosuknjarije hočemo spoštovati, jih ubogati, ker spoznamo, da le po tem potu napredujemo v dobrem. 3. Verujemo v nauk Jezusa Kristusa gledé sv. zakona: Kar je veliki Duh združil, človek ne sme ločiti. 4. Veselimo se, da bo list Prayer's Herold zopet izhajal, podpirali ga bomo po svojih močeh. 5. Svoje otroke bomo pošiljali črnosuknjariju v šolo. 6. Velika družba belih, ki se imenuje American Federation of Catholic Societies, nas je zelo razveselila, ker je podpirala naše šole in ker je enemu iz naše sredine podelila častno službo. Radi tega sklenemo, da pošljemo enega ali dva zastopnika v Detroit k njihovem velikemu shodu. 7. Z vso resnostjo se upremo indijanskim razvadam, vsled katerih naš rod uboža. Tak običaj je ples. Če pa plešejo beli, jim ne dovolimo nič nespodobnega, zlasti ne opojnih pijač in ne nemoškega vedenja. 8. Zahvaljujemo se iz vsega srca gospej Rouseau, ki je z veliko ljubeznivostjo vsprejela našega škofa in naše misijonarje ter tudi nam skazala mnogo dobrega.

Brazilija. Deset let delujejo nemški frančiškani zelo plodovito v Braziliji, deloma v šoli, deloma pa v dušnem pastirstvu. Eno misijonsko potovanje ob reki Rio S. Francisco, ki je trajalo dva meseca, je prineslo bogato žetev: 14.120 spovedi in sv. obhajil, 4752 birmanih, 958 poročenih, 730 krščenih. »Braziljanci«, tako sklepa o. Amand Bahlmann svoje poročilo, »so skozi in skozi verni; lačni so kruha življenja, a malo jih je, ki bi jim ga lomili. O da bi dobili prav kmalu močnih delavcev na to neskončno polje!«

Avstralija in Oceanija.

V Avstraliji v Melbournu so od 23. do 30. oktobra 1904. obhajali drugi katoliški shod. Poglavitno je bilo šolsko vprašanje. Odkar je država katoliškim šolam odtegnila svoje prispevke, leži težko breme na ramah avstralskih katoličanov. Vendar pa so pod močnim vodstvom kardinala Morana z občudovanja vredno požrtvovalnostjo reševali svojo težko nalogo. V škofiji Melbourne je 150.000 katoličanov, ki morajo vzdrževati nad 100 ljudskih šol, več industrijskih šol, nekaj dekliških penzionatov in kolegijev.

Novo Pomorje. Provincijal o. Lincken obširno poroča v »Köln. Volkszeitung« o krvavem dogodku na polutoku Gazelle, kjer je bilo umorjenih 5 misijonarjev in 5 sester. Zarota ni bila naperjena samo proti misijonu, marveč proti belim sploh. Vzrok je bil pred vsem v nedelavnosti domačinov, ki so po prihodu belih morali delati, med tem, ko so prej brez skrbi prebivali po gozdovih. Na čelu te zarote je bil odkupljen suženj To Maria, kateremu so misijonarji že trikrat rešili življenje. Oženjen je pobegnil z drugo omoženo žensko. Ker se je moral vrniti, je zagrozil s smrtjo belim, ki mu niso dali služiti njegovim strastem. Dva dni pred strašnim umorom je bil zasačen v dvojnem prešestvu in zato ga je o. Rascher zavrnil. Zdaj je bila mera polna. V soboto dne 13. avg. 1904. ob 8. uri zjutraj je To Maria vstrelil o. Rascherja in v nekaj minutah so bili pomorjeni vsi misijonarji in vse sestre na misijonski postaji Sv. Pavel. Zajedno sta bili opustošeni tudi naselbini Vunamarita in Nacharunep. Morilci so grozovito razsajali, kar so vzeti mogli, so pokradli, okna razbili, kapele oropali, altarje razrušili. Tabernakel z Najsvetejšim, kelihi, mašni plašči in druge dragocenosti, vse je zginilo. Tudi naselbina trapistov Marienhöhe je izropana.

Samo a. Število katoličanov polagoma raste. Novospreobrnjenci ljubijo misijonarje ter so jim udani, kakor otroci svojemu očetu. Po zadnjem letnem izkazu je 6687 katoličanov. Na 13 postajah delujejo: 1 škof, 20 evropskih duhovnikov in 3 domačini, 7 bratov, 95 katehistov, 12 evropskih sester in 18 domačink. Škof Broyer prosi posebno za nemške misijonarje. Čujmo, kako pohvalno se o samoanskih kristjanih izraža neki misijonar, ki se je udeležil službe božje v katedrali v Apii! »Cerkve je bila polna vernikov. 800 Samoanov in Samoank, priprosto pa spodobno oblečenih, se je zbralo k službi božji. Vsi so kazali veliko pobožnost. Pri slovesni sv. maši so mladi katehisti z nenavadno točnostjo opravljali različne obrede. Najbolj pa smo se čudili slavnostnemu gregorijanskemu petju, ki ga je skoro tisoč grl počasi in veličastno prednašalo. Misijonar je razpravljaval v izbranih besedah o skrivnosti praznika in vsi verniki so poslušali izredno pazljivo, kakor v obče govorništvu mogočno upliva na govor-

niško nadarjene Samoane. Po sv. maši je več sto komunikantov v najlepšem redu pristopilo k mizi Gospodovi.« — Kakor na Tahiti je tudi tukaj vpeljana ponočna služba božja v zvezi s krščanskim naukom. Udeležujejo se te božje službe drugoverci, ki se po dne ne upajo pokazati v katoliški cerkvi. Na svojih višjepastirskih vizitacijah je apostolski vikarij skoro povsod imel te ponočne shode, takozvane lotu. Protestanti pridigarji se teh lotu zelo bojijo ter se veliko trudijo, da bi odvrnili svoje privržence od tega.

J. E. Kociper.

IV. Slovstvo.

Apologetika in dogmatika.

Ali Boga Stvarnika res ni treba? Olikanim slovenskim krogom, posebno onim v Ljubljani. † Anton Bonaventura, škof. V Ljubljani, 1905. Samoza-ložba. Kat. tiskarna. Str. 62, c. 20 v.

Čuden pojav današnje hiperkulture je dejstvo, da si neke vrste »veda« na vse kripnje prizadeva, oropati človeka njegovega višjega dostojanstva ter mu vtepsi prepričanje, da ni drugo kakor žival. Ako se pa enkrat sprejme v teoriji teza, da ni razločka med človekom in živaljo, sledi z neizprosno logiko tudi praktično načelo: Živi in delaj kakor žival. — Te nazore skušajo zanesti med najširje sloje meščanstva in delavstva.

Tudi v beli Ljubljani so bila letošnjo zimo taka predavanja in znani zloglasni ljubljanski list jih je potem priobčil še za širje kroge. — Ko smo brali dotične članke, nismo vedeli, kaj bi bolj občudovali: ali drznost, površnost in omejenost predavatelja ali pa kratkovidnost in nerazsodnost občinstva, ki je tem izrodkom ploskalo, češ, Boga smo odstavili!

»To ploskanje je neizrekljivo zapeklo in v roke potisnilo pero« — nadpastirju ljubljanske škofije, da je spisal knjižico, v kateri razmotruje važna vprašanja o postanku in razvoju vesoljstva in posebej zemlje, življenja na zemlji sploh in zlasti človeka.

Kratko in jasno razloži knjižica, kaj je o teh vprašanjih dognala veda, kaj se sme vzeti kot verjetna podmena in kaj je ovrgla veda kot neutemeljeno, pa v kakem razmerju so posledki vede z verskimi resnicami.

Drobna je sicer knjižica, a na majhnem prostoru je spretno zbrano mnogo važnih naukov. Želimo tudi mi, da bi se v polni meri obistinila želja, s katero sklepa presvetli gospod pisatelj knjižico: »Prosim vas, da mojo razpravo mirno prečitajte, jo zrelo premislite in v pravi skrbi za svojo časnost in večnost bežite od onih, ki v navidezni učenosti Boga odstavljajo, vero izpodkopavajo, cerkvene nauke zasmehujejo, pa sebi in privržencem svojim časno in večno nesrečo nakopujejo.«

F. K.

Eadmeri monachi Cantuariensis Tractatus de Conceptione sanctae Mariae. Herder Br. Str. XL, 104. Lanski jubilej je zbudil tudi živahno literarično gibanje. Med drugim so začeli kritično preiskovati in izdajati vire za zgodovino dogme brez. spočetja.

Imenovani »Tractatus de conceptione sanctae Mariae« je vedno vzbujal mnogo zanimanja. Pisan je v prvi polovici XII. stol. Eni so ga pridevali sv. Anzelmu, drugi mu ga odrekli. Pred kratkim sta traktat na podlagi angleških rokopisov kritično izdala P. Herb. Thurston in P. Th. Slater S. I. Prisrojata ga Eadmeru, menihu kenterburškemu, znamenitemu pisatelju in spremljevalcu sv. Anzelma.

Po kratkem kritičnem uvodu sledi »De conceptione sanctae Mariae editum ab Eadmero Monacho magno peccatore«. Pisec najprvo (št. 1—20.) navaja več razlogov, da je bilo Marijino spočetje neomadeževano. Sklepa po znanem »decut, potuit, voluit, ergo fecit.« Št. 21—31. razpravlja zanimivo, lepo misel: koliko bode veselje zveličanih, ko bodo gledali Sinu božjega, po svoji človeški naravi njim sobrata, sedeti na desnici božji, in Marijo izmed vseh človeških otrok povišano nad vse angele in svetnike. — Konec, št. 32—41. je apostrofa na Marijo.

Razlogi so dogmatično celo pravilni in globoko premišljeni. V bistvu so isti, kakor jih mnogo pozneje navaja bistroumni Skot in njegova šola. Ves traktat preveva pristrčna, udana ljubezen do Matere božje. Svoje mnenje sodi pisec jako skromno.

Povod temu traktatu je dalo znano pismo Bernardovo do kanonikov lugdunskih. (Prim. št. 1.) Traktat je imel nemalo vpliva na sholastično kontroverzo o brezmadežnem spočetju.

Pridejanih je več drugih sestavkov iz te dobe, tičočih se spočetja Brezmadežne. Zaostajajo pa po vsebini za Eadmerovim traktatom.

»Tractatus de conceptione s. Mariae« priča, kako prav je mislil o spočetju Marijinem verni ljudski duh, prost vseh znanstvenih predsodkov. Ne iz šol učenih sholastikov -- iz ljudske duše je izšlo češčenje Brezmadežne. Fini verski čut ljudski je že zgodaj, najprvo rojstvo, potem pa že tudi spočetje Matere božje častil kot brezmadežno. — Učeni bogoslovci sholastike pa, ukovani v okove svojih znanstvenih predsodkov, — ti so odrekli Mariji čast brezmadežnega spočetja. Še le slavni Duns Skot je brezmadežnem spočetju priboril veljavo tudi v znanstvenih teorijah.

A. J.

Nravorlovje.

Die Hemmnisse der Willensfreiheit. Von Aug. Huber, Doktor der Theologie. Münster i. W. 1904. Heinr. Schöningh. Str. VIII, 355, C. K 4/80.

V današnjem moralnem in pastirskem bogoslovju in vzgojeslovju se zlasti opaža znaten nedostatek glede na patološke pojave v človeku, ki močno vplivajo na njegova dejanja in značaj. Posledki današnje psihologije in psihiatrije bi morali biti vsaj v glavnih potezah znani vsakemu dušnemu pastirju, spovedniku in vzgojitelju mladine. Navadno se po stari in enakomerni šabloni vse poprek enako presoja in obsoja; šolski in dušnopastirski zistem brez dušeslovnega in psihiatričnega ravnila je pa pravcata tortura.

Nihče bi naj ne nastopil učiteljske, sodnijske in dušnopastirske službe, dokler si ni pridobil potrebnega vpogleda v tajne niti človeškega duševno-fizičnega bitja in žitja. Knjig te vrste je dokaj na razpolago, opozarjamo le na nekatere, kakor: Capellmann, Pastoralmedizin, Dr. A. Ricker, O. S. B., Pastoral-Psychiatrie zum Gebrauche für Seelsorger, Nicolay-Pletl, Ungeratene Kinder, Regensburg 1904. — Kar je pa raztreseno v mnogih monografijah, je prav pregledno in spretno zbrano v naši knjigi. Strokovnjak v dušeslovju in psihiatriji sicer ne bo našel tu novih, še doslej neznanih rezultatov, ampak onemu, ki se ne peča izrecno s temi predmeti, podaje knjiga mnogo zanimivega, poučnega in porabnega gradiva za prakso.

Namen te knjige je, da iz blodenj dveh skrajno nasprotnih sestavov izlušči resnico. Determinizem in pretirani indeterminizem sta dva skrajna nasprotnika: prvi zanika prostost človeške volje, drugi pa prostost toliko poudarja, da prezre razne vplive, ki več ali manj vendar določujejo smer delovanja človeške volje. Da se človeku všteje kako delo kot dobro ali zlo, se vpraša, je-li to delo storil prostovoljno ali ne. Prostost volje pa ima različne stopinje in sicer je stopinja prostosti volje odvisna od stopinje spoznanja. Kar preči in zmanjšuje spoznanje, to preči in zmanjšuje tudi prostost volje.

Pogoji in meje spoznanja in proste volje so pred vsem v telesno duševni naravi človekovi. Duševni čini so v ozki zvezi z živčevjem, višje spoznanje in hotenje je v mnogoterem oziru navezano na čutno zaznavanje in poželenje. Čustvo in fantazija imata mogočen vpliv na ravnanje in delovanje človekovo, oba sta pa v veliki meri le odraz telesnega razpoloženja človekovega. V človeški naravi še vrh tega tiči neka skrivnostna, privlačna sila zla, ki povzroča boj med višjim in nižjim delom človeka, to je posledek izvirnega greha. To je vsebina I. dela naše knjige.

Drugi zadržki prostosti človeške volje so v individualni naravi človekovi. O teh zadržkih govori II. del in so zlasti naslednji: najprej individualna telesna konstitucija in duševne zmožnosti, dalje pokolenje; mnogokrat je usoda človekova več ali manj zapečaćena že pred rojstvom, v materinem telesu. Zlasti so pomilovanja vredni otroci pijančevanju vdanih ali drugače razuzdanih starišev. Zelo pogubno vpliva na voljo človekovo slaba vzgoja; razrovano življenje v družinah, pa enostranski šolski zistem, ki polni le glavo z najrazličnejšim znanjem, vzgoja pa mu je postranska reč, imata na vesti marsikaj. Prava poguba za človeka je dalje zla navada; ako se človek pravočasno ne ustavlja zlu, ampak ponavlja večkrat kak greh, se ga sčasoma privadi in postane pravi suženj svoje zle navade. Na voljo tudi znatno vpliva starost, spol, temperament, značaj.

V III. delu razmotruje pisatelj človeka kot družabno bitje; družabne okoliščine mogočno vplivajo na hotenje in delovanje človekovo: večinoma so ljudje po družabnih okoliščinah, v katerih se razvijajo in živijo, to, kar so. Med socijalnimi faktorji gre prvo mesto verstvu; napačni verski nazori in pa pomanjkanje religioznosti zelo slabo vplivajo na нравnost. Najhujše pa okužuje ljudi javna nenravnost, bodisi v dejanju, v besedi, pisavi ali s slikami. Najgrša zločinstva se v časnikih kar najbolj zanimivo in senzacionalno opisujejo, zločinci se predstavljajo kot pravi heroji, ječe, ki bi imele biti poboljševalnice, so mnogokrat prava visoka šola za nova zločinstva. Najbolj pa izjedata mozek današnji družbi Venus in Bacchus; statistično je dokazano, da se 70% vseh zločinov zgodi pod vplivom alkohola. Na нрав človekovo pa zelo vplivajo tudi materijalni, kulturni in politični odnošaji; hrana, podnebje in celo letni časi. Statistično je dokazano, da največ zločinov posilstva, nezakonskih koncepcij, detomorov, pobojev in samomorov pade na poletni čas, od marca do julija rastejo zločinstva, potem zopet pojemajo, le tatvin se več zgodi v zimskem času, kar je naravno, ker je po zimi večje pomanjkanje, manj zasluzka, pa zaradi dolgih noči več priložnosti.

V IV. delu nam razlaga pisatelj patološke ovire, ki motijo ali včasih celo potlačijo prostost volje, kakor so: hipnotizem, pijanost, prehodne duševne bolezni, delirij, manija, melanholija; psihopatični nedostatki, slaboumnost, fizična in psihična slabost, anomalije raznih nagonov; nervoznost in neurastenija, histeričnost, božjast, duševne bolezni v ožjem pomenu. Vsi ti pojavi zmanjšujejo prostost volje in nam podajajo ključ za razumevanje marsikaterega dejanja. Ne le posameznik, ampak cela družba lahko zbolijo. Pisatelj navaja sodbo znamenitega psihiatra v. Krafft-Ebinga, da mo-

derna družba sploh patološko boleha, neurastenija je aficirala modernega človeka; odtod splošno nezadovoljstvo, pesimizem, razni prevrati in drugi socialni izrodki.

V zadnjem delu izvaja pisatelj praktične posledke iz prejšnjih razprav: pravne zmote svojega bližnjega moramo obzirno in milo soditi; Zveličarjeve besede na križu: »Oče, odpusti jim, ker ne vedo, kaj delajo«, so globokega psihološkega pomena. Kot dušni sodnik ne sme duhovnik pozabiti, da sam na sebi težki greh subjektivno lahko postane mali greh. Zatorej dušni pastir mora prav skrbno v poštev jemati subjektivni moment in tako se bo večkrat prepričal, da je treba včasih najprej telesnega zdravnika, potem duhovnega. Moder dušni pastir se bo seznanil z domačimi razmerami posameznih družin in tako bo vedel marsikaj prav razsoditi, svetovati in prepričati kako zlo. Ker ne kruši le pravnega reda, ampak razodeva tudi fizično zdravje in še v poznih rodovih rodi prokletstvo, zato je dolžnost vseh poklicanih činiteljev, bojevati se zoper zlo, negovati zmernost, pristno religioznost in pred vsem naj vsak sam sebe varuje jarma greha.

S to ali ono sodbo pisateljevo se morda ne bo vjemal vsakdo, a v bistvenih rečeh se ne more nič oporekati in je nujno želeti, da se praktično bogoslovje prav skrbno ozira na to stran.

F. K.

Cerkvena zgodovina in umetnost.

Studia Ambrosiana recentissima. 2. Teologija sv. Ambrozija. Največ pozornosti je vzbujalo do sedaj razmerje med Ambrozijevo moralno in stoiško etiko, razmerje, ki so ga določevali v prav nasprotnem zmislu (Bittner, Pruner, Leitmeir, Hasler, Dräseke, Reeb, Ewald). O grehu in opravičenju je pisal — v prav protestantskem duhu — Deutsch (1867), Ambrozijevo eksegezo sv. pisma stare zaveze je preiskal Kellner (1893), Ambrozijeve cerkvenopolitične nazore je podal Balkenhol (1888). Celotno sliko Ambrozijeve teologije ima Th. Förster v svoji monografiji¹. Ta del je najslabši v celi knjigi in ne odgovarja zgodovinski resnici. Kdor ga čita, se mora res čuditi, koliko »pristno krščanskih« in »pristno evangelijskih« misli ima cerkveni učenik Ambrozij na koncu 4. stoletja. — Ambrozij je kot goreč dušni pastir, čigar naloga je razširjati božje kraljestvo, mnogo govoril in pisal o tem predmetu. Zato je opravičena in utemeljena posebna preiskava o nauku sv. Ambrozija o božjem kraljestvu na zemlji, ki nam jo podaja J. E. Niederhuber². Omejil se je na subjektivno stran božjega kraljestva, t. j. razlaga, kako si človek prisvaja njegove zaklade. To mejo je pa večkrat prekorajčil — in ni mogel drugače —, zato dvomim, ali je bilo sploh utemeljeno staviti si jo. Če se sklicuje Niederhuber na Ambrozijeve spise (str. VII), bi storil referent lahko isto in po pravici — priča mu je Niederhuberjevo delo (n. pr. 4. pogl.).

Kot uvod podaja pisatelj v 1. pogl. pregled Ambrozijeve antropologije. Ambrozij pojmuje človeka z versko-nravnega stališča in se ne spušča v subtilna modroslovska razmatranja o njegovi naravi. Trihotomizma v zmislu Platonove

¹ Ambrosius Bischof von Mailand. Eine Darstellung seines Lebens und Wirkens von D. Th. Förster. Halle a. S. 1884, 123—199. — Ne nameravam pa tu podati popolne bibliografije.

² Die Lehre des hl. Ambrosius vom Reiche Gottes auf Erden. Eine patristische Studie v. Dr. Joh. Ev. Niederhuber. (Forschungen zur christl. Literatur- und Dogmengeschichte. Herausgeg. von Dr. A. Ehrhard und Dr. J. P. Kirsch. IV, 3 & 4). Mainz, Kirchheim & Comp. 1904. 8°, XII in 282 str.

filozofije Ambrozij ne pozna. Če razločuje med »anima« in »spiritus« (= mens, rationale, νοῦς), umeva »non duas animas, sed diversas qualitates unius animae«. »Rationale« posebej mu je umska duša, ki uveljavlja svojo umsko naravo nad čutnostjo s pomočjo milosti. Grešnik, ki služi poželenju mesa, izgubi umnost, »rationale«. Med dušo in telesom se bije vedni boj, če se jih presoja z versko-nravnega stališča; naravno pa jih družijo tesna zveza, in telo je najpopolnejša stvarinska stvar.

Duša, ki jo je vdahnil Bog človeku, je ravno vsled svojega izvira »superioris substantiae«, »simplex atque spiritualis«. Ona je subjekt nadnaravne podobnosti božje (milosti). Duša je »diuturna«, »immortalis substantia«: to priča sv. pismo, to zahteva pravičnost, zahteva neutešljivo hrepenenje človeškega srca. Ta neumrjročnost je »ex dono«, ne absolutna.

Temelj božjega kraljestva v raju je prva milost. Njeno bistvo je po nauku sv. Ambrozija »esse ad imaginem Dei«. V polemiki z arianci vedno vestno razločuje med »Imago Dei« (= Verbum, Filius Dei) in »esse ad imaginem Dei«, ki je lastnost posvečene duše, ustvarjene po podobi božji. »Esse ad imaginem Dei« je po Ambroziju milost v strogem pomenu: to smemo trditi iz posledic prvega greha, iz namena odrešenja (reformare veteri gratiae, reformare gratiam naturae) in iz njenih učinkov na zunanje stanje prvega človeka pred grehom. Učinki milosti v raju so: tesna zveza posvečene duše z Bogom in njegovo podobo (= Sinom), »consortium supernae cognitionis«, »consummatio virtutis«, gospodstvo nad vso naravo, popolna harmonija v človeku med čutnim življenjem in umom, ki ga vodi milost. Notranjemu življenju in popolnosti prvega človeka odgovarja zunanje bivališče, raj. Raj si misli Ambrozij krajevno, ga istoveti z rajem, ki bo sprejel va-se blažene po poslednji sodbi in s tretjimi nebesi sv. Pavla, ga stavi visoko nad zemljo, čez zvezdno nebo. Človek je živel v raju blaženo, užival rajski mir, prostost, bil neumrjroč in prost vsake bolečine.

Prvotno božje kraljestvo je razdejal greh. Padec prvega človeka je zgodovinsko dejstvo. Greh je povzročil človek s svobodno voljo, povod greha pa je bila skušnjava hudega duha. »Periit Adam, et in illo omnes perierunt«. Podedovani greh je splošen (»nemo sine peccato nisi solus Iesus«; »omnis aetas peccato obnoxia«) in je podedovana krivda. Z grehom je započeto kraljestvo greha, satana, tega sveta. Zavrženi angeli gospodarijo v njem, ne s fizično silo, ampak z moralnim vplivanjem. Svojo moč more kazati hudič vsled dopuščanja božje previdnosti in vsled svojih naravnih prednosti. Število hudih duhov, ki jih je po grehu pahnil Bog iz neba na zemljo, je neizmerno. Objektivno je premagal Kristus kraljestvo zlega s svojo smrtjo, zmaga, ki bo vsestranski vresničena po drugem prihodu Kristusovem. Grešnik postane ud satanovega kraljestva, je vreden kazni, izgubi vse človeške prednosti etičnega reda (»rationale«), postane suženj hudiča in lastnih strasti, je »ubog« in »nag«; temna noč ga obdaja, luč milosti mu ne sveti; on spi, je npravno mrtev; življenje mu greni nemir in nepokoj; »impius sibi ipsi poena est«.

Kristus je zopet ustanovil božje kraljestvo na zemlji: milost, ki jo je zaslužil s svojo smrtjo, je temelj tega kraljestva. Po svojem bistvu je Kristusova milost razširjena in (bistveno, specifično) izpopolnjena prva milost. Izpopolnjenje prve milosti »je zapopadeno v bistvu Kristusove milosti kot milosti prerodenja in sinovstva božjega.« Objektivno je udejstveno božje kraljestvo v cerkvi, subjektivno pa v npravno popolnem stanju odrešenega človeka. Božje kraljestvo v objektivnem zmislu je splošno, eno in edino, organsko-edinstveno. Kristus stoji ž njim v življenjski zvezi, daje cerkvi svoje življenje, da je ona mati vseh živih. Cerkev ima vso milost Kristovo, in le po njej je more postati deležen posameznik. Človek je bil po padcu v stanju pozitivne grešnosti. Zato je Kristova milost odrešivna milost. Milost

je formalni princip opravičenja. Glavni faktor pri opravičenju je božje usmiljenje, s katerim mora sodelovati človek. S sodelovanjem si pridobi človek zaslug, ki bodo poplačane. Kdor se odpove grešnemu življenju in se oklene Kristove milosti, gre v mistično smrt, da vstane po milosti prenovljen k življenju. Cerkev je kot mistično telo Kristovo vir življenja; po krstu ga postane človek deležen, sv. evharistija pa ga vzdržuje in množi. Milost izpopolnjuje um, da spoznava in praktično umeva zveličavne resnice. Način nadnaravnega spoznanja je na zemlji vera, po smrti pa gledanje. Praktično osvojenje zveličavne resnice povzročuje moralno izpopolnjenje človeka, osvobojenje iz sužnosti greha, hudiča in strasti; ta svoboda je pa temelj blaženega življenja, ki ga skuša človek, četudi nepopolno, že na zemlji.

V zadnjem (5.) poglavju govori pisatelj o občestvu svetnikov. Občestvo je sodeležnost duhovnih dobrin božjega kraljestva; njegov temelj je družabnost človeške narave in realno-mistična zveza vernikov s Kristom in med seboj. Verniki darujejo drug za drugega zadostujočo moč svojih dobrih del in molitve, svetniki v nebesih pa prosijo za vernike na zemlji. Tudi angeli prosijo za nas in nas podpirajo na potu k zveličanju, ker izpolnjujejo zveličavno voljo božjo in so kakor človek obdarjeni z nadnaravno milostjo. Za njih priprošnje moramo častiti svetnike in angele s tem, da jih kličemo na pomoč in jih posnemamo. Posebna čast gre materi božji, deviški materi Odršenika sveta. Tudi rajnike, ki še niso dosegli nebeškega veselja, in vernike na zemlji veže vez občestva, zato jim ti lahko pomagajo s svojimi molitvami.

To je splošen obris vsebine Niederhuberjeve knjige. Pisatelj je z veliko marljivostjo zbral tvarino iz številnih spisov očetovih in jo zedinil v celoto: pokazati je hotel, da je to mogoče (str. X). V obče je to, kar podaja Niederhuber, gotovo slika Ambrozijevega nauka. Predmet je jako obsežen: cela soteriologija in haritologija. Ker je Ambrozijeva teologija še prav malo proučena, je bilo pisatelju v mnogih vprašanih nemogoče dati določen in zanesljiv odgovor; zato je treba temeljitega specialnega preiskovanja, — težavna naloga (prim. str. VIII, IX, pa neobhodno potrebna: spoznanje napreduje od posebnega k splošnemu.

Niederhuber določa razmerje med milostjo prvega človeka v raju in milostjo, ki jo je zaslužil Odršenik, tako, da je ta specifično, bistveno izpopolnjena rajska milost. Bistveno popolnejša je pa kot milost prerojenja in posinovljenja. Toda to ni Ambrozijev nauk, in Niederhuberjevi dokazi so docela nepovoljni. Sklicuje se na naslednja mesta (str. 76 nsl.): ep. 71, 8, ep. 45, 15, expos. in Ps. 118, XX 19, de Iacob I 6, 21, enarr. in Ps. 39, 20, ep. 34, 3 (tu stoji navedeni stavek, ne pa ep. 35, 4, kakor citira Niederhuber)¹, expos. evang. sec. Luc. V 61. Poglavitna napaka Niederhuberjevega dokaza je, da operira s stavki brez konteksta. K posameznim mestom omenjam to-le — da ne prekoračim preveč mej slovstvenega poročila —: Za razlago ep. 71, 8 prim. de paradiso I 5 in ep. 71, 9; expos. in Ps. 118, XX. 19 se je treba ozirati na gradacijo pri naštevanju dobrot, ki nam jih je izkazal Kristus; de Iacob I. 6, 21 in enarr. in Ps. 39, 20 je treba poiskati tertium comparationis; ep. 34, 3 ni ad rem; kako spravi Niederhuber expos. evang. sec. Luc. V. 61 v zvezi s prepornim vprašanjem, je nedoumno. Ostane torej le še ep. 45, 15: venit Dominus, qui reformaret naturae gratiam, imo augetet, ut ubi superabundavit peccatum, superabundet gratia. Se sme ali celo mora razlagati glagol augetet v Niederhuberjevem zmislu o specifičnem pomnoženju? Zdi se mi, da ne, z ozirom na rekapitulacijo nauka v ep. 45, 16 in na slična mesta n. pr. ep. 73 in de Iacob I. 4—6.

¹ Ref. mora ostro grajati neverjetno veliko število napačnih citatov, ki niso vsi tiskarski pogreški.

3. Prispevki k biografiji. Za francosko zbirko svetniških biografij »Les saints« je napisal življenje sv. Ambrozija de Broglie. Kar so pisali bolandisti o prvi izdaji tega dela, velja tudi o zadnji¹: »Si M. le duc de Broglie a parfaitement apprécié le rôle d'Ambroise et tracé son portrait en des pages vivants, on peut regretter qu'il n'ait pas tenu compte, dans une mesure plus large, de données nouvelles et rigoureusement établies par la critique«². S temi besedami so označene vrline knjige in njeni nedostatki. — Zanimiva kontroverza se je razvila med Brogliejem in bolandistom Van Ortroj o znanem nastopu sv. Ambrozija proti cesarju Teodoriju, ki se je strašno maščeval za tesaloniško ustajo l. 390. Teodoret pripoveduje v svoji cerkveni zgodovini (Hist. eccl. V. 17), kako je zabranil Ambrozij cesarju stopiti v cerkev in je čez osem mesecev skesanega in ponižanega sprejel v občestvo s pogojem, da objavi zakon, ki naj onemogoči obsodbe izrečene v nagli jezi. Iz Teodoreta so posneli to poročilo vsi bizantinski kronisti in Kasiodor v svoji Historia eccles. tripartita. V svoji naravnost vzorni preiskavi o grških življenjepisih sv. Ambrozija³, kjer govori na str. 17—57 o Teodoretu, je prišel Van Ortroj do zaključka, da je Teodoretovo poročilo malo verjetno (que la narration de Théodoret mérite peu de créance str. 37). De Broglie je hotel v Correspondantu⁴ s psihološko analizo dokazati verjetnost Teodoretove pripovedke. Van Ortroj se brani v Analecta Bollandiana⁵. Vprašanje, ali je Teodoretovo poročilo verjetno, pride še le na drugem mestu v poštev; najprej je treba preiskati Teodoretove vire. Potem dokazuje še enkrat mojsterski, da je Teodoretova anekdota »un tissu d'anachronismus et d'inexactitudes« (str. 421). Povod tej pripovedki je najbrž Pavlin, Vita Ambros. n. 24. Če premetimo Teodoretovo poročilo med legende, ne izbrisemo nobene lepe poteze iz Ambrozijeve slike; ne, moralni vpliv njegove osebnosti je tem večji, če je njegovo zasebno pismo (ed. Maurin. ep. 51) premoglo cesarja, da je dal nasprotno povelje, ki je došlo po nesreči prepozno v Solun, in da se je pozneje podvrgel cerkveni disciplini.

Fr. Ksav. Lukman.

Vom Gebiet der kirchlichen Kunst. Von Monsignore Dr. Johann Graus, fürstbischöfl. Geistl. Rat, k. k. Konservator für Steiermark und Universitäts-Dozent. Mit 98 Illustrationen. Graz. Verlagsbuchhandlung »Styria«. 1904. Groß-Oktav, (VIII) + 220 + (48). Preis 4 K 80 h.

Knjiga obsega šest razprav s 98 ilustracijami, ki so priložene na posebnem papirju, in je ponatis raznih člankov iz graškega mesečnika »Kirchenschmuck«. Tudi med Slovenci dobro znani in za cerkvene stavbe med nami mnogozaslužni pisatelj je ob priliki imenovanja za častnega doktorja bogoslovske fakultete na Dunaju zbral nekatere svojih najboljših sestavkov iz področja zgodovine cerkvenega stavbarstva in jih je v pričujoči knjigi objavil in poklonil omenjeni fakulteti.

Najprej govori, kako se je razvijal cerkveni tloris vsled potrebe vedno več altarjev in kaže, kako ta dva činitelja — tloris in altarji — vedno vplivata drug na drugega (str. 1—13); potem zagovarja središčne stavbe, da so prikladne cerkvenim

¹ Saint Ambroise (340—397). Par le duc de Broglie. 4ème éd. Paris 1901. — ² Analecta Bollandiana XVIII (1899), 190.

³ Fr. Van Ortroj S. I. Les vies grecques de S. Ambroise et leurs sources (Ambrosiana. Scritti varii pubblicati pel XV Centenario della morte di S. Ambrogio n. IV.) Milano 1897.

⁴ Les Pères Bollandistes et la pénitence de Théodose. Le Correspondant 1900, p. 645—661 cf. S. Ambroise p. 203—227.

⁵ Saint Ambroise et l'empereur Théodose. Analecta Bollandiana XXIII (1904), 417—426.

potrebam, posebno kot spominske kapelice, in da so se nahajale v vseh krščanskih slogih (str. 14—48); nadalje oriše v kratkih potezah, posebno povdarjajoč kulturno-zgodovinska dejstva, značaj predkrščanskih slogov, egipetskega, indijskega, grškega in rimskega (str. 49—57). Kako so se krščanski slogi: starokrščanski, bizantinski, romanski, gotski, poznogotski in laškogotski razvijali pod okriljem in zaščito cerkve, ki je vse sloge gojila in tudi dandanes nobenega načelno ne zametuje, je predmet naslednje razprave (str. 58—104). Zadnja misel je še natančnejše razvita glede renesanske umetnosti, katero so nekateri nemški učenjaki zametali kot pagansko in necerkveno in marsikateri še dandanes ne marajo zanjo. Graus si je svoje dni (l. 1888) pridobil velike zasluge, ko si je upal javno nastopiti in zagovarjati njen cerkveni značaj. V tem svojem najobširnejšem spisu govori o imenu in vzrokih renesance, o njenem razmerju do cerkve, o njeni domovini, o njenih umetnikih in mecenatih, o predbacivanem poganskem značaju, o njenem razmerju proti cerkveni stavbeni tradiciji in o njeni koristi za zgodovino cerkvenega stavbenega razvoja (str. 105—172). Zadnji članek kaže, kako praktično so cerkvene stavbe z eno ladijo in stranskimi kapelami ter kako se je ta stavbeni shema razvil (str. 173—220).

Odlični pisatelj ne išče novih znanstvenih zaključkov, ampak skuša svoje obširno znanje spomenikov, katere si je pridobil ne samo iz knjig, ampak tudi na mnogih potovanjih (Italijo je obiskal n. pr. okoli tridesetkrat), porabiti v praktične svrhe cerkvenega stavbarstva; zato pa bode njegove razprave z zanimanjem čital vsak duhovnik. Vsled praktične vsebine se tudi ne pozna posebno, da so ti članki ponatisek razprav iz l. 1878—1889, katerih pisatelj ni spopolnil po sedanjih svojih obširnejših študijah na tem polju in pa po novih podatkih, ki jih je nagromadila sodobna literatura.

Zunanja oprava knjige je lična. Tiskarskih pomot ni izlahka najti; take malenkosti se nahajajo str. 67 (Grieser m. Grisar) in str. 215, ker velja rotenburški škof še vedno kot tubinjski profesor.

A. St.

Liturgika.

Zeremonienbüchlein für Priester und Kandidaten des Priestertums nach den neuen Rubriken und Dekreten zusammengestellt von Joh. B. Müller, S. I. Zweite, verbesserte Auflage. Freiburg i. B. 1909. Str. XII, 221.

V mističnem kakor estetičnem oziru so obredi katoliške cerkve veličastni, če se le vršijo točno po predpisih, pa s srcem in duhom, ne mehanično, površno, mrtvo, tako, da liturg celo smeši najvzvišenejša dejanja. Zato je potrebno, da si duhovnik večkrat ponovi posamezne dele liturgike. Knjig je dokaj na izbiro. Knjižica, ki jo tu objavljamo, je prav rabna, ker je kratka in pregledna ter obsega vsa važnejša liturgična opravila. Tu je najprej pouk o sv. maši, potem o popoldanski službi božji, pa o raznih funkcijah v cerkvenem letu, zlasti so natančneje obdelani obredi velikega tedna, naposled o zakramentih in blagoslovilih.

G. pisatelj je več let bogoslovce poučeval o liturgiki, je torej večšak v tej stroki.

Kdor si želi kratke liturgike, mu bo ta knjižica dobro došla. F. K.

P. Hugolin Sattner: **Postne pesmi** za mešan zbor in orgle. — V Ljubljani, 1905. — Cena partituri 1:50 K, glasovom 1:50 K.

Še vedno mladeniško navdušeni cerkveni glasbenik je na svojih skritih gredah zopet natrgal cvetlic ter jih povil v šopek, ki mu je tokrat za okvir cvetlica »pasijonka«: pred nami leži zbirka osmero postnih pesmi za mešani zbor (vmes enkrat tudi za samo- in enkrat za dvospev, št. 5 in 8) z deloma obligatnimi orglami. Sattnerjev slog je zelo prijeten, eleganten, glasove vodi skladatelj vedno tako, da

se dado prav lahko peti; pa čeravno so pričujoče pesmi prav lahke, vendar se skladatelj za vsakdanjosti dobro izogniti, vedno nam pove kaj novega ali nam kaj znanega pokaže zopet v novi obliki. Posebno je hvalevredno, da je uglasbil tukaj tudi tekste, ki so se doslej peli največ le po enem starejšem napevu, kakor: Milo Jezus prosi, Daj mi Jezus, da žalujem.

Kdor si želi v resnici dobrih pa tudi efektnih postnih pesmi, naj seže po tej zbirki. Zlasti hvaležno jo bodo sprejeli tam, kjer so v velikem tednu v navadi razne pobožnosti »na Oljski gori« in podobne. *Fr. Spindler.*

Fr. Sal. Spindler: **Spremljevanje k „Ljudski pesmarici“**. Ljubljana 1904. Založilo »Katol. tisk. društvo«. Cena 4 K.

Kritika je ocenila Spindlerjevo »Ljudsko pesmarico« zelo pohvalno. Vso pohvalo zasluži tudi »Spremljevanje«. G. Spindler je dal večinoma dvoglasnim napevom lahko, a zelo spretno, čveteroglasno harmonizacijo. Da spremljevanje ne postane preveč enolično, je pri ponavljanju napeva tupidam modificiral spremljevanje, — ki se je moralo seveda pokoriti namenu ljudske pesmarice, torej ogibati se kromatike in modernih, recimo, rafiniranih sredstev harmonizacije. In baš to mu je treba pohvalno priznati, ker je za orgle kaj prikladno. Posebno spretno so postavljene koralni napevi, kjer se je gospod prireditelj otrešel dosedanjega okornega načina pri spremljevanju korala.

Omenimo še, da so vsi preč. ordinariati po Slovenskem odobrili pesmarico, ministerstvo za uk in bogočastje pa je izreklo, da ista ne potrebuje še posebnega privoljenja za šole. *Fr. Trop.*

Katehetika in homiletika.

Schwillinsky P. Paulus, O. S. B., **Anleitung zum Erstbeicht-, Erstkommunion- und Firmungsunterricht**. Neu bearbeitet von P. Engelbert Gill, O. S. B. Zweite umgearbeitete Auflage. 8° 1095. Graz, Ullr. Moser's Buchhandlung. Brosch. K 1:50, geb. 2 K.

Katehet, ki ima leto za letom izvršiti preimenitno nalogo, da pripravi svoje učence na vreden sprejem sv. zakramentov, osobito na prvo sv. spoved in prvo sv. obhajilo, bo z veseljem segel po vsaki knjižici, ki mu podaja novih misli in navodil, kako naj postopa, da ostanejo ti najlepši dnevi otroške dobe učencem neizbrisno v spominu. Evo zgoraj imenovane knjižice, ki mu bo v ta namen kaj dobro služila.

Razdeljena je v tri dele. V I. delu (str. 1-62) je II katehez o zakramentu sv. pokore; II. del (str. 62-162) obsega 12 katehez kot pripravo na prvo sv. obhajilo in 10 nagovorov pred sv. obhajilom; v III. delu (str. 163-184) razlaga pisatelj nauk o sv. birmi.

Kar zadeva pripravo na prvo sv. spoved, ne rečemo, da bi jo bil Schwillinsky najboljše pogodil, nekaterim ugaja bolj Huck: »Der erste Bußunterricht« ali Mey G. »Der erste Beichtunterricht«; prijateljem »psihološke metode« pa služijo seveda Stieglitz-eve kateheze (»Erstbeichtunterricht«) za uzor.

Istotako ostane najboljša pomožna knjiga za pripravo na prvo sv. obhajilo Schmitt-ova: »Anleitung zur Erteilung des Erstkommunikanten-Unterrichtes«, ki je ravnokar izišla v II. natisu, pa jo nek ocenjevatelj pa pravici imenuje »ein goldenes Buch«; a eno prednost ima Schwillinsky pred drugimi, prilagodil je svoje kateheze novemu avstrijskemu katekizmu ter s tem katehetu zdatno olajšal delo, ker mu ni treba še le iskati potrebnih pojasnil pa jih sestavljati, to je že storil pisatelj.

Posebno pohvalno moramo omeniti prijazni, ljubeznivi pa zato prikupljivi slog pisateljev, ki je, rekel bi, prvi in najvažnejši karakteristikon dobre kateheze.

Najprej je treba, da se pridobé srca učencev, sicer bi imel ves pouk le malo uspeha, če je tudi metodično dovršen.

Priprava na sv. birmo ne dela ravno toliko težkoč, a novincu bodo tudi te katekeze dobro služile.

Nagovori pred sv. obhajilom, ki jih je pisatelj deloma po Schmitt-u, deloma samostojno izdelal, so prav mični in ganljivi pa pripravniki, da vzbudijo, oziroma poživijo v otroških srcih neposredno pred sv. obhajilom potrebna čustva.

Al. Čišek.

Die Verehrung der Unbefleckten Empfängnis Mariä in der Geschichte der Kirche. Zweiunddreißig Vorträge gehalten in der Universitätskirche zu Wien im Mai 1904 von Alois Jos. Schweykart S. I. Mit fürstbischöflicher Approbation und Guttheißung der Obern. Graz, 1905. Verlag von Ulr. Mosers Buchhandlung. (J. Meyerhoff). Mala 8°. Strani VII + 259. Cena nevezanemu zvezku 2:80 K.

Pravijo, da so Marijine pridige najtežja govorniška snov. Za dobre in temeljite cerkvene govore gotovo. Vzrok tiči v pičlih podatkih sv. pisma o preblaženi Devici. Tudi določnih podatkov iz zgodovine ni mnogo. Raditega je navedena knjiga priporočila vredna, ker nam poda kolikor mogoče mnogo zgodovinske tvarine o Marijinem češčenju. Podobe iz katakomb in najstarejših cerkev na Laškem so opisane, navedeni najstarejši običaji Marijinih pobožnosti. Prvih sedem govorov razlaga predpodobe Marijine iz starega zakona in vse, kar se na Marijo nanaša pred Jezusovim rojstvom, vse z ozirom na njeno brezmadežno spočetje. Govori 8.—24. podajo razvoj nauka o brezmadežnem spočetju; oceni se prizadevanje Duns Skota, pariškega vseučilišča, jezuitskega reda, rodovine Habsburg in Witelshbach, sv. Alfonza Liguori in Pija IX. za proglašenje katoliške dogme. Govori 25.—31. osvetijo pomen važnega nauka. Oblika je pri vseh govorih zelo lepa, slog dovršen kakor pri vseh Schweykartovih govorih, katere smo v Mariboru imeli prilžnost občudovati.

Dr. Ant. Medved.

V.

Raznoterosti.

Lavantinski knez in škof Janez Krst. III. grof Thurn-Valsassina in Taxis (1754 - 1762). Med slikami nekdanjih gojencev nemško-ogrskega kolegija v Rimu (Collegium Germanicum et Hungaricum de Urbe) sem našel tudi Janeza III., lavantinskega kneza in škofa. Starejše slike ne nosijo navadno imen, ampak so zaznamovane s števkami. Ker se je zapisnik izgubil (zatrjevalo se mi je, da ga je uničil požar), se dajo portreti identificirati le po primerjanju. Slika št. 198 nosi slučajno naslov. Slikana je l. 1759 in predstavlja škofa Janeza III. v 53. letu. V arhivu kolegija nisem našel o njem drugega, ko sledeče poročilo v katalogu: Nomina alumnorū Collegii Germanici & Hungarici. Tom. II, 92.

1726.

264. Io. Baptista S. R. I. Co. de Turi Valsassina et Taxis Suevus Patriae et Diec. Constantien. nobilis natus die 20. Augusti 1706. Illm̄is Parentibus Dn̄is Ignatio S. R. I. Com. de Turri etc. et Do. Claudia nata Comitissa Fugger utrisque catholicis semper sicut et ipse et confirmatus Constantiae, humaniores Litteras, et Philosophiam absolvit Ettalae apud Patres Benedictinos, institutionibus Iuris Salisburgi,

atque utrobique adscriptus Congni B. V. Propositus et commendatus a Sermo SRI Pnpe de Fürstenberg eius cognato et a Patribus S. Benedicti Ettalae, venit ad Collegium die 23 8bris 1726 habet 4or minores nullū vero Beneficium Eccliacum. Destinatus ad pmum (= primum!) annum Theologiae. Discessit 4 7bris 1729. Sacerdos studiis non absolutis ex motivo incipiendi residentiam Canonicalē in Cathedrali Salisburgensi; fuit singularis pietatis, ac devotionis, domesticae disciplinae ac Superiorū observantissimus, persolvit alimenta pro eo tempore quo fuit in Collegio. Fuit factus Epus Lavantinus. «
Fr. Ksav. Lukm m.

Od kdaj se v velikonočnem času moli „Regina coeli“ mesto „Angelus Domini“? Prvo poročilo, da se v velikonočnem času moli »Regina coeli« mesto »Angelus Domini«, nam daje Angelus Rocca v svoji knjigi »De campanis commentarius« (Roma 1612). Pravi namreč, da se na glas zvona moli kleče angelski pozdrav, izvzemši nedelje v velikonočnem času, ko zlasti duhovniki molijo mesto tega »Regina coeli«. Kmalu potem poroča tudi Quarti (De benedictionibus tit. 2, duh. 8. § 3), da nekateri o velikonočnem času molijo antifono »Regina coeli« z oracijo »Deus, qui per resurrectionem«, misli pa, da je primernejše moliti »Angelus Domini«, češ, zato je tudi vpeljano zvonjenje.

Proti vpeljavi »Regina coeli« je tudi Maggio¹, ki pa spričuje, da je ta običaj bil že ob njegovem času zelo razširjen, piše namreč: »Omnes passim, et saeculares et etiam viri religiosi persolvunt (Regina coeli), si non brevitate precationis illecti, at mysterio saltem resurrectionis memoria, ut arbitror, excitati.« Tudi Solimeno² je proti temu, češ, da se ne vjema z običajem sv. cerkve (fuori dell' uso di S. Chiesa). V malem oficiju D. M. namreč, ki ga je izdal sv. Pij V. in potem Urban VIII., se navaja le »Angelus Domini«.

Začetkom 17. veka je torej prišlo v navado moliti »Regina coeli« v velikonočnem času mesto »Angelus Domini«. Po zahodno-nemških pokrajinah in po Nizozemskem je pa bilo to v rabi že koncem 16. veka.

Benedikt XIII. je podelil 100 dni odpustka vsem, ki na glas zvona kleče molijo angelsko pozdravljenje. Benedikt XIV. je pa zaukazal, naj se o velikonočnem času mesto tega moli stoji »Regina coeli«. Le oni, ki ne znajo na pamet te molitve, lahko molijo tudi v tem času, pa stojé, »Angelus Domini«. Naposled je Leon XIII. dne 20. maja 1896. odločil, naj se Regina coeli moli še tudi o poldne pred praznikom sv. Trojice, ko se sklene velikonočni čas.

(Prim. Historisches Jahrbuch der Görres Gesellschaft, 1902, pg. 807—808.)

F. K.

¹ De sacris caeremoniis obiri solitis in dei templis ac monasteriis, praesertim circa salutationem Angelicam. Panormi 1665.

² L' Ave Maria della Missione. Napoli 1677.

I.

Razlaga sv. psalmov v kompletoriju.

Ps. IV. glej »Voditelj« l. 1904, str. 161—179.

XXX. psalm (v hebr. 31).

Obseg: Goreče prosi psalmist, da ga Bog, v katerega neomajno zaupa, brani in reši (v. 2—4); trdno je prepričan, da ga Bog ne bo dal v sovražne roke, zato se pa izroča božjemu varstvu brez pomisleka (v. 5—9). Živo slika duševne in telesne stiske in nadloge (10—14); ponavlja gorečo prošnjo, da naj ga Bog varuje propasti, sovražnike pa naj kaznuje po zasluženju (v. 15—19). H koncu slavi Boga, zahvaljuje se božji dobroti in poziva vse k ljubezni toli dobrotljivega Boga (v. 20—25)¹.

Napis: V. 1. In finem, Psalmus David, pro extasi².

H koncu. Psalm Davidov za zamaknjenje.

O »in finem« glej razlago besede lamēnazeah v 4. psalmu (»Voditelj« 1904, str. 161 i. dr.)

Psalmus David (micmor ledavid), razlago glej »Voditelj« 1904, str. 164.

Pro extasi (Sept. ἐκστάσεως). Ta izraz se ne nahaja v hebr. besedilu; manjka tudi v starih psalterijih in v najstarejših grških rokodisih³. Tudi prastari prestavljavec sv. pisma sv. Hieronim ne omenja v prestavi »iuxta Hebraeos« tega izraza. Že Euzebij⁴ in po njem Teodoret⁵ poročata, da tudi drugi stari prelagalci niso poznali »pro extasi«. Odkod pa je prišel ta dostavek k napisu v sedanji septuaginti

¹ Cf. Sedlaček Výklad posv. žal. I., 232. Ker molimo le prvih šest verzov tridesetega psalma v kompletoriju, omejena je tudi naša razlaga le na te verze.

² Victori canticum, David. Sv. Hier. v psalt. iuxta Hebr. edidit Lagarde Lipsiae 1874. — ³ Schegg, Die Psalmen, München 1847. I., 365 op. 1.

⁴ Neque in Hebraica Scriptura, neque in reliquis interpretibus inscriptio illud praefert, pro extasi. Migne, Patr. cursus series graeca XXIII. col. 266.

⁵ Theodoret piše: Hunc titulum nec apud Hebraeos, nec apud reliquos interpretes inveni, verum in aliquibus exemplaribus, Migne Patr. curs. series Graeca LXXX. col. 1078.

in vulgati? Po mnenju mnogih razlagavcev je izraz »pro extasi vzet iz 23. verza 30. psalma, kjer pravi David: ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου¹. Pro extasi pomeni najvišjo stopinjo stiske in groze, v kateri se je nahajal David. »Extasis, quae in pavore consideratur, ab huius psalmi contextione non separatur. Agit enim hic psalmus de tribulatione multipliciter, quam sanctus vir, qui hic loquitur, patitur non solum a peccatoribus exterius, sed etiam a falsis fratribus interius; pro qua pavet quodammodo factus extra se, quia timet ne succumbat².

Iz napisa (v hebr. le-david) je razvidno, da je speval trideseti psalm kralj David. Zgodovinska podlaga se nahaja po mnenju večine razlagavcev v I. buk. kraljev, v 23. poglavju. Agell. piše: Admonent igitur hoc nomine (exstasi) LXX. hunc psalmum pro illa extasi esse compositum, cum a Saul et eius militibus undique cinctus desperaret quodammodo de salute, et in summum vitae discrimen ac trepidationem esset adductus: de qua re agitur 1. Reg. c. 23³. Saul se je zaklel: »Ko bi David tudi v zemljo zlezal, ga bom poiskal med vsemi tisoči v Judu«. Tačas je bil David in njegovi možje v maonski puščavi, na polju, na desni strani Jesimona (proti jugu). Savel in tovariši njegovi so prišli iz Zifa ga iskat; Davidu je bilo povedano, toraj je šel hitro doli k jami v skalo in je ostal v maonski puščavi. Savel dospe tja, in obstopi s svojimi možmi Davida in njegove može krog in krog, da bi jih vjel. David je že skoraj obupaval, da bi še mogel uteči Savlu. V tej najstrašnejši stiski, v očitni smrtni nevarnosti, pride sporočnik k Savlu rekoč: Hiti in pridi; zakaj Filistejci so pridrli v deželo. Savel je jenjal tedaj preganjati Davida in je šel proti Filistejcem. Od tistega časa so imenovali ta kraj ločivno skalo (kjer je Bog ločil čudovito Savla od Davida)⁴. V teh strašnih trenutkih očitne in skoraj neizogibne pogube zateče se David zaupno k Bogu, proseč nujno pomoči.

V. 2. In te Domine speravi non confundar in aeternum: in iustitia tua libera me⁵.

Vate, o Gospod zaupam, ne bom osramočen vekomaj; v svoji pravici me reši!

Domine (Jahve) speravi (chasiti 1. sg. pf. K. od chasah iskati zavetišča pri kom (be). Pri tebi, Jahve, Bog izraelskega ljudstva, ki si me odločil za vodnika svojemu ljudstvu, iščem zavetišča pred ljutim

¹ Reinke, Kurze Zusammenstellung aller Abweichungen vom hebr. Texte in der LXX und Vulgata Giessen 1858. st. 52.

² Beda Ven. in ps. librum exeg. Migne, XCIII col. 630.

³ Ecker, Porta Sion, Trier Paulinusdruck. 1903. col. 1001.

⁴ I. Reg. 23, 23—28). — ⁵ ... salva ... S. Hier.

preganjavcem in prosim te: non confundar ('al' 'ebošah 1. sg. fut. K sh volunt. od boš), in aeternum (le. 'olam); ne dopusti, da bi bil osramočen (non = ne conjunctiv Hoberg, Die Psalmen der Vulgata, Freiburg 1892 str. 81, v. 2), ne daj, da bi me brezbožni protivniki sramotili rekoč: zaman je zaupal v Jahve, zaman je prosil rešitve, ker ga Jahve nima rad¹.

In iustitia tua (be-zidkateka, zedek s suf. 2. p. sg.),

libera me (fallteni 2. m. sg. imper. Piel s suf. 1. sg. od palat rešiti).

Glej, Jahve, sovražnik me preganja krivično, nisem mu dal nikaškega povoda, nisem si svest kake krivde, zato se sklicujem na tvojo neskončno pravičnost; pravičnost naj te nagne takorekoč prisili (imper.), da meni nedolžnemu pomagaš, in me rešiš iz rok hudobnih zasledovalcev.

V. 3. Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me. Esto mihi in Deum protectorem: et in domum refugii, ut salvum me facias².

Nagni k meni svoje uho; hiti, da me rešiš! Bodi mi Bog v pomoč in v pribežališče, da me otmeš!

Ker se sovražnik vedno bolj bliža, prosi psalmist Boga pomoči vedno nujnejše.

Inclina (hateh 2. m. sg. imper. Hif. od natah) razširiti, nagniti uho ('ocen);

accelera (meherah adv. naglo brzo);

ut eruas me (hazileni 2. m. sg. imper. Hif. od nazal rešiti s suf. 1. sg.)

in Deum v hebr. manjka;

protectorem (Izur* ma'oc; zur, skala, zavetje; ma'oc trdnjava;

in domum refugii (lebejt mezudot od mazudah pl. grad);

ut . . . facias (le. hošieni inf. Hif. s suf. 1. sg. od jaša pomagati rešiti).

Jahve nagni svojo uho k meni v očetovski ljubezni, da se ne bo glas moje prošnje razgubil, ne da bi ti slišal in uslišal. Reši me brzo, hiti z rešitvijo, ker nevarnost je skrajna. Kakor že tolikokrat v mojem življenju bodi mi tudi v tej silni nevarnosti skalnata trdnjava (zur ma'oc) bodi mi trdno zgrajena hiša (lebejt mezudot hiša gradov), ki mi deli varno zavetje (zur) in gotovo rešitev (lehošieni).

V. 4. Quoniam fortitudo mea, et refugium meum es tu: et propter nomen tuum deduces me et enutries me³.

¹ cf. Mat. 27, 43. — ² . . . velociter libera me . esto mihi in lapidem fortissimum et in domum munitam, ut salves me . s. Hier.

³ Quia petra mea et munitio mea tu es, et propter nomen tuum dux meus eris et enutries me. S. Hier.

Zakaj ti si moja moč in moje pribežališče; in zaradi svojega imena me boš vodil in hranil.

Psalmist navaja nadaljnje vzroke, zakaj da kliče tako zaupno k Jahve.

Fortitudo mea (sal'e'y od sel'a skala s suf. 1. sg.);

refugium meum (mezudati mazudah grad utrdba s suf. 1. sg.) izvaja se od glagola zud II vzdigovati se, segati v višave. Gradovi, trdnjave zidane na višavah, ki molijo visoko v zrak, in katere je težko premagati in vzeti.)

Propter (lema'an) nomen tuum (šimeka od šem); ime božje znači bistvo božje, ki se javlja v čudovitih božjih lastnostih n. pr. neskončno pravičnost, vseobsežno dobroto;

deduces me (tancheni 2. m. sg. fut. Hif. od nachah voditi);

enutries me (tenahaleni 2. m. sg. fut. Piel od nahal v Kalu: romati; v Pielu: voditi, peljati (skrbno za roko); v prenesenem pomenu skrbeti, se brigati za koga¹ z veliko ljubeznijo. Tudi prerok Izaija rabi ta glagol, ko opisuje veliko skrb in ljubezen božjega pastirja do ovčic. »Kakor pastir bo svojo čredo pasel, v svoje roke bo zbiral jagnjeta, in v svoje naročje vzdigoval in doječe bo sam nosil (v hebr. jenahel). (Iz. 40, 11.) Sovražniki so me obkolili krog in krog, po človeškem mnenju mi ni več rešitve; pa ti Jahve, mi daš lahko varno zavetje, kakor na živi skali (sel'a fortitudo) pozidana, visoko v višave moleča nepremagljiva trdnjava (mazudah), ob kateri si pogublajo protivniki moči in življenje. Lahko me rešiš in trdno zaupam, da mi boš (prihodnji čas pri obeh glagolih) pokazal rešilno pot in me pripeljal skrbno (nahal) pod gostoljubno streho.

V. 5. Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus².

Otel me boš iz te zanjke, katero so mi skrili, ker ti si moj zaščitnik.

Educes me (tozie'ni 2. m. sg. fut. Hif. od jaz'a s suf. 1. sg. Kal: iziti. Hif: storiti, da izide, izpeljati, izvleči,

laqueo (merešet, min rešet mreža),

absconderunt (tamenu 3. pl. pf. K. od taman skriti, zatemniti; taman rešet = razprostrti mrežo³. Savel je po zgodovinskem spričevanju res tako spretno »razprostrl svojo mrežo«, razstavil svoje boj-nike, da bi bil prišel David, če bi ga ne bil rešil Bog čudovito, brezdvomno v Savlove smrtonosne roke. Pa Bog je zrl ljubeznipolno na zaupajočega Davida in skazal se v največji sili vsemožnega pomoč-

¹ Fürst, Hebr. u. chald. Handw. Leipzig 1876. II, 20 a.

² ... de rete, quod ... tu fortitudo mea es. S. Hier. — ³ Fürst I, 469 b.

nika (ma'uci, od ma'oc s suf. 1. sg. trdnjava, protector), kateremu se lahko izročimo zaupljivo vsikdar in povsod.

V. 6. In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis¹.

V tvoje roke, o Gospod, izročam svojo dušo, rešil si me, o Gospod, zvesti Bog.

In manus tuas (be = v; jad = roka s suf. 2. m. sg.), v roko tvojo; commendo ('afkid 1. sg. fut. Hif. od pakad), izročiti (v varstvo ali v shrambo n. pr. kako dragocenost).

V tem pomenu nahajamo pakad v II. kron. buk. 12, 9. 10. 11. Umaknil se je Sesak, egiptovski kralj, od Jeruzalema, ko je pobral zaklade iz hiše Gospodove in iz kraljeve hiše in je vzel vse seboj, tudi zlate škite, ki jih je bil naredil Salomon; in namesto njih je kralj naredil bronaste, ter jih dal (v hebr. hifikid 'al- jad) poglavarju škitarjev in so jih nesli v svojo orožnico.

Spiritum meum (ruchi; ruach suf. 1. sg. duh, duša), življenje², sploh cela osebnost³.

V nevarnih, bojnih časih pohranijo ljudje svoje dragocenosti in druge vrednostne stvari na skritih in varnih krajih, da ne more grabeljivi sovražnik do njih. Tudi David stori tako. Najdražjo, najimennitnejšo dragocenost, svojo dušo in svoje življenje izroči v veliki nevarnosti v božjo roko, katera edina ga more rešiti in mu ohraniti ta zaklad časno in večno. Neomajno zaupanje v božje varstvo izraža psalmist v redemisti me (paditah 2. m. sg. p. K. od padah rešiti); perfekt redemisti stoji namesto fut. redimes⁴. David je tako trdno prepričan o svoji rešitvi, da govori o njej kakor da bi se bila že izvršila.

Prepričanje psalmistovo sloni na božji zvestobi ('emet, veritatis), na Bogu, ki bo dano obljubo, da ga bo varoval, gotovo izpolnil. »Faciens, quod promisit non fallens in pollicitatione (sua), Deus veritatis«⁵.

Prvi del šestega verza je zadnja Kristusova beseda na križu. »Jezus je zaupil z velikim glasom in rekel: Oče! v tvoje roke izročim svojo dušo. In ko je to izrekel, je dušo izdihnil.« (Luk. 23, 46.) Svoje telo je daroval Kristus svojemu Očetu v britkem trpljenju pred križanjem in na križu, dosledno izroči nebeškemu Očetu tudi svojo dušo; tako daruje Kristus sebe z dušo in telesom kot najpopolnejši dar, naj-

¹ In manu tua commendabo . . . S. Hier.

² Reischl, Das Buch der Psalmen, Regensburg 1873. I, 145 op. f.

³ Wolter, Psallite sapienter Freiburg i. B. 1891. I, 450 op. 6.

⁴ Ecker, op. cit. col. 1612.

⁵ St. Augustinus Enan. in ps. Migne XXXVI. col. 237.

bolj dovršno daritev¹. »In manus tuas commendo spiritum meum«. Hoc exemplum (Christi) accepit Ecclesia a Christo. Hoc et sanctus Stephanus fecit (ko so ga kamnjali, klical je rekoč: Gospod Jezus, sprejmi mojo dušo)²; hoc et sancti orant, quando exeunt de corpore, ut illud: Fidei creatori commendant animas suas in benefactis³. Tudi od nas svojih posvečenih služabnikov zahteva sv. cerkev, da se vtrjujemo bolj in bolj v zaupanju na Boga in da se mu izročamo s popolno vdanostjo vedno in za vselej, z dušo in s telesom. Zategadelj nam predpisuje prvih šest verzov, v katerih je izraženo v tako lepi pesniški besedi neomajno zaupanje v božjo pomoč, kot redno, vsakdanjo večerno molitev v kompletoriju⁴.

Sv. cerkev nas hoče spomniti s šestim verzom še posebno na prvo izmed štirih poslednjih reči, na grozoslovesni trenutek ločitve iz tega sveta. »V vseh svojih delih spominjaj se poslednjih reči, in vekomaj ne boš grešil«⁵. Česa pa želi sv. cerkev bolj, kakor da bi bil duhovniški stan zares »izvoljen rod, kraljevo duhovstvo, svet narod, božje ljudstvo, ki se zdrži mesenih želj, ki se vojskujejo zoper dušo, ki lepo (vspodbudno) živi«⁶. Če se že ne spominjamo »v vseh svojih delih« čez dan poslednjih reči, spomnimo se po želji sv. cerkve vsaj enkrat na dan, da pride za življenjem smrt, za smrtjo sodba, za sodbo večno srečna ali večno nesrečna večnost, izročimo po kesu očiščeno dušo v roke božje, izročimo se božjemu varstvu, da nas ne bo našel brez okrilja »hudič, naš zopernik, ki hodi kakor rjoveč lev okoli in išče, koga bi požrl«⁷.

X C. psalm (v hebr. 91).

Zmagoslavna moč zaupanja v božje varstvo.

Obseg: Kdor se izroči Gospodu, ni se mu bati hudega (v. 1—3). Bog, zvest branitelj, brani pravičnega pred očitnimi in skrivnimi protivniki (v. 4—10), pošilja mu v posebno varstvo tudi angelje božje (v. 11—13); Bog sam obljubuje v božje varstvo zaupajočim časne in večne dobrote (v. 14—16)⁸.

¹ Cf. Hoberg, op. cit. st. 81, v. 6. — ² Dj. Apost. 7, 58.

³ S. Hier. Brev. in ps. op. cit. Migne XXVI. col. 907.

⁴ V gregorijanski korni molitvi zapadne cerkve je tvorilo prvih šest verzov poseben, samostojen psalm. Reischl op. cit. I, 144. op. a.

⁵ Sir. 7, 40. — ⁶ I. Petr. 2, 9—12. — ⁷ I. Petr. 5, 8.

⁸ In prima parte psalmista profitetur omnem fidelissimum divina protectione vallari. Secunda laudem decantat Domino Salvatori. Tertia verba sunt Patris ad omnem fidelem, quem in se devotissime sperare cognoscit, et in mundo isto defensionem, et in futuro illi praemia compromittens. Kassiodorus Expos. in psalt. Migne LXX. col. 650.

Napis: Laus Cantici David.

Ἄνος ᾠδῆς τοῦ Δαυὶδ.

Hvalna pesem Davidova.

V hebr. besedilu napisa ni. Grški, sirski in latinski prevod pripisuje ta psalm kralju Davidu. Zgodovinska podlaga devetdesetega psalma se sicer nezmotno ne da določiti, vendar nanašajo mnogi razlagalci ta psalm na dogodek v II. Buk. kralj. 24. p., kateremu se psalmova vsebina lepo prilaga¹. David ukaže namreč prešteti vse vojake v svojem kraljestvu. Vest je Davidu to dejanje očitala; ljudstvo šteti samo na sebi ni bilo hudobno, pa tukaj je bil namen hudoben; David je ukazal ljudstvo prešteti, nekoliko iz prevzetnosti, nekoliko pa, ker je hotel svoje ljudstvo vrediti po vojaško, da bi si ž njim podvrigel ptuje dežele; ta Davidov namen se razvidi iz tega, ker je zapovedal svojemu vojskinemu poglavarju Joabu ljudstvo sošteti. Štetev ljudstva iz tega namena pa je bila zoper prostost Izraelcev in tudi celo zoper postavo, kar se lahko sklepa iz Mojzesovega naročila: Kralj, kateri bo postavljen, naj nima preveliko konj, in naj ne vodi ljudstvo nazaj v Egipt, zavoljo števila konjиков ošaben, (naj ne bo vojščak in zmagovavec in naj se ne polastuje Egipta, zato ker ima veliko konj)². Zaradi tega prestopka pošlje Bog preroka Gada k Davidu z oznanimom: Troje se ti da na zbiranje, ali naj ti pride sedem let lakota v deželo, ali naj boš tri mesece bežal pred svojimi sovražniki, ali pa naj bo vsaj tri dni kuga v tvoji deželi. David izvoli poslednje, in kuga pomori sedemdeset tisoč mož. Ko vidi David angelja moriti ljudstvo, reče Gospodu: Jaz sem grešil in hudo storil, oni niso krivi! Prosim, naj se obrne tvoja roka zoper mene in zoper hišo mojega očeta. Davidova radovoljnost trpeti kazen za prestop, gane Gospoda in v znamenje, da je Gospod utolažen in deželi zopet milostljiv postavi David na povelje Gospodovo oltar pri gumnu Areona Jebusejca in daruje žgavnih in mirnih darov in nadloga je bila odvrnjena od Izraela³. V tej strašni moriji, ki je pobrala toliko tisoč speval je David po mnenju mnogih razlagalcev ta psalm, v katerem javlja zaupanje, da ga bo Bog obvaroval popolne pogube. V tem smislu molili so tudi Izraelci poznejših časov ta psalm, kedar so se nahajali v velikih nesrečah in težavah in ga imenovali »psalm neznod«, psalm odločen za čas neznod⁴.

V. 1. Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei coeli commorabitur⁵.

¹ Cf. Sedlaček, op. cit. II. st. 733.

² V. Mojz. b. 17, 16. — ³ II. Kr. 24, 12, 25.

⁴ Sedlaček, op. cit. II., 733. — ⁵ Qui habitat in abscondito excelsi, in umbraculo domini commorabitur. S. Hier.

Kdor stanuje v zavetju Najvišjega, prebiva v varstvu Boga nebeškega.

Qui habitat (jošeb part. K. sg. od jašab sedeti, stanovati poiskati si bivališče¹).

In adiutorio (be. seter odeja, ogrinjalo potem: okrilje, bramba); in protectione (be. zel senca potem: varstvo, streha, zavetišče.)

Dei coeli (šaddaj od šad z adj. končnico aj, mogočnej, oblastnik, rabi se samo o Bogu.

Commorabitur (jitlonan 3. m. sg. fut. Hithpael od lun I. v Kalu: prenočiti, bivati; v Hitpael se vgnezditi, varno prebivati, se vdomačiti.

V tem pomenu beremo lun I. tudi v Job. bukvah: »Jastreb v skalah ostaja, in v strmih pečinah prebiva (jitlonan) in na nedohodnih stenah«. (Job. 39, 28).

V prvem verzu izreka psalmist glavno, temeljno misel celega psalma, splošno resnico, o kateri se je prepričal že mnogokrat v svojem življenju namreč: Kdor si poišče v vernem zaupanju na božjo pomoč svoje bivališče pri Bogu, kdor pribeži zaupno v božje okrilje, njemu se ni bati nobene sovražne sile. Oblastnik nebeški ga namreč radostno sprejme pod svojo streho, da mu bivati varno v božjem zavetišču, da se v njem vdomači (lun) preganjanec popolnoma².

Nekateri (n. pr. Reischl, op. cit. II, 152 op. b) smatrajo celi prvi verz kot odvisni stavek drugega verza, pa temu mnenju oporeka odločno grško besedilo³, in tudi v hebr. besedilu bi morali potem spremeniti pri »lun« tretjo osebo v prvo, da bi soglašala z »omar« v drugem verzu⁴.

V. 2. Dicet Domino: Susceptor meus es tu, et refugium meum: Deus meus sperabo in eum⁵.

Poreče Gospodu: »Varih moj si ti, in moje pribežališče, moj Bog, v katerega zaupam.

Dicet: omar (navadna oblika omer) 1. sg. fut. K. od amar govoril bom.

Domino (lajahve). Ker je med omar in lajahve ločivni akcent Rebhia, ne smeta se vezati ta izraza, kakor izraža vulgata, ampak lajahve spada k naslednjim besedam; l = v; jahve);

susceptor meus (machsi od machseh s suf. 1. sg. pribežališče); refugium (mezudati od mezudah grad, trdnjava,

sperabo ('ebtach 1. sg. fut. Kal od batch zaupati); in eum (bo).

¹ Schegg, op. cit. II. 282 op. 1.

² Cf. Thalhofer, Erklärung der Psalmen 6. auf. Regensburg 1895. 592 op. 1.

³ Hoberg, op. cit. 271, op. k 1. v. — ⁴ Sedlaček, op. cit. II, 734. op. 1.

⁵ Dicens domino: spes mea et fortitudo mea, deus meus, confidam in eo.

Po hebr. posl. Rekel bom (rečem): V Gospodu (je) moje pribežališče in moja trdnjava, Bog moj zaupal bom (zaupam) v njega.

V. 3. Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium et a verbo aspero¹.

Zakaj on me otme iz zanjek lovcev in iz zadrge.

Liberavit me (jazzilka 3. m. sg. fut. Hif. od nazal s suf. 2. sg.) iztrgati rešiti; po hebr. bo rešil te.

De laqueo (mipach, pach zanjka);

venantium (jakuš ptičar). O takih ljudeh govori tudi Bog po preroku Jeremiju: »Med mojim ljudstvom se najdejo hudobneži, ki prežijo kakor ptičarji (jekušim), ki zanjke in nastave nastavljajo, da ljudi lovijo (Jerem. 5, 26).

A verbo (mideber; min = od; deber se izvaja od dabar II uničiti, deber poguba, kuga),

aspero (havvot od havvah, hudo poželenje, potem nesreča, poguba pl.) Oblika množine izraža superlativ².

Vulgatin: a verbo aspero je povzet iz grškega: ἀπὸ λόγου ταραχώδους, vznemirljiv, begajoč, pretresljiv³. Pomenja besedo, ki vznemirja, bega; torej obrekovanje, ki povzroča nemir in nesrečo⁴. Kassiodor piše o tem: Verbum asperum est omne dictum, quod contra regulas divinas tanquam lethiferum poculum propinatur. Nam etsi per iniurias et irrisiones a bono proposito divertamur, verbum est utique asperum, suaque acerbitate durissimum. Et iterum si audiatur sermo blandus, fellito mele conditus, acerbe debemus illud suscipere, quia divinis probatur iussionibus obviare. Nam frequenter illa plus decipiunt, quae mollissimis sermonibus intimantur. Ab hac ergo asperitate gravissima et amara dulcedine liberat Dominus nos, quando in via ipsius gradimur, nec dextera laevaue divertimus, ubi diabolo positos laqueos esse cognoscimus. In via enim, id est in ipso Christo ausus non est ponere, ubi fideles non praevallet sauciare⁵. Po hebr. poslovenjen se ta verz glasi: Zakaj on te bo rešil iz zanjke ptičarja, (od) kuge pogube (kuge, ki pogublja in mori nesrečno ljudstvo).

V. 4. Scapulis suis obumbrabit tibi: et sub pennis eius sperabis⁶.

S perutmi svojimi te bo senčil, da boš zaupal pod njegovimi krili.

Scapulis suis (be-'ebrao od 'ebrah suf. 3. m. sg. letalnica, krilo, perot.

¹ Quia ipse liberabit te de laqueo venantium, de morte insidiarum. S. Hier.

² Mlčoch, Psalterium, Olomuc 1890, št. 366.

³ Reichenbach, griech.-deutsch. Handwörterbuch II, 665.

⁴ Cf. Thalhofer, 593, op. 3.

⁵ Cassiodorus, Migne LXX col. 651. — ⁶ In scap... et sub alis... S. Hier.

Obumbrabit (jasek 3. m. sg. fut. Hif. od sakak) pokriti, s pokritjem varovati.

Septuaginta piše: ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι. Μετάφρενον (μετα in φρένες) pomeni lopatica (Schulterblatt)¹, μεταφρένα ni torej perutnica, ampak del hrbta, ki je med plečami. Septuaginte predstavljavci so najbrž mislili na Mojzesovo poslednjo pesem, kjer se nahaja isti hebr. izraz 'ebrato v pomenu ramen ali pleč. »Kakor orel vabi k letanju svoje mlade, in se nad njimi vesi; tako razprostira on (Bog) svoje peruti, in ga (ljudstvo božje) vzame, in nosi na svojih ramah (v hebr. 'al- 'ebrato)², ter ga varuje in brani pred mnogoštevilnimi sovražniki). Po grškem besedilu umevamo to mesto tako: Bog vzame pravičnega na hrbet, se postavi med njega in njegove sovražnike in ga tako krije pred njihovimi napadi. Latinski scapulis suis pa istovetijo razlagayci večinoma z »alae«, peruti, ki so priraščene na ramah. Sv. Avguštin piše: »Inter scapulas suas obumbrabit tibi« et a tergo potes intelligere, et a pectore: scapulae enim circa caput sunt. Sed quia dicit »sub alis eius sperabis« manifestum est, quia protectio alarum expansarum facit te esse inter scapulas Dei, ut hinc atque hinc alae Dei te ponant in medio: et non timebis, ne quis noceat tibi, tantum tu noli inde recedere, quo nullus inimicus audet accedere³.

Sub (tachat) pennis eius (kenafajf od kanaf s suf. 3. m. sg.) kreljut, krilo,

sperabis (techseh 2. m. sg. fut. Kal od chasah) najti zavetišče, pribežati pod (ps).

Če si v nevarnosti, pribeži h Gospodu, našel boš pri njem varno zavetišče pod božjimi krili. To lepo prisrčno prispodobo je izrekel tudi Kristus, da pokaže svojo veliko skrb in ljubezen do nesrečnega Jeruzalema in do grešnikov v obče. »Jeruzalem, Jeruzalem! ki moriš preroke in jih kamenjaš, kateri so k tebi poslani; kolikokrat sem hotel zbrati tvoje otroke, kakor koklja zbira svoja piščeta pod peruti in nisi hotel« (Math. 23, 37). Rešiti je hotel Kristus mesto pogube, pa ni se hotelo zateči k njemu in zato se je izpolnilo Kristusovo prerokovanje: »Glejte! vaša hiša vam bo pusta puščena« (vaše mesto, vaš tempelj razdjan, vaš narod razkropljen). (Math. 23, 38).

V. 5. Scuto circumdabit te veritas eius: Non timebis a timore nocturno⁴.

S škitom te bo obdajala njegova zvestoba: ne boš se bal nočnega strahu.

¹ Reichenbach, op. cit. II, st. 87. — ² Deut. 32, 11.

³ Migne XXXVII. col. 1152.

⁴ Scutum et protectio veritas eius . . . S. Hier.

Scuto . . . eius še spada v hebr. k 4. verzu.

Scuto (zinnah) ščit in sicer veliki ščit, ki je pokrival celo telo in katerega je nosil pred bojevnikom poseben oproda;

circumdabit te (socherah) ščit (mali), tarča zaščita, v hebr. stoji samostalnik, v latinskem glagol. Veritas eius ('amito 'emet suf. 3. m. sg.). Po hebr. posl.: (Veliki) ščit in tarča (je) resničnost njegova. Resničnost in zvestoba v božjih obljubah je najboljša zaščita, ki krije krog in krog zaupajočega v Gospoda. Sovražnik ne more do živega, pšice napadalčeve odletujejo od ščita, s katerim krije Gospod svojega varovanca in padajo brezvspešno neškodljive na tla. Psalmist opisuje v naslednjem prav živo nekatere sovražne sile, omenja sovražnikova prizadevanja, s katerimi hoče uničiti pravičnega.

Non timebis (tir'a 2. m. sg. fut. Kal od jare bati se),

a timore (mipachad = min, pachad) stvar, katere se je bati, potem: strah, groza;

nocturno (lajla). Timor nocturnus je stvar, ki povzroča strah po noči, n. pr. sovražni napad po noči, nenaden zavraten napad zunanjih sovražnikov in prikrite nevarnosti sploh¹. O tem beremo v Visoki pesmi: »Vsaki ima meč na svojem stegnu zavoljo ponočnega strahu (v hebr. mipachad balejlot). (Cant. cant. 3, 8). Ko se bliža oblast teme, peklena moč, noč duhovnih in svetnih skušnjavcev, noč preganjanja in križa, tedaj prepade dušo boječnost in strah; toda Gospodova resnica je zavet in škit, da se ne ustrašiš ponočne groze, temuč, da lahko rečeš s sv. Pavlom: »To noč je stal pri meni angel božji, njegov sem in njemu služim« (Act. apo. 27, 23).

V. 6. A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris: ab incursu et daemonio meridiano².

Ne pušice, ki po dnevu leta, ne nezgode, ki po temi plazi, ne napada zlodeja poldanskega.

A sagitta (mechez, min chez) pušica;
volante (ja'uf 3. m. sg. fut. Kal od 'uf) leteti.

V hebr. imamo okrajšani oziravni stavek; pušice (mechez) (katera = ašer je izpuščeno) leta³.

In die (jomam). Pušica, ki leta po dnevu, pomenja nesreče, ki naglo nastanejo, nevarnosti, ki se nam bližajo odkrito.

A negotio (mideber, min deber, pograbljenje, poguba in kuga, izvaja se od dabar II.)

¹ Cf. Thalhofer, 593 op. 5.

² . . . a peste in tenebris ambulante a morsu insidiantis meridie. S. Hier.

³ Gesenius h. gr. 27. izd. 1902. § 155, 2 b 1.

Septuaginta so brali mesto: *deber, dabar* in izvajali od glagola *dabar* I., ki pomeni: besedo, govorico, dejanje in kako »reč«¹ sploh¹.

Perambulante (jahalok 3. m. sg. fut. K. od *halak*, hoditi, poetična oblika namesto *jelek*)². Ista skladnja kakor pri *ja'uf*.

In *tenebris* (*ba'ofel*): mračnost, temota.

Ab *incursu* (*miketeb*, *min keteb*) kuga, pomor;

et *daemonio* (*jašud* 3. m. sg. fut. Kal od *šud*) gospodovati; na tem mestu: pobirati³;

meridiano (*zaharaim*, poldne).

Septuaginta so brali namesto *jašud*, *vešed* ali *všud*⁴. Šed pomeni uničevalec, v pren. pomenu: škodljiv demon, zli duh⁵, in so prestavili: *δαίμονιον*. *Daemonium meridianum*, zli duh, ki pogublja in škoduje o belem dnevu.

Ab *incursu et daemonio* = ab *incursu daemonii* je hendiadyoin⁶.

O sovražnih silah izraženih v tem verzu piše Kasiodor: *Timor nocturnus est haereticorum tenebrosa suasio. Sagitta volans per diem manifesta persecutio tyrannorum. Negotium in tenebris, cum pravo studio perquiritur, unde bene credentium cordis oculus obcaecatur. Daemonium meridianum est immane periculum fervore persecutionis accensum: ubi ruina (incursus) plerumque metuitur, quando infirmitas humana superatur. Ruina (incursus) enim dicta est, quasi repetens ima. Sed per has omnes allusiones definitionesque rerum illud evidenter ostenditur, quia nihil horum metuere possumus, quando Domino protegente salvamur*⁷.

Po hebr. poslovenjen se ta verz glasi: Ne pušice, (ki) leta po dnevi, kuge, (ki) po temi plazi, pomora, (ki) pobira o poldne.

V. 7. *Cadent a latere tuo mille, et decem millia dextris tuis: ad te autem non appropinquavit*⁸.

Tisoč jih pade na tvoji strani in deset tisoč na tvoji desni, tebi pa se ne bo bližal.

Cadent (*jipol* 3. m. sg. fut. Kal od *nafal*) pasti;

a *latere tuo* (*mi₂ zideka*; zad stran s suf. 2. m. sg.) mille 'elef);

decem millia (*rebahah*) a *dextris tuis* (*mimineka*; jamin: desna stran, roka s suf. 2. m. sg.);

appropinquavit (*jigaš* 3. p. fut. Kal od *nagaš*) približati se. *Cadent* . . . tuis je pogojni stavek⁹. (Če) jih pade tudi tisoč in tisoč okoli

¹ ἀπὸ πράγματος = a negotio. Cf. Fürst I. 283 et sequ.

² Gesenius, h. gr. § 69, 2. op. 8. x. — ³ Fürst, II. 418. — ⁴ Mičoch pg. 366.

⁵ Fürst II, 411. — ⁶ Hoberg, op. cit. 272 v. 6.

⁷ Cassiodorus, Migne LXX col. 652. — ⁸ . . . appropinquabit. Sv. Hier.

⁹ Reischl, op. cit. II. 155 op. h.

tebe, tebe zlo ne bode doseglo (fut. jigaš), ti boš preživel tudi najstrašnejše katastrofe in gledal, kako se izvršujejo božji sklepi.

V. 8. Verumtamen oculis tuis considerabis: et retributionem peccatorum videbis¹.

Toda s svojimi očmi boš gledal, povračilo grešnikov boš videl.

Verumtamen (rak) je prislov zagotovila²,

oculis tuis (be'ejnejka, be = v; ajin oko; suf. 2. sg.),

considerabis (tabit 2. m. sg. fut. Hif. od nabat) gledati, zagledati.

Retributionem (šillumat st. c. sg.) povračilo,

videbis (tir'eh 2. m. sg. fut. K. od ra'ah) gledati videti.

Kazen, ki zadene krivične, potrjuje pravične v božjem zaupanju in vdanosti v božjo voljo. Kazen se sicer ne izvrši nad vsakim hudobnežem že na tem svetu, marsikaterega zadene šele po smrti, pa pravični bodo tudi tedaj samovidci (verumtamen oculis suis videbunt), gledali bodo, kako povračuje Bog hudobna dela z večnimi kaznimi, gledali bodo, kako »bodo šli pogubljeni v večni ogenj, kateri je pripravljen hudiču in njegovim angelom« in se pogreznili v večno trpljenje. Ko bodo pravični videli sodbo in obsodbo krivičnih, »šli bodo v večno življenje«. (Mat. 25, 41. 46).

V. 8. Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum posuisti refugium tuum³.

Ker (si rekel) »Ti, Gospod, si nada moja«, postavil si Najvišjega uteho svojo.

Spes mea (machsi od machseh suf. 1. sg.) pribežališče.

Altissimum (eljon), posuisti (samta 2. sg. pf. Kal od sum) postaviti napraviti.

Zakaj ne morejo škodovati pravičnemu sovražne moči? Ker zaupa v Gospoda in se zateka pod božjo streho. Refugium (me'oneka, ma'on s suf. 2. sg.) bivališče, streha, pribežališče. Ker se tudi David prišteva pravičnim, zato govori v prvem verzovem delu v prvi osebi⁴. Marx je pa mnenja, da govori pesnik samemu sebi kakor v meditaciji⁵. Menjava osebka v istem verzumu se razlaga kaj lahko iz živahnosti čustva, ki je napolnilo pesnika, premišljujočega večne resnice⁶.

V. 10. Non accedet ad te malum: et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo⁷.

Zloba ne pride k tebi, in šiba se ne bliža tvojemu šotoru.

¹ Verumtamen oculis tuis videbis, et ultionem impiorum cernes. Sv. Hier.

² Hoberg, 272 v. 8.

³ Tu enim, domine, spes mea: excelsum posuisti habitaculum tuum. S. Hier.

⁴ Thalhofer, 594, op. 6. — ⁵ Marx, Praep. zu den Psalmen, Leipzig 1889. 186.

⁶ Hoberg, op. cit. 272. — ⁷ . . . et lepra non appropinquabit . . . Sv. Hier.

Accedet (te'unnah 3. f. sg. fut. Pual od 'anah srečati v Pual. pripetiti, zadeti), malum (ra'ah);

flagellum (neg'a) udarec (božji), od Boga poslana bolezen, posebno gobe in kuga¹.

Septuag.: μᾶστιξ, bič; metaforično: nadloga, udarec, nesreča².

Appropinquabit (jikrab 3. m. s. fut. Kal od karab) prijeti se česa, približati,

tabernaculo tuo (be = k; 'ohel šotor suf. 2. m. sg.) Obvarovan boš nesreč na svojem imetju, tvoje hiše, tvoje rodbine ne bodo zadeli udarci kužne ali gobave bolezni.

V. 11. Quoniam Angelis suis mandavit de te: ut custodiant te in omnibus viis tuis.

V. 12. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum³.

Zakaj angelom svojim je zapovedal zastran tebe, naj te varujejo na vseh potih tvojih.

Na rokah te bodo nosili, da morda ob kamen ne zadeneš z nogo svojo.

V ljubeznivi skrbi za nas odločil nam je Bog angelje varihe, da bi za nas skrbeli, nas ščitili in varovali.

Angelis suis (malakajf od mal'ak sel, angel s suf. 3. m. sg.)

Mandavit (jezavveh 3. m. sg. fut. Piel od zavah) zapovedati.

Ut custodiant (lišemarka inf. c. Kal od šamar varovati, braniti s suf. 2. m. sg.).

In viis tuis (derakejka, derek pot. s suf. 2. m. sg.).

Svojim dobrim angelom zapoveduje Bog, da te čuvajo na vseh potih, pri vsem tvojem dejanju in nehanju. Človek potrebuje varstva, da se njegova pot (življenja) ne obrne v hudobije in dosledno v pogubljenje, da ne prestopi ograje božje postave, ki obdaja ozko pot v nebeško domovino na desni in na levi. Sv. pismo nas mnogokrat opozarja na te božje čuvaje. »Glejte, da ne zaničujete, katerega teh malih! ker povem vam, da njih angelji v nebesih vedno gledajo obličje mojega Očeta, ki je v nebesih« (Mat. 18, 10). Sv. Peter pa pravi: »Zdaj vem res, da je poslal Gospod svojega angelja in me otel iz Herodove roke (Act. ap. 12, 11). Bilo je tudi splošno prepričanje prvih kristjanov, da ima vsakdo svojega angela varuha. »Oni so rekli: Njegov (Petrov) angel je (Act. ap. 12, 15).

In manibus (al' kapajim; al = super, 'kaf pest, šaka,

¹ Fürst, II, 14. — ² Reichenbach, II, 57.

³ ... offendat ... pes tuus. Sv. Hier.

portabunt te (jisaunka, 3. m. pl. fut. Kal od nasa s suf. 2. sg. nositi; s starim aformativom »un«¹).

Offendas (tigof 2. m. sg. fut. K. od nagaf zadeti);
ad lapidem (ba. 'eben kamen).

Pedem tuum (ragleka, regel noga suf. 2. m. sg.).

Ta dva verza je citiral hudič, ko je skušal Krístusa z napuhnjeno predrznostjo rekoč: Ako si Sin božji, vrzi se z vrh templa doli. Zakaj pisano je: Svojim angelom je zastran tebe zapovedal in na rokah te bodo nosili, da morda ob kamen ne zadeneš z nogo svojo« (Mat. 4, 6). Kakor ljubeča mati slabotnega otročiča, kakor pastir negodno jagnje, nosi nas angel varih na rokah, vklepa nas takorekoč v svojo pest (v hebr. kapajim), da bi nas branil vseh dušnih in telesnih nezgod, pohujšanja, preganjanja, da bi nas ščitil v skušnjavah, navdihoval nam dobre sklepe in opozarjal na zle posledice greha in hudobije.

V. 13. Super aspidem et basiliscum ambulabis: et conculcabis leonem et draconem.

Hodil boš čez gada in baziliska, in teptal leva in zmaja.

Aspidem (šachal; rjoveča zver, navadno lev).

Septuaginta: ἐπ ἀσπίδα; brali so menda lachaš ali nachaš, ki se izvaja od istorečnih glagolov in pomeni: sikati (kača)², in prestavili: ἀσπίς, ki pomeni neko vrsto kač³.

Basiliscum (feten = peten, modras). »Otrok še pri prsih se bo igral nad modrasovo luknjo« (al. chuz paten) (a zavoljo pavze). Iz. 11, 8.)

Ambulabis (tidrok 2. m. sg. fut. Kal od darak, iti čez kaj, 'al).

Conculcabis (tirmos 2. m. sg. fut. Kal od ramas) poteptati, teptati, leonem (kefir odrasli lev z grivo).

Draconem (tannin dolgozleknjene pošasti, zmaj). Basiliscus in draco so bajeslovne zveri starega veka. O bazilisku so menili, da umori že s samim pogledom, in da ga ne more nihče zmagati. Zmaja pa so si predstavljali kot silno močno, deročo in grabežljivo zver. Vse v tem verzu naštete živali so podoba velikih nevarnosti, ki pretijo potniku skrivoma in očitno. Pa kdor v Boga zaupa, bo v varstvu angela variha vse premagal in strl (ramas). Sv. očetje umevajo te zveri o različnih učinkih hudobnega duha. »Omnia ista nomina diabolo congruenter aptantur: aspis est, dum occulte percutit; basiliscus, cum palam venena disseminat; leo, dum persequitur innocentes; draco cum negligentes impia voracitate deglutit«⁴. Sv. Avguštin razlaga »leo« o preganjavcih, »draco« o krivovercih. »Leo aperte saevit«,

¹ Gesenius h. gr. § 60, op. 3. — ² Fürst I, 673. II 30. — ³ Reichenbach I, 259.

⁴ Cassiodorus, Migne LXX. col. 654.

draco occulte insidiatur. Quando martyres occidebantur, leo erat saeviens: quando haeretici insidiantur, draco est subrepens¹.

V končnih treh verzih govori Bog po preroku, potrjuje, kar je psalmist prej govoril o božji pomoči in daje oblubo.

V. 14. Quoniam in me speravit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum².

Ker vame zaupa, rešim ga; branim ga, ker spoznava moje ime.

Speravit (čahašak 3. sg. pf. Kal) udan, privržen biti, kar lepo izraža sv. Hieronim z adhaesit.

Liberabo eum (afalletehu 1. sg. fut. Piel, od palat rešiti, suf. 3. m. sg.)

protegam (asagg-ebehu 1. sg. fut. Piel od sagab povzdigniti, suf. 3. m. sg.),

cognovit (jad'a 3. m. pf. K. vedeti, poznati).

Ker mi je pravični udan (čahašak) s celim srcem in ne zaupa v posvetne stvari, ampak v mene (speravit), rešiti ga hočem v dušni in telesni sili, povzdigniti ga nad njegove preganjavce, da ga njih roka ne bo dosegla. Božje varstvo naj mu bo že na zemlji v plačilo, ker pozna moje ime, pozna veličastnost mojega bitja, v ponižnosti pripoznava moje vsemogočno, neskončno modro, ljubezni polno vladanje sveta, ker me očitno spoznava pred svetom v svojem dejanju in nehanju, držeč se božjih postav³.

V. 15. Clamabit ad me, et ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum et glorificabo eum⁴.

Kliče k meni in jaz ga uslišim, pri njem sem v stiski, rešil ga bom in počastil.

Clamabit ad me jikraeni 3. m. sg. fut. Kal, klicati koga, suf. 1. sg. prositi),

exaudiam eum (e'enehu 1. sg. fut. Kal od 'anah odgovoriti, uslišati, suf. 3. m. sg.),

in tribulatione (be zarah);

eripiam eum (achallezehu 1. sg. fut. Piel od chalaz izvleči, rešiti),

glorificabo eum (akabbedehu 1. sg. fut. Piel od kabeđ, težek biti,

Piel: narediti težkega, počastiti suf. 3. m. sg.)

»Prosite in se vam bo dalo, išcite in boste našli, trkajte in se vam bo odprlo. Zakaj slehern, kateri prosi, prejme, in kateri išče, najde in kateri trka, se mu bo odprlo«; (Mat. 7, 7. 8.) To evangeljsko

¹ St. Augustinus, Migne XXXVII. col. 1168.

² Quoniam mihi adhaesit, et liberabo eum: exaltabo eum, quoniam cognovit. Sv. Hier. — ³ Cf. Wolter, op. cit. III. zv. st. 353, op. 14.

⁴ Invocabit me . . . ipso ero . . . eruam eum et glorificabo. Sv. Hier.

obljubo nahajamo tudi v tem verzu. Pravični kliče Boga zaupno na pomoč in Bog mu odgovori in njegovo prošnjo usliši. Sicer mu ne odvzame vseh nadlog in vsega trpljenja, vseh skušnjav, ker »moč se v slabosti spopolnuje« (II. Cor. 12, 9); višje duhovno življenje, čednost se spopolnuje v skušnjavah in nadlogah. V tem oziru pravi sv. Janez od Križa: Četudi kaka oseba, ki trpi take reči, misli, da se je zavoljo trpljenja in nepokoja, v katerem se nahaja, omadeževala, vendar v resnici temu ni tako: Skušnjave in trpljenje dajejo velikoveč lepo prilžnost, pridobiti si velikih dušnih koristi; duša dobiva ravno takrat, ko se zoperstavlja, veliko moč, čistost, razsvetljenje, tolažbo in veliko drugih dušnih dobrot¹. Bog dopusti, da zadene pravičnika trpljenje, dušne in telesne stiske, pa ga ne zapusti v tem nevarnem položaju, ampak ž njim je v stiski, pri njem je s svojo pomočjo in milostjo, da ga krepča in mu da zajemati iz nadlog pomnoženje posvečujoče milosti, dobrih del in nebeške slave. »Zavoljo tega se radujem v svojih slabostih, v zasramovanju, v potrebah, v preganjanju, v stiskah za Kristusa«, tako lahko govori pravični s sv. Pavlom. Kadar sem namreč sláb, takrat sem močan z milostjo Kristusovo. (II. Cor. 12, 10). Milost božja je pravičnemu dovolj, božja roka je zadosti močna, da ga iztrga in reši iz vseh nevarnosti, da mu preganjanje ni v osramotenje in ponižanje, ampak v slavo in čast (glorificabo).

V. 16. Longitudine dierum replebo eum: et ostendam illi salutare meum.

Dolgost življenja mu podarim, in mu pokažem izveličanje svoje. Longitudinem (orek) dierum (jamim, jom), replebo eum ('asbíehu 1. sg. fut. Hif. od sab'a nasititi koga sčim dvojni tožilnik s suf. 3. m. sg.),

ostendam ('ar'ehu 1. sg. fut. Hif. od ra'ah gledati v Hif. gledati dati, pokazati suf. 3. m. sg.),

salutare meum (bišu'ati, ješu'ah suf. 1. sg.) pomoč, rešitev, zveličanje.

Pravičnega poplača Bog z dolgostjo dnevov. »Quae est longitudo dierum?« vpraša sv. Avguštin. »Vita aeterna. Fratres, nolite putare longitudinem dierum dici, sicut sunt hieme dies minores, aestate dies maiores. Tales dies nobis habet dare? Longitudo illa est quae non habet finem, aeterna vita quae nobis promittitur in diebus longis. Non vis ut habeat finem possessio tua? Vitam aeternam quaere«². V večnosti bo presrečni gledal svoje zveličanje, svojega Zveličarja na desnici Očetovi, gledal bo Boga v njegovem bistvu od obličja v obličje, spoznal ga bo, kakor je sam spoznan« (I. Cor. 13, 12).

¹ Allioli ad loc. cit. — ² St. Augustinus, Migne XXXVI col. 1169.

Po splošnem prepričanju poznavalcev psalterija spada 90. psalm med najlepše speve celega psalterija. »Ne samo, da so misli vzvišene, primere in podobe prav mične in pesniške, tudi red misli je tako jasen in lahak, da je zares vsa pesem kakor ulita«¹. Sv. cerkev rabi ta psalm prav pogosto v bogoslužju. Določila ga je za tretji psalm v kompletoriju kot prav primerno večerno molitev. Nevarnosti nas obdajajo vedno ponoči in po dnevu; pa po dnevi jih lažje opazimo o pravem času in ukrenemo potrebno, da nas ne zrušijo. Po noči pa smo v spanju takorekoč brez orožja, brez brambe. Zato nas navaja že naša lastna korist, da prosimo, predno se vležemo k počitku, prav goreče »varstva Boga nebeškega« in »zavetja Najvišjega«, da prav goreče kličemo angela varuha na pomoč, ki naj bedi pri naši postelji, kakor je »krog Salomonove postelje stalo šestdeset močnih izmed najmočnejših v Izraelu, (Cant. 3, 7) kot nepremagljiva straža in ga prosimo: *Hostemque nostrum comprime,*

Ne pollutantur corpora.

Devetdeseti psalm se moli pri izganjanju hudobnega duha (in *exorcizandis obsessis a daemonio*). »*Mirabilis virtus psalmi huius, quae immundos spiritus fugat. Nam unde tentare diabolus voluit, inde a nobis superatus abscedit. Memor est enim iniquus praesumptionis suae, memor est divinae victoriae. Ipse quippe et in nobis vincit, qui eum et in se propria virtute superavit*«².

Ta psalm molimo tudi pri posvečevanju cerkva in v tretjem nokturnu »in *Dedicatione ecclesiae*«. Posvečena cerkev je varno pribežališče preganjane duše, kjer najde varstvo in rešitev pred napadi zlo-deja in njegovih pomočnikov; služba božja, ki se vrši v cerkvi in širi slavo božjo, ruši dosledno moč in gospodstvo satanovo. Ta psalm molimo pri obiskovanju bolnikov in pri sv. maši na prvo pöstno nedeljo in sicer celi psalm v traktu kot prehod na evangelij, v katerem se pripoveduje, kako je skušal satan trikrat Kristusa in je moral osramočen in zmagan odstopiti³. Sploh je ta psalm, ki je jasen in lahek, prav priporočljiv tudi navadnim vernikom in ne samo duhovnikom, da ga prav zbrano molijo kot večerno molitev ali kadar gredo na kako nevarno delo ali na pot (Rafael, Tobija), da nam okrepča in oživi srce in pomnoži pogum v zaupanju do Boga. Kadar ga molimo, naj nam bo prelepa priča, kako nas ljubi Oče nebeški, kako skrbi za nas in kako srečni smo, ako mu vračamo zaupno, popolno ljubezen⁴.

¹ Lampe-Krek, Zgodbe I., 567.

² Cassiodorus, Migne LXX col. 655.

³ Cf. Thalhofer, op. cit. 594 et. seq.

⁴ Cf. Lampe-Krek, I. str. 567.

CXXXIII. psalm (v hebr. 134.)

Obseg: Poziv do tempelskih služabnikov, ki opravljajo nočno stražo v templu, da naj slavijo in hvalijo Gospoda po noči (v. 1—2). Služabniki odgovore, proseč blagoslova božjega na pozivljajoče (v. 3).

Skladatelj in doba, iz katere izhaja ta psalm, sta celo neznana.

Napis: V. 1. prvi del: Canticum graduum.

Pesem stopnic; šir hama'alot; Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. Ta napis nahajamo pri petnajstih psalmih od 119—133 po vulgati, po hebr. pa od 120—134, ki se imenujejo v bogoslužju psalmi graduales. Izraz ma'alalah (pl. ma'alot) beremo večkrat v sv. pismu v raznem pomenu: I. Naredil si me (Davida) imenitnega (hama'alalah) čez vse ljudi, gospod Bog! (I. Kron. buk. 17, 17.) Tu pomeni ma'alalah povišanje, stopanje na odlično mesto. II. Prvi dan prvega meseca je namreč odrinil (jesud hama'alalah) iz Babilona« (I. Ezdr. buk. 7, 9), da potuje v Jeruzalem. Tu pomeni hama'alalah potovati in sicer v kak višje ležeči kraj. III. „Po sedmerih stopnicah (ma'alot) se je k njim gori hodilo (Ecehiel 40, 26). Tu pomeni ma'alalah stopnjico. In v tem pomenu razlagajo mnogi izraz ma'alot v napisu omenjenih petnajstih psalmov; po tem mnenju so prepevali te psalme na večer prvega praznika, ko so obhajali obletnico pod šotori (Laubhüttenfest), levitje na petnajsterih stopnicah, po katerih se je prišlo iz predvorja mož v predvorje žen, in spremljali petje z godbo¹.

Po mnenju nekaterih (n. pr. Teodocija), je canticum graduum = canticum ascensionum Ὡδὴ τῶν ἀναβάσεων, potovalne pesmi, katere so peli Izraelci, vračajoč se iz sužnosti gori v Jeruzalem. »Quanam de causa, inquires, hi psalmi ita sunt appellati? Si historiam spectes, quoniam loquuntur de reditu ex Babylone, et captivitatis, quae illic fuit mentionem faciunt². O vseh gradualnih psalmih pa to mnenje ne more obveljati, ker so nastali nekateri šele po vrnitvi iz sužnosti v času, ko je bil tempelj zopet postavljen³.

Po prav verjetnem mnenju so psalmi »stopnic« romarske, božjepotniške pesmi, katere so prepevali Izraelci pri zapovedanem romanju, ko so šli k trem glavnim praznikom gor v Jeruzalem⁴. Canticum graduum = canticum ascensionum seu peregrinationum sacrarum . i. e. canticum, quod a Iudaeis Hierosolymam ad festa Paschatis, Pentecostes et Tabernaculorum ascendentibus decantari solebat⁵. Čim bližje

¹ Holzammer, Handbuch zur bibl. Geschichte. 4. izd. Freiburg, Herder 1886. I. št. 387. 388.

² St. Ioā. Chrysostomus, expositio in ps. Patr. graeca, Migne LV. col. 338.

³ Thalhofer, op. cit. 780 op. I prim. tudi Sedlaček, op. cit. I, XXX.

⁴ Po Thalhof. Hoberg, op. cit. 353. — ⁵ Mlčoch 464.

so prihajali na gričih zidanemu Jeruzalemu, tem višje je rasla radost, tem živejše jih je navdajalo hrepenenje po hiši Gospodovi in hitelo naprej gor k templu Gospodovemu na Sion. Živo hrepenenje hiteče in vzdigajoče se k templu, je večkrat izraženo v gradualnih psalmih, zategadelj jih lahko nazivljemo v prenesenem pomenu »pesmi hrepenечеga povzdigovanja duha k Bogu«, pesmi v katerih hiti duša neutrudno od stopnje do stopnje, dokler ne dospe k Bogu in počiva v njem¹.

V. 1. dalje: *Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini: qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri*².

Glejte, sedaj hvalite Gospoda, vsi služabniki Gospodovi, ki stojite v hiši Gospodovi, v veži hiše Boga našega.

Kdo pozivlje k hvali božji? V tem so razlagavci različnega mnenja. »Invitavit propheta ad benedicendum Deum: ubi plurali numero praedictam plebem cognoscitur admonere. Deinde conversus populum singulariter benedicit³. Drugi pa menijo: Božjepotniki, ki prihajajo ali odhajajo, pozdravljajo v tem verzu duhovnike in levite, opravljajoče svojo službo v templu; ti odgovarjajo na pozdrav z blagoslovom⁴. Nekateri pa mislijo na templove straže levitov, ki so po dnevi in po noči vedno opravljali svojo službo⁵. Odhajajoča straža pozvala je prihajajočo z običajnim pozdravom k hvali božji, in premenjajoča straža je odgovorila z blagoslovom⁶.

Ecce (hinne), glej vskliknica, ki naj obudi pozornost in vspodbudi k čemu;

nunc v hebrejskem manjka,

benedicite (bareku 2. m. pl. imper. Piel od barak moliti, hvaliti, blagosloviti.) Hvalite Gospoda, a ne samo z besedo, ampak tudi z dejanjem. »Noli gloriari quia lingua benedicis, si vita maledicis. Quomodo, inquis, vita maledico? Quia attenditur vita tua, et dicitur: Ecce christianus, ecce quales sunt Christiani (glejte kakšni so duhovniki). Blasphematur propter te Christus. Ecce cum vita tua maledicat, quid prodest quod lingua tua benedicit?«⁷

Dominum (et jahve), Bog izraelski,

omnes servi (kol abdej pl. od ebed služabnik).

¹ Cf. Schegg, Psalmen, op. cit. II, 566. Fürst razlaga »ma'alot v pomenu: odličnost, izbornost; kateri pomen ima ma'alot v poznejši, izvensvetopisemski hebrejščini in pravi, da je dobilo teh petnajst psalmov napis šir ma'alot (odlične pesmi) kot posebna samostojna zbirka, katero so potem uvrstili v psalterij. Op. cit. I, 767 b.

² *Ecce benedicite domino, omnes servi domini, qui statis in domo domini.* Sv. Hier. — ³ Cassiodor, Migne LXX, col. 958.

⁴ Reischl, op. cit. II, 448, a. — ⁵ I. Kron. b. 9, 33.

⁶ Thalsofer, op. cit. 822 op. 1. — ⁷ St. Augustin, Migne XXXVII col. 1757.

Servi domini so liturgične osebe (Aroniti in leviti). Lepo moralno naobračbo beremo v Brev. in psal. sv. Hieronima: »Benedicite ergo Dominum omnes servi Domini: quia non estis servi peccati, sed servi Domini, qui solum Dominum habetis Deum, quibus ira non imperat; in quibus libido non regnat; in quibus alia peccata non regnant; quibus non dominantur vitia, illi dominantur a Domino«¹.

Qui statis (ha'omedim part. K. pl. od amad stati),
in domo domini (bebejt Jahve), ki ste odbrani za posebno službo v templu, v hiši Gospodovi. »Tisti čas je odločil Levijev rod, da nosi skrinjo zaveze, in stoji pred njim v službi (v hebr. la'amod lifnej Jahve) in blagoslavlja (lebarek) v njegovem imenu do današnjega dne².

In atriis . . . nostri manjka v hebr. besedilu v tem psalmu, stoji pa v psalmu 134. Sv. Hilarij piše o tem: »Reperi quosdam ambiguos circa hoc »in atriis . . . nostri«, fuisse: dicentes idcirco hoc a translatoribus primis adiectum esse, quia sub iisdem verbis sequenti psalmo continetur, opinantibus ipsis scriptorum vitio in libris hebraicis fuisse praeteritum. Sed novi interpretes quae volunt tractent; nobis vero obsequendum est et auctoritati translationum et vetustati«³. Novejši razlagavci trdijo, da že v prvotnem besedilu hebr. izvirnika ni bilo »in atriis . . . nostri«, da je torej sedanje hebr. besedilo v tem psalmu pristno in pravo in da niso še le poznejši prepisovavci izpustili omenjenega dostavka v hebr. tekstu⁴. Vulgata je povzela ta dostavek iz septuaginte: ἐν ἀλάζις οἴκου θεοῦ ἡμῶν.

V. 2. In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum⁵.

Po noči povzdiguje svoje roke proti svetišču, in slavite Gospoda!

In noctibus (balejlot pl. v prozi se glasi sing. lajelah, izvaja se od lajil z brezglasnim »ah« in je moškega spola, formalno se pa v skladnji smatra kot ženskega spola, zato v pluralu končnica ot)⁶ kot adverb: po noči. Lokativna končnica »ah« je preostanek stare končnice tožilnikove (akuzativne) a, ki se je ohranila v nekaterih otrpnjenih krajevnih pa tudi časovnih oblikah n. pr. pri laj'lah⁷. V hebr. besedilu spada balejlot še k prejšnjemu verzu, h glagolu stare, po smislu pa se priklada bolje drugemu verzu, ker je ravno na tem povdarek, da hvalijo in molijo Boga tudi po noči (in noctibus extollite manus)⁸.

¹ Migne XXVI. col. 1222. — ² V. Mojz. buk. 10, 8.

³ Migne IX. col. 751. — ⁴ Thalhofer, op. cit. 823 pod črto.

⁵ In noctibus v. 2. levate manus vestras ad sanctum et benedicite domino. S. Hier. — ⁶ Fürst I, 675. — ⁷ Gesenius, h. gr. op. cit. § 90, 1. 2. op. a.

⁸ Sedlaček, op. cit. II. st. 1041.

Od nekdanj so preroki in drugi pobožni možje smatrali noč kot posebno pripraven čas za molitev. »Vstani, kliči po noči, ob prvi straži; izlivaj kakor vodo svoje srce pred obličjem Gospodovim« (Zalost. 2, 19), opominja Jeremija nesrečni Sion. Tudi sv. Pavel in Sila »sta o polnoči molila in hvalila Boga« (Dj. ap. 16, 25). Tudi kristjani v prvih krščanskih stoletjih so se zbirali po noči k molitvi (vigilije), in sv. cerkev nas na to spominja v matutinu, katerega trije nočni in laudes se ujemajo s štirimi ponočnimi stražami (vigiliae) starih časov. Lepo nas opominja sv. Krizostom: »Cur dicit, »in noctibus?« Docens nos non eam totam somno consumendam esse, ostendensque puriores tunc esse preces, quando et mens est levior, et nobis est plus otii. Quod si in nocte oportet ad sancta accedere, considera quamnam consequitur veniam, qui ne domi quidem illo tempore preces fundit. Propheta enim te e lecto excitat, et deducit in templum, iubens totam illic noctem agere: at tu ne domi quidem manens hoc facis«¹.

Extollite (se'u 2. m. pl. imper. Kal od nas'a vzdigniti, povzdigovati);

manus vestras (jedekhem, namesto jedekhem pl. od jad roka. Izpuščen je za Zere, jod, kar se večkrat zgodi²).

in sancta (kodeš).

Povzdiguje roke proseče, povzdiguje jih v molitvi proti Najsvejšemu. Enako pravi David o sebi: »Usliši, Gospod! glas moje prošnje, ko molim k tebi, ko svoje roke vzdigujem k tvojemu svetemu templu (v hebr. k tvojemu najsvetejšemu, benase'i jadaš 'el- debir kodška ps. 27, 2); vzdigovanje mojnih rok (maso'at kapaj) bodi ko večerna daritev.« (Ps. 140, 2). Tudi o Mojzesu nam pripoveduje sv. pismo: »Ko je Mojzes vzdignil roko (k molitvi), je premagal Izrael. (II. Mojz. 17, 11). Sv. Hilarij opozarja na tem mestu na stari kršč. rek: »moli in delaj«. In hac nocte ignorantiae, insidiarum, infirmitatum, concupiscentiarum, vitiorum, elevandae manus sunt in sancta: non ad precandum et orandum tantum, sed et ad operandum. Preces enim nudaе non proficiunt. Elevanda autem opera nostra sunt in Dei sancta, id est, in nudis vestiendis, in esurientibus cibandis, in sitiensibus potandis, in afflictis consolandis, in oppressis adiuvandis in omnibus diligendis. Haec enim nos in hac corporis nostri infirmitate sanctificant, haec Deo placita et sancta sunt«³.

In kaj bomo zato dobili? psalmist pravi:

V. 3. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit coelum et terram⁴.

¹ Migne, Patr. gr. LV col 386. — ² Gesenius, § 91, 2. op. 1. k.

³ Migne, IX. col. 751, 752.

⁴ Benedicat tibi dominus ex Sion, factor coeli et terrae. Sv. Hier.

Blagoslovi te s Sijona Gospod, ki je ustvaril nebo in zemljo.

Duhovniki in leviti izrekajo običajni blagoslov nad onimi, ki so jih prej v pozdrav pozivali h goreči molitvi. Obrazec za ta blagoslov se nahaja v Pentateuhu. »Tako-le blagoslovite Izraelove otroke, in jim recite: Gospod te blagoslovi in obvaruj. Gospod ti pokaži svoje obličje in se te usmili! Gospod obrni svoje obličje v te in ti daj mir. (IV. Mojz. 6, 23—26).

Benedicat te (jebarekeka 3. m. sg. fut. Piel od barak, blagosloviti s suf. 2. m. sg.),

ex Sion (mizion), kjer je bila skrinja zaveze, sedež Najvišjega, ki je bival nad njo v šekini.

Qui fecit (oseh part. Kal od 'asah stvareč; stvarnik, narediti), coelum (šamaim) et terram ('arez v pavzi; drugače se glasi 'erez).

Qui . . . terram se večkrat nahaja v sv. pismu, izraža veliko moč božjo.

Blagoslov more priti le iz božje roke (iz Sijona), in Bog, ki je pokazal v stvarjenju nebes in zemlje svojo vsemogočnost, more nam blagoslov deliti in ga tudi vdejstvovati in obistiniti v neomejeni moči, kje, kako in kdaj le hoče. »Gospod se nas spominja in nas oblagodarja; oblagodarja Izraelovo hišo, oblagodarja Aronovo hišo, oblagodarja vse, ki se boje Gospoda, majhne z velikimi vred. (Ps. 113, 20. 21.)

Sveta cerkev je uvrstila ta psalm kot zadnji v duhovniško sklepno molitev ali kompletorij; opomniti nas hoče ž njim, da bi se spominjali tudi v noči Boga in ga hvalili najprvo v skrbni pobožno in zbrano opravljeni večerni molitvi, pa tudi po noči, ko se prebudimo ali če ne moremo spati n. pr. v boleznih. Hvala božja naj doni vedno iz naših besed, pa tudi iz našega djanja, saj je to služabnikov božjih (servi domini), katere si je Gospod odločil v svojo službo (statis in domo Domini) prva in najpoglavitejša dolžnost. In ne samo tedaj in tam, kadar in kjer smo službeno obvezani hvaliti in moliti Boga (in sancta in cerkvi), ampak »in omni loco, in omni agro, in domo, in foro, in solitudine, in navi, in diversorio, et ubicumque fuerimus invocemus Deum. A loco enim non prohibentur preces, modo sint mores, qui precibus convenient. Postquam ergo in hac re nos recte gesserimus, Deus et aderit, nosque adjuvabit, et quaecumque sunt nobis difficilia, facilia reddet et expedita, nosque bonis futuris dignabitur«¹.

J. Markošek.

¹ St. Chrysostomus, Migne Patr. gr. LV col. 387.

Anicij Boetij in njegovo modroslovje.

(Dalje.)

3. „Tolažba modroslovja“.

Knjiga I.

Spretresljivo elegijo v obliki heroičnega šestomera in petomera začne Boëtij svoje delo. Izbral si je prav primerno merilo, da izrazi svojo žalost in tugo.

»Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu! moestos cogor inire modos.
Ecce mihi lacerae dictant scribenda Camenae,
Et veris elegi fletibus ora rigant.«

On, ki je nekdanj v cvetu svoje učenosti peval pesmice, je sedaj prisiljen peti žalostinke, ki mu jih narekujejo muze Kamene; njegove vedne spremljevalke mu tudi sedaj ostanejo zveste (kakor nekdanj Ovidiju, Trist. IV. 1). Slavo srečne in čile mladosti je zamenjala usoda žalostnega starca. Le prehitro je prišla starost, prinesla svojo pezo in mu razsipala sive lasi na glavo. Srečna smrt, ki se ne vtika v ljubka in vesela leta, a pride, kadar jo žalostni kličejo! A žal, za nesrečneža ima gluha ušesa in ne mara zatisniti razplakanih oči. Kaj ste me, prijatelji, tolikrat srečnega imenovali? Kdor je padel, ni bil trdnega koraka. — »Qui cecidit, stabili non erat ille gradu«. (Metrum I.)

Ko tako žalosten premišljuje svojo tužno usodo, zagleda pri zglavju ženo častitljivega obličja, sicer že v letih pa vendar še mlado, nenavadne jakosti, plamtečih oči, postava ji je sedaj kakor navadnih ljudi, zdaj zopet visoka, da se s temenom dotika neba, da, če povzdigne glavo, prodre celo nebo in se odmakne človeškim očem. Obleka, ki si jo je sama naredila, je iz finih nitk, velike umetnosti, trpežnega blaga. V desnici ima knjigo, v levici pa žezlo.

To je pesniški opis filozofije, ki ga liki nadzemske bitje pride tolažiti. V slikovitih izrazih je opisano nje bistvo, namen in važnost. Priletna je, zakaj bila je doma že pri Egipčanih, Babiloncih, Hebrejcih in Grkih, a vendar mlada, ker modrost nikdar ne ostari. Njena postava je kakor navadnih ljudi, potem pa nadčloveška, ker filozofija se peča s človekom in preiskuje ostale dele vidnega sveta, povzdigne se v nadčutni svet do zadnjih vzrokov in do najvišjega vzroka, kjer človeški um obnemaga. Njena obleka je filozofičen jezik, s katerim izraža svoje misli, in si sama kuje izraze zanje. Nekam zakajena in ostarela ji je obleka, ker modroslovje ne ljubi bliščečih public, ampak z enostavnimi, ne vselej po okusu retorike in gramatike prikojenimi izrazi predstavlja svoje misli.

Na spodnjem robu obleke ima grško črko II, na zgornjem pa Θ, to znači razdelitev modroslovja v praktično in teoretično, a med njima so različne stopinje; vsaka ima svojo službo, vendar se ne smeta pre-daleč ločiti. Nekateri so s svojimi rokami nasilno raztrgali to obleko in je vsak odnesel svoj kos, kateri mu je ugajal (epikurejci, stoiki i. dr. enostranski sestavi). Filozofija je koristna in potrebna drugim vedam, da se izognemo zmotam in najdemo resnico, ona torej nekako vlada nad drugimi vedami; ravna pa tudi duhove same, ko jih uči prave modrosti. Vendar žezlo ima v levici, knjigo pa v desnici, ker njen glavni namen je, da koristi in pospešuje znanje. — V tem se zakriva Platonova misel, da bi naj modrijani vladali države.

Filozofija prežene od Boëtija mehkužne, lahkomiselne pesniške muze, češ, naj mamijo druge ljudi, ne pa tega moža, ki je izučen v eleatskih in akademskih študijah, — t. j. znana mu je bila dobro dialektika (delo eleatskih filozofov) in Platonova filozofija (akademija).

Prikazen filozofije je novoplatonskega kroja; prikazni nadzemskih bitij, ki tolažijo in poučujejo ljudi, srečavamo večkrat v novoplatonski književnosti, tako n. pr. v Poimandrovemu »Skrivnem govoru« (11, 22) božanski Nus poučuje Hermesa.

V globoko žalost zatopljen Boëtij na prvi mah ne spozna ženske prikazni, nemo čaka, kaj bo neki počela. Ona pristopi bliže, mu pogleda v raztuženi obraz in začne z njim pogovor. (Prosa I.)

V naslednji pesmici (metrum II.), lirične alkmanijske mere začne govoriti filozofija o Boëtijevem duševnem stanju. Pamet, če se preveč uda pozemeljski skrbi, otemni, moreča skrb raste brez konca in kraja. Tako je Boëtij nekdanj s prostim poletom prodiral v nebeške višave, raziskoval je nebeška telesa, solnce, mesec in zvezde, vzroke vetrov in druge tajne sile, ki povzročajo kretanje, življenje in rast v naravi, cvetočo pomlad in plodonosno jesen. On, ki je prej meril s svojim duhom nebo in zemljo, sedaj potr, na duhu oslavljen leži na tleh in topo zre v zemljo.

Svetovni duh, ki kreče ves svet in katerega je Boëtij poznaval, nas spominja, da Boëtij tu govori v smislu Aristotela in Cicerona. To je nekako subtilno, eterično telo, ki preveva vse stvari in povzročuje gibanje.

Sedaj je čas zdravljenja in ne toževanja, nadaljuje filozofija (prosa II.). Ona prevzame ulogo zdravnika. Filozofija ga je vzgojila in mu podala orožje v roke, ki bi ga storilo nepremagljivega, ko bi ga ne bil odvrigel.

Rahlo se dotakne njegovih prs in spozna, da trpi na letargiji, skupni bolezni vseh domišljavih ljudi, z obleko pa mu otare solzne oči.

S tem je Boëtij označil veliko moč in važnost filozofije, ki preganja temoto, neznanje, bolezen duše, in pa oslikal svoj dušni stan. Vzdramil se je iz obupne otožnosti in začel preiskovati svojo znotrajnost, voljo in misli.

Sedaj mu izgine temota (metrum III.) in luč zopet zasveti, kakor solnce zasveti, ko veter oblake razžene in mine noč. Misli v tej pesmici nas spominjajo treh stopinj platonske šole, po katerih se človek povzpne do božanstva in ž njim združi. Najprej se mora otresti raznih zmot, fantastičnih, varljivih predstav. To je prva stopinja (via purgativa), druga pa je razsvetljenje duše (via illuminativa). Ti dve stopinji sta izraženi v tej pesmici: tema je minila, luč je zasvetila, sedaj bo postal dovzeten za višje spoznanje.

In res v ženski prikazni sedaj spozna (prosa III.) filozofijo, v katere svetišču se je kretal že od mladosti. Čudi se, kako je ona, »učiteljica vseh čednosti¹, prišla iz svojega sedeža v kraj njegovega pregnanstva.

Filozofija mu pove, da ni prav nič novega, če hudobneži preganjajo modrijane; že pred »našim« Platonom so morali veliko trpeti od hudobnežev in je filozofija morala biti hud boj s trdovratno neumnostjo. Ž njeno pomočjo je Sokrat zadobil zmago v krivični smrti. Ko je potem epikurejska in stoiška svojat (Epicureum vulgus ac Stoicum) hotela razgrabiti njegov nauk in je vsak vlekel kos na svojo stran, se je filozofija temu upirala in prosvedovala; ti so onečastili njeno ime. — S stoicizmom in epikurstvom torej neče Boëtij imeti nič skupnega.

Kakor Sokrat, so trpeli tudi drugi; Anaksagora je moral bežati, Zenon je trpel strašne muke²; Kanij³, Seneka, Soran⁴ morajo biti Boëtiju znani. Ugonobilo jih je le to, ker so se trdno držali načel in nravi filozofije in bili nasprotni težnjam malopridnežev. Ni torej čudno, če modrijani niso po godu ničvrednim ljudem. Teh je sicer mnogobrojna četa, a jih je treba prezirati; brez vodja jih zмотa goni sem in tje. A če tudi včasih močneje pritisnejo na nas (filozofijo in

¹ Misel, da je filozofija učiteljica vseh čednosti, se nahaja pri Ciceronu (Tuscul. V.): »O vitae philosophia dux, o virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum, quid non modo nos, sed omnino vita hominum sine te esse potuisset?«

² Zenon, Eleačan (r. 490—485 pr. Kr.) je bil prijatelj Parmenidov in pristaš njegovega modroslovja. Ko je hotel osloboditi svoje rojstno mesto tirana Nearcha, ga je ta dal usmrtiti med groznimi mukami, katere je modrijan prestal srčno in neustrašeno. Ko ga je tiran vprašal po sokrivcih, si je baje odgrizel jezik in mu ga izpljunil v obraz.

³ Vrstnik Senekov, katerega je usmrtil Kaj Kaligula, ker je bil obdolžen zate. — ⁴ Bareas Soran, vrstnik Senekov, umorjen kakor ta pod Neronom.

modrijane), naš vodja zbere svoje čete v trdnjavo, oni pa grabijo in trgajo malovredne reči, zaradi česar jih mi le posmehujemo in smo pred njih besnim napadom zavarovani z nasipom, čez katerega njih razsajajoča blaznost ne more dopreti.

Zadnjo misel lepo razvija naslednja pesmica — faleuški enajsterec (metrum IV.). Človek, ki prav uravnava svoje življenje, gazi z nogami oholo usodo, je v sreči in nesreči nepremagljiv; ne potresejo ga besni valovi morja, ne ognjeni stebri Vezuva, ne goreče strele izpod neba. Ne upaj ničesar, ne boj se ničesar in razorožil boš togoto razjarjenega pa nemožnega tirana. Kdor se pa uda strahu in nadi, odvrže ščit in spleta verigo, s katero ga vklenejo.

(Prosa IV.) Filozofija vpraša Boštija, ali razume vse to in zakaj plaka. Če želi zdravila, treba, da razodene svojo rano. Boštij odvrne: ali je še sploh treba kaj razlagati, ali ne govori dovolj jasno krutost neusmiljene usode? Ali se ji ne zdi čuden ta kraj, kjer ga je sedaj našla? Ali je to knjižnica, kjer je nekda v njegovi hiši imela svoj sedež in ž njim razpravljala o znanju božanskih in človeških reči¹? Ali je takrat bil tudi v takem položaju, ko mu je opisovala pota zvezd in po uzorcju nebeškega reda uravnavała vse njegovo dejanje in nehanje? Je-li to nagrada za to, da jo je zvesto slušal? Filozofija sama je rekla na usta Platonova, da bodo države le takrat srečne, če jih bodo vladali ljubitelji modrosti, ali če bodo vladarji ljubili modrost. Naj bi torej modrijani poprijeli za vladno krmilo, da ga ne dobé v roke nevedneži in hudobneži, ki vpropastijo dobre.

To načelo, ki se ga je naučil od filozofije, je hotel praktično uporabiti v upravljanju države. Bog mu je priča, da ga ni nič drugo nagnilo k sprejetju državne službe, kakor skrb za občni blagor. S tem si je nakopal nepomirljivo sovraštvo hudobnežev in ni se bal tudi zamere mogočnežev, kjer je šlo za pravico. Stopil je na pot Konigastu, ki je tlačil slabotne, a pri Teodoriku imel velik vpliv, enako tudi krivičnemu in silovitemu Tingillu, predstojniku kraljeve palače. Velikokrat je postavil v nevarnost svoj ugled v prid ubožcem, katere so tlačili lakomni barbari. Nikdar ga nihče ni zavedel od pravice h krivici. Težko mu je djalo, če so pokrajine ropali bodisi zasebni nasilniki ali pa jih tlačili nepravični državni davki, bolelo ga je kakor one, ki so trpeli. Kampanijo, ko ji je pretil glad, je branil proti prefektu pretorija in kralju samemu, Pavlina konzularca je izdrl iz žrel »dvor-skih psov«, ki so hoteli raztrgati njegovo premoženje; da reši konzularca Albina, se je postavil proti lažnivemu tožniku Ciprijanu. Z lju-

¹ To je Ciceronova opredelba modroslovja: *Divinarum humanarumque rerum, tum initiorum causarumque cuiusque rei cognitio.* (Tuscul. V, 3.)

beznijo do pravice si je pridobil ljubezen pri mnogih, med dvorjaniki pa hudo sovraštvo. Prvi njegov obrekovalec je bil nek Bazilij, ki je bil nekdanj pognan iz kraljevske službe, in si je sedaj hotel z obtožbo Boëtija pomagati iz dolgov. Opilijona in Gaudencija je kralj sam zaradi mnogotere goljufije pognal v pregnanstvo, in ko sta se obotavljala, je kralj ukazal, da se v določenem času pobereta iz Ravene, sicer jima da vžgati na čelo sramotilno znamenje. Tedaj sta si pa hudobneža pomagala s tem, da sta nastopila kot tožitelja proti Boëtiju, in kralj jima je odprl uho.

Tožili so ga, da se je potegoval za senat (*Senatum dicimur salvum esse voluisse*), da je preprečil tožitelju, izročiti kralju za senat obteževalno pismo, ki bi spričalo, da je senat kriv razžaljenja veličanstva, on sam, da se je hotel postaviti zoper Teodorika. Boëtij priznava, da se je potegnil za senat, a laž je, da bi zoper kralja hotel obnoviti slobodo rimsko. Ko bi mu bilo dano, iz izjave tožiteljev samih bi lahko dokazal, da to ni res. Vsa njegova krivda je v tem, da je hotel rešiti senat in zaprečiti, da se grdi obrekovalci ne približajo kralju in mu ne natvezajo, da senat dela veleizdajsko zoper kralja za slobodo rimskega naroda.

Čudno se mu zdi, da so obrekovalci proti nedolžnosti vendar dosegli, kar so namerjavali. V misel mu prihajajo Platonove besede (*Legg X.*), ki jih navaja tudi Seneka: »Če je bog, od kod zlo? Odkod pa dobro, če ga ni?« Da ga preganjajo hudobneži, ki so iskali krvi poštenih ljudi in senata, ni čudno, a žalostno je, da so celo senatorji zoper njega, ko se je vendar on ravno za njih bil potegnil. — Preplašeni senat je namreč iz strahu pred togoto kraljevo žrtvoval svojega odličnega zagovornika in pritrnil njegovi obsodbi. — Filozofija mu vendar mora priznati, da resnico govori in ni iskal svoje hvale. Če namreč kažemo svoja dela in sprejemamo nagrado ljudske hvale, se zmanjšuje znotranja pohvala naše vesti¹. Za nagrado prave čednosti pa Boëtij mora trpeti kazen zločinstva. Če bi bil kriv tudi najhujšega zločinstva, bi ga vendar zaslišali in navzočega sodili in naložili kazen šele, ko bi se mu zločinstvo dokazalo. Sedaj je pa kakih 500 tisoč korakov daleč od sodnikov, ki ga sodijo v smrt ali pregnanstvo.

Očitani so mu dalje, da si je s prevaro in po nepostavni poti pridobil visoke časti, a filozofija je že zdavna izgnala iz njegove duše poželenje po minljivih rečeh ter mu vedno klicala v spomin Pitagorov izrek *ἔπου θεῶν* — posnemaj boga. Tudi mu ni bilo treba zatekati se

¹ Tudi stoikom je veljalo načelo: Ne išči se zunaj — »Ne te quaesiveris extra«.

k nizkotnim genijem in demonom (dolžili so ga čarodejstva), saj ga je filozofija sama povzdignila v visoko dostojanstvo, ker ga je storila sličnega Bogu¹. Tudi njegovi pošteni tovariši in prijatelji, ki so zahajali v njegovo hišo, so porok, da on ni kriv nikakšne hudobije. Da, filozofija je celo povod, da ga dolže hudobnega dejanja, ker se je pečal z njo in uravnaval po njenih naukih svoje življenje. Torej njeno dostojanstvo ne le njemu nič ni koristilo, marveč vsled njegovih udarcev trpi tudi njena čast.

Zdi se mu, da vidi, kako tolpe hudobnežev poskakujejo radosti, vsaka propalica preti z novimi klevetami, nasprotno so pa dobri ljudje pobiti zaradi njegove nesreče. Vsakega lopova bo mikalo storiti zločin, ki se ne kaznuje, in če ga izvrši, še dobi nagrado, nedolžni so pa brez varnosti in zaščite.

S temi refleksijami ni izrazil samo svoje osebne usode, marveč tipično oslikal pojav, ki se ponavlja stokrat v vsakdanjem življenju: hudobija se šopiri, resnica in pravica pa v verigah stoka. Kršenje pravno-nravnega reda večkrat hipno slavje slavi.

V pindarskem tetrametru (metrum V.) zopet povzame misel, katere se je že prej dotaknil: Vladar, ki ravna nebeške svetove po modrih zakonih, ki povzročuje spremembo letnih časov in nič ni izvzeto od njegovega zakona, kako da se ravno za človekova dejanja ne briga, in jih ne drži v pravem redu?

»Omnia certo fine gubernans,
Hominum solos respuis actus
Merito, rector, cohibere modo.«

Nedolžne ljudi tlači trda usoda, ki je primerna le zločinom, hudobneži pa sedé na vzvišenem prestolu in z nogami tlačijo tilnik pravičnim. Čednost se zakriva v gosti temi, pravični nosi pezo krivičneža. Naj vendar vladar sveta s postavo, s katero vlada neizmerno nebo, utrdi tudi zemljo!

S tem je Boëtij sprožil vprašanje, ki je že marsikomu belilo glavo in ki brez pogojno stavi dilem: ali je celi svet lopovska jama in veličanska neumnost, ali pa mora biti večna pravica in onkraj groba še drugo življenje.

Filozofije pa Boëtijevo jadikovanje prav nič ni pretreslo, ampak mu mirnega obličja odgovori (prosa V.): Ko sem te videla tugovati in jokati, sem pač spoznala, da si v nesreči in prognanstvu, pa kako daleč, sem spoznala le še iz tvojega govora. V resnici ni daleč pregnan od domovine, marveč je zablodil; on misli, da je pregnan, pa

¹ Ta misel se nahaja pri Seneku (Epist. ad Lucilium 48): To je, kar mi filozofija obeta, da me enakega stori bogu. Sicer je pa to učil tudi Platon, da prava modrost stori človeka popolnega, t. j. božanstvu sličnega.

se je v resnici pregnal sam. Če bi se zavedal svoje prave domovine, bi vedel, da se tam ne vlada kakor v Atenah, kjer je množica zaukazala pregnanstvo, marveč tam je eden vladar, eden kralj (*εἷς κοίρανος ἔστιν, εἷς βασιλεύς*)¹, ki se raduje množine državljanov pa ne izgona. Dati se voditi njegovim sponam, pokoriti se njegovi pravici, je najvišja prostost. Saj je celo stara rimska postava prepovedovala, da bi se kak domačin izgnal, ki je hotel ondi stalno prebivati, kdor pa bi ne maral ondi prebivati, bi tudi ne zaslužil več dobrote te postave. Filozofija išče bolj sedež v njegovem umu, kakor pa v dragoceni biblioteki. Ondi polaga ona ne knjige, marveč to, kar knjigam daje vrednost, misli. Kar je prej Boëtij naštel o svojih zaslugah in o krivicah, ki se mu godi, mu filozofija deloma pritrdi, a opomni, da ga je bolelost preveč vznemirila in torej ni sposoben za močnejša zdravila; hoče torej začeti z lažjimi. Vse ima svoj čas (metrum VI, glikoniški trimeter). Kdor se je o neprimernem času, ne sme pričakovati žetve; vijolic nihče ne išče po brezlistni šumi (brez listja) v zimskem času (purpureum nemus), na spomladanski rozgi nihče ne bere grozdja, tako ima tudi vsako zdravilo svoj primeren čas.

Filozofija hoče pregnati Boëtiju mračnost iz uma in ga privedi od znanega do neznanega (prosa VI.). Stavi mu tedaj važno vprašanje: Misliš-li, da ta svet ravna slepi slučaj, ali pa misliš, da ga vlada razum? Nikakor, odvrne Boëtij, ne mislim, da se vse to tako stalno giblje le po pustem slučaju. Vem marveč, da svojemu delu načeluje stvarnik-Bog, in ni bilo nikdar dneva, ko bi me bil kdo odvrnil od resnice te misli.

Filozofija se mu tedaj čudi, kako more pri tem prepričanju vendar žalovati in misliti, da se Bog ne briga za ljudi. Zdi se ji pa, da njegovemu spoznanju nekaj manjka, zato ga vpraša, ali ve tudi, kako se vlada svet, kateri je smoter vsem stvarjem. Boëtij odvrne, da je že to slišal, a sedaj mu je žalost zatemnila spomin. Na njeno vprašanje: kateri je začetek stvari? pa prav odgovori, da je Bog. Kako torej ne ve za zmoter, ko pozna začetek?

Prav po sokratični metodi filozofija nadaljuje svoja vprašanja in ga vpraša, ali ve, da je človek. Seveda, odvrne Boëtij. Kaj pa je človek? — Razumna žival in umrljiva (animal rationale atque mortale). Filozofije ne zadovolji povsem ta odgovor, češ, ali ne ve nič več o sebi. Nič več, odvrne Boëtij. To je tedaj vzrok dušne boleznih, pripomni filozofija, da tudi sam sebe prav ne pozna. Sedaj mu hoče pokazati povod njegove dušne boleznih in pot k ozdravljenju. Ker ne pozna prav samega sebe, zato žaluje nad svojim pregnanstvom in izgubo

¹ Misel Aristotelova ob koncu XII. knj. Metafizike, ki jo je povzel iz Homerja.

svojega imetja. In ker ne ve, kaj je pravi namen stvarem, zato misli, da so hudobneži na svetu močni in srečni. Ker ne ve, kako se svet vlada, se mu dozdeva, da je človeško življenje brez vodnika, prepuščeno slepemu slučaju. Ker pa še vendar ima tudi resnično misel o vladanju sveta, bo to pripomoček k njegovemu ozdravljenju, iz te iskrice se mu bo razvila življenjska moč. Najprej je treba odstraniti temo, ker narava našega duha je taka, da, če ne sprejme vaše resničnega spoznanja, se napolni z blodnjami, ki motijo jasen pogled.

S tem je nekako označen predmet, ki se obravnava v naslednjih knjigah. Epikurejci so tajili previdnost in posmrtno življenje, stoiki so previdnost dopuščali, a zanikali neumrljivost, novoplatoniki so obojno dopuščali in učili, da je človekovo pravo blaženstvo iskati v znotrajnjem, višjem človeku, in je nezavisno od zunanjih okoliščin.

V naslednjem adonijskem dimetru (metrum VII.) s tremi lepimi primerami kaže, kako strasti motijo razum. Če črni oblaki zastirajo nebo, ne morejo zvezde sipati svoje luči, če morje razganja močen jug, izgubi svoje kristalno površje, v katerem se o mirnem času koplje pogled; potoku, ki drvi iz visoke gore, je včasih na potu razklana pečina. Tudi ti, če hočeš z jasnim očesom zreti resnico in ravno hoditi, radosti odganjaj, odganjaj strah, se praznega upanja brani, z bolestjo proč! Oblačna je pamet, v okove vkovana, kjer vladajo te.

Tu quoque si vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem:
Gaudia pelle,
Pelle timorem,
Spemque fugato,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
Vinctaque frenis,
Haec ubi regnant.

Knjiga II.

Ko je Boëtij v I. knjigi razložil svojo nadlogo in nje vzrok, daje mu filozofija sedaj zdravila, najprej lažja, da potem v 3. knjigi more sprejeti tudi močnejša.

(Prosa I.) Po kratkem premolku — ki je psihološko in retorično važen, da se poslušalec zbere in postane pozoren na to, kar ima priti — spregovori filozofija, da je vzrok Boëtijeve bolesti ta, ker je preveč navezan na svojo prejšnjo srečo; ker se mu je ta nenadoma prevrgla, je porušila tudi njegovo duševno ravnotežje. Pa ko bi poznal njeno pravo naravo, svojstvo in vrednost, bi spoznal, da v njej ni imel kaj

posebno velikega in ž njo ni kaj posebnega izgubil. Sicer je srečo, ko mu je bila še mila, res presojal, kakor dolikuje modrijanu, a je že tako, da vsaka nenadna sprememba potrese duha, torej ni čuda, da je tudi Boëtij izgubil svoj duševni mir.

Tu vzame filozofija v pomoč retoriko, ki le takrat hodi po pravi poti, kadar se drži njenih (filozofičnih) navodil, in ž njo vred muzika, filozofije krščenica (Laris nostri vernula). Kaj je, o človek, vpraša filozofija v govorniškem vnosu — kaj je, kar te je vrglo v žalost in otožnost? Morda si videl kaj novega in nenavadnega? Misliš, da se je sreča nasproti tebi izpremenila? Motiš se. To je vedno njena navada, to je njena narava. Ohranila je marveč nasproti tebi le svojo stanovitnost. Takšna je bila, ko se ti je laskala in te mamila z lažnim blaženstvom. Drugim se še skriva, tebi pa se je že vso pokazala. Kar je vzrok tvoje žalosti, bi ti moralo biti vzrok ravnodušnosti. Ostavila te je sreča, o kateri itak nihče ne more biti zagotovljen, da ga ne zapusti. Ali smatraš dragoceno mimogredočo srečo? In ti je ljuba navzoča sreča, ki ne misli pri tebi ostati, in kadar odide, prinese žalost? Če se ne da po volji zadržati in kadar zbeži, stori človeka bednega, kaj je drugo opotočna sreča, kakor znak bodoče bede? Ni dovolj gledati le na to, kar je ravno pred očmi, razboritost gleda tudi stvarjem na konec; nestanovitnost v enem in drugem uči, da se ni bati groženj spremenljive sreče ne hlepeti po njenem laskanju. Naj le ravnodušno nosi, kar mu je sreča naložila, saj je svoj vrat uklonil v njeni jarem. Njenemu gospostvu se je udal, torej ji ne more predpisovati ali naj ostane ali odide. Kdor enkrat razpne vetru jedra, mora ploviti, kamor ga veter žene, ne kamor bi sam hotel.

V kratkem hiponakcijskem jamskem šesterku (metrum I.) se primerja sreča nemirnemu Euripu (pomorski rokav med Eubejo in Beotijo). Brezozirno sreča pometa kralje iz njih prestola in povzdiguje nizke, ne meneč se za jok in vzdihovanje. Enega in istega lahko v eni uri povzdigne in potlači.

(Prosa II.) Iz retoričnih razlogov se dramatični prizor izpremeni: filozofija uvede poosobljeno srečo, da sama govori. Po krivici se Boëtij toži na srečo, ker mu njegovega ni nič vzela. Golega ga je mati rodila na svet in sreča ga je z vsem obdarila. Imel je dobro vzgojo, vžival je prijateljstvo in naklonjenost visokih oseb, stekel si je visoke časti in slavo. Če primerja, kaj mu je sreča naklonila prej in kaj sedaj, je prvo veliko večje. Ima pač pravico odtegniti mu, kar mu je prej naklonila, in on se ne more tožiti, da je kaj svojega izgubil. Kakor nebo daje zdaj lepe in jasne dneve, zdaj temne noči, leto zdaj cvetje, zdaj sadje, zdaj deževje in zimo, in morje zdaj stanovitno tihoto, zdaj burjo, tako tudi sreča. To je njena moč, to njena neprestana

igra. V nestalnem kolobarju vrti kolo, veseli jo najnižje zamenjati z najvišjim in najvišje z najnižjim. Ali se ne spominja mogočnega lidijskega kralja Kreza, ki je na grmadi klical modrijana Solona, ker se je spomnil njegovega nauka o nestanovitnosti pozemeljske sreče, ali pa Peza, zadnjega macedonskega kralja, katerega usodo je pomiciloval sam njegov zmagovalec, konzul Pavel Emilij?

In iz tragedij ne odmeva drugo, kakor tožba nad spremenljivostjo sreče, ki prevrača srečna kraljestva. Iz mladosti se menda še spominja bajke, da sta na Jupitrovem pragu dva soda, eden poln zla, drugi dobrega, kjer se duše napijejo iz enega ali drugega soda, in potem gredo v telesa.

Ta bajka je povzeta iz zadnje knjige Homerove Ilijade. Sokrat jo v II. knjigi Platonove države sicer graja, češ, da ni Jupiter sam delivec zla ali dobrega, vendar je v tej priči tudi platonska misel o predbivanju (praeexistencia) dušč. Da se duši v sedanjem življenju dobro ali slabo godi, to je nasledek dobrih ali slabih del v nekem prejšnjem življenju, ni pa po Platonu božanstvo krivo dobre ali zle sreče.

(Metrum II. — Dvostih, asklepiadski in ferekratski.) Če bi obilnost iz svojega polnega roga izsipala toliko bogastva, kolikor razburkano morje premetava peska, ali kolikor se v jasni noči na nebu blišči zvezdic, človeštvo bi vendar ne nehalo jadikovati. In če bi Bog ljudem po želji potratno delil zlato in častihlepne obsipal s častmi, za nič bi smatrali to, kar bi dosegli. Katere uzde naj zadržijo v gotovi meji vrtoglavno pohlepnost? Četudi plava v dobrinah, jo vendar žeja po imetju. Nikdar bogatin ne živi kot bogatin, ker strahu vzdihuje in se smatra nesrečnega; obžaluje, kar je izgubil, boji se, da bi ne izgubil, kar ima.

(Prosa III.) Proti temu, reče filozofija, bi Boštij ne imel kaj ziniti. Boštij hladno odvrne, da je pač to vse lepo, začinjeno z govorniškim in pesniškim medom, ki ugaja le tako dolgo, dokler človek posluša, ko pa neha zveneti v ušesih, prevlada v nesrečnežu zopet duševna boleost. Filozofija mu pritrđi, da je to le bolj neko dražilo kakor pa pravi lek duševne boleosti, vendar ga spominja, da je v svojem življenju imel veliko sreče. Našteva mu, kako je po smrti očetovi našel skrbnega vzgojitelja in dosegel najvišje državne časti, — kakor je bilo omenjeno že v življenjepisu.

Ako se pa zato čuti nesrečnega, ker je prešlo vse, kar je bilo veselo, tudi tako nima povoda imenovati se nesrečnega, ker tudi to bo minolo, kar se mu zdaj zdi žalostno in trpko. Ali si šele sedaj stopil na pozornico življenja?

Lepa je ta primera človeškega življenja s predstavo v gledišču in se nahaja pogostoma pri klasičnih pisateljih; Seneka n. pr. pravi: »Quomodo fabula, sic vita«. (Epist. 77.) Kakor v predstavi igralci imajo različne vloge, ta je kralj, oni berač, ko je pa predstava končana, mine tudi njih visoka ali nizka služba, enako je s človeškim življenjem. Nič ni stalnega v človeškem življenju, in če je tudi komu sreča stanovitno naklonjena, zadnji dan njegovega življenja je tudi smrt njegove sreče. Ali torej umirajoč človek zapusti srečo ali pa ona beži od njega?

Isto misel izraža v pesniški obliki naslednja pesmica (metrum III. safiško-glikoniški distih). Kadar Febus Apolon (solnce) na svoji rožnati kočiji začne sipati luč, blede obličje zvezdam pred žarom njegove luči, kadar se dobrava v toplem zefiru okiti s cvetjem, pa popihne smodeč jug, in cvetje se osiplje; mirna tihota in besna burja se vrstita na morju, če je v tej vedni spremembi kaj stalnega na svetu, potem veruj opotočni sreči človeški in minljivim dobrinam. Določeno je in z večnim zakonom utrjeno, da stalno ni nič, kar rojeno je.

Constat, aeterna positumque lege est,
Ut constet genitum nihil.

Isto misel izraža Aristotel (I. de coelo et mundo): Rojeno namreč in razpadljivo (corruptibile) se medsebojno vrstita; in Seneka: Cui nasci contigit, mori restat. (Epist. 88.)

Prav imaš, vzklikne Boëtij (prosa IV.), o »vseh čednosti gojiteljica« (virtutum omnium nutrix) — namreč filozofija, zlasti etična. Ne more zanikati, da je v življenju res bil srečen, a le prehitro je sreča minola, a izmed vsega je za človeka najhujše spominjati se, da je bil srečen (fuisse felicem). Filozofija ga zopet tolaži, da če že toliko drži do imena nestalne sreče, naj vendar pomisli, koliko velikega in imenitnega še ima. Če ima nedotaknjeno še to, kar mu je bilo najdražje, naj se vendar ne imenuje nesrečnega zaradi manjših reči. Ima še zdravega in krepkega, modrosti in čednosti polnega tasta Simaha, to diko človeškega rodu (pretiosissimum humani generis decus), živi še mu dobra, čednostna, očetu podobna žena Rusticijana, ki le za njega diše, ima še sinova v konzularni časti, v katerima nekako odseva očetova in dedova vrlina. Ako torej še ima, kar je vsakomur v življenju najdražje, naj otare svoje solze. Boëtij pripozna, da še sidro vsaj lahko drži njegovo ladjo, in filozofija zaznamuje prvi uspeh svoje tolažbe. Seveda filozof sam v tej obliki opisuje svoj duševni boj.

Nihče na svetu ni tako popolnoma srečen, da bi mu ničesar ne manjkalo. Kolikor bolj je kdo srečen, toliko bolj je občutljiv, če mu ne gre vse po volji, in je pobit že zaradi najmanjše stvarce. Tako torej najsrečnejšim ljudem pogostoma neznatne reči kalijo popolno

srečo. Mnogi bi mislili, da so blizu nebes, ko bi imeli le toliko sreče, kakor je še ima Boëtij. Kraj, v katerem se on čuti v pregnanstvu, je drugič domovina. Nič ni zoprno, razven kar smatraš za tako, in dobro je vse, kar človek ravnodušno prenaša. Kakor hitro se kdo uda nepotrpežljivosti, že želi spremeniti svoj položaj. S koliko grenkobo je oškropljena sladkost človeške sreče! Če je tudi ugodna onemu, ki jo uživa, je vendar ne more zadržati, kadar odide. Klaverna je torej sreča v minljivih rečeh, ker ravnodušnim ne traja vedno, tesnobnih pa ne veseli popolnoma. Zakaj torej, ljudje, iščete srečo izven sebe, ki je v vas samih? Zmota in nevednost moti ljudi. Ali je kaj dragocenejšega kakor ti sam (tvoj duh)? Če ima torej človek samega sebe v lasti, ima to, česar ne mara nikdar izgubiti in česar mu tudi zla sreča ne more nikdar oteti. V zunanjih, slučajnih rečeh ne more biti pravo blaženstvo.

V teh stavkih je izražena velevažna resnica za dušeslovca, pravoslovca, pedagoga in socijologa.

Sedaj začne filozofija razpravo o pravem in najvišjem blaženstvu. Če je blaženstvo (beatitudo) najvišje dobro razumne narave, tedaj ni najvišje dobro to, kar se lahko odvzame, ker je še odličnejše ono dobro, ki se ne more odvzeti, torej nestanovitna sreča (fortuna, sreča v zunanjih dobrinah) ne more biti najvišje dobro in pravo blaženstvo. Kdor se da tej opotočni sreči voditi, jo ali pozna, ali pa ne, da je spremenljiva. Če je ne pozna, potem mu ne more biti sreča, če pa jo pozna, potem tudi ve, da je spremenljiva in se mora bati, da ne izgubi, kar za gotovo ve, da se lahko izgubi; neprestan strah ne pusti, da bi človek bil popolno srečen. Če je pa ravnodušen glede na izgubo, potem je ravno to znamenje, da dotično dobro ni kaj mnogo vredno.

Ker je Boëtij popolnoma prepričan, da je duh človekov neumrljiv in tudi ve, da se zunanja sreča s telesno smrtjo konča, potem tudi ne more dvomiti, da vse človeštvo zapade v bedo, ko smrt odvzame to srečo. Če pa vemo, da mnogi iščejo sad blaženstva ne le s smrtjo, marveč tudi z bolečinami in mukami, tedaj kako bi moglo sedanje življenje storiti koga prav srečnega, če ga končano ne stori nesrečnega?

Dveh skrajnosti se je treba varovati, če človek hoče mirno in varno živeti (metrum IV., anakreontsko-ferekratski dvostih). Kdor hoče imeti miren in varen sedež, naj se ogiba viharnega morja, visokih gora in peščenega tla, ampak svojo hišo naj zida na nizko pečino. V poslopja na višavi se zaganja vihar, v nižavi na pesku zidana pa lezejo v zemljo. Preveliki sijaj pa preveliko siromaštvo ni dobro; srednja pot najboljša pot. Tudi Aristotel pravi, da so med tremi razredi ljudstva:

bogatini, srednjim stanom in siromaštvom, na najboljšem oni, ki so v sredini.

Sedaj stopi filozofija v svojem dokazovanju za korak dalje in dokazuje, da posamezne zunanje dobrine, zlato, srebro, biseri, posestva in drugo imetje ne donese človeku prave popolnosti, da torej ni v tem pravo človekovo blaženstvo. Ali je bogastvo dragoceno samo po sebi ali pa z ozirom na nas? Vrednost denarja je pač bolj v tem, da ga oddajamo, kakor da ga kopičimo, torej ima pravo vrednost šele takrat, kadar neha biti naša last. Če se pa ves denar kopiči pri enem, potem morajo drugi postati siromaki, in ne more na druge preiti, ne da bi se zmanjšalo pri enem. — To je socialno zlo kapitalizma. — Kako omejena in skrbi povzročujoča stvar je torej bogastvo, katerega posamezniki ne morejo imeti celega in ki k nikomur ne pride brez siromaštva drugih!

Biseri in druge dragocene reči imajo svoj sijaj in lepoto in ljudje jih občudujejo, toda to je ravno sijaj biserov pa ne človeka, v njem samem to nič ne povzroči in je veliko nižje kakor človek, saj nima ne življenja ne razuma. Morda koga veseli krasno polje? No, tudi mirno morje, nebo, zvezde, solnce in mesec občudujemo, a vendar njih lepota ni naša lepota. Krasota spomladanskega cvetja te ne stori prav nič boljšega in lepšega. Nikdar ne more sreča storiti, da bi bilo tvoje, kar je narava ločila od tebe. Sadovi zemlje so res za živež živim bitjem, toda če zadovoljiš naravne potrebe, — je narava z majhnim zadovoljna, — če jo pa hočeš s preobilnostjo obložiti, postane, kar je odveč, neprijetno ali celo škodljivo. Ali iščeš lepoto v sijajnem oblačilu? V tem pač lahko občuduješ izvrstnost blaga in ročnost mojstra, ki ga je napravil. Ali te dela srečnega dolga vrsta slug? No, če so hudobni, so pravo breme za hišo, če so pa pošteni, kako se more njih poštenje prištevati tvojemu bogastvu? V vsem tem torej ni nič, kar bi bilo res tvoje, ni tedaj povoda žalovati, če jih izgubiš. Dragocene in lepe niso te stvari zato, ker so tvoje premoženje, marveč po svoji naravi, in so take, četudi niso tvoje.

Kolikor več kdo ima, toliko več potrebuje; najmanj potrebuje on, ki se ravna po potrebi narave in ne po razkošni potratnosti. Če človek svojo popolnost in pravo srečo stavi v zunanje reči, prevrne pravi red: razumno, boguslično bitje, človek, stavi svojo popolnost in svojo diko v mrtve, tvarne reči. Po svoji naravi je človek odličnejši kakor druge stvari, potem pa svoje dostojanstvo vrže pod noge nizkotnim rečem. Narava človekova je taka, da le takrat nadkriljuje vse druge reči, kadar sebe spoznava, če se pa sebe ne zaveda, pade pod živali. Nikakor ne more biti pravo dobro ono, kar škoduje tistemu, ki ga ima. Bogastvo je pa bilo že premnogim v pogubo; največji maloprid-

než lahko smatra sebe za najboljšega, če zgrne k sebi zlato in bisere. O presijajno blaženstvo minljivega bogastva — kliče filozofija ironično — ko ga dosežeš, nehaš biti varen!

Krivo bi sklepal, kdor bi Boëtijevi filozofiji očital, da prezira tvarne dobrine in uči ciniško preziranje sveta, obsoja fizično delo in skrb za gmotni napredek. Tu se gre le za vprašanje, v čem je pravi cilj človekov in tu odločno zanika, da bi to bile zunanje tvarne reči. Tvarne reči so le sredstvo, ki naj človeku pomaga do prave sreče. Kakor hitro pa kdo pusti iz uma to razmerje, stori človeka sužnja materije ali pa zapade v budistični kvietizem.

V tej prozi je torej obsojeno le materijalistično svetovno naziranje.

Kratka pesmica (metrum V.) blagruje staro dobo, ko je bilo življenje priprostejše, poželenje po užitku manjše, ko ni bilo toliko vrvenja, zavidanja, goljufije, preganjanja, prelivanja krvi, pohlepnosti po zlato, dragi obleki, moči. O ko bi se naši časi vrnili k starim šegam!

»Utinam modo nostra redirent

In mores tempora priscos!«

V tem je pač globoka resnica, a svet se ne da drugače obrniti. Napredek človeštva rodi naravno nove potrebe in nove težnje. V tem še ni zlo, dokler se v psihološko-etičnem oziru ne poruši pravo razmerje, t. j. dokler teženje po tvarnem užitku ne nadkrili duševnega spopolnjevanja in človeka ne stori sužnja materije.

V prosi VI. dokazuje filozofija, da pravo človekovo dobro tudi ne more biti v moči in časti, katero do neba povzdigujejo oni, ki nimajo pojma o pravem dostojanstvu človekovem. Gorje, ako oblast pride v roke hudobnežem! Plameni, ki bljujejo iz Etne, ne napravijo toliko zla, kakor taki ljudje. In če kdaj, kar je jako redko, visoke časti doletijo poštene ljudi, to, kar je v njih prikupljivega, je njih poštenost. Torej čast ne prihaja čednostim iz dostojanstva, marveč dostojanstvu iz čednosti. — Smešno bi bilo gledati, če bi katera miš hotela gospodovati nad drugimi, slično pa ravna tudi človek, ki hlepi po gospostvu nad drugimi. In ta oblast se razteza le na slabotna človeška telesa. Ali more kdo zapovedovati slobodnemu duhu? Kar kdo more drugim storiti, to tudi drugi lahko njemu storijo. Regul n. pr. je mnogo Feničanov pometal v ječe, kmalu so pa tudi oni njemu vklelili roke v verige. Če bi res moč bila že sama po sebi, po svoji naravi kaj dobrega, bi ne mogla priti v roke hudobnežem, zakaj narava ne trpi, da se protislovno združuje. Sploh vse časti in službe, ki jih sreča deli, lahko pridejo v delež najhujšim zlikovcem. Nihče ne dvomi, da je pogumen, kdor ima pogumnost, hiter, kdor ima hitrost; muzika stori človeka muzikalnega, zdravilstvo zdravnika, govorništvo gover-

nika, — bogastvo pa ne zasiti lakomnosti, moč ne da oblasti čez amega sebe, če je v okovih razbrzdanih strasti, podeljeno dostojanstvo ne stori hudobnega človeka vrednega, ampak še ga le prav pokaže nevrednega. Tako torej izid sam kaže napačnost mnenja, da je v bogastvu, ali v oblasti ali sploh v zunanji sreči iskati pravo dobro in blaženstvo.

Neron je nekdam držal žezlo nad ljudstvi in storil toliko hudobije: zažgal je Rim, moril senatorje, brata, in celo s krvjo svoje matere si je omadeževal roke. Ali je oblast poboljšala razdivjanega Nerona? (Metrum VI., safiški pentameter.)

(Prosa VII.) Boëtij zatrjuje, da nikdar ni ž njim gospodovala pohlepnost po minljivih rečeh, ampak si je želel javnega delovanja le, da mu krepkost natihoma ne zahira; ni iskal tvarnih dobrin, marveč bolj slavo. Filozofija odvrne, da sloves in slava o velikih zaslugah za državo mika od narave velike duhove, ki pa še se niso povzpeli na vrhunec čednosti. A tudi slava je majhne vrednosti. V primeri s celim vesoljstvom je zemlja le nezatna točka in še od te nezatne točke je po Ptolemeju le četrti del obljuden. Na tej majhni krpici te nezatne točke torej človek tuhta, kako bi razširil svojo slavo in razglasil svoje ime!

Kakšno veličje torej ima slava, ki je stišnjena v tako ozke meje? Sedaj pa še na tem tesnem prostoru prebivajo mnogi narodi, različni po jeziku, šegah, po načinu življenja, do katerih mnogokrat zbok neprehodnih potov, različnosti jezika, slabega prometa ne dopre glas niti o velikih mestih, kaj šele o posameznih ljudeh. Kakor pravi Cicero (in somnio Scipionis), še o njegovem času ni prestopil Kavkaza glas o rimski državi, ki je vendar takrat bila že v moški dobi in strašna drugim narodom. Kako nezatna in tesna je torej slava, ki si jo skušajo ljudje pridobiti! Vrhutega so še ljudje različnega mišljenja, kar je pri enih slavno in hvalevredno, je pri drugih kažljivo. Če torej koga veseli sloves, ga vendar ne more razširiti med vsa ljudstva. Mora se torej vsakdo zadovoljiti s tem, da se njegova neumrla slava stisne v ozke meje njegovega ljudstva. Pa koliko mož, ki so svoj čas zelo sloveli, je padlo v pozabljenost! Človeku se zdi, da si zagotavlja neumrljivost, ako misli na svojo slavo v bodočnosti. Pa če primerjaš svojo slavo, ki traja nekaj časa z neizmerno večnostjo, kaj imaš od nje? Če primerjaš trenutek z 10.000 leti, je zelo majhen, a vendar je nekaj. To število let pa, kakorkoli pomnoženo, se niti ne da primerjati z nedosežno dolgotjo večnosti, ker se pač da primerjati končno s končnim, ne pa neskončno s končnim. Če se torej slava, ki traja kolikorkoli časa, primeri z nedosežno večnostjo, je ne samo nezatna, ampak uprav nična. Ljudje ne ravnajo prav, ko dražijo le ljudska

ušesa, love prazne publice in zanemariivši svojo vest in čednost, iščejo nagrade le od tujih čenč (de alienis praemia sermunculis postulatis). Kako lahko se človek prevari v tej lahkomišljeni nadutosti, in ravno takrat, ko misli pokazati svojo modrost, pokaže le svojo nagoto. In glasoviti možje, ki s krepostjo iščejo slavo, kaj imajo od slave, ko se enkrat njihovo telo ob smrti razsuje? Ker če človek ves umrje — česar moji razlogi (pravi filozofija) ne dopuščajo —, potem sploh s slavo ni nič, ker onega, o katerem se govori, nikjer več ni. Ako pa samosvesten duh, zapustivši telo, gre prosto v nebo, potem mu več ni mar za pozemeljske reči in radosti.

Iste misli ponavlja filozofija v vezani besedi (metrum VII.). Smrt se ne briga za veliko slavo — *Mors spernit altam gloriam* —, pokopa enako nizko in visoko glavo in najnižje zenači z najvišjim. Kdor išče v slavi nekako nadaljevanje svojega življenja, tega čaka dvojna smrt.

Nestalna in varljiva je pozemeljska sreča (prosa VIII.), nesreča ljudem več koristi. Sreča s svojim laskanjem slepi duha, ga obdaja s temo, goni v zmoto in hudobijo, nesreča pa človeka spametuje, reši ga predsodkov, napeljuje k resnici in čednosti. Ona vara, ta uči — *Illa fallit, haec instruit*. Nesreča je Boëtiju odprla srca pravih prijateljev, razkrila mu je njih iskrene in hinavske obraze, one mu je pustila, te pa vzela. Naj torej neha tožiti za izgubljenim imetkom, našel je najdražje bogatstvo: prave prijatelje.

Od prijateljstva prestopi (filozofija) na ljubezen, katero prelepo opeva v zadnji pesmici 2. knjige (metrum VIII. glikoniške mere). Vse spremembe, ki se redoma vrsté v naravi, vodi ljubezen, ki vlada zemljo, morje in nebo. Če ljubezen popusti, nastane boj in razdor. S sveto vezjo veže ljubezen narode, s čisto ljubeznijo se stavi zakonsko svetišče, ljubezen narekuje pravice zvestim tovarišem. Blagor človeškemu rodu, če njega duhove vodi ljubezen, ki vlada nebo!

O felix hominum genus,
Si vestros animos amor,
Quo coelum regitur, regat!

Tudi Platon v svojem dvogovoru Timeju uči, da svet sam sebe objema s prijateljstvom in slogo ter da je tako tesno zvezan, da ga ne more razdreti drug kakor tisti, ki ga je zvezal.

Knjiga III.

V tej knjigi filozofija nadaljuje razpravo o nepravi sreči, v drugi polovici pa opisuje pravo blaženstvo in kaže, v čem se le-to nahaja.

(Prosa I.) Boëtija je čisto prevzelo dosedanje dokazovanje in zatorej zakliče filozofiji: »O summum lassorum solamen animorum . . .!« (O najvišja tolažba potrlih duhov!) Sedaj je postal do vzeten tudi za

močnejše nagibe in zdravila. Naj mu torej nemudoma pokaže pravo blaženstvo. Vendar ga filozofija zopet hoče voditi od znanega do manj znanega.

(Metrum I.) Ponavlja že večkrat izraženo misel o čiščenju duše. Kakor se polje mora najprej očistiti plevla in palača smeti, tako se duh mora najprej rešiti krivih predsodkov, potem šele se more napolniti z resničnim spoznanjem.

(Prosa II.) Vsa skrb ljudi, ki delajo iz različnih nagibov in hodijo po različnih potih, meri vendar na eden smoter — na blaženstvo.

Ta stavek je temeljna točka etičnega modroslovja in ga potrjuje izkustvo kakor tudi več ali manj vsi filozofski sestavi. Aristotel, ki pravi: »jasno je, da vsi težé za dobrim življenjem in blaženstvom«¹ se srečava v tej točki s Kantom, ki vse modroslovne sestave zveja na temeljno načelo želje po sreči in povdarja, da »srečen biti je nujna zahteva vsakega razumnega, toda končnega bitja in zatorej neizogibni določujoči razlog njegovih teživnih zmožnosti«².

Človeško življenje mora imeti nek zmisel in smoter — in to je dobro. To je pa pravo in popolno dobro, da, če ga človek doseže, nima več kaj želeti. To je najvišje dobro, ki obsega v sebi vse dobrine, ker če bi še kaj manjkalo, bi ne bilo najvišje dobro, dalo bi se še izven njega kaj drugo želeti. Slavna je v zgodovini modroslovja opredelba popolnega blaženstva, ki jo daje Boëtij v usta filozofiji: »Status bonorum omnium congregatione perfectus« (popolno stanje, ki obsega vse dobrine)³. To blaženstvo skušajo ljudje po različnih potih doseči. Človeškemu duhu je namreč po naravi vsajeno poželjenje pravega dobrega, toda zmota jih žene po stranskih potih k lažni dobrini. Nekateri mislijo, da je najvišje dobro v tem, nikakšnega pomanjkanja ne trpeti, zato gledajo, da si nakopičijo bogastva. Drugi mislijo, da je dobro največje vrednosti v časteh, s katerimi se hočejo odlikovati pred svojimi sodržavljani. Zopet drugi mislijo, da je v moči ali oblasti najvišje dobro, zatorej hočejo ali sami vladati ali pa se vsaj solnčiti v bližini vladarjev. Nekateri pa iščejo v slavi svoje najvišje blaženstvo⁴. Prav mnogi pa merijo dobro po radosti in veselju, njim je

¹ Politic. I. 7, c. 13.

² Kritik der praktischen Vernunft. IV. 123 (izd. Hartenstein). Tudi Cicero pravi: Beate enim vivendi cupiditate incensi omnes sumus. De fin. V.

³ Boëtijevi slična a širja je opredelba Platonovega učenca in naslednika v akademiji, Speusippa.

⁴ Prim. Plinius (epistol. I. 8.): Alius aliud, ego beatissimum existimo, qui bonae mansuraeque famae praesumptione perfruitur, certusque posteritatis cum futura gloria vivit.

največja sreča, plavati v slasti¹. Pa tudi v vsem tem imajo ljudje različno teženje. Nekateri iščejo bogastvo zavoljo moči in naslade, drugi iščejo moč zavoljo denarja ali da si pridobé slavno ime. Največ vredno je še prijateljstvo, ki se pa ne ceni po sreči, marveč po čednosti. Vse drugo se končno išče ali zavoljo moči ali zavoljo naslade. Očividno pa je, da se telesne dobrine nanašajo na višje. Krepka in lepa postava podaja zdravje in sloves, zdravje pa naslado. Pri vsem tem pa se želi le blaženstvo. Kar namreč človek pred vsem drugim išče, to smatra za najvišje dobro. Človek torej smatra najblaženejše med vsemi drugimi ono stanje, katero si pred vsem želi.

To je torej slika človeške sreče: bogastvo, časti, oblast, slava, naslada. Človeški duh, četudi otemnel, teži vendar po najvišjem dobrem, le da kakor pijanec ne ve, po kateri poti bi se vrnil domov. Prav imajo oni, ki iščejo, da jim ne bi ničesar manjkalo, zakaj nič ne more blaženstva popolnega storiti, kakor obilnost vseh dobrin, ki ničesar ne potrebuje in sama sebi zadostuje. Tudi se ne motijo oni, ki mislijo, da je najvišje in najboljše vredno spoštovanja in časti. Nikakor ni neznatno in brez vrednosti, kar je odličnejše od drugih reči. Ali slava ni nič vredna? Ne more se zanikati, da je to, kar je najizvrstnejše, tudi najslavnejše. V blaženstvu ni tesnobe in žalosti, boleti in nadloge, saj se celo v najmanjši reči hoče in poželi to, kar donaša radost. Prav zato hočejo ljudje doseči bogastvo, dostojanstva, kraljestva, slavo in naslade, ker mislijo, da v tem najdejo zadovoljstvo, čast, moč, slavo in veselje. Dobro je torej to, kar ljudje iščejo s tako različnimi težnjami²; njih misli, dasi različne in nasprotno, se vendar soglašajo v dobrem kot smotru.

Tako je sedaj filozofija splošno označila pojem najvišjega dobrega, ki je cilj človeškemu stremljenju. V vsem tem, po čemur ljudje hrepené, se nahaja nekaj, kar izraža pojem popolnega blaženstva, in temeljna težnja človeškega srca gre vedno za tem, le da so te posamezne dobrine nepopolne in teženje po njih kot zadnjem cilju napačno.

(Metrum II., štiristopna pindarska mera). Narava s svojimi postavami vlada ves svet in ga veže z nerazvezljivo vezjo. Narava se ne da spremeniti, lahko ukrotiš leva, pa ko okusi krv, se zopet vzbudi v njem naravna silovitost. Zapri ptico v kletko in jo pitaj z najboljšo hrano, ona ti pusti vse, in rajši, če le more, zleti v senčnati log v prostost; šibko steblo se da pripogniti, a kakor hitro ga izpustiš, skoči zopet kvišku. Taka je, hoče reči, človeška narava v svojem teženju.

¹ Kirenejska šola, epikurejci starega in novega kova.

² Zato Aristotel določuje dobro: *ὅ ἅπαντα ἐφίεται* — po čemur vse teži. Eth. Nik. I. I. c. 1.

Tudi ljudje, dasi s slabim spoznanjem, slutijo pravi cilj svojega blaženstva in jih naravno nagnjenje vodi k pravemu dobremu, odvrtačajo pa jih od njega mnogotere zmote. (Prosa III.)

Tu se kaže Boëtij učenca peripatetične filozofije, zakaj krona Aristotelove etike je njegov nauk, da je razumna človekova narava ravnilo nravnih dejanj¹. Prav ista misel je pa izražena tudi v Boëtijevem stavku.

Po nauku Aristotelovem namreč vsako bitje vsled imanentne smotrenosti teži po razvoju svojega bistva, s tem pa teži že tudi po zadnjem smotru in deluje v svojem obsegu za red, ki vlada v vesoljstvu. Zato je bistvo vsake stvari vir in vodilo njenega delovanja. Tako je tudi s človekom. Treba je le poznati njegovo bistvo in iz bistva se dobi tudi vodilo za človeška nravna dejanja. Bistvo človekovo se pa zopet spozna iz njegovega specifičnega delovanja. Specifično delovanje človekovo je pa umsko spoznanje; razum je oni princip, ki človeka razločuje od vseh drugih stvari in ga nad vse povišuje. Razum pa ni v človeku popolnoma ločena podstat, marveč je s telesom strnjen v eno naravo, zatorej je razumna narava vodilo človekovih dejanj.

Če se človek ravna po tem navodilu, doseže svoj imanentni smoter t. j. svojo popolnost in blaženost; kakor vse drugo, je tudi narava človeška naravnana na neki višji, zadnji smoter, in človek, delujoč po svoji naravi, deluje tudi za zadnji smoter. Naš cilj in pot, po katerem nam je hoditi in stremeti, ni torej daleč od nas, marveč je zasajen v našo naravo in je zato tudi dosegljiv.

Filozofija dalje (v prozi III.) dokazuje, da posamezne, prej naštete dobrine ne morejo biti najvišje dobro. Ako denar, časti i. dr. donajajo to, čemur ne manjka nič dobrega, potem je priznati, da po njih kdo lahko postane srečen. Ako pa ne morejo tega dati, kar obetajo, in jim še mnogokaj manjka, potem v njih ni pravo blaženstvo. Naj vpraša Boëtij samega sebe, ki je prej bil jako bogat, ali ni nikdar čutil nikakšne tesnobe. Priznati si mora, da ni bil tega nikdar popolnoma prost. Vedno mu je nekaj manjkalo, kar bi bil rad imel, ali pa se mu je nekaj pripetilo, kar bi rad, da bi se ne bilo. Torej mu je nekaj manjkalo. Komur pa česa manjka, ne more biti povsem zadovoljen. Bogastvo torej ne more človeku odvzeti vseh potreb in ga storiti povsem zadovoljnega, ne more dati vsega, kar obeta. Vrhutega bi se bogastvo ne smelo izgubiti, a vendar ga ljudje človeku proti njegovi volji lahko ugrabijo, kakor kažejo vsakdanje tožbe. Potreb bogastvo ne more odpraviti. Ali bogatini ne čutijo lakote, žeje, ali njih udje

¹ Prim. Eth. Eud. VII., 15.

ne čutijo mraza? Z bogastvom se sicer da utišati glad in žeja, a potreba odstraniti in zadovoljnosti prinesiti ne more, tembolj, ker se lakomnost ne more nikdar zasititi.

Nedostatnost bogastva opiše tudi v kratki, 6 vrstic broječi pesnici (metrum III., elegični pentameter). Četudi bogatin plava v zlatu in si vrat obloži z biseri ter mu stotine volov orjejo polja, moreča briga ga vendar ne zapusti in po smrti niti najmanjši del premoženja ne gre za njim.

Nec cura mordax deserit superstitem,
Defunctumque leves non comitantur opes.

Pa časti vendar storijo človeka častitljivega! (Prosa IV.) Toda časti ne odženejo, marveč šele osvetlujejo hudobijo, zato tolikrat obžalujemo, da časti pridejo v roke malopridnežem. Ko bi ne imeli nobenih časti, bi se manj znalo za njih hudobijo. Katerih ne smatramo vrednih časti, jih tudi zavoljo časti ne moremo smatrati vrednih spoštovanja.

Prava čast gre le čednosti in ta daje čast tudi osebi. Časti pa, ki jih komu izkazuje ljudstvo, ne morejo storiti nikogar krepostnega. Dostojanstvo je liki senca in nima prave vrednosti. Naj ima še kdo toliko konzulatov, če pride med barbarska ljudstva, jim njegovi konzulati ne bodo vdahnili spoštovanja. Če bi pa to bilo že v naravi dostojanstev, bi morala povsod izvabiti spoštovanje, kakor ogenj povsod greje. Dostojanstvo torej nima v sebi te moči, marveč pridevajo mu čast le ljudje; kateri pa ne vpoštevajo dostojanstva, tudi ne izkazujejo časti. Pa tudi marsikatero dostojanstvo izgubi sčasoma svoje veličje in postane le prazno ime ali pa nadležno breme. Če torej dostojanstva ne morejo storiti človeka častitljivega in dobrega, marveč jih večkrat okužujejo hudobneži, če sčasoma izgube svoj sijaj, če se ljudstva ne zmenijo zanje, kaj imajo lepega v sebi in kako bi mogla biti odličnejša od vseh drugih dobrin?

Oholi Neron se je nekdanj bliščal v svojem veličastvu in vendar so ga vsi sovražili zaradi razuzdanosti in okrutnosti. Delil je sicer hudobnež kurulske časti, pa kdo bo one smatral srečne, katerim take propalnice delijo časti! (Metrum IV.)

Ali morejo kraljestva in milost kraljev podati moč in srečo? (Prosa V.) Da, ko bi njih sreča vedno trajala! A le preveč vzgledov imamo v starini in v sedanjosti, kako so kralji pogostoma svojo srečo zamenjali z bedo. Kakšna je ta moč, ki še sama sebe ne more ohraniti? Če je kraljevska moč vir blaženstva, tedaj kjer ona obnemaga, zmanjšuje srečo, donaša bedo. A naj se še kraljestva tako daleč raztezajo, vseh ljudstev vendar nobeno ne obsega, torej je ž njih močjo združena nezmožnost, njih moč in sreča ni popolna. Kakor Demoklov

meč visi nad kralji neprestana skrb in nevarnost. Če je kraljevska moč tako slabotna, kaj še je le reči o onih, ki uživajo kraljevsko milost? Vzglede so nam Seneka, Neronov učenik in Papinijan, pravnik in odličen dvornik. Seneka bi bil rad pustil časti in premoženje in se umaknil v samoto, a ni mogel. Kakšna je torej sreča v moči, za katero se tresejo, ki jo imajo, v kateri nisi varen, če jo rad imaš, in se je ne moreš izogniti, kadar jo hočeš odložiti. Ali so v pomoč prijatelji, ki jih je dala sreča in ne čednost? Kogar je sreča storila prijatelja, ga bo nesreča storila neprijatelja. Katera kuga pa je bolj škodljiva, kakor sovražnik-prijatelj (*familiaris inimicus*)?

Kdor hoče biti mogočen, mora najprej premagati samega sebe. Nič ne pomaga, če se pred tvojo pravico trese Indija in skrajni otoki, če ne moreš premagati črne strasti. (*Metrum V. parthenicum.*)

Slava je pa često lažna in sramotna. (*Prosa VI.*) Po pravici kliče Euripid v *Andromahi*: O slava, slava, koliko tisočerin si ti storila imenitno življenje brez vsake zasluge! Kateri se brez zasluge slavijo, jih mora same sram biti. Mnogi so si stekli slavno ime po napačnem ljudskem naziranju. A če je tudi res slava po zaslugah pridobljena, ne more vendar nič dodati vesti modrega moža, ki svojo dobrost meri ne po ljudskem govoričenju, ampak po resničnosti svoje vesti. Če je lepo in dobro, razglasiti svoje ime, potem je sramotno ne razširiti ga, toda noben človek ne more pri vseh ljudeh storiti slavnega svojega imena, v veliko večjem delu sveta ostane nepoznan. Ljudska priljubljenost še spomina ni vredna, ker ne izhaja iz trezne sodbe in nikdar ni stalna. Tudi plemstvo je nično in prazno. Plemstvo bi imelo biti neko odlikovanje za zasluge. Če si ga podedoval od starišev, potem te tuje zasluge delajo odličnega, če pa je že kaj dobrega v tem, je pred vsem potrebno, da dotičnik ne odstopi od vrlin svojih prednikov.

Naslednja pesmica (*metrum VI., alkmanijsko-ferekratski*) obrne pogled na čisto drugo plemstvo. Vse človeštvo je enakega izvora, eden je oče vseh reči, eden vse upravlja. On je dal solncu svetlobo, luni spremenljivost, pokrajinam ljudi, nebesom zvezde. Ta je vtaknil v telesne ude duhove iz nebeškega sedeža. Ljudje so torej zlahtnega, božanskega pokolenja, naj se le človek ozira na svojega začetnika, Boga. Nihče ni neplemenit, razen če se s pregrehami oddalji od svojega izvora.

(*Prosa VII.*) Telesne naslade ne morejo biti najvišje dobro, ker imajo grenke nasledke. Teženje po nasladah je polno tesnobe, nasičenje pa kesa. Neznosne boleznin in bolečine so sad telesom, ki jih uživajo. Ako telesne naslade koga osrečijo, potem so blažene imenovati tudi živali, ki teže le po tem, da zadovoljijo telesne potrebe. Najboljša še bi bila radost z ženo in otroki, a žal da izkustvo le pre-

glasno spričuje, da so otroci često mučitelji, in ima v tem oziru »moj« (filozofije) Euripid prav, ko pravi, da kdor nima otrok, je s to nesrečo srečen.

(Metrum VII.) Naslada je torej podobna čebeli, ki nosi sladek med, potem pa z želom hudo piči.

(Prosa VIII.) Bogastvo, časti, moč, slava, naslada so napačne poti k pravemu blaženstvu, imajo primešanega veliko zla, ne morejo človeka privedi do tega, kar mu obetajo. Na kako neznatno in krhko reč se opirajo, kateri se oslanjajo na telesne dobrine! Saj ne more človek nadkriliti slona v velikosti, bika v moči, tигра v hitrosti! Poglej neizmerni prostor vsemira, njega trdnost in hitrost in nehaj občudovati malovredne reči. Tudi blesk telesne lepote je kratek, veliko hitreje mine kakor pomladansko cvetje. Vse te telesne dobrine vniči tridnevna mrzlica. In če se tudi vzame svota vseh teh dobrin, ne morejo vendar dati vsega, kar obetajo, niso polnost vsega dobrega, ne store človeka popolno srečnega.

Obžalovanja vredni so torej ljudje (metrum VIII.), ki vse iščejo na svojem mestu, zlata ne iščejo na zelenem drevesu, biserov ne na trti, da ulove ribe, ne mečejo mrež na visoke gore, koz ne lovijo po tirenskem morju; dobro vedo, katero morje ima boljše ribe, samo za to so slepi, da bi vedeli, kje tiči pravo dobro. Kar je nad Olimpom, iščejo na zemlji, — ne poznajo pravega cilja človeškega življenja.

V prozi IX. je prehod od negativnega razmišljanja na pozitivno razpravo o pravem blaženstvu. Vse naštete reči so nezadostne za pravo blaženstvo. Razlog je ta, ker je zmota raztrgala, kar je enostavno, nedeljivo, celotno; namreč vse naštete reči so le delci, ki obsegajo le nekaj prave sreče, zatorej je velika zmota, če se v njih stavi najvišji cilj, popolno blaženstvo. Ker so te reči ločene in partikularne, kdor teži po eni izmed njih, mora z misli pustiti druge in zato ne more človek v polni meri niti teh partikularnih dobrin vseh ob enem doseči. In še ene reči ne more doseči v polni meri in ž njo popolnega zadovoljstva. Če bi kdo hotel vse doseči, ta bi pač težil po najvišji sreči, toda v teh rečeh je ne bi našel, ker je sploh ne morejo dati. Torej v teh posameznih rečeh ni iskati pravega blaženstva. Naj tedaj Boëtij obrne svoje oči na drugo, v čemur je prava sreča.

Ona je prava sreča, opomni Boëtij, ki stori človeka v resnici zadovoljnega, močnega, častitljivega, slavnega in veselega. A v pozemeljskih, minljivih in razpadljivih rečeh ni ničesar, kar bi moglo vse to dati, zatorej so vse te reči le podoba pravega dobrega, ali pa človeku dajejo le nepopolno dobroto, prave in popolne pa ne morejo dati. Sedaj je tedaj čas, da Boëtij spozna pravo srečo, a po nauku in vz-

gledu Platonovem (v Timeju) treba tudi v najmanjših rečeh prositi božje pomoči. Torej tudi tukaj, ko se gre za pravo najvišje dobro, treba prositi očeta vseh stvari za srečen začetek.

Naslednja pesmica (metrum IX.) — v slovesnem heroičnem merilu — je molitev in prošnja za razsvetljenje. Misli so povzete docela iz Platonovega Timeja. On, ki po večnem zakonu ravna svet, ki, sam negibljiv, vse giblje, katerega niso zunanji vzroki prisilili, da je vstvaril tvarne reči, marveč njemu znotranji lik najvišjega dobrega; kateri sam najlepši, navaja lep svet k njegovi popolnosti, spaja po številih elemente in združuje nasprotstva, on, oče, naj podeli duhu, povspeti se do vzvišenega sedeža, naj da gledati vir vsega dobrega, najti luč in v sebe upreti oči. On naj razžene megle zemeljske in težo stvari ter naj zasija v svoji luči, zakaj on je vedrina, tihi mir dobrim; njega gledati je cilj, začetek, vodja, pot in konec.

V tej pesmici prodira tudi Platonova misel, da je Bog duše postavil v sredo med tvarne reči ter po svetovni duši vse oživlja.

Na to sledi natančna in ostroumna razprava, v čem je pravo blaženstvo ali najvišje dobro. (Prosa X.) Pred vsem se vpraša, ali more stvarno bivati kako najvišje dobro. Ni dvoma, pravi filozofija, da mora biti najvišje dobro, ki je vir vsega dobrega. Vse namreč, kar je nepopolno, je le zmanjšanje popolnega. Kjer je torej kaj nepopolnega, mora biti tudi nekaj popolnega, sicer se ne da nepopolno niti misliti, ker je nekaj nepopolno le v primeri z nečim popolnim. Tudi stvari v naravi nimajo svojega začetka od zmanjšanega in nepopolnega, marveč izhajajo od celega in popolnega ter razpadajo v slabotne razrastke. Ker pa je na svetu neka krhka in nepopolna sreča, mora biti tudi trdna in popolna (sicer bi one ne mogli imenovati nepopolne). Toda kje in v čem je?

Da je Bog, začetnik vseh stvari, dober, spričuje soglasno mišljenje vseh ljudi. Ker se od Boga ne da nič boljšega misliti, torej mora biti pač dober. Če se pa od njega ne more nič boljšega misliti, kaže pamet, da more biti v njem popolno dobro. Rečeno je pa prej, da je v popolnem dobrem prava blaženost. Torej je pravo in popolno blaženstvo v Bogu.

To najvišje dobro se pa ne sme tako pojmiti, kakor bi bil Bog to od zunaj sprejel, ali kakor da bi v njegovi naravi bila druga podstat on sam in druga blaženstvo, ki ga ima. Ker če bi imel svoje popolnosti od zunaj, potem bi bilo ono odličnejše, od česar bi bil dobil, če bi pa bila znotranja razlika v podstatih, potem se vpraša, kdo je to združil. Če bi bilo najvišje dobro od Boga različna podstat, potem bi Bog ne bil najvišje dobro. Dalje nobena stvar ne more biti popolnejša od svojega principa (namreč v kolikor je od njega, ker v

drugem oziru je lahko popolnejša, n. pr. sin učenejši od očeta), kar je torej prvi princip vseh stvari, mora biti po svojem bistvu popolnejše od vseh stvari. — Najvišje dobro je pa popolno blaženstvo, torej je pravo blaženstvo v Bogu, on je blaženstvo samo. Iz tega sledi: Ko ljudje dosežejo blaženstvo, postanejo prav srečni, blaženstvo je pa božanstvo samo, torej postanejo blaženi, ko dosežejo Boga. Kakor oni, ki dosežejo pravičnost, postanejo pravični, kateri dosežejo modrost, postanejo modri, tako oni, ki dosežejo Boga, postanejo bogovi. Po naravi je sicer samo eden Bog, po vdeležbi pa jih je lahko več. — Ta nekoliko čuden stavek nas ne opravičuje, da bi Bočtija proglasili paganom, zakaj isto misel ima tudi sv. Avguštin (De civitate Dei I. IX. c. 23), ki navaja slične vzglede tudi iz sv. pisma.

Ker pa blaženstvo obsega veliko dobrin, se vpraša, ali se vse to naj smatra kot deli blaženstva, ali pa je marveč blaženstvo vrhunec in cilj, na kateri merijo vse one posamezne reči.

Niso smatrati kot udje ali deli blaženstva, ampak vse, kar se poželj, se poželj le zavoljo dobrosti. Kar ni v resnici in tudi ne navidezno dobro, se sploh ne poželj. Nanaša se pa vse na blaženstvo in tako je blaženstvo in dobro isto. Rečeno je pa, da je Bog po svojem bistvu blaženstvo, torej je tudi dobro.

Ko je tako filozofija pokazala, da je pravo in najvišje blaženstvo v božanski podstati, opominja v pesmici (metrum X.) ljudi, naj teže po tem blaženstvu, kjer ni nikakšne teme, kjer je vir pravega miru. Semkaj pridite vsi, katere v nečastne verige veže pozemeljsko poženje¹. Tu vam bo mir od vašega truda, tu ljubka loka, neprestano mirna, to edino zavetišče, odprto nesrečnežem.

(Prosa XI.) Pravo dobro more biti le eno, če se odstrani enojnost, neha biti pravo dobro. Vse druge reči so dobre le po udeležbi. — To je popolnoma Platonova misel. — Razne reči, po katerih mnogi teže, niso pravo dobro, ker se med seboj razločujejo, drugo drugemu manjka in zato nobena ni absolutno dobro. Po tem, da je stvar ena, je dobra in popolna.

Karkoli je, ostane tako dolgo v svojem bitku, dokler je eno, kadar pa neha biti eno, razpade in pogine. Žival tako dolgo ostane žival, dokler je življenjski princip (duša) strnjen s telesom v enoto; dokler so udje združeni, je eno telo, če se ločijo, nehajo biti, kar so bili. Dokler ne pritiska zunanji vzrok, nobena stvar sama po sebi ne teži po propasti. Vsaka žival se hoče vzdržati, pogina pa se boji.

¹ Misel Aristotelova, ki v 7. knj. Etike ravno iz tega dokazuje, da naslada ne more biti najvišje dobro, ker preči modrost, in kolikor močnejša je, toliko bolj temni žlahtnejši del v človeku, razum, kakor se to kaže zlasti v meseni nasladi.

Tudi rastline rastejo na primernih krajih, da prehitro ne vsahnejo. Ene rastejo na polju, druge na planinah, v močvirju ali na pečevju. Vsaki rastlini daje narava, kar ji prija, in stori, da ne pogine, dokler sploh more obstati. Že organska sestava rastlin je tako prirojena, da jih štiti pred poginom; zunaj imajo skorjo, znotraj pa mehek mozeg. Množenje semenja gre za tem, da se ohranijo vrste. Celo nežive stvari težé po tem, kar prija njih naravi. Kar je kateremu bitju prikladno, to ga tudi ohranja, kar mu je nasprotno, ga ukončava. Ohranitev samega sebe ne izhaja iz premišljenih nagibov volje, ampak iz naravnega nagona: nevedoma prebavljamo, dišemo itd. Volja namreč lahko tudi nasprotno ukrene; če silijo zunanji vzroki, volja izbere smrt, katere se narava boji, nasprotno pa to, kar služi izključno za ohranitev, kakor n. pr. rojenje, po katerem narava siloma teži, volja lahko prepreči. Ljubezen torej do samoohranitve temelji v naravnem nagonu. Previdnost je vsadila vstvarjenim rečem temeljni zakon, da naravoma hočejo ostati, dokler sploh morejo. Nedvomno je torej, da naravoma hočejo vse stvari trajno ostati in se izogniti poginu. Kar pa se hoče ohraniti, hoče tudi eno ostati, ker brez enote ne more nič obstati. Eno je pa istovetno z dobrim. Po čemur vse stvari težijo, je dobro. Ali torej vse stvari merijo na nič, so brez vsakega smotra in vodstva, ali pa je nekaj, k čemur vse hiti, tedaj je pa to najvišje dobro. Kateri je torej smoter vsem stvarjem? To, po čemur vse teži, dobro vseh stvari.

Ta razprava o smotrenosti narave je utemeljitev npravnega zakona s pomočjo metafizike in je povzeta iz Aristotela, zlasti njegove II. knjige o duši.

Naslednja pesmica (metrum XI. jamsko-spondejski šesterici) nam podaja zopet pristno Platonove misli. Kdor skrbno išče resnice in se hoče varovati zmote, naj v svojo znotranjost obrne pogled. Kar zunaj zastoj išče, najde zaprto v svojih znotranjih zakladih. Ko je namreč telo prineslo (duši) pozabljivo in težko tvar, ni vendar izginila iz duše popolnoma luč (spoznanja). Znotraj še tiči seme resnice, ki ga pouk obudi, ker kako bi sicer na vprašanje mogli naravoma prav odgovarjati, če bi ne bilo globoko v duhu zasejane klice¹? Če ima Platonova muza prav, se tisti, ki se uči, le spominja.

Razlagavec v Migne-tovi izdaji (LXIII., 776) razlaga v našo dušo zasejano seme v kartezijanskem zmislu o vrojeni ideji božji. Boštij je pa vsekako mislil v platonski smeri, da ima duša iz predtelesnega življenja v sebi vse ideje, le da so vsled zveze s tavnim telesom pozabljene, a se s poukom zopet obnove, zatorej: *discere est reminisci* (učiti

¹ S tem ravno Platon v Menonu dokazuje svojo podmeno o vrojenih idejah.

se, se pravi, spominjati se). Zadnje vrstice vendar kažejo, da se ne vjema brezpogojno s Platonom.

(Prosa XII.) Filozofija sproži vprašanje o izviru zla. Boštiju ponovi že začetkoma stavljeno vprašanje, na kak način se namreč svet vlada. Boštij izjavi, da se glede na pozabljivost popolnoma strinja s Platonom. Filozofija mu pripomni, da bo na podlagi tega, kar je že doslej spoznal in pripustil, mogel odgovoriti tudi na to vprašanje. Poprej je že namreč pripoznal, da Bog vlada svet in sedaj zopet ponovi, da mu je to izven vsakega dvoma. Razlog, na katerega opira svoje prepričanje, je kratko ta-le: Svet sestoji iz toliko nasprotnih počel, da bi nikdar ne bil prišel do enotnosti, ko bi ne bilo nekoga, ki vse to druži in tako različna počela združena skupaj drži. Ne mogel bi nastati tako skladen in stalen red v naravi, tako urejeno gibanje in spreminjanje z ozirom na čas, kraj, učinke, razdaljo, kakovosti, če bi ne bilo nekoga, ki sam nepomičen ostane in ravna vse to. Kdo je že koli to, imenujejo ga vsi Boga. — Tudi ta dokaz se nahaja že pri Aristotelu, Platonu in Anaksagoru.

Na to ga filozofija pouči, da Bog po svoji dobroti upravlja svet. V blaženstvu je zadostnost (*sufficientia*), Bog pa je blaženstvo, torej v upravljanju sveta ne potrebuje nikakšne zunanje pomoči. On sam po sebi vse uravnava. Bog pa je sama dobrot, torej po dobroti vse vlada; ta dobrot je nekako krmilo, s katerim se drži in ohranjuje svetovni stroj (*et hic est veluti quidam clavus atque gubernaculum, quo mundana machina stabilis atque incorrupta servatur*).

Ker Bog vse po svoji dobroti uravnava in vse naravoma teži za dobrim, ni dvomiti, da se vse samovoljno, spontano ravna po migljajih vse upravljajočega razuma. Zatorej ničesar ni, kar bi se držalo svoje narave, pa bi nasprotovalo Bogu. In če bi tudi kaj hotelo nasprotovati, proti najmočnejšemu bi nič ne premoglo. Je torej najvišje dobro, ki vse krepko vlada in ljubko upravlja. — To je edino mesto v *Consol. Phil.*, ki se skoro dobesedno strinja s sv. pismom. (*Knj. Modrosti 8, 1.*)¹. Boštij pripomni, da ga posebno veseli, ne le da filozofija navaja te razloge, marveč da se poslužuje ravno teh besed.

Ker je Bog vsemogočen, ni ničesar, kar on ne bi mogel storiti. Ali torej Bog more storiti zlo? Nikakor ne. Zlo je torej nič (*negacija*), ker ga ne more storiti on, ki vse premore, le praznega nič ne more storiti. Bog je najvišje dobro, najvišje blaženstvo, vse teži po njem, vse je dobro po udeležbi, zlo pa nima stvarne in pozitivne narave, zlo je le odpad od dobrega in njega negacija.

¹ Sv. pismo (po vulgati): »Attingit ergo (modrost božja) a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.« Boštij pa: »Est igitur, inquit, summum bonum, quod regit cuncta fortiter, suaviterque disponit.«

V glikonijski trostopni pesmici (metrum XII.) filozofija blagruje človeka, ki more zreti vir vsega dobrega in se otresti okovov težke zemlje.

Felix, qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix, qui potuit gravis
Terrae solvere vincula.

Pripoveduje pričo o Orfeju, ki je s svojim petjem krotil živali. Po svoji ženi Euridiki, ki mu je bila umrla vsled kačjega pika, je tako močno žaloval, da je naposled ganil Plutona, da mu jo vrne iz podzemeljskega sveta, kamor je sam šel po njo. Toda pogoj je bil, da je prej ne sme pogledati, dokler ne prideta iz podzemeljskega sveta. A kdo more ljubezni narekovati postave! Sama sebi je ljubezen večja postava. Že blizu meje Orfej svojo Euridiko pogleda, pogubi, ubije — umrla mu je zopet. Slično se godi človeku, ki navzdol obrača svoje oči in pri tem izgubi ono, kar je najvišje.

F. K.

(Konec prihodnjič.)

Simbolika ali znamenstvo.

I. O simbolih sploh.

Simbol je grška beseda (συμβάλλω = zložiti, združiti) in pomeni znamko, po kateri se dá kaj spoznati ali na kaj sklepati. S posebnimi znamkami so se osvedočevali sodniki, stopivši v sodno hišo ali udeleženci ljudskih zborov, pred vsem pa prijatelji in gostoljubi med seboj.

Pri Feničanih je bilo v navadi, da so imele imenitnejše trgovske hiše po večjih kolonijskih mestih prijateljsko obitelj, ki je zastopala njihove pravice. Kot spoznatno znamenje jim je bila pretrta ploščica ali palčica, katere polovico si je shranjevala vsaka obitelj. Ako je torej ud katere teh družin iskal pri drugi varstva ali pomoči, pokazal je znamko, ki se je morala ujemati z drugo polovico. Imenovali so to znamko Chirs = odlomek ali Liah helicoth = ploščica prijateljstva¹. Istotako je bilo v navadi pri Grkih, da sta gostoljuba, ki sta se imela ločiti za daljši čas, razlomila prstan ali ploščico ali kakšno drugo krhko reč (tessara hospitalis = znamka gostoljubnosti) ter shranila vsak polovico. Ako sta se po dolgem času zopet sešla, sta spoznala nekdanje gostoljubje na tem, če sta se ujemali polovici. Ker pa je gostoljubno prijateljstvo prešlo tudi na potomce, je ista svedočba veljala

¹ Weiss, Weltg. I. 459.

tudi za potomce¹. Od tod torej pride, da ima beseda simbol pomen spoznatnega znamenja sploh.

Človek čuti od nekdanj v sebi neko teženje, da bi zvedel prihodnost, katero mu je Bog prikrikl in da bi razvozlat slutnje in vznemirjajoča čustva. Bil je prepričan, da mu Bog razodeva prihodnost in tudi svojo voljo, če ga zato prosi, in da so čudne naravne prikazni le skrivnostni pojavi božji. Pri Grkih n. pr. so šteli posebno štiri takšna znamenja: ptice (= *οἰωνοί*), glasove (= *ψήμια*), pripetljeje (= *σύνβρολα*), in daritvena znamenja (= *θυσίαι*)². Iz letanja in frfotanja ptic, iz šumenja listja, žuborenja vode, iz jeka itd., iz groma, bliska in iz drobovine daritvenih živali so skušali spoznati prihodnost in voljo božjo. Bili so mnenja, da tudi človeško srce razodeva prihodnost, kadar je razgreto po navdušenju, ker takrat človek govori po božjem navdihu. Kjerkoli so se takšna znamenja pogosto javljala, tam so stavili templje ali svetišča, tja so se zatekali v stiskah in težavah, da bi zvedeli po navdihnjenih osebah prihodnost ali usodo in odtod pomen nekdanjih orakulov ali preročišč. Vsa ta znamenja nosijo skupno ime simbol (= *signa portenta* =) proroška znamenja.

Bog je dal človeku dar jezika, da izraža svoje misli. Besede pa podajajo le pojme, kateri sicer delujejo na razum, ne pa tudi na domišljijo in na srce. Predstava, katero vežemo s kakšno besedo n. pr. »drevo«, ni določena in gotova, ker si domišljija lahko različno predstavlja drevo. Ravno tako je tudi čustvo, katero izražamo n. pr. z besedo »žalost«, po velikosti kakor tudi po kakovosti nejasna, ker se nahajajo različne stopnje in razne vrste žalosti. Kjer je torej treba v domišljiji določene predstave in v srcu jasnega čustva, tam se predoci pojem ali splošna misel s podobo ali s čutnim znakom. Ako hočemo n. pr. podati stopnjo in kakovost »srčnosti«, rečemo: vojskoval se je kakor lev. Če si hočemo živo predociti pojem »smrti«, utelesimo si ga v podobi okostjaka s koso itd. Način, po katerem se pojem ali splošna misel predocuje v podobi ali s čutnim znakom, imenujemo alegorični simbol.

Človeški duh nikdar ne miruje in skuša se vspeti v prostore nadčutnosti in neskončnosti. Karkoli tukaj zasledi, tudi najmanjše zrno resnice, ki ga najde po trudapolnem naporu, si hoče ohraniti s tem, da si jo predoci ali utelesi v podobi ali čutnem znaku. Kaj so n. pr. maliki in verske bajke, če ne senca božjega bistva in božjih lastnosti? Misterije ali verske skrivnosti, ki se skoraj pri vseh narodih nahajajo, niso drugo, kakor predocenje višjih resnic. Tako so n. pr. slavni elevziški misteriji le izraz »nesmrtnosti«, da prestopi človek skozi

¹ Συμπόσιον c. XVI. Razlaga K. Steinhart str. 356. — ² Weiss, II. 33.

vrata smrti v novo življenje. Takšni čutni znaki in podobe torej, po katerih se nadnaravni pojmi predočujejo, se zovejo verski simboli.

Slednjič še rabi bogoslovje besedo simbol, da ž njo označuje natančno določen vzorec (veroizpoved), po katerem se udje iste cerkve spoznajo, po katerem tvorijo eno cerkveno občino ter se od vseh udov drugih cerkvenih občin razločujejo. Takšne veroizpovedi so n. pr. apostolska ali tridentinska. Te veroizpovedi imenuje bogoslovska veda simbole = (teologični simboli).

Tudi domišljija stvarja v sanjah nekako simbole, ko daje mislim in čustvom čutno podobo.

Ko smo razložili glavne pomene besede »simbol«, hočemo si ogledati, na kakšni podlagi so se razvijali simboli.

Da si človek stavi simbole, to terja njegova lastna narava, ki je spoj duha in telesnosti. Človeški duh se javlja po telesu, in telo je nekako podoba duha in zato skuša vse duševno, kar misli, čuti in hoče, v primerni čutni reči ali podobi vtelesiti in ohraniti za se in za druge. To nam spričujejo vere starega veka, ki imajo vseskozi simbolični značaj.

Ker je bil človek po grehu od Boga ločen in ni sprejemal nadnaravnega razodetja, zato je bil v svojem dušnem izobraževanju popolnoma navezan na samega sebe in skušal je vsako višje spoznanje o Bogu, kakor tudi o razmerju, v katerem se nahaja do Boga, kakor daleč se je isto dalo spoznati, v primerni čutni reči ali podobi predočiti in ohraniti, to je, simbolizirati. Po vsej pravici se lahko trdi, da ima simbol svoj temeljni razlog v verskem svetovnem naziranju. Verska zavest namreč ne more biti le notranja, v mislih, željah in čustvih, ampak se mora tudi po zunanje kazati v zunanjem češčenju božjem, ki je le čutni znak in podoba notranjega. Zunanje češčenje ali bogočastje pa se razodeva na čutni način v besedah, dejanjih in v upodabljanju (slikarstvu in kiparstvu). Zato ni bilo vere brez zunanjega božjega češčenja.

Poglejmo si le stare orientalske narode in njihovo versko naziranje. Bog in svet sta jim bila eno in isto bitje. Svet je v svojih stvareh vidni pojav in dovršeno upodobljenje božje. Vsaka stvar je nekako poživljena z božjim duhom, je čutni izraz posebne misli. Tako jim je bil vidni svet velika knjiga, v kateri so bile zapisane božje misli ne s črkami, ampak s stvarmi. To velja o Egipčanih¹, o Babiloncih in Asircih², kakor tudi o Kušitih in Feničanih³. Še bolj je umevno, da so si Izraelci versko naziranje na čutni način predočevali. Po nad-

¹ Weber, Občna zgodovina I. 146. — ² Weiss, Obč. zgod. I. 298, 372.

³ Weiss, I. 308, 461.

naravnem božjem razodetju so jasno spoznali, da je Bog vstvaril nebo in zemljo in vse, kar je, in da tudi vse ohranjuje in vlada. Vse stvarstvo jim je bilo čudapolno razodetje božjih lastnosti, posebno modrosti, vsemogočnosti in ljubezni.

Ker so torej orientalski narodi smatrali vidni svet za knjigo božjo v podobah, po katerih Bog k njim vidno in slišno govori, zato so tudi skušali svoja čustva do Boga izraževati na čuten in viden način, v besedah, znamenjih, dejanjih in podobah. Tako sedaj lahko rečemo, da je simbol v najdaljšem pomenu, vse, karkoli so ljudje kedaj rabili, da bi svoj verski čut in svojo versko zavest izraževali, bodisi beseda ali znamenje, dejanje ali podoba. Saj se v bogočastju v resnici čutno nanaša na duševno in duševno je vsebina čutnega.

Ker pa vsako bogočastje izraža verske misli in torej ni samo kaj zunanjega, ampak je v določenem razmerju z notranjim in duševnim, zato je bogočastje vseh ver simbolično in simbol je bistveni znak vsakega bogočastja.

V tem širjem pomenu simbola so tudi umetnine simbolične, kajti tudi pri teh je zunanje in čutno izraz notranjega in dušnega, ker zunanost t. j. podoba nikdar popolno ne izraža duševnega in nadčutnega.

Toliko torej o simbolu v širjem pomenu.

Simbol v ožjem pomenu je vsaka čutna reč, ki ima svoje bitje in svoj naravni pomen, ki pa se zaradi svoje kakovosti ali svojih lastnosti rabi tudi zato, da se po njej označujejo božje in človeške razmere, verskonravno stanje, misli in ideje. Čutna reč, bodisi beseda ali znamenje, bodisi rudnina, rastlina ali žival, bodisi dejanje ali podoba je le takrat simbol v ožjem pomenu, če ima razen naravnega pomena še tudi kak odnos do nadčutnega, do duševnega. Ta ozirnost čutne reči na predstave, ideje in npravne razmere pa ne sme biti samovoljna ali kakšnakoli, ampak mora biti osnovana na podobnostih in sorodnostih, katere ima zaznamenjajoča čutna reč z zaznamovano nadčutno. Vsak simbol je nekaka uganka, ker čutna reč po svoji zunanosti ne naznanja neposredno nadčutne, ampak se mora ista še le uganiti. Zato je simbol toliko boljši, kolikor večja je sorodnost med čutnim in nadčutnim, kolikor lažje in jasnejše se da spoznati višji pomen.

Poglejmo si sedaj razne čutne reči, ki morejo biti simbol. Tako lahko postanejo razne besede simbol, ako jim pridenemo poleg naravnega pomena, katerega že imajo, še višji pomen. Ako rabimo n. pr. besedi »luč« in »tema« za dušno stanje človekovo, imata že simboličen pomen. Ali vzamimo kakšno reč, n. pr. »križ«. Križ pomeni v zgodovinskem pomenu smrtno orodje za hudodelnike, če ga pa rabimo

kot znamenje krščanstva, je simbol. Isto velja o rudninah, rastlinah in živalih. Če izražamo n. pr. z zlatom ljubezen, z vinsko trto Kristus, z volkom zapeljivca, so to simboli. Ravno tako je z dejanjem. Če ima dejanje razun naravnega še kak drug višji pomen ali če zaznamuje višje stanje, potem je simbolično. Ko nesejo novoizvoljenega papeža na dan kronanja v cerkev, sežge obredar tri kosmiče prediva. Ker hoče s tem novoizvoljenemu predočiti minljivost svetne slave in časti, je dejanje simbolično.

Slednjič so še tudi podobe simbolične. Ako namreč podoba zaznamuje razun svoje čutne vsebine ali naravnega pomena še kaj nadčutnega, višjega, je simbolična. Takšnih podob imamo v velikem številu v katakombah. Tako pomeni n. pr. ladja s sv. Petrom cerkev; tako so Daniel med levi, Jona, ko ga izbruha riba, trije mladeniči v ognjeni peči, pav itd., simboli za krščansko vero v vstajenje od mrtvih.

Ljudje so torej že od nekaj rabili simbole, da bi si pojme, predstave in nadčutne reči jasnejše in bolj živo predočevali, ker se dá človek najlažje po čutni nazornosti dovesti do duševnega, do nadčutnih reči. Zato nahajamo tudi v vsakem jeziku besede, ki v svojem prvotnem pomenu označujejo čutno dejanje ali reč, ki pa se rabijo za nečutno n. pr. izdihniti, toliko kakor umreti; prevdarjati, pretveza itd. Besede in izrazi te vrste so tudi simbolični.

Iz tega sledi, da je simbol v ožjem in pravem pomenu vsaka čutna reč, ki dobiva zaradi podobnosti in sorodnosti razun naravnega in pojmovnega pomena še drug višji in nadčuten pomen¹.

Ker ima vsaka simbolična reč dvojni pomen in sicer naraven, katerega na prvi pogled ali po nazornosti spoznamo in umeten ali znanstven pomen, ki se mora naslanjati na nekakšno podobnost in sorodnost s čutno rečjo, in se da le uganiti, se ne smemo čuditi, če se ena in ista reč mnogokrat rabi v nasprotnem simboličnem pomenu.

Čutna reč se namreč more ogledovati po različnih lastnostih in se nanašati na razne duševne reči. Tako je n. pr. lev lahko simbol Kristusov in satanov. Ako se lev vzame po svoji moči v pošte, po kateri mu pripada kraljevska čast, namreč vladarstvo in sodništvo nad vsemi živalmi, je podoba Kristusova, ako pa se upošteva njegova krutost, ošabnost in požrešnost, je simbol hudega duha, kakor sv. pismo v istem smislu govori, ko pravi o Kristusu: »vicit leo de tribu Iuda« (Sk. r. 5, 5) in o satanu: »leo rugiens quaerens, quem devoret« (I. Petr. 5, 5) in sv. Avguštin v serm. 174: »Quis non incurreret in dentes leonis, nisi vicisset leo de tribu Iuda.« Zato se lahko pripeti, da

¹ Dursch. Simbolik I, 3.

na prvi pogled nastane dvom, v katerem pomenu naj simbol razumevamo, ali v dobrem ali v slabem.

Posebna vrsta simbolov so tipi.

Tip (od τύπω biti, tolči, τύπος tolk, udarec) pomeni v prvotnem pomenu to, kar se po udarcih napravi, namreč vtis, vtišljena ali tudi pridvižna podoba, kalup ali lik, predpodoba.

V tem zadnjem pomenu razumeva sv. Pavel celi stari zakon. Ko n. pr. govori v prvem listu do Korinčanov o potovanju Izraelcev skozi puščavo in našteva razne čudeže, s katerimi je Bog ljudstvo oblagodaryl, pridene besede: To pa se je nam v predpodobo zgodilo = τὰτα δὲ τύπου ἡμῶν ἐγενήθησαν. (I. Kor. X. 1—6). Ravno tako pravi v listu do Hebrejcev, da je postava (stare zaveze) imela le senco prihodnjih dobrot (novega zakona), ne pa dejstveno vprizorjenje reči. (I. Hebr. X. I.) Sploh so osebe, dogodki, reči in dobrote v stari zavezi predpodobe ali tipi Kristusa samega, kakor tudi dogodkov, reči in dobrot, ki so zvezane z njegovim življenjem, kakor to sv. Pavel izražuje v listu do Rimljanov rekoč: »Smoter postave je Kristus«. (Rim. 10, 4.) Na te predpodobe opozarjajo evangelisti z besedami: »Da se dopolni« (Mat. 2, 15.) ali »takrat se je dopolnilo« (Mat. 2, 17).

Tudi tipi so simboli, ker imajo isti smoter, da namreč po čutni reči predočujejo nadčutno, razločujejo pa se od simbolov v tem, da se simboli odnašajo na sedanjost, tipi v ožjem pomenu pa na prihodnost. Tipi so torej preroški simboli, katerih pomen se še ima le izvršiti, medtem ko se simboli ozirajo na sedanjost, na izvršitev tega, kar je obljubljeno. Velikonočno jagnje ni bilo le hvaležni spomin na rešitev iz egiptovske sužnosti, ampak ob enem simbol Jezusove krvave daritve. Abraham, ki daruje svojega sina, je predpodoba nebeškega Očeta, ki dá svojega Sina za odrešenje sveta. Darovanje sina Izaka pa ni le skušnja v veri, ampak simbol prihodnje daritve Sina božjega. Daritev Melkizedekova ni le zahvalna daritev za dobljeno Abrahamovo zmago po duhovniku Najvišjega, ampak simbol sv. maše. Dejstva so torej za sebe in imajo svoj lastni pomen in v tem, da se še jim pridene višji pomen, postanejo simboli ali, kar je tukaj isto, tipi.

Simboli in tipi se dajo združiti in zopet ločiti v tem da imenujemo prve ikonografične ali slikopisne, zadnje pa historične simbole¹, tako ima torej stara zaveza simbole, ki so historični in ne ikonografični.

Simbolični značaj imajo tudi metafora ali prenos in alegorija, parabola, basen in bajka.

¹ Didron hist. de Dieu str. 249, opaz. 2. Dursch, str. 6.

Metafora (μεταφορά, translatio, prenos) je v tem, da se namesto pravega pojma postavi podoba. Vendar pa se dá po zvezi pravi pomen jasno spoznati, če tudi ni izrečno povedan. Sv. Avguštín jo opiše takole: *Metaphora est de re propria ad rem non propriam verbi alicuius usurpata translatio.* (De mend. c. 10). Takšne metafore nam podaja sv. pismo n. pr.: »Jaz sem vinska trta, vi ste mladike« (Jan. 15, 5), »Jaz sem dobri pastir« (Jan. 10, 11), »Vrata peklena« (Mat. 16, 18). Drugi vzgledi: vsakemu veselju je primešan žolč, veličastvo Triglava itd.

Razširjena ali podaljšana metafora je alegorija. Alegorija (ἄλλος, ἀγορεύω kaj drugega povedati, kakor podoba kaže, ἄλλο μὲν ἀγορεύει, ἄλλο δὲ νοεῖ) pomeni v širjem pomenu namerjeno naznačenje kakšne reči po drugi njej podobni; v ožjem pomenu pa je upodobljenje cele misli.

Metafora upodablja posamezen pojem, medtem ko nam alegorija predočuje splošno misel v čutni podobi, tako da se lahko reče, da je metafora le posamezen pojem alegorije, alegorija pa podaljšana metafora. Alegorija se lahko rabi kakor v govorništvu in v pesništvu, tako posebno v upodabljajočih umetnostih, kar je zavisno od tega, ali se alegorična predstava vrši v besedah ali v podobah. Tako je n. pr. znana Horačeva oda Carm. 1, 14, kjer primerja državo, v kateri divja meščanska vojska, z ladjo na razburkanem morju. Lepa alegorija je Goethejeva pesem: *Röslein auf der Haide*. V sv. pismu je krasna alegorija »visoka pesem« ali psalm 79., ki pripoveduje, kako Bog vinsko trto iz Egipta v Palestino presadi, kar pomeni izraelsko ljudstvo.

Vzglede za upodabljajoče umetnosti imamo n. pr. upodabljanje sreče v krasni ženi, ki stoji na tekoči krogli, ali smrti v geniju, ki plamenico ugašuje.

Parabola (παράβλῳ drugo poleg drugega vreči ali djati, primerjati; παραβολή primerjatev, prilika) je resnična, verjetna ali vsaj mogoča pripoved, v kateri se kakšna misel, resnica ali nauk predočuje.

Parabola je pripoved, ki se ne sme razumevati v besednem pomenu, ampak v višjem, duševnem pomenu. Dejanje ali dejstvo je nazorno in čutno, in ima tudi za se smisel in pomen, vendar pa se ima po njej uprizoriti višja resnica in zato ima simboličen značaj. Sveto pismo nove zaveze nam navaja prekrasne prilike n. pr. o zgubljenem sinu, o deseterih devicah, o usmiljenem Samarijanu, o delavcih v vinogradu itd. Vse te pripovedi imajo sicer naraven pomen, a vendar nam hoče v njih predočiti božji Zveličar le najvišje resnice.

Basen (ἀπόλογος) je pripoved, ki jemlje svojo snov iz narave in živalstva. Basen pojasnjuje kakšno splošno resnico na posebnem dogodku, v katerem so delujoče osebe brezumna bitja. Tudi basen ima

simboličen pomen, ker drugo namerava kakor pové. Pripoved je le oblika, v katero je ogrnjena višja resnica.

Še ena vrsta simbolov bi se dala navesti, ki se zvrši s tem, da dobi kakšna simbolična podoba po kraju, kjer in po času, kadar se nam predočuje, nov simboličen pomen in to se zgodi po dovršenih tipih stare zaveze. Ako se nam predstavljajo v krščanski dobi tipi stare zaveze, se nam s tem hoče pokazati, da so se izpolnili preroški simboli in da so se uresničile predpodebe. Vendar stopimo v katakombe! Tam najdemo podobe o Jonu, o treh mladeničih v ognjeni peči, o Eliju v ognjenem vozu itd. Zakaj so bile ravno te podobe posebno priljubljene v katakombah? Prvi kristjani se v teh upodobkih niso toliko ozirali na dopolnitve stare zaveze, ko na samega sebe. Časi, ko so se kristjani zbirali v podzemeljskih prostorih k službi božji, bili so strašni časi preganjanja, v katerih so potrebovali tolažbe in krepčila. Zgodba Jonova jim ni le svedočila resnice, da je Kristus vstal od mrtvih, ampak jim je oživljala upanje, da bodo tudi oni skozi valove preganjanja in mučitve dospeli do častitljivega vstajenja. Isto velja o zgodbi Elijevi. Kaj radi so upodabljali nad grobovi mučnikov tri mladeniče v ognjeni peči in Daniela v levnjaku; to pa zaradi tega, ker so te podobe imele razun tipičnega še za nje preimenitni imbolični pomen, da se ni bati tistih, ki umoré telo, duši pa ne morejo škodovati, ampak, če bo tudi ugonobljeno telo, bo duša toliko bolj poveljučana, ker bodo tisti, ki zaradi pravice preganjanje trpé, sprejeli obilno plačilo v nebesih¹.

Še drugo vrsto slik imamo, katere so dobile po času in kraju, kadar in kjer so bile izvršene, simboličen pomen in to so Rafaelove slike v vatikanskih štancah. Dogodki, ki se tamkaj predočujejo v slikah, so vzeti iz že davno minulih časov, a vendar nam predstavljajo dogodke takratne sedanjosti. Papež Julij II. je zedinil Benečane, Švicarje in Ferdinanda Katoliškega v »sveto ligo«, da bi izgnal Francoze iz Italije, in Rafael je moral v stanci »Heliodor« napraviti slike, ki so merile na izgnanje Francozov. Prva slika predočuje Heliodorja, ki je imel na povelje sirskega kralja Selevka IV. s silo vzeti tempeljski zaklad, a bil je na prošnjo velikega duhovnika Onija in molečega ljudstva na čudežni način od Boga odvrnjen, da ni mogel ropa izvršiti. Druga slika kaže hunskega kralja Atila, ki je pridrvil do Mantove in kateremu je prišel nasproti papež Leo I. ter ga odvrnil od nadaljnega prodiranja, kakor legenda pravi, s tem, da sta se prikazala sv. Peter in Pavel, preteča kralju s smrtjo. Leo X. naslednik Julijev je hotel v tej sliki predočiti oslobojenje Italije francoske nasilnosti po bitki pri

¹ Dursch, Simbolik I. (1—8).

Novari leta 1513¹. Tretja slika kaže čudež v Bolzani. Leta 1263 je neki duhovnik, ki je dvomil o izpremenjenju kruha in vina v telo in kri Kristusovo, maševal v cerkvi sv. Kristine v Bolzani. Med sv. mašo ga je Bog sam na čudoviti način podučil o istinitosti izpremenjenja s tem, da mu je dal gledati v sv. hostiji krvave poteze. To dogodbo je dal papež Julij II. slikati, da bi svedočila njegovo živo vero v izpremenenje in bi napovedovala zmago nad dvomi in krivimi nauki o sv. Rešnjem Telesu šestnajstega stoletja. (Burghart, Cicerone.)

Podali smo v kratkih potezah pomen, podlago in razvitek simbolov. Ako govorimo o simbolih, moramo tudi govoriti o oni vedi, ki nam podaja nauk o simbolih, to je, o simboliki.

Kaj je simbolika?

Simbolika je sestaven opis simbolov. Kakor razločujemo več vrst simbolov, moremo tudi razločevati več vrst simbolik in sicer versko, poučno in teologično simboliko.

Verska simbolika govori o verskih simbolih, po katerih se verske ideje predočujejo čutno, t. j. o bogočastju in o nauku. Poučna simbolika nam podaja nauk o alegoričnih simbolih, v katerih se čutno predstavljajo višje misli in nauki. Teologična simbolika pa govori o veroizpovedih in o veroizpovednih spisih in je obenem teologična veda, ki znanstveno razpravlja o dogmatično nasprotnih naukih med katoličani in med reformiranimi cerkvami na podlagi veroizpovednih spisov.

Naš namen je, podati v kratkih potezah simboliko prve vrste ali versko simboliko in sicer simboliko krščanske vere. Ker pa je krščanska vera v tesni zgodovinski in notranji duhovni zvezi z vero stare zaveze, bo potrebno pred vsem predočiti simboliko stare zaveze.

Kakor smo se že zgoraj prepričali, imajo simboli za podlago versko naziranje. Verske ideje pa se ne izražujejo samo po bogočastnih rečeh in dejanjih, ampak tudi po besedi ali nauku, ki se pojasnjuje v simbolični govorici. Zato se mora verska simbolika pečati 1. z bogočastnimi rečmi in dejanji ali z bogočastjem sploh in 2. z naukom. Krščanska simbolika se potem takem deli v simboliko krščanskega bogočastja in v simboliko krščanskega nauka.

Preden začnemo razpravljati o krščanski simboliki, moramo razložiti simboliko stare zaveze zaradi medsebojne zveze obeh zakonov. Ne smemo pa pri tem pozabiti prvič, da je stara zaveza razodeta vera z lastnim bogočastjem in naukom, ki tvori nekako organično celoto in se od vseh drugih ver razločuje, in drugič, da je pa tudi obenem priprava na novo zavezo in kot taka je nepopolna in relativna.

¹ Kuhn, Roma 271.

Kot samostalna vera morala je, kakor vsaka vera sploh, svoje verske ideje in čustva izražati na čutni način v ikonografičnih simbolih z besedami, z bogočastnimi rečmi in dejanji; ima torej svojo lastno simboliko. Stara zaveza kot priprava na novo zavezo ima pa tipični značaj in njeni simboli so zgodovinski ali preroški. Stara zaveza je le senca prihodnjih dobrot (Hebr. 10, 1) in Kristus je prišel na svet, da bi namesto sence postavil pravo podobo, da bi izpolnil predpodebe in obljube. »Ne mislite, da sem prišel odstranjevat postavo in preroke. Nisem prišel odstranjevat, ampak dopolnjevat.« (Mat. 5, 17).

V simboliki stare zaveze moramo torej govoriti o ikonografičnih in historičnih simbolih ali o ikonografičnem in historičnem pomenu bogočastja in nauka.

Bogočastje se vrši po duhovnikih, ki ob določenih časih opravljajo daritve. Simbolika stare zaveze bo torej obsegala duhovnike, daritve in svete čase v dvojnem simboličnem pomenu. *J. Kavčič.*

(Dalje prihodnjič.)

II.

Praktično bogoslovje.

A. Pastirstvo.

Štrta lavantinska sinoda o alkoholizmu. Že 3. lavantinska sinoda l. 1900 se v pogl. 35. peča z alkoholnim vprašanjem; ker je pa stvar sila važna in je škoda, ki jo povzročuje alkoholizem v moderni družbi v telesnem in dušnem oziru, neizmerna, se je tudi v 4. sinodi l. 1903 odkazala temu predmetu posebna konstitucija¹. Ker je stvar zelo resna in aktualna, povzamemo iz nje glavne misli ter jih nekoliko razpletemo in opozorimo na živo potrebo, da že enkrat stopimo tudi k dejanju.

Med vzroki telesne in dušne bede je poglaviten: uživanje alkohola, ki je po soglasnem spričevanju strokovnjakov pravi strup. Ta strup srkajo ljudje v sebe v pijači iz sadja, kjer ga je 3–7 %, v vinu, ki ima 6–12 % alkohola, v pivu, ki ga ima 2–6 %, najhujše pa v žganju, kjer ga je 30–60 %, in v rumu s 70 % alkohola. O škodljivosti alkohola pravi dunajski profesor dr. Nothnagel: »Es lässt sich nicht leugnen, dass der Alkohol zuweilen ein angenehmes Genussmittel ist, aber ein Gift ist er unter allen Umständen, und vollkommen

¹ Eccl. Lavantinae Synodus dioeclesana. Marburgi, 1904. Pg. 263–273.

recht haben jene, die da sagen, dass der Mensch den Alkohol nicht brauche; denn wir sehen ja die ganze Tierwelt um uns herum ohne Alkohol leben, nur der Mensch hat das Vorrecht, das Alkoholgift zu genießen. Alkohol regt eine Weile an, später aber macht sich die Abspannung umso mehr fühlbar, was man bei energischer geistiger Tätigkeit besonders beobachten wird; umso mehr, wenn man den Alkohol des Morgens genießt. Der sogenannte Frühschoppen ist eine gefährliche Einrichtung« (pg. 265).

Na organizem človeški vpliva alkohol zelo pogubno, slabi živčevje, povzroča bolezni v želodcu, na jetrih, v pljučih, na srcu, v možganih in na koži. Uživanje alkoholnih pijač je po izjavi berolinskega profesorja dr. Baera poglavitni vzrok, da se dandanes strahotno množijo dušne bolezni, in slavni Gladstone je l. 1880 rekel, da alkohol tirja več žrtev kakor zgodovinske katastrofe: lakota, kuga in vojna. Statistika potrjuje to z nedvornimi podatki. V Rusiji n. pr. je od leta 1862—1867 umrlo do 35.000 ljudi na deliriju potatorum, na Nemškem pa je l. 1885 bilo 12.000 takih bolnikov.

Kakor za telo je alkoholizem prava kuga tudi za nrvnost; vir je skoraj vseh hudobij, ker telesno in duševno spridi človeka. Kakor kaže švicarska statistika, je od 100 ubojev 63 pripisati alkoholu; od 100 nesramnih pregreškov jih 77 zakrivi alkohol; od 100 požigov jih odpade na alkohol 57; med 100 slučaji je 54krat kriv alkohol, da se razdere domači mir; od 100 norcev jih je 30 žrtev alkohola, od 100 slaboumnih otrok jih ima 50 očeta pijanca¹; prekletstvo pijančevanja sega celo do 3. in 4. roda. — Sploh statistika kaže, da se okoli 70% zločinstev stori pod vplivom alkohola. Statistika nam kaže tudi to, da se največ hudobije zgodi ravno tiste dni, ko se povžije največ opojnih pijač. Od torka do sobote je število zločinstev dokaj nizko, v soboto, ko se dobiva plača in potem v krčmi veselo popiva, nagloma poraste, in v nedeljo doseže višek. Ob nedeljah, ko se največ popije, se zgodi 6—8krat toliko zločinstev, kakor n. pr. v petek. V pondeljek število nekoliko pade, a vendar še presega soboto².

Ko navede konstitucija več izrekov, kako sv. pismo obsoja pijančevanje, povdarja: »*quaesto alcoholica nostris diebus gravissimi est*

¹ »In Schmutz und Elend verkommen«, piše Aschaffenburg, »abgehärtet gegen das hässliche Schauspiel der Trunkenheit, gewöhnt an den brutalen Egoismus des Vaters, an widerliche Streitigkeiten und rohe Gewalttätigkeiten — was soll in einem solchen Kinde die Bildung sittlicher Vorstellungen ermöglichen? Die Gasse mit allen ihren Gefahren wird die zweite Heimat. Ein besonders günstiges Geschick ist es dann noch, wenn die Kinder nicht schon selbst in frühester Jugend die Bekanntschaft mit Alkohol machen.« Aschaffenburg, Das Verbrechen und seine Bekämpfung. Heidelberg 1903, pg. 56.

² L. c. pg. 58, 62.

momenti et quilibet bonus miles Christi nihil antiquius habere debet, quam ut isti perscrutandae operam suam det . . . » (pg. 267—268).

Da se temu zlu v okom pride, je treba *a)* pred vsem pouka, zakaj ljudje imajo o opojnih pijačah čisto krive nazore. V cerkvi in v šoli, pri javnih shodih, v časnikih in knjigah je treba ljudem razločno pokazati škodljivost alkoholnih pijač. V opombi na str. 268 so naštetna razna dela o tem vprašanju v nemškem in slovenskem jeziku. Pri krščanskem pouku v šoli naj opozarja katehet na razne vzglede v biblični zgodovini, ki kažejo, kakšne posledke ima pijančevanje. V pridigah se naj modro pa krepko svari pred pijančevanjem, in spovedniki naj ne bodo premehki nasproti pijancem iz navade. Tudi časniki naj pogosteje pišejo zoper pijančevanje. Slično bi naj tudi potovalni gospodarski učitelji od časa do časa govorili o tem predmetu. Zlasti pa bi se naj večkrat vršili protialkoholni shodi, katerih bi se naj vdeleževali razni uradniki, dušni pastirji, učitelji, poslanci, pisatelji in uredniki ter drugi vplivni možje.

b) Omejiti je treba priložnost k pijančevanju. Ljudski zastopniki bi morali skrbeti, da se omeji otvarjanje krčem, kakor je to že na Belgijskem. Vsporedno s številom krčem raste število ječ in blaznic. Istotako bi se naj omejilo točenje glede na čas, da se zvečer krčme pravočasno zatvorijo, o praznikih pa sploh ostanejo dopoldne zaprte. — Žalibog, da v marsikaterem oziru država sama demoralizuje ljudstvo, tako zlasti z neumljivo popustljivostjo pri točenju alkoholičnih pijač. Brezvestni krčmarji zlasti med službo božjo ob praznikih delajo dober dobiček, bele vrane so, ki bi med službo božjo zaprli gostilne. In proti temu je zastonj iskati pomoči pri javnih oblastvih. Da, znani so slučaji, da je duhovnik resno opominjal ljudstvo pred pijančevanjem, pa je bil zato v časnikih neusmiljeno raztrgan in povrh tožen in obsojen!

c) Zlasti pa se morajo spremeniti običaji, ali bolje razvade. Prav ta točka (str. 270) je najbolj pereča in zadeva z vso težo omikane sloje in zlasti še duhovščino. Vsled grdih navad mora dobiti malik alkohola svoj libamen ob vsaki priložnosti, žalostni in veseli, javni in zasebni, resni in zabavni. Pije se ob krstu in ob smrti, pri shodih cerkvenih, političnih ali poučnih, pri prihodu in slovesu znancev; sploh refrén vsega dejanja in nehanja je: Pije se!

Država in cerkev bi naj s svojimi sredstvi skušali omejiti pijančevanje. Državno zakonodajstvo naj bi na pijančevanje postavilo kazen, pijance stavilo pod kuratelo ter ustanovilo zdravilišča. Cerkev pa naj tudi vpliva s svojimi motivi na vernike ter jih odvrča od pijančevanja; med drugim se naj snujejo družbe treznosti, zlasti pa moramo duhovniki v tem oziru dajati ljudem dober vzgled.

Da, prav za katoliško duhovščino je vprašanje alkoholizma uprav vitalne važnosti, zakaj alkoholizem spodjeda samo korenino katoliškega duhovstva.

Pomanjkanje duhovščine pa slabi individui v duhovskem stanu so najhujša ovira cerkvi pri izvrševanju njenega poslanstva. Obojno je pa v najožji zvezi z alkoholizmom.

a) Alkohol jemlje že od materinih prs cerkvi služabnike¹, ker alkoholu vdani stariši rodijo večinoma slabo nadarjene, za resne študije nesposobne otroke, alkohol požira hiši imetje, da ne more poslati svojih sinov v šole, alkohol povzroča lahkoživnost in nevzdržnost, alkohol med dijaštvom je vzrok, da se toliko nadepolnih mladeničev izgubi. Alkoholizem privede navadno dijaka tudi v nečiste grehe in tako se mlad človek fizično in nravno spridi, za duhovski stan ni sposoben ali če tudi pride vanj, mu je le v sramoto in nadlogo. Tudi pri duhovnikih je daljni ali bližnji vzrok ruinae pitje, s tem se draži spolni nagon in če še pride slaba priložnost, je padeč skoro neizogiben. Bacchus in Venus pa povzročita psihopatične bolezni in odtod oni gorostasni prestopki, s katerimi se potem pečajo sodnije in pa škandalov željni časniki.

b) Ker alkoholizem zavzema vedno širje sloje, se bo s tem zmanjševalo tudi število za duhovski stan sposobnih kandidatov. In še na te, ki bodo stopili v duhovski stan, bo morala cerkev staviti le nizke znanstvene in npravne zahteve. Na nizkem umstvenem in npravnem nivó-u stoječa duhovščina pa izgubi vso avtoriteto in ne more biti »sol zemlje«, ne more blagodejno vplivati na ljudstvo in zatirati pregreh.

»Tempus ergo est, ut omni fervore incipiamus acre bellum contra alcoholum; permulti grato animo nobis benedicent veluti auctoribus magni beneficii« (str. 271). Vsak lahko v tem oziru nekaj stori, bodisi z besedo, s peresom ali vzgledom. K.

Attentatio abortus mediis adhibitis improportionatis nulloque effectu secuto estne casus reservatus? Vidua cum famulo rem turpem habens concepit. Famulus de hoc certior factus suadet, ut iterum perficiant copulam sicque conceptionem frustrent. Copula more solito peracta intentum effectum non habuit. Cum ex medicorum ac moralistarum iudicio copula tempore praegnationis generatim non sit nociva foetui², quaeritur an in dicto casu locum habeat reservatio

¹ Gl. Korrespondenzblatt 1905, št. 7, str. 29—31.

² Capellmann (Pastoralmedizin, 2. Aufl. 1877 pg. 102) piše o tem: »Im Allgemeinen muss man sagen, dass die copula nur dann im Stande wäre, indirect, durch Reizung und Hyperämie des Uterus, einen Abortus herbeizuführen, wenn sie entweder sehr häufig oder sehr ungestüm stattfände. Und selbst dann würde die

episcopalis? Insuper haud raro contingit, ut mulieres utique cum intentione depellendi fructum adhibeant media, quibus tamen magis ex superstitione et simplicitate talis vis attribuitur, dum revera natura sua ad dictum effectum nullam proportionem habeant, quaeritur, an sit casus reservatus, si adest quidem intentio procurandi abortum, media tamen sunt omnino improportionata et inefficacia?

Vprašanje je aktualne važnosti ondi, kjer je (kakor n. pr. v lavantinski škofiji reservat »etiam effectum non secuto«)¹. Ker so take postavbe »strictae interpretationis«, bi se dalo sklepati, da v navedenih slučajih ne nastopi reservat, ker abortus je le v nameri, dočim je uporaba sredstva k temu neprimerna, torej ni za pravo procuratio abortus. Müller pravi: »Peccatum, ut censeatur reservatum, debet esse mortale, externum, opere consummatum (nisi aliud constet ex declaratione expressa reservantis) et certum«². Kako more biti tam reservat, kjer sploh ni stvarine, t. j. sredstva, ki bi stvarno moglo povzročiti abortus?

Toda odločilen je tu dostavek »nisi aliud constet ex declaratione expressa...«. Ta razlaga pa je dovolj izražena z besedami »etiam effectum non secuto«. Ako se je splavljenje poskušalo, pa je namera-

Gefahr nur in den ersten Monaten der Schwangerschaft eine erheblichere sein. Bei sonst gesunden Gebärgorganen kann eine solche Hyperämie am leichtesten in den ersten Tagen nach der Conception eine Loslösung des Eies bewirken. Es kann wohl sein, dass in dieser Zeit der Schwangerschaft recht viele Eier und vielleicht durch die copula zu Grunde gehen; da der Abgang derselben hier meist leicht und oft ohne aussergewöhnliche Blutung erfolgt, so werden sie gewiss sehr oft nicht bemerkt. Gerade hier lässt sich aber auch die copula nicht verbieten, da um diese Zeit Niemand etwas von dem Eintritt der Schwangerschaft etwas weiss, wenigstens nichts sicheres. Je weiter von dem Tage der Conception, desto weniger ist bei gesunden Organen ein Abortus in Folge der copula zu befürchten.«

¹ Le tam, kjer ni tega dostavka, je resnično, kar piše Zupančič (Pastirstvo, str. 596): »Kaj pa da je treba, da se je splav res zgodil, kajti samo svetovanje, nameravanje, poskušanje ni pridržano.« Ako bi to bilo splošno resnično, bi dostavek »etiam effectum non secuto« sploh ne imel zmisla. Pripomniti je tudi, da je v konstituciji 2. lav. sinode l. 1896 izpuščeno »et sterilitatem«, kakor ima Zupančič (str. 596, op. I.), in kakor je izražen ta pridržaj v I. lav. sinodi (l. 1883, str. 60), kjer je dostavljeno tudi »et sterilitatem«. Sedaj je seveda veljaven pridržaj, kakor je določen v II. sinodi.

Nek pastoralist je svojim učencem razlagal, da če ženska iz praznoverja kaj takega počenja, ni reservat. Tudi to je vzeti cum grano salis. Če je res samo praznoverje — transeat, toda če dejanski pripisuje dotičnemu sredstvu abortivno moč in ima tudi to namero, je reservat. Pa kako težavno je nezdravniku (pogostoma še zdravniku) določiti, je-li to ali ono sredstvo res brez vsake škode in nevarnosti za foetus! Zatorej merilo rezervata ne more biti primernost ali neprimernost sredstva, marveč namera, ki se dejanski poskuša doseči.

² Theol. moral. III. § 143.

van učinek izostal, je pač uporabljeno sredstvo ostalo »inefficax, improporcionatum ad intentum finem«, pa vendar je reservat. Iz tega sledi, da se reservat ne ozira na to, je-li uporabljeno sredstvo primerno ali ne, ampak, je-li se dejanski poskusilo. Zadostuje torej namera, ki se dejanski poskuša doseči. Ako n. pr. zapeljivec da dekletu potionem abortivam z namenom, da odpravi sad, in ona vzame ne vedoč za ta namen, ima reservat pač on, ne pa ona, ker ni imela namere. Slično nima reservata žena, ki si kupi ali pripravi n. pr. potionem abortivam, pa jo zgriva in ne vzame, ampak vrže proč. Njen prvotni naklep je seveda bil grešen, a reservata ni, ker manjka opus externum, opere consummatum, deest attentatio¹.

Za solnograško nadškofijo je glede tega reservata določeno sledeče: »Reservatur proin haec procuratio si fit in proprio vel in alieno corpore; scilicet hunc in finem scienter adhibendo vel subministrando media, quae apta iudicantur, etiamsi effectum non sortiantur«².

»Hinc si mulier potionem abortivam praeparet, eo ipso quidem non attentat, at si potionem praeparatam sumat ad foetum eiiciendum (in nostro casu copulam ad hunc finem perficit), eo ipso attentat et casum incurrit, etiamsi nullus effectus sequatur«³; imo etiamsi revera non concepisset; quia equidem ex copula se concepisse putans, abortum attentavit.

Ideo etiam incurritur casus, dum medium, quo quis attentat, non est de se efficax sed in apprehensione attentantis tantum«⁴.

Dasi drugod (n. pr. v lavantinski škofiji) ta pridržaj ni tako natančno določen, je iz dostavka »etiam effectum non secuto« dovolj razvidno, da dejanska attentatio spada pod pridržaj. Če bi pa nastop reservata bil odvisen od primernosti ali neprimernosti porabljenih sredstev, bi v največ slučajih reservat s tem dostavkom bil iluzoričen.

P. K.

Pozor pred novo tiskovno postavo! Na razvoj grozne vojne v vzhodni Aziji vpliva med drugim prav uspešno to, da se je ena stranka pripravljala na krvavi ples že dolgo, prav skrbno, preračunjeno, vsestransko, druga pa je v trdnem zaupanju v svojo moč in v prepričanju, da ni hude nevarnosti, opustila to in ono, dokler je niso strašni dogodki nemilo razočarali.

¹ Dr. Andr. Gassner, Handbuch der Pastoral II, 713.

² Ver. Bl. 1854, pg. 177. Cit. Gassner, l. c. str. 708.

³ Gassner (str. 713) navaja to iz »Theologia Mechliensi«, ker je za Mecheln ta reservat tako-le določen: »Procuratio abortus (est) casus reservatus, si est abortus directe voluntarius, sive foetus sit animatus sive non; item eiusdem criminis attentatio, omnisque positiva cooperatio, etiamsi nullus effectus sequatur.« (L. c. pg. 708.) — ⁴ Gassner, o. c. 713.

Nekaj sličnega se pripravlja v naši že itak do zadnje gorske vasi razburkani Avstriji. V državni zbornici že leži zgotovljen načrt za novo tiskovno postavo, ki v kratkem stopi v veljavo, če kak izreden dogodek ne prereže niti parlamentarnega dela. In z novo tiskovno postavo bo nastal velikanski preobrat v našem tiskarstvu, začel se bo na trgih in ulicah, v prodajalnicah in zasebnih hišah, v mestih in na deželi titanski duševni boj, kakršnega še Avstrija ni videla.

Kaj prinese nova tiskovna postava? Njena najvažnejša določba bo ta, da bo kolportaza tiskovin prosta. Tiskovine se bodo smele prosto razširjati na javnih prostorih za denar in zastonj, le pred cerkvenimi vratni bo kolportaza prepovedana.

Časniki se bodo smeli prodajati in deliti po cestah, na trgih, po krčmah, kavarnah itd. Kdor jih bo hotel prodajati, treba mu bo samo naznaniti politični oblasti ime, stanovanje, starost, domovinsko pristojnost, pa bo dobil brezplačno legitimacijo. — Druge tiskovine (knjige, brošure itd.) pa bo smel po kolporterjih prodajati le tisti, ki ima obrtno koncesijo in sicer samo v političnem okraju svoje obrti in pa v sosednih okrajih. — Brezplačno pa bo smel vsakdo razširjati tiskovine na javnih prostorih. Tudi plakatiranje bo prosto.

Nevarnost.

Že doslej je slab tisek napravil neizmerno škode, z novo postavo se bodo pa odprle vse zavornice in kakor povodenj se bodo razlile neštevilne tiskovine čez dežel. To bodo kobilice našega veka! Spisi uprav bestialne vsebine se bodo požirali, nizkotne strasti se bodo dražile, zločini proslavljali, laži in klevete prodajale kot zlata resnica — duhovi se bodo razburili in napolnili s skepso še bolj kakor doslej; srca se bodo zastrupljala, zlasti mladina bo srkala strupeni med opolkilih in pikantnih spisov. Slab tisek bo zmagonosno delal za odpad od Boga in njegove cerkve, od nравnosti, reda in postave.

Kdo so naši sovražniki?

Nevarnost slabega tiska preti vsem avstrijskim narodom, a prav posebej še nam Slovencem. Sangvinična narava našega ljudstva pa tisočletno zgodovinsko ozračje, v katerem je živel naš narod, je povod, da je naše ljudstvo sploh lahkomišljeno, hlapčevsko proti tujcu, prepirljivo med seboj, lahkoverno, sv. Pavel bi rekel: circumfertur omni vento doctrinae. To je zlasti opaziti tam, kjer je v dotiki s tujstvom. To ljudstvo bodo skušali s tiskom premotiti:

a) Domači odpadniki, da mu zatro zadnjo iskrico krščanske zavesti in ga nравno poživinijo in potem izrabijo za svoje sebične namene. Imena njih glasil so nam le predobro znana...

b) Luteranski hujskači in krivi preroki za »proč od Rima!« Že sedaj njih drznost, lažnivost in hujskanje presega vse meje, kaj šele potem!

c) Socijalni demokratje, ki v izbiri sredstev niso prav nič izbirčni. Za njih hrbtom stoje bogati židovski kapitalisti in bodo vsled nove postave v milijonih tiskovin širili svoj evangelij.

d) Narodno-politični nasprotniki, ki hočejo naravnost ugonobiti naše ljudstvo v narodnem, gospodarskem in političnem oziru. V verskem oziru pa itak stoje v prvih treh kategorijah.

Kaj nam je storiti?

Nova postava bo dvorezen nož, tisku bo dala prostost in kdor se je bo poslužil, bo žel. In kdor bo imel v rokah tisek, imel bo v rokah ljudstvo in bodočnost. — Tisku, ki služi laži in hudobiji, treba nasproti postaviti tisek, ki služi resnici in pravici. Vsak pošten človek mora želeti, da naše ljudstvo ostane uravno in fizično čilo, da napreduje v pristni izobrazbi, da se politično in gospodarsko osamosvoji. To je pa mogoče le, če bo črpalo svojo moč iz neusahljivega vrelca večno mlade in žive krščanske vere. Toda, če ne bomo skrbeli za dober tisek, zastonj bomo zidali cerkve, — zlobni tisek nam jih bo izpraznil, zastonj ustanovljali samostane, — hudoben tisek jih bo zatrl kakor na Francoskem, zastonj bomo pridi-govali, poslušalci bodo vsled slabega štiva odvrnili ušesa od evange-lija Kristusovega, convertent autem ad fabulas, zastonj vse lepe bra-tovščine, — ostale bodo na papirju, slab tisek bo navrnil ljudi v družbe brez Boga.

Res je, katoliški cerkvi je zagotovljen obstoj do konca dni, a ne pri tem ali onem ljudstvu; res je tudi, da se moramo opirati na nad-naravna sredstva, a moramo se posluževati tudi naravnih sredstev, ki nam jih ponuja današnji čas.

Kolportaža za dober tisek.

Na Dunaju se je že ustanovilo društvo »Volksaufklärung« za raz-širjanje dobrega tiska in je potrjeno za vse avstrijske dežele. Pri nas Slovencih lahko izvršujejo to nalogo Mohorjeva družba in pa tiskovna društva. Pač pa bo dobro, da omenjeno dunajsko društvo osnuje svoje postojanke po naših mestih in trgih z nemškimi in mešanimi prebival-stvom. K temu je pa treba krepkega sodelovanja in podpore. Dušni pastirji, ako hočete, da vam volk ne raztrga ovac, na delo!

1. Glejte, da v svojih župnijah najdete primernih oseb za razpro-dajo tiskovin in za kolportažo. Za razprodajo so najbolj primerni trgovci in krčmarji. Imeli bodo pri tem tudi svoj zaslužek.

2. Da se bo moglo v okom priti hudobnemu tisku, bo treba mnogo spretnih pisateljskih moči. Kdor torej ima količkaj zmožnosti, naj zastavi pero v bran resnice, pravice, čednosti in pristne omike. Glede zanimivosti in prijetne oblike mora biti naš tisek kos nasprotnemu tisku, po vsebini pa mora stati veliko višje, biti mora plemenit, jednat, koristen.

3. Da bodo mogla tiskovna društva zmagovati gmotne stroške, treba bo tudi gmotne podpore. Naj torej pristopi vsakdo k svojemu domačemu tiskovnemu društvu. Prav misijonsko delo bo storil, ako tudi sporoči v oporoki za dober tisek kako svoto; veliko boljše bo to, kakor če svoje težko prihranjene vinarje prepusti ljudem, ki jih lahko-mišljeno zapravijo in še ga v zahvalo potem preklinjajo.

4. Po novi tiskovni postavi bodo se porajali časopisi kakor gobe. Treba bo torej misliti na to, da se dobro uredi katoliške tiskarne ter napravijo podružnice, kjer je le mogoče, in tam po okoliščinah ustanove lokalni listi ter prirede nekaka središča za razširjanje dobrega tiska.

Stvar je zelo resna in važna, zatorej se naj skrbno pretesa zlasti pri letošnjih dek. konferencah, da bo vse pripravljeno, kadar pride sovražni naval.

Malodušnost ni na mestu, treba je dobre volje in energičnega dela, saj gre za božje kraljestvo v srcih našega ljudstva, za njega časni in večni blagor.

F. K.

Povračilo železničnim podjetjem. Antonij se obtoži, da se mu je večkrat posrečilo, peljati se do bližnje postaje in nazaj, ne da bi bil kaj plačal, ter vpraša, ali je zavezan, povrniti voznino. Confessarius ga potolaži, da ni treba, češ, železnica nima vsled tega nobene izgube, ker bi vlaki morali ravno tako voziti, ali bi Antonij bil v vozu ali ne. Ali je prav odločil?

V tem slučaju ni ravnal prav, ampak bi moral Antoniju naročiti povračilo. Zaveznost izvira ex contractu. Ko stopi potovalec na vlak, se sklene z železničnim podjetjem tiha pogodba (contractus implicitus): Ti me peljaš, a jaz ti plačam. Antonij se je pregrešil proti medsebojni ali menjevalni pravici (iustitia commutativa), quae inclinat privatum ad reddendum privato, quod ei stricte debetur. Tudi če bi sprevodnik dopustil brezplačno vožnjo, je potovalec zavezan povrniti voznino, ker sprevodniki kot uslužbenci ne smejo in ne morejo razpolagati s podjetjem. Če je ravnal Antonij bona fide, si culpa theologica abest, tedaj seveda nulla exstat obligatio restituendi. Težavneje se zdi za prvi trenotek vprašanje, ali mora potovalec vrniti vozno ceno za isti razred, v katerem se je brezplačno peljal, ali pa samo za najnižji razred. Strogi pravici ne zadosti, ako plača kot povračilo vozno

ceno najnižjega razreda. Res niso višje cene za višje razrede nastavljene zaradi vožnje, ampak zaradi večje zložnosti. Toda ko vstopi potovalec v drugi razred, sklene že tudi pogodbo zaradi komoditete, ki mu jo nudi železnica v tem razredu. Bila bi torej tudi iniusta retentio, če bi si pridržal samo diferenco med višjim in nižjim razredom. Kdor pa ima vozni listek za nižji razred, a ga pusti sprevodnik v višji razred, ni zavezan vrniti difference. Splošno je mnenje med vsem potujočim občinstvom, da tako ravnanje, voziti se z dovoljenjem sprevodnikov v višjem razredu nego se glasi vozni listek, ne obremeni vesti. Potovalec tudi ne sklene nobene pogodbe. V tem slučaju je potovalec zavezan plačati diferenco, ako to zahteva pristojen železniški uradnik ali pa sodišče vsled pravnega reka. Prigodi se tudi lahko, da se je kdo vozil s tujim certifikatom. Ali je zavezan povračevati in koliko? Brezdvomno je tako ravnanje peccatum fraudis in tudi odloki najvišjega sodišča v Avstriji označujejo to kot goljufijo, istotako kakor obiskovanje gledališč s ponarejenimi vstopnicami. Glede povračila je treba razločevati dva slučaja: 1. Potovalec si je pridobil certifikat, glaseč se na drugo osebo, ker sam ni dobil certifikata ali ker je prepričan, da bi ga sam ne dobil. V tem slučaju je zavezan doplačati polni vozni listek. Vračuni pa si lahko, če je moral kupiti na certifikat koleke, katerih izkupnina je namenjena ustanovam železniškega podjetja, svoto, ki jo je izdal za koleke. Ne bilo bi pa to dovoljeno, če je kolek državni, a podjetje privatno. 2. Potovalec se posluži tujega certifikata, ker ga imejitelj ne rabi, in je potovalec prepričan, da bi ga tudi dobil, ker zanj govore isti razlogi. Spovednik v tem slučaju ne bo zahteval restitucije, a bo svaril pred takim ravnanjem. Uradniki imajo posebno vrsto certifikatov, veljavne za celo leto. Če pozabi certifikat, a si kupi vozni listek po certifikatnem določilu, je samoumevno, da mu ni treba povračevati, če tega uradnik na vlaku ne tirja; sicer se mora ukloniti.

Slično je vprašanje o povračilu gledališkim podjetjem. Kjer je gledališče finančno podjetje, se je ravnati spovedniku kakor pri povračilnih slučajih, zadevajočih železnična podjetja. Kaj pa je reči z ozirom na gledališčne predstave in druge zabavne prireditve različnih društev? Če jim prisostvuje, ne da bi plačal vstopnino, ali mora povrniti? Splošna navada vsaj v naših krajih je, da nobeno društvo ne zahteva povračila, iz česar smemo opravičeno sklepati, da nobeno društvo ne namerava in conscientia vezati obiskovalcev glede vstopnine.

A. P. K.

Ali se mora zaradi krive prisege krivec sam javiti pred sodiščem? Zgodil se je nekje sledeči slučaj: Gospodinja je bila obdolžena tatvine. Škoda je znašala k večjemu deset kron. Pri obravnavi je nastopila kot priča tudi gospodinjin dekla, ki je na prigovarjanje

gospodinjino krivo pričala, ugodno za gospodinjo. Izpovedba se je izvršila pod prisego. Čez nekaj časa pa se javi dekla pred sodiščem ter obstane, da je krivo pričala. Na vprašanje, zakaj se je javila, rekla je, da je bila pri spovedi in da ji je spovednik zapovedal, naj se sama javi. Gospodinja in dekla sta bili obsojeni. Ali je spovednik ravnal modro, da je spovedenko zavezal, naj se javi?

Samoumevno, da sta gospodinja in dekla mortaliter grešili in da je gospodinja obvezana k povračilu, a tudi dekla je obvezana ad restitutionem in solidum, ne sicer ex titulo iniustae acceptionis, ampak po zvršeni krivi prisegi ex titulo cooperationis in iniusta retentione. Če je dekla-spovedenka bila pripravljena, povrniti škodo oškodovanemu posestniku perutnine in tudi državi vsled obravnave specielno nastale stroške (državi se najlažje restituira, če se nakupijo n. pr. znamke, koleki itd. in se uničijo), ako bi tudi gospodinja tega ne hotela, potem ni bilo nikakor potrebno, zavezati deklo, da se mora sama javiti sodišču zaradi krive prisege. Samoobtožbe ne zahteva nobeno kazensko pravo in tudi morala ne, če se da škoda drugače popraviti. Nemodro bi celo bilo, salva restitutione, siliti deklo k samoobtožbi, če bi kazen škodila tudi dobremu imenu nedolžnih udov gospodinjine obitelji.

A. P. K.

Ali so posvetne oblasti po postavi dolžne naznaniti župnijskim uradom rojstne in krstne podatke odpadnikov? Pod tem naslovom smo priobčili v I. št. »Voditelja« let. leta (str. 63–65) članek, v katerem se omenja tudi odlok c. kr. namestnije v Gradcu, ki je odločila, da po postavi od dne 25. majnika l. 1868 čl. 6. politične oblasti niso dolžne naznaniti župnijskim uradom takih podatkov. — Medtem je pa ista namestnija dne 8. aprila 1905 št. 19007 izdala drug odlok, v katerem sicer zopet ponavlja, da politične oblasti niso dolžne cerkvenim (rimskokatoliškim) predstojnikom podati rojstnih podatkov odpadnikov, vendar pa dostavlja:

»Es unterliegt jedoch keinem Anstande, dass den besonderen, vom beteiligten Pfarramte gestellten Ersuchen um Bekanntgabe dieser Daten, soweit dies nach den anlässlich der Austrittserklärung überhaupt gepflogenen Erhebungen möglich ist, von den politischen Unterbehörden nach Tunlichkeit entsprochen werde.«

Ta odlok je c. kr. namestnija doposlala vsem podrejenim političnim uradom. Veliko sicer s tem odlokom ni pomagano; kjer v političnih uradih sedé zagrizeni apostatje, se bodo tudi naprej branili ugoditi kat. župnijskim uradom v tej zadevi, a nekaj je le. Dušni pastir se lahko sklicuje na ta odlok in zahteva potrebnih podatkov. Ako se pa kje ne bi vkljub temu hotelo ustreči, a bi dotični podatki bili potrebni, treba se bo v vsakem takem slučaju obrniti na namestništvo.

Vsekako so državne postave v tem oziru pomanjkljive. Ako je cerkveni predstojnik po postavi pred državo odgovoren za matrike in če so te ob enem državni akti, bi pač morala državna postava tudi skrbeti, da voditelj matrik lahko pride do potrebnih podatkov, ne pa da je odvisen od »dobre volje« posameznih uradov ali zasebnikov.

Ur.

Tri božje čednosti sem navadno do letošnjega leta po pridigi odmolil. Zanimanja pri odraslih še manj pa pri otrocih nisem mogel opaziti. Letos sem tako-le poskusil: Večji šolarji so se mi morali na pamet naučiti tri božje čednosti in kesanje, potem smo nekolikokrat v šoli skupaj molili. Zdaj pa molijo šolarji, ki so vsi pri velikem oltarju, sami po pridigi v cerkvi na glas. Ko jaz končam in se s prižnice poslovim, začnejo takoj vsi otroci na glas »Verujem...« Med tem časom se lahko jaz opravi v zakristiji, cerkovnik ima čas sveče prižgati, ljudje pa poslušajo otroke tako pazno, da še nekateri na klopi stopajo in si nobeden ne upa zakašljati; zdaj že tudi sami začenjajo zraven moliti. V večjih krajih, kjer prihaja mnogo otrok k sv. maši, bi bilo to še posebno lepo slišati. Otroci, ki se še ne morejo naučiti na pamet, jih molijo iz molitvenika. Zdi se mi, da je čas med pridigo in med sv. mašo na ta način najbolje porabljen.

Š—t.

Civilni zakonski oklic za laške podanike. V naših krajih se nahaja — posebno v poletnem času — veliko laških delavcev. Mnogokrat se primeri, da se take osebe oglasijo pri župnijskih uradih z namenom, stopiti v zakon. Tudi A. D. vdovljeni zidar iz Gemone, in P. R., 19letna služkinja, rojena v Florenci, prideta k župniku v J. k zapisovanju. Ker sta ženin in nevesta laška podanika, ravna župnik v tem slučaju po dotičnih odredbah (objavljene v Kirchliches Verordnungsblatt für die Lavanter Diözese 1888 V, II.). Zakon takih oseb se sklepa pri nas po avstrijskih določbah. V našem slučaju mora župnik zahtevati ta-le pisma: *a)* Krstna lista za ženina in nevesto, izdana od župnikov dotične domovinske občine in poverjena od škofijstva in župana; *b)* list samskega stanu za nevesto in mrtvaški list za umrlo soprogo obvdovljenega ženina, oba poverjena, kakor sub *a)*; *c)* dovoljenje družinskega sveta (consiglio di famiglia) za mladoletno nevesto in *d)* odpustni list za ženina, ker ga še veže vojaška dolžnost. Vse te listine je ženin A. D. izročil župniku. Opozorjen, da mora poskrbeti tudi civilni oklic na Italijanskem, djal je, da hoče kmalu po poroki s svojo nevesto iti na Italijansko ter tam tudi civilno poroko skleniti, ker jima pride to veliko ceneje in ker mnogo italijanskih podložnikov baje tako dela, da se najprej tukaj dajo cerkveno poročiti, potem pa gredo na dom v svrhu civilne poroke. Ali bo župnik v J. poročil imenovana zaročenca brez civilnega oklica? Nika-

kor ne, ker to bi bilo z ozirom na gori omenjene odredbe protipostavno. Poskrbeti si morata torej naša zaročenca pred cerkveno poroko na vsak način civilni oklic. Ker sta pa uboga, ju bo župnik po svojih močeh podpiral, oziroma jima tudi sestavil dotično prošnjo.

Prošnja se naslovi na župana (sindaco) pristojnih občin zaročencev in se vpošlje na kralj. italijanski konzulat na Dunaju. Priložijo se sledeča pisma: 1. Rojstna lista, 2. spričevalo samskega stanu za nevesto in mrtvaški list umrle soproge ženina-vdovca, 3. certifikat ženinov, da je izpolnil svojo vojaško dolžnost; 4. dovoljenje nevestinih starišev, ker še ni stara 21 let; 5. ubožni list. (Premožni zaročenci priložijo mesto ubožnih listov 30 K za potrebne stroške). Prošnja in listine naj bodo spisane v latinskem ali laškem jeziku, da se izogne nepotrebnim stroškom in prikrajša delo.

A. II.

Pismena vprašanja pri župnijskem izpitu v Mariboru meseca majnika 1905. Dogmatika: 1. *Martyrium christianum ostendatur esse argumentum invictum veritatis religionis christianae.*

2. *Effectus sacramenti Eucharistiae in genere et in specie exponantur et probentur.*

Paraphrasis: Parabola de bono pastore. Ioan. 10, 11–16.

Cerkveno pravo: Quae iura et obligationes magistratum ecclesiarum cum ordinatis clericis sunt communia, quae vero eorum propria?

2. *Exponantur regulae, quae servari debent a clericis in dispensando peculio suo per actus inter vivos et mortis causa.*

3. *Welche Bedeutung kommt dem feierlichen Gelübde und dem einfachen Gelübde der Keuschheit nach den kirchlichen und staatlichen Bestimmungen in dem Eherechte zu? Was hat der Seelsorger zu thun, wenn er vor oder nach der Eheschließung ein Gelübde der Keuschheit entdeckt?*

Moralika: 1. A quo tentatur homo, et cuius momenti sunt tentationes in vita morali? 2. Num omne scandalum est peccatum? 3. Cultus sanctorum, an recte dicitur cultus Dei mediatum? Quinam sunt actus huius cultus? Quatenus est adiumentum virtutis?

Pastirna: 1. Katere dolžnosti vežejo kat. duhovnika zastran sv. maše »ratione officii«? Kaj je zastran mašnih ustanov in štipendij sploh in kaj posebno v lavantinski škofiji zaukazano?

2. *Po zaroki v župnišču se izrazi ženin: Zdaj pa ne storim razen k poroki v zadevi ženitve nobene stopinje več, ne v cerkev, ne v župnišče. Kaj bo župnik na to ukrenil?*

3. *Cerkveni govor na belo nedeljo iz tamošnjega lista: Haec est victoria, quae vincit mundum fides nostra. I. Ioan. 5, 4.*

4. *Katehetika: »Nobis semper maxime cordi fuit, adolescentiam recte et salubriter esse instituendam«. Enc. ss. Patris Leonis XIII. »Militantis ecclesiae«. Kako bo katehet to nalogo rešil?*

B. Liturgika.

So-li na oltarju dovoljene sveče, v katerih je vosku primešana druga tvarina? Dovoljene so. Kongregaciji sv. obredov je bilo predloženo naslednje vprašanje:

An attenta etiam magna difficultate, vel veram ceram apum habendi, vel indebitas cum alia cera commixtiones eliminandi, candelae super Altaribus ponendae, omnino et integre ex cera apum esse debeant; an vero esse possint cum alia materia seu vegetali seu animali commixtae?

Dne 14. decembra 1904 je kongregacija odgovorila:

Attenta asserta difficultate, Negative ad primam partem; Affirmative ad secundam, et ad mentem. Mens est ut Episcopi pro viribus curent, ut cereus paschalis, cereus in aqua baptismali immergendus et duae candelae in Missis accendendae, sint ex cera apum, saltem in maxima parte; aliarum vero candelarum, quae supra Altaribus ponendae sunt, materia in maiori vel notabili quantitate ex eadem cera sit oportet. Qua in re parochi aliique rectores ecclesiarum et oratoriorum tuto stare poterunt normis a respectivis ordinariis traditis, nec privati sacerdotes Missam celebraturi de qualitate candelarum anxie inquirere tenentur.

Anal. eccl. 1905. fasc. 1. p. 33.

Nova invocacija v litanijah najsv. Imena Jezusovega. Kongregacija sv. obredov je izdala naslednji odlok:

Litaniae in honorem Sanctissimi Nominis Iesu Apostolica Sedes iuxta unicum formam probatas tercentum dierum indulgentia ditavit, atque Breviarii Romani editionibus inseri decrevit. Quo vero christifidelibus huiusmodi Litanias devote recitantibus ineffabilis Eucharistiae mysterii memoria salutariter excitaretur, quidam sacri Antistites, praeeunte Emo et Rmo Dno Cardinali Adulpho Perraud, Episcopo Augustodunensi, Sanctissimum Dominum Nostrum Pium Papam X. adierunt supplices, ut in iisdem Litanii, obsecrationi Per ascensionem tuam, libera nos, Iesu, de Apostolica venia, immediate addiciatur altera: Per Sanctissimae Eucharistiae institutionem tuam, libera nos, Iesu. Sanctitas porro Sua his votis ac precibus, ab infrascripto Cardinali Sacrae Rituum Congregationi Pro-Praefecto relatis, pro impenso quo flagrat studio et amore erga augustissimum Eucharistiae Sacramentum, libenter annuens, praedictam in Litanii SSmi Nominis Iesu additionem atque obsecrationem, ab iis tamen, qui optarent, dioecesium Ordinariis, fieri posse concessit. Contrariis non obstantibus quibuscumque. Die 8 Februarii 1905.

L. ✚ S.

A. Card. TRIPEPI, Pro-Praefectus.

† D. PANICI, Archiep. Laodicen., Secret.

Kakšna barva se vzame med oktavo in Dominica de ea? V škofiji N. je praznik sv. Janeza Nep. duplex I. cl. cum octava. V to oktavo je pa letos padla Dominica de ea in škofijski direktorij je nakazal belo barvo, kakor je predpisano ob nedeljah, če je ofic. de ea

v velikonočnem času. V soboto zvečer se med župnikom in njegovima duhovnima pomočnikoma sproži o tem pogovor. Mlajši kapelan Iuvenus trdi, da je v direktoriju pomota, ker ob nedeljah med oktavi, če je officium de ea, določuje barvo oktava, ako nedelja ne zahteva vijoličaste barve, torej v našem slučaju bi morala biti rdeča barva. Drugega razloga ne more navesti, kakor, da so ga tako učili v bogoslovju. Njegov starejši tovariš Senior pa odločno trdi, da mora biti bela barva, češ, če pride v oktavo kak svetnik semiduplex, se barva ravna po njem in ne po oktavi, toliko bolj to velja o nedelji, ki prevlada nad navadnim semiduplex. — Župnik Fidelis pa kratkoma stori konec razpravi, češ: In dubio standum est Calendario; naš direktorij nam kaže belo barvo, torej bomo jutri maševali v beli barvi. Kdo ima prav?

Prav ima kapelan Iuvenus. Kongregaciji sv. obredov je namreč ceremonijar florentinske stolnice razložil običaj v isti stolnici, da se ob nedeljah po Treh kraljih in po Binkoštih, ako pade na nje kak duplex, opravljata dve peti maši, ena de festo occurrente, druga de Dominica v dotični barvi, t. j. v zeleni ob nedeljah po Treh kraljih do Septuagesime in od 3. nedelje po Binkoštih do adventa, v beli pa od 3. nedelje po Veliki noči do Binkošti. Vprašal je, se-li sme ta običaj pridržati. Kongregacija je odgovorila dne 22. febr. 1888: Ad II. »*Servari posse in casu praxim vigentem, exceptis Dominicis infra octavas, in quibus servandus idem color octavae*«¹.

Poprej se je v direktorijih navajal odlok kongregacije obredov z dne 23. maja 1835: »*In dubio standum est Calendario*«. Ta odlok je pa v novi, sedaj edino veljavni zbirki dekretov kongregacije sv. obredov izpuščen, mesto njega je pa izdan odlok z dne 13. junija 1899 (nr. 4031): »*Calendario stare tenetur Sacerdos, qui probabilius iudicatur Calendarium errare; nec potest proprio inhaerere iudicio quoad Officium, Missam et colorem paramentorum*. — Kjer pa zmota ni samo verjetna, ampak gotova, ravnati se je po odloku z dne 12. jul. 1889 (nr. 3714): *In Calendariis particularibus immutationes erroneae corrigendae sunt iuxta Rubricas*.

F. K.

C. Katehetika.

Papež Pij X. o pouku krščanskega nauka Sv. oče Pij X. kot »pastor bonus« kaj skrbno čuje nad svojo mnogobrojno čredo. Njegovo bistro oko je opazilo, da se širijo med njegovimi ovčicami nevarne kužne bolezni: »*Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt et sanguis sanguinem tetigit*.

¹ Decreta authentica, vol. III. pg. 192, nr. 3688.

Propter hoc lugebit terra et infirmabitur omnis, qui habitat in ea. (Os. 4. 1. ss.) Z žalostnim srcem jel je razmišljati, kaj bi bil vzrok tem boleznim? Izmotril ga je, pa ga razodel vsem katoliškim škofom v svoji okrožnici »Acerbo nimis«, češ, »quaeque inde gravissima oriuntur mala, ex divinarum ignorantione rerum praecipue sunt repetenda«. »Non est scientia Dei in terra«. Ogromno število katoliških kristjanov tava v nevednosti ter ne pozna najvažnejših resnic sv. vere, pa ne toliko priprosto ljudstvo, kjer bi nevednost še bila včasih opravičena, marveč omikanci, »qui profana eruditione affatim pollent«. »Difficile dictu est quam crassis hi saepe tenebris obvolvuntur; quodque magis dolendum est, in iis tranquille iacent!«

A kako pogubljiva je ta nevednost! Istina je, da »magnam eorum partem, qui aeternis suppliciis damnantur, eam calamitatem perpetuo subire ob ignorantiam mysteriorum fidei, quae scire et credere necessario debent, ut inter electos cooptentur«¹.

Ni čuda, človeška volja je po grehu prvih starišev sprijena, nagnjena k hudemu, treba ji je dobrega vodnika (»voluntati duce opus est«; »dux autem mens est«). Če pa razum ni razsvitljen od luči božjega spoznanja, potem slepec slepca vodi.

To se ve, da nevednost ni edini vzrok občne izprijenosti, žal, da nenravnost ni popolnoma izključena pri onih, ki so v verskih naukih dobro poučeni (»utinam non id plus nimio probarent facta!«), a to se smelo trdi, da tam, kjer vlada tema nevednosti, ni moč, da bi procvitala krščanska čednost.

Česa je torej v sedanjem času najbolj treba? Sv. apostol Pavel nam podaja rešilen nasvet: »Videte fratres, quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes, sed ut sapientes... Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quae sit voluntas Dei. (Ephes. 5. 15 ss.)

I. O potrebi pouka.

Da bodo pa verniki »intelligentes«, zato imajo vsi dušni pastirji sveto dolžnost, da jih temeljito poučujejo v verskih in nravnih resnicah. Saj zato so pastirji, da »pasejo« svojo čredo, to se pravi, da jo poučujejo (»pastores pascent scientia et doctrina«). (Jer. III. 15.) To je prva in najvažnejša dolžnost onih, »qui regendae aliquo modo Ecclesiae sunt positi«. Zato je dejal sv. Pavel Korinčanom: »Non... misit me Christus baptizare, sed evangelizare«. (I. Cor. I, 17.)

Česa si pa želi ljudstvo v prvi vrsti od svojega dušnega pastirja? »Legem requirent ex ore eius«, zato opominja škof novoposvečence:

¹ Benedictus XIV. Instit. XXVI, 18.

»Sit doctrina vestra spiritualis medicina populo Dei«. (Pontif. Rom.) Tudi tridentinski zbor nalaga dušnim pastirjem najprvo, da poučujejo krščansko ljudstvo: »officium hoc primum et maximum esse edicit, christianam plebem docere«. (Sess. V. cap. 2. de ref.; Sess. XXII, cap. 8. Sess. XXIV, cap. 4. et 7 de ref.)

II. O načinu pouka.

Velepomembni so nasveti, ki jih daje sv. Oče glede načina, kako se naj poučuje krščanski nauk. Kaj dobro mu je znano, da je v današnji dobi zašlo tuintam cerkveno govorništvo na kriva pota. Pompozno je in do skrajnosti nepraktično, le za uho a nič za srce, nekaterim poslušalcem seveda ugaja, jim li pa kaj koristi? »Nimium saepe orationes ornatissimae, quae confertissimae concionis plausu excipiuntur, hoc unum assequuntur ut pruriant auribus; animos nullatenus movent.«

Pouk v krščanskem nauku naj bo priprost in praktičen.

Priprost, »humilis et simplex«, da ga vsi razumejo. »Hoc scilicet catechistae munus est, veritatem aliquam tractandam suscipere vel ad fidem vel ad christianos mores pertinentem, eamque omni ex parte illustrare«. Posnemali naj bi vsi vzgled Jezusov, ki »in parabolis ad turbas et sine parabolis non loquebatur eis« (Matth. 13. 35), pa apostole, ki o njih pravi sv. papež Gregor Veliki: »Curaverunt summopere rudibus populis plana, et capabilia non summa atque ardua praedicare.« (Moral. I. XVII, cap. 26.)

Praktičen naj bo pouk, da se ozira na vsakdanje življenje: »Quoniam vero emendatio vitae finis docendi esse debet, oportet catechistam comparisonem instituere ea inter quae Deus agenda praecipit quaeque homines reapse agunt.«

Le tedaj bo smelo rekel vsak pridigar, vsak katehet s prerokom: »Quomodo descendit imber, et nix de coelo, et illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram, et infundit eam, et germinare eam facit, et dat semen serenti, et panem comedenti: sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quaecumque volui; et prosperabitur in his, ad quae misi illud.« (Is. 50, 10, 11.)

Nekaterim ne ugajajo priprosti a toli poučljivi govori, ker ž njimi se težko pridobi slava imenitnega in slovečega govornika, pa saj to ni pouku namen. »Scimus eiusmodi tradendae christianae doctrinae munus haud paucis invidiosum esse, quod minoris vulgo aestimetur nec forte ad popularem laudem captandam aptum. Nos tamen hoc esse iudicium eorum censemus, qui levitate magis quam veritate ducuntur.«

III. O pripravi na pouk.

Kdor hoče svoje katehumene temeljito poučiti, se mora na pouk vestno pripravljati: »diligenti prius adhibita praeparatione, ut ne loquantur humanae sapientiae verba«. Tu se nam dozdeva, da se je sv. oče v svoji ljubeznipolni prizanesljivosti premilo izrazil, kajti tam, kjer se propovedniki (in tudi kateheti) prepovršno pripravljajo na pouk, se čuje z lece mesto besede božje čestokrat še kaj drugega, kakor »humanae sapientiae verba«.

Če sv. oče zahteva, naj bi bil pouk v krščanskem nauku priprost (»humilis et simplex«), naj si nihče ne domišlja, da za tak pouk ni treba priprave (»nullo labore nullaue meditatione opus esse«); ravno priprosti in poljudni govori so najtežavnejši, treba je za to pravcate umetnosti, »eo maiore studio ac diligentia utatur oportet, ut sublimissimas veritates, adeo a vulgari intelligentia remotas, ad obtusiorum imperitorum aciem accomodent«.

V istini, poljudni (ne trivialni!) govorniki so redki: »Facilius longe est reperire oratorem, qui copiose dicat ac splendide, quam catechistam qui praeceptionem habeat omni ex parte laudabilem«. Pa če bi kdo imel tudi dar govorništva (»facilitatem eloquendi«), »hoc probe teneat, nunquam se de christiana doctrina ad pueros vel ad populum animi fructu esse dicturum, nisi multa commentatione paratum atque expeditum.«

Iz vse okrožnice je razvidno, kako visoko ceni sv. oče pouk v krščanskem nauku, kako srčno želi, naj bi se v bodoče odpravili v tem oziru vsi nedostatki, pa naj bi vsak duhovnik, bodisi na leci, bodisi v šoli z vso vnemo in skrbnostjo, vestno in neumorno izvrševal svoj preimenitni posel, zato opominja in prosi h koncu vse katoliške škofo: »Advertite rogamus quaesumusque, quanta animarum clades ex una divinarum rerum ignoracione veniat. Multa forte utilia planeque laudacione digna, in vestra cuiusque dioecesi, sunt a vobis instituta in comm'issi gregis commodum: velitis tamen, prae omnibus, quanta potestis contentione, quanto studio, quanta assiduitate hoc curare atque urgere, ut doctrine christianae notitia cunctorum pervadat animos penitusque imbuat.«

A. Čížek.

Kako in s katerimi sredstvi je katehetu mogoče pri šolarjih vzdržati disciplino v šoli in zunaj šole?

A. Nekaj o disciplini sploh.

Uspešno delovanje katehetovo je v mnogem oziru odvisno od tega, kako vzdržuje šolsko disciplino. Šolska disciplina ali šolsko strahovanje se imenujejo »vse tiste naredbe in uravnave, katere imajo na-

men, katehumene odvrčati od hudega, voditi jih k dobremu in odvaditi jih razvad, napak in grehov.« (Zupančič.)

Ta vzgoja pa se mora raztezati ne le na šolsko poslopje, ampak tudi na cerkvene prostore, kakor tudi na zunaj, da šolarji povsod ostanejo v pravem strahu. Vsled tega nam bo razpravljati najprej, kako je vzdržati disciplino v šoli, in potem, kako zunaj šole, v cerkvi in na potu iz cerkve in šole. Konečno naj sledi nekaj opomb o važnosti šolske discipline.

B. Disciplina v šoli.

Po sedmem letu se otrok vedno bolj in bolj zaveda svoje proste volje. Tu se začne za vzgojitelja najvažnejše delo: slobodno voljo otrokovo obračati na pravo pot ter jo tako utrditi v dobrem, da otrok doseže časni in večni namen. Če vzgojitelj v šoli dobro reši svojo nalogo, bodo otroci zunaj šole ostali dobri. Seveda pa se morajo otrokom tudi za vedenje zunaj šole podati potrebna navodila.

a) Kako se vzdržuje disciplina v šoli?

1. Ko katehet nastopi v kaki šoli svojo službo, je dobro, da se kmalu seznanj z redom, ki ga ima učiteljstvo za vzdrževanje discipline. Vzajemnost med učiteljstvom in katehetom mnogo pomaga. Dobro si je tudi pridobiti z gorečnostjo v poklicu, uljudnostjo v občevanju zlasti odličnejše in veljavnejše može, da se doseže dobro in redno šolsko obiskovanje.

2. Glavni pogoj in najvarnejše zagotovilo, da se v šoli vzgoja posreči, je osebnost katehetova. Kakor pri odraslih, potrudi se katehet, da si pridobi spoštovanje in zaupanje svojih učencev. Po Kristusovem vzgledu bodi katehet poln ljubeznivosti in prijaznosti do otročičev. Le takrat jim postane učilnica prijetno bivališče. Vedno temno obličje, brezcutno in odurno ravnanje z otroki, zadržuje dober šolski obisk. Nadnaravna čast otrokova izključuje zmerjanje, zaničevanje, saj pravi najboljši učenik: »Kdor sprejme takega otroka v mojem imenu, mene sprejme« (Mat. 18, 5).

3. Pri strahovanju se oziraj katehet na dosedanjo vzgojo otrokovo; posebno na to, če je otrok morda bil doma popolnoma sam sebi prepuščen. Tudi naravo in posebnost značajev posameznikov je treba upoštevati.

4. Goji že v zgodnji mladosti razne čednosti pri učencih. Vadi jih ponižnosti, skromnosti, pristojnosti, priljudnosti, postrežljivosti, miroljubja, najbolj pa pokorščine. Ubogajo naj točno in z veseljem, ker Bog tako želi in trmoglavost sovraži.

5. Zahtevaj v šoli mir in pobožno tihoto. Zunanja raztresenost zabranjuje umevanje nadčutnih, težavnih verskih resnic. Zato bodi pozoren, delaj vstrajno, poučuj zanimivo, nastopi proti vsakemu motenju, pa ne razburjeno, ampak mirno. Kjer v šoli med poukom buči, kakor v čebelnjaku, tam manjka pravega kateheta.

b) Sredstva k vzdrževanju šolske discipline.

Različna so sredstva, s katerimi se vzdržuje šolska disciplina. Omenimo najvažnejša:

1. Šolske postave in disciplinarni red. Take zapovedi in prepovedi se dajejo na mnogih šolah učencem od šolskega vodstva. Biti morajo, kakor druge ustmene zapovedi in prepovedi jasne, kratke, brezizjemne, nepreklicljive. Spolnovati se morajo natanko, sicer so brez pomena. Katehetu prav dobro služijo. Zato naj tudi on gleda, da se izvršujejo.

2. Vzгляд, beseda in privada. Katehet mora skrbno odstranjati od svojih gojencev vse slabe vzgledе, skrbeč, da učenci ne pridejo v dotiko s takimi ljudmi, ki bi s svojim vedenjem ali govorjenjem postali nevarni nedolžnim srcem. Srečno dete, ki že od mladih dni okrog sebe gleda vedno le lepe vzgledе.

Vzгledom se naj pridruži beseda, pouk, da bo otrok umeval in posnemal lepe vzgledе. Dvanajstletni Jezus in vzgledi iz cerkvene in svetne zgodovine so lep in vpliven pomoček.

Vzгled in nauk nagneta učenca do primerneга dejanja in ravnanja. Lepo, dobro dejanje ni lahka reč. Pa iz pogostega ponavljanja nastane nekako nagnjenje do sličnega ravnanja. Pogosto dejanje preide v navado ali privado, ki mnogo olajšuje izpolnjevanje najtežjih dolžnosti. Učenci se morajo privaditi redu, snažnosti, vljudnosti, postrežljivosti, resničnosti in krščanskemu življenju.

3. Dober zrak, luč, primeren prostor. V smrdljivem, pretoplem zraku duh obnemore, delovanje učencev kaže razmišljenost, lenobo. Treba je zračenja, primerne kurjave.

Glede luči nasvetujejo pedagogi: »Man weise den ruhigen, stillen, wenig aufstrebenden und minder erregbaren Schülern ihre Sitzplätze an der Fensterseite des Lehrzimmers an; die Unruhigen, Erregbaren und Reizbaren plaziere man auf der entgegengesetzten Seite.« (Jäger Franz.)

Sedeži se morajo ravnati po velikosti otrok. Taki, ki slabeje slišijo naj sede spredaj. Nekaterе otroške narave se med seboj sovražijo; take je treba prestaviti. Drugi imajo zopet nagnjenje, si vse med poukom povedati; taki tudi ne smejo sedeti skupaj.

4. Odstrani vse reči, ki delajo otroke raztresene: igrače, razna pisalna orodja s pisanimi barvami, podobice. Take povzročijo šepetanje in nepazljivost.

5. Skrbi, da imajo učenci vsi delo, posebno, ako se po oddelkih poučuje. Potrebne knjige (katekizem, zgodbe) mora imeti vsak seboj. Kdor kaj doma pozabi, zasluži grajo in opomin. Da se otroci ne dolgočasijo, stori nauk mikaven in plodovit. Prepričaj jih, da so ti nauki potrebni za srečno zemeljsko življenje, posebno pa za srečno večnost!

6. Katehet bodi čuječ in pozoren! Četudi poučuje z vnemo, ne sme prezreti otročjih napak. Zato zavzemaj stalno mesto, od koder ima dober pregled vseh učencev. Komenski tirja, naj bo učenik nekako »povsod pričujoč«. »Najboljše, najsigurnejše in najzlahtnejše sredstvo je oko. Kjer ne vlada oko, tu gospodari šiba in palica«¹.

7. Zadnje sredstvo so plačila in kazni. Plačila morajo biti pravična, ne pa glede na premoženje starišev. Le čednosti, ne stanu gre plačilo. Priznanje se izraža s pohvalo, dobrim spričevalom, častnim mestom, častno službo, darilom, veselnicami itd. Opozarjati pa je treba najbolj na plačilo, ki ga je Bog pripravil otrokom, ako Boga ljubijo in spolnjujejo njegove zapovedi.

Vsa omenjena sredstva vendar včasih katehetu ne zadoščajo, da bi mogel vzdržati disciplino; kajti prirojena pokvarjenost otročje narave hoče večkrat odpraviti vse meje nramnosti in dostojnosti. V takem slučaju je katehet primoran seči po skrajnem sredstvu, h kazni. Kdor neče poslušati, mora čutiti.

Kazen pa naj ne izvira iz jeze, ampak iz ljubezni, da bo imela uspeh. Skraja naj bo milejša in po potrebi naj postaja ostrejša. »Kristus se je obrnil k Petru in ga je pogledal. Peter pa je šel ven in je britko jokal« (Luk. 22, 61). Majaj z glavo, prenehaj v govoru, naraščaj z glasom. Če to ne zadošča, zakličí ime učenčevo, opominjaj, grajaj, preti. Lenoba, trmoglavost, surovost, nenravno vedenje zasluži ostrejše postopanje. Telesna kazen je po § 24 šolskega in učnega reda prepovedana. Vprašanje o pedagogični opravičenosti te točke ne spada v okvir te razprave.

Nedovoljene kazni so: zasramovanje, zmerjanje, stanje zunaj šolske sobe, zaušnice, molitve ali verske pobožnosti. Verske vaje niso zato umestne, ker otroku kot kazen to napravijo zoprno, kar bi mu moralo biti vzvišeno in sveto.

C. Disciplina zunaj šole.

Red, katerega se otrok v šoli uči, ga mora pokazati tudi zunaj šole. Na to mora delati omenjena disciplinarna šolska vzgoja. Ven-

¹ Kehr, Praxis der Volksschule 47.

dar pa potrebujejo šolarji za vzdrževanje prave discipline zunaj šole še potrebnih naukov in navodil.

a) Disciplina v cerkvi.

Za disciplino v cerkvi pridejo v poštev šolarske sv. maše pa sv. maše ob nedeljah in praznikih, in druge cerkvene slovesnosti.

1. Šolarske maše. Da bo v cerkvi prava disciplina med šolarji, mora katehet otroke že v šoli naučiti potrebnih molitev. Opravljati jih morajo počasi, z zbranim duhom in pobožno. Treba jih je tudi navajati, da se vdeležujejo prav sv. maše. Navzoči morajo biti pri celi sv. maši. Prepozno ne smejo prihajati. V šoli se naj zbirajo, ne pred cerkvijo, skupno naj gredo v cerkev, skupno dva in dva iz cerkve.

V cerkvi morajo imeti šolarji določene prostore, da vidijo vsi na oltar. Preveč skupaj ne smejo stati, da se ne suvajo in dregajo.

Za vzdrževanje zunanjega reda med šolarji, je v cerkvi tudi treba nadzorstva. Po šolskem zakonu je učiteljstvo zavezano nadzorovati mladino. Ako katehet ne more ob enem šolarjev nadzorovati, pa naj po ovinkih zve, ali je bilo nadzorstvo dobro in brez pohujšanja. S primernim poukom, s svarjenjem, žuganjem in kaznijo v šoli doseže učitelj potrebno zunanjo disciplino v cerkvi.

Podlaga zunanji disciplini je pa notranja pobožnost, za katero si mora katehet posebno prizadevati. Po starosti in velikosti šolarjev je tirjati več stopinj pobožnosti. Otroci naj pazijo na besede in dejanja mašnikova kot nekaj prav svetega in naj imajo namen, Boga častiti s celim srcem. Kraj, kjer so zbrani, je svet. Jezus gleda na otroke, in se jih veseli, če se lepo vedejo.

Če se poje med sv. mašo, naj imajo vsi pesmarico, če se moli, pa rožni venec in molitvenik. Posebne pozornosti je treba pri glavnih delih sv. maše. Takrat je dobro, če vsi skupno združijo svoje molitve s pomenom sv. dejanj in mašniško molitvijo.

Cerkvene pesmi določi katehet v sporazumljenju z učitelji, da pesmi rajši učijo.

2. Druge cerkvene pobožnosti. Da se otroci tudi razen pri šolskih sv. mašah lepo vedejo v cerkvi, jih je treba opominjati, naj pomislijo, da se godi pri sv. maši isto, kar se je nekdaj godilo na Kalvariji. V duhu naj so, kakor bi bili na Kalvariji. Na določenem prostoru blizu oltarja naj pobožno stojijo in klečijo, naj bodo mirni s celim telesom. Oči naj so obrnjene na oltar, roke pa lepo sklenjene. Naj posnemajo nebeške angele, ki lepo in pobožno častijo nebeškega Očeta.

Katehet pa mora tudi odrasle nagovarjati pri pridigah, da pazijo na pošteno vedenje šolarjev v cerkvi. Naj podpirajo kateheta s tem, da dajejo lep vzgled mladini, da zabranijo v cerkvi vsako nedostojnost in vse, kar moti pobožnost. Odrasli bodo tudi imeli dobiček, ako bodo nedolžni otroci lepo za nje molili.

Katehet pa naj postavi tudi večje šolarje, da mu povedo, ako so pri drugih šolarjih zapazili kaj nedostojnega pri cerkvenih slovesnostih.

Če stariši ali odrasli ljudje jemljejo otroke na svoje prostore, se jim to ne more braniti, ako imajo dober namen, nadzorovati otroke.

II. Disciplina izven cerkve in šole.

Jožef in Marija sta si bila v skrbi, ko jima je božje dete izginilo izpred oči. Tako naj tudi katehet skrbi, da bodo otroci ohranili dobro disciplino, če jih nima več pred seboj.

1. Šolarji na potih. Katehet se mora brigati, kako se kaj otroci vedejo na potu v šolo in cerkev in domu grede. Od odraslih kakor tudi od pridnih šolarjev bo lahko marsikaj zvedel, da bo razposajenim dal potrebne nauke. Na potu največ škode naredijo od doma zanemarjeni in npravno propadli otroci. Občevanje s takimi je zelo pogubljivo. Katehet mora vse storiti, da to zabrani.

2. Šolarji na veselicah, v krčmah. Skupna igrališča, kopei, krčme, paše, plesi in druge veselice često pokvarijo in uničijo, kar je katehet dobrega zasejal. Katehet naj pri pridigah in krščanskih naukah svari pred takimi nevarnostmi nedolžnih otročičev, naj pa tudi v skrajni sili porabi postave, ki so dane v takih slučajih za rešitev in nepokvarjenost nežne mladine.

D. Važnost discipline.

Tako smo na kratko navedli najvažnejša načela za vzdrževanje dobre discipline med šolarji. Že med razpravo je vsakdo uvidel njeno važnost in imenitnost. »Dobra disciplina je več vredna nego dobra doktrina« (Diesterweg). »Najboljši metodik malo opravi, če ne zna vzdržati discipline. Manj spretni učenik pa more s pravilnim, točnim, rednim postopanjem v pouku in v vzgoji zelo veliko doseči« (Ohler).

Disciplina slično vpliva na prospeh pouka kakor solnce in dež na razvitek cvetlic. Brez pametne discipline bo sad veronauka le pičel ali pa ga sploh ne bo nič. Kajti brez reda, miru, pazljivosti, pridnosti, pokorščine si je nemogoče pridobiti znanja vzvišenih nebeških resnic, nemogoče oblažiti si srce in duha.

Skrbimo torej z vso odločnostjo, da z modro disciplino vodimo male k Jezusu in jim ne branimo, ker njih je nebeško kraljestvo.

Dr. Jos. Somrek.

Ali sme katehet na nemški šoli slovenske otroke poučevati slovenski? Kaj pravijo k temu svetne šolske oblasti? V jesenskem zasedanju štaj. dež. zbora l. 1904 so nekateri dež. poslanci interpelirali dež. namestnika zaradi slovenskega pouka v veronauku na nemški šoli (s slovenskimi otroki) v S. ter ga vprašali, kaj meni ukreniti proti »škandalu«, da se:

1. pred poukom moli slovenski, in šele po pouku nemški;
2. da poučuje katehet tudi slovenski.

No, o tem se je že pred 20 leti »potrebno« ukrenilo.

Deželni šolski svet štajerski je namreč dne 13. avgusta 1885, št. 3001 poslal kn. šk. ordinarijatu v Mariboru svoj ultimatum »in Betreff der sprachlichen Einrichtung des Religionsunterrichtes und des Schulgebotes an der Volksschule (takrat je bila samo ena) zu St. Magdalena in Marburg«, s katerim je hotel popolnoma zadušiti vsako slovensko besedo na nemški šoli. Ordinarijat se je dne 19. avg. 1885, št. 2324 proti temu pritožil na ministerstvo za uk in bogočastje, ter tirjal utrakvističen pouk. Ministerstvo je dne 3. dec. 1885, št. 18.546 potom c. kr. dež. šol. sveta z dne 13. dec. 1885. št. 7133. odgovorilo kakor sledi:

Z ozirom na poročilo c. kr. dež. šol. sveta o tamošnjih razmerah ministerstvo ne more dovoliti utrakvističnega pouka. Za intenzivni (?) pouk kršč. nauka, na katerega mora državno šolsko vodstvo obratovati svojo posebno skrb, je potrebno, da je učni jezik edino le nemški, ker bi pri utrakvističnem poučevanju katehet ne mogel predelati predpisane učne tvarine (!).

Na to pa pripomni: »Es bleibe jedoch selbstverständlich hiebei nicht ausgeschlossen, daß bei einzelnen Schülern slovenischer Nationalität in den unteren Klassen, wo es notwendig ist, zur Vermittlung des Verständnisses die slovenische Sprache nachhilfsweise in Anwendung gebracht werde, und daß bei jenen Gebeten, welche zu Beginn, am Schluß und während des Unterrichtes aus der Religion erklärt und verrichtet werden, auch die slovenische Sprache in Anwendung gebracht werden kann.«

Pribiti moramo tukaj to-le: 1. Odlok, s katerim odklanja ministerstvo utrakvističen pouk, je dvoumen. Ost se da zasukati. Ministerstvo je polno skrbi za »intenzivni« pouk. Ali za slovenske otroke ni treba intenzivnega pouka v kršč. nauku? Zanje bi menda vendar bil pouk v materinščini izdatnejši! Za intenzivni pouk se ne more zahtevati, da bi moral katehet zvršiti vso v učnem načrtu predpisano tvarino. Saj vendar pravi cerkvena oblast, ki je v tem edino kompetentna: »Na prvi pogled je razvidno, da se odkazano učno gradivo ne more predelati v vseh šolah. Po zmožnosti otrok in po odmerjenem

času naj katehet pravo izbere.« (Natančni učni načrt za verski pouk v ljudskih in meščanskih šolah lav. škofije 1899, str. 44.)

2. Ta odločba je bila dana za šolo v mestu, na kateri je bila vsaj dobra polovica otrok nemških, koliko več pravice moramo tirjati slovenščini za šole zunaj mesta, na kmetih, kjer tvorijo tisti: »einzelne Schüler slovenischer Nationalität« od 80—90 % vseh otrok! Ali more katehet zato, da dobi radi samega »pomaganja« (nachhilfswaise Anwendung) celi pouk nekako bolj slovensko lice?

3. Ministerstvo govori samo o nižjih razredih. V zgornjih razredih bi seveda katehet shajal z nemščino, ako bi se:

a) vsi učenci v spodnjih razredih docela ali vsaj za silo priučili nemškega jezika, kar pa ni res;

b) če bi katehet imel pred seboj vedno ene in iste učence. Kaj pa, če pridejo v 3., 4., ali 5. razred šolarji iz čisto slovenskih šol, kar se v predmestnih šolah blizu tovarn v veliki meri godi. Vseh vendar ne more šolski vodja potisniti v prvi ali drugi razred, če so že prej obiskovali tretjega ali četrtega.

Ali pri teh ne bo treba »zur Vermittlung des Verständnisses« pomagati s slovenskim jezikom? Ali jim katehet ne bo pustil slovenskega katekizma, ako jim za nemškega manjka potrebne podlage?

4. Pri molitvah se slovenščina po izjavi ministerstva lahko rabi pred uro, po uri in med poukom, in zato ni vzroka, zakaj bi se ravno pred katehetskimi pouki slovenski ne molilo.

5. K molitvam niso prištevati samo molitve v ožjem pomenu, ampak vsa tista snov iz kršč. nauka, ki se po vseh šolah navadno opravlja recitando ali in choro. Zato nihče ne more ugovarjati proti temu, če se v katehetskimi urami recitira tudi slovenski. *Ant. Stergar.*

D. Ascetika.

Liber regulae pastoralis sancti Gregorii papae I., cognomento Magni.

»Ars est artium regimen animarum.« Pars I., c. 1.

27. Opomini zakonskim in samskim.

Zakonskih ljudi dolžnost je, misliti sicer na to, kako bi se mož in žena drug drugemu dopadla; a ta skrb mora biti taka, da ob enem vedno resno pazita, da bi se ne zamerila Stvarniku svojemu. Zakonski naj posvetno veselje tako uživajo, da se pri tem skrbno varujejo, Bogu se zameriti in se pogubiti; nad zemeljskim zlom naj tako žalujejo, da vse svoje upanje in vso tolažbo upirajo v večne dobrine. Če premišljujejo, da je le mimogredoče, kar uživajo, večno pa, po čemur

hrepenijo, jim ne bode v zemeljskih nadlogah srce upadlo, ker ga bo jačilo upanje nebeških dobrot; tudi ga ne bodo dobre posvetnega življenja zmotile, ker ga bo strašila prihodnja sodba. In če mu je Bog zdaj dopustil posveten užitek, naj upa tembolj večnega veselja in naj se ne vda preveč posvetnosti, da ne izgubi večnih dobrot. To je kratko in dobro izrazil sv. Pavel, reki: »Qui habent uxores, tamquam non habentes sint, et qui flent, tamquam non flentes, et qui gaudent, tamquam non gaudentes« (I. Kor. 7, 29).

Opominjati je zakonske, da drug drugega sitnosti prenašajo in si z medsebojnim spodbujanjem pomagajo v večno življenje. »Invicem onera portate, et sic adimplebitis legem Christi« (Gal. 6, 2). Zapoved Kristusova je namreč ljubezen, v kateri nam je on toliko dobrega podelil, in naše hudobije voljno nase vzel. Prenašajmo voljno slabosti drugih in zapomnimo si, da imajo drugi še morda naših sitnosti več prenašati.

Nadaljne dolžnosti krščanskih zakoncev razlaga sv. Gregorij tako: Admonendi sunt coniuges, ut suscipiendae prolis se meminerint causa coniunctos, et cum immoderatae admixtionis servientes propagationis articulum transferunt voluptatis, perpendant, quod licet extra non exeant, in ipso tamen coniugio coniugii iura transcendunt. Unde necesse est ut crebris exorationibus deleant, quod pulchram copulae speciem admixtis voluptatibus foedant. Hinc est enim, quod peritus medicinae coelestis Apostolus non tam sanis instituit, quam infirmis medicamenta monstravit, dicens: De quibus scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem unusquisque suam habeat uxorem, et unaquaeque suum virum habeat (I. Cor. 7, 1). Qui enim fornicationis metum praemisit, profecto non stantibus praeceptum contulit; sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit. Unde adhuc infirmantibus subdidit: Uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro. Quibus dum in magna honestate coniugii aliquid de voluptate largiretur, adiunxit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Culpa quippe esse innuitur, quod indulgeri perhibetur; sed quae tanto citius relaxetur, quanto non per hanc illicitum quid agitur, sed hoc, quod est licitum, sub moderamine non tenetur. Quod bene Loth in semetipso exprimit, qui ardentem Sodomam fugit (Gen. 19, 30); sed tamen Segor inveniens nequaquam mox montana conscendit. Ardentem quippe Sodomam fugere, est illicita carnis incendia declinare. Altitudo vero montium est munditia continentium. Vel certe quasi in monte sunt, qui etiam carnali copulae inhaerent, sed tamen extra suscipiendae prolis admixtionem debitam nulla carnis voluptate solvuntur. In monte quippe

stare est, nisi fructum propaginis in carne non quaerere. In monte stare, est carni carnaliter non adhaerere. Sed quia multi sunt, qui scelera quidem carnis deserunt, nec tamen in coniugio positi usus solummodo debiti iura conservant, exiit quidem Loth Sodomam, sed tamen mox ad montana non pervenit, quia iam damnabilis vita relinquitur, sed adhuc celsitudo coniugalis continentiae subtiliter non tenetur. Est vero in medio Segor civitas, quae fugientem salvet infirmum: quia videlicet, cum sibi per incontinentiam miscentur coniuges, et lapsum scelerum fugiunt, et tamen venia salvantur. Quasi parvam quippe in civitatem veniunt, in qua ab ignibus defendantur; quia coniugalis haec vita non quidem in virtutibus mira est, sed tamen a suppliciis segura. Unde idem Loth ad angelum dicit: Est civitas hic iuxta, ad quam possum fugere, parva et salvabor in ea. Numquid non modica est, et vivet anima mea (Gen. 19, 20)? Iuxta ergo dicitur, et tamen ad salutem tuta perhibetur; quia coniugalis vita nec a mundo longe divisa est, nec tamen a gaudio salutis aliena. Sed tunc in hac actione vitam suam coniuges, quasi in parva civitate custodiunt, quando a se assiduis deprecationibus intercedunt. Unde et recte per angelum ad eundem Loth dicitur: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem, pro qua locutus es (Gen. 19, 24). Quia videlicet, cum deprecatio funditur Deo, nequaquam talis coniugii vita damnatur. De qua deprecatione Paulus quoque admonet dicens: Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi (I. Cor. 7, 5).

Samske ljudi je pa opominjati, ut praeceptis coelestibus eo rectius serviant, quo eos ad curas mundi nequaquam iugum copulae carnalis inclinat: ut quos onus licitum coniugii non gravat, nequaquam pondus illicitum terrena sollicitudinis premat.

Samske ljudi mora »dan Gospodov« najti toliko bolj pripravljene, čim prostejši so bili, da jih ne bodo ravno zato zadele tem strašnejše kazni, ker bi bili lahko v svoji prostosti svetejše živeli, a niso hoteli. Naj slušajo besede apostolove: Ko spodbuja ohraniti deviški stan, ne zavrže zakona, ampak le želi vernike obvarovati skrbi, ki jih prinese zakon: »Hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis iniiciam: sed ad id, quod honestum est, et quod facultatem praebeat sine impedimento Domino observandi« (I. Cor. 7, 35).

Admonendi sunt caelibes, ne sine damnationis iudicio misceri se feminis vacantibus putent. Cum enim Paulus fornicationis vitium tot criminibus execrandis inseruit, cuius sit reatus indicavit dicens: Neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque ra-

paces regnum Dei possidebunt (I. Cor. 6, 9). Fornicatores autem et adulteros iudicabit Deus (Hebr. 13, 4). Opominjati je take, ki jih skušnjave prehudo nadlegujejo in jim s pogubljenjem preté, naj stopijo rajši v zakon, če jim ga morda ne zabranjuje kaka zaobljuba. *Melius est nubere, quam uri* (I. Cor. 7, 9).

28. Kako opominjati nečiste, kako nedolžne.

Katerim je obžalovati grehe mesa, naj se boje morja vsaj po ladjelomu in naj se vsaj zdaj ne spuščajo v nevarščino pogubljenja, ko jo že poznajo. Naj ne greše zopet, da jim ne bodo veljale besede: »*Frons mulieris meretricis facta est tibi et noluit erubescere*« (Jer. 3, 3). Ako niso sprejetega naravnega daru nedolžnosti obranili nepokvarjenega, naj se vsaj zdaj kesajo. Naj pomislijo, da je veliko število vernikov, ki se obvarujejo neomadeževane na svetu in ki ob enem tudi druge odvrtaajo od greha in jih vodijo v življenje. — Kaj bo pa z ostudnimi grešniki, ki niti sami sebe ne bodo rešili? Resno naj pomislijo nesramni grešniki, kako ljubeznivo jih Bog vabi k pokori: *Si dimiserit vir uxorem suam et illa recedens duxerit virum alium, numquid revertetur ad eam ultra? Numquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus* (Jer. 3, 1).

Iz tega lahko razvidiš, kako zelo grešiš, ako se po grehu ne zatečeš k njemu nazaj. In kako naj Bog odpusti tistemu, ki se ne pusti spreobrniti. V raju je Bog človeka opominjal od obličja do obličja, pozneje v starem zakonu ga je vspodbujal s postavo po angelih. Ali nas zdaj ne svari in ne kliče k sebi, pričujoč pod podobo kruha? Zabredlega na kriva pota kliče nazaj, na storjeno hudo ne gleda več, vračajočemu se podaje še celo milostno roko. Ako nečemo, da bi pred Pravičnim enkrat morali trepetati, moramo zdaj bogaboječe poslušati ljubeznivi glas, ki nas kliče.

Celo drugače pa moramo opominjati one, ki so še prosti greha nečistosti. Čim višje so v tej čednosti, tem bolj jih naj bo strah pred nevarnim padcem. Povedati se jim mora, da jih bo hudi duh tem pogosteje in hujše napadal, hoteč jih zapeljati v nesramen greh, čim bolj se bodo odlikovali s čistim življenjem.

Brez vsakega obotavljanja naj vsako skušnjava, ki jih nadleguje, junaško premagajo in naj se ne dajo premotiti od sladkih obljub. Stanovitnim in zvestim govori Gospod po preroku: »*Haec dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, et elegerint, quae volui et foedus meum tenuerint: dabo eis in domo mea et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus*« (Isai. 56, 4). Onim, ki vsako grešno

misel in poželenje v sebi zatirajo in tako lepo čisto živijo, je Bog pripravil poseben prostor v nebesih, da bodo povišani nad druge. Sv. Janez piše: »Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt, et sequuntur Agnum, quocumque ierit« (Apoc. 14, 4). Le oni bodo peli v nebesih pesem, ki je ne more nihče drugi peti, drugi izvoljeni lahko poslušajo ono pesem, pa izgovarjati je ne morejo. To pesem peti jagnjetu božjemu, se pravi, veseliti se večno pred vsemi drugimi radi svoje deviške čistosti. Sam božji Sin je rekel izvoljenim, ki si ohranijo devištvo: »Non omnes capiunt verbum hoc« (Matth. 19, 11). Svariti pa tudi moramo take, da se ne prevzamejo. Vedo naj sicer, da devištvo nadkriljuje zakon, pa zavoljo tega se ne smejo povzdigovati nad zakonske.

Semtertja se zgodi, da tisti, ki v nedolžnosti vstrajajo, mislijo, da so že s tem vse storili in si torej za dobra dela ne prizadevajo. Veliko bolj pa se Bog veseli onega, ki se je po grešnem življenju zopet resnično povrnil na pravo pot, se poboljšal in zdaj spokorno živi. O takem pravi Kristus: »Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum« (Luc. 7, 47). In: »Gaudium erit in coelo super uno peccatore poenitente, magis quam super nonaginta novem iustis, quibus non opus est poenitentia« (Luc. 15, 10). Kmet se veliko bolj veseli zemlje, na kateri je prej trnje rastlo, potem pa mu je obdelana obilno sadu rodila, manj se pa veseli, ako obdeluje zemljo, katero je več let obdeloval, pa mu vendar nič kaj prida ne prinese.

29. Opomini onim, ki imajo na vesti dejanski storjene grehe, in onim, ki so grešili samo v mišljenju.

Onim, ki objokujejo dejanske grehe, velja opomin, da naj ne objokujejo svojih dejanskih grehov za to, da bi njih solze same zbrisale storjene grehe, naj si ne nalagajo prevelikega dolga, ki ga s pretakanjem solz ne morejo poplačati. Psalmist namreč pravi: »Potum dedit nobis in lacrimis in mensura« (Ps. 79, 6). S tem hoče reči, da naj vsak toliko objokuje svoje grehe, v kolikor mu jih vest očita. Naj si svoje hudobije močno predstavljajo in naj tako živijo, da se jim ne bo treba bati vsevidnega sodnika. Zato prosi David: »Averte oculos tuos a peccatis meis«, in: »Delictum meum contra me est semper« (Ps. 50, 11). To se pravi: Prosim, ne oziraj se na moj greh, ker ga že sam s kesom pokrivam in ne oziraj se na njega. In Gospod pravi po preroku: »Et peccatorum tuorum memor non ero, tu autem memor esto« (Isai. 43, 25). Naj o vsakem grehu posebej premišlujejo, in če vsako svojo zmoto obžalujejo, jih s solzami pokore popolnoma očistijo.

Naše srce ne obžaluje vselej vsakega greha enako, temveč se sedaj te krivde, sedaj one z večjo britkostjo spominja, in tako polagoma zadosti za vse.

Nadalje naj tudi zaupajo na usmiljenje, katerega prosijo, da v svojem obžalovanju ne prestopijo meje, da sami sebi s tem ne škodujejo. Gotovo je namreč, da je Bog tiste, katerih se hoče usmiliti in jih rešiti, samim sebi postavil za sodnike, kajti sv. pismo pravi: »Praeveniamus faciem Domini in confessione« (Ps. 94, 2). In sv. Pavel piše: »Si nosmetipsos diiudicemus, non utique iudicemur« (I. Cor. 11, 31). A zopet naj se jim prigovarja, da naj ne gojijo prevelikega zaupanja, da ne bodo vsled neprevidne brezskrbnosti v dobrem pešali. Velik dušni zapeljivec je upanje, ki rodi grešno brezskrbnost in uničuje spokornega duha. Duša se tolaži zdaj s tem, da so grešna dejanja drugih večja, zdaj s tem, da ni tako hudo storila, zdaj govori o božjem usmiljenju, zdaj si obeta za pokoro prihodnji čas. In ko tako ogoljufana tava naprej, izgubi naposled vso skrb za spokorjenje. Dobrega ne more nič pričakovati, ko zdaj hudih del ne obžaluje, enkrat bode kazen toliko hujša, kolikor bolj zdaj v mlačnosti živi.

Oni, ki se pokorijo samo za grehe v mislih storjene, naj dobro prevdarijo, ali so grešili tako, da so občutili pri tem neko skrivno znotranjo radost, ali so celo k temu privolili. Srce ima pogosto take skušnjave, da občuti veselje vsled slabosti mesa, vendar se grehu ustavlja in ga na tihem v mislih tudi obžaluje, ker mu vzbuja na čem dopadenje. Večkrat pa skušnjava dušo tako premore, da se nič več ne ustavlja, ampak s prevdarkom sledi temu, kar ji vzbuja veselje, in če še pride povrh kaka zunanja nevarna priložnost, se kmalu pokažejo učinki, ki uničijo vse znotranje obljube. Kar zapazi bistro oko vsevidnega pravičnega sodnika, ni več krivda misli, ampak že dejanje, kajti četudi se greh ne prikaže takoj na zunaj, vendar pa je že znotraj v srcu storjen, ker je volja vanj privolila.

Že od prvih starišev se učimo, da so jih v greh pripravile, zapeljale tri okoliščine, namreč predstava, dopadenje in privoljenje. Prvo oskrbi naš sovražnik, drugo naše meso, tretje duh. Skušnjavec nam stavi pregrehe v lepi obliki pred naše dušne oči, meso se vda nasladi in duh vsled tega premagan privoli. Tako je hudobna kača zlo postavila Evi pred oči, Evi se je dopadlo in nazadnje je bil tudi Adam premagan. Po predstavi hudega spoznamo greh, po nasladi obnemoremo in s privoljenjem ga storimo.

Nadalje naj tisti, ki se jim je pokoriti za grehe v mislih storjene, premotrivajo velikost greha, v katerega so padli. Naj po velikosti svoje dušne nesreče, ki jo spoznajo, tudi svoj greh obžalujejo, da ne bodo kje zabredli iz grehov v mislih v dejanske grehe. Vendar pa

naj tudi ne pretiravajo, kar bi jim utegnilo škodovati. Usmiljeni Bog namreč tem manj vpoštevaja grehe v mislih, čim manj kdo privoli v dejanski greh in čim prej se človek hudobne misli otrese, tem prej se izogne dejanskemu grehu. Psalmist pravi: »Dixi: confitebor adversum me iniustitiam meam Domino: et tu remisisti impietatem peccati mei« (Ps. 31, 5).

30. Opomini za one, ki se sicer grehov kesajo, pa vendar v njih naprej živijo, in onim, ki se jih sicer vzdržijo, pa se ne kesajo.

Prvim polagaj na srce, da se zastonj s solzami umivajo, če se z ničvrednim življenjem lahko misljuje skrunijo! Sv. pismo pravi: »Canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti« (2. Petr. 2, 22). Enako se godi grešniku, ki svoje grehe obžaluje in se jih obtoži, potem pa zopet pade v lužo istih grehov. Kdor tako dela, on zametuje odpuščenje in božjo milost, ki jo je z objokovanjem dosegel. Zato pravi sv. pismo: »Ne iteres verbum in oratione tua« (Eccl. 7, 15). Obljube v prošnjah ponavljati se pravi po objokovanju grehov zopet grešiti, za kar se je treba zopet pokoriti. Zato opominja Gospod po preroku: »Lavamini, mundi estote« (Isai. 1, 16). Kdor si ne varuje nedolžnosti življenja po objokovanju grehov, zanemarja snažnost po umivanju. »Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit illum, quid profuit lavatio eius?« (Eccl. 34, 30). Kdor se grehov s solzami očisti, on je krščen k življenju, pa po krstu se brati zopet s smrtjo, če ponavlja prejšnjo hudobijo.

Opozarjajo se naj oni, ki svoje grehe objokujejo, pa jih vendar ne opustijo, da so pred očmi vsevidnega sodnika enaki tistim, ki se pred človekom s sladkim glasom dobrikajo, ko se pa odstrani, kujejo sovraštvo in prokletstvo, hudobne naklepe. Kaj se pravi svojo krivdo objokovati, če ne Bogu ponižno obljubo storiti? In kaj se pravi po objokovanju hudo delati, če ne ošabno skazovati sovraštvo onemu, ki smo ga prej odpuščanja prosili. Sv. Jakob pravi: »Quicumque voluerit amicus esse saeculi huius, inimicus Dei constituitur« (Iac. 4, 4). Nadalje naj si zapomnijo, da se slabi pogosto brezuspešno potegujejo za pravičnost, kakor imajo pogostoma dobri neškodljive skušnjave. Balaam je vskliknil, ko je zagledal šotor pravičnih: »Moriatur anima mea morte iustorum, et fiant novissima mea horum similia«. (Num. 23, 10). Mnogokrat Bog zato dopušča skušnjava, da se duša navadi jih premagovati in da se v dobrem utrdi. Pravičnega muči, nadleguje skušnjava, pa vendar ne omadežuje njegove duše. Tisti pa, ki se vkljub dobrih sklepov da od skušnjave premagati in pada vedno v stare grehe nazaj, ne najde opravičenja.

Tisti pa, ki se sicer odrečejo grehu, in svoje hudobije popustijo, pa se za nje ne pokoré, naj si nikar ne mislijo, da so že svoj dolg poplačali; če tudi ga ne povečujejo, pa vendar ga z obžalovanjem niso izbrisali. Ako smo se pri Bogu zadolžili, nikakor ne zadostimo, ako se greh samo opusti, če ne obžalujemo svoje nasladnosti, ki smo jo imeli nad grehom. Če bi se v celem življenju z nobenim grehom ne omadeževali, bi nam še ne zadostovala naša nedolžnost, da bi smeli biti brez skrbi. Bog se ne veseli naših muk, ampak zdravi z nasprotnimi sredstvi bolezen pregreh. Od pregrešnega veselja se naj povrnemo k pretakanju grenkih solz, da bo naše srce, ki je polno nezdravega veselja, ozdravelo z obžalovanjem grehov. In rane, ki nam jih je vsekala visokost napuha, naj ozdravi ponižnost življenja. Psalmist pravi: »Nolite inique agere: et delinquentibus: Nolite exaltare cornu«. (Ps. 74, 5). In zopet: »Cor contritum et humiliatum Deus non despiciet« (Ps. 50, 19). Tudi sv. Peter opominja: »Poenitentiam agite et baptizetur unusquisque vestrum« (Act. 2, 38.) Opazil je namreč, da je nekatere strah vsled premišljevanja njih hudobij. Hotel je reči, naj se umijejo z vodo obžalovanja grehov, in potem se bodo umili z zakramentom sv. krsta.

J. Č.

(Konec prihodnjič.)

Kako in zakaj je sv. Pavel posvaril sv. Petra? (Gal. 2, 11—14.)

Človek je človek, dokler živi, ima svoje slabosti in nepopolnosti, če bi bil tudi že svetnik. Pri tem, kar ljubi, gleda le na dobro, pri tem pa, kar mu je protivno, opazi vsak nedostatek. Tako je bilo tudi pri prvih kristjanih. V začetku je bila množica vernih »enega srca in enega duha«, ali to ni trpelo dolgo. Komaj se je začelo število vernikov množiti, že se je vnel ogenj razprtije. Bili so Judje in pagani. Judje so nekako zaničljivo gledali na Nejudje, ti pa so se smatrali Judom enake in so občutili, da so zaničevani. Judje so se ponašali, da so otroci Abrahamovi, da imajo postavo, katero jim je Bog sam dal, in obrezo v znamenje, da so izvoljeno ljudstvo božje; pa niso hoteli vedeti, da je bila postava pomanjkljiva in le začasna, in da obreza sama po sebi ni mogla človeka zveličati. Verniki iz narodov so pa trdili, da med njimi in med Judi ni več nobenega razločka in so tako pozabili, da so bili izreki božji izročeni Judom (Rim. 3, 2), da so jih oni le po Judih sprejeli.

Ta razpor ni ostal dolgo pri besedah. Nastali sta dve stranki, polni sumljivosti in nevoščljive gorečnosti, ter sta kmalu prestopili meje učenega prepira in postali pravi ločinki. Judje so trdili, da je Mojzesova postava še potrebna k zveličanju, kristjani iz narodov pa so dokazovali, da je že postala »prazna« in nepotrebna. Morali so se apostoli zbrati in presoditi to reč. Po besedi sv. Petra je bilo dolo-

čeno, da nevernikom, ki so k veri Kristusovi pristopili, ni treba več obdržavati šeg in postav Mojzesovih. Tako je padla trditev judovska. Pa tudi dokazi Nejudov niso vsi obveljali, ker ni bilo le kristjanom iz Judov še dopuščeno po svojih šegah in postavah živeti, temveč se je tudi kristjanom iz narodov še zapovedalo, da morajo (začasno) nekaj postave izpolnjevati, namreč vzdrževati se od zadušenega in krvi. Ta zapoved je bila, kakor pravi sv. Avguštin, vogelni kamen, ki je obe stranski steni, Jude in pagane sklepal in vezal v eno ljudstvo.

Kmalu potem je prišel sv. Peter v Antiohijo in je z narodi jedel, ni delal razločka med čistimi in nečistimi jedmi. Ko pa so prišli nekateri Judje iz Jeruzalema, se je sv. Peter ločil od narodov in je z Judi po judovskih šegah živel. To se je sv. Pavlu zdelo svarljivo in je sv. Petru rekel vpričo vseh: »Ako ti, ki si Jud, po neversko živiš, in ne po judovsko, kako moreš siliti nevernike po judovsko živeti?« (Gal. 2, 14.) Kako so te besede razumeti? Ali je sv. Pavel grešil, ko je tako svaril poglavarja sv. cerkve, ali ni obrekoval, ko je to pisal? Ali je sv. Peter kaj pogršil? Taka in enaka vprašanja so svoj čas rojila med učenjaki in so napravila cele oblake šolskega prahu. Nekateri so v tem prahu slabo videli in so se malo spotikali, drugi so preveč upili. Zdaj se je ta hrup pomiril, in si lahko mirno vso stvar razgledamo.

1. Nesloga med sv. Petrom in sv. Pavlom zavoljo judovskih šeg ni bila bistvenega pomena, bistveno sta bila složna. Sv. Pavel sam pravi, da je bil Judom Jud, kakor da bi bil pod postavo (I. Kor. 9, 20) ter je šel z drugimi v tempelj in je napovedal izpolnjevanje dni očiščenja po postavi (Act. 21, 26.) Rimljanom pa je pisal (3, 20), da iz del postave ni noben človek opravičen pred Bogom. Galačanom je pisal, da obreza ne velja več (5, 6), Timoteja pa je dal obrezati (Act. 16, 3). Ravno tako je delal sv. Peter; pri Judih se je držal postave, pri paganih pa ne. Oba apostola sta dejanski kazala, da »postava« ni več zapovedana, pa tudi še ne grešna.

2. Nesloga ni bila samo na videz. Po mislih sv. Hieronima in drugih, sta se oba apostola poprej dogovorila. Da bi ne žalila onih, ki so se preveč goreče držali postave, se je sv. Peter njim pridružil in je bil posvarjen, s tem pa tudi Judje, tako nekako, kakor pravi hrvaški pregovor: »Ko majka kćerku kara, snahi prigovara«, ali kakor nam Metafrast pripoveduje o Arzeniju. Arzenij je bil namreč na dvoru cesarja Teodozija v veliki časti, poučeval je oba cesarjeviča Arkadija in Honorija, na stare dni pa je postal menih. V samostanu si je prizadeval po meniško sveto živeti, vendar pa ni opustil vseh posvetnih navad. Tako je še vedno, ko je sedel, eno nogo čez drugo polagal, ne le v gležnju, ampak tudi koleno čez koleno. Menihi bi ga bili radi

opomnili, da se to ne spodobi, pa se ni nihče upal tako imenitnega starčeka zavoljo take malenkosti opominjati. Na to reče eden izmed njih, Pastor po imenu, veste kaj? Ko se prihodnjič zopet zberemo, se bom jaz tako vsedel, kakor Arzenij navadno sedi, vi pa me vpričo njega opomnite, da se to ne spodobi za menihe, pa bo Arzenij tudi slišal. In res, ko so Pastora opomnili, je tudi Arzenij svoje noge popravil in ni več kolena čez koleno deval.

Kdorkoli je imel kaj z ljudmi opraviti, je gotovo že skusil, kako težko in kočljivo da je opominjati in svariti posebno odličnejše osebe zavoljo reči, ki niso same po sebi grešne in se ne bo čudil, kako da so nekateri na tako razlaganje prišli. Tudi mi spoznamo, da bi bil tak način mogoč. Tako bi bila rešena čast sv. Petra, opravičeno postopanje sv. Pavla; ali pripovedovanje takega dogodka bi bilo smešno bahanje, sv. Pavel pa pripoveduje to resnobno kakor poznat dogodek. Tedaj moramo poiskati drugo razlago. Mislimo si tako-le: Judovske šege so bile takrat že mrtve, ali še niso bile škodljive; bile so kakor mrlič, ko še ne trohni. Mrlič (pravi sv. Avguštin) nima nobene pravice več na svetu, imajo pa bližnji še dolžnosti do njega in mu skazujejo še večjo čast kakor živemu, in skrbe, da ga kmalu pokopljejo. Tako se je tudi takrat judovskim šegam bližal čas, da izginejo, sv. Peter jih je hotel iz naklonjenosti do Judov še počastiti. Iz spoštovanja do sv. Petra so se pa pridružili tudi drugi, in kdo bi se ne pridružil poglavarju sv. cerkve in nasledniku Kristusovemu! Zato pravi sv. Pavel, da jih je silil. Pridružili so se vsi s prepričanjem, da te šege nimajo več veljave, zato imenuje sv. Pavel njih postopanje »hlinjenje«; vendar pa bi bilo tako postopanje lahko pri nekaterih probudilo misli, da so te šege še potrebne, gotovo bi bilo njih odpravo oviralo. Na te posledke sv. Peter ni mislil in tudi sv. Duh ga ni opomnil, temuč je storil, da jih je sv. Pavel opazil in sv. Petra opomnil (posvaril). Sv. Peter je te posledke zdaj uvidel in spoznal in dejansko pokazal, da se mora dati vsak človek po človeku poučiti in voditi, ter je v polni ljubezni odstopil od judovskih šeg.

J. Vrhovec S. J.

III.

Cerkveni letopis.

1. Rim. a) Papeževo pismo avstrijskim škofom. Naše žalostne versko-cerkvene razmere so povod, da je sv. oče dne 6. marca 1905 poslal avstrijskim škofom pismo, v katerem se z boleznim srcem dotika naših razmer. Glavne misli tega pisma so: Avstrija, mila vsem katoličanom

in v posebni meri nekdanj dika krščanstva, zadnji čas žalibog ne daje povoda občni radosti. Po svojem poklicu mora on skrbeti in želeti, da ostanejo načela krščanske vere in npravnosti nedotaknjena v srcih njegovih sinov ter da procvitajo tudi med onimi, ki niso ž njim zvezani. A na svojo žalost mora gledati, kako lastni sinovi lahkomišljeno zapuščajo in zametujejo najsvetejše zapovedi Kristusove ter se oklepajo novodobnih sovražnih nazorov. Ne more se dovolj obžalovati brezbožno delovanje, ki novejši čas pretresa katoliško Avstrijo in vsled katerega je nedavno več (45) nadepolnih mladeničev javno izstopilo iz katoliške cerkve. Otresti so se hoteli verske oblasti in oprostiti se verskih dolžnosti, ker načela katoliške cerkve zahtevajo zatajevanje samega sebe in trdnega značaja v izpolnjevanju božjih zapovedi, dočim herezija vsega tega ne terja. — S tem je pač sv. oče pokazal na najglobljo korenino odpadov in sovražnosti proti katoliški cerkvi, zakaj ona opominja kakor nekdanj Janez Krstnik: »moraš in ne smeš!« herezija pa proglašala popolno prostost: »veruj in delaj, kar hočeš!« Daljni in pravi razlog vsej tej gonji pri nas in drugod je v srcih, to je popačenost, lahkomišljenost, razbrzdan subjektivizem, ki ne mara nobenih spon. — Iz tega razloga — pravi dalje sv. oče — so se mnogi katoličani v Avstriji dali zavesti blodnim idejam, so odpadli od svoje cerkve ter se vrgli v naročje herezije.

Pa kolikor večja je nevarnost, toliko večja mora biti naša skrb in gorečnost v pastirskih dolžnostih. Plemeniti avstrijski narodi, ki zavzemajo v zgodovini katoliške cerkve toli odlično mesto, ostali bodo tudi naprej z božjo pomočjo katoliški, ako ostanejo zvesti veri svojih očetov, ki je podlaga miru, trdnosti in sreče cesarstva, in če se odstrani zavist, razpor, versko strankarstvo.

b) Evharistični mednarodni kongres v Rimu je na praznik Vnebohoda Gospodovega slovesno otvoril papež sam z veliko pontifikalno mašo v Petrovi cerkvi. To je petokrat, da je sedanji papež slovesno opravil papalno sv. mašo, kateri je prisostvoval ves kardinalski zbor, vsi v Rimu bivajoči patriarhi, nadškofje in škofje, med njimi tudi več jugoslovanskih škofov, diplomatski zbor in rimsko plemstvo. Naslednje dni so se vršile seje, v katerih so se obravnavala razna vprašanja, tičočna se presv. evharistije, kakor: evharistični kongresi in tisek, evharistične bratovščine, evharistični kult itd. V torek dne 6. junija je bil shod zaključen s slovesno teoforično procesijo. — Natančneje poročilo o shodu nam še ni došlo, ko smo morali dati v tisek te vrstice.

2. Cerkvene svečanosti v Lincu. Kot svetel žarek v naših motnih verskokerkvenih razmerah so bile veličastne svečanosti v Lincu dne 30. aprila pa 1—3. maja. Dne 1. majnika t. l. je namreč minilo 50 let, kar je škof Franc Jožef Rudigier (1. majn. 1855) v svoji škofiji slovesno proglasil dogmo brezmadežnega spočetja Device Marije ter njej v čast začel zidati veličastno stolnico, ki bo ena najkrasnejših cerkev v naši državni polovici. V nedeljo, 30. aprila se je zbralo v Lincu od vseh strani cesarstva in celo iz Bavarskega mnogo škofov in drugih cerkvenih dostojanstvenikov. Sv. oče se je dal zastopati po solnograškem kardinalu-nadškofu, Nj. Veličanstvo cesar in kralj pa po nadvojvodu Francu Salvatorju. Zvečer je bila slovesna predstava v deželnem gledišču v čast Brezmadežni. Drugi dan je 500—600 duhovnikov slovesno spremilo papeškega delegata v stolnico, kjer se je najprej blagoslovila zlata krona Marijina — dar raj-

nega papeža Leona XIII. Prevzv. knez in škof lavantinski je imel slovesno pridigo, v kateri je jedrnat, navdušeno in v vzorni govorniški obliki razlagal, da Mariji gre po pravici najlepša krona ter v praktični naobračbi vspodbujal k lepemu krščanskemu življenju¹. Potem je kardinal Katschthaler pel slovesno sv. mašo, po kateri je postavil Marijinemu kipu krono na glavo. — Dne 2. maja se je ob obilni vdeležbi in veliki navdušenosti vršil evharistični kongres, ki se je končal z velikansko spravno procesijo.

3. † Josip Juraj Strossmayer. Na praznik žalostne Matere božje dne 14. aprila t. l. so v djakovski stolnici položili v grobnico k večnemu počitku najstarejšega člana avstrijsko-ogrskega episkopata, velikega biskupa Josipa Jurija Strossmayerja, ki je polnih 55 let vladal svojo škofijo ter bil eden najznamenitejših cerkvenih knezov, kar jih je dalo katoliški cerkvi 19. stoletje.

Rodil se je v Oseku dne 4. februarja l. 1815. Višje nauke je dovršil v Budapešti, kjer je postal doktor modroslovja, in na Dunaju v auguštineju, kjer je dosegel bogoslovski doktorat. L. 1838 je postal duhovnik ter je po kratki službi v dušnem pastirstvu in v djakovskem semenišču postal dvorni kapelan v avguštineju, l. 1848. pa rektor istega zavoda. Ko so istega leta razne slovanske deputacije prihajale na Dunaj s svojimi peticijami, došla je tudi velika hrvaška deputacija. Pri raznih sestankih je Strossmayer vzbudil občno pozornost s svojim patriotizmom in govorniškimi talentom. Že l. 1849. je bil Strossmayer poklican na djakovsko škofovsko stolico, a v svojo škofijo je prišel šele 27. septembra l. 1850 ter jo je vladal do svoje smrti, ki mu je zatisnila oči dne 8. aprila po 3. uri popoldne.

Svetovno je zaslovel s svojimi govori na vatikanskem koncilu, kjer je z drugimi avstrijskimi in nemškimi škofi stal v opoziciji. V svojih govorih je sicer grajal to in ono, a v dogmatičnem oziru je trdno stal na katoliškem stališču in Bismark se je zelo varal, ko je mislil, da se bo Strossmayer v Avstriji postavil na čelo starokatoliškemu gibanju.

Strossmayer je bil mož bistrega uma, visokih idej, dalekovidnega pogleda, vsestransko izobražen, plemenitega srca, polnega ljubezni do Boga in domovine. Geslo vsemu njegovemu delovanju je bilo: »Sve za vjero i za domovinu«. Svoje velike ideje je pa tudi znal oživotvoriti, kolikor so neugodne razmere dopuščale.

Velikanska djakovska stolnica je živa priča njegovega vzvišenega krščanskega mišljenja. Vzhod in zahod si v tej cerkvi nekako podajata roke, zakaj Strossmayer je bil navdušen zagovornik in goreč apostol cerkvenega zedinjenja med vzhodom in zahodom. Strossmayer pa Leon XIII. sta bila v tem nekako enega mišljenja. Idejo, ki je vdahnjena veličastni stavbi, pove nadpis nad glavnim portalom na znotranji strani: »Slavi božjoi i jedinstvu crkava, slogi i ljubavi naroda svoga posvetio J. J. Strossmayer«. Hotel je pa tudi, da bi nova stolnica bila vzor religiozne umetnosti, naj bi mladi umetniki radi prihajali v Djakovo in tam v stolnici spoznavali, kaj je prava religiozna umetnost, in da je le Bog in vera večni vrec idealnosti in vzornosti, da se človek temu idealu vseh idealov mora približavati in na njem se ogrevati. Pa tudi prosto ljudstvo naj bi se v lepi

¹ Pridigo je tiskom izdalo katol. tiskovno društvo v Lincu.

stolnici s polnim srcem navžilo svoje matere cerkve ter si v njej blažilo svojo nabožno in nravno čut¹.

Načrt je sam zasnoval ter delo izročil največjim evropskim umetnikom. Bil je na svojo stavbo tudi ponosen in je večkrat rekel: »To delo bo mene privedlo v raj«. Postavil jo je na svoje stroške in izdal 510.840 gld. Da se stolna cerkev tudi v bodoče ohrani v svojem veličju, ji je v svoji oporoki zapustil tretjino svojega premoženja in izrecno naročil, da se poglobitno mora na to paziti, da se cerkev v svoji prvotni lepoti vzdrži ter ne pokvari in ne skazi s kakšnimi koli krparijami.

Njegova gorečnost za čast božjo se kaže med drugim tudi v tem, da je založil znatno svoto za deško semenišče, ki ga v svoji oporoki izročila v upravo dominikancem in upa, da bodo iz njega prišli duhovniki, ki bodo v resnici luč sveta in sol zemlje. »Od tega pa je največ odvisno, da so duhovniki rešitelji svojega naroda v večnem in časnem oziru«².

Strossmayer je bil mož svetovnega glasu, a se zato ni odtujil svojemu siromašnemu narodu, ampak ga je ljubil z vsem žarom svojega plemenitega srca. Stal je neomajno na podlagi krščanske pravičnosti, ki odpira vsem narodom božje kraljestvo in širni hram krščanske civilizacije. Neustrašeno je zastopal načelo, da so tudi tisti milijoni, katerim je Previdnost odkazala, da so slovanskega pokolenja, za kaj drugega, kakor da bi delali samo tlako. Tudi njim se naj dajo pravice, ki jim gredo po božji in naravni postavi.

Popolnoma je bil prošinjen z idejo providencijalne naloge svojega ljudstva, kateremu je tudi v najotožnejših trenutkih z besedo in dejanjem klical: »Sursum corda!«

Dne 15. vinotoka 1880 je pisal v tem zmislu takratnemu papeževemu državnemu tajniku, kardinalu Ninu: »Mihi autem plane persuasum est, gentem nostram divina providentia praedestinari, ut fermentum illud, de quo evangelium loquitur, successu temporis evadat, quod universos Slavos meridiei sensim sensimque penetret et ad sinum sanctae unionis et concordiae perducatur.«

Svoje vzvišene krščansko-kulturne in patriotične ideje je kristaliziral z ustanovitvijo jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti pa vseučilišča Franca Jožefa I. Večno pomenljiv ostane oni trenutek, ko je biskup pri otvoritvi akademije l. 1867 v sijajnem govoru, kazaje na križ, poudarjal, kako križ, vera krščanska, siplje žarke svoje svetlobe na vsako znanost, kaže omejenost našega uma, pa ga z druge strani podpira v spoznavanju resnice. Nekateri prenapetneži so mu očitali, zakaj je dal akademiji ime »jugoslavenska« in ne »hrvatska«, a ti se v svoji kratkovidnosti niso mogli povspeti na višino Strossmayerjevih idej, ki je ravno s tem Hrvaško silno povišal, ker jo je hotel storiti duševno središče vsega slovanskega juga. Za akademijo je že l. 1860 založil 50.000 gld. in pozneje je večkrat daroval znatne svote za izdavanje zgodovinskih spomenikov, za stavbo akademijine palače in za veliki hrvaško-srbski slovar.

Vrhtega je l. 1883 poklonil akademiji krasno galerijo slik, za katero je bil izdal 350.000 gld. in ki priča, kako globok smisel je imel biskup za lepe umetnosti; »narod brez umotvorov je narod brez vzorov za svoje višje duševno življenje«, je bil Strossmayerjev izrek.

¹ Gl. Letopis jugosl. akademije l. 1898, str. XV. i. d.

² Vrhbosna 1905, br. 8, str. 135.

Akademija znanosti predpostavlja vseučilišče, je rekel Strossmayer ter je ob 300letnici slavnega hrvaškega junaka Nikolaja Zrinjskega položil prvi temelj zagrebškemu vseučilišču. Njegova misel je kakor električna iskra prošnila ves narod in dne 19. vinotoka 1874. je bilo vseučilišče že otvoreno.

Akademijo in vseučilišče je pripomogel ustanoviti, »da bi s tem pokazal, da med vero in znanostjo ni nikakšnega nasprotja«. »Kar se je na svetu doslej vzvišenega storilo, storilo se je s složnim delom vere in znanosti, a učeni ljudje, ki so znali z umom in srcem eno in drugo objeti, so najslavnejši ljudje, njih dela so večne vrednosti in koristi«¹.

Če se seštejejo le večje svote, ki jih je Strossmayer daroval v cerkvene in prosvetne svrhe, je njegova blaga roka razdelila do 5 milijonov kron.

Strossmayer pa ni zato velik, ker je daroval velike svote, ampak ker jih je daroval za velike ideje, katere je večinoma sam zamislil, zasadil in zalil.

Ljudje umirajo, ideje pa živijo. Strossmayer je z očetovskim srcem objemal tudi naš narod, zatorej mu ostani tudi pri nas časten spomin, njegove ideje pa zvezde vodnice našemu delovanju za Boga in domovino.

4. Razdrtija v protestantizmu. O priliki slovesne otvoritve nove protestantske cerkve v Berolinu je cesar Viljem hamburškemu seniorju dr. Behrmannu rekel, da je ta cerkev začetek nove dobe, da ima biti nekako duševno središče protestantom, po priliki to, kar je katoličanom bazilika sv. Petra v Rimu. Njegova želja je, da se protestantje čim prej združijo, ker ta združitev je nujna proti ultramontanizmu t. j. proti katolicizmu, da se vzdrži protestantska hegemonija.

S tem je cesar enkrat odkritosrčno razodel svoje znotranje mišljenje. Zadnja leta je večkrat pokazal nekako naklonjenost katoličanom, kar je mnoge zavedlo in bi bili skoro že pozabili, da je Viljem vrhovni reprezentant protestantizma in ko tak pač ne bo iz srca naklonjen katolicizmu.

Njegova izjava je pa tudi v tem oziru zanimiva, ker potrjuje katoliški nauk, da prava cerkev Kristusova mora biti ena in ravno zato mora imeti tudi vrhovnega vidnega poglavarja. Viljemovo protestantsko stališče se vjema s katoliškim v tem, da v cerkvi Kristusovi mora biti primat, razloček je le ta, da katoliška cerkev pripoznava primat Petrovemu nasledniku, rimskemu škofu, protestantski vladar pa si ga lasti sam sebi. Ni pač težko odgovoriti, čigavo stališče se da iz sv. pisma lažje dokazati.

Toda kar Viljem v potu svojega obraza zida, to sproti in marljivo podirajo njegovi liberalni teologi in brezverski pastori. Kakor prerok je Harnack v svojih predavanjih o bistvu krščanstva zaklical: »Noch mehr Freiheit!« Njegovo seme zori tudi sad.

Današnji protestantizem v svoji celoti, kakor si ga predstavlja cesar, je pravcati tohuva bohu, kjer imajo svoj prostor vse struje razbrzdanega individualizma od okorelega, tesnosrčnega luteranskega ortodoksizma do brezdogmatičnega krščanstva in popolnega ateizma.

Znotranje zveze med protestantskimi ločinami ni nobene več, drži jih še skupaj le zunanja vez cesarske oblasti pa mržnja proti katolicizmu.

¹ Cit. v Letopisu jugosl. akad. 1898, str. XIV, XV.

Razni pojavi iz zadnjega časa nam prav drastično kažejo znotranje razdejanje protestantizma. — Versko življenje ugaša vedno bolj, v hamburški verski občini se n. pr. vdeležuje le še 8% zadnje večerje. Da krščanska zavest čim prej zamre, za to skrbé brezverniki sami. Eden izmed mnogih, pastor Fischer, predstojnik neke berlinske občine, je meseca vinotoka 1904 v svojih govorih naravnost tajil božanstvo Kristusovo in — občinstvo mu je ploskalo. Nekaterim je pa vendar bilo to predebelo, pa so ga zatožili pri brandenburškem konzistoriju. Ta je nevernemu pastору dal ukor ter ga pozval, da svoje »nezrele« nazore popravi ali pa odstopi. Vsled tega se je vzdignila silna burja; 40 berlinskih pastorejv se je proglasilo solidarnimi s Fischerjem in obe stranki sta vložili priziv na nadkonzistorij. Nadkonzistorij je bil v veliki zadregi in si je pomagal iz zagate z nedoločnim, brezbarvnim odlokom, iz katerega sledi, da se v protestantizmu ne zahteva bistveno, verovati v božanstvo Kristusovo. Ž njegovo razsodbo je bil bolj zadet konzistorij kakor pa Fischer, ki bo sedaj z drugimi vred pod zaščito »sijonskih čuvajev« protestantske cerkve lahko brezskrbno tajil božanstvo Kristusovo.

Še lepše reči uganja pastor Mauritz v Bremenu. Njegova religija je — življenje. O krščanstvu je iz priznice svojim poslušalcem rekel: »Nicht das Christentum ist das Leben. Weg mit dem Christentum, das ist für uns eine abgetane Sache! Weg mit dieser Jenseitsreligion, weg mit diesen Jenseitsromanen! Dem Christentum haben wir den Rücken gekehrt, wir haben unsere eigene Religion, das Leben.« Potem se norčuje iz očenaša pa dostavi ironično: »Wir werden es gleich beten, aber jeder kann sich dabei denken, was er will«¹.

Zavrgel je seveda tudi zakramente in niti več ne krsti z vodo in v imenu presv. Trojice, vsled česar je 1500 oseb naznanilo svoj izstop iz deželne cerkve.

Tako je protestantizem najprej odstranil iz cerkve evharistično navzočega Kristusa, sedaj je pa sploh njegovo božanstvo izbacnil iz »čistega evangelija«, češ, o Kristusu so v cerkvi vedno bili različni nazori. A ravno tako so se med kristjani vsak čas našli bogotajci, torej dosledno tudi ni bistveno verovati v Boga. V resnici: »abominatio desolationis!« In s kakim obrazom se drznejo vzpričo tega priseljeni hujskajoči pastori med katoliškim ljudstvom trditi, da hočejo priversti ljudi h Kristusu in dati jim pristen Kristusov evangelij! Zlasti so se zadnji čas vrgli na uboge delavce, začela se je dalekosežna agitacija za protestantizem in tudi najpriprostejši delavec že ve, da dobi denar, ako odpade od katoliške vere. Vsa protestantska gonja ni druga, kakor priprava na popolno brezverstvo, ker prehod od pozitivnega krščanstva v katolicizmu do popolnega verskega nihilizma je vendar nekoliko prenegel, zatorej posreduje moderni protestantizem.

5. Sestanek jugoslovanskih škofov v Rimu se je vršil koncem meseca majnika. Poklicani so bili k posvetovanju škofje goriške, zaderske in zagrebške nadškofije. Predmet posvetovanju so bile zelo važne zadeve jugoslovanskih škofij, pred vsem vprašanje o glagolici, ki je v Istri in v Dalmaciji postalo zelo akutno, morda tudi zavod sv. Jeronima. Zlasti je zadel na potežkoče pri izvršitvi odlok kongregacije sv. obredov z dne

¹ »Reichsbote« 8. febr. 1905, cit. v »Renaissance« H. 5, str. 276 l. 1905.

5. avgusta 1898 in tudi autentična razlaga k temu odloku, izdana l. 1902, ni mogla ukloniti vseh potežkoč, zato je ista kongregacija že l. 1903 stavila predlog, naj se v Rimu snidejo škofje zadevnih škofij ter se posvetujejo, kako bi se vse te potežkoče rešile. Shodu je predsedoval prodekan kardinalskega zbora, kardinal Vannutelli, prisostvoval je tudi tajnik kongregacije sv. obredov, nadškof Panici. Sklepi škofovskega posvetovanja za sedaj seveda niso objavljeni, a pokazali se bodo kmalu pač v dejanju. Želeti je, da se zadeva sv. Jeronima tudi že enkrat reši. Skoro vsi katoliški narodi in večje cerkvene pokrajine imajo v Rimu svoje zavode in gostišča, samo Jugoslovanom se hoče to preprečiti, dasi imajo popolnoma jasno historično pravo do tega. Vprašanje o glagolici bi se naj povsod tako stvarno presojalo, kakor je n. pr. to storil dr. Murko v »Österreichische Rundschau«. Največja napaka bi bila in posledice bi utegnile biti usodne, ako bi se pod pritiskom kratkovidne avstrijske diplomacije in raznih italijanskih politikov glagolica skušala zatreti. Stoletja je niso mogla zadušiti, tudi sedaj prepoved ne bi imela celotnega uspeha, pač pa bi utegnila povzročiti vihar, katerega si v sedanjih kritičnih časih nikakor ni želiti. A tudi pristaši glagolice bi naj te svetinje ne izrabljali za politične agitacije, ker s tem dobri stvari le škodujejo, ampak presoja naj se stvarno iz zgodovinskega in verskocerkvenega stališča.

6. Marijanski kongres v Pragi se je vršil od 12.—14. junija. To je še odmev lanskega Marijinega jubileja. Shod je bil mednaroden, t. j. za obe narodnosti v češkem kraljestvu. Zborovale so pri tej priliki Marijine kongregacije za oba spola in karitativna društva; razpravljalo se je o Marijinih božjih potih na Češkem, o moderni humaniteti in ljubezni do bližnjega, o Mariji in današnjem ženskem pokretu, o ločitvi zakonov, o kulturnem in socialnem pomenu Marijinega kulta itd.

7. Vzhodna cerkev. Titanski boj v vzhodni Aziji in zaporedni ruski porazi povzročajo v znotranjosti Rusije mogočno gibanje v političnem, socialnem in verskem oziru. Stoletni železni obroči pokajo, doslej trdno povezane moči silijo na dan, za Rusijo se poraja nova doba. Za nas je posebne važnosti verski pokret. Na samo pravoslavno Veliko noč je car izdal ukaz, ki je pomenljiv zlasti z ozirom na versko-cerkveno polje. Po tem ukazu odstop od uradne pravoslavne cerkve in prestop v kako drugo, n. pr. rimsko-katoliško ni več kaznjiv kakor doslej, sprememba vere nima več nikakšnih slabih posledic v osebnih ali državljskih pravicah. Ako od zakonskih ena stranka prestopi od pravoslavja k drugi cerkvi, ostanejo otroci z drugo stranko v pravoslavju. Ako pa oba spremenita vero, gredo otroci, ki še nimajo 14 let, za njima, ako so pa že dopolnili 14. leto, ostanejo v prejšnji veroizpovedi, oziroma lahko sami izstopijo ali pa ostanejo. Veronauk se mora poučevati v materinščini. Samostani se ne smejo siloma zapirati. Katoliški duhovniki, ki dovršijo svoje študije v kakem duhovnem semenišču, smejo tudi brez predpisane izkušnje v ruskem jeziku biti nastavljeni v vsaki katoliški škofiji. Ako si katoličani kje hočejo zidati cerkev, ni jim treba več prositi dovoljenja pri pravoslavni eparhijalni oblasti, ki je le redko dala tako dovoljenje, ampak zadostuje, da jim njihova cerkvena oblast dovoli zidanje.

Carski ukaz glede verske slobode so ruski cerkveni krogi splošno prijazno sprejeli, le nekateri okoreli ozkosrčneži, na čelu jim rektor teološke akademije v Moskvi, škof Sergij, vidijo v tem resno nevarnost za

državno rusko cerkev. Tudi razna glasila duhovnih akademij so se izjavila v prilog verske slobode. Ob enem pa se je začelo živahno pretresati vprašanje, kako preustrojiti državno rusko cerkev ter ji vdihniti novega duha. Veselo znamenje je, da so poklicani činitelji v ruski cerkvi v zaduhlem ozračju hlapčevskega bizantinizma začutili potrebo večje prostosti. Pravi pojem o bistvu, ustrojstvu in namenu prave cerkve Kristusove še jim torej vendar ni povsem zatemnel. — Cerkev bodi prosta okovov, ki jo stežejo, naj se izvije robstvu policije, naj se ji omogoči, da razvije svoje sile, ki jih je doslej dušil birokratični zistem, piše kazanski list »Pravoslavnij Sobesédnik«. Petrograjski »Cerkovnij Věstnik« pa razmotruje razloge, zakaj je ruska cerkev čisto pasivna in brez vsakega vpliva glede socialnega razvoja ruskega naroda. Glavni razlog je, ker so cerkveni služabniki bili obsojeni — molčati. Duhovnik se ni smel zavzemati za ljudsko izobrazbo in socialno organizacijo, ker je bil v vednem strahu, da ga sicer zadene ječa ali pregnanstvo. Samovoljna birokracija je strahovala nižjo in višjo duhovščino. Škofje niso bili poslanci in služabniki Kristusovi, ampak agentje strašnih oblastnikov.

Vsi se vjemajo v tem, da je ruski cerkvi treba preosnov, pred vsem pa večje prostosti; enodušno se priznava, da sedaj ruska cerkev ni prosta, da so njeni pastirji pod igom birokracije brez vsake iniciative, da cerkev nima nikakšnega vpliva na sedanjo družbo, in če ne popustijo uzde, ki jo vežejo na državni voz, mora cerkev izdahneti.

Torej preosnovati in osloboditi je treba rusko cerkev. Pa kako? »Cerkovnij Věstnik« je koncem marca priobčil — seveda z dovoljenjem preventivne cenzure — nekaj načrt za reforme.

Pred vsem nasvetuje imenovani list, da se morajo pomnožiti škofije, ki so sedaj prerazsežne¹. Potem bi škofje lažje skrbeli za verske potrebe svoje črede. V glavnih mestih posameznih pokrajin bi stolovali metropolit, ki bi se naj s svojimi sufragani večkrat posvetovali o verskih zadevah svojih škofij. Petrograjski metropolit bi naj dobil naslov patriarha cele Rusije in ko tak bi bil glava ruske cerkve. Sedanje mesto prokuratorja bi se odpravilo. Cerkev bi se morala povrniti k apostolskim tradicijam in potrebne reforme bi naj vpeljal občni ruski koncil, katerega bi trebalo kmalu sklicati.

Tudi ruski sinod se je lotil te zadeve, dasi njegovo uradno glasilo »Cerkovnija Vědomosti« o reformah molči kakor grob. Meseca marca se je posvetoval o vprašanju občnega koncila in volitve ruskega patriarha pod predsedstvom petrograjskega metropolita Antonija. Prisostvovala sta tudi kijevski in moskovski metropolit, prokuratorja Pobědonosceva — ki se sploh ne pokaže več v javnosti deloma zaradi visoke starosti, deloma pa, ker čuti, da je odklenkalo njegovi oblasti — pa je zastopal Vladimir Karlovič Sabler. Zborovalci so pretresovali razloge za in proti koncilu, pa so se na zadnje odločili zanj, istotako so se tudi zedinili v tem, naj

¹ Cesarica Katarina II. je l. 1764 ruske škofije razdelila v tri razrede. V prvi razred spadajo metropolitje kijevski, moskovski in petrograjski, v drugi razred spada 18 škofij, v tretji pa 39, v vsem je torej 60 škofij, poleg teh je še v Georgiji 6 škofij, katerim je na čelu metropolit v Tiflisu. Prim. Silbernagl, *Verfassung und gegenwärtiger Bestand sämtlicher Kirchen des Orients*. II. Auflage, Regensburg 1904, pg. 118—120.

se obnovi patriarhat. Sklenili so, carju predložiti ti dve želji in ga prositi za dovoljenje, da se že meseca majnika skliče koncil (kar se ni zgodilo). Posvetovali so se tudi o tem, kako bi se doseglo, da se ublaži strogost preventivne cenzure, ki mori tisek in vedo, zlasti pa še pridigarstvo. Božja beseda je v Rusiji v pravem pomenu zvezana.

Nameravane reforme nekateri pozdravljajo z velikim oduševljenjem, drugi so jako skeptični, tretji so jim nasprotni. Sploh je res dvomljivo, ali se bo mogla ruska cerkev ko taka dovolj sanirati, ker zavoženo je že jako daleč.

Sploh pa verski pokret v Rusiji zasluži ne manjšo pozornost kakor premikanje čet v Mandžuriji. Če nas znamenja ne varajo, vodi Previdnost božja Rusijo na nova pota. *F. K.*

Misijonski obzornik.

Azija

Palestina. Ob polnočnici razkolniških Grkov, dne 7. jan. 1905. so se v Betlehemu v votlini rojstva našega Gospoda grški menihi hudo sprli z našimi frančiškani. V votlino vodijo dvojne stopnice, severne in južne. Do prvih imajo pravico frančiškani, do drugih Grki. Poslednja leta pa imajo tudi Grki pravico, da sme dijakon pri običajnem kajenju (incenziranju) votline dvakrat hoditi po severnih stopnicah. Letos so Grki poskušali še v tretje hoditi po teh stopnicah, a so zadeli na odločen odpor pri frančiškanih, ki so bili na to pripravljeni. Prišlo je do pretepa, v katerem sta bila ranjena dva frančiškana. Da ni priskočila turška straža, zgodilo bi se lahko kaj hujšega. Še po noči pošljejo Grki deputacijo h kustosu Svete dežele, o. Frigidiamu Giannini, da jim naj da potrebno dovoljenje do severnih stopnic. Kustos tega ni storil. Zjutraj ob 6. uri pa pride turški gouverneur Rešid Paša z zastopnikom francoskega konzula k votlini ter da grškemu diakonu zaželjeno dovoljenje. Še le zdaj se oglasi francoski zastopnik: »V imenu vsega krščanstva ugovarjam«. Ugovor je že bil prepozen. Pač pa sta se za stvar zavzela laški in nemški konzul in paša je obljubil, da bo stvar uredil, da v bodoče ne bo več prepira. Dasi se nam zdi tak prepir malenkosten, v orijentu vendarle ni malenkosten. Sveta mesta odrešenja so biseri, za katere se krščanski narodi pulijo. Vsaka krščanska cerkev ima svoje pridobljene pravice natanko določene ter se tudi odločno poteguje za nje. Kakor hitro bi ravnala popustljivo, bi tudi izgubila iste pravice, katerih bi se takoj polastili drugi. Zato pa morajo Latinci modro in resnobno in odločno braniti svoje pravice, da jih Grki popolnoma ne izpodrinejo iz svetih krajev. — Iz Taagbe ob Genezareškem jezeru poroča lazarist Klinkenberg o zidanju nove cerkvice v Deir Hanni. Dasi je denar že leto dni pripravljen, še cerkvice ne stoji. V Turčiji se mora za zidanje cerkve imeti ferman t. j. dovoljenje od sultana iz Carigrada. Ferman pa se zavleče leta in leta in stane tudi veliko svoto denarja. Lazaristi so rajši kupili novozidano poslopje, katero bi brez fermana smeli prezidati v cerkev. Toda prišlo je do velikega sovraštva med mohamedani in kristjani. Kristjani, ki tvorijo le petino vsega prebivalstva, so morali mnogo trpeti, ne da bi jim misijonarji mogli pomagati. Ko so pa mohamedani napadli tudi misijonare, so se ti pritožili pri generalnem konzulu v Beirutu in takoj je moral zavladati mir. Ves

ta čas ni bilo mogoče misliti na cerkev, zlasti pa še tudi zaradi pomanjkanja vode ne. Zdaj pa lazaristi upajo, da bodo do prihodnje Velike noči izgotovili cerkev v čast sv. Ivanu Krstitelju.

Sirija. V Antijohiji prebiva 300 do 400 katoličanov. Kapucini imajo tukaj svojo postajo in misijonarijo v celi okolici. Mesto ima arabsko-francosko šolo, katero obiskuje po 40 večinoma shizmatičnih dečkov. Skušnja, ki se je vršila ob navzočnosti o. Hijeronima, je pokazala dokaj lepe uspehe. Dekliško šolo pa so zaradi pomanjkanja sredstev morali zapreti.

Kurdistan. Položaj misijona med gorskimi nestorijanci opisuje o. Defranc, ki misijonari v Wanu. Uspehi katoliških misijonarjev so tako razdražili nasprotnike, da so prosili ottomansko vlado pomoči. Na delu so zlasti angleški poslanec v Carigradu in njemu podložni konzul v Wanu, Mr. Brown, anglikanski pridigar v Kočanesu in njegova desna roka, mladi nestorijanski patrijarh Mar-Šimun. Vlada je začela hudo preganjati voditelje katoličanov, posebno duhovnika Kaša-Ilija, Nemrud Effendija in Defranca, Mar-Šimun pa je dobil visok red. S silo in strahom je vlada hotela zatreti katoliško gibanje za vselej, toda oglašalo se je vedno več vasi k prestopu, tako da je nestorijanskemu patrijarhu ostalo le okrog 200 družin. Ko je vlada to videla, je začela popuščati in položaj seboljšuje.

Indija zahodna. L. 1888. je papež Leon XIII. vladikovino Lahore izročil belgijskim kapucinom. In od tega časa je ta misijon lepo napredoval, tako da je zdaj gotovo eden najboljših med severozapadnimi misijonskimi postajami. Največjo zaslugo si je pridobil še pred kratkim umrli škof, msgr. Bogomir Pelckmans, ki je od leta 1893. žrtvoval vse dušne in telesne zmožnosti, da bi vso škofijo povzdignil iz skromnih početkov. Ta škofija je takorekoč v srcu paganske Indije, kajti izmed 15,000.000 prebivalcev ima škofija le 5000 katoličanov. Pelckmans je skrbel, da je dobival vedno več misijonarjev iz svojega reda, poklical je tudi misijonsko družbo bratov sv. Frančiška na pomoč. Njen generalni predstojnik je br. Rok Göttler. Kongregacija je prevzela v svojo skrb sirotišnico za indijske dečke, ki je ob času strašne lakote bila vedno prenapolnjena. Ko je minila ta šiba božja, so bratje otvorili ljudsko in poznejše obrtno šolo, združeno z delavnicami. Med drugim so postavili tkalnico za indijske tepihe z 30 tkáli, kjer poučujejo otroke v stari indijski umetnosti tkalstva kašmir-tepihov. Nekateri izdelki otrok so bili izpostavljeni na svetovni razstavi v St. Louisu. To je edina misijonska postaja, ki uči svoje gojence tkanja. — Nadalje so bratje dobili še drugo, 50 milj od Lahore oddaljeno sirotišnico, kjer so otvorili tudi poljedelsko šolo. Ta postaja je izročena v varstvo Marijino, zato se tudi imenuje Maryabad. Junija lani pa je razsajal grozovit pomor, ki je zahteval nešteto žrtev. Po uradnih poročilih jih je v 14 dneh umrlo 67.000. Čudovito je božja previdnost na mogočno priprošnjo sv. Roka prizanašala misijonu. Med tem ko so sosedne paganske vasi skoro docela izumrle, je v katoliški vasi umrlo le 6 oseb, v misijonskih zavodih pa nihče. »Ne molimo zastoj že leta in leta vsak dan skupno k sv. Roku, da bi nas obvaroval kužnih bolezni«, piše generalni predstojnik Göttler. — Dasi postajo Maryabad stiska velika revščina, se je vendar storilo kar mogoče, da se Marijin zlati jubilej dostojno proslavi. Dne 8. sept. 1904. je bil položen temeljni kamen za lursko votlino, ki je bila ukusno narejena iz skal in pečin. To je prva lurska kapela v teh krajih obširne Indije. V preteklem

letu je družba dobila 5 kandidatov, med temi 4 Inde, tako da jih ima zdaj že 6.

Škofija Puna. Sangamnski misijon je lani hudo obiskal pomor. Kakor pred enim letom o. Gerhard Kipp, tako je v tem času katehist Peter Zivon nesebično žrtvoval samega sebe. Ko je začel razsajati pomor v vasi Rui, mu je o. Oton Weishaupt dovolil, da se sme odtegniti nevarnosti, ker jezuiti od svojih podložnih ne terjajo heroičnih žrtev. Katehist pa je odločno odgovoril: »Ne, oče, ne grem; vsak dan lahko tukaj opravljam molitve z bolnimi kristjani, marsikaterega pagana lahko krstim.« Pri svojem človekoljubnem delu je res tudi dobil kužno bolezen, sprejel sv. popotnico iz rok o. Otona, potem pa udano žrtvoval svoje mlado življenje. »Bolela me je ta izguba«, piše o. Oton; »ampak taka heroična žrtev bo gotovo priklicala blagoslov božji na naš misijon.«

Škofija Tričinopoli. O. Dessal poroča, koliko mora prestati neki mlad brahman, Krična Sami po imenu, ker bi rad postal kristjan. Dobro poučen v verskih resnicah, se je napram očetu ostro in zaničevalno izražal o praznovrststvu in njegovih obredih. Razdraženi oče mu ukaže ostriči glavo, ga v temnico zapreti ter ukleniti na rokah in nogah. Da, še več! Pod pretvezo, da je baje jedel pri profesorju, kristjanu Saverimuthu, mu je z žarečim železom žgal jezik, da bi iz njega izbrisal ta madež. Ko ga je hotel oče oženiti s paganko, mu je ušel v Puligal k misijonarju. Brez dvoma bo še mladenič moral mnogo pretrpeti, predno bo dosegel svoj namen.

Kitajsko. Apostolski vikarijat Južni Šantung. Prvikrat je novi apostolski vikarij A. Henninghaus objavil letno poročilo o misijonskem delovanju. Misijon šteje že 26.315 krščenih in 40.363 katehumenov. Na delu je 37 evropskih in 11 kitajskih mašnikov, 14 bratov in 10 sester frančiškank; cerkva je 12, kapel 118, molilnic 538, šol 165. V duhovskem semenišču se odgojuje 8 alumnov, deško pa ima 50 gojencev. Za reveže ima misijon 6 sirotiščnic in 4 azile za starčke in lekarno. Razen tega so misijonarji ustanovili 2 evropsko-kitajski tiskarni, tkalnico in druge obrtne delavnice. Mesto in tudi nekatere občine na deželi se smejo ponašati z lepimi cerkvami. Zamolčati ne smemo, da so tudi pagani dali svoj obolus za zidanje. V obče so misijonarji prav priljubljeni in novi škof je povsod čislana oseba. Ob priliki imenovanja mu je čestitalo nad 50 uradnikov. — Kitajsko bo imelo lepo bodočnost. Duševno, kulturno in tudi politično nadoblast si bo priboril Japan; zato je misijonsko delovanje velikega pomena. Zdaj še je čas, prebivalstvo navdušiti za sv. vero; ako pa ljudstvo enkrat sprejme tujo izobrazbo, potem mu nihče ne pride več do živega. Kitajsko ljudstvo je samo ob sebi zelo nagnjeno k indiferentizmu in skepticizmu. In če se s tem duhom združi novodobni paganizem, potem so vsi 400 milijoni zgubljeni za vero. Zato je potrebno, da se misijon sedaj vsestransko podpira, skrajni čas je, da katoličani spoznajo, da Vzhodna Azija ima veliko nalogo že v bližnji prihodnosti. — Škof Henninghaus povdarja, da je misijonsko delovanje na trdni podlagi in dobro organizirano. Važno sredstvo je za misijonarje katoliški tisk; katalog izdanih knjig in časopisov je obsežen. V njem so navedena dela neumorno delavnih jezuitov starejše in novejše dobe. Želeti je le, da bi se tiskarni v Tsingtau in Yenčoufu vedno bolj razvijali in mnogo del izdajali v prid in razširjanje katoliške vere. — V Dätji, nedaleč od Tsingaja je misijon

kupil lepo posestvo z njivami in vrti. Tamkaj obhajajo ob času žetve misijonarji svoje duhovne vaje pa tudi pastoralne konference. Dätja je tedaj središče vsega misijonskega osobja; zibelka pa je misijonu tekla v vasi Puoly že pred 23 leti.

Tibet. Pri razmerah, ki so doslej vladale v Tibetu, ni bilo mogoče niti misliti na misijonsko delovanje v tej vsemu svetu zaprti državi. Obožavani Dalai-Lama, ki je iz svoje samostanske trdnjave Botala pri Lhási zapovedoval deželi, in na stotisoče menihov v 3000 samostanih, so vedeli deželo zapirati tujemu uplivu; oznanjevalec kakega novega nauka je bil izključen iz Tibeta. Že 50 let so misijonarji iz pariškega semenišča z veliko potrpežljivostjo čakali ugodnega trenutka, da bi se naselili po deželi. Lamaistični fanatizem jih je oviral tako, da doslej niso imeli večjega uspeha, kakor da so krstili 2004 odraslih. Dasi se britska ekspedicija iz političnega in iuridičnega stališča mora obsoditi, iz misijonskega stališča je dobra, ker je vsled nje ugled Dalai-Lame oslabil in se je dežela odprla tujcem, torej tudi misijonarjem. Msgr. Giraudeau trdno upa, da bodo misijonarji kmalu zopet dobili v svojo oblast Bongo, zibelko tibetskega misijona, in da bodo smeli postaviti križ v javno češčenje celo v lamaističnem Babilonu.

Od apostolskega vikarijata Batavia je propaganda odločila nizozemski del južnega Borneo ter ga kot samostojno prefekturo izročila kapucinom v skrb. Že drugikrat je veliki vikarijat Batavia, ki je obsegal vse otoke Sunda in Moluke, razdeljen, ker je prevelik za uspešno misijonsko delovanje.

Filipine. Prvikrat poroča Catholic Directory iz Milwaukee o položaju filipinske cerkve pod novimi ameriškimi škofi. Na 7 milijonov katoličanov pride le 543 svetnih in 400 redovnih duhovnikov; izmed poslednjih jih razmeroma še prav malo deluje v dušnem pastirstvu. Manila ima za višji pouk dvoje semenišče z 70 gojenci, vseučilišče in 4 kolegije obiskuje 3795 dijakov, 9 dekliških šol in penzijatov šteje 1654 gojenk. Jaro ima semenišče s 25 alumni, 2 kolegija pohaja 120 dijakov in 4 dekliške šole 256 gojenk. — Iz Manile poroča misijonar P. Hedde o svojem izletu na starodavno božjo pot San Juan del Monte. Ob času prekucije so vstaši oblegali dominikanski samostan ter ga zelo opustošili. Kar je bilo porabnega, vse so odnesli, le obstreljano zidovje so pustili. Prej krasni samostanski vrt je zdaj žalostna puščava. Tudi svetišču zlobneži niso prizanesli. Pri vhodu stojita kipa sv. Dominika in Frančiška z odtrganima glavama. Lepa kapela je spremenjena v hlev, skozi raztrgano streho se vidi nebeški obok. Na oskrunjenih altarjih je celo ves marmor odkrhan. Človeka pa pretrese, če stopi v grobnico za korom v cerkvi, kjer so počivali menihi iz treh sosednih dominikanskih samostanov. Skrunitelji svetišča so vdrli v grobove in surova roka je raztresla kosti umrlih.

Japonsko. Luksemburžan, o. Mihael Steichen, ki misijonarji v Tokio je podal pregled o položaju katoliškega misijona v mikadovem cesarstvu. Misijonarji so prehodili Japonsko od kraja do konca in v vseh važnejših mestih in vaseh so že oznanjevali evangelij. Sedaj deluje na Japonskem 114 evropskih duhovnikov in 31 japonskih, verski pouk pa oskrbuje 268 katehistov. Število katoličanov znaša 58.086. Nad polovico vseh kristjanov živi na južnem otoku Kyushu, posebno v Nagasaki, Hirado in Goto. Večinoma so potomci starih kristjanov iz 17. stoletja. Glavno mesto

Tokio šteje 5000 katoličanov, ki so razdeljeni v pet župnij. Izmed 385 krščanskih občin ima jih le 145 cerkvice in kapele, ostale se morajo zadovoljiti z molilnicami, često tudi z navadno japonsko hišo. Vse postaje obiskujejo misijonarji redno po dvakrat na mesec. Da se kristjani utrdijo v veri in v čednostnem življenju, se od časa do časa v večjih krajih obhajajo misijoni, h katerim prihajajo verniki po pet ur daleč. Kjer taki misijoni niso mogoči, se verniki shajajo po enkrat ali dvakrat na teden, da se skupno razgovarjajo o krščanski veri. Če nimajo misijonarja, pa vodi shod katehist, ki mora odgovarjati na razne dvome in vprašanja. K tem razgovorom imajo tudi pagani pristop in marsikateremu je že zasijala luč prave vere ravno pri teh priprostitih krščanskih naukih. L. 1903. je bilo 805 odraslih krščenih. Ustni pouk dopolnjujejo in podpirajo verski spisi. Na tisoče knjig in spisov, ki razlagajo in branijo krščansko vero, je razširjenih med ljudstvom. Samo tokijski misijonarji so izdali nad 100 del. Evangelij so prestavili učenjaki, ki slovijo po svoji učenosti. Življenje Jezusovo je spisal znamenit profesor na vseučilišču (3 vseučilišni profesorji v Tokiu so konvertiti). Misijonarji izdajajo tudi dva časopisa, Koc in Tsūzoku Shūkyō-dan, ki izhajata dvakrat na mesec in imata 3000 kotalcev. Več evropskih in japonskih misijonarjev se izključno bavi s pisateljevanjem. Česar misijonarji sami ne morejo storiti, to jim pomagajo trapisti in trapistinke, marijaniti, gospe sv. Mavra, sestre sv. Pavla iz Chartres in domača kongregacija ljubiteljic sv. križa. Njih delovanje je pretežno karitativno in vzgojevalno. Šole so tako dobre, da v sedanjih razmerah ne moremo zahtevati boljših. Zavodi marijanitov v Tokiu, Yokohami, Nagasaki in Ozaki so kot srednje šole na dobrem glasu. Dijakov štejejo skupaj 1200, med temi so sinovi iz najboljših družin. S svojim priprostim nastopom so si marijoniti vedeli pridobiti zaupanje in spoštovanje starišev in učencev. Ker bratje ne delajo vsiljive propagande, zato tudi paganski stariši dajejo njihovim šolam prednost pred državnimi. O. Ferrand je ustanovil dva dijaška doma (geshiknyas) v Tokiu in Kanazawa, kjer dijaki dobivajo hrano, stanovanje in pomoč v študijah zastoj. Razen tega ima misijon 11 šol za dekleta iz boljnih hiš. Vodstvo je v rokah sester, ki oskrbujejo tudi 31 elementarnih šol in otroške vrtce. Častno se mora naglašati karitativno delovanje katoliškega misijona. V 21 sirotiščnicah se oskrbuje 1560 ubogih, na cesti pobranih otrok. Ginljiva je ljubezen in požrtvovalnost sester v službi in postrežbi gobovih in drugih z ostudnimi boleznimi zadetih, katerih je na Japonskem veliko. V 14 lekarnah dobiva vsako leto 50.000 revnih bolnikov zastoj pomoč in zdravilo. Da se odgoji tudi domači kler, ima misijon tri semenišča z 39 alumni. Ker so japonski katoličani večinoma ubožni, zato darujejo za misijonske namene vsako leto le okrog 2000 yenov. Sestra iz Biwasaki poroča, da je pred odhodom na vojsko prišlo mnogo katoliških vojakov, ki so po prejemu sv. zakramentov prosili škapulirjev in svetinjic. Da bi bilo v sedanji vojski tudi 6 katoliških kuratov, zanika Steichenevo poročilo, češ, katolicizem še se ne priznava na Japonskem, temveč le trpi, in vsled tega nikdo ni dovolil katoliškim mašnikom oditi na bojišče.

Afrika.

Egipt. »Bulletin du Séminaire Oriental«, list bivših jezuvitskih gojencev v Beirutu, prinaša zanimiva poročila iz peresa mladega koptskega

duhovnika, dr. Fr. Bistauros. Krščanski nauk v šoli in na prižnici je v orientalski cerkvi neznana stvar, vsled tega pa vlada med kristjani tudi velika verska nevednost. Dr. Bistauros je spoznaval vrednost in važnost krščanskih nauk v Beirutu, in zato je sklenil, iste upeljati v patrijarhalni cerkvi v Kairi, pri kateri zdaj službuje. Goreči patrijarh Macaire mu je ne samo pritrtil, marveč da bi ljudstvo pridobil, je tudi sam osebno bival navzoč pri krščanskem nauku. V kratkem je mladi doktor imel že vsako nedeljo mnogoštevilne poslušalce. Danes pa ljudje dajejo krščanskim naukom prednost pred pridigo. Na izrecno željo patrijarhovo je Bistauros začel razlagati zakrament sv. pokore. Kmalu so se pokazali lepi sadovi. Verniki so začeli z velikim zaupanjem pogosteje prejemati sv. zakramente. Kar se je v Kairi začelo s tolikim uspehom, bi se smelo posnemati tudi drugod.

Egiptski Sudan. Škof Fr. Ks. Geyer je med šilluk-zamorci ustanovil novo postajo Atiko, ki je središče najbolj obljudenega distrikta Tunga. Od te postaje, ki je izročena v varstvo Žalostne Matere božje, pričakuje škof posebne uspehe med črnici. V mohamedanskih krajih je šola in vzgoja mladine velike važnosti. Doslej je bila deklinška šola v Assuanu in Khartumu, deška in deklinška šola v Omdurmanu. V zadnjih mesecih so misijonarji otvorili še tri šole. Ena kapela je posvečena v čast sv. Ani, v Halfayi pa je kapela Matere dobrega sveta, v kateri se služi vsak dan sv. maša.

V Kablyiji beli očetje poučujejo mladino in strežejo bolnikom. Po tem človekoljubnem delovanju so se zamorcem zelo prikupili. Najbolj udan je misijonarjem rod Wadhia. Ko je nek arabski list raznesel vest, da je francoska vlada pregnala misijonarje, je 9 poglavarjev spisalo prošnjo, da se naj prizanese belim očetom. Na 12 postajah deluje 60 misijonarjev, 80 sester, 9 katehistov. Kristjanov je v Kablyiji 709, katehumenov 198. Ravnotako je tudi v Ghardaji misijonsko delovanje omejeno le na šolo in na telesna dela usmiljenja. Krščanske šole imajo mesto Ghardaja, potem El Golea in Wargla. V dveh bolnišnicah in 5 lekarnah je bilo lani brezplačno preskrbljenih 24.000 bolnikov; 16 duhovnikov misijonari na treh postajah.

Misijon Zgornji Sambesi je prevzel novi apostolski prefekt, jezuit Ignacij Gartland.

V Nemški Južnozahodni Afriki delujejo od l. 1896. oblati. Iz Windhuka poroča o. Jožef Schulte, kako ginljivo se je obhajala božičnica za šolarje in za ranjence. Vsak otrok in vsak ranjenec je dobil svoje darilo. V vojski ranjenim je general lastnoročno delil darila, med tem ko so pevci milo peli znano »Sveta noč«. — Lani v oktobru so prišle misijonarjem tudi sestre na pomoč, in sicer frančiškanke iz Nonnenwertha, ki so si s svojo požrtvovalno ljubeznijo do bližnjega, zlasti v lacaretih, že pridobile slavno ime. Prebivalstvo z največjim začudenjem pripoveduje o delovanju katoliških sester.

Belgijski Kongo. Apostolska prefektura Kwango. Sestre N. Lj. Gospe iz Namura, ki pomagajo belgijskim jezuitom, obračajo svojo pozornost zlasti na to, da bi sebi izročene deklice odgojile v dobre gospodinje. Najtežavneje je, odgojiti jih, da so odkritosrčne. Deklici sta nesli steklenici vode na glavi. Hipoma se ena ozre za vzletečim ptičem; ste-

klenica pade ter se zdrobi. Kaj pa zdaj? »Pojdi k sestri, priznaj vse ter jokaj, in sestra ti bo odpustila«, ji prigovarja tovaršica. »Dobro mi sve-tuješ«, odgovarja »toda moje oči ne poznajo solz; moje srce sicer joče, a oči tega nečejo razumeti.« Majhna zamorka si ve pomagati. Prikloni se, pomoči prstek v vodo ter si porosi oči in ličeca. Sestra je stala pri oknu in opazovala ves dogooek. Ko dekletcu resno zažuga, je priznala svojo krivdo ter si obrisala krokodilove solze. »Gotovo, sestra, nisem ho-tela goljufati«, se je izpričevala, »hotela sem le svoje oči učiti jokati«. — Iz centralne postaje Ki Santu so se v 10 letih ustanovile štiri postaje Nlemfu, Kimpako, Sanda, Wombali. Na vsaki sta po dva duhov-nika in en brat. Okrog teh postaj so podružnice (fermes-chapelles) pod vodstvom skušanih katehistov. Nadzorstvo ima vselej kak misijonar. Takih podružnic šteje apost. prefektura okrog 300.

Kamerun. Sveta stolica je dne 21. dec. 1904. apostolsko prefek-turo Kamerun povzdignila v apostolski vikarijat. Prvi apost. vikarij je o. Vieter iz Kappenberga, škofije Monastir. V škofa je bil posvečen dne 22. jan. t. l. v Limburgu.

Apostolski vikarijat Benin. Naselbini lyonskega semenišča v Abeo-kuti je kralj Alake zelo dobrohoten in naklonjen. Razen misijonskih hiš je pod njegovo dobrotno vladno roko nastala lepa, prostorna cerkev, deška in dekliška šola, 2 sirotišnici, azil za starčke obojega spola, najdenišnica, bolnišnica z lekarno in dom za gobavce. Res, lepo število dobredelnih zavodov samo v enem mestu! Misijonarji (padi) so po svojih delih usmi-ljenja znani vsepovsod. Zlasti slovi kot zdravnik o. Coquard, pod ime-nom »padi dokita« (oče doktor) v celi deželi Yoruba pri visokih in niz-kih, pri katoličanih in protestantih, pri paganih in mohamedanih. Kralj ga je imenoval za dvornega in vladnega zdravnika, vsled česar dobiva 2500 frankov letne plače.

Belim očetom izročena francoska Guinea je bila l. 1897. odlo-čena od apostolskega vikarijata Sierra Leone ter povzdignjena v apostol-sko prefekturo. Glavno mesto je Konakry, ki se je zelo povzdignilo vsled nove železnice ob Nigru. Tudi misijonsko delovanje zdaj bolje pro-speva. Za nekaj časa že opuščena postaja sv. Ivana Krstitelja v Sanghi obeta zdaj najlepših sadov. Kissi in Bruadu dobro napredu-jeta. Zelo obljudena mesta in okraji ob rekah Rio Nunez, Rio Pongo in Bramaia prosijo za misijonarje. Žal, da se njih prošnji še ne more ugo-diti. Ves misijon šteje okrog 1900 katoličanov. Velika težava v dušnem pastirstvu je, da verniki govorijo mnogo različnih jezikov; 186 katehume-nov se mora poučevati v 7 jezikih. L. 1893. je gouverneur Ballay poklical 5 sester sv. Jožefa ter jim izročil mestno bolnišnico. A kulturna borba jih je pregnala in ravnotako šolske brate iz Ploermela.

Apostolski vikarijat francoski Sudan se počasi, a lepo razvija. Ve-lika ovira, da se zamorci ne dajo krstiti, je tukaj običajno mnogoženstvo. Zato se katehumeni skoro izključno rekrutirajo samo iz otrok in mladine. Takih mladih katehumenov šteje postaja Bani 300, Banankuru 400. V deželi Mossi je središče apostolskega delovanja Wagadugu, odkoder misijonarji obiskujejo 13 precej oddaljenih vasi. Žetev je tukaj lepa, da bi le bilo dovolj delavcev! Na 10 postajah deluje 36 misijonarjev, 23 se-ster in 38 katehistov.

Amerika.

Zedinjene države. Indijanski misijon. Odkar so ustanovljene angleške naselbine, so ubogi Indijanci hudo preganjani in reveži vidno izumirajo. Saj pa je tudi nepobitno dejstvo, da se je od l. 1776. do danes za boje proti Indijancem porabilo 850.000.000 dolarjev. Zato pa je število Indijancev se skrčilo na 270.238; izmed teh je približno 100.000 katoličanov. Za misijone in indijanske šole je katoliška cerkev lani žrtvovala 172.434 dolarjev. Med dobrotniki se mora v prvi vrsti častno imenovati častita mati Katarina Drexel, ki že leta in leta svoje telesne moči in dedščino žrtvuje temu zaslužnemu delu. Brez njenega sodelovanja bi se marsikateri indijanski misijon onemogočil. Misijonsko osobje šteje 109 redovnikov, benediktincev, jezuitov, frančiškanov, karmelitov in precejšnje število svetnih duhovnikov. Sester deluje 384 iz 7 ženskih kongregacij, nadalje 73 šolskih bratov, 10 sholastikov in 55 učiteljev. Doslej katoličani, dasi mnogoštevilni, niso imeli odločilne besede pri ameriški vladi. Zdaj se je obrnilo na bolje, kajti uspešno se deluje na to, da se katoličani brez razlike narodnosti, združijo v veliko, močno stranko. Zedinjeni bodo pošljali vladi svoje zastopnike in smemo upati, da se bo oziralo na pravične želje katoličanov zlasti gledé indijanskih šol in oskrbovanja Filipin. Velikega pomena je katoliški tisk in zveza katoliških društev. Pred kratkim so Zedinjene države poklicale 100 dečkov iz Filipin, da bi jih odgojili, da morejo kedaj v domovini igrati vodilne vloge. Dasi so vsi dečki katoliški, so jih brez izjeme vse utaknili v brezverske šole, v katerih je posebno zgodovinski pouk izrecno cerkvi sovražen. Tisk in zveza sta odločno ugovarjala in zato je prišlo 15 dečkov v katoliško šolo v Notre Dame.

V New-York-Brooklynu je, kakor poroča maronitski duhovnik Fr. Oikim, več tisoč katoliških Sircev in Maronitov, ki imajo tudi svoje dušne pastirje. Brezobzirno svobodoljubje, ki škoduje tudi družinskemu življenju, je povzročilo vse vladajoče časopisje. Samo v New-Yorku izhaja 7 listov v arabščini, in vsak ima svojo stranko. Ker se preveč naglašča časno, zavlada je med maroniti verska nebrzižnost in malomarnost, vendar pa so ostali zvesti svoji cerkvi.

Centralna Amerika. Costarica. Naslednik izvrstnega škofa Thiela je lazarist o. Kašpar Stork, ki je bil doslej vodja duhovskega semenišča.

Braziliija. Apostolski prefekt kapucinskega misijona Pernambuco, o. Kajetan iz Messine poroča, kako protestantske ločinke z besedo in tiskom delajo propagando za protestantizem. Pridigarji dobro vedo, da se jim ne bo posrečilo, Brazilijo pahniti v protestantizem, zato pa hočejo ljudstvu vcepiti vsaj verski indiferentizem in ga odtujiti cerkveni avtoriteti. Nevarnost je tem večja, ker je prebivalstvo Brazilije pomanjkljivo poučeno v verskih resnicah, višji sloji pa se rajši oklepajo sladkega, brezskrbnega svetnega življenja, kakor pa edinozveličavne cerkve. Tem nasprotno delujejo nemški frančiškani in laški kapucini in z združenimi močmi povzdigujejo versko življenje. Najdelavnejši z besedo in s peresom je kapucin, o. Celestin. Ustanovil je katoliško ligo, ki bi naj ovirala prodiranje protestantizma. Mnogo obiskane konference sivega govornika že kažejo lepe uspehe. Ti uspehi spričujejo, kaj more storiti en sam mož, razsvitljen od sv. Duha, v boju za resnico. Vsled Celestinovih konferenc se je spreobrnil bivši protestantski pridigar Antonio Campos. Svoje

znamenite govorniške in pisateljske talente uporablja zdaj edinole v obrambo prave vere in je zato tudi ustanovil svoj dnevnik. Peščica kapucinov pa neutrudljivo obhaja ljudske misijone. Najbolj delavna sta oo. Angelico da Campora in Gaudioso da Guigliano. Ljudstvo se posebno vnema za to, da se katoliška vera ohrani nepokvarjena. Po sklepu misijona v Penedo, Pissabossu in San Braz so pri blagoslavljanju misijonskega križa verniki nanosili, kakor nekdanj v Efezu, na tisoče krivoverskih in katoliški cerkvi sovražnih knjig in spisov ter jih zažgali. Sklep misijona je povsod imponzanten. V nepregledni procesiji daje ljudstvo duška svojemu veselju s klici: »Viva Maria Santissima! Viva la Religião Catholica! Vivão los Missioneros Capuchinhos!« Da, v srcu Braziljancev še vera ni ugasnila. Potrebno je le, da pride več gorečih misijonarjev v Brazilijo, da razžarijo pod pepelom tlečo iskro.

Ecuador. Misijonar Reinhard Herbrand poroča le žalostna dejstva. Prezident Alfaro (1895—1900) je kot framason bil zaklet sovražnik katoliške cerkve. Njegov naslednik Leonida Plaza se je pokazal še brezbožnejšega. Siloma je vpeljal civilni zakon. V svojem »mensaje« (slovo) je imenoval katoliško cerkev, staro, črveno drevo, katero bo posekal kmet s sekuro, ker drevo nima ne listja, ne cvetja, ne sadja in ne daje sence. In ta kmet, je zasramovalno pripomnil, »ta kmet je ecuadorska vlada«. Posvetstva »mrtve roke« (samostanov) je s svojo »živo roko« pospravil v državni mošnjiček. Sestre iz sorodnih redov je prisilil vse v en samostan, njih poslopja pa porabil za vojašnice. Samostansko življenje je proglasil za sužnost prve vrste, ki se mora brezpogojno odpraviti. Vsi inozemski duhovniki in religiozi so v 90 dneh morali zapustiti Ecuador. Izmed sedem škofij imata le dve svoje pastirje, namreč: Riobamba 80letnega starčka Andrade in Ibarra ima škofa Gonzalez Suarez.

Tudi v Columbiju položaj katoliške cerkve ni najboljši. Novi prezident Reyes se priljubljuje liberalcem. In v Bogotá že sedi nekaj katoličanov, duhovniki in jezuiti v ječi, ker so obsojali obnašanje prezidentovo. V Rimu deluje na to, da bi odstranili dobrega španskega škofa Ezequiela Moreno iz Pasto, ker možato nasprotuje temu, da bi katoličani hodili z liberalci roko v roko.

Avstralija in Oceanija.

Karoline. Vsled odredbe kardinal-prefekta propagande od dne 7. nov. 1904. je bil misijon na Vzhodnih Karolinah, kjer so doslej delovali španski kapucini, izročeni rensko-vestfalskim kapucinom in o. Venancij Dufner imenovan za superijora. Že 10. nov. je superijor z dvema duhovnikoma in 3 brati iz Neapola nastopil potovanje na morju v svoj novi delokrog, ki se razširja na otoke: Kusaie, Pingelap, Mokil, Ponape, Mortlock, Truk in Poloa. Prebivalcev štejejo ti otoki okrog 25.000. Sredi preteklega stoletja se je naselila na Karolinah protestantska misijonska družba iz Bostona. L. 1886. so dobili ta del španski kapucinl. Toda tri prekucije so jih ovirale, da niso mogli delovati uspešno. Ko pa so pozneje Karoline postale nemška last, je misijonarjem primanjkovalo gmotnih sredstev. Neki protestant je zapisal v svojem potopisu: »Dobrim menihom se godi prav slabo. Glad in pomanjkanje je njihov obed, skrb za prihodnjost njih večerja.« Na 4 postajah, ki štejejo okrog 700 katoličanov, so doslej misijonarili 3 očetje in 4 bratje iz španske provincije. Že dve

leti jim je bil v pomoč o. Viktorin iz rensko-vestfalske provincije. O. Viktorin je na postajah Ponape in Anak ustanovil nemški šoli.

Kei-otoki so sedaj v rokah misijonarjev presv. Srca. Kristjanov se šteje 1461 in vsako leto se jih da do 250 krstiti; šest vasi je že popolnoma krščanskih in vsaka ima tudi svojo šolo. Šolo v Languru obiskuje 53 otrok. V misijonu deluje 17 oseb, in sicer 6 očetov, 6 bratov in 5 sester. Otočani so verno ljudstvo. Večinoma prejemajo redno vsak mesec sv. zakramente. Predno gredo na daljšo pot na morje, pristopijo vselej k mizi Gospodovi. O. Neyens se je slučajno sestel s svojimi ovčicami na nekem oddaljenem otoku, in takoj so ga prosili za sv. spoved. Za odsotne prijatelje moliti je splošna navada na Kei-otokih. Apostolski prefekt je zapazil, da je vsako popoldne neka ženica obiskala cerkev in glasno molila sv. rožni venec. Prvo polovico češčenamarije je molila z bas-glasom, drugi del pa s svojim naravnim glasom. Isto je storila pri očenašu in častbodi. Ko jo je povprašal, zakaj pri molitvi tako spreminja glas, je odgovorila, da nižji glas pomeni glas moža, ki je na potovanju, njen naravni glas pa je njena molitev. Otočani so zelo nadarjeni za godbo in petje. O. Küsters je 13 let marljivo gojil petje, tako, da sedaj pojejo večglasno mašo. V adventu se lepo sliši *Rorate coeli*, v postu *Attende Domine* kakor v naših katedralah. O. Neyens se je močno zavzel, ko je na sprehodu iz grmovja slišal lepe dekliške glase peti spev cvetne nedelje »Gloria, laus et honor«.

J. E. Kociper.

IV.

Slovstvo.

Biblične vede.

M. Hagen, *Lexicon biblicum*. Paris, Lethielleux 1905. Jezuitje Cornely, Knabenbauer in Humelauer izdajajo že več let veliko eksegetično delo »Cursus Scripturae sacrae«, ki se približuje že svojemu koncu. Kot sklep in krona tega dela je smatrati ta biblični slovar, katerega I. zv. je nedavno izšel ter obsega črke A—C in stane 18 fr. S tem slovarjem se bo zamašila velika vrzel, ki se je že močno čutila v katoliškem bogoslovnem znanstvu. Veliki francoski biblični slovar »Dictionnaire de la Bible« p. Vigouroux-a je veliko preobsežen in predrag za one, ki se ne pečajo izrecno z višjimi bibličnimi študijami, vrh tega težko rabljiv za one, ki niso večči francoskega jezika. »Lexicon biblicum« bo pa zaradi latinskega jezika mednarodne veljave in primeren za praktično rabo. Kratko pa pregledno in strokovno bo obravnaval vsa važnejša vprašanja, ki zasegajo v biblično arheologijo, eksegezo in sploh bogoslovno vedo. Preračunjen je na 3 zvezke. Stvari, ki spadajo v introdukcijo, so izločene. Pri vsakem vprašanju se jemlje ozir na novejšo najdbe in raziskave ter skrbno zaznamuje dotično slovstvo. Nadejati se je, da ostala dva zvezka izideta v kratkem in potem bomo imeli za proučevanje sv. pisma novo, prav dobro pomagalo.

F. K.

Apologetika in dogmatika.

Praelectiones de Theologia fundamentali exaratae a Georgio Reinhold prof. univ. Viennensis. Pars altera. Viennae. Sumptibus Henr. Kirsch. 1905. Str.

242. O prvem delu smo poročali že v 1. let. štev. (str. 109—110). Kakor je bilo napovedano, smo točno pred začetkom II. semestra dobili v roke 2. del in tako imamo sedaj o fundamentalnem bogoslovju v celoti novo knjigo, ki je namenjena v prvi vrsti kot priročna knjiga bogoslovnim slušateljem.

Drugi del obsega nauk o tradiciji in sv. pismu, o cerkvi pa o ravnilu vere in o razmerju med vero in razumom. Največji in najvažnejši je seveda tukaj nauk o cerkvi, kjer se pisatelj drži razdelitve Eggerjeve, poleg njega pa se naslanja tudi na Commerjevo knjigo »Die Kirche in ihrem Wesen und Leben« (Wien 1904) pa na Pescha. Sploh se zdi, da je g. pisatelju glede razvrstitve tvarine bil vzor Egger; s tem seveda ne trdimo, da bi Reinholdovo delo ne bilo samostavno, ampak ker se Egger navaja kot popolnejši vir, ne bo Reinholdova knjiga lahko izpodrinila Eggerja, ki je v mnogih učiliščih v rabi. Poleg raznih vrlin ima Eggerjeva knjiga tudi svoje hibe, ki se v vsaki novi izdaji ponavljajo, a tudi Reinholdova knjiga ni taka, da bi jo mogli imenovati vzor priročne teologične knjige. Že pri I. zv. smo omenili, da v priročni, ali za pravo učni knjigi nikakor niso umestni dolgovezni članki, ki se brez vsakega presledka vlečejo čez več listov. To slabost ima tudi 2. zvezek. Tako so n. pr. lastnosti cerkve stlačene v en sam članek, ki obsega skoro 13 listov!

V primeri s 1. zvezkom se nam zdi, da so nekateri odstavki v 2. zv. preprično obdelani. O pojmu in vrstah tradicije ni skoro nič. Dvoumen in deloma neresničen je stavek na str. 11: ... factum inspirationis et auctoritas divina librorum sacrorum ... nullibi in istis libris asseruntur. Kaj pa II. Tim. 3, 16 sq., II. Pet. 1, 21, II. Reg. 23, 2, Jer. 1, 9 itd.? — Ni metodično, da se na str. 14 že presumira papeževa nezmotljivost. Na str. 17. tudi naš pisatelj z Eggerjem vred razteza patristično dobo do sv. Bernarda¹, ko pa vendar sedaj vsaka cerkvena zgodovina in patrologija končuje patristično dobo z Gregorijem Velikim († 604), oziroma z Izidorom Sevilskim († 636) na zahodu, v vzhodni cerkvi pa z Janezom Damaščanom († po 754)².

Izmed lastnosti cerkve je nekam mršav odstavek o svetosti cerkve; tu bi se vendar trebalo nekoliko ozreti na aktualna očitanja zoper npravnost in življenje kristjanov zlasti katoliških narodov in hierarhov, in pozneje (na str. 157) tudi ni dovolj dokazano, da vzhodni cerkvi manjka nota sanctitatis. Tu bi trebalo malo vzeti v poštev n. pr. moderne ruske »svetnike«. Za ustanovitev primata je spričevanje sv. očetov celo izpuščeno (str. 194), orijentalni teologi pa se ravno na nje neprestano sklicujejo proti primatu.

Na str. 203—204 hoče g. pisatelj pokazati, da je Rim izvoljen za sedež primata po izrecnem naročilu Kristusovem, a dokazi za to ne bi smeli stati v znanstveni dogmatični knjigi, ampak k večjemu kot pia sententia v kakih nabožnih knjigi ali v opazki pod črto. Nauk o koncilih je tudi ves raztrgan in pomešan.

Ako se pri drugi izdaji to in ono popravi, bo knjiga dober pripomoček bogoslovcem in duhovnikom, ker ima marsikatero vrline, tudi zunanja oprava je prav lična.

F. K.

Gospodova zadnja večerja. Spisal dr. Josip Somrek. (Ponatis iz »Voditelja«.) I. zvez. V Mariboru 1905. Str. X, 136. C. vez. 2 K., s pošto 2 K. 20 v.

G. pisatelj je v »Voditelju« razpravljaval prav skrbno iz dogmatičnega in eksegetičnega stališča o najimennitnejši skrivnosti krščanske vere. V prvem delu govori o starozakonskih predpodbah presv. evharistije ter o vspredu, kako so Judje jedli

¹ Do sem je patristično dobo raztegnil Mabillon, ki pravi o sv. Bernardu: »Ultimus inter patres, primis certe non impar«. Migne, P. L. t. 182, pg. 26.

² Sploh je slaba stran mnogih dogmatičnih knjig, da se premalo ozirajo na novejšo zgodovinske raziskave ter še vedno pogrevajo zdavna ovržene podmene.

velikonočno jagnje, v drugem delu pa razlaga evangelijska poročila o zadnji večerji kot zakramentu nove zaveze ter sklene z razpravo o evharistični tvarini. Pri vseh važnejših točkah pouči pisatelja, v kakem stadiju je dotično vprašanje v teološki vedi, katoliški in protestantski.

O rajnem dr. Lampetu smo brali, da je bil namerjaval spisati delo o sv. R. T., v katerem bi zbral in pretresel vse, kar sv. pismo poroča o najsv. zakramentu, a ga je smrt prehitela. Njegova namera je sedaj vresničena. Želimo le, da bi g. pisatelj kmalu zgotovil tudi drugi del, kjer bo razvijal še druga zanimiva vprašanja, ki se nanašajo na Gospodovo zadnjo večerjo. Knjiga se dobi pri uredništvu »Voditelja« in v Cirilovi tiskarni v Mariboru. F. K.

Zgodovina.

Styriaca. Gedrucktes und Ungedrucktes zur steierm. Geschichte und Culturgeschichte. Neue Folge. 2. Band. Des ganzen Werkes 3. B. Von Landes-Archiv-Director i. R. Joseph v. Zahn. Mit 4 Abbildungen. Graz. Ulr. Moser. 1905. Str. 189 m. 8°, c. 4 K, vez. 5 K.

Jos. v. Zahn, dasi ni rojen Štajerec, je gotovo dandanes najzvedenejši in najzaslužnejši delavec na polju štajerske deželne zgodovine. Z novim letom 1905 je stopil v pokoj, a kmalu potem nas je obdaril z novim delom svojega truda, s III. zvezkom »Styriaca«. Ta zvezek obsega naslednjih 10 sestavkov: 1. Wie die Deutschen kamen. 2. Von älteren Grenzen der Steiermark. 3. Älteste Burgen in Steiermark. 4. Von den Anfängen des Hauses Stubenberg. 5. Poetische Ortsnamen und andere. 6. Hochzeitsladungen. 7. Der ehemalige salzburger Hof in Graz. 8. Das Ende des Corps Condé in Steiermark. 9. Aus Polizeiakten kleiner Archive. 10. Der Schlossberg zu Graz 1809—1819. — Večina sestavkov je sicer že bila priobčena, toda največ v inozemskih časnikih, zatorej je prijateljem domače zgodovine s to publikacijo zelo ustrezno.

Nas južne Štajerce zanimajo zlasti prvi trije sestavki in deloma peti.

Prvi sestavek nam kaže, kako je štajerska dežela, izprva čisto slovenska, dobila polagoma pretežno nemško prebivalstvo. Po pisateljevi podmeni so Slovenci, katere dosledno imenuje »Wendene«, v ožjem sorodstvu z lužiskimi Slovani kakor pa s Hrvati in Čehi, češ. po odhodu Langobardov so Slovani zasedli širne pokrajine od severnega morja do Adrije, med nje pa so se nekoliko pozneje vrinili Čehi. Ali si bo njegova podmena pridobila veljavo med slavisti, je dvomljivo. — Slovenci na sedanjem štajerskem ozemlju so mnogo trpeli od Avarov in ravno to je odprlo Nemcem pot med Slovence. Ko so bili premagani Avari, se je začela nemška kolonizacija, Nemci si niso z vojno podjarmili slovenske zemlje na Štajerskem, ampak ponemčujoči proces se je vršil mirno in polagoma potem kolonizacije, zlasti odkar so koncem 9. stol. nemški vladarji obdarovali s posestvi solnograjsko cerkev in nemške plemiče. Domači slovenski velikaši so iz početka ostali v svojih pravicah in se večinoma vdali in prilagodili novemu vladarstvu. Med njimi se osobito odlikuje knez Privina ob Muri. Dvor kneza Privine in Kocela iščejo navadno pri Blatnem jezeru in sicer na mestu današnjega Szalavára (Mosburg). G. pisatelj pa misli, da je ta dvorec iskati bližje Mure, in slutiti, da je bil nekje nižje Radgone, blizu Petanec. Ta njegova podmena je vredna natančneje preiskave; torišča Kocelovega Blatograda še nihče ni resno iskal, ampak enostavno vsak pisatelj za drugim ponavlja, da je to Szalavár. Okolica prekmurske vasi Tišina a blizu Petanec bi utegnila kriti v sebi sledove starega Kocelovega grada.

Veliko več zemljišč so nemški vladarji porazdelili nemškim plemičem po Zgoranjem in Srednjem Štajerskem, manj pa proti Dravi in zlasti na desni strani Drave,

ki se je sploh pozno priklopila štajerski deželi. Na ta način se je tod ohranilo slovensko prebivalstvo, dočim se je na Zgornjem in Srednjem Štajerskem izgubilo med novodošlimi doseljenci. Najmanj sledov slovenskega prebivalstva kaže rabska dolina, ker so ondi Madžari vse opleni in poklali, ko so se pa madžarski navali ustavili in so jih bojeviti mejni grofje potisnili nazaj, se je v opustošeno zemljo naselilo nemško ljudstvo iz Bavarskega.

V drugem odstavku skuša pisatelj iz sledov starih mitnic in drugih indicij določiti meje štajerske dežele v srednjem veku do 13. stoletja. »Mote« so izprva bile le ob deželni meji, šele pozneje so nastale tudi v znotranji deželi. Dravska dolina in Slovenske gorice so v 11. veku spadale še pod koroško marko, l. 1148 je grof Bernard Sponheimski izročil zemljo od Spodnjega Dravograda do Središča mejnemu grofu Otokarju in tako je Drava postala deželna meja Štajerske. Kraji južno od Drave pa v tem času sploh ne pridejo v poštev za Štajersko.

Jako poučen je tretji sestavek, o najstarejših gradovih na Štajerskem. Imena najstarejših gradov (11. in 12. stoletje) deli pisatelj v tri skupine: slovenska, slovensko-nemška in čisto nemška.

Gradovi čisto slovenskega imena pripadajo ljudstvu, ki je pred nemško kolonizacijo posedovalo današnje Štajersko, dasi iz tega, če ima kak grad slovensko ime, ne sledi, da bi bil njegov ustanovitelj ravno slovenski plemič, dokler je bil slovenski živelj dovolj močen, so se tudi nemški lastniki prilagodili slovenskemu imenu; vsekako slovenski izvor imen gradov kaže visoko starost. V to kategorijo šteje pisatelj imena: Saurau (Surovi), Katsch, Graslab (Grosuplje), Greischern (Grušarje), Leoben (Liubina), Strassengel (Strazille, Strazinle, Strassindl), Strassgang (Stražan), Gösting (Gestnik, imena kmetov v listinah kažejo, da je ta okolica koncem 12. veka bila še slovenska), Gradec, Lipnica, Kozji rep, Konjice, Rogatec, Laško-Tüffer (Tivere, ki pa ne bo slovenskega izvora, ampak latinskega) in Slovenji Gradec.

V drugo skupino spadajo imena, katerih deblo je slovensko, končnica pa nemška. Taka imena, pravi pisatelj, kažejo na slovenskega utemeljitelja. V tej skupini nas najbolj zanima Gornji grad. Navidezno nemško ime Oberburg je slovanskega izvora, deblo mu je obramba. (Gradič »Abram« z enakim pomenom je bil tudi nekdanj na Dravskem polju jugovzhodno od Maribora). Gradovi tretje skupine z nemškim imenom, kolikor jih zasledimo do konca 12. veka, so delo solnograjskih obdarovanih duhovnikov, deželnih knezov in grofovskih rodov.

Prav ta sestavek je za nas jako poučen. Po naših krajih se še najde mnogo sledov starih selišč in obrambnih gradišč, ki segajo še v prvo slovensko dobo, le žal, da je v našem omikanem občinstvu silno malo zmisla za preiskavanje domače zgodovine. V tujem duhu pridobljena izobrazba nam zastira oči, da ne vidimo svoje lastnine, mora nam jo kazati še le tujec.

Tudi sestavek o poetičnih krajevnih imenih daje mnogo migljajev in navodil, kako se v suhoparnih imenih najde lahko veliko jezikovnega bogastva in poezije.

Zahnovno knjigo priporočamo vsem, ki se kaj zanimajo za domačo zgodovino. Njega diči ta vrlina, katero pri nemških pisateljih često pogrešamo, da prostodušno prizna za slovansko, kar je slovansko, ne da bi letal bog ve kje po keltskih prашumih. Ta njegova metoda sicer ne uživa priznanja v izvestnih krogih, a tem bolj mu je hvaležna objektivna zgodovinska veda.

F. K.

Handbuch der christlichen Archaeologie von Carl Maria Kaufmann. Mit 239 Abbildungen. Paderborn. Druck und Verlag von Ferdinand Schöningh 1905. 8° XVIII + 632 str. (Wissenschaftliche Handbibliothek). 10 M.

Večini duhovnikov je tuja starokrščanska doba cerkvenega življenja; to pa zato, ker se ne morejo zamisliti v čisto drugačno prosveto kakor je srednjeveška in iz nje vznikla moderna, ker si ne morejo predstavljati življenjskih odnošajev za dobe rimske in grške civilizacije. Tedaj so ljudje drugače živeli, drugače se oblačili, drugače stanovali, drugače molili, drugače se pokapali in zato se ne dajo umeti niti cerkvena zgodovina, niti spisi cerkvenih očetov, ako se ne poznajo obenem tudi zasebne, javne in bogoslužne starine iste dobe. Zato pa bode vsakemu, ki se hoče nekoliko približje seznaniti z zunanjo stranjo tedanje krščanske prosvete, prav mnogo koristila zgoraj naznanjena knjiga. Iz nje bo najprej zvedel, da se nahaja obširna znanost krščanskega starinoslovja; spoznal bode početke veličastnih bazilik, nagrobnih kapelic in pokopališč pod zemljo in nad njo; čudil se bode silno bogatim napisnim zakladom iz iste dobe, ki presegajo vse, kar se dandanes na tem polju stori, in so po svoji vsebini celo važni dogmatski viri; gledal bode spomenike 16—1800 let starih krščanskih podob in si bode vprvič stavil vprašanje, zakaj Kristusa, Marijo, svetnike, prizore iz sv. pisma ravno tako izobražamo in ne drugače, ko bi bilo vendar mogoče na stotine drugih načinov; videl pa bo tudi toliko krasnih ostankov iz rezbarstva in iz domačega pohištva, ki nosijo krščanske znake, da bo z žalostjo občutil, da živimo mi dandanes v mnogo nižji in neumetniško razpoloženi dobi. Kdor bo knjigo prebral do konca — jezik je lep in izboren, kakor je pričakovati od pisatelja, ki tudi leposlovno deluje, — temu se bode odprl nov svet — svet sveže, novo-vznikle in nevzdržno napredujoče krščanske prosvete v okvirju kulturno na vrhuncu stoječega grškega in rimskega naroda. Ne priporočam knjige, ker tako navadno delajo recenzenti, ampak ker je res najboljša knjiga, kar imamo dandanes iz te stroke v kateremkoli svetovnem jeziku v malem obsegu in za nizko ceno.

A. St.

Die 1600jährige Jubiläumsfeier des Martyrertodes des hl. Viktorinus Bischofes von Petovio in der Propstei- und Stadtpfarrkirche zum hl. Georg in Pettau. Festschrift von Friedrich Horvat, Stadtpfarrvikar in Pettau. Str. 90, velika 8°. Cena 1 K. Kazalo bi na veliko versko mlačnost in nizko prosvetno stanje, ako bi se v lavantinski vladikovini in osobito še v mestni župniji ptujski ne spominjali 1600te obletnice mučeniške smrti slovitega ptujskega škofa sv. Viktorina. Da se to ni zgodilo, pričal bo zgodovini list »Voditelj«, pa tudi ta brošurica, ki jo naznanjamo. V knjižici ni najti novih raziskavanj o življenju in delovanju Viktorinovem, o cerkvenih in družabnih razmerah njegove dobe, toda tega tudi ne pričakujemo, ampak g. pisatelj nam je podal najprej kratek življenjepis Viktorinov, potem je pa kot vesten kronist zapisal, kako se je slavila obletnica Viktorinove smrti. Doslovno so objavljene tudi vse nemške propovedi (F. Pschunder, Fr. Štuhec, F. Horvat, J. Fleck), ki so se govorile pri tem slavlju v mestni župnijski cerkvi v Ptujju. Tudi enaka slovenska spominska knjižica bi v naši cerkveni književnosti ne bila odveč, ker se je ravno slovensko ljudstvo prav marljivo vdeleževalo te svečanosti. A. P. Korošec.

Cerkveni spomeniki lavantinske škofije: 1. Dekanija gornjegrajska. Spisal Avguštin Stegenšek. S 162 slikami in 3 tablicami. V Mariboru 1905. Tiskala tiskarna sv. Cirila. Založil pisatelj. Str. XVI, 239. C. brož. 5 K, vez. 6 K 20 vin. Zaradi raznih zaprek nismo mogli dobiti že za to številko strokovne ocene o tem lepem delu. Naslednje vrstice niso torej smatrati kot ocena, ampak ker je pisec že na drugem mestu¹ spregovoril o tej knjigi, želi tukaj prepustiti besedo drugi, spretnejši moči. A kolikor je spoznal knjigo, lahko s popolnim prepričanjem reče: s takim delom bi se lahko ponašala tudi kaka akademija. Delo nikakor nima

¹ Časopis I. II. zv. I. str. 92—95.

samo lokalnega pomena — za gornjegrajsko dekanijo, ampak vsak pazen čitatelj, tudi nezgodovinar, bo našel tu mnogo poučnega gradiva, delo je zasnovano in izdelano v višjem zgodovinskem stilu.

Slovensko občinstvo, zlasti č.č. duhovščina, med katero ima »Voditelj« svoje čitatelje, naj nikar ne prezre tega dela. — Človeka bi mikalo, pisati tu natančnejšo analizo našega literarnega življenja, a slika bi morda bila pretemna, zato je rajši molčimo... Naše gmotne razmere so seveda slabe, toda še bolj nam manjka — samozavesti in višjega poleta. Za tuje in včasih malovredne reči imamo denarja in občudovanja, za domače blago smo pa navadno slepi in gluhi. Naše knjižnice in mize naših salonov dičijo navadno tuja dela. Stegenšekova knjiga zasluzi v njih častno mesto; naj bi je torej ne manjkalo nikjer.

Zelo žalostno spričevalo bi bilo za nas, ako bi v svoji malomarnosti ne spoznali vrednosti te publikacije, ki je g. pisatelja stala ogromno duševnega in fizičnega napora pa tudi gmotnih žrtev. Z ozirom na obseg in ilustracije bi cena lahko bila enkrat večja, pa bi še ne bila previsoka. Pri ceni 6 K 20 vin. je lepa in ukusno vezana knjiga v resnici na pol poklonjena.

Natančnejšo oceno objavimo v 4. številki.

F. K.

Geschichte der österreichischen Volksschule. Von Dr. Anton Weiss, k. k. Univ. Prof. in Graz. I. B. Die Entstehungsgeschichte des Volksschulplanes v. 1804. Str. IX., 237. B. II. Geschichte der österreichischen Volksschule unter Franz I. und Ferdinand I. 1792—1848. Str. XVIII., 1103. Graz, 1904. Styria.

Za avstrijsko kulturno zgodovino je pač šolstvo ena najvažnejših točk. Šolsko vprašanje je pa tudi dandanašnji eno najaktualnejših, zlasti je razširjenih mnogo krivih predsodkov o šolstvu pred l. 1869, oziroma 1848. Organizacija avstrijskega ljudskega šolstva se začne z Marijo Terezijo, pod vlado Jožefa II. in Franca II. (I.) je šolstvo na znotraj in zunaj storilo važne korake.

Zanimivo je, kako so udje šolske komisije, ki so pod Marijo Terezijo in Jožefom II. bili prostomišljaki, za cesarja Franca II. pod dojmom francoske revolucije postali nekako ozkosrčni. Laiki v tej komisiji so pač zahtevali velike navne vrline od ljudskega učitelja, v znanstvenem oziru so pa glede njegove izobrazbe stavili dokaj nizke zahteve, pač pa so kazali veliko vnemo in izkušnjo glede veronauka, nasprotno so pa duhovniki v tej komisiji zahtevali večjo znanstveno izobrazbo, med njimi zlasti kanonik Zippe.

Tudi v drugem oziru se kažejo v šolstvu posledice francoskih homatij. Vsled dolgotrajnih bojov je država izkervavela in iznemogla, šolo je tedaj prepustila v skrb in varstvo cerkvi, nadzorstvo pa škofijskim konzistorijem kot svojim poverjenikom. Francova šola — do Leona Thuna — je imela marsikatero pomanjkljivost, a tudi svoje vrline, katere priznavajo tudi inozemski in protestantski šolniki.

Ves sestav te šole nam natančno razlaga naša knjiga; v I. zv. je govor o pripravah za reformo šolstva pod Leopoldom II. in Francem II. in reorganizaciji ljudskega šolstva raznih kategorij v celem obsegu, drugi, mnogo obsežnejši zvezek pa podaja natančno analizo šolskega kodeksa iz l. 1804 z ozirom na razne kronovine. Najhujši madež avstrijskega šolstva od Jožefovih časov do današnjega dne je pač ta, da se proti vsem pravilom pedagogike in zdrave pameti šola izrablja v to, da se iz otrok slovanskih narodov napravijo janičarji.

Weissova knjiga bo dobro došla vsem, ki imajo kaj opraviti s šolo, posebej še bo dober pripomoček onim, ki spisujejo kronike ali kake monografije o zgodovini šolstva v naših deželah.

F. K.

Zgodovinska knjižnica. Izdaje »Zgodovinsko društvo« v Mariboru. I. Odelek: Pomožna znanstva. 1. zvezek: Krajevne kronike. Str. 44 m. 8°.

c. 20 v. — Zistematično raziskovanje južnoštajerske zgodovine je bilo doslej le v nemških rokah, izmed Slovencev so se le posamezniki (Trstenjak, Orožen, Slekovec i. dr.) — rari nantes — pečali z domačo zgodovino. Majhna mesta, kakor Celje in Ptuj so si ustanovila znatne muzeje, blizu pol milijona štajerskih Slovencev pa ni imelo središča, kjer bi se zbirale starine in narodopisne posebnosti, in ognjišča, kjer bi se z združenimi močmi negovala domača zgodovina. L. 1903. je končno ustanovljeno »Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko«, ki želi ustanoviti tudi spodnještajerski narodni muzej. A kakor je prav prerokoval njegov prvi predsednik, rajni zgodovinar M. Slekovec, se mora društvo boriti z velikanskimi težavami in ena najhujših ovir je — malobrižnost slovenske inteligence za domačo zgodovino in narodopisje. Vsled nedostatka delavnih moči in gmotnih sredstev društvo ne more razvijati svoje delavnosti v celem obsegu, omejiti se je moralo le bolj na literarno delovanje. V tem oziru je v kratkem času veliko storilo. Poleg svojega glasila »Časopis za zgodovino in narodopisje« je ravnokar začelo izdajati novo publikacijo »Zgodovinska knjižnica«. Z malimi brošuricami hoče širiti historično znanje in zanimanje med slovenskim omikanim občinstvom. Preračunjena je »Zgodovinska knjižnica« na 3 oddelke; v prvem bi se naj obravnavala pomožna zgodovinska znanstva, kakor: pouk o spisovanju krajevnih kronik, o arhivih, izkopinah, o numismatiki, heraldiki, diplomatiki, o zbiranju narodopisnih predmetov itd. V drugem oddelku bi se obravnavala v posameznih skupinah naša gospodarska zgodovina, v tretjem pa politična. Pozneje se eventualno delokrog še razširi.

Prvi zvezek, ki nam je ravnokar došel v roke, obsega navod za spisovanje krajevnih kronik. Kratko, poljudno in jasno razlaga po katekizmovi metodi v 1. delu sestavo in obseg kronike, v 2. podaje načrt, kako se naj zasnuje kronika, v 3. pa nekatere vzorce kronik v večjem in manjšem obsegu.

Graško historično društvo (Historischer Verein für Steiermark) je že l. 1873 izdelalo natančen načrt za kronike¹, a ta načrt je Slovencem ostal z malimi izjemami neznan. Tudi škof Slomšek in pozneje l. 1896 lavant. sinoda sta podala navod, ki je pa le bolj splošen. Šolska oblastva imajo tudi natančno začrtan navod za spisovanje šolskih kronik. Ta uradna navodila naš navod predpostavlja in podaja načrt, ki velja za župnijske pa tudi druge kronike. Duhovnikom in laikom, ki spisujejo kronike, bo ta navod dobro služil. Mnoge kronike so sedaj sila v slabem stanu ali pa jih sploh ni.

Marsikdo bi pisal kroniko, pa ne more dobiti zgodovinskega gradiva za dotični kraj. Toda to ni edini namen kronike, da poda zgodovino preteklih dob, mnogokrat je to celo nemogoče, ampak kronika naj sedanje dogodke ohrani potomstvu. Z ozirom na omiko in službo so za spisovanje kronik pred vsem poklicani duhovniki in učitelji, zatorej si naj vsakdo naroči za neznatnih 20 vin. (s poštino 23 vin.) zunanje lično opremljeno knjižico. Dobiva se pri »Zgodovinskem društvu« v Mariboru, pri naročilih pa posredujeja tudi Cirilova tiskarna v Mariboru in »Zvezna tiskarna« v Celju.

F. K.

Cerkveno pravo.

Ecclesiae Lavantinae Synodus dioecesisana, quam anno Domini 1903 coadunavit Michael Napotnik, Princeps-Episcopus Lavantinus. Marburgi, 1904. Sumtibus princ. episc. Ordinariatus Lavantini. Typis typographiae s. Cyrilli. Vel. 8°, str. 918, VI.

¹ Mittheilungen XX, pg. CIV i. d.

Glede sinod, ki se novejši čas vedno gosteje sklicujejo v raznih škofijah, zavzema lavantinska škofija prvo mesto; v dveh desetletjih je imela 4 sinode (1883, 1896, 1900, 1903). Knjige, ki obsegajo zgodovino in odloke teh sinod, predstavljajo celo knjižnico diecezanskega prava in navodil za praktično, scientificno in ascetično življenje. Glede na obseg se kaže velik napredek pri vsaki naslednji sinodi, vse pa presega zadnja. Knjiga pod zgornjim naslovom obsega sploh vse, kar je s sinodo v kakšni zvezi. Tu so objavljeni vsi odloki, molitve, obrazci priseg in veroučbov, seznamek zborovalcev, razni odseki, nagovori prevzviš. nadpastirja, izjave udanosti itd. Zaradi te natančnosti bo knjiga dobro služila povsod, kjer bodo nameravali sklicati in obhajati sinodo, ker ni lahka reč ustreči vsem formalnostim, ki so predpisane na sinodah.

Vsa tvarina je razdeljena v uvod in tri dele. V uvodu imamo pismo, s katerim je bila sinoda naznanjena sv. očetu Leonu XIII., potem kratek spomin Leonu XIII. in sumaričen življenjepis novoizvoljenega papeža Pija X.

Prvi del knjige obsega odloke pred sinodo in dnevni red pa molitve, ki se imajo vršiti v generalnih kongregacijah in javnih sejah. Drugi del obsega samo zgodovino sinode, ki je imela 5 generalnih kongregacij in tri javne slovesne seje. Najodličnejše mesto zavzemajo v tem delu krasni, po obliki in vsebini dovršeni nagovori prevzvišenega sklicatelja sinode. V prvem nagovoru (v prvi generalni kongregaciji) je označen cilj sinode in predmet njenih obravnav. Sinoda naj poda orožje služabnikom Kristusovim, da jim v sedanjih, veri sovražnih časih ne upade srce, ampak da se krepko potegujejo za sveto stvar Kristusovo. V drugem govoru (v drugi slovesni seji) je prevzvišeni govornik kaj lepo razvil idejo dobrega pastirja¹. V četrti generalni kongregaciji je prevzvišeni nadpastir z iskrenimi besedami pozdravil odličnega gosta, zagrebškega metropolita dr. Jurija Posiloviča. V tretji slovesni seji je pa zaključil sinodo z ganljivim epilogom, v katerem je razložil, kako naj bo urejena naša duhovna vojska — ne proti postavnim oblastim, ampak zoper moči, ki so sovražne veri, cerkvi in svetni oblasti. Služabniki sv. cerkve predstavljajo veliko vojsko, katere vrhovni vidni vodja je naslednik sv. Petra, njemu ob strani pa kot podrejeni vodje stoje škofje in pod njih vodstvom duhovniki. Pokorščina in sloga daje moč tej vojski, njeno orožje je trdna vera, molitev, čuječnost in pobožnost. A vodja in orožje še ne zadostuje; vojsko mora prevevati dober duh. Dve reči zlasti nasprotujeta dobremu duhu in slabita moč duhovni vojski: pohujšljivo življenje duhovnikovo, ki bi moral biti vzor čednostnega življenja, pa needinost in razprtija, ako on, ki bi moral biti oznanjevalec miru, seje prepir, neslogo in sovraštvo.

Tretji del obsega 105 sinodalnih konstitucij, ki so razdeljene v običajne štiri titule: I. de fide et doctrina catholica, II. de cultu divino, III. de cleri populique disciplina, IV. de regimine ecclesiastico. — Nekatero konstitucije obravnavajo dandanes posebno aktualna vprašanja, kakor konstitucija o pravi in krivi reformaciji, o pročodrimskem gibanju, o socialnem vprašanju in krščanski demokraciji pa o alkoholizmu. — Druge imajo pred vsem namen, povzdigniti umstveno, bogoslovsko in splošno izobrazbo duhovščine in tudi ljudstva. Sem spada pred vsem obširna in lepa konstitucija o čitanju sv. pisma. Temeljito znanstveno izobrazbo priporoča in zahteva tudi konstitucija o bogoslovnih profesorjih. Da se povzdigne ugled škofijskega bogoslovnega učilišča, naroča konstitucija, naj se s profesorsko službo ne kopicijo druge službe, ki prečijo profesorja, da se ne more uspešno baviti s svojo učiteljsko službo in znanstvenim delovanjem; novoimenovanim profesorjem

¹ Ta govor je l. 1903 izdal v slovenščini preč. g. kan. Jernej Voh.

predpisuje slovesno inavguralno predavanje; profesorskemu kolegiju priporoča konference, sodelovanje pri bogoslovnem listu »Voditelj« in izdavanje strokovnih del. Za splošno izobrazbo je zelo važna konstitucija 99. o diecezanski biblioteki, ki proglašala knjižnico v kn. šk. bogoslovnici za diecezansko knjižnico; za ljudstvo se pa priporočajo župnijske knjižnice, s katerimi se bo treba resno pečati, ko stopi v veljavo nova tiskovna postava, zlasti tam, kjer ni bralnih društev ali so pa v nezanesljivih, če ne celo v nasprotnih rokah. Tudi po mestih bi bile take knjižnice zelo potrebne. Novejši čas snujejo luteranski pastori na svojih postajah svoje župnijske knjižnice, naj bi se tudi od naše strani kaj storilo, da mestnim ljudem sploh pridejo v roke dobre knjige.

Za domačo zgodovino je zelo pomenljiva odločba 101., ki naroča, da se osnujejo ter skrbno uredijo župnijski in dekanjski arhivi. Pohranijo naj se v arhivih sploh vsi dokumenti, tudi tak drobiž, ki se sicer zdi brezpomemben, ker marsikaj utegne za strokovnjaka v zgodovinski vedi biti važno, kar se nestrokovnjaku zdi brezpomembno. Vsako župnišče mora imeti za arhiv posebno omaro s potrebnimi predali, ki se naj postavi na suh, zračen, svetel, pred ognjem in drugimi nezgodami varen kraj. Istotako se naroča, da se prebrskajo kupi starinskih reči, ki trohlijo pogostoma na podstrežjih in v raznih čumnatah, pa utegne v njih biti marsikatero dragoceno zrno za domačo zgodovino. V dekanjskih arhivih se pa shranjujejo dokumenti, ki se tičejo dotičnega dekanata. Kar pa nima prostora v župnijskih in dekanjskih arhivih in se ne potrebuje pri dotičnem uradu, se naj spravi v Maribor, kjer se osnuje centralni škofijski arhiv. Naročeno je tudi, da se o vsakem arhivu napravi točen zapisnik.

V imenu zgodovinske vede je ta odločba vse hvale vredna ter je iskreno želeli, da se natančno izvrši, pa da se po vzgledu teh arhivov uredijo tudi vsi drugi. Sploh bi bilo koristno objaviti inventare vseh arhivov na Spodnjem Štajerskem in drugod po Slovenskem.

Za praktično pastirstvo so pomenljive zlasti liturgične konstitucije. Kot uvod služi dogmatična razprava o presv. evharistiji kot daritvi, za katero sledi obširen praktičen navod v treh jezikih za poljudno razlaganje sv. maše, kakor je že bil od Slomšekovih časov v sv. opravilu, izvzemši nekatere izpremembe in dodatke, kar je bilo potrebno. Katehetom in dušnim pastirjem daje lepih navodil konstitucija o prvem sv. obhajilu z nagovorom in molitvami pri tej slovesnosti. Posebne važnosti sta še konstituciji o liturgičnem petju in sv. glasbi pa o cerkvenem petju v narodnem jeziku. V prvo konstitucijo je povzet tudi znameniti »motu proprio« Pija X., ki je epohalnega pomena za razvoj koralnega petja.

Ostale liturgične konstitucije razpravljajo o češčenju sv. ostankov in podob, o češčenju najsv. src Jezusa in Marije, o češčenju svetnikov, s posebnim ozirom na svetnike, katerim so posvečene cerkve in kapele v lavantinski škofiji, posebna konstitucija govori o odpustkih pa o mašnih štipendijah. V liturgično področje spada tudi konstitucija o zakramentu sv. reda, po vsebini pa ima ascetičen smoter. Zelo resen in važen je cilj, ki ga ima pred očmi ta konstitucija, ena najvažnejših zadev cele škofije je to, namreč, da svete rede sprejemajo le vredni mošje; »melius est paucos habere ministros, sed bonos et doctos, quam multos, sed malos et ignorantes, qui vitae pravitate aut ignorantia sua perniciosi, non salutem plebi christianae afferre solent.« Blagor škofiji, ki ima zadostno število duhovnikov, kateri se zavežejo vzvišenosti sv. reda ter si po močeh prizadevajo, ostati na višini moralne in umstvene popolnosti!

Izrecno nраво-ascetični smoter imajo konstitucije 3. titula. Konstitucija 79. podaja najprej splošna navodila o nraavnem življenju duhovščine. Za našo ne-

pokojno, anarhistično dobo, polno razpora in upornosti, je zelo tehtovita 80. konstitucija o slogi med škofom in duhovščino. Kako pristržno je govoril Zveličar pri svojem slovesu o edinosti! Zatorej se vojvoda tega sveta zaganja s posebno močjo v to lastnost cerkve Kristusove, da loči čredo od pastirjev, napravi med njimi razdor ter jih vse skupaj ugonobi. Bodi torej daleč od nas vsak povod razprtijam in neslogi! Na to sledé konstitucije z navodili za razne kategorije cerkvenih služabnikov od škofijske kurije pa doli do cerkvenih ključarjev in cerkvnikov.

Vprašanje o celibatu in njega pomenu za katoliško duhovstvo je sicer že stokrat rešeno, a vkljub temu se zopet in zopet vzdigujejo posamezni glasovi iz laičkih in duhovskih krogov zoper celibat. Kakor zgodovina spričuje, časi, ki kličejo po odpravi celibata, niso najboljši. Tudi v naših dneh se javljajo glasovi zoper celibat in vspešno ž njimi tudi probija na površje težnja, razdreti in profanirati zakonsko zvezo. Po pravici se je torej v naših konstitucijah posvetila pozornost tudi temu vprašanju; 85. konstitucija kliče čitateljem v spomin razloge, ki vajujejo za celibat, zajete iz sv. pisma, iz ideje katoliškega svečeništva, iz duhovske službe in iz razmerja do vernikov.

Naslednja (86.) konstitucija daje navodila, kako je duhovniku občeovati v službenih zadevah s predstojniki s sebi enakimi in s podložniki. Olika zahteva uljudnost; grdo je, če se duhovnik v svojem zasebnem in uradnem občeovanju odlikuje pred laiki — z robotstvom in trivialnostjo. — O zelo kočljivi stvari, ki je mnogokrat povod prepripirom, tožbam in napadom v časnikih, govori 87. konstitucija; to je razmerje med katehetom pa učiteljstvom.

Ostale konstitucije se nanašajo bolj na življenje krščanskega ljudstva; v njih je govor o krščanskem življenju med ljudstvom sploh, o raznih ljudskih pobožnih navadah in njih ohranitvi, o posvečevanju praznikov, o postu, o skrbi za ubožce in kdaj se naj kliče na pomoč javna oblast, da odstrani javna pohujšanja. Sem spada po svoji vsebini tudi lepa konstitucija o roditeljskem blagoslovu, ki je uvrščena v 4. titul.

Med konstitucijami, ki se tičejo cerkvene uprave, je posebno poučna 96. o procesu »ex informata conscientia« s pridejano instrukcijo propagande, ki sicer za naše kraje ni obvezna, vendar pa lahko služi kot navodilo.

Precej obširna konstitucija razmotruje redovniške pravne zadeve, ki so večkrat povod neljubemu pričkanju. Konstitucija 102. določa diecezanske takse, 103. pa podaje red za škofijsko sodišče v pravnih, disciplinarnih in kriminalnih zadevah.

»Vota synodalia« (cap. 104) so naslednja: 1. za ohranitev sv. vere v škofiji se naj vsako soboto ob 9. uri pri župnih cerkvah zvoni z velikim zvonom in naj se moli očenaš in zdrava-Marijo in čast bodi Očetu . . . ; 2. za pomnožitev dobrih duhovnikov se naj ob nedeljah ob 6. uri zvečer v župnih cerkvah zvoni z velikim zvonom in moli kakor v soboto¹; 3. vpelja se vedno češčenje v celi škofiji (o tem je »Voditelj« poročal v let. 1. št. str. 93). Zadnje poglavje obsega potrdilo sinodalnih odločb.

V knjigi je pohranjeno neizmerno veliko truda pa tudi lepih navodil. Delajmo in živimo po njih, Deus autem det incrementum!

F. K.

¹ Ko je bil že tiskan naš »letopis«, kjer je podana vsebina papeževega pisma o pročodrimskem gibanju, izšel je za lavantinsko škofijo pastirski list, ki podaje imenovano papeževo pismo ter opominja vernike k stanovitnosti v veri. K sklepu se naroča, da se naj s 1. julijem začneta izvrševati prvi dve sinodalni obljubi.

Pesništvo.

Kartuzijanskega brata Filipa Marijino življenje. Po staronemškem izvorniku priredil Mat. Zemljič. Maribor, 1904. V založbi prevajatelja. — Tisk tiskarne sv. Cirila. Mala 8°. Strani XII. + 412. Cena broš. izvodu 2 K, po pošti 20 vin, več.

Srednji vek je z ozirom na pesništvo najbolj plodovita doba v vsej človeški zgodovini; bil je doba rajske poezije. V vsaki smeri se je bilo pesništvo bujno razvilo: epika je v jugoslovanskih narodnih pesmih, v nemški »Der Nibelunge Nôt«, v francoskih »romans d' aventure« dosegla toliko popolnost, da se takratna dela smejo primerjati s Homerjem; lirika je pa imela v srednjem veku svojo najlepšo, zlato dobo; istotako je srednji vek klasična doba za versko pesništvo; lepših umotvorov na tem polju nima noben drug čas. Srednji vek je doba najglobljega verskega oduševljenja; ni čuda, da so verske snovi takrat vnele najbolj nadarjene pesnike-mojstre, katerih še ni nihče prekosil v svetopobožnem, a vendar pristnem in res vzvišenem pesnikovanju. Med njihovimi mnogoštevilnimi imeni slovi: brat Filip iz bivšega zajčkega samostana. Na-nj sme biti ponosna naša domovina, kajti po njem je proslul samostan, ki je nekdanj stal v njenem sedanjem ozemlju. Brat Filip po rojstvu ni naš rojak, niti ni pesnikoval v našem milem slovenskem jeziku, a pravi pesniški umotvor mora najti priznanje pri vseh olikanih narodih, naj bode pisan v katerem koli jeziku, kakor je biser lep in dragocen, naj ga najdejo v kateremkoli morju. Brat Filip je rodom Nемец, odkod, se ne more natančno dognati; morebiti iz severno-zapadne Bavarske. Tudi čas njegovega rojstva je neznan. Prišel je v 13. stoletju v zajčki kartuzijanski samostan, ki je bil ustanovljen l. 1164. V njem je spisal in sicer v frankovskem narečju srednjeveške nemščine versko-epično pesem »Marienleben«; slovstveni zgodovinar Toscano del Banner meni, da v času, ko je zajčkemu samostanu načeloval prior Peter I. (1234—1247). Posvetil je delo nemškemu viteškemu redu (bruodern von dem diutschen hūs). Pesnitev se je gotovo vsem krogom zelo priljubila; da je bila izvanredno razširjena, kaže dejstvo, da se je ohranila v 30 srednjeveških rokopisih, medtem, ko je najslavnejša nemška srednjeveška pesem »Der Nibelunge Nôt« ohranjena le v 28 rokopisih. Nj. prevzvišenost, premil. knez in škof dr. Mih. Napotnik je v svoji knjigi »Einweihungs-Feier der neuerbauten Pfarrkirche zur Heiligen Maria, Mutter der Barmherzigkeit, in der Grazervorstadt zu Marburg« (1901) izrazil željo, »da bi se našel kak slovenski pesnik, ki bi to vzornolepo, čistiljivo in posnemanja vredno življenje Marijino po načinu brata Filipa opeval ali pa njegov spев . . . naravnost prevedel v slovenščino.« Le-tej želji Nj. prevzvišenosti je ustregel č. g. kapelan Mat. Zemljič. Prevel je celo Marijino življenje brata Filipa v slovenščino ter ga je izdal pod zgoraj navedenim naslovom. To je knjiga, ki bode med dobrim in vernim slovenskim ljudstvom brezdvomno našla mnogo prijateljev in občudovalcev. In to po vsej pravici; kajti snov je lepa, vzvišena in vsakemu Marijinemu častilcu sveta, kakor pravi sloveči literat Bolfenk Menzel: »Kar je božjega, ima v tej pesmi prednost, kar je človeškega je takorekoč le ob tleh, ki so s cveticami obstlana.« Oblika je zelo lična in prikupljiva, jezik je pravilen, teče prav gladko; izraz je tako točen, da ne bi nihče mislil, da je pesem le prevod. G. Zemljič se kaže izbornega prevajatelja, iz česar pa sledi, da ima i sam pevsko žilo; ker ima tudi slovenski jezik popolnoma v oblasti, je od njega pričakovati še marsikatera lepa cvetka iz dišečega vrta bujne poezije.

Knjiga sama je sestavljena sledeče: Za naslovnim listom sledi dovoljenje kn. šk. lav. ordinarijata za natis; potem posvetitev Nj. prevzvišenosti, premilostl. gosp. knezu in škofu dr. Mih. Napotniku kot »velikodušnemu pokrovitelju znanosti in lepe umetnosti«; nadalje prevajateljev predgovor, v katerem razloži

povod svojega prevajanja in razdelitev cele pesmi. Dobro bi bilo, ako bi bil v letem predgovoru podal nekaj črtic o slovečem zajčkem samostanu in o bratu Filipu; čitatelje, posebno tiste, ki poznajo razvaline zajčkega samostana, bi zanimalo, o njih nekaj izvedeti. Sledeči »prolog« označi v vezani besedi prevajateljev smoter gledé na izdajo »Marijinega življenja« :

Ta pesem, kakor v starih časih,
v rojakov srca naj prodira,
todà v domačih blagih glasih
naj k njim si danes pot odpira,
da bode tako Mati sveta,
brez vsega madeža spočeta
častila se še bolj odslej
sred solnčnih slovenskih mej.

Zatem sledi prevod sam »Marijinega življenja« v dvajsetih spevih, v nič manje kakor 11.272 vrsticah. Posamezni spevi nosijo napis, iz katerega je razvidna vsebina in snov, ki se v njih opeva. Pesnik je uporabil vse, karkoli se lepega in ganljivega ve o Mariji, o njenem rojstvu, mladosti, zaroki, o Mariji kot Materi, odgojiteljici in spremljevalki Jezusovi, o njeni smrti in o njenem vnebovzetju. Brat Filip je za svoj umotvor uporabil vse le mogoče vire; ker sv. pismo o Mariji le malo poroča, se je zatekel k raznovrstnim legendam, celo k apokrifnim evangelijem, posebno pa k latinskemu spevu, ki je bil v srednjem veku zelo priljubljen: »Vita beatae Mariae virginis et Salvatoris metrica«. Podatki iz le-teh virov nikakor niso zgodovinsko dokazani, nihče jih torej ne sme smatrati zgodovinsko-resničnim dejstvom; a ganljivi so, nosijo na sebi znak pesniške domišljije; take snovi pa tvorijo vsebino pesniških del. Posebno I., II. in VII. spev (Marijino rojstvo, Marijina mladost in beg v Egipt) so polni takih mičnih in pesniških dogodbic. Da se iste ne smejo pripovedovati kot resnična dejanja, je jasno.

Knjigo krasi tudi več malih, a prav ličnih podobice, ki naj vsebino razjašnjujejo; vrhutega je pa še pred naslovnim listom kolorirana podoba brezmadežne Device, potem dve svetlosliki zajčkega samostana in razvalin samostanske cerkve, ob sklepu knjige pa »čudodelna podoba Matere milosti v predmestni frančiškanski cerkvi v Mariboru«.

Prevod »Marijinega življenja« je hvalevreden plod velike marljivosti in vstrajnosti gospoda prevajatelja, obenem pa laskavo spričevalo njegove pesniške nadarjenosti.

Nj. prevzvišenost premilostl. knez in škof dr. M. Napotnik je v svoji vele-dušnosti blagovolil vsakemu duhovniku lavantinske škofije pokloniti po en izvod prelepe knjige kot spomin na Marijin jubilej l. 1904., za kar mu bodo gotovo vsi iz srca hvaležni.

Dr. Ant. Medved.

S. Gregorčič. „Svetopisemska knjiga Job in psalem 118“. »Narodna tiskarna«. V Gorici 1904. Strani 173 v 16°. Stane v platnu 2 K 70 vin., z zlato obrezo 3 K 20 vin., po pošti 20 vin. več. Čisti dobiček je namenjen »Šolskemu Domu« v Gorici.

Pri majhnem narodu, kakor smo Slovenci, je čuden slučaj, da sta se dva odlična pesnika istodobno pečala z isto snovjo — s svetopisemsko knjigo Job ter nam jo prevedla v naš jezik. V šoli življenja sta se imela oba pesnika mnogo učiti, in zato lahko umemo, zakaj posebno ljubita to knjigo, ki razmotriva človeško trpljenje. Prevod prvega pesnika, Ant. Medveda je bil lani objavljen v »Dom in Svetu«, Simon Gregorčič je pa svojega izdal v tejle knjigi.

Medved je veličastno snov kakor vklesal v resne peterostopne jambe, Gregorčič je pa izbral bolj prosto in prožno obliko, vsled česar je ta prevod bolj živahen. Nekateri popisi naravnih prizorov so tudi v slovenščini naravnost veličastni. Našim čitateljem znani bibliacist dr. Fr. Sedej je kot uvod knjigi spisal kratko a jasno razpredelbo in razlago cele knjige, tako da tudi vsak lajik lahko umeva ta globoki, od sv. Duha navdahnjeni umotvor.

V istotako prosti obliki je Gregorčič prevedel ps. 118, ki ga razdelil v 22 po obliki različnih, samostojnih pesmi, katere dičijo tudi vse vrline vznesene Gregorčičeve dikcije.

Ne le iz beletristično-literarnega stališča, ampak tudi kot bogoslovci se veselimo obeh prevodov ter jih toplo priporočamo. S. S.

Fr. Kimovec: a) **Requiem** voce media unacum organo concinendum. I K. Kat. tiskarna v Ljubljani. b) **Šmarnice**. Marijine pesmi. Blasnikovi nasl. v Ljubljani.

Zadnji čas dobivamo vendar že več skladeb, ki so nalašč prirejene za različne načine izvajanja, dočim se je doslej po naših korih pelo eno-, dvo- in četvero-glasno iz 4glasnih partitur, največ iz Cecilije (če se ni pelo sploh brez not). Navedeni Requiem je lahka skladba, ki dobro izraža resno vsebino; komponiran je cel, tudi sekvenca prav srečno. Zato jo priporočamo ne samo organistom, da bi jo peli sami, če ni pevcev, ampak naj bi ga proizvajali tudi s celim enoglasnim zborom, kar bo napravilo brez dvoma mogočen vtisek.

Naši cerkveni pevovodje bodo zlasti tudi Šmarnic veseli; obsega ta zbirka 7 pesmi za 2, 3, 4, eno celo poljubno za 6 glasov. Pesmi so po besedilu in glasbi ljubke ter bodo pri pevcih in poslušalcih v nemale ljubezen do majniške Kraljice. Škoda le, da je toliko tiskovnih napak: V 1. pesmi se morata koncem 1. vrste obe noti zgoraj glasiti d in fis; stran 4. manjka pred zadnjo noto 2. glasu odpravitelj. Pri drugi pesmi so besede napačno podstavljene: najprej je 3. potem 4. in nato 1. in 2. kitica. Stran 14 se morajo v spremljevanju zadnjega takta basove note glasiti a—A—H takoj v začetku str. 15 pa bodi v spremljevanju leve roke d—cis h—a mesto samo cis—a. Na str. 3. se neprijetno sliši v sopranu h—g v basu pa h—a; morda se v poslednjem popravi: h—g (osminki)—a. Obe skladbi se dobivata pri skladateljju in založniku, kapelanu na Bledu. S. S.

Ascetika.

Die Heiligung des Tages. Ein Büchlein für alle, welche gut sterben wollen. Verfasst von P. Anselm Kieweg O. S. B. Nach dem Tode des Verfassers herausgegeben von dessen Bruder Fr. Rupertus a. S. Norberto, Karmeliterordens-Priester. Graz 1905. Ulr. Moser. Str. 155, m. 8°. C. broš. K 1'20, vez. K 1'50.

Neizmerno resno je človeško življenje — sub specie aeternitatis, zato je nujno opominja Zveličar: »Delajte, dokler je dan, ker pride noč, ko ne more nihče delati« (Jan. 9, 4). Prav posebne važnosti je še ta resnica za duhovnika Gospodovega, ki bi naj sebe in sebi izročene ovce pripeljal v loko srečne večnosti. Zatorej si mora zopet in zopet »k srcu jemati večne misli«. — Knjižica Kiewegova mu zato podaja v priprostem, jedrnatem jeziku veliko lepih misli. V 15 poglavjih govori o zadnjem cilju človekovem, o minljivosti časa, o pripravi na smrt, o dnevnem redu, o duhovnem berilu, o vrednosti in vzvišenosti najsv. daritve, o pobožnem življenju, o dobrem namenu in duhovni vojski, — vse prav primerno za vsakdanje premišljevanje ter za porabo v pridigi, v spovednici in pri bolniški postelji.

Za majhno ceno dobiš dobro ascetično knjigo, če si omisliš to delce. F. K. **Andacht** auf die sechs Sonntage zur Ehre des hl. Aloisius von Gonzaga. Von Dr. Alois Schlör. Achte durchgesehene Auflage. Graz 1905. Ulr. Moser.

Pg. 111 m. 8°. C. vez. 60 h. — Schlörovo ime samo že priporoča to knjižico, ki obsega kratek življenjepis svetnikov pa kratka premišljevanja za šestnedeljsko pobožnost z litanijami in raznimi molitvami. Premišljevanja podajejo dosti lepih misli za mladinske nauke in pridige.

P. K.

V.

Raznoterosti.

Dva nova grobova. † Profesor Pavel pl. Schanz. V Tübingenu je umrl dne 1. junija t. l. profesor na ondodni katoliško-bogoslovski fakulteti, dr. Pavel pl. Schanz. Z njim ni izgubila samo tübinška fakulteta izbornega učitelja, ampak tudi katoliško bogoslovno slovstvo med Nemci slovitega predstavitelja. V apologetiki in eksegetiki je Schanzevo ime povsod znano in cenjeno. Rodil se je dne 4. marca 1841 v Horbu na Virtemberškem, svoje študije pa dovršil v Tübingenu in Berlinu. Od l. 1876 je bil profesor novozakonske eksegeze v Tübingenu, od l. 1883 do svoje smrti pa ravnatelj profesor dogmatike. Zadnji čas se je popolnoma posvetil apologetiki. Najznamenitejša njegova dela so: Nikolaus v. Cusa als Mathematiker (1872); Die astronomischen Anschauungen des Nikolaus v. Cusa (1873); Die christliche Weltanschauung und die moderne Naturwissenschaft (1876); Die Komposition des Matthäus-Evangeliums (1877); Gallilei und sein Prozeß (1878); Kommentar über das Evangelium des hl. Matthäus (1879), Markus (1881), Lukas (1883), Johannes (1885) Apologie des Christenthums 1—3 Bd. 3. Aufl. 1903; Katholische Sakramentenlehre (1893); Über neue Versuche der Apologetik (1897); Ist die Theologie eine Wissenschaft? (1900); Moderne Apologetik (1903).

† P. Henrik Suso Denifle. Ime Denifle-jevo je bilo med učenjaki že dolgo znano, a v najširje mase je prodrlo glas o njem, ko je izdal l. 1903 knjigo »Luther und Lutherthum in der ersten Entwicklung« quellenmäßig dargestellt. Erster Band. Voditelji proçodrimskega gibanja so zaječali, kakor bi jih zadel v srce; protestantski bogoslovci so segali za peresa v obrambo svojega veroizpovedanja in njega začetnika, a tudi nekateri katoliški pisatelji niso odobravalni neprikrite in večkrat pikre oblike pisateljeve, — toda vsi so priznavali učenost in ogromno znanje p. Denifleja. Ta slovit in sovražen mož ni več med živimi! Dne 10. junija je umrl v Monakovem. Peljal se je v Cambridge, kjer mu je vseučilišče hotelo podeliti doktorsko diplomu v priznanje njegovega slovstvenega delovanja, a na potu ga je zadela kap. Henrik Suso Denifle se je rodil dne 16. jan. 1844 l. v Imstu na Tirolskem, l. 1861. k dominikancem v Gradcu, 1866 je postal duhovnik, svoje študije je dovršil v rimskem kolegiju S. Thomae de Urbe, l. 1870 je postal bogoslovski učitelj v dominikanskem zavodu v Gradcu, l. 1883 je bil imenovan podarhivarjem v Vatikanu in konsultorjem kardinalske komisije za zgodovinske študije. Od l. 1885 je izdajal z učenim jezuitom Fr. Ehrle »Archiv für Literatur und Kirchengeschichte«. Denifle je slovel kot najboljši poznavalec srednjeveške kulture in cerkvene zgodovine. Njegova glavna dela so: »Die Universitäten des Mittelalters bis 1400 (1885); Die päpstlichen Registerbände des 13. Jahrhunderts (1886); Specimina paleogr. Regest. Rom. Pontif. (1888); Chartularium und Auctorium Chartularii (1890 sq.); La désolation des églises, monastères, hopitaux en France vers le milieu du XV. siècle (1897—1899). O nemških mistikih je izdal več spisov ter veljal

tudi kot najboljši poznavalec nemške mistike. Njegovo zadnje delo je bilo omejeno »Luther und Luthertum . . .«, ki se je razprodalo kar nagloma v 4 tednih. Na tem delu je delal marljivo naprej in je izpolnjeval, tako da bo nova izdaja znatno predelana. R. i. p.!

A. P. K.

Biblična komisija v Rimu. Dne 23. febr. 1904 je sv. oče dal od Leona XIII. ustanovljeni biblični komisiji pravico podeljevati licencijat in doktorat v bibličnem znanstvu. Sedaj je tudi natančneje določen red in stavljeni pogoji pri dotični izkušnji¹.

A. Licencijat (prolytatus).

a) Za pismeno izkušnjo se zahteva dogmatično-kritična in filološka razlaga kakega odlomka iz 4 evangelistov in Dejanja apost. Odlomek določijo eksaminatorji. Pri izdelovanju se sme rabiati le sveto pismo in konkordanca.

b) Ustna izkušnja se razteza:

α) na pismeno obdelan svetopisemski odlomek, na grški tekst evangelijev in Dej. apost. ter na hebrejski tekst knjig Samuelovih in kraljevskih.

β) Na judovsko zgodovino od Samuela do pregnanstva pa na evangelijsko in apostolsko zgodovino do vjetja Pavlovega v Rimu.

γ) Na posebni uvod k posameznim knjigam obojne zaveze.

δ) Na izbrana poglavja splošne introdukcije, namreč na inspiracijo, literalni in tipični zmisel, na hermeneutične zakone, na stare hebrejske sinagoge, judovske ločine in prebivalce palestinske ob času Kristusovem; na zemljepisje Palestine v dobi kraljev, na topografijo jeruzalemskega mesta ob času Kristusovem; na misijonsko potovanje Pavlovo; na najstarejše napise palestinske; na koledar, judovske sv. obrede, na svetopisemsko mero, vago in denar.

B. Doktorat.

a) Kot »specimen eruditionis« mora kandidat izdelati večjo razpravo, katero si sam izbere, komisija pa mu jo odobri.

b) Ustna izkušnja obsega:

α) Zagovor pismeno obdelane teze v javni disputaciji.

β) Razlaganje kake sv. knjige, katero si sam izbere, nove in stare zaveze, izvzemši evangelijske in Dej. apost. pa knjige Samuelove in kraljevske.

γ) Zgodovino eksegeze s posebnim ozirom na važnost antiohijske in aleksandrijske eksegetične šole, na eksegezo najslavnejših grških očetov 4. in 5. veka in na spise sv. Jeronima ter drugih latinskih očetov 4. in 5. veka; na postanek in avtoriteto masoretičnega teksta, na kritično vrednost Septuaginte in drugih predjeronimskih prevodov sv. pisma; zgodovino Vulgate do začetka 7. stoletja in razlaganje tridentinskega odloka o avtentičnosti Vulgate.

δ) Poleg hebrejskega in kaldejskega jezika se zahteva še kak drug orijentalni jezik.

F. K.

Ὁ περὶ πίστεως λόγος apolinarista Vitalija. Gregorij Nazianski poroča (ep. 102 ad Cledonium P. gr. 37, 193 ss), da je izročil apolinarist Vitalij (Ὁβὲρτῆ-λιος), škof v Antiohiji, rimskemu škofu Damazu veroizpovedanje, v katerem je bila pod pravovernimi izrazi skrbno zakrita herezija, tako da se je dal Damaz res prevariti. Ko je pa uvidel predrzno početje heretika in izvedel, da vztrajajo apoli-

¹ Anal. eccl. 1904. fasc. 8. p. 345.

naristi trdovratno v svoji zmoti, jih je izobčil iz cerkve in anatematiziral Vitalijev spis (*καὶ τὸ γραμματεῖον ἀνατετραφέναι τῆς πίστεως σὺν ἀναθεματισμῷ*). Gregorij priznava, da je bil sprva sam prepričan o Vitalijevi pravovernosti. — Menilo se je splošno (prim. O. Bardenhever, Patrologie 1901, 213), da se je Vitalijev spis izgubil. Vendar je ohranjen kristološki, torej najvažnejši del; nahaja se v delu Cirila Aleksandrijskega »De recta fide ad reginas« I, 10 (P. gr. 76, 1216 C D). Ciril hoče dokazati, da je izraz *θεστόκος* popolnoma v soglasju z vero prednikov (*ἡ θεστόκος φωνὴ καὶ αὐτοῖς γέγονε συνήθης τοῖς πρὸ ἡμῶν ἁγίοις πατέρας*; ib. n. 9), in navaja med drugimi pravovernimi pričami tudi odlomek »Ὁῦταλίῳ ἐπισκόπου ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου«. Nastane pa vprašanje, ali je citat, ki ga navaja Ciril že l. 429 kot dokaz, iz spisa kakoga apolinarista, ali z drugimi besedami, smemo-li istovetiti škofa Vitalija pri Cirilu z apolinaristom Vitalijem iz Antiohije. Vprašanje je rešil ugodno prof. Diekamp: Das Glaubensbekenntnis des apollinaristischen Bischofs Vitalis von Antiochien. Theol. Quartalschrift 86 (1904) 497—511. Diekampovi dokazi, zunanji in notranji so prepričevalni. Ciril je sprejel po pomoti na videz pravoverno veroizpovedanje v svoje delo in nam je tako ohranil. Ker so se apolinaristi držali določb aleksandrijske sinode l. 362., ki ji je predsedoval sv. Atanazij sam, rabili torej isto formulo ko pravoverni in jo le razlagali v zmislu svojega nauka, so lahko dolgo časa zakrivali svojo herezijo, varali celo najgorečnejše branitelje ortodoksije in se ogibali obsodbe. Odločno jih je obsodila še le rimska sinoda pod Damazom, ki se je je udeležil tudi sv. Ambrozij (okoli l. 380). Na izhodu še l. 382. niso uvideli, da ortodoksija z aleksandrijsko formulo ni varna pred apolinaristi. Vitalij bi bil lahko podpisal carigrajsko formulo, ne da bi izpremenil svoj nauk.

Lukman.

I.

Anicij Boetij in njegovo modroslovje.

(Konec.)

3. „Tolažba modroslovja“.

Knjiga IV.

Ia knjiga ima sedem »pros« in sedem pesmic ter rešuje poteškočo, kako se zlo, ki povsod vzdiguje glavo, strinja z ono uravnavo sveta na dobro, ki je opisana v prejšnji knjigi.

Koj začetkom prose I. vpraša Boetij filozofijo, »predhodnico prave luči« (veri *praevia luminis*), kako je vendar to, če dober vladar vse ravna, da je toliko zla na svetu in da zlo ostane nekažnjeno. Zlobnost gospoduje in procvita, čednost pa ne le da je brez nagrade, marveč jo hudobneži z nogami teptajo in mesto zločinstva trpi čednost. Ne more se človek dosti načuditi, da se to godi v kraljestvu vsevednega, vsemogočnega Boga, ki hoče samo dobro.

S tem vprašanjem se je pečal tudi »sholastik novoplatonizma«, Proklos v svojih knjigah o prostosti, previdnosti in o zlu, ki so se ohranile le v latinskem prevodu¹. Tudi Platon govori o sličnem predmetu v »Gorgiju«. Po njunih stopinjah hodi v tem vprašanju Boetij².

Filozofija odvrne, da bi bilo res čudno, če bi bilo tako, kakor B. misli, a ni tako.

Če je neovržno to, kar se je prej razpravljalo, potem lahko spozna, da so dobri vedno močni, hudobneži pa vedno ničvredni slabiči, hudobija ne ostane brez kazni, čednosti ne brez nagrade; dobrim je naklonjena sreča, zlim pa nesreča. Naj ima le pred očmi opredelbo pravega blaženstva in filozofija mu bo pokazala pot, ki ga pripelje v njegov pravi dom. Ona bo njegovemu duhu dala krila, da pod njenim

¹ Procli Opera Ed. Cousin. Paris 1820/27 t I–VI.

² Natančneje zasledovanje razmerja med Boetijem in novoplatoniki, posebej Proklom, bi moralo biti predmet posebne študije, ki bi v marsičem pojasnila tudi razmerje med novoplatonizmom in sholastiko.

vodstvom, po njenem potu in na njenem vozičku srečno dospe v svojo pravo domovino.

Metrum I. je navdušeni hvalospev na filozofijo. Na njenih krilih se človeški duh dvigne nad zemeljske reči, nad oblake, zre solnce, opazuje planete; odtod se povspne do najvišjega neba, kjer je človekov pravi dom in od ondot zre temo zemeljsko in vidi, da so mogočnejši, pred katerimi ljudstva trepetajo, za pravo v pregnanstvu.

Na to (prosa II.) filozofija dokazuje, da so dobri vedno močni, hudobnejši pa slabotni. Ker si je dobro in zlo nasprotno, ako se pokaže, da je dobro močno in trdno, tedaj sledi, da je zlo slabo, in nasprotno, če se pokaže, da je zlo slabotno, sledi, da je dobro močno. Dve stvari sta, od katerih zavisi učinek človeških činov: volja in moč; ako eno manjka, se sploh čin ne more izvršiti. Ako ni volje, se delo sploh ne začne, ako pa volja je, a manjka moči, tedaj je volja zaman. Ako vidiš, da nekdo hoče nekaj doseči, pa ne more, potem veš, da mu manjka moči. Ako pa vidiš, da doseže, kar hoče, potem ne moreš dvomiti, da ima tudi zmožnost. Kar kdo premore, v tem je močen, česar ne more, po tem se sodi njegova nezmožnost. Dokazano je pa poprej, da vse voljino stremljenje, vključno temu, da voljo ženejo različne težnje, gre za blaženstvom. Blaženstvo je pa dobro samo, kadar kdo želi blaženstvo, teži po dobrem. Do blaženstva, do dobrega hočejo priti vsi brez razločka, dobri in zli. Z dosego dobrega postane človek dober. Dobri torej to dosežejo, ne pa hudobni, ker sicer bi ne bili več hudobni. Obojni sicer težé po dobrem, a dobri ga dosežejo, ne pa hudobni; torej so dobri močni, hudobni pa slabotni. Kdor o tem dvomi, ne pozna ne narave stvari, ne zaključkov razumovih. — Prednost torej gre dobrim in krepostnim, ker npravna pravičnost in popolnost daleč presega materialni probitek brez npravnih vrlin.

Drug dokaz. Če sta dva po naravi naravnana na isto stvar in eden gre za to stvarjo po naravni poti, drugi pa po poti, ki se ne vjema z naravo, tedaj je pač na boljšem oni, ki se drži naravnega pota. Ljudem je n. pr. od narave dano, da hodijo, kdor se torej pri hoji poslužuje nog, je pač na boljšem kakor oni, ki si mora pri hoji z rokami pomagati. Enako je vsem naravno, da teže po dobrem; dobri gredó za svojim ciljem po naravni poti čednosti, hudobnejši pa — po rokah hodijo — skušajo doseči svoje dobro, služeč pohotnosti in strastem. — Torej so zopet dobri na boljšem kakor hudobnejši.

Tretji dokaz. Nemožnost hudobnejšev je tolika, da niti do tega ne dospejo, k čemur jih priganja naravno nagnjenje. Ne le za kako neznatno reč, marveč za najiminitnejšo reč, o kateri tuhtajo noč in dan, so nezmožni. Kakor bi onega smatrali za najboljšega pri nogah, ki bi prišel na kraj sveta, tako je najmočnejši on, ki pride do naj-

višjega cilja, nad katerim ni kaj več poželeti. Hudobnežem pa za to nedostaja moči. Zakaj so zapustili čednost in drve za hudobijo? Iz nevednosti? A nevednost je ravno velika slabost. Če pa čednost poznajo, so zopet slabotni, ker jih strast in pohotnost yali v prepad in se ne morejo upreti pregrehi. In tako ne le da so slabi, marveč sploh nekako nehajo bivati (*esse desinunt*). To se morda sicer komu čudno zdi, ker so med ljudmi hudobneži v večini, a vendar je tako. Res da bivajo tudi hudobni, a ne čisto in popolno. Kakor mrliča imenuješ mrtvega človeka, ne moreš ga pa imenovati človeka naprosto, tako je nekako s hudobneži. V resnici namreč biva (*est*) to, kar se drži reda in narave, kar pa odpade, neha biti, v kolikor je to v njegovi moči. Sicer tudi zli nekaj premorejo, a ravno ta njih zmožnost je slabost. Zlo je negacija, kdor torej more in dela zlo, se nagiblje v nič. Najvišje in najmožnejše dobro ne more zla, hudobni ljudje pa morejo, torej je iz tega razvidno, koliko je vredna ta njih moč. Moč je nekaj, kar si je vredno želeti, moči pa delati hudobijo, ni nič dobrega in popolnega. Iz vsega tega se torej razvidi moč dobrih in slabotnost hudobnežev. Zato ima Platon prav, ko v Gorgiju in Alcibiadu uči, da le modri morejo delati, kar hočejo, hudobni pa delajo sicer, kar se jim zljubi, izpolniti pa ne morejo, kar bi želeli. Delajo sicer, ko mislijo, da v nasladah dosežejo dobro, po katerem težé, a hudobija do pravega blaženstva nima pristopa (*ad beatitudinem probra non veniunt*).

To slabotnost hudobnežev pojašnjuje filozofija z vzgledom (*metrum II.*) Tirani sede na visokem prestolu, blišče se v zlatu in škrlatu, besnost srca jim seva iz ust, obdaja jih strašno orožje, a odgrni zagrinjalo in pogledaj na znotraj in videl boš te gospode nositi tesne okove. Strast jim truže srce, jeza jim biča duha, otožnost jih mori in prazno upanje muči. Ne more, kar hoče, hudobi podvržen gospod.

Non facit, quod optat, ipse

Dominus pressus iniquis.

(Prosa III.) Iz tega je razvidno, v kakšni kaluži se valja hudobija, v kaki luči se blišči poštenost. Dobrim nikdar ne izostane nagrada, hudobiji pa ne kazen. Kolikorkoli hudobneži besnijo, modremu ne bo odpadla, ne uvehnila krona. Od dobrih se nagrada ne more ločiti. — To misel izraža tudi Sokrat v Platonovem Gorgiju in Cicero v V. knjigi *Tuscul. disput.*¹. — Dobri dobijo najlepšo, največjo nagrado.

¹ *Omnes bonos semper beatos volumus esse. Quos dicam bonos, perspicuum est. Omnibus enim virtutibus instructos et ornatos, tum viros bonos dicimus. Videmus, qui dicendi sint beati. Ecquidem hos existimo, qui sunt in bonis, nullo adiuncto malo. Nec ulla alia huic verbo (cum beatum dicimus) subiecta votis est, nisi secretis malis omnibus, cumulata bonorum complexio.*

Ker je dobro blaženstvo, zatorej vsi dobri, ravno ker so dobri, postanejo blaženi, kateri so pa blaženi, so nekako bogovi, njih nagrade ne more razrušiti čas, ne zmanjšati nobena moč, ne zatemniti nobena zloba. Kakor je torej dobrim njih poštenost sama nagrada, tako je nepoštenim njih hudobija kazen. — S tem, se zdi, je izražen stoičen nauk, da je čednost sama sebi namen, sicer se pa ne mora stavek umeti ravno v stoičnem pomenu, marveč da čednost in pregreha nosita že s seboj svojo sankcijo ali potrditev t. j. svojo mezdo.

Poštenost človeka spopolnjuje, hudobija ga ponižuje pod človeško dostojanstvo. Kar se odvrne od dobrega, neha biti, torej hudobneži nekako nehajo biti, kar so bili. Bili so ljudje, ko so se pa udali hudobiji, so izkvarili človeško naravo. Hudobnež ni človek v polnem pomenu (ker se v njem ne dejstvuje čista človečnost). Lakomnež je podoben lačnemu volku, nasilnež in prepirljivec psu, zalezovalec lisici, togotnež levu, strašljivec jelenu, lenuh in neumnež oslu, nestanovitnež ptiču. Tako hudobnež mesto da bi se preobrazil v boga, se spremeni v zver.

Isto nam pove pesem (metrum III.) v podobi. Hudobija je kakor Circeja, ki je človeška telesa spreminjala v svinje, leve, volkove, tigre, a zlobnost poseže tudi za duhom.

Po telesni obliki so sicer hudobneži ljudje, a po duševno-nravnih kakovostih so se poživinili. Ne gre pa Boëtiju v glavo, zakaj je takim hudobnežem pripuščeno, da razsajajo in delujejo v pogubo dobrih. S tem pomislekom se peča prosa IV. Filozofija odvrne, da je za hudobneže slabše, če cilj svojih hudobnih želj dosežejo, kakor pa če ga ne dosežejo. Hujše je zločinstvo storiti, kakor ga samo hoteti in moči storiti. Kolikor dalje kdo hudobno dela, toliko nesrečnejši je. Boljše je za hudobneže, če s kaznijo popravljajo hudobijo, kakor če jih ne zadene nobena kazen. Možnost, delati hudobijo se jim odvzame prej, kakor oni sami mislijo, kajti v kratkem človeškem življenju nič ni tako pozno, kar bi se neumrlemu duhu zdelo dolgo čakati, sicer je pa za nje tem hujše, čim dalje uganjajo hudobijo. Nenadna smrt stori često konec njih hudobiji.

Če hudobneže za njih zločinstva zadene kazen, je to boljše, ne samo zato, ker se s kaznijo popravlja zla nprav in ker strah pred kaznijo ljudi spravlja na pravi pot, ampak še iz drugega razloga je boljše, če hudobnež dobi kazen za hudobijo, kakor če ostane brez nje. Hudobneži so namreč nesrečni zavoljo svoje zlobe, a ta njih nesreča bi se olajšala, ako bi se jim pridružilo kaj dobrega. Kazen pa ima zavoljo pravice nekaj dobrega v sebi, če so torej brez kazni, se jim odtegne tudi to dobro in tako je njih nekažnjivost še večje zlo. A vendar je pravično, da se hudobneži kaznujejo, krivično pa je, če se od-

tegnejo kazni, a ravno tako je resnično, da kar je pravično, je tudi dobro, in kar je krivično, je zlo.

To nekoliko zamotano izvajanje Boëtijevo predpostavlja absolutno in neskončno vrednost npravnega reda in velikansko krivdo, ki je v kršenju tega reda in če se ta krivda s kaznijo ne opere, ostane kot največje zlo, da rečemo s Schillerjem: »der Übel grösstes aber ist die Schuld«.

Sedaj se dotakne Boëtij velevažnega vprašanja, ki se vsiljuje zlasti v npravnem redu. Ali pa po smrti duš ne čaka nikakšna kazen? Pač, in sicer velika, odvrne filozofija. In sicer se ta kazen izvršuje ali v kaznujoči ostrosti, ali pa v čisteči blagosti (*quorum alia poenali acerbitate, alia vero purgatoria clementia exerceri puto*). Iz tega bi lahko kdo sklepal, da Boëtij tukaj očitno uporablja krščanski nauk o večnih mukah v peklu in o časnih v vicah, toda z večjo pravico sklepamo, da se filozof Boëtij i tu naslanja na Platona, zakaj platonska filozofija razločuje tudi dvojne muke v posmrtnem življenju: večne v tartaru za popolno hudobne in nepoboljšljive duše, in časne za nepopolne duše. Sicer je pa Platon najvažnejši dokaz za neumrlost duše povzel ravno iz npravnega reda, ki brezpogojno zahteva, da pravica in krivica dobi svoje v posmrtnem življenju, ker se na zemlji to le redkoma zgodi. Brez posmrtnega življenja in večne kazni ali nagrade namreč neha absolutna vrednost npravnega reda in razlika med dobrim in zlim. — A o posmrtnem življenju filozofija Boëtijeva ne misli natančneje govoriti. Kar je doslej dognano, je to, da je moč hudobnežev, ki se je že itak Boëtiju zdela nedostojna, uprav nična; in oni, na katere se je prej tožil, da so brez kazni, ne uidejo nikakor kazni za svoje zločinstvo. Njih prostost, delati hudo, ne traja dolgo in čim dalje traja, tem hujše je, če bi trajala večno, bi pa bilo najhujše. Ljudje seveda tega ne sprevidijo, ker so podobni onim pticam, katerim noč oči osvetljuje, dnevna svetloba pa slepi. Ne ozirajo se namreč na objektivni red stvari, ampak na svoja občutja ter prostost in nekažnjivost zločinstva smatrajo za srečo. Večni zakon pa drugače določuje. Zločinstvo je samo sebi najhujša kazen: Uprilici svojega duha dobremu, ni ti treba iskati sodnika, ki bi ti šele prinesel nagrado; obrni svoje teženje na slabo, pa nikar ne išči maščevalca zunaj, sam si se strmoglavil v pogubo. To je nekako tako, kakor če svoje oči obrneš sedaj v zvezdno nebo, potem pa v grdo mlakužo, sedaj si s svojim pogledom med zvezdami, sedaj pa v blatu.

Bolj so nesrečni oni, ki krivico delajo, kakor oni, ki krivico trpijo. Zagovorniki sicer pred sodišči omiljujejo one, ki se jim je krivica zgodila, da vzbudé sočutje pri sodnikih, a bolj so pomilovanja vredni oni, ki krivico delajo. Ko bi hudobneži mogli videti čednost,

katero so zapustili in da bi s kaznimi in mukami lahko odložili blato svojih hudobij, odbili bi pomoč svojih braniteljev in bi se sami izročili v roke sodnikom. Zatorej moder človek ne more imeti sovraštva do koga. Dobrih itak nihče ne sovraži kakor le norci, hudobneže pa sovražiti tudi ni pametno. Hudobija je namreč duševna bolezen, bolnikov pa ne sovražimo, marveč jih pomilujemo.

Zlasti ob smrtnem času (metrum IV.), naj je že smrt naravna ali nasilna, je boljše ljubiti poštene in pomilovati hudobne ljudi, če hočeš sprejeti primerno povračilo za zasluge.

Vis aptam meritis vicem referre?

Dilige iure bonos et miserescere malis.

(Prosa V.) Boëtij prizna, da je sreča in beda dobrih in hudobnih v njih zaslugah, a tu nastane nova potežkoča. Nobenega modrijana ni, ki bi rajši bil v pregnanstvu, ubog in zasramovan kakor pa bogat, češčen, mogočen, miren v svojem domačem mestu. Ječe, verige in druge kazni so vendar določene za škodljive državljane pa ne za dobre. Zakaj se torej na svetu godi ravno narobe, da dobre doleti, kar je namenjeno hudobnim, hudobneži pa grabijo nagrade čednosti. Temu bi še se ne čudil, če bi na svetu vladal le slučaj, a sedaj je začudenje tem večje, če svet vlada modri Bog, pa dobrim deli hudo, hudobnežem pa, kar je prijetno.

Če se ne pozna razlog svetovnega reda, odvrne filozofija, se lahko kaj zdi narobe in slučajno, a če bi tudi Boëtij ne vedel za razlog, zakaj se tako godi, vendar, če ve, da dober vladar vlada svet, ne more dvomiti, da se vse prav vrši.

Izredne nebeške prikazni ljudje občudujejo, pozemeljskih in vsakdanjih pa ne, ker tem poznajo vzrok, onim pa ne (metrum V.).

(Prosa VI.) Ker je filozofiji naloga razkrivati vzroke skrivnih reči in razkrite razlagati, naj torej razloži, kaj je vzrok temu pojavu. Filozofija prizna, da je to eno najtežavnejših vprašanj, ker če se eden dvom odstrani, že se jih pojavi sto drugih. Razpravljati je treba o previdnosti božji, o usodi (de fati serie), o nenadnih dogodkih, o spoznanju in predodločbi (praedestinatio) božji, o prostosti volje. — Nauk o previdnosti je v novoplatonski filozofiji jako razvit, zlasti pri Proklu, in ni težko spoznati vira, iz katerega zajema Boëtij svoje dokazovanje.

Poprej je bil govor o Bogu, v kolikor je cilj vseh stvari, sedaj obrne filozofija govor nanj kot tvorni vzrok. Vse rojenje, ves napredek, presnavljanje in spreminjanje v naravi, karkoli se giblje, vzroki, red, oblike, vse izhaja iz nespremenljivega božjega razuma. — Tudi Proklus pravi: »Vse, kar je povzročeno, ostane v svojem vzroku, izhaja iz njega in se vrača k njemu«¹. — Božji razum, sam v sebi eno-

¹ Instit. theol. c. 35.

staven in nespremenljiv, določuje mnogoterim rečem način, po katerem se vrše¹. V kolikor se ta svetovni načrt razmotruje v čistoti in enostavnosti božjega razuma, se imenuje previdnost, v kolikor je pa prenesen na ono, kar se giblje in vrši, se imenuje fatum.

Opredelba previdnosti: Previdnost je oni razum božji, ki je v najvišjem vladarju vseh stvari in ki vse uravnava (*est illa ipsa divina ratio in summo omnium principe constituta, quae cuncta disponit*); fatum je pa ista ta ureditev v stvareh samih, po kateri previdnost vse spaja v red. Previdnost obsega vse enako, četudi različno in neskončno, fatum pa ravna posamezne reči v prostoru, po obliki in času. To časno razvijanje reda, v kolikor je v ideji vključeno in spoznano v božjem razumu, je previdnost, v kolikor je pa ta ideja dejstvom in razvita v stvareh časovno in prostorno, je fatum. To dvojno je sicer različno a drugo od prvega odvisno, red v stvareh izvira iz enostavne božje previdnosti. Kakor umetnik v duhu zasnuje lik, stvar, ki jo hoče proizvesti, in po tem zasnutku ravna svoje delo; kar je enostavno zamislil, to zvrstoma izvaja v času in prostoru, tako Bog s previdnostjo snuje, kar se ima zgoditi in to, kar je zasnoval, se v stvareh raznotero in časovno dejstvuje in razvija.

Ali se torej fatum vrši po božanskih posredujočih in služečih duhovih, ali po svetovni duši, ali celi služeči naravi, ali po gibanju zvezd, ali z angelsko (*angelica virtute*) ali demonsko močjo (v zmislunovoplastonizma, ki med najvišje božanstvo in posamezne dogodke na zemlji stavlja nebrojna posredujoča bitja), ali kakorkoli, vedno ostane gotovo in očitno, da je nespremenljiva in enostavna previdnost božja vzorec (forma) vsega, kar se godi. Fatum je pa spremenljiva in časovna vez in razporedba onega, kar je odločeno v božji ideji. Kar je torej podvrženo usodi, je podvrženo tudi previdnosti božji, kateri je podvržena usoda sama. Marsikaj pa, kar je podložno previdnosti, nadkriljuje fatum. Ker je ta namreč le v spremenljivih rečeh, tedaj so izven njega stvari, ki so božanstvu najbližje in zato nespremenljive. Če se n. pr. krog iste nepremične osi giblje več svetov, tedaj se posamezni gibljejo bolj ali manj, v koliko so dalje ali bližje božanstvu. — Tudi to misel nahajamo pri Proklu². Kar se oklepa nepremičnosti najvišjega razuma, je brez spreminjanja in izven nujnosti usode. Kakor se ima to, kar se rodi, z ozirom na ono, kar je, čas z ozirom na večnost, krog z ozirom na središče, tako se ima spremenljiva razvrstitev usode z ozirom na previdnost. Ta razvrstitev giblje nebo in zemljo, počela spaja in jih presnavlja, ona po določeni poti prenavlja

¹ Prim. Proclus, *In Cratylum Platonis* p. 65.

² *De decem dubiis* I, 118 i. dr.

vse, kar se rodi in gine. Ona z nerazvezljivo vzročno vezjo spaja tudi čine in dogodke človeške. Tudi človekova usoda ima svoj početek v previdnosti, je zato tudi nespremenljiva. To je namreč najboljši način, po katerem se stvari uravnavajo, da enostavna ideja v božjem razumu proizvaja določeni red vzrokov, ta red pa spremenljive stvari, ki bi sicer slepo in slučajno tekale sem in tje, navrača v stalni tok, katerega ne morejo prestopiti. Če se torej tudi človeku, ki ne pozna tega reda, zdi vse pomešano in narobe, je vendar v stvareh stalni red, ki vse na dobro vodi. Ničesar ni, kar bi se godilo zaradi hudega ko takega, tudi to ne, kar hudobneži počenjajo, zakaj tudi oni iščejo dobro, le da jih je zmota odvrnila od prave poti. Najmanj pa more oni red, ki izhaja od tečaja najvišjega dobrega, skreniti od svojega početka.

Toda ali ni ravno v tem največja zmešnjava, da se vse povprek godi slabo in dobro dobrim, pa tudi hudobnim to, kar si želijo in kar jim je zoprno? Ali pa ima res človeški razum toliko moči, da oni ljudje, katere on smatra za poštene ali hudobne, v istini morajo takšni biti? Saj si v tem človeške sodbe močno nasprotujejo; katere eni smatrajo za vredne nagrade, jih drugi imajo za kazni vredne! In če bi tudi kdo mogel razločevati dobre in zle, ne more vendar pronikniti znotranje nravi duha, ne more videti v srce. Neveščemu se tudi čudno zdi, zakaj nekateremu zdravemu telesu prija bolj sladko, drugemu pa bridko, in zakaj nekaterim bolnikom pomaga lahko, drugim pa močno zdravilo. Zdravnik pa, ki pozna naravo zdravega in bolnega telesa, se temu ne čudi. Kaj pa je zdravje duše kakor poštenost (*probitas*) in bolezen kakor hudobija? Kdo drugi pa je ohranjevalec dobrih in zdravnik hudobnih kakor »vladar in zdravnik duše«, Bog? Iz visokega opazovališča svoje previdnosti on vidi vse, kar je komu primerno in mu to naklanja. Odtod ono čudo fatalnega reda, ki ga določuje on, ki vse pozna, čuden se pa zdi nevednežem. Kogar ti smatraš za najpravičnejšega in najpoštenejšega človeka, je morda pred vsevidnim očesom božje previdnosti drugačen. Zato tudi pravi Lukan: *Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni*.

Kar se torej godi proti našemu pričakovanju, se zdi pred našim mnenjem pač zmešnjava, a v stvari sami ostane pravi red. In če se tudi kdaj strinjata božja in človeška sodba o nravni kakovosti kakega človeka, je pa morda dotični na duševnih močeh slab, in če bi se mu zgodilo kaj zoprnega, bi morda zapustil pot čednosti, na kateri si ni mogel ohraniti sreče; modra odredba torej prizanaša onemu, katerega bi nesreča storila slabšega. Drug je zopet popoln v vseh čednostih, svet in Bogu blizu, zato previdnost ne dopusti, da bi se mu zgodilo kaj hudega, saj »pravičnemu možu tudi telo vzdržujejo kreposti« (Her-

mes Trismegistus). Često se zgodi, da se tudi dobrim poveri vladarstvo, da se tako odbije premoč huđobije.

Drugim po lastnosti njih nravi in duha previdnost različno deli; nekatere tepe, da vsled dolge sreče ne postanejo prevzetni in razbrzdani, druge dolgo pusti, da jih tlači nadloga, da se s potrpežljivostjo in vajo utrdijo v čednosti. Nekateri so preveč boječi in se bojijo tega, kar njihove rame lahko nosijo, drugi so pa drzni in prezirajo to, kar presega njihove moči. Take previdnost z žalostnimi dogodki postavi na skušnjo. Mnogi so si ravno s slavno smrtjo pridobili slavno ime pri potomstvu. Drugi so s svojo neupogljivostjo v trpljenju dali drugim vzgled, da se prava čednost hudemu ne da premagati. Da je vse to prav, ni dvoma. Iz istih razlogov se tudi hudobnim godi sedaj slabo sedaj dobro. Če se jim slabo godi, se temu nihče ne čudi, ker so si to zaslužili. Njih kazen druge straši pred hudobijo, nje same pa poboljšuje; dobro pa, ki se hudobnežem godi, daje dobrim velik nauk, kaj naj sodijo o taki sreči, ki je večkrat tudi hudobnežem v prilog. Morda se jim tudi zato dobro godi, ker je njih narava tako vrtoglavna, da bi jih nesreča še bolj razdražila in še v večje hudobije spravila, to previdnost zabrani, rekli bi, z denarjem. In če ničvrednež kdaj pogleda svojo umazano vest in jo primerja s svojo srečo, se morda preplaši, da bi utegnil vsled svoje hudobije klaverno izgubiti, kar sedaj tako prijetno uživa. Da bi torej ne zapravljal svoje sreče, spremeni svoje življenje in zapusti hudobijo. Mnoge je pa že neredno uživana sreča strmoglavila in jim tako dala zaslužen kazen. Večkrat previdnost tudi tako uravna, da hudobnež hudobneža stori dobrega. Nekdo n. pr. pretrpi od drugega zlikovca kako krivico; s tem je seveda užaljen in ga začne sovražiti, a ravno zato mu ne mara biti enak, in tako se povrne na pot čednosti. Edina božja moč je, ki tudi zlo obrne na dobro, ko se ga na primeren način posluži in naposled proizvede dober učinek¹. Neki red namreč obsega vse, in tudi kar odstopi od označenega reda, se na drug način in po drugi poti vendar mora vrniti k redu. V kraljestvu previdnosti ni nič nepremišljenega in slučajnega. A človeku ni mogoče razumeti in izraziti vseh načrtov božje previdnosti. Bog, stvarnik vseh stvari, vodi vse na dobro in hoče vse ohraniti sebi podobno, zlo pa odganja iz svojega kraljestva.

Iste misli izraža v vezani besedi (metrum VI.) in se skoro docela vjemajo z mislimi zadnje pesmice v II. knjigi. Zvezde, svetovna po-

¹ To seveda ni isto kakor da bi namen posvečeval sredstva. Drugo je n. pr. če se vojskovodja posluži lokavosti in spretnosti kakega roparja za svoj vojni načrt, in drugo, če bi zato podpiral in delal roparje, da bi mu potem služili. Prvo bi bilo modro, drugo pa nepošteno

čela, letni časi, kar živi in se giblje, vse hiti k onemu, od katerega je vse izšlo, k viru vsega dobrega.

»Quia non aliter durare queunt,
Nisi converso rursus amore
Refluant causae, quae dedit esse.«

(Prosa VII.) Karkoli torej človeka doleti, je dobro, najsi bo sicer prijetno ali neprijetno. Sreča dobre naplačuje, hudobne opominja k poboljšanju; nesreča hudobne po zaslugi kaznuje, dobre pa uri in utrjuje. Po splošnem ljudskem naziranju je dobro to, kar je koristno. Nesreča pa človeka ali uri ali poboljšuje, je torej koristna in zato dobra. To pa velja le za one, ki so že na poti čednosti in se bojujejo proti zoprnostim, ali pa vsaj zapustijo hudobijo in se navrnejo na pot čednosti. Sreče, ki je v prilog in v nagrado dobrim, itak nihče ne šteje med zlo. Nesreče pa in zoprnosti, ki tarejo hudobneže, so po sodbi ljudstva najhujše zlo. Ne sme tedaj človeka motiti ljudsko mnenje. Za one, ki že imajo popolno čednost, ali v njej napredujejo, ali jo dosežejo, je vse dobro, za one pa, ki vstrajajo v hudobiji, je zla sreča ali nesreča. Zatorej moder mož ne sme tarnati, če ga sreča privede v borbo, kakor hrabremu junaku ne sme zoprno biti, kadar se vname bojni hrup. Zato se tudi čednost imenuje krepkost (virtus), ker se opira na svojo krepkost in se ne da premagati zoprnostim. Kdor napreduje v čednosti, ne plava v sladnosti in ne gnije v slasti, ustavlja se vsaki sreči, da ga neprijetna ne potare, ali prijetna ne pokvari, s krepkimi močmi se je držati zlate sredine.

Kar je nižje ali odveč, ni plačilo za trud. Vsak je svoje sreče kovač. Karkoli se zdi neprijetno, če ne uri ali ne popravlja, kaznuje. (In vestra enim situm manu, qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quae videtur aspera, nisi aut exercet, aut corrigit, punit).

(Metrum VII. safiške mere). Z vzgledom Agamemnona, Ulissa in Herkula kaže filozofija, da ljudem ni dano brez truda in muke uživati, kar bi pozeleli. Le po trdi in težavni poti se pride do čednosti in slave. Zatorej krepko na delo, le premagana zemlja povzdiguje nad zvezde!

Ite nunc fortes, ubi celsa magni
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis? superata tellus
Sidera donat.

Knjiga V.

Nekak dodatek in nadaljevanje prejšnjega je razprava o »slučaju«, ki jo obsega prosa I. Kaj je slučaj (casus)? Ako se pod to besedo misli slučajni dogodek, brez vsake vzročne zveze, potem je »slučaj« le prazna beseda, brez vsakega pomena. Če namreč Bog vse urejuje,

potem tak slučaj nima mesta. »Iz ničesa ne postane nič«, to je resnično načelo, katero so priznavali vsi stari modrijani, dasi so to umevali ne o tvornem principu, marveč o materijalnem, namreč iz česa je vse. Ako bi pa kaj nastalo brez vsakega vzroka, tedaj bi pač nastalo iz ničesa. Če je pa to nemogoče, je nemogoč tudi slučaj v omejenem smislu. Ali se torej nič ne sme »slučajno« imenovati? S kratkim pa istinitim dokazom je to razložil že Aristotel v svoji fiziki (I. II. c. 5). Kadarkoli se kaj zaradi česa vrši, pa iz nekih nepoznatih vzrokov izide nekaj drugo, kakor se je namerjavalo, se imenuje to slučaj. Nekdo n. pr. prekapa njivo pa najde zakopan zaklad; temu se pravi, da je »slučaj«. A to se ni zgodilo iz ničesa, marveč ima svoje vzroke, ki so se nepričakovano sešli in proizvedli to, čemur se pravi »slučaj«. Ko bi poljedelec ne kopal njive in ko bi nekdo ne bil tam shranil svojega blaga, se ne bi zaklad našel. Torej je slučaj nepričakovan učinek srečavših se vzrokov tam, kjer se nekaj vrši. Da se pa ti vzroki srečajo, pride od onega reda, ki z neizogibno zvezo izhaja iz božje previdnosti in vse uravnava ob svojem času in na svojem mestu.

Elegični dvostih (metrum I.) nam to pojasni z nazorno primero. Tiger in Eufkrat izvirata iz enega vira, pa se kmalu ločita; ko bi vsak na svojih valovih v enaki razdalji nosil ladijo, se bodeta ti pri vtoku srečali, četudi se to ni namerjavalo. Slično je tudi med različnimi vzroki.

Prosa II. se peča z vprašanjem o prostosti človeške volje. Boëtiju se vzbudi dvom, je-li človeška volja prosta. Ako namreč previdnost božja vse uravnava, kje ima potem prostor prostost volje. Ali je tudi gibanje našega duha podvrženo oni fatalni verigi? Boëtij se dela, kakor bi zastopal tiste, ki niso mogli v sklad spraviti človeške prostosti in božje previdnosti. Po Platonovi filozofiji so namreč duše, ki se približajo telesom, manj proste, še manj pa one, ki so s telesom tesno združene. Ciceronu je bilo vprašanje nerazrešljivo, odločil se je za prostost in zanikal previdnost, oziroma božje znanje bodočih reči.

Filozofija odločno poudarja prostost človeške volje. Ne bilo bi sploh razumne narave, ako bi ne bilo prostosti volje. Kar se po naravi more posluževati razuma, ima sod, s katerim stvari razločuje. Zatorej po sebi razpoznava, česa se je ogibati in po čem je težiti. Kar pa človek smatra za hotenja vredno, po tem hrepeni, in kar smatra, da se mora odkloniti, tega se izogiblje. Kdor torej ima pamet, ima tudi prostost hoteti ali ne hoteti. Ta prostost pa ni v vseh enaka. Nebeška, božanska bitja imajo jasen sod in nepokvarjeno voljo in imajo tudi moč izvršiti, kar želijo. Človeške duše so pa brezdvomno prostejše, ako se vzdržijo v zrenju božanskega razuma, a manj so proste, če pridejo v telesa in jih pozemeljske sponje vežejo. Najhujše je pa robstvo, če se duša uda hudobiji in nekako izgubi svoj lastni razum.

Ker če človek obrne svoje duševne oči od luči najvišje resnice na nizkotne in temne reči, ga kmalu pokrije oblak neznanja, motijo ga pogubni občutki, in če v nje privoli, si množi robstvo in postane po lastni prostosti suženj. A tudi to vidi oko božje previdnosti, ki od vekomaj vse vidi in vse uravnava, kakor pravi Homer: πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει — vse vidi in sliši (Iliad. III.)

Te besede Homerove se nanašajo na solnce, a filozofija jih obrača na božanstvo (metrum II.). A spoznanje božje je še veliko popolnejše, ker solnce ne more prodreti v tajnosti zemlje in morja, Bog pa iz svoje višine vse gleda, nič na zemlji se ne ukloni njegovemu pogledu, zanj ni noč zastirta s črnimi oblaki; kar je, kar je bilo, kar pride, vse vidi z enim edinim pogledom, in ker sam vse vidi, se sme imenovati pravo solnce.

Tu pa nastane nova in še večja potežkoča. (Prosa III.) Če Bog ve tudi prihodnje reči, tedaj si predznanje božje in pa prostost človeške volje nasprotujeta. Ker če Bog vse naprej ve in se ne more motiti, tedaj se mora nujno zgoditi, kar previdnost kot prihodnje spozna. Če torej previdnost od vekomaj ve ne le (fizična) dejanja človeška, marveč tudi namere in voljo, potem ni proste volje, ker se ne more drugače zgoditi kot tako, kakor spozna previdnost, ki se motiti ne more. Ako bi se stvari lahko drugače zasukale, kakor so spoznane, potem pa v Bogu ni gotovega predznanja bodočih reči, ampak k večjemu negotova slutnja, kar se zopet o Bogu ne more trditi.

Ne strinja se Božij z onimi, ki hočejo ta voz razvozljati tako, da se ne zgodi kaj nujno zavoljo tega, ker previdnost to naprej vidi, ampak nasprotno: ker se bo gotovo zgodilo, zato previdnost tudi nujno ko tako spozna. S tem je potežkoča le navidezno rešena. Božje znanje bi se s tem stavilo v odvisnost od zunanjih reči in vrhutega se tukaj ne gre za to, kaj je čemu vzrok, ali predznanje prihodnjim rečem ali prihodnje reči predznanju. Dokazati hoče, v kakšnem že koli redu stoje vzroki, da je izid predznanjih reči nujen, četudi predznanje ne nalaga nujnosti prihodnjim rečem. Če n. pr. kdo sedi, potem je nujno resnična misel, da on sedi, in nasprotno, če kdo v istini resnično misli, da nekdo sedi, potem ta mora res sedeti, četudi ne sedi zavoljo onega mišljenja. Na obeh straneh je nujnost, v sedenju in v spoznanju resnice. Enako bi se lahko sklepalo, da je tudi s previdnostjo in prihodnjimi rečmi. Četudi previdnost vidi prihodnje reči, ker se bodo zgodile, in se prihodnje reči ne godé zato, ker so predspoznane, vendar je res, da Bog prihodnje nujno spoznava in da se bo spoznano nujno zgodilo, s tem je pa že uklonjena prostost volje. Na ta način se torej potežkoča ne reši. Z druge strani je pa neumestno trditi, da je

večnemu spoznanju vzrok izid časnih reči. Potem bi se lahko tudi trdilo, da so prošle reči tudi vzrok božje previdnosti.

Ako kaj res vem, da je, potem to mora tudi biti, in če gotovo vem, da se bo nekaj zgodilo, potem se tudi mora zgoditi, torej izid predznane reči je neizogiben. Če kdo kaj drugače misli, kakor stvar je, potem to ne le da ni znanje, marveč je krivo mnenje. Ako je torej nekaj tako bodoče, da njega izid ni gotov in nujen, kdo more potem vedeti, da se bo to res zgodilo? Pravo znanje ne more biti pomešano z zмотo in zato tudi, kar istinito znanje zazna, mora res tako biti (sicer namreč ni znanje). Kako torej Bog ve prihodnje negotove reči (ki so odvisne od proste volje)? Če jih ve kot neizogibno bodoče, pa se morejo vendar ne zgoditi, tedaj se moti, in to je o božanstvu nemogoče misliti. Če pa spozna tako, da se lahko zgodijo ali ne zgodijo, to potem ni nikakšno gotovo predznanje, marveč je slično prerokovanju tebskega preroka Tirezija: karkoli rečem, to ali bo ali ne bo. Potem znanje božje ni boljše od človeškega, če nalik ljudem negotovo sodi o negotovih bodočih dogodkih. Če pa v božjem znanju ne more biti nikakšne negotovosti, potem se mora gotovo zgoditi, kar Bog kot v bodočnosti gotovo spozna. Potem pa človeškim nameram in činom ne preostane nič prostosti, ker božje vsevedno znanje tvorne vzroke veže na eno. — Torej se prostost volje zdi res nezdržljiva z božjo previdnostjo. To vprašanje je, kakor pravi Du Bois-Reymond¹, neizmerne važnosti v zgodovini človeškega duha in omike.

Determinizem in indeterminizem sta si tu v laseh, vsak ima svoje poteškoče. — Boëtij je razgrnil celo poteškočo, ki stavlja v nevarnost prostost volje, toda če se zanika prostost volje, slede nemudoma usodne posledice, ki ne dopuščajo dvomiti o prostosti volje. Ako se zanika prosta volja, sledi popolna zmešnjava in pogin odgovornih človeških činov. Zastonj se potem določujejo dobrim nagrade in hudobnim kazni, ker jih ne zasluži prosti voljin čin. Tedaj je največja krivica, kar se smatra za popolnoma pravično, da se namreč hudobni kaznujejo in dobri nagradijo, ker jih niti k enemu niti k drugemu ne vodi lastna volja, ampak neizogibna nujnost. Torej niti hudobija niti čednost nima pomena. Pravcata zmešnjava! Če ves red izhaja iz božje previdnosti in ni nič prepuščeno človeški prosti volji, potem se tudi naše hudobije končno morajo zvajati na začetnika vsega dobrega, kar je pa vendar brezbožno misliti. Potem tudi ni povoda več kaj upati ali za kaj prositi. S tem pade tudi zveza med Bogom in ljudmi, ki se izraža v upanju in prošnji. Za ceno prave ponižnosti zadobimo neprecenljiv dar božje milosti, ki je edini način, po katerem morejo ljudje z Bogom govoriti in se v po-

¹ Die sieben Welträthsel, Leipzig 1898, str. 92.

hlevni molitvi združiti z nepristopno lučjo, še preden si kaj izprosijo. Ako vsled železne nujnosti bodočih reči ljudje nimajo svoje moči, kako naj se združijo z najvišjim principom vseh reči? Zatorej bi moralo človeštvo, ločeno od svojega vira, poginiti, kakor je filozofija že prej povedala (knj. IV. metr. 6. v. 43).

(Metrum III.) Nasprotje med božjo previdnostjo in človeško prostostjo je le navidezno. Zakaj kakor sploh, tudi tu človeku ni vse neznano pa tudi ne vse znano. Naš duh je vklenjen v slepe telesne spona in ne more z žarkom svoje zastrte luči prodreti notranje zveze stvari. Vendar pa skuša z neodoljivo ljubeznijo najti resnico, kar je znamenje, da mu resnica ni povsem nedostopna, ker, kar je človeku docela neznano, po tem tudi ne hrepeni. Tudi tukaj Boëtij zastopa Platonovo misel, da je duši telesna zveza zapreka v njenem spoznanju, a vendar se kaže tudi aristotelika, ko pravi, da je duša, kadar zasleduje resnico, nekako v sredini (*neutro est habitus*), namreč popolnoma se ne ve dotične resnice, a nekaj vendar ve in hoče od znanega priti do neznanega. To je Aristotelova misel.

(Prosa IV.) Že starim je delalo preglavico vprašanje o previdnosti in prosti volji, a nobeden še ni te potežkoče povoljno rešil. Vzrok te nejasnosti je, ker se človek ne more tako visoko povspeti, da bi doumel božje predznanje; ako bi ga enkrat pojml, ne bi mu bilo nič več dvomljivo in nejasno. Filozofija hoče Boëtijevo stvar razložiti in najprej rešiti njegove potežkoče. Ako predznanje božje ni vzrok nujnosti prihodnjim rečem in torej nič ne preči proste volje, kaj je potem vzrok, da se bodoči prostovoljni čini vendar nujno vrše po gotovem načinu? Denimo, da ni nikakšnega predznanja, potem seveda to, kar izhaja iz proste volje, ne trpi nikakšne nujnosti (vsled predznanja) in vendar se bo zgodilo. Denimo sedaj, da je predznanje, ki pa stvarnem ne nalaga nobene nujnosti. Tudi potem ostane prostost volje nedotaknjena. A rekel bo kdo: predznanje, četudi ne nalaga nujnosti prihodnjim rečem, je vendar znak (*signum*), da se bo to in to nujno zgodilo. Četudi predznanja ne bi bilo, bodoči dogodki bi bili vendar nujni, ker vsako znamenje samo kaže, kar je ali bo, ne povzročuje pa tega, kar pomeni.

Dokazati je torej treba, da se nič brez nujnosti ne vrši (*nihil non ex necessitate contingere*), ker če ni nikakšne nujnosti, tudi predznanje ne more biti znamenje one reči, katere ni.

Da predznanje božje bodočih reči ne izključuje prostosti, je razvidno iz tega, ker tudi mi vemo, da se bodoče reči res zgodijo, ne da bi bila v njih kaka nujnost, ki izključuje prostost. To je razvidno, če bodoče reči primerjamo s sedanjimi. Marsikaj se vrši pred našimi očmi, n. pr. gledamo voznika, ki ravna voz in konje. Ali je v tem

kaka nujnost, da mora ravno vse tako biti? In mi vendar vidimo, da je tako. Kar se torej sedaj vrši brez nujnosti, je bilo tudi ko tako bodoče, preden se je vršilo. Nihče pač ne bo rekel, da to, kar se sedaj vrši, prej ni bilo bodoče. Kar se enkrat ima vršiti, je kot bodoče objektivno resnično še preden se vrši. — Cela potežkoča je torej v času. Ako bi kdo našemu duhu odgrnil zagrinjalo časa, videl bi, kaj se bo n. pr. prihodnje leto godilo; kar se bo godilo, je že sedaj objektivno resnično, da enkrat bo. Bog pa, ki ni navezan na časovne sponse, vidi z enim pogledom vse. — Kakor spoznanje sedanjih reči ne nalaga stvarnem nikakšne nujnosti, tako tudi ne predznanje bodočih.

Toda ali je mogoče gotovo predznanje bodočih prostih činov? Ako se namreč gotovo naprej spoznajo, slede nujno, ako pa ni nujnosti, niso gotovi in torej tudi ne gotovega predznanja o njih; kar ima negotov izid, o tem moremo le domnevati, ne pa gotovo vedeti. V tem ugovoru tiči zmeta. V spoznanju je dvojno razločevati: spoznavno moč in pa predmet ali materijo spoznanja. Kdor stavi omejeno potežkočo, meri božje spoznanje le po predmetu in vendar se mora spoznanje soditi po naravi spoznavajočega osebka, oziroma spoznavajoče zmožnosti. Okrogel predmet n. pr. zaznava vid in tip; predmet je isti, a vendar je drugačna zaznava vida, drugačna tipa. Vid zazna predmet od daleč, tip po neposredni dotiki. Človeka drugače spoznava čut, drugače domišljija, drugače pamet (ratio), drugače razum (intelligentia). Čut zaznava obliko v konkretni snovi, domišljija obliko brez konkretne snovi, pamet s splošnim pojmom vrst, razum pa se povzdigne še višje, nad vesoljstvo in zre s čistim pogledom enostavno bitje. Višja spoznavajoča moč obsega vselej nižjo, nižja pa se do višje ne more povspeti. Čut izven stvari ne more nič, domišljija ne more vstvariti splošnega pojma, pamet se ne more povspeti do neposrednega zrenja (intuicije). Torej se pri spoznavanju osebek poslužuje svojih zmožnosti in ne zmožnosti predmeta, katerega spoznava. Vsak sod je čin sodečega osebka, torej ga mora izvršiti s svojo in ne tujo zmožnostjo.

Nekako mimogrede, brez stroge zveze z nitjo dokazovanja se dotakne (metrum IV.) stoiškega nauka in grških materijalistov o naravi človeškega spoznanja, kakor da bi človekov um bil čisto pasiven in sprejemal le predstave tvarnih reči. Odkod potem toliko abstraktnih, splošnih pojmov, ki nam predstavljajo netvarne, nadčutne predmete? In tukaj zopet ponavlja Platonovo misel, da ideje že tiče v nas, treba jih je le obuditi.

V prosi V. nam Bočtj podaja kratek obris svoje psihologije, dokazati pa hoče, da kakor iz slabosti čutov ne smemo zanikati domišljije in iz nepopolnosti domišljije pameti, tako tudi iz nepopolnosti člo-

veškega razuma ne smemo zanikati znanja božjega bodočih prostih činov. V zaznavanju teles zunanje kakovosti delujejo na čutila (n. pr. boja ali luč na oko) in ta telesni utisek se zvrši pred delovanjem duha, ta utisek izzove pozornost in delovanje duše (n. pr. urin tik-tak udarja sicer na naše uho, a če je duševna pozornost drugam obrnjena, ne slišimo), ki vzbudi med tem znotraj pohranjene oblike (v platonskem zmislu). V zaznavanju teles duh sam ne sprejme utiska (animus non passione insignitur), marveč on po svoji moči sodi, da je utisek v telesu, t. j. utisek gibanja, mirovanja itd., ki ga občuti živo telo, ni vtišljen v dušo samo. V presojevanju predmetov pa, ki ne vzbujajo telesnih občutkov, je um še veliko bolj neodvisen, ne sledi zunanjih predmetov, ampak tvori pojme s svojim činom. Različnim (spoznavajočim) bitjem je lastno različno spoznavanje. Čut sam brez drugih spoznavajočih zmožnosti je lasten (po Boëtijevi živalski psihologiji) negibljivim živalim, kakor so školjke in druge na pečine pritrjene živalice. Domišljija pripada zverinam in sploh živalim, ki morejo bežati ali težiti in iti za čim. Pamet je lastna človeškemu rodu, čisti razum pa božanstvu. (V človeku Boëtij ne razločuje dvojne umske zmožnosti ratio-pamet, intellectus-razum, marveč razum-intelligentia lasti le božanstvu.) Iz tega sledi, da je ono znanje odličnejše, ki po svoji naravi spoznava svoj lasten predmet pa tudi predmet vseh drugih spoznavnih zmožnosti.

Sedaj obrne filozofija razpravo zopet na pravi predmet dokazovanja. Kako bi bilo, če bi se čut in domišljija uprla pameti, češ, to ni nič, kar ona spoznava, ker kar je čutno ali le v predstavi, ne more biti splošno? Ali je torej resničen sod pameti (ki je splošen), potem ni nič čutnega in posameznega, a ker izkustvo nedvomno uči, da so čutne in posamezne reči, potem je prazen pojem pameti, ker spoznava kot splošno, kar je posamezno in čutno. Na to bi pamet odgovorila, da ona v obliki splošnega pojma gleda i to, kar je predmet čuta ali domišljije, dočim se čut in domišljija ne moreta povspeti do splošne ideje, ker tvarnih oblik ne moreta prestopiti. V spoznavanju reči je pa vendar treba verjeti trdnjšemu in popolnejšemu rodu. Mi, ki imamo zmožnost umovati, domišljati si in čutiti, pritrjujemo pač razlogom pameti. Nekaj takega bi bilo, če bi trdili, da božja previdnost ne vidi bodočih prostih činov, ker jih naša pamet ne spoznava. Kakor sta torej v človeku čut in domišljija podrejena pameti (ki ima obsežnejši delokrog), tako človeška pamet božjemu razumu. In če bi ta razum imeli v sebi, bi se mu podvrgla pamet, kakor se sedaj čut in domišljija. Povzdignimo se torej, če moremo, na vrhunec onega najvišjega razuma, tam bode naša pamet videla, kar sama po sebi ne more. In na ta način se ono, kar je prosto in nima nujno gotovega izida, ven-

dar gotovo in določeno predvidi — kot prosto in ob enem gotovo bodoče. To ni mnenje samo, ampak enostavno znanje neskončnega razuma, ki nima mej.

Na to filozofija v arhiloškem sedmomercu (metrum V.) povečuje dostojanstvo človekovo in zaodeva v pesniško obliko misli Ciceronove iz I. knjige »de Legibus«. Različne živali je narava postavila na zemljo, ene po zemlji lazijo, druge hodijo, tretje po zraku letajo, edini človek vzdiguje višje glavo, hodi ravne postave in ta postava ga spominja, naj svoj obraz in svoje čelo obrača kvišku, naj se njegov duh ne izgubi v nizkotno tvar, ko je že telo višje povzdignjeno; vse to ga spominja sorodstva z nebom.

V VI. in zadnji prosi filozofija izvaja daljne posledice iz prejšnjega načela, da se spoznanje ravna po naravi spoznavajočega osebka.

Iz narave božjega bitja se torej da sklepati, kakšno je božje spoznanje. Da Bog mora biti večni, je splošna sodba vseh pametnih ljudi. Treba je torej določiti, kaj je večnost in to nam bo odkrilo naravo in znanje božje. — Glasovita je opredelba Boštijeva o večnosti: »Aeternitas igitur est interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio¹« (večnost je neskončnega življenja cela ob enem in popolna posest). Karkoli v času živi, prehaja kot sedanje od prošlega v bodoče in ničesar ni, kar bi moglo celo vsebino svojega življenja ob enem obseči in uživati. Jutrašnje je še neznano, včerašnje je že minolo. Pa tudi danes živiš le v hipnem in prehodnem trenutku. Kar je torej navezano na čas, četudi ne bi imelo začetka in konca, — kakor je Aristotel mislil o svetu (de coelo I. I.) — in bi mu se življenje raztezalo vspešno z neskončnim časom, vendar še ne bi bilo tako, da bi se moglo imenovati večno. Ne obsegalo bi namreč celega življenja ob enem. Kar torej polnost neskončnega življenja ob enem obsega in poseduje, kateremu ni nič prihodnje in nič minljivo, le to je v pravem pomenu večno. Zatorej ne mislijo prav oni, ki Platonovo mnenje, da svet nima časnega začetka ne konca, tako umevajo, da stavijo ustvarjen svet sovečen s stvarnikom (conditori coaeternum mundum putant). Drugo je namreč imeti življenje brez konca, kar Platon svetu pripisuje, in drugo imeti v sedanosti skupaj celotno neskončno življenje, kar je

¹ Imenuje se večnost »posest«, kar znači bistveno in neizgubljivo lastnino. Je posest življenja, duševnega, ki je v mišljenju, kakor pravi Aristotel, da je aktualnost mišljenja življenje, božje mišljenje je pa čista aktualnost, zatorej je bog živo, večno in najboljše bitje, tako, da mu življenje in trajanje pripada vedno in neprenehoma, on je »mišljenje mišljenja« (νόησις τῆς νοήσεως). Metaph. XII, 9. Tudi Tomaž Akv. pravi: »Življenje duha je misel«. Summa theol. I, qu. 18. a. 3. — Večnost je dalje posest življenja vsa ob enem brez presledstva in časovnega razvoja in sicer neskončnega življenja, torej vsestranska popolnost.

lastno le božanstvu. Ne sme se namreč Bog smatrati po kolikosti časa starejši kakor ustvarjen svet, ampak po svoji naravi¹. To popolno življenje nepremične sedanjosti oni brezkraini tok časovnih reči le posnema in ker ga doseči ne more, prehaja iz negibanja v gibanje (iz možnosti v stvarnost), iz trenutne sedanjosti se razteza v brezkraino količino bodočnosti in minulosti. Ker ob enem ne more imeti celotnega življenja, ravno s tem, da nikdar ne preneha biti, nekako posnema ono nedosegljivo popolnost, loveč se za hipno sedanjost nezatnega in bežečega trenutja. Tako tedaj hodi brezkraino pot in grede nadaljuje življenje (ut continuaret eundo vitam), katerega stalno (manendo) ne more imeti. Če hočemo torej dati stvarjem pravo ime, moramo po Platonu reči, da je Bog večni (aeternus) v pravem pomenu, svet pa v nepravem (perpetuus) ali vednotrajen.

Ker se spoznanje ravna po naravi spoznavajočega osebk, Bog pa je večni in nespremenljiv, torej je tudi njegovo znanje nad časovnim tokom, v neločljivi sedanjosti zre vse, mu je vse navzoče, kakor bi se že godilo. Zatorej njegovo znanje za pravo ni predznanje bodočih reči, ampak znanje navzočega trenutja, ni »praeventia«, ampak »providentia«, ki vzvišena nad vse stvari vse vidi. Kar torej luč božanskega spoznanja osvetljuje, ne stori tega nujnega, kakor tudi ljudje ne storijo nujnega, kar gledajo in spoznavajo. Če se sme primerjati božja in človeška sedanjost, kakor mi zremo nekaj v svojem hipnem sedanjem trenutku, tako Bog v svoji večni, nespremenljivi sedanjosti vse pregleduje. Božje predznanje ne menja narave in lastnosti stvarjem, ampak v svoji sedanjosti zre z enim pogledom, kako se bo enkrat v času vršilo, nujno ali nenujno, kakor če človek gleda človeka hoditi in solnce vzhajati; prvo je prosto, drugo nujno. To božje znanje ni samo verjetno mnenje, marveč istinito znanje. Ako se torej reče: kar Bog vidi, da se bo zgodilo, se ne more ne zgoditi, je priznati, da je stvar popolnoma resnična, toda pristopna le božjemu razumu. Ako se to, kar je bodoče, primerja z božjim znanjem, je nujno, samo v sebi pa čisto prosto. Dvojna je nujnost: enostavna, n. pr. da so vsi ljudje umrljivi, in pogojna, n. pr. ako kdo hodi, tedaj nujno res hodi in se giblje. Kar kdo resnično spoznava, ne more biti drugače, kakor je, toda ta pogojna nujnost ne nalaga absolutne. Onega, ki prosto-

¹ Smisel je ta: pojma biti od drugega — ustvarjeno — in imeti časni začetek se ne krijeta popolnoma. Ni namreč protislovno, kakor uči tudi Tomaž Akv., misliti, da bi večno, neskončno bitje zunanji učinek imelo nekako vspretno s seboj, tedaj bi svet bil »ustvarjen« t. j. od drugega, ne iz sebe, a bil bi brez časovnega začetka. Sicer je pa treba vedeti, da se z ustvarjenim, spremenljivim bitjem ravno začne čas. Če bi ne bilo ustvarjenega in spremenljivega bitja, bi tudi tega ne bilo, čemur sedaj pravimo čas.

voljno hodi, nič ne sili k temu, a če enkrat hodi, je nujno, da res hodi. Če previdnost kaj vidi kot sedanje, je to nujno, v svoji naravi pa prosto. Bog pa vidi kot sedanje, kar bode v bodočnosti čin proste volje, to je torej z ozirom na božje znanje nujno, samo v sebi pa prosto.

Brezdvomno se bo torej vse zgodilo, kar Bog spozna, da se bo zgodilo, in to, čeravno se bo gotovo zgodilo, svoje narave ne izgubi. Če solnce izhaja in človek hodi, se to ne more ne zgoditi, ko se že godi, toda eno je že prej, ko se je godilo, bilo nujno, drugo pa ne. Tako tudi kar Bog že kot sedanje vidi, brezdvomno bo, eno vsled nujnosti v stvareh samih, drugo vsled možnosti delujočega vzroka. Z ozirom na božje znanje je nujno, če se pa motri v svoji naravi, je prosto nujnosti, kakor to, kar je čutom pristopno, če se obrne na razum, je splošno, če se motri samo v sebi, je posamezno.

Toda — če je v človekovi moči predrugačiti sklep, potem lahko izjalovi spoznanje previdnosti, ker lahko drugače ukrene, kakor ona spoznava. Res, svoj sklep pač lahko spremeniš, toda, da to moreš storiti, in ali boš storil ali ne, kamorkoli stvar obrneš, je božji previdnosti navzoča resnica, in božjemu znanju se ne moreš umakniti.

Ali pa se potem po človekovem razpoloženju menja znanje božje, če človek hoče zdaj to, zdaj ono, in ono vse to spoznava? Ne! Vsem bodočim rečem gre naprej božji pogled in vse mu je navzoče. Predmeta svojega spoznanja ne spreminja, ampak z enim migom (ictu) prodre in obseže — sam nespremenljiv — vse spremembe.

To moč, predvideti prihodnje reči, ima Bog ne iz izida prihodnjih reči, ampak iz lastne enostavne narave; s tem pade ugovor, da je Boga nedostojno, da bi prihodnje reči bile vzrok božjemu znanju. Moč njegovega znanja obsega vse kot sedanje in nima od stvari ničesar. Potemtakem ostane ljudem nedotaknjena njih prosta volja.

Niso tedaj tudi krivični zakoni, ki določajo nagrade in kazni nujnosti prostim voljam. In nad nami zgoraj je ogledovalec vsevedni Bog in njegova večna sedanost gledanja se vjema s kakovostjo naših bodočih činov, določujoč dobrim nagrade, zlim pa kazni. Tudi upanje in molitve do Boga niso zastonj; če so prave, ne ostanejo brez uspeha. »Odvračajte torej hudobijo, negujte čednosti, k pravemu upanju povzdigujte duha, ponižne prošnje pošiljajte kvišku. Naložena vam je velika nujnost poštenega življenja, če nečete tajiti, ker delate pred očmi vsevidnega sodnika.«

* * *

S temi besedami sklene Boëtij svoje duhovito delo, s takim filozofskim razmišljanjem si je utrdil duha v žalostni usodi. Četudi ne

moremo v Boëtiju občudovati izvirnega filozofa, ki bi s svojim sestavom postavil mejnik novi dobi v zgodovini človeške misli, njegova dela, zlasti pa »Tolažba modroslovja« so pravcati cvetnik, v katerem je zbrano najlepše cvetje grško-rimske filozofije in Boëtija smemo prištevati — ne v zadnji vrsti — med one stebre vednotrajne filozofije, (*philosophia perennis*), ki jo ima Leibniz v mislih in ki nam v vidnem svetu kaže podobo nevidnega — idealnega sveta. Boëtijeva »*Consolatio Philosophiae*« je slovesen protest proti surovemu materijalizmu in vse razdevajočemu skepticizmu.

F. K.

O ekstazi.

Ekstaza — starodavna beseda, rabi jo že Hipokrat (roj. 460 pr. Kr.), ki označuje ž njo mimogredoč delirij pri vnetju prsne mreže (*phrenitis*). Več stoletij pozneje jo še rabi Galenus¹ (roj. 131 po Kr.) v sličnem pomenu, ko pravi da je: *insania, quae brevi finitur*.

Neko dobo se je bila ta beseda v nozologiji pozabila. Še le, ko se je zaznalo o ekstazi svetnikov, jela se je zopet rabiti za slučaje, ki so bili le nekoliko slični pravi ekstazi n. pr. za katalepsijo — dokler ni sloveči Sauvages (pravo ime je François Boissier de Lacroix 1706—1767) v svojem delu: »*Nosologia methodica*« začrtal razliko med obema —, za anestezijo vsled bolezn, hipnoze ali narkoze, za soborito pozornost (*attentio profunda*), ki jo označuje pesnik, ko pravi »ne vidi nič, ne sliši nič, ko bil bi mrtva stvar«.

Gorraeus (Jean de Gorris 1505—1577, profesor v Parizu) je prvi, ki strogo loči sv. ekstazo od drugih sličnih slučajev, ko pravi o prvi da je: *abstractio mentis a corpore ad contemplanda coelestia*² pa zatruje: *haec enim morbus non est*.

Tudi v naslednji dobi so se zdravniki pečali le s takozvano ekstazo, pa bili prepričani, da je ekstatično stanje svetnikov izvanreden pojav, ki ne spada v njihovo stroko, tako n. pr. dr. Friderik Hoffmann (1660—1742), ko pravi: *Nec ad nos pertinent extases Pauli sanctorumque, si quidem de illis duntaxat loquimur quae in morborum corporibus fiunt*³.

¹ Najiminitnejša anatomska in fiziološka dela Galenova sta: *Περὶ ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων βιβλία* (*De anatomicis administrationibus libri IX.*) in *περὶ νεύρων ἀνατομῆς* (*De nervorum dissectione*).

² Gorraeus: *Definitiones medicae*.

³ Hoffmann: *Medicina rationalis systematica*.

Še le v racionalistiški dobi, zlasti tedaj, ko so se začeli zdravniki mnogo baviti z histerijo pa našli pri tej bolezni nekaj sličnih simptomov kakor pri ekstazi, izrekli so kar naravnost gorostasno trditev: histerija in ekstaza sta ista bolezen, svetniki ekstatiki bili so histeriki.

To nam je dalo povod, da razpravljamo nekoliko o ekstazi. Najprvo je treba, da ločimo strogo sv. ekstazo od vseh takozvanih ekstaz. Uprav klasično razpravlja o tem sv. Tomaž Akvinski. Ko je navedel glavni pa skupni simptom vsakovrstne ekstaze: *alienatio vel abstractio sensuum*, pravi: *Huiusmodi autem abstractio, ad quaecumque fiat, potest ex triplici causa contingere: uno modo, ex causa corporali, sicut accidit in his qui propter aliquam infirmitatem alienationem patiuntur; secundo modo ex virtute daemonum, sicut patet in arreptitiis; tertio modo ex virtute divina, et sic loquimur de raptu, prout scilicet aliquis spiritu divino elevatur ad aliqua supernaturalia cum abstractione a sensibus*¹.

Razločujemo toraj trojno ekstazo: naravno (*naturalis*)², diabolično³ (*ex virtute daemonum*) in nadnaravno (*ex virtute divina*).

V istini zasluži le ekstaza svetnikov to ime (naravna in diabolična sta le neka senca prave ekstaze); ko bi te ne bilo, bi moderna nozologija sploh ne poznala tega imena. »Die moderne Bedeutung der Ekstase ist der Geschichte des Mysticismus entlehnt«⁴.

* * *

Sv. ekstaza (*ext. ex virtute divina*) je tedaj: »status in quo aliquis spiritu divino elevatur ad aliqua supernaturalia cum abstractione a sensibus«⁵ ali: *abstractio mentis a corpore ad contemplanda coelestia*⁶.

Kaj povzroči ekstazo? Tu je treba razločevati prvi ali pravi vzrok (*causa prima*) in slučajni vzrok (*causa secunda vel occasionalis*). Prvi in pravi vzrok ekstaze je seveda Bog (»*virtus divina*«); slučajni vzrok

¹ *Summa theol.*, 2-2 quaest. 175.

² Edin njen vzrok pa ni »*aliqua infirmitas*«, kakor pravi sv. Tomaž, marveč prav pogostokrat »*attentio profunda*«, kakor je razvidno iz naslednjih definicij: »*Extasis est sensuum omnium motuumque muscularium subitanea suppressio . . . orta a profunda contemplatione mentisque attentione, aut a pathemate vehementi*« (*Blancardi Lexicon medicum, Lipsiae, 1777*) ali: »*Alienatio imaginationis ab omnibus rebus cum detentione in alicuius rei consideratione*« (*Mercatus = Luis Mercado 1520-1606; Opera omnia. Pinciae 1605-1613 f. 3 voll.*) in dr.

³ Vsled vpliva, ki ga ima hudi duh (ako Bog to pripušča) na naša čutila, naš razum, lahko povzroči neko stanje, ki je, četudi samo v nekaterih meri, podobno ekstazi. — ⁴ *Real-Encyclopädie der gesammten Heilkunde. Ekstase S. 364.*

⁵ Tomaž Akv. l. c. — ⁶ *Gorraeus l. c.*

pa more biti, kaka sv. pesem, zvok orgelj, sveta imena, sv. podobe, skratka vse, kar je v stanu, da spominja prav živo na Boga¹.

Da se le te vrste ekstaza smelo imenuje sveta ali božja ekstaza, o tem se bomo najbolje prepričali če presojamo fizična in psihična znamenja ekstaze pa nje izvanredne ali čudežne pojave.

I. Fizična znamenja ekstaze.

Splošno se more trditi, da ekstaza nima nikakih praznamenj (prodromes), ki bi jo naznanjala (kakor jih imajo bolezni), marveč da nastane hipoma (sicut fulgur)².

Ko je počela ekstaza, opaza se na ekstatiku *a*) da je nepremakljiv (immobilitas).

Mnogo životopiscev primerja svetnike v ekstatičnem stanju marmornatemu kipu »statua marmorea«³ ali mrtvim »mortuus et immobilis«⁴. Isto izražajo besede, ki jih najdemo v životopisu sv. Paskala Babilonskega: »ac si clavis fixus solo fuisset«.

Telo ostane v istem položaju, v katerem je bilo neposredno pred ekstazo⁵.

b) Izraz v obrazu se spremeni. Oči so zatvorjene, opazovalcu se zdi, kakor bi ekstatik mirno spal (la figure du sommeil), sanjal ali bil globoko zamišljen. Včasih so pa oči široko odprte in obrnjene proti nebu, iz obraza odseva veselje, sreča, začudenje (la figure du ravissement), ljubezen pa tudi usmiljenje, žalost, bolečina, strah. Slednje velja o onih, ki so videli v ekstazi prav živo trpljenje Kristusovo (»extasis Passionis«).

c) Telo ekstatika se ne zdi samo nepremakljivo, udje postanejo v istini trdi, odreveneli, tako, da jih ni moč premakniti ali vpogniti. Dr. Krauthausen, ki je 10 let opazoval Katarino Emmerich († 1824) pravi: »sie richtete sich schnell auf, fiel am Fuße ihres Bettes auf die Knie, blieb mit stark in die Höhe gehobenen und ausgespannten Ar-

¹ Kristina Stumbel-ska je postala ekstatična, ko je čula pesem: Iesu dulcis memoria; Peter Alkantarski, ko je slišal izgovoriti besede: Verbum caro factum est; sv. Jožef (a Cupertino), kadar je čul govoriti o nebesih ali videl sv. podobo. Vide Bollandiste.

² Nekaj slučajev je res poznatih, da so svetniki par trenutkov prej občutili, da se jim bliža ekstatično stanje pa so skušali boriti se proti njemu seveda zaman; »tous mes efforts étaient vains« (vse prizadevanje je bilo brezuspešno) pravi sv. Terezija (La vie de St. Térèse). Povdarjamo pa to radi onih, ki bi hoteli trditi, da autosugestija povzroči ekstazo.

³ Življenjepis sv. Magdalene Paciške. — ⁴ Življenjepis sv. Štefana (chartreux).

⁵ »Le corps reste dans l'état ou l'extase l'a trouvé, assis quand il était assis, les mains ouvertes ou fermées, comme elles étaient auparavant.« (La vie de sainte Térèse.)

men 20 Minuten, in welcher Zeit Kopf und Arme wegen Steifheit nicht gerückt werden konnten«¹. Istotako poroča dr. Imbert-Gourbeyre o Alojziji Lateau († 25. avg. 1883): »La raideur était si intense que je ne pouvais séparer les membres, malgré toute ma force employée«² (Otrpljenost je bila tako intenzivna, da z vso močjo nisem mogel premakniti udov).

d) Karakteristični pojav ekstaze je tudi splošna nečutnost (anesthesia generalis). Ekstatik ne vidi, ne čuje ne čuti ničesar, izgubil je voh, okus. »Anima rebus hisce exterioribus moritur, illarumque sensum amittit et Deo vivere incipit«³.

Pri mnogih ekstatikih so poskušali razne eksperimente n. pr. Jožefu Kupertinskemu so zabadali šivanko za nohte, pa se ni ganil, pritikal plamen k životu a ni ničesar občutil in ni trenil z očesom, če so se ga s prstom dotikali. Isto priča prof. Lefebvre o Alojziji Lateau, dr. Wesener o Katarini Emmerich itd.⁴

Sv. Terezija navaja dva vzroka za nečutnost med ekstazo:

1. »Si l'ame n'était pas dégagée de ses sens, ne pourrait pas se voir si proche de Dieu, sans entrer dans une frayeur qui lui coûterait peut-être la vie« (ko bi človek ne izgubil svojih čutov, pa se videl tako blizu Boga, moral bi menda umreti od strahu).

2. »C'est que Dieu, ne voulant pas que rien détourne l'âme de jouir du bonheur de sa présence, fait fermer à ses sens et à ses puissances toutes les portes de ses demeures et ne laisse ouverte que celle par où elle est entrée pour aller à lui«⁵. (Bog ne pripušča, da bi količkaj dušo motilo, ko zavživa veselje Njegove navzočnosti, zato pa zatvori njenim zmožnostim nekako vse dveri izvzemši onih, po katerih je dospela do Njega.)

Še dva fizična pojava med ekstazo nam je navesti:

e) Životna toplota se zdatno zmanjša. »Les mains deviennent si froides et tout le corps aussi, qu'il semble que l'on soit mort«⁶. (Roke postanejo tako mrzle istotako ves život, da se zdi kakor bi bil mrtev.)

f) Dihanje navidezno poneha — »la respiration est tellement silencieuse et calme, qu'il faut une grande attention pour en suivre les mouvements«⁷. (Dihanje je tako tiho in mirno, da je treba velike

¹ Dr. G. H. Berndt I. Band III. Teil 1. Cap. S. 144.

² De l'extase chap. XV. p. 252.

³ Vita matris Teresiae auctore P. Fr. Ribera. Liber quartus, cap. II. 23.

⁴ Ta nečutnost traja le med ekstazo, pozneje so seveda čutili bolečine na ranjenem prstu, na opeklini itd. — ⁵ La vie de sainte Térèse; cap. 29. — ⁶ Ibidem.

⁷ Dr. Lefebvre — Louise Lateau. Primerjaj bl. Aldobrandesca, Bollandistes, 26. aprila; ali v Leggendario francescano, Marie-Felice Spinelli, Matteo de Maragliano itd.

pozornosti, če hoče gibanje opaziti.) Ko bi bili zdravniki le fizična znamenja ekstaze nepristransko in natančno proučevali, ne mogli bi zamenjati ekstaze s histerijo, vsekako bi pa morali preklicati svojo brezbožno trditev, ko bi poznali nje psihične in čudežne pojave, ki jih nikakor ni mogoče utajiti.

* * *

II. Psihični pojavi ekstaze.

Psihične pojave lahko razdelimo v dve skupini: 1. vizije in 2. razodetja.

1. Vizije. Sv. Pavel je bil zamaknjen v tretja nebesa, pa ni mogel popisati tega, kar je videl in čul, pravi samo: »Oko ni videlo, uho ni slišalo in v srce človekovo ni prišlo, kar je Bog pripravil tistim, ki ga ljubijo«¹.

Drugi ekstatiki so nam pa nekoliko natančneje povedali, kar so videli med ekstazo. V življenjepisu sv. Terezije beremo:

»Flagrante beata Teresia desiderio videndi pulchritudinem animae in gratia constitutae, evenit ut in quadam vigilia Sanctissimae Trinitatis illud Deus illi concesserit, ostendendo illi quemdam globum sive quemdam orbem pulcherrimum crystalli, ad instar unius castrum cum septem habitaculis: in quorum septimo, nempe in centro, assistebat Rex gloriae, cum miro splendore illustrante omnia illa habitacula«².

»Per annum et amplius beata Teresia obtinuit gratiam a Deo videndi Christum Redemptorem nostrum«³.

»Christus suae sponsae videndum se praebuit«⁴.

»Insuper Dominus noster aliam maximam admirandamque gratiam ancillae suae Teresiae concessit, nempe quamdam visionem trium Personarum Sanctissimae Trinitatis«⁵.

»Et particulariter una vice rapta mens eius fuit in coelum, ubi per unius horae spatium, magno solatio perfusa, habuit Deum iuxta se stantem et demonstrantem illi mirabilia et altissima mysteria secretaeque coelestia, dicentemque: Vide filia, quibus bonis se privant peccatores. Hoc dices illis«⁶.

O sličnih vizijah beremo v življenjepisih sv. Katarine Sijenske, sv. Kolete, sv. Katarine Ričijske, sv. Magdalene Paciške, sv. Ignacija, Frančiška Ksav. itd.

¹ I. Kor. 2, 9.

² Bollandistes. De s. Teresia § LXIV. 1317.

³ Ibidem. — ⁴ Ibidem 1318. Primerjaj: La vie de sainte Térèse cap. 36.

⁵ Ibidem 1319 in Ribera cap. 4.

⁶ Ibidem 1320.

A ne le božji Zveličar, tudi njegova deviška mati¹, angeli in svetniki² so se ekstatikom prikazali.

2. Razodetja. Da je Bog od nekdanj s svojimi ljubljenci prijazno občeval in jim razodeval skrivne reči, zato imamo mnogobrojnih dokazov že v sv. pismu starega zakona. Spomnimo se samo na prve stariše, na Abrahama³, Izaka, Jakoba, Mojzesa⁴, Josueta in na preroke⁵. Tudi sv. pismo novega zakona nam podaja zato vzgledov. Mislimo na sv. Jožefa, na Ananijo (ki je krstil Savla), na sv. apostole, mar se niso za njih časa izpolnile preroške besede: »Et erit posthaec: effundam spiritum meum super omnem carnem et prophetabunt filii vestri et filiae vestrae, senes vestri somnia somniabunt et iuvenes vestri visiones videbunt«⁶. In v poznejših stoletjih: »omnes fere sanctos maxime ordinum fundatores, divinis visionibus et revelationibus illustratos fuisse legimus; ut videre est in libris historiarum sanctorum Benedicti, Bernardi, Dominici et Francisci, et aliorum, qui prae manibus habentur. In quibus innumerae visiones et revelationes aliique favores divini, tam ipsis sanctis fundatoribus quam aliquibus eorum discipulis collati, scripti reperiuntur«⁷.

Če bi pa imel kdo v tem oziru pomisleke, odgovarja mu učeni Ribera: »Cum autem Dei dextra minime abbreviata sit, sed tam hoc quam superioribus saeculis, ad insignes amicos sanctosque sibi comparandos, aequae late pateat, cur misericordiam et caritatem eius erga ipsos ita restrictam coarctatamque censebimus, ut nec cum iis, uti cum priscis amicis, tractando familiaris loquatur, nec solita eos benevolentia complectatur«⁸.

Najboljši dokazi za razodetja so pač spisi in knjige, v katerih so svetniki zapisali to, kar jim je Bog razodel v ekstazi. Tako n. pr. štiri knjige sv. Terezije, »quorum doctrina, tamquam vera et catholica et a Deo infusa, communiter ab omnibus est approbata et laudata: praesertim ab octoginta quinque testibus.« Bili so to možje »pietate

¹ Glej n. pr. Die Wissenschaft und die Wunder von Lourdes. Klagenfurt 1904.

² Vzglede nam navajajo: Tertullianus: lib. de anima, cap. IX.; Nicephorus: Hist. Eccles. lib. 5. cap. II., lib. XI. cap. 35, 39, 40; Severus Sulpicius: De vita s. Martini cap. II.; Ribadeneira: Vita s. Ignatii lib. I. cap. 1. itd.

³ »Num celare potero Abraham, quae gesturus sum?« (Gen. c. 18.)

⁴ »Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. (Exod. 33, 11.)

⁵ Non facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos Prophetas (Amos, cap. 3.) Si quis fuerit inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei vel per somnium loquar ad illum (Num. 12, 6). — ⁶ Joel 2, 28.

⁷ Bollandisti. 15. oct. § LXIV 1325.

⁸ Ribera, Vita s. Teresiae. Cap. I. (De visionibus ac revelationibus, quae multis sanctis aliisque Dei servis contigerunt.)

et doctrina insignes«, nekateri »magistri et cathedratici sacrae theologiae in universitate Salmantina« . . ., drugi zopet »valde litterati et graves«, . . . »qui omnes doctrinam dictorum librorum non solum tanquam sanctam et catholicam approbant, sed (quod magis est) infusam a Deo optimo maximo doctam, per medium orationis et conversationis adeo familiaris quam beata Teresia cum divina Maiestate habebat, iudicant et reputant.«¹

Sadovi sv. ekstaze so tudi: »Tractatus de Trinitate« (sv. Tom. Akv.), »Dialogi« (Katarine Sijenske), razodetja, ki so je napisale sv. Hildegarda, sv. Mehtilda, sv. Jera i. dr.; »Intelligenze spirituali« (Marije Alojzije de Jesus), ki so bile natišnjene l. 1883. v Neapolu; »la Cité mystique« (Marije d'Agreda) in nekateri trdijo z vso vnemo, da tudi »Imitatio Christi« (Tomaža Kempčana) in »Exercitia spiritualia« (sv. Ignacija).

III. Izvanredni in čudežni pojavi ekstaze.

Navedemo le najznamenitejše. a) Ekstatiki so bili češče obdani z izvanredno svetlobo ali vsaj iz obraza jim je odseval čudežni žar. »Visa fuit (Teresia) vultu splendere«².

b) Ekstatiki razširjali so prijeten vonj, »odor sanctorum« n. pr. sv. Koleta, sv. Katarina (de Ricci) i. dr. Francoski zdravnik Imbert-Gourbeyre je napisal v svoji knjigi »Les Stigmatisées« o tem obširno poglavje (»Odeur de sainteté«).

c) Nekateri ekstatiki so se dvignili kvišku in nekako plavali v zraku brez vsake podpore (Extases d'élévations ou ascensionelles) n. pr. sv. Tomaž iz Villanove, sv. Ignacij, sv. Frančišek Ksaverij, sv. Peter Alkantarski, sv. Terezija, sv. Filip Neri, sv. Jožef Kupertinski itd.³

d) Svetniki ne čujejo med ekstazo ničesar, kakor tudi drugi čuti ne poslušajo, a na povelje (rappel) predpostavljenega ekstaza takoj preneha, naravno stanje se povrne⁴.

e) Izvanreden pojav med ekstazo je takozvana hierognoza t. j. poznavanje svetih ali blagoslovljenih reči. Alojzijo Latau — tako poroča dr. Lefebre — je opazovalo med ekstazo mnogo zdravnikov, med

¹ Bollandisti. 15. oct. § LXIV. 1328.

² Bollandisti, tom. 7. a str. 402. Sličnih vzgledov navajajo Bollandisti mnogo n. pr. Aleys de Scharembek (11. jun.), Janez de Saint-Farond (12. jun), Peter Regalat (30. marcija) i. dr.

³ Tako poročajo deloma kanonizatorične bule, deloma oficiji dotičnih svetnikov.

⁴ Da navedemo le eden izgled: »Mirum autem quod alienato a sensibus animo statim ab extasi eum revocabat sola obedientia.« (Jožef Kupertinski, breviarium rom. 18. sept.)

njimi tudi neverni Cloquet. Le ta je že bil čul večkrat praviti o hierognozi, pa se je hotel o istinitosti sam prepričati. Prinesel je dva rožna venca, eden je bil blagoslovljen, drugi pa ne. Alojzija je blagoslovljenega takoj spoznala; poskušali so tudi z drugimi rečmi, svetinjami, podobami, vedno isti učinek¹.

* * *

V kateri starosti se pojavi ekstaza? Zato ni pravila, v najnežnejši mladosti pa tudi v visoki starosti.

Tudi glede trajnosti se ne more določiti nič stalnega; traja lahko 20 minut, več ur, nekaj dni pa tudi več mesecev.

Ker so slučajni vzroki ekstaze različni, zato ni določenega časa, ob katerem se prične; pri nekaterih svetnikih Veliki petek, Veliki teden, najčešče pa vsak teden na dan Zveličarjeve smrti.

IV. Histerija.

Sedaj ko smo kolikor toliko spoznali ekstazo, moramo se še nekoliko baviti z ono boleznijo, katero zamenjujejo racijonalisti z ekstazo — s histerijo.

Histerija (ὕστερα) je dvojna: 1. Navadna (vulgaris) ali »majhna« (h. petite, sans attaques). Leta je jako razširjena, in če trdi dr. Briquet, da je polovica žensk histeričnih, potem meni to vrsto histerije.

2. Drugo vrsto histerije pa imenujejo zdravniki »hysteria maior«, »grande hystérie« ali tudi »hystéro-épilepsie« in s to zamenjajo ekstazo.

Pojavi te bolezni so jako različni, zato je delala zdravnikom mnogo preglavice, imenovali so jo »un Protée qui se présente sous mille formes et qu'on ne peut saisir sous aucune«². (Protej, ki se javlja na tisoč načinov, ki se ga pa ne more v nobeni obliki zgrabiti.)

Charcot je prvi dokazal, da se dajo vsi raznovrstni pojavi vrediti v štiri štadije.

Napad te bolezni ima svoje »prodrome« t. j. predznamenja. »Elle est précédée, annoncée par des prodromes parmi lesquels les troubles psychiques, les hallucinations tiennent le premier rang«³. (Pripravljajo jo praznamenja, v prvi vrsti duševna zmotenost in domišljavost razun tega splošna vznemirjenost, nemotiviran jok ali smeh, vzdihljeji, pomanjkanje teka, bolečine v trebuhu itd.)

¹ Istotako Katarina Emmerich, Marija Julija de la Frandais itd.

² Charcot, Leçons sur les maladies du système nerveux.

³ Legraud du Saule. Les Hystériques.

1. Štadij. Imenujejo ga »la période épileptoïde«, ker ima mnogo sličnosti z epilepsijo. Značijo ga epileptične konvulzije, krči itd. »Bald treten fast alle Körpermuskeln gleichzeitig in den Krampf ein, bald lösen sie sich ganz unregelmäßig ab, bald beschränkt sich der Anfall auch längere Zeit auf eine Extremität, bevor er allgemein wird¹.

2. Štadij. (La phase des grands mouvements.) Bolnik se vije na vse strani, dostikrat se upira le na glavo in pete (»arc de cercle«) in ostane v tej poziciji več minut, a zatem maha z glavo, maha z rokami sem ter tje (»salutations«).

3. Štadij. (La période des attitudes passionnelles — positiones passionales.) »Unter dem Einfluße von Hallucinationen bald angenehmen, bald unangenehmen Inhaltes, verraten die Kranken durch ausdrucksvolle Gesten und Mienen die sie beherrschenden Affecte erotischer und heiterer oder aber zorniger, trauriger, schreckhafter Natur«².

4. Štadij. (La période de délire.) Bolnik je še vedno brez zavesti ter pod vplivom raznovrstnih halucinacij in iluzij, ki se izražujejo deloma na obrazu, deloma v raznih gestih. »Die Kranken bewegen sich unter dem Einfluße wechselnder Hallucinationen in erträumten Erlebnissen, verkennen Zeit, Ort und Personen und benehmen sich der vermeintlichen Situation entsprechend«³. Nekaj trenutkov (tako opisuje dr. Bourneville s posebnim povdarkom) kleči ali stoji bolnica mirno, oči so obrnjene proti nebu, roke križem na prsih (pa pristavi hudomušno) prav tako kakor se slikajo svetniki. Med temi raznimi štadiji se opažajo raznovrstni histerični pojavi. Real-Enciklopedija našteva naslednje:

1. Anomalien der Stimmung und des Charakters.
2. Krampfanfälle von typischen Verlauf, innerhalb deren ein Stadium coordinirter Bewegungen auftritt.
3. Lähmungen (Anästhesien) theils mit, theils ohne Kontraktur.
4. Sensible und sensorische Störungen (Hyperästhesien).
5. Druckpunkte⁴.

Kaj povzroči histerijo? Dr. Briquet⁵ navaja štiri vzroke (prédispositions):

¹ Real-Encyclopädie der gesammten Heilkunde XI. Str. 347.

² Bibliothek der gesammten medicinischen Wissenschaften II. Band. Interne Medicin S. 181. — ³ Interne Medicin II. B. S. 184. N. Loos, Innsbruck.

⁴ »Die hysterogenen Eigenschaften der Druckpunkte (naštevaj jih 20) äußern sich darin, daß Druck auf die Punkte einen hysterischen Krampfanfall oder anfallähnliche Erscheinungen auslöst.« Real-Encyclopädie XI. S. 330.

⁵ Revue médicale française et étrangère 1881.

1. Največkrat se ta bolezen podeduje (prédisposition par hérédité)¹.

2. Dostikrat jo povzroča izvanredna dovzetnost (impressionabilité) za razne občutke².

3. Akutne bolezni n. pr. legar, škrlatica, difterija pa tudi kronične bolezni kot malaria, sifilis (zlasti v drugem štadiju), tuberkuloza, klorosa, želodčne in črevesne bolezni itd.

4. Motenje pri menstruaciji (troubles de la menstruation). Vendar ne pripisuje Briquet temu vzroku posebne važnosti.

Charcot, Richer in drugi zdravniki pa trdijo, da je histerija lahko tudi posledica prenapornosti, duševne in telesne (vendar navajajo zato malo vzgledov), nenravnega življenja (»sexuelle Excesse«), posnemanje (imitation) itd.

Zdi se nam potrebno, da spregovorimo tudi nekaj besed o nra-
vnosti historikov. Kdor bi se hotel o tem natančneje poučiti, moral bi prebrati Charcot-ove, dr. Bourneville-ve, Richer-jeve, Legrand du Saulle-ove spise in knjige o histeriji. Čitatelju bo menda dovolj če navedem iz nekaj slučajev, ki jih je Legrand du Saulle objavil v svoji knjigi »Les Hystériques« pod naslovom: actes dilictueux in actes criminel. Govori n. pr. o tatvini historikov (du vol), o obrekovanju in denunciaciji (fausses imputations et denonciations contre autrui), o ropanju otrok (raptus d' enfants), o nenravnih činih (attentats aux moeurs), zažiganju (incendies), umoru otrok (infanticides), o zastrupljenju (empoisonnement), samoumoru (suicide) itd.

V kateri starosti se loti človeka najraje histerija? »Ein erstes Maximum der Häufigkeit wird bei beiden Geschlechtern im 13. Lebensjahre erreicht«³. Legrand du Saulle pravi: »L' hystérie débute plus rarement après vingt ans«⁴. (Histerija se pojavi redko po duševnem 20. letu.) Dr. Soos trdi zopet: »das Lebensalter zwischen dem 20—40. Jahre ist am meisten bevorzugt«⁵.

Kar zadeva spol pravi dr. Briquet: »L' homme peut être atteint de l' hystérie« in »il parait disposé a cette maladie à peu près vingt fois moins que la femmes«⁶. (Pri možkemu histerija ni izključena a zdi se, da je 20-krat manj disponiran za to bolezen kakor ženska.)

¹ »La prédesposition par hérédité est la plus grave; on l' observe dans près de la moitié des cas« (Legrande du Saule, Les Hystériques p. 49).

² L' exaltation de la sensibilité parait jouer le rôle principal dans ce mode de genèse des accidents hystériques (Ibidem), zato imenujejo histerijo »la folie de la sensibilité«.

³ Real-Encyklopädie XI. S. 305. — ⁴ Les Hysteriques p. 25.

⁵ Interne Krankheiten II. B. S. 169.

⁶ Briquet: Traité clinique et thérapeutique de l' hystérie.

Legrand du Saulle-u še to ni dovolj, zato pravi »l' auteur ne fait certainement pas, dans cette statistique, la part assez large à la femme«¹.

Pisatelj (Briquet) gotovo ni odmeril v statistiki ženskemu spolu povoljnega števila, pa trdi naravnost, da je histerija osobito ženska bolezen (*Hystérie est par excellence une maladie du sexe féminin*)². Tudi Real-Enciklopedija pravi: »Die Hysterie ist ein Privilegium des weiblichen Geschlechtes«, seveda pristavi »keineswegs ein ausschließliches«³.

Morali smo se nekoliko natančneje baviti z histerijo, sicer bi je ne mogli povoljno primerjati z ekstazo pa pobijati nasprotnike ž njihovim lastnim orožjem.

* * *

Legrand du Saulle in njegovi somišljeniki pravijo: »Les extatiques ne sont que des hysteriques«. (Ekstatiki so histeriki ali ekstaza in histerija je isto.) Skušajmo ovreči to trditev.

1. Zdravniki trdijo enoglasno, da je histerija bolezen, katoliški zdravniki so pa od nekdaj zanikali, da bi bila ekstaza bolezen. »Haec (extasis) enim morbus non est«⁴. »Nec ad nos pertinent extases Pauli, sanctorumque«⁵.

2. Zdravniki so mnenja, da je histerija ženska bolezen »par excellence«, iz statistike je pa razvidno, da je možkih ekstatikov petkrat več kot ženskih. Frančiškanski martirologij⁶ našteva 500 ekstatikov med temi 400 možkih in le 100 ženskih. Kako se to vjema, če je ekstaza isto kot histerija?

3. Histerija se nahaja jako redko med redovniki, to priznava celo neverni Legrand du Saulle: »Dans les convents, l' hystérie et très rare... Elle ne se voit que très exceptionnellement chez les religieuses«⁷. V samostanih se najde histerija zelo redko — med redovnicami se nahaja le izjemoma, a ekstatiki so bili večinoma redovniki. Zato pa ne smemo misliti, da bi morda samostansko življenje samo na sebi vplivalo na ekstazo ali jo povzročilo. Statistika nam to odločno zanika. Leta 1680, torej po reformaciji je imel frančiškanski red še 925 ženskih samostanov pa 34.000 redovnic. Od sv. Frančiška do takrat lahko štejemo 18 generacij (po 25 let) v samostanih in v tem dolgem času je bilo le 100 redovnic ekstatičnih. Vzamimo povprečno za eno

¹ L. c. p. 22 — ² L. c. str. 14 §1.

³ L. c. str. 169. — ⁴ Gorraeus l. c.

⁵ Dr. Hoffmann l. c. — ⁶ Martyrologe franciscain (d' Arturus), Ménelog (de Hueber), le Legendario francescano (de Mazzara).

⁷ Legrand du Saulle: Les Hystériques.

generacijo 40.000 redovnic, potem imamo 6 ekstatičnih na 40.000 v teku 25 let.

Kvocijent $\frac{6}{40.000}$ je pa vendar tako neznamenit, da mu ne more nikdo pripisovati posebne važnosti. To nam je le očividni dokaz, da je ekstaza nekaj izvanrednega, »donum gratuitum.«

4. Dr. Richer¹ pravi: »L' hystérie est au premier chef une maladie héréditaire« (Histerija je v prvi vrsti podedovana bolezen). Kako naj bi bila ekstaza isto kot histerija, ko pa ni niti enega ekstatika, ki bi imel očeta (ali mater) ekstatika?

5. Histerija počne najčesteje s 13., 14. letom in traja k večem do 40. leta², a ekstaza se je pričela pri mnogih svetnikih pozneje, pa je trajala do visoke starosti!

Še bolj bomo spoznali razloček med histerijo in ekstazo, če opazujemo histerično osebo pred in med histeričnim navalom in pa svetnika med ekstazo ali obojne fizične in psihične pojave.

a) Histerija ima (kakor smo že omenili) vedno svoje »prodrome« = praznamenja, ekstaza jih pa redoma nima. »L' accès extatique arrive comme un coup de foudre«³ Ekstaza pride kakor blisk, to znači kaj dobro latinski izraz »raptus«.

b) Svetniki so med ekstazo popolnoma nepremakljivi (»l' immobilité« »statua marmorea«); histeriki se vedno krečejo, gibljejo, zvišajo, le včasih in za nekaj trenutkov se pomirijo, a potem počne kretanje z nova.

c) Pri ekstatikih nahajamo popolno nečutnost (»aliénation complète des sens«), pri histerikih je anestezija vedno omejena in tudi pri posameznih čutih nikdar popolna, histeriki vidijo, slišijo itd.; a kar je še bolj značilno, pri ekstatikih poneha nečutnost v trenutku, ko se povrne naravno stanje, pri histerikih pa anestezija (parcijelna) ostane tudi potem, ko je napad (l' attaque) boleznih že davno preminul.

d) Med ekstazo so vse mišice nekako otrple, trde (»raideur musculaire«), a tudi ta pojav premine takoj po ekstazi. Pri histerikih je otrpljenost le parcijelna (kakor pri krču »Starrkrampf«) pa ostane tudi po napadu več mesecev, včasih tudi več let.

e) Pri mnogih ekstatikih nahajamo stalna stigmata pa hemoragijo (krvavljenje) ob določenem času. Poslednje patologija ne pozna pa tudi ne ve tolmačiti. Zdravniki sicer navajajo nekaj vzgledov za krvavljenje pri histerikih a le-to ni bila posledica histerije, zato tudi

¹ Études cliniques sur l' hystéro-épilepsie. Paris 1881. Istotako dr. Briquet l. c.

² Legrand du Saulle trdi, da je po 20. letu zelo redka, kakor smo že zgoraj omenili. — ³ Dr. A. Imbert-Gourbeyre l. c. str. 440.

nobeden zdravnik, ki se peča s histerijo, ne našteva krvavljenja med histerične pojave.

Psihični simptomi ekstaze so vizije, razodetja in vsled tega pre-rokovanja, višja modrost (*scientia infusa*). Tudi histerija ima psihične pojave, a ti so: zmedenost (*delirium*), halucinacije, ki se druga drugo podijo pa nanašajo vedno na preteklo življenje, na minule prigodke. »*Les scènes d'autrefois se produisent*«¹ (nekdanji prigodki se ponavljajo) a ti so včasih tako cinični, da je celo Richer-u zastalo pero (»*le cynisme arrête le crayon*«¹), ko jih je opisoval. Tuintam se pomeša med ostudne predstave kaka pobožna misel, molitev, ki pa nikakor ni spodbudljiva, ker ji takoj sledi lascivno, nedostojno, poželjivo kretanje »*remoto indusio, nudata distendit crura, vel unum ex adstantibus interpellans, et ad illum repentino impetu se proiciens, da mihi basium, inquit, simulque verbis maiorem toto corpore significat libidinem*«². Dr. Richer nam navaja po stenografskem zapisniku Bournville-vim besede, katere je govorila neka histerična Rozalija M. med delirijem. Navedemo jih, ker so jako značilne za zmedenost histerikov.

»Oh, rabeljni! ... stražmeštri ... na pomoč! ... tatovi ... umor! rabeljni — glejte ogenj, tatovi, plamen! Stražmeštri ... oči so mi skopali. — Oh Ivan ... umoril je svojo ženo ... kamela, privezana srni za nogo ... Tako neumen je pa me gleda ... podgane, miši, metulje ima ... itd.«³

To imenuje Bourneville »vizije« pa trdi, da so celo slične (*ressemblent tout à fait au fond*) prikaznim, ki so jih imeli ekstatiki. Jeli temu kriva nevednost, hudobija ali milieu (zavod za duhobolne), v katerem živi?

Za izvanredne in čudežne pojave med ekstazo nimajo zdravniki niti najslabših analogij, zato jih pa naravnost zanikajo. Vendar pa ni moč vtajiti tega, za kar imamo množico neovrgljivih, verodostojnih prič.

O nravnosti histerikov smo že nekaj spregovorili, temu nasproti pa opomnimo na čisto, pobožno izvanredno čednostno življenje ekstatikov, katere je sv. cerkev večinoma že proglasila za svetnike pa imamo zopet velepomemben razloček med histerijo in ekstazo.

Zdravniki racijonalisti so lahko v svoji stroki kaj večji, priznati moramo, da so v novejšem času zlasti živčne bolezni, tudi histerijo prav temeljito proučevali. Da bi se le bili tudi z ekstazo tako intenzivno bavili! Poznajo sicer nekaj njenih pojavov, pa samo one, ki imajo nekoliko sličnosti s histeričnimi, o diferencijalnih simptomih, ki

¹ Dr. Richer l. c. — ² Dr. Bourneville, *Iconographie photographique de la Salpêtrière* t. I. — ³ Richer l. c. p. 128, 129.

so vendar tako številni in očevidni, pa ne črhnejo besedice; ali jih ne poznajo ali pa jih nočejo poznati. A tako ravnanje ni znanstveno ne pošteno, a značilno je: to je duševna histerija racijonalistične dobe.

A. Čížek.

Osebna simbolika v službi božji stare zaveze.

Misel, da je Bog, je neizbrisljivo vsajena človeški duši. Kartezij¹ pravi, da je ona sled tistih rok, ki so dušo stvarile, spomin duha na njegovo domovino, odmev besede, ki jo je Bog govoril vsem duhovom prvi dan, ko so bili stvarjeni, katero je človeški duh slišal ter je ne more več pozabiti. Ta misel se pa dejanstveno v verstvu ali religiji. Zato ni bilo naroda na svetu, ki bi ne bil imel vere in pravzaprav ni bilo tudi človeka in ga ne bo, ki bi bil ateist ali brezverec v pravem pomenu. Če bi se Bog tudi ne bil razodel in bi ne bil ustanovil pozitivne vere, človeški duh bi vendar neprestano hrepenel po Bogu. Verski čut namreč prepričuje človeka, da je višje bitje, od katerega je človek popolnoma odvisen v življenju in delavnosti, v sreči in nesreči. To prepričanje trajno priganja človeka, da višje bitje spoznava, in vanj veruje; da njegovo voljo spolnjuje v ljubezni in da svojo vero in ljubezen razliva do njega v molitvi. Zato pravi sv. Tomaž Akvinčan²: Verstvo ali religija je način Boga spoznati in častiti. Molitev je pred vsem največje delo človeškega duha. Kar pa človek s svojim duhom doseže, to javi tudi na zunanje; in tako je tudi z molitvijo, katero vtelesi v vnanjem češčenju božjem.

Človek spozna, da je po duhu in telesu lastnina božja, zato mora religijo, katero dolguje Bogu kot njegova stvar, izraževati z duhom in s telesom, z besedo in dejanjem — simbolično.

Zunanja služba božja se ravna po notranji, notranja pa po spoznanju božjem. Kolikor jasnejše spozna človek sebe in svoje razmerje do Boga, toliko jasnejše se mu pokažejo lastnosti božje. Njegova ničevost in odvisnost mu glasno oznanjuje božjo vsemogočnost; njegov duh mu kaže Boga kot duhovno bitje. Pamet in vest mu predočujeta svetost in pravičnost božjo. Njegova nemirna vest mu ob enem tudi oznanjuje, da je nravni zakon, katerega mu je Bog zapisal v srce, mnogovrstno prelomil, da je ravnal zoper voljo božjo ter si s tem na-

¹ Med. Tom. I. p. 333. — ² Religio est modus Deum cognoscendi et colendi. Th. A. II. II. Qu. LXXXI. art. I.

kopal božjo jezo. (Bajka o Erinijah in Nemezi). Sprava z Bogom in brezpogojna posvetitev Bogu po častilni in zahvalni molitvi, to so temeljni deli vseh ver. Od tod pride, da so se v vnanjo božjo službo sprejeli takšni obredi, ki kažejo človeško pregrešnost in težijo po spravi z Bogom in po posvečevanju, kar se izraža v daritvi. Zato beremo v zgodovini, da so že otroci prvih starišev Boga častili z daritvijo, da se Noe po vesoljnem potopu Bogu zahvaljuje z daritvijo, da očaki darujejo, da je sredotočje vnanje službe božje, katero je Bog po Mojzesu zapovedal, zopet daritev. Tudi pri paganih vsake vrste, najdemo istotako.

Prepričanje, da se mora Bog častiti očitno in v imenu človeške družbe, je povzročilo potrebo, da se vnanja služba božja dostojno in redno opravlja; ker pa to ni bilo mogoče posamezniku, kakor tudi ne celi človeški družbi, zato se je morala v to svrhu določiti posebna vrsta oseb, ki je to nalogo prevzela, in to je bilo duhovništvo. Pred vsem pa je silila človeka zavednost lastne pregrešnosti, da si je poiskal srednika pri razžaljenem Bogu, in ta je bil duhovnik. (Sacerdos od $\zeta\omega$ posvetiti, $\epsilon\pi\epsilon\delta\epsilon\varsigma$, Bogu posvečen, ker v imenu ljudstva Bogu daritve opravlja in ljudstvu v imenu Boga milosti in dobrote deli)¹.

Kjerkoli nahajamo v vnanjo službo božjo odločene templje in pravne altarje, tam najdemo tudi duhovništvo, ki opravlja vnanjo službo božjo in posreduje med človeštvom in Bogom. Daritve in duhovništvo imajo svojo podlago v verstvu.

Dokler je bilo patriarhalno življenje, je obiteljski starašina z vrhovno družabno oblastjo združeval tudi duhovniško čast in službo, in oboje je podedoval prvorojeni. Ko pa so se občine in narodne pangoe združile v narod, se nam prikaže posebno duhovništvo, ki je bilo navezano na poseben rod ali posebno pleme. To pa je tudi celo naravno, kajti duhovnik je pred vsem zastopnik ljudstva.

Kakor se je dar Bogu posvetil s tem, da so ga odločili od vseh drugih stvari, tako je moral biti svet in od ljudstva odločen tudi tisti, ki je imel daritev opravljati. Ker je duhovnik srednik med Bogom in ljudstvom, ne more ljudstvu pripadati. To terjata spoštovanje do Najvišjega.

Nikakor bi ne bilo dostojno, če bi človek Bogu daroval le slabe dari v nečistih, za splošno rabo namenjenih posodah, pa ravno tako bi bilo nedostojno, če bi se daritev opravljala po neposvečenih rokah.

¹ To izraža sv. Pavel v listu do Hebrejcev: »Vsak veliki duhovnik vzet izmed ljudi se za ljudi postavi v tem, kar se ozira na Boga, da daruje darove in daritve za grehe.« Heb. 5, 1.

Čisti in neoskrunjeni morajo biti darovi, posvečeni templji, posode in altarji in ravno tako neoskrunjen, posvečen in od posvetnega odločen se mora pred altarjem prikazati tisti, ki ima prositi za milosti in spravo in Bogu darovati daritve zahvale in češčenja.

Duhovnik pa ni le zastopnik ljudstva, ampak tudi zastopnik božji. On tolmači božjo voljo ljudem in jim naklanja božje milosti, zato je umevno, da so to mogle izvrševati le osebe, ki so bile od zgoraj v to odločene in posvečene. Zato nam zgodovina poroča, da so narodi izvajali češčenje božje, kakor duhovništvo od Boga.

Pri prvotnih narodih najdemo kralje, ki so veljali za višja bitja in so bili božjega pokolenja, kot višje duhovnike, ki opravljajo službo najvišjemu Bogu, kakor naprimer pri Sinezih¹ ali so bili vsaj predstojniki duhovništva, kakor pri Rimljanih (pontifex maximus)². Pri Egipčanih je moral biti kralj ud duhovništva; preden je zasedel kraljev sedež in preden je bil sprejet, je prebil strogo skušnjo³. Duhovniki so imeli bogovom služiti, se pečati z modrostjo in dajati ljudem dobre nasvete, pred vsem pa kralju. Pri Babiloncih so imeli duhovniki sloboden dostop do kralja in po njegovi smrti so ga celo nadomestovali⁴. Pri Rimljanih so imeli razun bogoslužja določevati o javnih igrah, sestavljati koledar in ohranjevati ustno izročilo. Ta splošni pojem o duhovništvu in o darovih, kakor ga nahajamo pri paganih, pa nikakor ne sloni na prazni veri ali na goljufiji, kakor so mnogoteri skušali trditi, ampak ima svojo podlago v prvotni verski ideji.

Obrnimo sedaj svoje oči na izraelsko duhovništvo, ki je predpoda novozakonskega ali krščanskega duhovništva. V dobi starih očakov je bil prvorojenec kot obiteljski starašina obenem tudi duhovnik. Opravljal je daritve, ne da bi bil navezan na kakšen kraj ali čas, brez določenih obredov. Tako beremo na primer o Jobu, da je svoje otroke vsakokrat poklical k sebi, če so bili obhajali kakšno pojedino ter jih je posvečeval s tem, da je zjutraj zgodaj opravljal za nje žgalno daritev. Rekal je namreč: Morebiti so moji otroci grešili in Boga onečastili v svojih srcih. Tako je delal vse dni. (I. 5. Job.)

Ko pa je Bog Izraelce rešil egiptovske sužnosti s tem, da je egiptovske prvorojence pokončal, izraelske pa ohranil, so postali prvorojenci izraelski lastnina Gospodova. Morali bi se posvetiti njegovi službi, vendar je določil Gospod, da so se mogli odkupiti. (Exod. XIII. 2, 13.) Ko pa je Bog dal izraelskemu ljudstvu teokraško, t. j. bogovladno ustavo in zjedini rodove v eno ljudstvo pod žezlom Jehove ter določil le en kraj za očitno božjo službo, namreč sveti šotor, določil je Levijev

¹ Weiss I. 16. — ² Ib II. 582. — ³ Ib. I. 117. — ⁴ 389 II. 582.

rod, ki se je po posebni gorečnosti odlikoval (Ex. 32, 26), za upravitelja vnanje božje službe namesto prvorojencev vseh rodov. »Vzemite levite za prvorojence Izraelovih otrok... in leviti bodo moji, tako je govoril Bog Mojzesu.« (Num. 3, 45.)

Naloga levitov naj bi bila v tem, da služijo v Gospodovi službi in poučujejo ljudstvo. Gospod zapove Mojzesu, »naj daruje Aron levite kot dar od Izraelovih sinov vpricho Gospoda, da mu opravljajo službo« (Num. VIII, 11). »Gospod govori Aronu: da bodete znali ločiti med svetim in posvetnim, med čistim in nečistim, in da bodete učili Izraelove sinove vse moje postave (Lev. X, 10. 11).

Ker je Levijev rod zastopal vse druge rodove v svetišču in bil lastnina Gospodova, zato tudi pri razdelitvi svete dežele ni sprejel deleža, izvzemši 48 mest brez polj za stanovanje in živil se je od desetine in od daritev.

Levijev rod je bil sicer od Boga za božjo službo odločen, vendar duhovniške oblasti in časti niso vsi sprejeli, ampak samo Aron in njegovi potomci. Duhovništvo je bilo gledé na božjo službo hierarhično podrejeno. Aron je bil veliki duhovnik, in veliko duhovništvo je imelo po božji naredbi ostati v njegovi obitelji. Velikemu duhovniku so bili podrejeni duhovniki, ki so imeli čast duhovništva in oblast, da so opravljali službo v svetišču Gospodovem in darovali žgalne daritve v predvoru. Tudi duhovniki so bili vzeti iz rodbine Aronove. Duhovnikom so bili podrejeni leviti, ki so morali duhovnikom streči in nižja templjska opravila opravljati. S častjo velikega duhovna je Bog poveril Arona in njegov zarod, kakor nam to priča zgodba o Aronovi palici. (Num. 17.) Gospod je namreč zapovedal Mojzesu, naj vzame dvanajst suhih mandeljnovih palic, pojedno od vsakega roda, in naj zapiše ime vsakterega roda na njegovo palico; le v Levijevem rodu bodi ime Aronovo. Palico naj dene pred skrinjo zaveze in čigar palica bo ozelenela, tega si je Gospod izvolil v službo. Ko se je Mojzes naslednji dan vrnil v šotor zaveze, je našel, da je ozelenela palica Aronova. Popki so se bili napeli in poznali so se cvetovi, ki so se poleg razprostrtih listov predelali v mandole. Na povelje božje je Mojzes ozelenelo palico shranil v šotoru v stalno znamenje, da je Aronu in njegovim potomcem Bog poveril službo velikega duhovna.

Tudi službe duhovnikov ni sprejel celi Levijev rod, ampak le obitelj, katero je Gospod v to določil. To se nam jasno kaže v uporabi levita Koreta v zvezi z Datonom, Abirom in Honom ter drugih 250 prvakov ljudstvo, ki so si prisvajali oblast duhovništva rekoč: »Vsa množica je sveta in med njimi je Gospod«. Toda Bog je ugonobil upornike tako, da je voditelje zemlja požrla, onih 250 mož pa ogenj

pokončal. In Gospod je po Mojzesu zapovedal duhovniku Eleazarju, sinu Aronovemu, da pobere kadilnice, v katerih so hoteli uporniki darovati Bogu kadilo, ter jih pokuje v ploče in pribije na altar v opomin, naj noben ptujec in kdor ni iz Aronovega rodu ne pristopi zažigat kadila Gospodu. (Num. 16.)

Vnanja slušba božja starozakonske cerkve je imela imenitni smoter, da zvezo, katero je Bog sklenil z ljudstvom, vzdržuje in utrjuje, da ljudi očiščuje na duši in telesu in jih posvečuje. Da to nalogo doseže, bilo je pred vsem potrebno, da so bili duhovniki vredni in sposobni, jo izvrševati. Te sposobnosti in vrednosti pa nikakor ne daje človek, ampak le Bog. Zato govori Mojzes h Koretu in njegovim zaveznikom, ki so se uprli zoper to, da bi Aron opravljal službo duhovništva, sledeče besede: »Jutri vam naznani Gospod, kateri so njegovi in svete (može) vzame za se in tisti, katere izbere, bodo se mu bližali.« (Num. 16, 5.)

Prevzvišena čast duhovnikov stare zaveze je bila v tem, da so se smeli edini bližati Bogu (odtod ime: הנגשים ali הקרובים od נגש ali קרב približati se).

V stari zavezi je Bog nekako čutno med ljudmi prebival v svetem šotoru, ki je imel tri dele: Najsvetejše, Sveto in preddvor. V Najsvetejše je smel stopiti le veliki duhovnik, v Sveto le duhovniki, izraelsko ljudstvo pa le v preddvor. Duhovniki so se bližali Bogu, da so mu približali daritve. S približanjem daritev so dovrševali spravo in posredovanje med Bogom in ljudmi.

Kdo pa se je smel bližati Bogu z daritvijo? Le tisti, ki so »njegovi«, t. j. rod Levijev ali leviti in izmed teh zopet le tisti, katere si je »izbral« in sicer obitelj Aronova, kakor je to na čudežni način predočil ljudstvu s cvetečo mandeljnovno palico.

Kakor si je izmed vseh narodov Bog izbral Izraelce za izvoljeno ljudstvo, s katerim je sklenil zavezo, ne pa ljudstvo njega: »Tebe je izvolil Gospod tvoj Bog, da mu boš lastno ljudstvo, izmed vseh ljudstev, ki so na zemlji«, (Deut. 7, 6), ravno tako si je izvolil duhovnike, ki bi naj to zvezo vzdrževali, ne da bi ljudstvo pri tem imelo kaj določevati. Ko je torej Kore s svojimi pristaši skušal s silo izvolitev duhovnikov pridobiti ljudstvu, je ravnal zoper voljo božjo in je bil s strašno smrtjo kaznovan. Da pa bi ljudstvo nikdar ne pozabilo, da si je Bog izbral duhovnike, je določil, da bodi oblast in čast duhovništva dedna pravica Aronove hiše in tako nahajamo v Aronovi obitelji stalni duhovniški stan.

Nadaljnja lastnost, katero Bog od starozakonskih duhovnikov terja, je svetost. »Gospod vam naznani, kateri so njegovi in svete vzame

za-se.« (Num. 16, 5.) O izraelskem ljudstvu govori Gospod po Mojzesu: »Zakaj, ti si sveto ljudstvo Gospodu, svojemu Bogu« (Déut. 7, 6 in Sam pa reče: »In vi mi bodete duhovsko kraljestvo in sveto ljudstvo.« (Eks. 19, 6.) Ker je izraelsko ljudstvo božje ljudstvo, zato mora tudi hrepeneti, da se svojemu kralju in Bogu nekako upodobi: Jaz sem vaš Gospod Bog: »bodite sveti, ker sem jaz svet.« (Lev. 11, 44.) »Jaz sem vas izpeljal iz Egipta, da sem vaš Bog. Bodite sveti, ker sem jaz svet.« (Lev. 11, 45.) Gospod in kralj izraelskega ljudstva, ki je najsvetejši, si je izbral to ljudstvo, da bi se posvečevalo; duhovniki pa so sprejeli ono veličastno nalogo, da posreduje med Bogom in ljudstvom, da se približujejo Najsvetejšemu, da posvečujejo Izraelce ter jih pripravljajo na »Svetega«, ki je Izrael odbral. (Iz. 49, 7.) Sveta je bila služba, katero so duhovniki opravljali, zato so se tudi s svetimi obredi, s posvečevanjem in očiščevanjem v božjo službo odločevali, zato so veljale za nje izredne postave in so nosili posebno oblačilo, in vse to naj bi izraževalo njihovo svetost.

Duhovniki so bili docelivni del svetišča in kakor je moralo svetišče biti čisto, neoskrunjeno in sveto, tako so morali tudi duhovniki po svoji zunanosti predočevati čistost, svetost in popolnost in to se je zgodilo s tem, da so bili po telesu brez madeža in hibe. Tako namreč govori Gospod: »Človek, ki ima telesno hibo, naj ne daruje jedilne daritve svojemu Bogu, in naj se ne približa, da bi mu služil, ako je slep, hrom, ima kratek ali dolg ali zakrivljen nos, zlomljeno nogo ali roko, če je grbast, krmežljiv, ima mreno na očesu, srab, garje na telesu ali kilo. Nihče iz roda duhovnika Arona, ki ima telesno hibo, se ne sme približati, da bi daroval Gospodu klavno daritev ali jedilno svojemu Bogu, vendar pa naj vživa od jedil, ki se darujejo v svetišču.« (Lev. 21, 17—22.)

Telesne hibe so toraj branile tudi udom Aronove hiše, da bi opravljali duhovsko službo, čeravno niso branile, da so se živili od darovanega. Ker je starozakonska cerkev imela ljudi posvečevati z daritvami in očiščevanji na duši in na telesu, bilo je potrebno, da so bili tisti, ki so posvečevanje izvrševali, čisti in brezmadežni ne samo na duši, ampak tudi na telesu. Ker so bili duhovniki docelivan del svetišča, zato je telesni madež na duhovniku nekako bil madež na svetišču, kakor to izražujejo besede Gospodove: »K altarju naj ne pristopi, ker ima telesni madež in naj ne oskruni mojega svetišča. Jaz sem Gospod, ki jih (duhovnike) posvečujem.« (Lev. 21, 23.) Telesna popolnost ni sicer svedočila dušne čistosti, pač pa predočevala popolnost božjo, svetost svetišča in opravil, ki so jih duhovniki imeli tukaj opravljati ter je gotovo vplivala na dušno očiščevanje. Seveda se svetost v stari zavezi ne sme razumevati v strogo krščanskem pomenu,

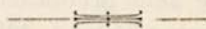
ampak njeno bistvo se je le raztezalo na čistost vesti ter zvesto in natančno izpolnjevanje božjih zapovedi.

Slednjič še bi se morali vprašati, v kateri starosti so smeli duhovniki in leviti nastopiti templjsko službo. O tem nam sv. pismo le površno poroča. Tako se omenja v drugi knjigi letopisov, da je Ecekiija uredil, da se dajejo duhovnikom in levitom od dvajstega leta naprej posvečene jestvine. V četrti knjigi Mojzesovi pa beremo: »Govoril je Gospod Mojzesu rekoč: To je postava za levite: Od petindvajstega leta in naprej naj vstopijo leviti, da služijo v svetišču zaveze. Ko pa bodo dopolnili petdeseto leto svoje starosti, naj jenjajo služiti, naj od službe odstopijo.« (Num. 8, 23—25). Na četrtem poglavju iste knjige, kjer govori sv. pismo o službah, katere bi naj opravljali leviti v svetišču, beremo, da Gospod zapove Mojzesu in Aronu, naj vzameta sinove Katove, Gerzonove in Merarijeve, od tridesetega leta naprej do petdesetega, da bodo služili v šotoru zaveze. (Num. 4.)

Iz teh podatkov je razvidno, da Gospod za svetišče ni le zahteval na telesu brezmadežnih služabnikov, ampak da služijo v tistih letih, ko je človeško telo v najlepši dobi, ko je doraslo po moči, lepoti in kreposti in doseglo telesno popolnost.

Podali smo v glavnih potezah pomen starozakonskega duhovništva, in ob enem tudi lastnosti, katere je Bog od njega zahteval, da je smelo služiti v njegovem svetišču. Kakor pa je celi stari zakon le predpoda nove zaveze, tako je tudi z duhovništvom. Posredovalo je sicer med Bogom in ljudmi z daritvami, ki pa niso imele blažene moči, da bi grehe odjemale in duše posvečevale, kakor vidimo na prvenu duhovnikov nove zaveze in na njegovi daritvi. V čem pa so predpodabljali starozakonski duhovniki novozakonske, nas bo učila krščanska simbolika.

J. Kavčič.

Temeljna načela Tomaževe ekonomije v moderni dobi.

1. Stari in novi čas.

Vomikani družbi je nekoč o odsotnem, učenem dostojanstveniku padla opomba: »Je dober in učen mož, pa tiči le v svojih srednjeveških kodeksih, za aktualna, zlasti gospodarska vprašanja nima zmi-sla«. Ta izjava je prav tipična, ponavlja se pogostoma. Pojem »aktualna vprašanja« je pa jako prožen in nedoločen. Enemu se zdi cela katoliška dogmatika zastarela, brez pomena za »aktualna vprašanja«, drugemu je moralka vseskozi nepraktična, tretji pravi, da cerkveno

pravo dandanes nima veljave več. Katoliški duhovščini se nujno priporoča dandanes socijalno delovanje kot ena najvažnejših točk dušnega pastirstva, z druge strani se pa stavlja kot vir in podlaga neobhodno potrebne modroslovno-bogoslovske izobrazbe srednjeveški mislec, Tomaž Akvinski.

Srednjeveški kodeksi! Moderna človeška družba, pa Tomaž Akvinski — kolika razdalja!

Splošno je dandanes razširjen nazor, da naša doba stoji visoko nad prejšnjimi časi; dandanes hodimo v svetlobi jasnega poletnega dneva, prejšnji časi so pa tavalili v polmraku in gosti megli nevednosti, otroške naivnosti in omejenosti. Kakor se je v astronomiji geocentričen sestav umaknil heliocentričnemu, enako so se korenito izpremenile razmere v kulturnem, socijalnem in političnem življenju; med modernim mišljenjem, teženjem in življenjem pa med prejšnjim — recimo — krščanskim je nepremostljiv prepad!

»Was will man« — kliče vzpričo tega sicer zmeren mislec, jenski profesor R. Eucken — »gegenüber allen diesen neu einbrechenden Aufgaben, gegenüber einer welterschütternden Krise mit Thomas anfangen? Soll er Heilmittel für Schäden enthalten, die einer Wendung anhangen, von der er keine Ahnung haben konnte?«¹. Vendar če si nekoliko natančneje ogledamo jedro in filozofsko ozadje današnjega napredka, vidimo, da se stari in novi čas dotikata v mnogoterih točkah; mnogo elementov v današnjem znanstvu je za pravo last aristotelsko-tomističnega modroslovja, kakor nam zatrjuje že omenjeni Eucken sam, ko pravi: »Manche, die für die Scholastik nur Tadel haben, würden in arge Verlegenheit gerathen, wenn ihren Begriffen und Worten entzogen würde, was Werk der Scholastik ist«².

Vsled sodelovanja različnih činiteljev so se res dandanes gospodarske in družabne razmere zelo preobrazile in zapletle, novi, poprej neznani problemi nujno tirjajo rešitve. Ali nam more pri tem modroslovec 13. veka kaj svetovati in pomagati? Naj nam na to odgovori v tem oziru nesumnjiv svedok R. v. Ihering. Ker so kritiki k prvi izdaji njegovega dela »der Zweck im Recht« pripomnili, da J. ne pozna Tomaža in zato mnoge važne nauke smatra za svojo ali novejših učenjakov pridobitev, dočim jih je že zdavna prej jasno in določno učil Tomaž Akvinski, je resnicoljubni učenjak v drugi izdaji svojega dela (Leipzig 1884) odkrito priznal: »Den Vorwurf der Unkenntnis (namreč Tomaža) kann ich nicht von mir ablehnen, aber mit ungleich schwerem Gewicht als mich trifft er die modernen Philosophen und prote-

¹ Die Philosophie des hl. Thomas v. Aqu. und die Cultur der Neuzeit. Halle a. S. 1886. Str. 48. — ² N. d. str. 11.

stantischen Theologen, die es versäumt haben, sich die grossartigen Gedanken dieses Mannes zu nutze zu machen. Staunend frage ich mich: Wie war es möglich, dass solche Wahrheiten, nachdem sie einmal ausgesprochen waren, bei unserer protestantischen Wissenschaft so gänzlich in Vergessenheit gerathen konnten? Welche Irrwege hätte sie sich ersparen können, wenn sie dieselben beherzigt hätte! Ich meinerseits hätte vielleicht mein ganzes Buch nicht geschrieben, wenn ich sie gekannt hätte, denn die Grundgedanken, um die es mir zu thun war, finden sich schon bei jenem gewaltigen Denker in vollendeteter Klarheit und prägnantester Fassung ausgesprochen.«

»Neue Freie Presse« (15. okt. 1898) je imenovala to Iheringovo izjavo »eine Huldigung, wie sie in solcher Form in der Geschichte der Literatur nie vorgekommen«. Celo materijalistični pravoslovec Gumplovicz priznava srednjeveškim modroslovcem in zlasti Tomažu Akv., »dass sie den Staat unbefangener beobachteten und die in ihm gegebenen Thatsachen wahrheitsgetreuer darstellten als die neueren politischen Schriftsteller seit der französischen Revolution«¹.

Nekateri protestantje dolžé Tomaža, da se nagiblje h komunizmu, profesor Ritschl ga je naravnost proglasil za umstvenega začetnika današnje socijalne demokracije². Je-li ta trditev utemeljena, ne bomo za sedaj raziskovali, vzamemo jo pa na znanje in sklepamo: torej naspotniki sami priznavajo, da Tomaž ni tako popolnoma tuj našemu času.

V resnici lahko navedeta iz Tomaža posamezne stavke sebi v prilog komunist in individualist, iz tega pa ne sledi, da bi Tomaž bil enostranski komunist ali individualist, kakor se Aristotel in Dante ne moreta imenovati marksista zato, ker ju Marx posebno čisla.

2. Vrednost stvarnih dobrin.

Kot posameznik in kot družabno bitje je človek navezan na stvarne dobrine, ki mu jih ponuja zemlja. Od stvarnega sveta je človek odvisen ne le glede na svoj fizični obstoj, ampak tudi v duševno-nravnem in socijalnem oziru. Kakšno je razmerje človekovo do stvarnega sveta, na to daje različen odgovor tomistično-krščansko pa socijalistično-materijalistično naziranje. Tomaž Akvinski pa Karl Marx sta zastopnika dveh svetovnih nazorov, dveh urejenih vojsk z določenimi načeli in cilji, oba izvajata iz svojih načel stroge posledice, med njima so vsi drugi filozofski in socijologični sestavi polovičarski in nedosledni.

¹ Allgemeines Staatsrecht, Innsbruck 1897, str. 111.

² Gl. Fr. Schaub, Die Eigentumslehre nach Thomas v. Aqu. und dem modernen Socialismus. Freiburg i. Br. 1898. Str. 4.

Naziranje o razmerju človekovem do stvarnega sveta je tako pri Tomažu kakor pri Marksu le posledica celokupnega svetovnega naziranja. Temelj tomističnemu sestavu sploh in posebej gospodarsko-družabnemu nauku je načelo smotrenosti, temelj socijalistično-materijalističnemu pa razvoj, evolucija. Vendar nasprotje med obema sestavoma ne tiči za pravo v pojmih smotrenosti in razvoja, zakaj smotrenost ne izključuje razvoja, marveč ga predpostavlja, in nasprotno razvoj ne izključuje smotrenosti, ker če se stvari v svetu res razvijajo, se pač ne razvijajo iz dolgega časa ali le zato, da se razvijajo, ampak razviti se morajo do nečesa, to je pa potem smoter njih razvoja.

Nasprotje med obema sestavoma tiči marveč v metafizično-kozmologičnem naziranju o postanku sveta in njega namenu. Materijalist izven materije ne priznava ničesar, tomistično modroslovje pa razločuje duha in tvar. Od tega je odvisna cenitev stvarnih dobrin, po tem se določuje stališče človekovo v stvarnem svetu; resničnost enega ali drugega naziranja se mora pokazati v dejanskih posledicah.

Teističnemu, zlasti krščanskemu svetovnemu naziranju se pogostoma očita, da prezira stvarne dobrine in s tem spodbija tla gospodarskemu napredku, jemlje delu vrednost, duši veselje do dela in človeka pita le z nekim boljšim življenjem onkraj groba. Tako n. pr. trdi med mnogimi drugimi narodni ekonom G. Schmoller: »Die vollständige Weltflucht und die Indifferenz gegen alles Irdische artete (im Mittelalter in trägen Quietismus, in falsches Urtheil über Arbeit und Besitz, in Zerstörung der Gesundheit, die Überspannung der Brüderlichkeit in communistische Lehren, in Verurtheilung aller höheren Wirtschaftsformen und Auflösung der Gesellschaft aus«¹. Te besede veljajo v polnem obsegu o nekaterih srednjeveških verskih ločinah, nikakor pa ne o onem krščanstvu, ki ga zastopa Tomaž Akvinski. Komur je le količkaj do resnice, se lahko brez truda o tem prepriča. Imel je to očitane pred očmi že Tomaž sam, ko zavrača pomisleke, je-li prav, da molimo tudi za časne potrebe². Ti pomisleki se opirajo na iste točke, katere še dandanes sovražniki krščanstva porablajo, da bi pokazali, kako je krščanstvo nasprotno gospodarskemu napredku. Navajajo besede Kristusove: »Iščite najpoprej božje kraljestvo in njegovo pravico, in vse to vam bode privrženo«, namreč časne reči. »Ne skrbite se za svoje življenje, kaj bodete jedli, in za svoje telo, s čim se bodete oblačili.« (Mat. 6.) Časne reči so dalje nekaj nizkega in

¹ Grundriss der allgemein. Volkswirtschaftslehre. Leipzig 1900. I., str. 79.

² Summa theol. II-II. qu. 83, a. 6.

celo škodljive večkrat, torej ni vredno, da bi človek za nje molil in se brigal. Tomaž odgovarja, da si časne reči smemo želeli in po njih težiti, seveda ne kot glavnem smotru, ampak ker so potreben pripomoček za naš fizični obstanek in нравno spolnjenje. Le neredno in prekomerno (superfluum) hlepenje po tvarnih dobrinah je zlo, in pa če kdo vanje stavi svoj glavni, najvišji cilj. Enako večkrat zavrača nauk starih stoikov, da zunanje tvarne reči niso prave dobrine človekove¹ in da časna izguba za človeka ni zlo in se je torej človek tudi nima bati. Z Avguštinom in peripatetiki odvrta Tomaž, da so časne reči majhne dobrine in se je torej njih izgube manj bati v primeri z višjimi duševnimi dobrinami². Obojna trditev je nespametna, namreč, da telesne dobrine niso človeku pravo dobro in da moder ter čednosten človek ne sme po njih žalovati, ker človek je iz duše in iz telesa, zatorej je to, kar mu omogočuje ohraniti fizično življenje, res dobro, ni pa najvišje in popolno dobro, ker ga človek tudi lahko zlorabi, zato se tudi modremu človeku ne more za zlo vzeti, ako mu časna izguba povzroči žalost, da je le ta žalost v določenih mejah³. Saj pa tudi res občuduje vsakdo moža, ki velikodušno prenaša časno nesrečo in izgubo, da bi pa bil človek nasproti temu čisto brezčuten in malomaren, je nespametno trditi in zahtevati. V razlaganju Aristotelove Etike (10, 13e) se ozira Tomaž tudi na nasprotno mnenje, ki ceni le zunanje dobrine, prezira pa dobrine duha, ki so prave dobrine človekove in ga v resnici storé srečnega. V tvarnih dobrinah, bodisi zunanjih ali v dobrinah lastnega telesa, ne more biti pravi cilj človekov⁴, vendar »je potrebno, da je zunanje imetje neko pravo dobro človekovo, a ne poglavitno, marveč nekako druge vrste (quasi secundarium), ker poglavitno dobro je namen, drugo pa, v kolikor se nanaša na namen«⁵.

Spolnjenje človekovo je namen in ideal tvarnih dobrin, po tem se mora ceniti njih vrednost. Tvarne dobrine niso zle in skrb za njih ni grešna; človek po naravi teži po njih, ker so mu po naravi podrejene in ker si ž njimi vzdržuje svoje življenje, zato se tudi imenujejo podstat — substantia človekova.

Pravica do bivanja ali eksistenčno pravo je temeljno merilo, po katerem Tomaž določuje vrednost in potrebo tvarnih dobrin. »Lastno vzdrževanje je tako nujno, da se ne more nadomestiti z nobeno drugo dobrino«⁶. Ker je eksistenčno pravo človeku prirojeno, je pač na-

¹ In Iob 1, 20; S. th. I—II. qu. 59, a. 3. i. d.

² S. th. II—II. qu. 125 a. 4. ad 3. — ³ S. th. I—II. qu. 59 a. 3.

⁴ Summa c. g. I. III. c. 30, 32 i. dr. — ⁵ S. c. g. III, 134.

⁶ Bonum autem sustentationis propriae adeo necessarium est, quod nullo alio bono recompensari potest. S. c. g. III. c. 134.

ravno, da teži tudi po tvarnih dobrinah, ki so neobhodno potreben pripomoček za fizični obstanek.

Istotako je povsem naravno, da skušamo odvrniti od sebe škodo na lastnem telesu in v časnih rečeh, toda, dostavlja Tomaž, če bi kdo zaradi tega odstopil od pravičnosti, bi bilo zoper naravni razum, zato tudi Aristotel pravi (I. 3. Ethic. c. 1.), da so nekatera grešna dejanja, h katerim ne sme človeka prisiliti noben strah, ker je hujše, take pregrehe storiti, kakor trpeti kakršnekoli kazni¹. Zakaj »znotranje dobrine človekove, ki so odvisne od volje in proste odločbe, so človeku veliko bolj lastne, kakor pa stvari izven njega, n. pr. pridobivanje bogastva i. dr. Po znotranjih lastnostih se človek imenuje dober, a ne po zunanjih rečeh«². Z drugimi besedami: človek ima tudi duševno eksistenčno pravo in ne samo telesno, ima namreč naravno pravico, razvijati svoje dušne zmožnosti, zlasti um in voljo. Ker je pa duša odličnejši del v človeku, ji je torej vse drugo podrejeno. To razmerje daje svoje pravice dušnemu in telesnemu delu v človeku. Zoper naravno pravo je, ako mora človek v skrbi za telesno življenje povsem zanemariti svojo dušo, svoj umstveni in nravni napredek, kakor se pogostoma godi delavcem in otrokom po tvornicah³.

Ravno tako bi pa narobe ravnal in zoper naravni red, kdor bi povsem zanemaril potrebe za svoj fizični obstoj; najprej živeti, potem modrovati, pravi stari izrek. Zato je boljše, dati jesti lačnemu, kateri lakote umira, kakor učiti ga filozofije, dasi je sicer slednje samo na sebi odličnejše. To misel je našel Tomaž že pri Aristotelu (Topic. I. III., c. 2.)⁴.

Tvarne dobrine torej Tomaž podreja etično-idealnim, a občudovati je, kako modro stavi duševno in stvarno na svoje mesto ter se varuje skrajnosti. Seveda stoji tukaj v popolnem nasprotju z materijalističnim socijalizmom, ki izven stvari ne priznava ničesar in stavlja stvarne dobrine na prvo mesto ter človekovo vrednost ocenjuje po tem, kolikor služi množenju tvarnih dobrin. Tako postane človek suženj materije; mesto da bi stvarne dobrine bile človeku sredstvo k spopolnjenju, je nasprotno človek sredstvo, tvar pa cilj. S tem je prevržen do tal ves red, ki ga ima človek po svoji naravi in po svojem dostojanstvu v vidnem svetu; naravoma mora proti temu izbruhniti prej ali slej reakcija in napačen sestav mora požreti sam svojo deco. Dejanski je materijalistično naziranje neizpeljivo, saj socijalisti sami vkljub svojemu materijalizmu cenijo idealne dobrine in vsi čislajo moža, ki svoje stvarno dobro žrtvuje za idealno stvar, morda za strankine ideje.

¹ S. th. II. II. qu. 19, a. 3. ad 3. — ² S. c. g. I. III. c. 90.

³ Prim. dr. J. E. Krek, Socijalizem, str. 47. — ⁴ S. th. II—II. qu. 32, a. 3.

Specifična last človekova je, da se za ideje bori in zanje umira. Materijalizem za to ne more navesti zadostnega razloga.

Resnica, da stvarne dobrine niso najvišje dobro, ampak naravno in potrebno sredstvo za višjo, plemenitejšo svrhu, je nekak kompas v zapletenih in nestalnih človeških razmerah. Na podlagi te resnice presoja Tomaž tudi bogastvo in njega nasprotje — siromaštvo.

Zoper bogastvo ni ugovora in njega posest je dovoljena, ako je v pravem redu, ako je posest pravična in se ne stavi kot zadnji cilj volje in če se prav rabi v lastno in tujo korist¹; skrb za bogastvo tudi ni a priori slaba, ampak prepovedana je kristjanu le prekomerna in škodljiva skrb, sicer je pa človeku naravno, da v neki meri (aliqua) skrbi za pridobitev ali ohranitev zunanjih stvari².

Z ozirom na socialni pomen bogastva nas pouči Tomaž, da je premoženje le družabno sredstvo, nikakor pa ne namen. On razločuje posebno vrsto čednosti, t. zv. »prudencia oeconomica« in umeva pod tem razumno upravljanje hiše. Znatni predmet te uprave je množenje stvarnega imetka, a z ozirom na družino bogastvo ni cilj, ampak sredstvo za složno skupno življenje celote, ker je obitelj nekako v sredini med poedincem in državno družbo, zatorej pravo blagostanje obitelji pripomaga k splošnemu blagostanju. Po svojih naravnih močeh človek lahko doseže na tem svetu neko blagostanje, ki pa seveda ni nikdar popolno in pravo blaženstvo, kakor bi si človek želel. K temu blagostanju pa so potrebne zunanje, stvarne dobrine, ne bistveno, ampak kot sredstvo³. Nikakor in nikdar pa ne more biti bogastvo zadnji cilj človekov, ne more ga v polnem in pravem pomenu osrečiti. Potem, ki jih navaja Tomaž I—II qu. 2. a. 1. še dandanes kakor mora tlačijo duhove kapitalistov, katerim je kopičenje bogastva vse. Ne umetno, ne naravno bogastvo ne more biti zadnji cilj, ker obojno je za človeka, torej sredstvo. — To je visoka emancipacija človeka v plemenitem pomenu nad materijo: »unde in ordine naturae omnia huiusmodi sunt infra hominem et propter hominem facta«⁴. V kolikor bogastvo služi za fizično vzdrževanje, zraven pa za etično-intelektualno spopolnjenje, v toliko je dobro, ako pa poslednje zadržuje, je zlo.

Tvarno mora služiti duševnemu, časno večnemu; duševna korist je več kakor samo časna⁵, to je najvišje načelo Tomaževe ekonomije, s tem dobi gospodarsko delo tudi visoko etično vrednost. Kdor

¹ S. c. g. III. 127. — ² S. th. II—II. qu. 188, a. 7.

³ S. th. I—2, qu. 4. a. 7. Ad beatitudinem imperfectam, qualis in hac vita potest haberi, requiruntur exteriora bona, non quasi de essentia beatitudinis existentia, sed quasi instrumentaliter deservientia beatitudini, quae consistit in operatione virtutis. (Cfr. Aristot. Et hic. I. I, c. 7.) — ⁴ Ibid.

⁵ Utilitas spiritualis praefertur utilitati temporalis. Opusc. I. c. 5.

hoče Tomaževe ekonomske nazore prav umeti, mora pomniti, da Tomaž razmotruje ekonomska vprašanja kot filozof in teolog pred vsem iz etičnega stališča, in etično stališče daje njegovim gospodarskim nazorom trajno veljavo. Posamezni sklepi in naobračbe v čisto gospodarskem in mehničnem področju se seveda ne dajo vselej vzdržati, a temelji, na katerih sloni gospodarsko-društveni red in napredek, so neporušni. Pri presojevanju posameznih izvajanj se tudi ne sme pozabiti, da je Tomaž pisal pod vplivom in v sredini gospodarskih odnošajev svojega časa. V takratnih razmerah je bilo v ospredju hišno in mestno gospodarstvo, dandanes je pa v ospredju narodno in svetovno gospodarstvo.

Vrednost bogastva in siromaštva presoja torej Tomaž pred vsem iz etičnega stališča. Nikakor ne obsoja bogastva, ampak tudi to je dar božji¹, tudi ne neumornega dela od zore do mraka in skrbi za svojce ter za boljšo bodočnost in zložnejše življenje, ampak srednjeveški mislec obsoja le ono prekomerno skrb in hlepenje po bogastvu, ki zaduši v človeku vsak drugi čut in zamori vsako višje stremljenje².

Tomaž se skrbno izogiblje one temeljne zmote modernih narodnih ekonomov, ki na prvo mesto stavijo proizvajanje tvarnih dobrin, ne pa človeka, ki stavljajo za cilj in konec vsega gospodarskega dela kopičenje mamona v rokah poedincev, ne pa splošnega blagra³.

Ako pa ima bogastvo mnogo nevarnosti, tudi siromaštvo ni brez njih. »In quantum paupertas aufert bonum quod ex divitiis provenit, scilicet subventionem aliorum, et sustentationem propriam impedit, simpliciter malum est«⁴, razven če se tvarna podpora nadomesti z višjim dobrim, kakor n. pr. učenjak ne more pospeševati tvarnega imetja, a to nadomestuje z višjimi dobrinami, s preiskovanjem resnice. Vendar potreba in sila je i tu temeljni zakon: »Bonum autem sustentationis propriae adeo necessarium est, quod nullo alio bono recompensari potest«⁵. Razlog je ta, ker tvarne dobrine morajo človeku služiti v spopolnjenje, ako bi torej kdo popolnoma zanemaril svoje potrebe za fizični obstoj, bi ravnal narobe, prekršil bi red, katerega mu razum narekuje. Ta priprosta resnica je velike važnosti v socijalnem oziru. Dobro in potrebno je, da družba žrtvuje tvarni imetek za kulturne nprave, toda to ne sme presegati gospodarske moči ljudstva, ki mora v bedi hirati. Tako nenaravno razmerje je v velik kvar družbi. Pre-

¹ Etiam divitiae, in quantum sunt quoddam bonum, sunt aliquid divinum, praecipue in quantum praebent facultatem ad multa bene agenda. Quodlib. x. a. 12. ad 2. — ² Gl. Quodlib. VII. a. :7. ad 1.

³ Prim. Ratzinger, Die Volkswirtschaft in ihren sittlichen Grundlagen. Freiburg 1895, str. 187.

⁴ C. g. III. c. 134. — ⁵ Ibid.

tirano preziranje stvarnih dobrin nasprotuje realnim razmeram človekovim, njih precenjevanje pa ponižuje človeka, rodi razbrzdano lakomnost in trdosrčnost, povzročuje razdor v notranjosti človekovi ter neti razpor in brezozirni boj med pauperizmom in kapitalizmom. Tomaž opozarja večkrat na velevažno psihologično dejstvo, da je namreč človeku vrojena težnja po sreči in ta težnja se ne more zadovoljiti z nobenim partikularnim dobrim. Ako torej človek v stvarnih dobrinah išče svojo popolno in pravo srečo, se to eudaimonistično naravno teženje prevrže v razbrzdano pohlepnost ali lakomnost, ki ne pozna mej, kakor je opazil že Aristotel (Polit. c. 6). Kakor hitro namreč človek doseže stvarno dobrino, katero si je želel, že se je tudi naveliča in njegovo teženje gre že za nečim drugim. Ako vzamemo vse stvarne dobrine, kolikor jih naš planet ponuja, so vendar vse omejene, ako bi torej vsi ljudje iskali v njih svoj cilj, tedaj z matematično nujnostjo sledi polom in medsebojni neizprosni boj. V socialistični družbi pač ne bo prenehal, ampak bo šele prav besnel. Nasprotno pa Tomaževo idealno-teleologično naziranje o stvarnih dobrinah daje človeku prostost, da si pridobiva stvarne dobrine, pravica in ljubezen sta jezova, ki branita, da človeška pohlepnost ne prestopi svoje struge, namen pa, ki ga imajo stvarne dobrine, varuje človeka, da se zaveda svojega dostojanstva in gre varno k svojemu pravemu cilju¹. Množitev premoženja pri posameznikih ni izključena, ker je potrebna za napredek družbe, a prekomerni kapital in skrajni pauperizem sta po tem sestavu tudi nemogoča.

3. Delo.

Toda stvarne dobrine se človeku ne množijo same, ampak z dejstvom svojo osebnosti in razvijanjem svojih zmožnosti si mora človek pokoriti naravo, da mu služi. Delo človekovo je temeljni moment v družboslovju in v razmerju človekovem do stvarnega sveta. Naziranje o vrednosti stvarnih dobrin sploh je odločilno tudi za ocenjevanje dela, zlasti fizičnega. Po nauku peripatetične filozofije je popolnost bitja v razvoju njegovih zmožnosti, v delovanju. V tem zmislu uči tudi Tomaž, da celo blaženstvo človekovo obstoji v dejstvom: »Est enim beatitudo ultima hominis perfectio: unumquodque autem instantum perfectum est, in quantum est actu«². Vendar se Aristotel ni mogel povzdigniti nad splošno obzorje svojega časa in je — v nasprotju z lastnim sestavom — preziral fizično delo, katero morajo opravljati le sužnji. Za slobodnega Grka je bilo nečastno, pečati se s pridobitnim delom. Gospodarske in etične vrednosti dela Aristotel

¹ I—II. qu. 108, a. 4. — ² S. th. I—II. qu. 3, a. 2.

ni umel. Iz Aristotelove »Politike« zajema tudi Tomaž ponajveč svoje gospodarske nazore, a glede vrednosti dela se vidi povsod opreka med njima. — Moderni liberalizem in socializem sicer navidezno precejnujeta delo in gresta v tem v dve nasprotni skrajnosti: liberalizem zagovarja brezozirni individualizem, vsled katerega kapitalist do skrajnosti izrablja delo v svojo korist, ako mu ne stopi kaka zapreka na pot; po socializmu je človek pri uspehu dela čisto pasiven, ker dobiček in pridelek dela je last družbe, človek ima v družbi le toliko pomena, kolikor izvršuje dela. »Was wir sind und haben, sind und haben wir durch die Arbeit. Der Arbeit verdanken wir alles«¹. Liberalizmu je temeljna dogma egoizem, zato pri njem tudi ni pričakovati doslednega svetovnega naziranja, na katerega bi opiral svojo sociologijo, marveč kakor mu ravno prija, se postavi sedaj na teistično-krščansko, sedaj materijalistično, pa zopet panteistično naziranje; socializmu je pa podlaga materijalizem. Ko bi bila dosledna, bi morala socialna demokracija vpoštevati le mehanično delo, duševno delo pa smatrati kot lenobo. V istini in praktično pa tako liberalizem kakor socializem ponižujeta fizično delo, prvič ker prezirata etično vrednost dela, drugič ker liberalec kakor socialist gledata, kako bi si nagrabila čim prej bogastva, da sebe in svoje potomce oprostita težavnega telesnega dela. Da se telesna opravila v resnici dandanes prezirajo, se najbolj vidi v t. zv. ženski emancipaciji, ko se materska in gospodinska opravila ženske proglašajo izrecno za poniževalna. In vendar so ta opravila neizmerne važnosti za človeško družbo kakor za poedinca. Nasproti temu ima v Tomaževi sociologiji tudi najnižje delo svoj pomen in velikansko vrednost v družabnem in etičnem oziru. Pravo vrednost dela je pokazalo šele krščanstvo in ž njim je prepojen tudi Tomažev nauk o delu. Vsako dejanje, bodisi telesno ali duševno, storjeno v pravem redu, je klin v dolgi lestvici, ki človeka vodi k njegovemu zadnjemu cilju, časnemu in večnemu².

Kakor so stvarne dobrine sploh človeku po naravi potrebne, tako tudi telesno delo. Nasprotje med tem, kar narava sama daje, pa med potrebami človekovimi sili človeka k delu. Zato ima človek razum in roko, ki je po Aristotelu »organum organorum« in telesno delo je

¹ Liebknecht, Was die Socialdemokraten sind und was sie wollen.

² Človeško življenje primerja Tomaž rad s popotniki na ladji. Mornarji skrbno pazijo, da ostane ladja v dobrem stanu in popotniki si skušajo vožnjo na ladji kolikor mogoče udobno storiti. A to jih ne preči, da gredo za ciljem, da pridejo v določeno loko. Tako tudi naše pozemeljsko-gospodarsko delovanje gre za tem, da si čim bolj zboljšamo svoj položaj in življenje storimo udobno, a to stremljenje ne sme izključiti zadnjega cilja: »Est ergo ultimus finis multitudinis congregatae . . . per virtuosam vitam pervenire ad fruitionem divinam.« De regim. princ. I. c. 14.

zaukazano po naravnem pravu, vendar ne za vse enako, ker so v človeški družbi raznotera opravila¹. Delo ne more biti samo sebi namen, marveč naravni in neposredni, a ne edini namen dela je proizvajanje tvarnih dobrin, brez katerih človek ne more ohraniti svojega fizičnega življenja. V kolikor se delo nanaša na vzdrževanje fizičnega življenja, je potrebno po naravnem pravu, ker je potrebno v dosego tega namena. Kar se namreč nanaša na namen, dobiva tudi od namena svojo nujnost, v toliko je namreč nujno, v kolikor se namen brez njega ne more doseči. Kdor torej nima od drugod, s čemur bi si ohranil fizično življenje, mora delati s svojimi rokami, kakršnega koli stanu je². Pripomniti je, da Tomaž pod »opus manuale« umeva vsako delo, s katerim si ljudje pošteno pridobivajo živež, naj se to potem že zgodi z roko, z nogami ali z jezikom³. V kolikor se pa telesno delo ne nanaša naravnost na vzdrževanje fizičnega življenja, marveč n. pr. na to, da človek ni brez dela, ali da kroti svoje telo, v tem oziru telesno delo po naravnem pravu ni zapovedano. Še manj pa dolžnost telesnega dela izključuje duševno delo. Glede onih, ki se pečajo z duševnimi deli, z znanostjo ali z molitvijo, razločuje Tomaž dvojno: ali se namreč pečajo s temi deli v korist skupnosti ali pa v svojo zasebno korist. Oni, ki se pečajo z duševnimi deli v prid skupnosti, so oproščeni telesnih del iz dveh razlogov: 1. ker taka dela tirjajo, da se jim človek popolnoma posveti, 2. ker imajo pravico, da jim da potrebno za vzdrževanje družba, v katere prilog delajo.

Drugače je z onimi, ki se z duševnimi deli pečajo v svojo lastno korist. Teh duševno delo ne odvezuje popolnoma od telesnega dela in tudi nimajo pravice zahtevati, da bi jim drugi morali dajati potrebno za živež⁴. Zato pa tudi Tomaž v tem zmislu odločno zavrača trditev onih, ki so učili, da redovniki ne smejo opravljati telesnih del⁵. Kakor zgodovina uči, se je tudi telesno delo v raznih redovih visoko cenilo od najstarejših časov do današnjega dne, roke redovniške so mnoge puste in divje kraje spremenile v cvetoča polja in si pridobile neizmerno zaslug za človeško duševno in materijalno kulturo. Tomažev sestav pač ne odobruje navideznega precenjevanja dela v zmislu liberalizma in socializma, a zato vendar daje delu veliko višjo vrednost, ker po tem sestavu je vsako, tudi najnižje delo ob enem etično delo in nekako prevzema celega človeka.

Rekli smo zgoraj, da je proizvajanje in pridobivanje tvarnih dobrin ter vzdrževanje fizičnega življenja naravni in neposredni namen

¹ 2—2, qu. 187, a. 3. — ² 2—2, qu. 187, a. 3.

³ Non otiose vivit, qui qualitercumque utiliter vivit. 2—2 qu. 187 a. 5 ad 2.

⁴ L. c. a. 3. — ⁵ Ibid. ad 4.

dela, a ne edini. Po Tomažu je marveč namen dela četverni. Prvega smo omenili, drugi pa je, da človek ne pase lenobe, ker to donaša človeku mnogotero zlo v duševno-moralnem in fizičnem oziru. Tretjič se z delom trapi telo in s tem zatira zlo poželenje. Neovržno dejstvo namreč je, da delo človeka stane truda in napora; tega tudi socialisti ne bodo nikdar odpravili. Ker je pa delo težavno, človeške zmožnosti pa zelo različne, ni vsako delo za vsakega. Četrty namen je, da človek z delom podpira tudi bližnjega¹. Vsaki teh namenov je ob enem motiv, ki človeka priganja k delu. Poslednji trije so idealno-moralni, ki zavzemajo pač odlično mesto, a ne zadostujejo pri vseh ljudeh; za mnoge je treba še močnejšega nagiba, ki človeka ne samo nagiblje, ampak uprav sili k delu. In to je vzdrževanje lastnega življenja. Vsi ti motivi k delu pa manjkajo v socialističnem sestavu. Po socializmu bo pač malo dela, pa veliko razveseljevanja in užitka in predpostavlja se, da bo vsak iz lastnega nagiba radovoljno delal. Poslednje je prazna utopija, ker človek bo ostal človek kakor je in tudi najdelavnejšemu človeku bo delo vedno nekaj težavnega, napornega. Prvi in najmočnejši motiv si je socializem podrl s tem, da hoče odpraviti zasebno last in torej vzdrževanje mojega fizičnega življenja ni več moja stvar, marveč stvar družbe.

Mnogi socialni politiki se seveda spodtikajo nad tem, da Tomaž v presojevanju dela in pridobivanja stoji na stališču srednjeveškega stanovstva ter uči, da je »stanu primerno življenje« merilo dela in pridobivanja, kar je odveč, pa obsoja. S tem so pa podvezana krila prostemu tekmovanju in je zlasti nižjim slojem onemogočeno povspeti se na višjo stopinjo gmotnega blagostanja in socialnega položaja. Dr. Maurenbrecher iz tega naravnost sklepa, da je tomističen sestav nesposoben služiti kot podlaga moderni socialni politiki². A tako presojevanje je enostransko ter prezira v Tomaževem nauku razliko med jedrom in lupino takratnih zgodovinskih razmer. V Tomaževem času se je gospodarstvo znatno povzdignilo; obrt in trgovina sta zacvetli, kakor nikdar poprej. A poleg tega napredka so se kmalu pokazale tudi senčne strani: razkošna potratnost, lahkoživnost, lakomnost, razuzdanost, brezposleno postopanje. Tudi v višje cerkvene kroge se je zajedla pohlepnost po denarju, lahkoživnost in lenoba. Ako torej Tomaž stavi raznim stanovom nekako mero njih stremljenju po pridobivanju tvarnih dobrin, ne misli s tem zavirati gospodarskega napredka ko takega, ampak on ima pri tem etičen namen, zabraniti hoče

¹ S. tl. 2—2. qu. 187 a. 3.

² Thomas v. Aquino's Stellung zum Wirtschaftsleben seiner Zeit. Leipzig 1898. H. 1, str. 50.

nravne nedostatke, ki izvirajo — ne iz gospodarskega napredka ko takega, ampak iz zlorabe gmotnih sredstev. In kdo more tajiti, da ti moralni nedostatki, ako se splošno razširijo med ljudstvom, polagoma postanejo škodljivi tudi gospodarski sili naroda ali države? Ako imamo torej etični smoter pred očmi, pa potem stvarno presojava delokrog, ki ga odkazuje Tomaž delu in pridobivanju blaga, se lahko prepričamo, da Tomažev socialno-politični sestav ne dela zavornic resničnemu napredku, ampak mu šele daje pravi polet in višjo vrednost.

Tomaž sam priznava¹, da je »stanu primerno življenje« jako prožen pojem in se ne da natančno, rekli bi, matematično določiti, ampak to se v posameznih slučajih prepušča modrosti in razsodnosti poedinca. »Stanu primerno življenje« je tudi odvisno od socialnih in kulturnih razmer, v katerih človek živi in ki ga silijo, da si svoj položaj zboljša in tako ostane na vrhuncu svojega časa. Vrh tega ljudje ne delajo samo za sebe, marveč tudi za druge, zlasti stariši za svoje otroke, zakaj »naravni zakon zahteva, da stariši nabirajo zakladov svojim otrokom«².

Dasi se torej Tomaževe socialno-politične ideje krečejo več ali manj v okviru takratnega fevdalnega in cehovskega urejenja, imajo vendar trajno vrednost, če se odluči ta zgodovinski privesek, ter so dovolj trdna opora za širno poslopje novejšega narodnega gospodarstva v demokratični obliki.

Važna je tudi ekonomično-menska (Tauschwert) vrednost dela. Pojem vrednosti je sicer v praktičnem življenju vsakdanji, znanstveno razlaganje je pa eno najvažnejših vprašanj v narodnem gospodarstvu. Kakor sploh mnoge pojme tako je tudi pojem vrednosti razčlenjeval že Aristotel. Njega se v tem drži tudi Tomaž, dasi i tu stvar razmotruje bolj iz etičnega kakor ekonomičnega stališča. Marx in večinoma vsi socialisti uče, da edino delo določuje mensko vrednost, Tomaž z Aristotelom pa pač ceni delo kot določujoč princip menske vrednosti, vendar to ni edini princip. Menska vrednost v blagu po Marxu ni drugo kakor vteleseno človeško delo in to je skupno vsaki robi. Toda poleg tega pride vendar pri blagu v poštev še nekaj drugega, in to je potreba in raba. Nehote priznava to celo Marks, seveda v protislovju sam s seboj, ko pravi, da le one stvari morejo imeti mensko vrednost, ki so družbi koristne, torej vendar tudi uporaba odločuje vrednost robe. Tomaž, sledeč Aristotela, hodi i tu srednjo pot. Pred vsem je pri vzajemnem delu treba neke enakosti. »V menskem razmerju je to resnično, kar je pravično, kar obsega v sebi povračilo ne toliko po enakosti (istovrstno delo) — secundum aequalitatem — ampak po pra-

¹ In IV. Sent. dist. 15. qu. 2. a 3. — ² O. c. dist. 33. qu. 2. a 1.

»Voditelj« IV.

vem razmerju — secundum proportionalitatem¹. Po nauku Aristotelovem prav to drži civilno družbo skupaj, da si državljani po vzajemni pravici medsebojno dajatev in storitev (Leistung) primerno povračujejo. Zatorej nikdar ne pričakujejo na nedovoljen način, da se jim storjeno primerno naplača. Zato je pa tudi neka vrst sužnosti, ako se dajatev in vračilo (Leistung — Gegenleistung) ne strinjata. Res je nekaj robskega, ako kdo za svoje delo ne doseže koristi, katero sme po pravici pričakovati. Ne samo, da smejo ljudje pričakovati primerno povračilo, ampak to je celo hvalevredno. Le tedaj more človeška družba obstati, ako eden povrača storitev drugega². Propasti bi morale vse obrti, ako bi ne dobil vsak po kolikosti in kakovosti toliko, kolikor je storil. Ta velikost se mora najti po proporciji, ker le redko si dva človeka zamenjujeta svoj posel. Da je zamemba pravična, mora n. pr. čevljar za sezidano hišo ali za pridelan živež napraviti toliko več čevljev, kolikor več dela in stroškov sta imela graditelj ali kmetovalec³. Kolikost in kakovost je torej merilo razmerja med dajanjem in vračevanjem. Kakovosti pa ne določuje samo delo, ki obdeluje surovino, marveč to so tudi geometrične, fizikalne, kemične i. dr. lastnosti stvari, na katero se delo nanaša in pod katerega vplivom dobijo nekako umetno vrednost. Delo in snov sta torej dva temeljna činitelja v družabnem proizvajanju.

Z vprašanjem o delovnem plačilu se Tomaž izrecno ne peča, kar je zopet razumljivo iz takratnih družabnih razmer. Tvornic in delavcev v današnjem pomenu 13. vek ni poznal. Ponajveč so delavci imeli svojo hišico in kos zemljišča, mesto denarja so se večinoma jemali in dajali prirodni pridelki; delavni sloji so bili v mnogoterem oziru odvisni od svoje gospode. Večji del delavstva je odpadel na kmete in dninarje, ki so obdelovali zemljišča svoji gospodi, o prosti pogodbi glede plačila tu seveda ni bilo govora; v mestih se je sicer ravno v 13. veku razvil premožen meščanski stan, vendar je tudi obrtništvo deloma stalo v službi raznih velikašev, po slobodnih mestih pa so povsod urejevali obrtne zadeve cehi po svojih strogo določenih pravilih. Daljna in splošna navodila glede delovne plače pa vendar nahajamo tudi pri Tomažu dovolj jasno začrtana. Že v razlagi k Lombardovim Sentencam, ki jo je spisal v mlajših letih, stavi kot načelo; Vsak ima pravico zahtevati toliko, kolikor je vredno njegovo delo: kolikor kdo komu da, toliko ima pravico dobiti³. Tudi najgorenejši zagovornik socijalne demokracije ne more kaj drugo zahtevati, ako

¹ Eth. 5, 8. f. g. — ² L. c. — ³ L. c. 9 b.

³ Quod unus laboravit in vinea alterius, alter constituitur debitor in tantum, quantum valet labor eius . . . Quia quantum unus dedit alteri, debet tantum ab eo recipere. In III. Sent. dist. 33. qu. 3. a 4. qu. 5.

hoče ostati na podlagi zdrave pameti in naravne pravice. Ravno tako važno za delovno razmerje je načelo: Česar kdo ni dolžan storiti, za to sme pravično zahtevati povračilo¹. Ako torej najemnik stori več, kakor določa sklenjena pogodba, ima pravico zahtevati primerno višje plačilo. Tudi povdarja Tomaž, naj se dninarjem, ki se živijo z delom svojih rok, hitro izplača zaslužek zaradi njih revščine. Tudi dobiček brez dela ni absolutno prepovedan; v določenih mejah je odprta pot tudi špekulaciji. Nedovoljeno je pač bližnjemu podražiti robo zato, ker je v sili ali umetno povzročiti silo ali zvišati, oziroma znižati ceno, ne ravna pa krivično, kdor se posluži tržne cene, ki je ravnokar poskočila ali ki računi na slučajno zboljšanje tržnih razmer, zlasti če motiv ni lakomnost in dobičkarija, marveč n. pr. vzdrževanje obitelji itd.

Mogočna gonilna sila narodnega gospodarstva je dandanes trgovina. Iz posameznih mest v Tomaževih delih se vidi, da Akvinec ni kaj naklonjen trgovini, ampak ima zoper njo gospodarske in etične pomisleke. Tudi to se mora presojati v koloritu srednjeveških razmer in pa, da Tomaž piše pred vsem kot etik. Boljše je, če se država vzdržuje z lastnimi pridelki. Dotika s tujstvom kvari državljan², dovažanje robe utegne postati nevarno v mirnih, zlasti pa v bojnih časih, trgovanje podžiga pohlepnost in sebičnost ter ubija vojaškega duha državljanom. Ker ima pred očmi srednjeveško mestno gospodarsko urejenje, kjer so prebivalci več ali manj sami lahko zadostili svojim skromnim potrebam, zato je naravno, da stopajo v ospredje moralni nedostatki, ki jih prinese svetna trgovina, in med temi je tudi oni kozmopolitizem, ki mori požrtvovalno domoljubje. Da ima v tej točki Tomaž prav, nam jasno potrjujejo struje, ki se javljajo naše dni in sicer v najbolj razvitih državah: v severno-ameriških in v Nemčiji. Današnji mehanizem hoče podreti vse mejnike med državami, odstraniti vse razlike med narodnostimi, to je oni kozmopolitizem, o katerem je rekel predsednik Roosevelt: »Nichts macht schneller und sicherer ungeschickt, um etwas Tüchtiges in der Welt zu leisten, als das schlaffe Gefühl, das man Kosmopolitismus nennt«³.

Eno glavnih sredstev, da se ohrani narodna individualnost, je vojska. »Kultur hat zur Voraussetzung ein Volk; ein Volk hat zur Voraussetzung den Krieg«⁴.

Tomaževi pomisleki zoper trgovino nam torej le spričujejo, kako bistroumno je poznaval človeško naravo ter dober in slab vpliv zunanjih činiteljev na človeka.

¹ Summa theol. 2-2, qu. 71. a. 4. — ² De regim. princip. II, 3.

³ Der Kaiser, die Kultur und die Kunst. München-Leipzig, 1904, pg. 11.

⁴ L. c. str. 14.

On pa nikakor ne prikriva, da trgovina tudi blagodejno vpliva na gmotno stanje državljanov, zato je opominja vladarja, da skrbi za dobra prometna sredstva in za varnost v svoji deželi, ker to privabi trgovce in s tem se množi bogastvo¹.

* * *

Temeljna načela, ki jih zastopa Tomaž, imajo torej veljavo tudi v današnjem, ogromnem svetovnem prometu. Samoohranitev v širjem pomenu je i tu gonilna moč. V starodavnih časih se je temu zadoštilo z domačo, družinsko ekonomijo, od koder tudi ime, pozneje je za pokritje skupnih potreb nastopilo mestno gospodarstvo in promet od mesta do mesta. Mesto prometa od dežele do dežele, od mesta do mesta je nastopil dandanes promet od enega dela sveta do drugega.

Stališče, ki ga zastopa sv. Tomaž, je povzeto iz krščanskega svetovnega naziranja, vendar pomniti je, da Tomaž pogostoma enostavno podaje misli Aristotelove in sicer v koloritu grških ali srednjeveških razmer. Treba je torej ločiti jedro od lupine. Temeljna ideja tomizma je, načela krščanskega svetovnega naziranja povsod uveljaviti, da promiknejo vse kulturne pridobitve in požlahtnijo časovne razmere. Med istinitimi pridobitvami materialne kulture pa med krščanstvom ni nasprotja, nasprotje marveč korenini v etičnem področju; »duh tega sveta«, duh napuha, lakomnosti in razuzdanosti uporablja sredstva stvarnega sveta zoper načela Kristusovega evangelija. Duh krščanskega modroslovja ni duh pasivnosti in kvietizma, ampak duh življenja, gibanja in dela. To nas mora bodriti, da krepko posegnemo v časovni tok, pa paziti je, da ne stavimo bistva v hipne oblike zgodovinskega razvoja. S tem mora računati tudi naše bogoslovje in praktično dušno-pastirsko delovanje. Ako se prav razumejo, tudi »srednjeveški kodeksi« hranijo zlata zrna za rešitev in globlje razumevanje novodobnih »aktualnih vprašanj«.

F. K.

¹ *Amplius autem et viarum securitas in regimine regni principibus est fructuosa, quia illuc magis conflunt mercatores cum mercibus, unde et regnum in divitiis crescit. De regim. princ. II, 12.*

II.

Praktično bogoslovje.

A. Pastirstvo.

Kako naj zabranimo versko-nravno dekadenco prostega ljudstva? Et meminisse iuvat! Nič novega ne bom povedal; zdi se mi pa potrebno, da osvežim nekatere stare, zlate dušno-pastirske resnice. Naš delokrog je pred vsem na deželi in v tej naši okolici se moramo ogledati po sredstvih proti versko-nravni kugi, ki je indiferentizem.

Gotovo je, in ljudska duša pa tudi naša izkušnja to potrjuje, da vera gre po duhovnikih gori in doli. Duhovnik namreč mora biti alter Christus, njegovo delo je delo Krista-Odrešenika. Kristus pa je pot, resnica in življenje človeštva; duhovnik bodi isto svojim duhovnijanom. Čim bolj se mu to posrcči, tem uspešnejše bo njegovo pastirstvo.

Kristus pa se nam je razodel pred vsem kakor Bog ljubezni, krščanstvo je vera ljubezni. Kdor ne ljubi bližnjega, ne ljubi Boga; kako bo ljubil Boga, ki ga ne vidi, ko vendar ne ljubi bližnjega, ki ga vidi! Duhovnik Kristusov mora torej biti glasnik in uzornik ljubezni do bližnjega v imenu Kristusa. Duhovnik naj živejše javno deluje, če ljubi Boga v bližnjem. Ljubezen je cilj in sredstvo. Ljubi Boga v bližnjem, z besedo in z delom, ljubi ga stanovitno, pa se boš najpreje in najgotoveje izpopolnil. Popolnost je — ljubezen. Ljubezen, ta je tedaj misterij uspešnega pastirstva! — Zakaj toliko zlega? Odkod znaki versko-nravnega propada tudi že na deželi? Mnogo je vnanjih vzrokov, a eden glavnih je ta, da duhovniki ne ljubijo Boga v svojih duhovnijanih s celim svojim srcem, s polno svojo osebnostjo.

Qui sibi nequam, cui bonus? Nesebična ljubezen namreč ni produkt narave, tudi ni gratia gratis data v mašniškem posvečenju, niti ni kak avtomatičen gôn, ki bi nekaternikom omogočil kar brez boja, brez samozataje povspeti se do klasičnega dušnega pastirja, ampak je treba za to proste, možko-dosledne in krepke volje. Duhovnik bodi pred vsem sam sebi dober pastir. Sv. Vincenc Pavl. je naročil svojim učencem-lazaristom, naj bodo najprej sami sebi dobri misijonarji in še le potem tudi drugim; naj bodo najprej in pred vsem kartuzijani, t. j. možje premišljevanja in še le na to misijonarji t. j. možje dela. Po mašniškem posvečenju je duhovnik sicer upravitelj nebeških skrivnosti, ampak duhovnik v resnici, t. j. homo spiritualis, žal, še ni! In vendar bi upravitelj sv. skrivnosti moral tudi sam biti skrivnostno svet; s svojo osebno svetostjo bi legitimiral v očeh ljudstva in zlasti posvetnjakov sebe in — svetotajstva. Duhovnik, ki lepo uči, pa grdo

živi; ki vsak dan mašuje, pa v čednosti nazaduje: je monstrum, ki ima jezik daljši, negoli roke, pravi nekje sv. Frančišek Salezij.

Ljubiti dalje se pravi, žrtvovati se tistemu, ki ga ljubimo. Duhovnik, ki se ni kar najtesneje združil pa najsrčneje sprijaznil s samozatajo, s stanovskimi križi, ki ni cel asket, ne bo nikdar cel duhovnik, cel mož, popoln značaj, zakaj »in patientia possidebitis animas vestras«, boš gospodar moštva svojega, boš značaj!

Blagor duhovniku, ki se je junaško vdal stanovskemu trpljenju! On je enoten značaj, ki ga prav nič ne bega; v veselih in žalostnih prilikah združuje vse svoje duševne in telesne sile v en sam cilj, da požrtvovalno ljubi Boga v — bližnjem. »Karkoli bom danes trpel, bodi Tebi v čast, o Kriste!« je njegovo dnevno geslo. Tak duhovnik harmonično združuje svoj zakramentalni »opus operatum« z osebnim »opus operantis«, ki v pastirstvu odločuje. V to pa treba meditacije, moškega prevdarka treba vsak dan sproti, ki večja moč asocijacij (predstavne mase), vadi voljo, z Bogom družiti in tako počasi — ustvarja značaj.

Meditacija spada k značaju, to je res, ampak tudi košček originala je treba za popoln značaj. Ohrani si prostost; da le ljubiš, si izpolnil vso postavo. Da pa ne postaneš čudak, treba, da včasih konferiraš s svojimi sosedi o svojem delovanju, da jim prijateljsko razodeneš načrt, po katerem hočeš organizirati bratovsko ljubezen v sebi in v svoji duhovniji. Žalostno je, če duhovniki ob sestankih govore o vsem mogočem, le ne o tem, kar je najbolj potrebno, o osebnem posvečenju, ali pa le v spovednici in »oficijelno«. Duhovnik-asket ljubi pred vsem svoje duhovne brate in zato jih izpopolnjuje: prijateljsko svari, prosi, svetuje, pomaga, navdušuje. S tega stališča so dekanijske konference nujno potrebne in prav hvalevredno je, da nekatere sinode določajo, naj se obravnavajo na njih tudi asketična vprašanja.

Sicer je pa vse delovanje katoliškega dušnega pastirja — plemenita, vzvišena askeza, ki se kaže prav posebno na prižnici, v spovednici, v šoli, in v zasebnem občevanju.

Duhovniška askeza na prižnici.

Na prižnici bodi dobrot, ljubezen tvoj program! Vse je treba pridigati: vero, upanje in ljubezen, a glavna je ljubezen. Sama vera, ali vera in upanje pa brez ljubezni je evangelij farizejev. Unca ljubezni, ki jo oznašiš, več velja nego sto stotov vere brez ljubezni; en lot nesebičnosti in potrpljenja, ki ga položiš v srca vernih poslušalcev, je v očeh božjih višje cene negoli sto funtov molitve, ki si zanjo navdušil svoje poslušalce — brez nesebične ljubezni.

To je bilo geslo svetniških pridigarjev. Kako pa bo duhovnik, ki sam ne pozna dejanske, požrtvovalne, nesebične ljubezni, mogel tako pridigovati proti samemu sebi?

Duhovnik-asket v svojih govorih spoštuje svoje poslušalce. Vse ima v svojem srcu, vsem govori k srcu.

Ne ravna se po pravilu, ki je nepravilno, naj duhovnik sicer rohni na prižnici, a v spovednici bodi dober.

Ne tako! Povsodi bodi dober, ljubezniv! Blaženi Kanizij je dejal, da česar ne dosežeš z dobroto, gotovo ne doženeš s strogostjo. Sv. Vincenc Pavl. je izpovedal, da se je vselej kesal, kadarkoli je osorno svaril na prižnici. Slavni Anglež Fr. W. Faber je izjavil: »Dobrota je spreobrnila več grešnikov, kakor gorečnost, zgovornost, učenost in te tri niso nikdar koga spreobrile brez — dobrote«¹ Da, dobrota pridigarjeva je tista mogočna zaveznica božanstvene demokracije, ki so krščanska načela ljubezni in pravice, ki ti bo pomagala obvladati svet.

Surova beseda ne tekne. Kadar svariš, svari z ljubečim srcem, sicer bo opomin malo koristil, ali močno škodoval, prav tako, kakor je pol skuhana jed malo prebavna in škodljiva.

Pridigar mora dalje zbudjati osebno življenje po veri, ne pa ljudi naganjati v nekake cerkvene mehanične stope, vzgajati mora, ne pa dresirati. Za to pa treba, da poprej vzgoji sam sebe.

Ljudstvu in javnosti podajaj s prižnice večno veljavna načela, resnice, ki so strogo določene, a v aplikacijah bodi previden. Talmudisti so se izgubljali izključno v aplikacijah in zavladao je bogočastje »mrtve črke«. Nikar ne meri mej smrtnemu grehu z geometričnim šestilom. Kazuistika ne vzgaja ljudske vesti. O nobeni reči se toliko ne pridiguje, kakor o grehih in vendar skoro noben moralni pojem v ljudski duši ni tako nejasen, kakor greh, smrtni greh.

Kjer je dolžnost le verjetna, je tudi prostost verjetna. To treba vpoštevati. V tem vlada sveta sloboda.

Pridigujejo tuptam moralna mnenja, ki se komaj dadó strniti s splošno priznanimi načeli. Pridigar dobro ve, ali bi moral vedeti, da v tem slučaju razni moralisti razno sodijo in vendar pridiguje strožje mnenje kot edino dognano, izključno obvezno! Če si sam za se rigorist, bodi, a na prižnici si učitelj splošno priznanih načel sv. katoliške cerkve, ne pa kakega tebi ljubega npravnega sestava. Taki aristokratski pridigarji, ki vse vedo, ki v vsem določajo ex cathedra, ki mečejo greh in še celo smrtne grehe na levo in desno, kakor pustne šeme mečejo bonbone, taki so pravi Skrupel-fabrikanti. Skrupli pa so pijavke, ki

¹ Glej Kerer: Die Macht der Persönlichkeit im Priesterwirken p. 44.

ljudsko dušo izmzgajo in jej pristudijo tako vero, ki samo straši in bega.

Dobro loči v svojih govorih, kaj je nujno, kaj je le nasvetovano, kaj je dobro, kaj je boljše in najboljšo. Nikdar pa ne trdi, da je kaj smrten greh, če nisi gotov, da je, — uče probabilisti; sv. Alfonz pa tirja za tako trditev superlativ: »nisi certissimus sis«¹.

Pridigarji, ki pretiravajo, so umetniki ad gehennam aedificantes. — Praedicate evangelium! Oznanjujte veselo vest, veselo jo oznanjujte, ljudje se morajo pridig veseliti. Vianney menda nikdar ni ropotal na leci, nikdar ni žalil. Rajši cenil duhovnjane previsoko, počasti jih in daj jim poguma. V vsakem govoru, če le možno, imej pred očmi dušni proletarijat svoje duhovnije: malosrčne, potrte, obupane grešnike. Te razveseli, osrči jih, pomagaj jim.

Tvoje besede naj jim bodo zaželeni evangelijski, njihova sveta pravda. — Za temi nraavnimi proletarci vpoštovaj tudi fizične, ki jih imaš v svoji duhovniji: ubožce, starčke, bolnike itd. Bodi v pridigah ... njih advokat, zagovornik ljubezni in pravice. Čim večja je njih potreba, tem večja naj je tudi tvoja ljubezen. Pridigar bodi pater divinae gratiae, ki je ljubezen, tolažnik žalostnih, pomoč ubogih duhovnijanov: vsem bodi vse! To pa bo, če bo sam osebno ljubil, v besedi in dejanju, žalostne, uboge, bolnike itd. Kako bi sicer kritiziral samega sebe! — Kjer je ljubezen, je tudi upanje: »ljubezen vse upa!« Pravi dušni pastir, ki res ljubi, je vedno optimist. Hipohonder, nervozen, histeričen duhovnik, ki že lije solze, ko začuje harmoniko, ta je nevarnost!

Za vse to pa je očitno treba možke askeze. Pridigar, ki je oseben asket, bo dalje znal iz lastne skušnjaje, da je za vse enako-omerjena asketična ali celo heroična mera — absurdum, moralna postelja Prokrustova. Na sploh bo pridigal »pozitiv«, a bo tudi navduševal, naj se posamniki po spoznanju in zmožnosti iz pravega namena povzdignejo do komparativa ali celo do svetniškega superlativa v samozataji, katere socialna plat je požrtvovalna ljubezen do bližnjega v večji in največji meri!

Včasih čisto navadni, srednji pridigarji čudovito delujejo, ker so dobri, ker ljubijo; izredni talenti, ki dejanski kažejo malo ali nič srca do ljudstva, pa imajo čudovito malo uspehov. Če združuješ obojno: ljubezen in znanje —, si popoln. Pridigar! Zaneti in vzdrži si ogenj sv. ljubezni do duhovnijanov, naberi si zakladov temeljitega bogoslovnega znanja, da ohraniš sebi in svojim poslušalcem spontano, zdravo inicijativo za vse dobro v ožjem pastirskem delokrogu.

¹ Gury-Palmieri, p. 191.

Iz tega stališča pa treba študija in bratovske korekture. Dekanijske konference, na katerih bi se obravnavala vprašanja iz homiletike in iz pastoralne psihologije, so nujno potrebne. Kjer teh ni, je dokaz, da resna naloga pridigarska ni našla resnih mož.

Duhovnik-asket v spovednici.

Če je duhovniku treba askeze in velikega zatajevanja ter nesebične ljubezni, kadar pridiguje, treba mu je še bolj v spovednici.

Kadar greš v spovednico ali sprevidet bolnika, spomni se besed, ki ti jih je govoril škof ob mašniškem posvečevanju: »Accipe vestem sacerdotalem, per quam charitas intelligitur.« Ljubezen je edino prava uniforma duhovnika-spovednika, ljubezen je štola in roket spovedniku! Spovednik bodi značajan po usmiljenem in krotkem srcu. Njegovo vedenje do spovedenca bodi vselej tako v vsakem oziru, da mu na koncu spovedi more reči: »Accipe iugum Domini; iugum enim eius suave est et onus eius leve!« Zato pa mora proučevati evangelijsko postavo, da ne bi morda kje nalagal neznosnega bremena, ki ga Kristus sam ne tirja. Sv. Pavel naroča Titu in Timoteju, da bi evangelijske postave (moralka) noč in dan premišljevala. Jako pogubno je načelo, da zadošča že ono moralno znanje, ki zna dobiti v potrebi ono materijo v avtorju, ki ravno zadeva dvomni slučaj. Dober spovednik proučuje moralko »sedulo ac iugiter«, vsak dan. Krasne in velepomembne so besede Benedikta XIV. (Instit. 32, sinoda v Vidmu, str. 28): »aliquos nempe sacerdotes, qui initio praeclarissime confessarii munus susceperunt, post diuturnum tempus, omni studiorum cura neglecta, pristinam Mor. Th. scientiam omittere, ita ut, qui in eiusmodi arte peritissimi fuerant, tandem exigua solum et confusa ipsius artis scientia primisque rudimentis instructi, vix inter tirones adnumerentur.« Tako je!

Kdor ne ponavlja, postaja vsak dan nesposobnejši. Zato tudi mnoge sinode predpisujejo mlajšim duhovnikom skozi nekaj let (4 ali pa še več) ponovne izpite iz določene materije, osobito iz moralke, kar je prav pametno. Za župnijske izpite se itak učimo prehitro, prešolsko, posebno kjer izprašujejo iz vseh predmetov obenem tako, da ne ostane od njega malo ali pa nič za življenje. Posamnih partij bi se učili lažje in temeljiteje. Take sinodalne določbe so nekak surogat ali nadomestek za škofijske, diecezanske konference ali sinode, ki bi se imele vršiti vsako leto; drugodi namerjajo doseči reformo kuratnega duhovstva v zmislu tridentinskega zbora namesto s sinodami s pastoralnimi zbori (konferencami), ki utegnejo prav mnogo koristiti, če je dovoljena prostodušna debata! Kjer ni ne tega ne onega, naj se du-

hovniki prostovoljno združujejo, da obravnajo tekoča moralna vprašanja iz lastnega, ožjega delokroga.

To bi bila nekaka umstvena priprava dobrega spovednika.

A treba mu je in silno treba tudi dobre volje. Beri avtorje, ki govoré o značaju spovednikovem, ali stroge ali mile, vsi so edini v tem, da si mora spovednik prizadevati: »ut expressius praeseferat imaginem Christi«.

Dober spovednik je vselej pripravljen spovedovati; spovedencem je vsikdar dostopen. Spovedniki aristokratje določajo čas in uro, kedaj bodo zaslišavali. Morda se to zgodi le ob nedeljah in največjih praznikih in še takrat pusté čakati nase. Dober spovednik je ljudomil, prijazen, ljubezniv, usmiljen do vseh, osobito do mož in mladeničev, ki jim je spoved težavnejša nego ženstvu. On osrčuje in svari z očetovsko ljubeznijo; potrpežljivo posluša, modro in ljubeče poučuje, navdušuje za ljubezen do Boga in bližnjega, nikdar ne pogublja, vsikdar rešuje, nikdar ne žali, nikdar se ne jezi, vselej posnema očeta, ki sprejema v svoje naročje izgubljenega otroka.

Za kneze in magnate je ista moralka, kakor za kmeta in delavca. Vedi se v spovednici do zadnjega hlapca tako, kakor bi imel kneza pred seboj in do zadnje dekile bodi tak, kakršen bi bil do grofovske gospodičine¹.

Kako uče moralisti? »Blandissime alliciat, humanissime persuadeat, ut minister dulcedinis caelestis.« ... Iz vsega tega razvidiš, da dobri spovedniki se ne rode, ampak se šele naredé ... po vstrajni vaji, askezi volje.

Po vsaki spovedi reflektiraj, kako si sodil; popravljal sam sebe in posvetuj se. Rimski obrednik izrecno povdarja med vzgojnimi sredstvi dobrega spovednika: molitev, študij in — »consilium peritorum«. — Odtod zopet nujna potreba konferenc! — Nič manj, nego v spovednici, potrebuje duhovnik askeze tudi v šoli.

Duhovnik-asket v šoli.

Katekeza, pravilna, nazorna, primerna analizi otroškega obzorja je priznana nekaj posebno težkega: umetnost-umetnosti!

Zavedamo se — nekateri žal, tako pozno — da z mašništvom nismo prejeli darov popolnega kateheta-vzgojitelja. Vzgojeni smo bili

¹ Te besede g. pisatelja so pač tako umeti, da se spovednik naj varuje tega, kar se imenuje »acceptio personarum«. Sicer pa že psihološki razlogi zahtevajo, da se spovednik ozira na duševno izomiko in stan. Pameten spovednik ne bo pač visokorodni dami kadil in robatega hlapca ne bo surovo ošteval, a razume se po sebi, da bo besede moral drugače staviti prvi in drugače drugemu, če hoče, da kaj opravi.

več ali manj v prepričanju, da eminenca iz bogoznanskih strok legitimirajo novomašnika v — vzgojitelja! Ali smo pa mogli drugače soditi, ko smo videli in še vedno gledamo, da ravnajo v nekaterih naših semeniščih s kateheto in pedagogiko, s psihologijo in v obče s teoretično katehetskimi naobrazbo resnično kakor s pastorko! Obligatna naloga, ki je navadno le prepisana pridigica ali kršč. nauk za odrasle, obvezna enkratna hospitacija brez najmanjšega kritičnega razuma za prednašanje dotičnega g. kateheta, to je bilo v mojem času — in je menda nekje po 10 letih še vedno tako. — Ali smo slišali kaj, kako se pripravi in napove učni smoter določene katehetskine tvarine? Ali smo čuli kaj, kako se podaje snov, kako se vglablja in družijo, kako se končno povzame jedro in to uporablja ter navaja de praesenti? In če smo čuli, ali smo se zanimali za to, ko nam morda zanimanja sploh vzbudili niso? Prva štiri leta se nisem skoro nič pripravljajal za katehezo in vendar sem bil pohvaljen. Moji otroci so znali; šlo je, kakor na povelje; govorili so doslovno ali razumeli so k večjemu malo ali pa nič. Confiteor! Bila ni vzgoja, temveč le dresura! Bil sem v predavanju aristokrat! Imeti sem hotel otroke dogmatike-filozofe; ugajal sem sam sebi; do otroške duše ponižati se, tega nisem bil vajen. In učili so se moji otroci, znali so, a skoro niso bili zmožni odgovoriti z lastnimi, prepričevalnimi besedami niti na najenostavnejše vprašanje. Kaki značaji, kaki apologetje praktične vere morejo postati otroci po takem katehetskem formalizmu? Strokovno naobrazbo v katehetskimi stroki mi je vsaj ponekoliko nadomeščal prirojeni čut in ljubeznivo, zaupno občevanje z otroškimi dušami. Trdim: slabi, nezavedni katehetje so pred vsem krivi versko-nravne dekadence — mladega naraščaja. Dajte nam vestnih in dobrih katehetov in mladina bo po večini stalno naša!

Kaj pomagajo vprašanja v katekizmu, in njih abstraktna vsebina kaj pomaga, če je nisi oživil v otrokovi duši, v osebni zavesti učenčevi?

Zato pa: študij, študij, študij! Zanimivo bi bilo vedeti s kako katehetskimi literaturo razpolagajo posamni katehetje na deželi; koliko katehetov piše katekeze, se pripravljajo nanje bolj nego pa na — pridige v cerkvi; koliko jih pozna temeljna katehetska načela; koliko jih rabi tudi praktično; kateri beležijo svoje uspehe pa neuspehe, katerim pa je vse to postransko, premalenkostno! Učitelji imajo vsakoletne konference, da se posvetujejo o izboljšanju nazoril in učnih metod — v realijah, pa naj bi duhovniki bili zadovoljni večkrat z najprimitivnejšo katehezo, ko gre vendar za idealije, od katerih zavisijo časna pa večna sreča posamnikov kakor celih rodov! Zato pa uvedimo vsaj dve katehetski konferenci na leto v vsaki dekaniji, ki naj bi bili zdru-

ženi s hospitacijo v dotični šoli. Izpopolnimo se do katehetičnega vzora, da se nam ne bodo smejali naši ljudsko-šolski učitelji in tudi učiteljice in pa, da — rešimo in ohranimo čim največ naše mladine veri, Kristu-Bogu!

V zasebnem občevanju z duhovnijani občuj s stariši kakor z očetom in materjo; z mladino bodi, kakor z brati in sestrami: »in omni caritate«.

Občuj z vsakim duhovnijanom tako, kakor da je tak, kakršnen bi moral biti!

Združuj po vzoru Kristusovem ljubezen do Boga in bližnjega, askezo z veseljem, premišljevanje z zgovornostjo; ne kaži na zunaj čisto nič ekscentričnega, posebnega, čudaškega; čisto navaden je na zunaj moder duhovnik, a na znotraj je živ vzor. Z eno besedo: alter Christus bodi! To ti bodi pastirsko geslo!

Čim v večji meri se ti to posreči, tim uspešnejše bo tvoje pastirovanje.

Sveta ne boš spreobrnil; pohujšanja in greha popolnoma nikdar ne boš iztrebil; pohujšanje mora priti! Gre le za to, da čim največ svojih duhovnijanov rešiš sužnosti smrtnega greha, in spredeš pa spleteš skrivnostne nitke in skrivne vezi, ki ž njimi potegneš vsaj v smrtni uri tudi zastarele grešnike nase, na Kristusa-Boga! Fiat!

Dr. Sal. Knaus.

Nekaj za župnike in matične pisatelje. Gregor Kmet, hišni posestnik in Teodozija Pernavsl, šivilja, oba stanujoča v župniji Novo-veški, sta pred tremi leti odpadla od sv. katoliške cerkve, pristopila k evangelijski verski družbi ter sklenila zakon po protestantskem načinu. Zdaj prideta pa h katoliškemu župniku v Novivesi s prošnjo, naj nju-nega novorojenega otroka krsti po katoliškem obredu. Župnik seveda ne more in ne sme ustreči tej želji, dokler se stariši ne povrnejo v katoliško cerkev, zato si pa na vso moč prizadeva zgubljeni ovčice nazaj pripeljati v naročje edino zveličavne katoliške cerkve, kar se mu tudi končno posreči. Vpraša se pa: 1. Kaj je storiti v zadevi povrnitve gori omenjenih oseb? 2. Kaj gledé zakona, katerega sta sklenila pred protestantskim pastorjem? In 3. Kako se naj vpiše poveljavljani zakon v poročno in krst ravnokar rojenega otroka v krstno knjigo?

1. Gregor in Teodozija Kmet morata najprej pri pristojnem c. kr. okrajnem glavarstvu naznaniti svoj izstop iz evangelijske verske družbe, kar se lahko zgodi tako-le: »Slavno c. kr. okrajno glavarstvo! Podpisana Gregor Kmet, hišni posestnik v Novivesi, rojen dne . . . v Celju in Teodozija Kmet, roj. Pernavsl, rojena dne . . . v Ž., naznanjata v smislu postave od dne 25. maja 1868 čl. 6 svoj izstop iz evangelijske

verske družbe ter prosita na podlagi ministerske odredbe z dne 18. jan. 1869 drž. zak. šte. 13 za pismeno potrdilo.

Nova ves, dne

Gregor Kmet, hišni posestnik.

Teodozija Kmet, roj. Pernavsl.

Potem naj izjavita pred dvema pričama, da iz proste volje in iz čistega namena srčno želita zopet sprejeta biti v sveto katoliško cerkev. O tej izjavi se sestavi zapisnik, katerega podpišejo konvertita, župnijski urad in obe priči. Zapisnik in pismeno potrdilo o naznanjenem izstopu iz evangeljske verske družbe ohranita se v župnijskem arhivu.

Sprejem v katoliško cerkev se izvrši po obredu dotične škofije in se zapiše v zaznamek spreobrnjenecv oziroma v krstno knjigo.

Spreobrnjenca naj prejmeta pobožno zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa.

Vsa potrebna pooblastila, zlasti oblast odvezati od cenzure izobčenja, si mora župnik izprositi od škofa.

2. Zastran zakona, katerega sta Gregor in Teodozija Kmet sklenila pred protestantskim pastorjem, naj župnik kratko in previdno poizveduje, ali mu nasprotuje morebiti kateri zakonski zadržek. Če ni nobenega zadržka, naj se zakon po sprejemu gori imenovanih prošnikov v katoliško cerkev takoj poveljavi in sicer po predpisu § 139 navodila za duhovna sodišča brez vsakega hrupa. Po določbi § 91 istega navodila naj se opustijo oklici, oziroma se prosi za to potreben spregled. Poročata se naj na tihem vpričo zaupnih prič ali v župnišču ali na njihovem domu ali na drugem dostojnem kraju, katerega si izvolita in ob kateremkoli času. Poroka naj se izvrši, kakor je predpisano za dotično škofijo.

3. a) Poveljavljeni zakon se vpiše v poročno knjigo, kakor se navadno vpisujejo sklenjeni zakoni, toda brez tekočega števila. Listine se od evangeljskega župnijskega urada ne morejo tirjati, tudi ni treba novega krstnega lista in lista samskega stanu, pač pa naj se stranka izkaže s poročnim listom evangeljskega župnijskega urada. S tem poročnim listom se lahko primerjajo podatki stranke in v rubriko »Listine o veljavi poroke« se naj vpiše: »Vsled poročnega lista evangeljskega župnijskega urada v J. z dne . . . šte. . . . sta Gregor Kmet in Teodozija Kmet, roj. Pernavsl dne . . . zakon sklenila pred evangeljskim župnikom J. J. v J.« Poročni list evangeljskega župnijskega urada naj se stranki vrne.

To poveljavljenje zakona se ne sme sprejeti v statistični izkaz sklenjenih zakonov kot poročni dan velja za državno oblast dan poroke pred evangeljskim župnikom, za cerkveno oblast pa dan poveljav-

ljenja zakona pred katoliškim župnikom; istotako je pred državno oblastjo merodajen poročni list evangelijskega, pred cerkveno oblastjo pa poročni list katoliškega župnijskega urada. Če je treba stranki dati poročni list, naj se to zgodi v tabelarični obliki, t. j. naj se v poedine rubrike poročnega lista izpiše vsebina poročne knjige.

b) Krst Kmetovega otroka naj se vpiše, kakor se navadno vpisujejo krsti, zapiše pa naj se otrok v dotično rubriko kot »zakonski«, v rubriko »Opombe« pa naj se, da se varuje cerkveno stališče, zapiše: »Stariši tega otroka so vsled poročnega lista z dne ... zakon sklenili pred evangelijskim župnikom, tako da omenjenemu otroku po državnih zakonih pristojijo vse državljanske pravice zakonskega rojstva.«

»Dne so pa pred tukajšnjim župnikom in dvema pričama J. J. in J. J. ponovili svojo privolitev v zakon (glej Poročno knjigo str. števil.).
A. H.

Kako naj rešimo mladino? Ljubezen do Boga in bližnjega je najkrajša pa tudi najgotovejša pot k vsestranski stanovski popolnosti! Združuje namreč osebno in družbeno (stanovsko) izpopolnjevanje človekovo. V tem obstaja vsa krščanska popolnost. Hrepeneti po krščanski popolnosti se pravi, prizadevati si, da Boga vedno bolj — stanovitno — ljubimo in zato opravljamo vsako delo kar najbolje mogoče. (Vp. 845 v. Kat.)

Naša popolnost je Bog; vez, katera nas družbi z Bogom, je pa ljubezen do Boga in bližnjega. »Ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega svojega srca in vse svoje duše in vse svoje misli. Ta je največja in prva zapoved. Druga pa je tej enaka: Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe. V teh dveh zapovedih je obsežena vsa postava in vsi preroki;« jedro božjega razodetja pa jedro krščanske popolnosti! — Mladina se mora o tem prepričati, da je cilj vseh pobožnosti, smoter vseh dobrih del, vseh bratovščin ljubezen do Boga in bližnjega, osebno posvečenje pa stanovsko izpopolnjevanje. Pravila raznih bratovščin in pobožnih družb sama na sebi še ne vstvarjajo osebne ali stanovske popolnosti, ampak so le neko navodilo, pomoček do nje! Če nosiš tretjeredniški pas, ali si goreč ud družbe sv. Vincencija Pavlj. ali pa vnet Marijin otrok, ki prejema sv. zakramente vsak teden, ki pobožno premišljaš morda celo vsak dan itd., še s tem nisi — popoln, popolnost je ljubezen! Kjerkoli je ljubezen do Boga in bližnjega, tam je popolnost! Človek pa ostane z Bogom združen, ako se varuje vsaj vseh smrtnih grehov; tak poseda jedro popolnosti in nje bistvo, ki je nadnaravno življenje. Taka, rekel bi, najnižja stopinja krščanske popolnosti je za zveličanje nujno potrebna in — zadostna! Ako dosežeš v svoji duhovnosti pri vseh ali vsaj pri večini duhovnijanov to-le najnižjo popolnost,

ki bi jo stanovitno gojili in ohranjali, pa si dosegel cilj dušnega pastirstva: večno srečo vernikov onstran, tostran pa predbežno rajsko srečo, ki se javlja v zadovoljnem srcu, pa v mirni vesti.

Kdor more doseči to popolnost v duhovnji z rednimi sredstvi, mu ni treba bratovščin in pobožnih družb vsiljevati, ali se posluževati izrednih sredstev kakor n. pr. sv. misijonov i. dr.

Vseh ne moremo naravnost spraviti v nebesa, ali celo na oltar, ampak dogmatiško določena človeška spridena narava nas žal prepričuje, da moramo mreže raztegniti kolikor možno široko, da rešimo ljudi vsaj skozi vice. Tako je pravilo one velike bratovščine, ki je sv. katoliška cerkev! Kajpada želi sv. cerkev in prosi, da bi se verniki varovali tudi malih grehov in celo nepopolnosti; največje veselje ji je, kadar more izpričati junaško popolnost sina ali hčere, toda na sploh nas k temu ne sili sub gravi. Vabi nas, naj bi posnemali v vsem Kristusa in njegove svetnike, ker to zasluži božje veličastvo in božja popolnost, ker dalje s tem gotoveje dosežemo svoje zveličanje in bode tem večje naše veselje v nebesih, ampak sili nas ne. (P. 846.) Cerkev pa kaže svojo iskreno željo in hrepenenje po višji popolnosti svojih otrok posebno s tem, da odobrava v svojem okrilju, blagoslavlja na vse možne načine, podpira posebna društva, bratovščine, družbe, redove, da tako doseza višjo in najvišjo ter junaško stopinjo popolnosti, pri mnogih svojih otrokih. Kdo pozna imena vsem različnim bratovščinam in pobožnim družbam, ki jih sv. cerkev odobrava ali vsaj trpi? Kdo bi vedel naštetati vse redove in novejšje verske kongregacije ter verske družbe? — Kako slobodomiselna pa velikodušna je pač naša sv. cerkev! Vse, karkoli more pospeševati pravo pobožnost, t. j. ljubezen do Boga in bližnjega, naj se porabi.

Vsakdo pa naj si izbere, kar mu najbolj prija. Iz raznih redov in kongregacij veje duh pobožnosti in ljubezni po sorodnih bratovščinah in pobožnih družbah ali celo po tako zvanih tretjih redovih v svet..., pa ogreva srca družnikov za višjo popolnost med svetom, kolikor dopuščajo stanovske dolžnosti. — Dominikanci delujejo po raznih bratovščinah sv. rožnega venca, karmeličani po škapulirski bratovščini, lazaristi se opirajo na zasebno razodetje usmiljenke Katarine Labouré in širijo svojega duha po — čudodelni svetinji, frančiškanom odmerja delokrog zunaj samostanskega ozidja — tretji red, jezuitje pa z vsem filozofičnim aparatom o simbolizmu srca vabijo v bratovščino presvetega Srca Jezusovega itd. Cerkev vse to in še drugo priporoča, podpira, toda pušča popolno prostost.

Vsaka tozadevna prisiljena uniforma se pokaže prej ali slej — neplodno. Oblike so različne, bistvo je pa le eno. Kaj mi mar vse

bratovščine, če pa meni popolnoma zadošča velika bratovščina sv. cerkev, če je meni evharistični Jezus zadosten vir vseh milosti in najbolj simpatičen? Kdo me bo pravično obsodil, če nisem tretjeredniško opasan, kakor je bil Leon XIII.?

Biti istega duha: eodem Spiritu je edino prava uniforma, ki je nujno potrebna vsem, ki se hočejo zveličati, nikakor pa ni treba biti iisdem charismatibus. To tudi ni mogoče: quilibet pro dono suo.

Splošna navodila krščanskega življenja se ne bi smela nikdar opirati le na zasebna razodetja, saj imamo dovolj bogopravnih razodetih načel krščanskega življenja. Na podlagi teh se pa vsakdo zveliča več ali manj — po svojem kroju, resnica, ki temelji v razliki človeških značajev. Bernarda je priganjal k napredku v svetosti filozofični izrek: ad quid venisti? Sv. Alojzij je v skušnjavah — gledal naprej preko časovnih mej, v večnost; sv. Vincencij Pavlj. pa se je pred vsakim opravkom vpraševal: Kaj bi v tem slučaju storil Kristus? Premnoge druge je reševal spomin na evharističnega Boga v tabernaklju, mnogim pa ugaja in zadošča misel na živ tabernakelj božji, ki je človek. Sv. Marjeta Alacoque obeta vsem častilcem božjega Srca Jezusovega posebne milosti in jim zagotavlja nebesa: »de propria salute et praedestinatione certissimi«; isto obljublja sv. Terezija njim, ki bi premišljevali na dan vsaj po ¼ ure; zopet drugi trdé: cultor b. Mariae Virginis vix peribit, da ne omenjam preraznih škapulirjev in pa tistih jako poetičnih, pa psihološko malo nadahnjenih vzgledov iz življenja italijanskih razbojnikov, ki molijo samo po 1 Zdrava Marijo, pa se rešijo. — Iz tega pa sledi, da tisti, ki prav za prav vsiljujejo svojim duhovnijam eno ali drugo bratovščino ali pa celo delujejo na to, da bi se kolikor mogoče vsi njih duhovnijani vpisali v vse mogoče bratovščine ter družbe, ravnajo čisto nepravilno, nemodro, nepsihološko.

Da bo bratovščina uspevala in rodila trajne sadove, treba, da čutijo poklicani posebno nagnjenje do dotične oblike češčenja in pobožnega združevanja ter da sami izrazijo srčno željo po taki pobožni ustanovi in sami, prostovoljno prosijo za sprejem.

Kjer se drugače ustanavljajo bratovščine in pobožne družbe, tam se prav lahko uresničujejo krilate besede, ki sem jih od pokojnega svojega veleumnega dekana A. Hvalice večkrat čul: multiplicasti famuliam, sed non multiplicasti laetitiam.

»Vedno se je pri sprejemanju novih udov ozirati na namero dekreta sv. stolice z dne 13. aprila 1878., namreč, da ni glavna reč, imeti v bratovščini zelo veliko udov, ampak takih, ki prostovoljno,

premišljeno pristopivši se tudi zares hočejo udeleževati njenih duhovnih milosti.« (A. Zupančič, Pastirstvo, str. 819.)

Na isti strani omenja veleučeni pisatelj: »Dvojnega se je (župniku) ogibati: župnije ne sme preobkladati z bratovščinami in družbami, pa brez vsakršne naj tudi ni.« Prav modro.

Kjer ni ugodnih tal za kako drugo bratovščino, naj se osnuje osrednja ali centralna vseh bratovščin, t. j. bratovščina vednega češčenja. Ta bratovščina sloni na dogmi in je vsakemu pozitivno vernemu simpatična, se lahko vodi, po energiji svojih vaj presega vse druge bratovščine, ker naravnost navaja k duhovnemu obhajilu, ki ga je vsak zmožen in — povsodi zmožen, dokler se varuje smrtnega greha, in prav v tem vednem duhovnem obhajilu obstaja resnično krščansko življenje človekovo.

Kar nadalje piše isti g. pisatelj o napominanem predmetu, zasluži splošno pozornost in večje uvaževanje od strani dušnih pastirjev. V soglasju z drugimi svetovnimi pastoralisti namreč pravi: »Duhovnik naj ne sili vernikov k pristopu, naj ne graja in zasramuje takih, ki se nočejo vpisati v nobeno družbo, ampak na leci in ob drugih prilikah svojim vernikom govori o bistvu, pomenu in važnosti cerkvenih bratovščin sploh in še posebej o tisti, katero priporoča svojim faranom.

A povdarjati mora, da so stanovske dolžnosti imenitnejše od tistega, kar nalagajo bratovščine; da je slehern sub gravi dolžan storiti dolžnost svojega stanu v obče, med tem ko pravila pobožnih družb ne vežejo pod grehom; nihče torej ne sme zanemarjati dolžnosti svojega stanu zaradi bratovščine. Opozoriti je tudi treba, da ni na tem, v koliko družb se vernik vpiše, ampak na tem, kako tesno se dotične bratovščine in njenih pravil oklene in kako natanko jih izvršuje v svojem življenju.«

Zlato navodilo! Ogromna večina slovenske duhovščine je gotovo podpiše z obema rokama. — Na kakovost dušnega pastirja, njegove gorečnosti in zmožnosti potemtakem ne moreš pravično sklepati le iz števila bratovščin in družb ter iz stotin njih udov v njegovem pastirskem delokrogu, ali celo le iz števila hostij, ki se v njegovi duhovniji porabijo vsako leto, iz dejstva sv. misijona itd., ampak končno le po tem, kako je življenje njegovih duhovnijanov: zasebno do Boga in do hišnih, do sosedov, kako je njih javno življenje. Tisti dušni pastir je najboljši, kateremu se je z božjo pomočjo posrečilo, da ima njegova duhovnija najmanj slučajev, ki bi se v njih veliko žalila ljubezen do Boga in bližnjega, to je močno kršilo božanstveno načelo — pravice. Kako se mu je to posrečilo, je čisto postransko vprašanje; glavna reč niso sredstva, ampak cilj.

Če krotiš surovost mladine in jo blažiš; če varuješ mladino nepravnosti; če vzgajaš iz družinskih hčera prave angele v pokorščini, v delavni ljubezni in zatajevanju, ki s svojim vzgledom in molitvijo vplivajo tudi na svoje brate; če vcepiš svojim duhovnijanom resnično ljubezen do Boga, ki iz nje nujno izvira strah pred smrtnim grehom, pa ljubezen do čednosti, kar je najgotovejša in najslobodnejša »clausura« ljudi med svetom; če vse to dosežeš brez posebnega policijskega nadzorstva, t. j. brez strahovlade in z rednimi sredstvi, ki jih nudi sv. cerkev, pa si zaslužil pred vsemi drugimi v pastirstvu lovora. — Prava askeza sloni le na Bogu ali naravnost, ali pa posredno po svetnikih in angelih. Izkušnja pa uči, da se posredovanje in priprošnje naših nebeških prijateljev zbok naše slabosti in z izvirnim grehom vrojene lenobe za dobro prav dostikrat sprevržejo v asketično drobnarijo. Radi bi imeli duhovnih in zlasti še časnikih, ekonomskih dobrin po posredovanju svetnikov napol zastonj in zraven še duhovne dividende, odpustke v časnem in večnem oziru, dasi često le usta protijo ne pa tudi srce. To rak-rano naše ljudske askeze treba je pred vsem drugim ozdraviti. Ljudstvu mora preiti v kri in mozeg prepričanje, da nebeško kraljestvo se ne izprosi ali celo priberači, ampak le pomoč se izprosi, kraljestvo samo pa si le priborimo, izvojujemo.

Tudi ne smemo pozabiti, da je dogmatično načelo občestva svetnikov rešeno, bodi da občujemo z Bogom po svetnikih, kar dela priprosto ljudstvo, bodi da občujemo s svetniki po Bogu, kar bolj ugaja mnogim naobražencem, kakor vedo posebno oni dušni pastirji, ki imajo priliko občevati z njimi. Katekizem sam pravi le: »... da je dobro in koristno, da svetnike častimo in na pomoč kličemo...« (P. 372.) Nujno pa je, da Boga molimo; nujno je tudi, da svetnikov in angelov ne izključimo iz bogočastja. Gotovo je dalje, da bo najvspešnejše orožje proti agnostičnemu antinomizmu novodobnega razumništva in nekaj morda celo priprostega ljudstva ali pa vsaj tvorniških delavcev naravnostno občevanje z Bogom, ki biva v človeku kot v najsvetejšem tabernaklju in je tedaj človeška duša in z njo človekova osebnost vredna presvete in previsoke, neskončne cene. Značaj, čut in zavest osebne časti nadkriljuje v svoji vzgojni moči vsa prerazna druga vzgojna več ali manj policijska ali obrambna (preventivna) sredstva ter vse druge zunanje vzgojne sile in je tudi najbolj primerno vzgojilo v moderni dobi.

Vzgajajmo tedaj značaje! Značaj na dogmatiški, pozitivni verski podlagi je poosebljena krščanska askeza, je krščanska veleaskeza. — Prihodnjic še posebej nekoliko o Marijinih družbah.

Dr. Fr. Sal. Knaus.

Podpirajmo dober tisek! Na shodu dunajskega društva »Volksaufklärung« dne 23. junija t. l. je superijor o. Fischer poročal, kako nujno potrebno je, da duhovništvo tudi v denarju podpira katoliško tiskarstvo. Na celem Avstrijskem je 13.600 mašnikov. Če bi vsak dal le 1 K, kako velika podpora bi bila svota 13.600 K za katoliški tisek! Govornik opozarja, da mnogo duhovnikov sporoča svoje premoženje osebam, ki se za to nikakor hvaležne ne skazujejo; da napravljajo legatje tudi na najboljše namene — a na katoliške tiskarne nihče ne misli. V tem oziru je treba torej predrugačbe! — Res, misel, ki zasluži, da se jo vpošteva!

F. S.

Impedimentum disparitatis cultus. Dne 27. julija 1905 je najvišje sodišče na Dunaju izdalo pomemben odlok v zakonskih rečeh. Slučaj je bil naslednji: Klara Probst, katoliške vere in avstrijskega državljanstva, možila je l. 1890. v Newyorku Salomona Beer, izraelitske veroizpovedi in ogrskega državljanstva. Po njegovi smrti je možila l. 1896. v Newyorku Jožefa Spitzer, alias Israel Fischer, izraelitske veroizpovedi in ameriškega državljanstva, ki pa je sedaj brez sledu izginil. Različne sodnijske obsodbe so ga spravile v beg. Zadnji čas je stanovala Klara Probst z možem Spitzer na Dunaju. Stavila je torej pred deželno sodiščem na Dunaju po svojem odvetniku zahtevo, da se (drugi) sedanji zakon propter disparitatem cultus proglasi neveljavnim. Deželno sodišče je zares proglasilo zakon neveljavnim iz tehle razlogov: Določila § 64.¹ o. d. z. so absolutna, ki prepovedujejo v takih slučajih zakon in ga store po § 878 o. d. z. neveljavnim, ne da bi se trebalo ozirati na državljanstvo zakonskih. Deželno nadsodišče kot prizivno sodišče je istotako sklenjeni zakon proglasilo neveljavnim. Zagovornik zakona pa še se tudi vsled tega odloka ni umaknil, ampak je vložil na najvišje sodišče revizijsko pritožbo ter dokazoval, da je pravno naziranje deželnega sodišča in nadsodišča krivo. Dne 27. jul. 1905 se je najvišje sodišče bavilo s slučajem ter rzsodbo nižjih instanc spremenilo v tej smeri, da se predlog, naj se zakon proglasi neveljavnim, oziroma ločenim, odkloni.

V razlogih za ta odlok se navaja, da zakoni, ki so se sklenili v inozemstvu, da se poročenci izognejo avstrijskim postavam, samo takrat spadajo pod določila § 4.² o. d. z., če je vsaj eden izmed poročencev avstrijski državljan. V omenjenem slučaju pa je dokazano, da pri sklepanju zakona Beer-Probst nista poročenca namerjala nobenih pravnih učinkov za Avstrijo, ker v teku svojega zakona skozi 6 let nobeden ni zapustil svojega bivališča v Ameriki. Določila § 4. o. d. z.

¹ Sklepanje zakonov med kristjani in nekristjani je neveljavno.

² Govori o učinkih naših zakonov za dejanja državljanov v inozemstvu.

se torej ne morejo uporabljati in zakon Beer-Probst se mora pripoznati veljavnim. Ker pa je zakon Beer-Probst pripoznati veljavnim, izgubila je Klara roj. Probst avstrijsko državljanstvo, in njen drugi zakon s Fischerjem je smatrati kot zakon, sklenjen med inozemci v inozemstvu, v katerem slučaju pa § 4. o. d. z. ne pride v poštev.

Tako odlok najvišjega sodišča. Vsled tega so v Avstriji pred državno oblastjo smatrati med avstrijskimi državljani in inozemci ali med inozemci v inozemstvu sklenjeni zakoni veljavni, če se poročenca nista s tem činom hotela izogniti avstrijskim zakonom ali če nista namerjavala pravnih učinkov v Avstriji.

Po kanoničnem pravu je impedimentum disparitatis cultus impedimentum dirimens de iure ecclesiastico, sed dispensari potest a summo Pontifice.

Dr. Korošec.

Kako je treba postopati pri pozakonitvi otroka, katerega stariši prebivajo v inozemstvu? Oče dotičnega otroka prosi pismeno naravnost župnijski urad, da se prepíše otrok v krstni knjigi na njegovo ime, ker je v inozemstvu sklenil zakon z materjo, kakor spričuje priložena knjizica: Familienbuch. Kako postopati v tem slučaju?

Po odloku c. kr. ministerstva notranjih zadev za c. kr. namestnijo v Gradcu z dne 5. decembra 1892, št. 17.325 ne velja v omenjenem slučaju tuveljavna postava o načinu pozakonitve nezakonskih otrok, ampak tozadevno postavno določilo onega kraja v inozemstvu, kjer stariši prebivajo. Stariši se torej morajo obrniti do politične oblasti prve instance svojega inozemskega bivališča, katera ima potem poslati uverovljeno listino o izvršeni pozakonitvi deželni politični oblasti rojstne župnije otrokove, ta potem zaukaže pozakonitev dotičnega otroka zapisati v krstno knjigo. (Seidl, Matrikenführung II. Aufl. S. 72.)

F. B.

Mož interniran v blaznici — otrok vpisan kot nezakonski — žena ugovarja. Dne 6. sept. 1904 prinesli so pri Sv. M. otroka h krstu, rojenega 29. avgusta 1904.

Župnik vpraša, je-li zakonski?

Babica: Mati je omožena, otrok je pa najbrž nezakonski. — Ali mož še živi?

Babica: Mož še živi, pa je že več let interniran v bolnišnici v Ljubljani, ker se mu meša. Žena pa celi čas ni z njim občevala.

Materi se pove, da se je otrok vpisal kot nezakonski. Kmalu se pride kregat rekoč: Jaz sem vendar omožena, saj še mož živi, kako morete otroka vpisati za nezakonskega? Grem tožit!

In res pride čez nekaj časa od sodnije vprašanje, zakaj se je otrok vpisal kot nezakonski. Odgovor: Ker je mož že več let inter-

niran v bolnišnici in tedaj po § 138 drž. zak. ni verjetno, da bi bil otrok zakonski (die Vermutung streitet für die uneheliche Geburt).

Čeravno pravi splošno pravilo: pater est, quem iustae nuptiae demonstrant, vendar je ta slučaj izvzet. Presumpcija de paternitate legitima velja sicer, tudi če bi mati sama rekla, da je otrok nezakonski, ali če sta mož in žena ločena že več kot deset mesecev, vendar so izločeni casus physicae impossibilitatis, si evidenter constat, praegnantem ex viro suo fieri uxorem nequivisse ob physicum obstaculum absentiae, impotentiae, infirmitatis et similium¹.

Dne 14. dec. 1904, G. Z. I. $\frac{303/4}{2}$ odločila je okrožna sodnija v M. »dass der obenstehend verzeichnete, am 29. August 1904 geborene Täufling, obwohl beim aufrechten Bestande der von der Kindesmutter am 8. Sept. 1890 mit F. G. vor dem Pfarramte Neukloster in Wr. Neustadt nach röm. kath. Ritus geschlossenen Ehe geboren, nach § 138 des a. b. G. B. verpflichtet ist, seine außereheliche Geburt anzuerkennen, weil der am 21. Dez. 1904 in Laibach verstorbene Ehegatte der Kindesmutter (mož je bil med tem časom umrl) vier Jahre (dosti bi bilo že deset mesecev) vor der Geburt des Kindes wegen Irrsinns in dem allgemeinen Krankenhause zu Laibach internirt war, und während dieser ganzen Zeit ein Verkehr des F. G. mit der Mutter des Täuflings nicht stattgefunden hat.

To razsodbo je potrdila c. kr. namestnija v Gradcu dne 4. apr. 1905, št. 7431.

Ant. Steryar.

B. Liturgika.

Benedictio mulieris post partum. — »Sacramentalia . . . neque in usu negligi, vel in doctrina praetermitti posse, quin res christiana grave detrimentum capiat«².

Važne besede za duhovnika, ki deli blagoslovila, pa še važnejše za kristjana, ki jih prejema. — Doba, v kateri živimo, nosi na sebi pečat protiverskega mišljenja in gibanja, ki si stavi za smoter, človeško družbo odtegniti vsakemu cerkvenemu vplivu. Hujše kakor prej kedaj, se prestopajo cerkvene zapovedi, n. pr. posvečevanje nedelj in praznikov, postna zapoved itd. Ker je moderna družba »cerkve boječa«, zanemarja se poslušanje božje besede, opušča se prejetje sv. zakramentov, razni od sv. cerkve uvedeni zakramentali pa se javno smešijo ali molče prezirajo. Da, celo »devotus femineus sexus« se kaže tu in tam, kar se tiče blagoslovil, prepojen z preziral-

¹ Aichner, editio nona, p. 692.

² Action. et Constit. syn. dioecesis. Lav. 1900 pag. 363.

nimi idejami. Imamo v mislih takozvano: *benedictio mulieris post partum*.

Gotovo je že marsikateri »*sacerdos benedicens*« opazil, da nekatere »moderne« matere pridejo k vpeljavanju — ako sploh pridejo — brez otroka. Sicer ni »*de praecepto*«, da bi porodnica došla v cerkev z detetom, a rekli bi, da je »*de magno consilio*«. Inače bi bilo brez pomena in potrebe v obredniku »*benedictio infantis*«, in ako hoče krščanska mati posnemati blaženo Devico Marijo, ki je prišla v tempel ter opravila dar očiščevanja, mora pomisliti, da Marija ni šla v tempel brez deteta, ampak je prav posebno šla v tempel, da bi ondi Jezusa postavila pred Gospoda¹.

Nekatere porodnice opuščajo to krščansko navado, da bi došle v cerkev z detetom, morda iz gole nevednosti ali pa nekake sramežljivosti — na morebitno bolehavost detetovo se tukaj ne oziramo. Kakor povsod, tako je tudi tukaj potreba temeljitega pouka, ki ga mora dati dušni pastir pri nauku za ženine in neveste, kjer lahko nevesti kratko in jedrnato razloži globok pomen zakramentalov v obče, posebno pa vpeljavanja zakonskih mater, katere nasvetuje mati sv. katoliška cerkev. Nevesta, ki pozna lepoto tega obreda, ki se lepo izraža v oraciji za mater in pa za otroka, ne bode kot mati nikdar opustila označene krščanske navade, temveč se bode »postavila pred Gospoda« z otrokom. Misel, da je imel božji Zveličar večje veselje nad otroci, kakor pa nad materami, ki so prinesle k njemu otroke, bode krščansko mater ojačila, da si bode v čast štela, ako sme v sv. krstu prerajeno dete Gospodu v dar prinesiti kot otroka božjega, njemu, ki ljubi nedolžnost, ki je ljubeznivo objemal otročiče in jih blagoslavljal.

Tudi »*obstetrices*« bi se naj opozorile na to željo sv. cerkve, namreč da naj pride mati z otrokom v cerkev in kolikor je v njihovi moči, naj pripomagajo k temu, da bodeta mati in otrok deležna cerkvenega blagoslova.

Ni pa korektno, ako »*sacerdos benedicens*«, morebiti iz komoditete samovoljno opušča oracijo za otroka, kar se žal večkrat dogaja. Prav ima v tem oziru lavantinska sinoda iz l. 1900, ki naroča: »*Omnes etiam animarum rectores, ut ipsi ea (sc. sacramentalia) non parvi aestimabunt nec eorum usum negligent, ita serio hortamur, ut faciles se praebeant, quo suorum quisque fidelium necessitatibus per haec spiritualia remedia subveniant*«².

Janez Vogrin.

Dostavek ur. Kakor g. pisatelj sam poudarja, je ta stvar vzeti le kot priporočilo in nasvet, ne pa zapoved ali naročilo. Na-

¹ Cf. Luc. 2, 22. — ² Op. cit. pag. 375.

pačno bi bilo, če bi kak pretiran gorečnej zmerjal matere zato, če ne prinesejo k vpeljavanju otroka seboj. Zabičevati je lahko, izvršitev pa dejanske razmere včasih zelo obtežujejo. Slabo vreme, mraz, velika vročina, daljni pot, nežnost otroka in matere, vse to in še marsikaj drugo je pogostoma povse zadosten razlog, da otrok ostane doma. Zato pa v obrednikih molitev za mater vključuje tudi otroka. Ako ima lavantinski obrednik blagoslov otroka takoj pri blagoslovu matere — drugi obredniki imajo isto molitev na drugem mestu — je to iz praktičnega razloga, da sta obe molitvi skupaj. Iz tega pa ne sledi nikakšno naročilo, ker obrednik izrecno pravi: »Quodsi mulier secum habeat infantulum . . .« (pg. 208), v tem slučaju potest adnecti; če jo tedaj kdo opusti, se ne sme dolžiti zanikrnosti. Sicer se pa ta molitev lahko moli nad otrokom tudi o drugih priložnostih. Največkrat odločuje stara navada. Znani so nam slučajji, da star župnik moli le eno molitev, ker je že tako vajen, mladi g. kapelan se je pa tudi temu prilagodil — zaradi enoličnosti, ker bi sicer ljudje hitro rekli, da mladi gospod imajo več »žegnov« kakor stari. Boljše je seveda izmoliti tudi posebno molitev nad otrokom, če je že navzoč, a to naj bo sporazumno in enolično.

C. Katehetika.

Zakaj naj katehet ne pusti, da bi si učenci grehe zapisovali?

Vrsto, po kateri naj bi grešnik povedal svoje grehe pri spovedi, pove katekizem v vprašanju: Kako si izprašujemo vest? Deset božjih in pet cerkvenih zapovedi in sedmero poglobitnih grehov ve, ali bi vsaj moral vedeti vsak učenec, ki je odločen za spoved. Katehetu je gledati na to, da znajo učenci samostalno, sami iz sebe spoznavati samega sebe, ne mehanično po natisnjenem navodu ali po kakih »škriptih«. Ni svetovati, da bi si otroci grehe zapisovali za spoved.

To pa posebno iz sledečih vzrokov:

1. Listek z napisanimi grehi otroka samo moti; ne more se obtožiti s potrebno prisrčnostjo. Otrok gleda samo na to, da pove vse do zadnje pike, na poboljšanje pa ne misli.

2. Pri spovedi se mora grešnik obtožiti; veliko lažje pa je ošabnemu srcu, če bere.

3. Pisanje grehov povzroči marsikaj napak:

a) otrok lahko listek zgubi ali pozabi v molitveniku; če ga drugi najdejo, trpi sveta reč;

b) včasih je pri spovednici tako temno, da itak ni moči brati;

c) bolj nemarni si listke hranijo; pri sledečih spovedih si ne izprašujejo vesti dovolj skrbno, ker se zanašajo na listek;

d) še bolj nemarni si podčrtajo grehe v knjigi. Nekje so prišle do malega vse deklice k spovedi s katekizmom v roki, da so iz njega naštevale in brale svoje grehe;

e) drugi izgubijo rahločutnost vesti in si listke posojujejo;

f) nekateri si izpišejo take reči, katerih niso storili. Leonhard a Porto Mauritio pravi, da je treba k dobri vporabi spovednega ogledala zdrave razsodnosti.

4. Ko otrok odraste, si grehov ne zapisuje več; loti se ga dušni nemir, ker meni, da je spoved brez zapiskov za nič. Prenapeta natančnost napravi sumljivce.

5. Formalna popolnost spovedi je več vredna kakor materijalna.

6. Otrok se ne bo rešil vseh nerodnosti, naj pravi svoje grehe na pamet, ali naj si jih piše.

Ant. Stergar.

Akroamatična in erotematična metoda pri kršč. nauku v cerkvi. Ali se naj poslužuje veroučitelj v krščanskem nauku za odrasle v cerkvi akroamatične metode ali akroamatične in erotematične obenem?

Nekateri dušni pastirji zvrstoma razlagajo na prižnici katekizem, ne da bi ga posebej izpraševali — akroamatična metoda. Drugi ga razlagajo in razloženega vernike vprašanje za vprašanjem tudi izprašujejo — akroamatična in erotematična metoda. Kateri ravnajo primernejše? Zupančičeva pastirna pravi na str. 229: Pri katehezah za odrasle se poslužujemo skoraj izključno akroamatične oblike.

V šoli mora katehet na vsak način rabiti obe učni obliki. Drugeče je pa pri odraslih. Ti samo poslušajo ter duševno sodelujejo. Odrasle v cerkvi izpraševati katekizem, ne odgovarja verskemu principu: *fides ex auditu*, ne pa od izpraševanja. Ako bi imela cerkvena kateheza namen, da se ljudje »napilijo« katekizem, potem, se ve, se mora uporabljati erotematična metoda, ako pa pridejo verniki iz tega namena h krščanskemu nauku v cerkev, da spoznajo verske resnice, se jih oklenejo z voljo in srcem ter sklenejo po njih živeti, potem ima prednost akroamatična metoda. Ne smemo dalje prezreti, kar nam potrjuje pri vizitacijah izkušnja, da se pri dandanašnji pretirani občutljivosti marsikdo zato ogiblje krščanskega nauka, ker se boji očitne blamaže. Z izpraševanjem ne bomo privabili ljudi v cerkev, pač pa odvrnili¹.

¹ Dušni pastir naj i v tej stvari modro ravna. Pri današnjem živahnem občenju in gibanju ljudstva napreduje bolj in bolj tudi v naširjih slojih t. zv. emancipacija. Ljudje pridejo iz dežele v mesta, pa vedo, da se po mestih in večjih trgih več ne izprašuje v cerkvi, ker je nemogoče. Ljudje tedaj po svoji logiki naravno sklepajo: Zakaj pa nas gospod s tem »sekirajo«, ali smo mi manj vredni kakor meščani? In kako čudno je, če g. katehet pusti v cerkvi navzoče dame pri miru, kmetska dekleta zraven njih pa izprašuje. Taka dvojna mera žali in posredno pospešuje naval v mesta, češ, mestni ljudje so nekaj več.

Po drugih škofijah, n. pr. sekovski, krški, odgovarjajo skupno. Ta način ima vsaj to dobro za-se, da se pri peščici onih, ki res znajo »na pamet« katekizem, ne goji napuh, drugim se pa ni bati očitnega osramočenja. Tako je poskrbljeno na obe strani.

»Omnia probate, probata tenete«, da se doseže namen cerkvene katekeze: čast božja in blagor vernikov. *J. Goričan.*

D. Ascetika.

Liber regulae pastoralis sancti Gregorii papae I., cognomento Magni.

»Ars est artium regimen
animarum.« Pars I., c. 1.

(Konec.)

31. Opomini tistim, ki pregreške, katerih se zavedajo, hvalijo, in tistim, ki svoje pogrške sicer obsojajo, a se jih vendar ne ogibljejo.

Prvim je dopovedati, da se pregreše mnogo bolj z jezikom kakor z dejanjem. S hudim dejanjem storé samo en greh, ako pa to svoje dejanje hvalijo in zagovarjajo, storé toliko grehov, kolikor oseb je slišalo hvaliti greh in se je pri tem pohujšalo. Če že torej tako globoko tiče v zlu, da sami sebe ne marajo rešiti, naj svojih hudobij vsaj med druge ne sejejo. Naj se pové takim, da če se že ne boje biti zlobni, naj se vsaj sramujejo, da bi drugi njih zlobnost spoznali. Če se namreč grešnik varuje, da bi njegove hudobije ne prišle na svetlo, se le včasih tudi sramuje, da jih je storil; komur pa ni nič na tem, da bi vsaj ostalo prikrito, se bo pa brezdvomno globoko v hudobijo pogreznil. Zato je pisano: »Peccatum suum sicut Sodoma praedicaverunt, nec absconderunt.« (Is. 3, 9.) Ako bi bila Sodoma greh vsaj skrivala, bi bila v strahu grešila, a ker za hudobije ni iskala skrivališča, je popolnoma izgubila vajeti strahu in sramežljivosti. Zato se zopet bere: »Clamor Sodomae et Gomorrhae multiplicatus est.« (I. Mojz. 18, 20.) Greh, ki »govori« je greh v dejanju; greh, ki tudi »vpije«, je razuzdanost.

Tisti, ki se svojih grehov sicer sramujejo, a vendar grešiti ne nehajo, naj resno prevdarijo, kako se bodo neki pri pravični poslednji sodbi zagovarjali. Saj se že zdaj sami morajo obsojati. Sami svoji tožniki in sodniki so. Take je torej živo opozarjati, da se je sodba že zdaj nad njimi pričela in da bo imela obsodba tem hujsi učinek, kolikor jasneje od Boga razsvetljen um že zdaj hudobijo greha spozna, pa se vendar ne poboljša. Če ne porabimo luči spoznanja, ki smo jo prejeli v pomoč, bo spoznanje pričalo zoper nas. Spoznanje, ki bi nam naj bilo pomagalo iztrebiti greh, bo pomnožilo našo kazen. Spri-

deno srce, ki hudobijo grešnega dejanja sicer uvidi, pa ga vendar stori, že zdaj okuša prihodnjo sodbo; medtem ko se grešniku bliža sodba, ga že tukaj peče vest; in tem hujše muke bo trpel, čim manj se je varoval greha, ki ga je sam obsojal. Saj spričuje to Kristus Gospod sam, rekoč: »Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, et non praeparavit, et non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis.« (Luk. 12, 47.)

32. Opomini tistim, ki v naglici, in tistim, ki s premislekom grešé.

Kdor v prenapetosti greši, naj si to-le dobro zapomni: Vedeti mora, da je sedanje življenje neprestan boj, v katerem lahko vsak trenutek rano dobi. Ker se ne ve, kdaj in od kod puščica prileti, je treba svoje srce vedno skrbno zakrivati s škitom strahu. Iz skritega kraja zalezuje in napada sovražnik in v temoti se dostikrat vrši boj, zato naj se srce zavaruje z zidom neprestane čuječnosti; kjer srcu manjka pozornosti, ondi se lahko rani, in zviti sovražnik tem lažje stopi drzno pred te in te rani, če zapazi, da si odložil oklep čuječe previdnosti. Človek, ki ne čuje vedno na-se, je podoben spečemu popotniku v sredi nemirnega morja, ali krmilarju, ki krmiló izgubi; vetrovi skušnjav se vzdigajo, valovi strasti človeku preté, a on spi. Čuječi krmar s pozornim obračanjem krmila zabrani marsikatero nevarnost; enako čuječ duh ladjico svoje duše tako vodi in skušnjave tako premaguje, da jih enkrat zaničuje, drugokrat se jim ogne, se proti sedanjim vojskuje in proti prihodnjim na boj pripravlja. Zato veljajo o srčnih vojščakih za nebeško očetnjava besede: »Uniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.« (Vis. pes. 3, 8.) Sveti možje so vedno pripravljeni na boj; zato imajo takorekoč vedno meč pripravljen na svojih ledjih, ker se ne ve, kdaj pride sovražnik. »Timores nocturni«, nočni strahovi pomenijo našo kratkovidnost in slabost, ki nam kakor tema brani, da ne zapazimo sovražnika.

Grešnike pa, ki s premislekom grešé, je treba resno opozoriti, da je njihova krivda mnogo večja in tem hujša, čim bolj premišljeno greše. Lažje bi se skesali in se grehov s pokoro očistili, če bi bili v naglici grešili. Mnogo težje se greh izbriše, če je bil s popolnim prevdarkom storjen. Zato pa tudi mnogi taki grešniki obupajo. Gospod ne preganja in ne kaznuje tolikanj grehov v naglici storjenih, kakor tiste, ki se storé s premislekom; oziroma, Gospod kaznuje premislek, s katerim je bil greh storjen. Vzrok grešnega dejanja samega je čestokrat le človeška slabost ali pozabljivost, vzrok s premislekom storjenih grehov pa je že hudobna volja. Zato imenuje psalmist tistega človeka srečnega, ki s premislekom ne greši: »Beatus vir . . . , qui in

cathedra pestilentiae non sedit.« (Ps. 1, 1.) Na prestolu sedi navadno sodnik, ali moder predsednik. Na prestolu hudobije sedeti torej pomeni, s premislekom hudo storiti, s pametjo nekaj za zlo spoznati pa vendar isto prostovoljno storiti.

Iz tega naj spoznajo, kateri s premislekom greše, kolika kazen jih čaka, ker niso le navadni grešniki, ampak takorekoč predsedniki in voditelji hudobije.

33. Opomini tistim, ki le v malem, a mnogokrat greše, in tistim, ki se malih grehov varujejo, pa v velike večkrat zabredejo.

Prvim reci, naj resno obrnejo svoj pogled od kakovosti grehov na njih kolikost. Ako se ne bojé zavoljo grehov, češ, da niso težki, naj jih pa obide strah radi njih števila. Globoke struge rek izpolnjujejo sicer male, a zato nešteviline kapljice, ki padejo v deževju. Isto nesrečo učini voda, ki se na skitem a zaporedoma v dnu ladje nabira, kakor mogočen vihar, ki očitno vzbruhne. Malenkostne so ranice, ki se izpusté po telesu pri osepnicah, ako se jih pa izpusti nebroj, postanejo smrtonosne kakor huda rana zadejana v srce. Zato je pisano: »Qui modica spernit, paulatim decidet.« (Ekl. 9, 1.) Komur namreč ni mar, da bi male pregreške obžaloval in se jih varoval, bo stan pravičnosti ne sicer naenkrat, pač pa polagoma celo zapravlil. Opozoriti je torej take, ki pogosto male grehe storé, da se z malimi grehi često globokeje zabrede, ko z večjim. Kdor je storil večji greh, je brž njega hudobijo uvidel, in ga brž obžaloval; manjših grehov nekateri nimajo za nikako zlo, zato jih pa vedno ponavljajo. Zato se zgodi kaj rado, da duša, ki je vajena manjših grehov, se tudi večjega ne zboji storiti, in da se ji zdí, da že ima neko pravico do greha.

Kaj pa je reči takim, ki se malih grehov ogibljejo, pač pa v velike semtertja zabredejo? Naj se resno vprašajo, če ni temu kriv napuh. Ponašajo se sami pri sebi, da malih grehov ne storé, zato njih srce rado postane ošabno, se samo sebi na tihem dopade, zato pa rado mahoma na zunaj v tem večji greh zabrede.

Če se jim torej zdí, da na zunaj stoje, naj gledajo, da na znotraj ne padejo in da se tako po pravični sodbi Sodnikov njih dozdevna pravičnost ne obrne v tem hujšo kazen. Naj ne štejejo sebi v pravičnost, če nimajo toliko pregreškov nad seboj, da jih kje zato milost božja ne kaznuje in ne zapusti. Naj se varujejo, da ne postanejo kje hinavci, ki bi bili pred ljudmi pravični, znotraj pa pred Bogom sprideni grešniki, podobni farizejem, o katerih se pravi: »Liquantes culicem, camelum autem glutientes.« (Mat. 23, 24.)

34. Opomini tistim, ki dobrega ne začnejo, in ki začetega ne končajo.

Kdor še ni začel z dobrim, naj poprej odpravi in pokonča greh, katerega ljubi, v katerem živi. Hudo naj se odločno odpravi, da se bo lahko dobro razvilo. Kdor ne spozna, da je padel, tudi ne misli, da bi vstal, in kdor v rani bolečine ne čuti, tudi ne misli na zdravilo. V spokorjenje in poboljšanje takih, ki se še niso obrnili na pravo pot, naj se torej vbere ta pot, da se jim najprvo ognjusi to, kar ljubijo in potem še le pazno to priporoči, česar še ne poznajo, za kar se še niso odločili.

Zato je bilo naročeno Jeremiju, ko je šel učiti: »*Ecce constitui te hodie super gentes et super regna, ut evellas et destruas, et disperdas et dissipas et aedifices et plantes.*« (Jerem. 1, 10.) Zakaj, če bi ne bil poprej hudobij odpravil, bi tudi ne bil mogel dobrega narediti. Trnje je bilo treba izruti, da je bilo moči seme božjih naukov zasejati. Enako je sveti Peter v svoji binkoštni pridigi (Dj. ap. 2, 22—24) Judom njih veliko hudobij dokazal, tako da so vprašali: »*Quid ergo faciemus, viri fratres?*« — in zdaj je lahko zidal, rekoč: »*Agite poenitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum.*« (Dj. ap. 2, 37.) Podobno je storil Gospod pri Savlovem spreobrnjenju (Dj. ap. 9), ko mu je prestrašenemu očital, zakaj ga preganja, in mu je spokornemu povedal, kaj naj stori. Vsaka dobra stvar potrebuje poprej dobre priprave, dobrih tal, sicer se ne bo močno ukoreninila, ne bo dobro služila in ne bo imela trdnega obstanka. Les, ki se za stavbo poseka, se poprej mora dobro posušiti; čim globokeje se mokrota v deblu osuši, tembolj bo v višini trpežen.

Drugače nam je učiti one, ki se dobrega poprimejo, pa z začetim ne napredujejo in ga ne dovrše. Naj pomislijo, da če se ne nadaljuje, kar se je lepo začelo, se tudi začetost ukonča. Čoln, ki plava v reki navzgor, ne more mirno stati; če si ne prizadeva priti naprej, ga bo takoj voda potegnila s seboj. Enako je s človekom, ki dobrega ne dovrši. Čuj, kaj pravi modri Salomon: »*Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.*« (Preg. 18, 9.) Kdor namreč pričetega dobrega dejanja odločno ne nadaljuje, posnema v svoji zanikrnosti in lenobi roko razdiravčeve. Isto pomenijo besede, ki jih govori Gospod pastirju cerkve v Sardu: »*Esto vigilans, et confirma cetera, quae moritura erant: non enim invenio opera tua plena coram Deo.*« (Skr. razod. 3, 2.) Ako se to, kar je v nas zamrlo, ne obudi k življenju, ugasne i to, kar se še smatra za živo. Boljše bi bilo pravega pota sploh ne nastopiti, kakor pa začetega zopet zapustiti. »*Melius erat eis non cognoscere viam iustitiae, quam post agnitionem retror-*

sum converti.« (Il. Pet. 2, 21.) In zopet: »Utinam frigidus esses aut calidus, sed quia tepidus es, et nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.« (Apoc. 3, 15.) Topel namreč je, kdor dobro delo začne in dokonča, mrzel pa, kateri ga niti ne začne. In kakor se od mrzloti preko mlačnosti pride do toplote, tako nasprotno od toplote k mrzloti. Kdor še v grehah živi, še ni izgubil upanja na popoljšanje, kdor pa po popolšanju postane zopet mlačen, je i to upanje podrl.

35. Opomini tistim, ki skrivaj delajo hudo, očitno pa dobro, ali nasprotno.

Vsi, ki delajo prvo, naj pomislijo, kako hitro se človeške sodbe izpreminjajo, a kako trajne so božje sodbe. Na konec naj obračajo svoje oči in naj se v svojih delih ne goljufavajo. Kdor dobra dela kaže ljudem in išče hvale pri njih, na tihem pa hudo uganja, je res pobeljen grob, kakor ga imenuje večna Resnica. Slabo sodijo in nizko cenijo svoja dobra dela, ako menijo, da zanje zadostuje človeška hvala, zato tudi v zgubo prodajo zaslugo, ki je vredna večnega plačila. »Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.« (Mat. 6, 2.) Taki ljudje lepe vzglede dajejo, a sami jih v srcu pobijajo, kar drugim ljubiti priporočajo, sami sovražijo, za druge živé, a samim sebi umirajo.

Kaj je pa povedati takim, ki svoja dobra dela skrbno skrivajo in rajši svoje slabosti pred svetom kažejo? Sveto pismo nas uči, da to ni prav. Ti si dolžen bližnjega ljubiti kakor samega sebe, mu torej lepe vzglede dajati, sicer grešiš na dvojen način: bližnjega ne podpiraš v dobrem, ker dobro skrivaš, tiraš ga pa v hudo, ker mu svoje slabosti kažeš. Ti sicer lastne hvale ne iščeš, pa tudi bližnjega k dobremu ne vspodbujaš; sicer seme seješ, a mu koreninice trgaš, ker ne pokažeš dejanja, ki ga želé drugi videti. Čuj, kaj pravi večna Resnica v evangeliju: »Videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est.« (Mat. 5, 16.)

Temu izreku nikakor ne nasprotuje beseda, ki kmalu potem sledi: »Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.« (Mat. 6, 1.)

Saj je jasno iz obeh izrekov, da se gre pri vseh dejanjih za namen, za nagib, iz katerega se vrše: čigava čast se išče. Kar delamo, moramo skrivati, da nas ljudje ne hvalijo, razodevati pa, da povečamo hvalo nebeškega Očeta. Zato Gospod, ko prepoveduje iskati pravice med ljudmi, dostavi: »Ut videamini ab eis«. Ko pa naroča, naj razodevamo svoja dela, dostavi: »Ut glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est.«

36. Opomini naj se tako dajejo, da ko nekatere k čednosti spodbujajo, v drugih ne množijo čednostim nasprotnih pregeh.

Težka je služba pridigarjeva. Če je že težko posameznim za njih razne dušne potrebe najti pravega zdravila, je še tem težje pred celo množico poslušavcev tako besedo zasukati, da bi bila res vsem priležna. Treba je govor tako ubrati, da je sicer enoten, da v razne pregrehe sicer kakor z enim mahljajem udari, vendar kakor dvorezen meč razne grešne rane tako spretno obrezuje, da ošabnim naroča ponižnost, a ponižnim ne vzbuja boječnosti; boječim tako vzbuja samozavest, da ošabnim ne vzraste predrznost; tako v lenih goji skrb za dobra dela, da pri tem nemirnih ne zapelja, da bi se prenaglili; tako nepremišljeno goreče kroti, da lenobnih v nedelavnost ne zaziblje; tako naglim kroti jezo, da iz potrpežljivih ne naredi neodločnih. Skopuhom se tako naj priporoča darežljivost, da se zapravljivim ne popuste uzde. Nezdržljivim se priporoča zakon, pa tako, da se zdržni ne napeljejo k razuzdanosti. Tako se naj oznanjujejo dobra dela, da se ne bodo po strani podpirala zla.

37. Kako poučiti takega, ki je podvržen nasprotujočim si strastem.

Še težje, nego zgoraj popisana naloga, je delo duhovnega učenika, kadar mu je opominjati grešnika, raznovrstnim strastem udanega. Nekdo je n. pr. sila vesele nravi, a naenkrat ga otožnost popolnoma potare. Tu je treba naglo došlo žalost tako odstraniti, da se zopet ne vzbudi strastna veselost, h kateri je dotičnik po naravi bolj nagnjen. Drug je navadno pri vsem prenagel, a semtertja, ko bi bilo treba ravno hitrega dejanja, pa se ga polasti nagloma taka bojazen, da si ne upa delati. Kdo drugi pa je ravno nasprotne narave. Kaj naj stori tu dušni zdravnik? Prav taka zdravila naj izbere, kakor zdravnik pri telesnih boleznih. Včasi napade silno huda bolezen kako slabotno telo, in treba bi bilo zelo močnega zdravila, če bi ga le šibko telo moglo prenesti. Zato zdravnik skuša tako odstraniti nastalo bolezen, da že itak slabotno telo pri lečenju še bolj ne opeša. Zdravilo mora biti tako primerno, da ob enem pomaga boleznim in slabosti. Če torej eno zdravilo ima dvojen uspeh, ima lahko dobro premišljeno duhovno zdravilo tudi enak učinek.

38. Včasi je treba manjše pregrehe trpeti, da se težje odpravijo.

Ako komu duša boleha na raznih pregrehah, je pač treba najprej tisto ozdraviti, ki je najhujša. In če bi pri tem tudi manjša na-

raščala, bi jo vendar moral dušni zdravnik pustiti, dokler se nevarnejša ne ozdravi. Sveti Pavel hoče Rimljane, ki se ustavljajo svoji gosposki, dovesti k pokorščini. A kako? Iz nadnaravnih nagibov ne marajo biti pokorni; kaj tedaj? — »Vis non timere potestatem? bonum fac et habebis laudem ex illa.« (Rimlj. 13, 3.) Sicer ne smemo zato dobro delati, da bi se ne bilo potem bati kazni, ali pa radi minljive hvale; a ker se še slabotni duh ne more tako visoko povspeti, da bi se ogibal grešne nepokorščine in zaničeval hvalo ob enem, zato slavni učenik modro manjše zlo dopusti, da pri tem večje odstrani.

39. Manj poučenim se naj ne oznanjujejo visoke reči.

Govornik naj presodi dušne zmožnosti poslušavcev in jih naj preveč ne napenja; preveč napeta struna rada počí. Višji in težavnejši nauki se naj razlagajo vpricho manjše in bolj izbrane, ne pa vpricho velike množice. Zato pravi večna Resnica: »Quis, putas, est fidelis dispensator et prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?« (Luk. 12, 42.)

Kaj pomeni »mera žita«, kakor modrost v besedi, da se ozkosrčnim ne podaje nauk, ki ga ne morejo vsprejeti. Zato pravi sv. Pavel: »Non potui vobis loqui spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.« (I. Kor. 3, 1.) Zato Mojzes, ko pride izpred obličja božjega, zakrije svoj bliščeci obraz, kakor bi skrival pred množico globoke skrivnosti, ki jih se ta ne bi mogla umeti. (II. Mojz. 34, 33.)

Enako mora govornik pred neuko množico manj govoriti nego pred verniki, ki so v svetih resnicah že bolje poučeni.

40. Pridigar v besedi in dejanju.

Govornik naj oznanja nauk bolj z dejanjem nego z besedo in naj svojim poslušavcem z lepim vzgledom mnogo bolj dela stopinje, da vanje stopajo, nego pa z besedo kaže pot, po kateri bi naj hodili. Petelin v jutro preden zapoje, zamahne s perutnicami, da sam sebe bolje vzdrani. Tako tisti, ki druge k dobremu budijo in kličejo, naj poprej sami v dobrem ožive; ni prav, da bi druge vspodbujali z besedo, sami pa dremali in spali v dejanju. Naj poprej v svojih mislih kakor s perutnicami zamahnejo sami po sebi, se k dobremu vzbudé, z bistrim pogledom naj preiščejo, kaj je v njih medlega, naj si ne prizanašajo, ampak naj sami sebe kaznujejo, — potem naj še le spregovoré besedo drugim v poboljšanje; najprej naj lastne pogrške s solzami kaznujejo, potem še le oznanjajo, kaj je na drugih kašnživnega; preden besedo k poboljšanju izpregovoré, naj pové dejanje, kar mislijo govoriti.

Četrto del.

Kako naj duhovni učenik, kadar je vse dobro opravil, sam zase skrbi, da ga kje njegovo življenje ali pridiganje ošabnega ne stori.

Rado se zgodi pridigarju, če mu je nauk bogato tekel in dobro uspel, da se njegov duh vsled tega prevzame. Da se to ne zgodi, je pač treba strahu in zatajevanja. Kako žalostno bi bilo, da, kdor sam druge rešuje, bi sam sebe zapustil in se pogubil. Mnogim je že bila visoka čednost vzrok pogube; ker so se na svoje moči preveč zanašali, so v neskrbnosti konec storili. Duh ima sam nad seboj veselje, izgubi božji strah, ne pazi sam nase, in se zaziblje v neskrbnost; v tej brezbriznosti mu zviti sovražnik pridno našteva, kaj je dobrega storil, in tako ga zavede v napuh. Zato se zgodi, da postane pred pravičnim sodnikom spomin na dobra dela prepad za dušo, ker se v spominu na to, kar je storil, napihuje, in tako začetniku ponižnosti postane mrzek. Zato se veli prevzetni duši: »*Quo pulchrior es, descende, et dormi cum circumcisis*« (Eceh. 32, 19), kot bi se hotelo reči: Ker se s krasoto svojih čednosti bahaš, ti bo prav ta lepota v padec. Zato se pod podobo lepega Jeruzalema napuhnjena duša obsodi in zavrze, rekoč: »*Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus, et habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo.*« (Eceh. 16, 14.)

Duša »nečistuje v svojem imenu«, kadar se več ne ozira na Stvarnika svojega, kadar išče svojo hvalo in začne vse dobro pripisovati ne Bogu, ampak samo sebi, ter skuša svojo hvalo tako razglasiti, da bi jo vsi občudovali. Zato pravi David: »*Tradidit in captivitate virtutem eorum et pulchritudinem eorum in manus inimici.*« (Ps. 77, 61.) Čednost se proda v sužnost in lepota v roke sovražnika, če napuh tako zapelja dušo, da postane satan njen gospodar.

Tudi izvoljene duše skušnjava lastnega dopadenja rada napade, a one se je izkušajo hitro otresti. Lepo najdemo tak dušni boj popisan v psalmih Davidovih. Čuj, kako ga napuh nadleguje: »*Ego dixi in abundantia mea, non movebor in aeternum.*« (Ps. 29, 7.) A glej kazen takoj za petami: »*Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.*« (Ps. 29, 8.) Hoče reči: Imel sem se za močnega v čednostih, pa spoznal sem v zapuščenosti, kako slab da sem. Enako zopet pravi: »*Iuravi et statui, custodire iudicia iustitiae tuae.*« (Ps. 118, 6.) A zopet hitro spozna svojo nestanovitnost; zato že vzdihuje in prosi ponižno: »*Humiliatus sum usquequaque Domine, vivifica me secundum verbum tuum.*« (Ps. 118, 107.)

Semtertja je Bog svoje izvoljence, ko jih je hotel visoko povzdigniti, utrdil poprej v ponižnosti, da bi se potem ne prevzeli. Tako se

n. pr. Ecehiel, preden se mu nebeške skrivnosti razodenejo, vsakokrat imenuje »sin človekov«, da bi se živo zavedel svoje slabosti in bi se v razodenjih ne prevzel. Tako naj vsakdo, ki ga skušnjava lastne hvale mika, sam svoje slabosti premišljuje in naj ne gleda na dobro, kar je storil, ampak na tisto, kar je storiti zanemaril. Kdor se tako ponižuje, ga bo Gospod v dobrem utrdil. Prav zato Bog duše pravičnih, če tudi jih stori popolne, vendar v tej ali oni reči pusti slabotne. Četudi se njih srca po čudovitih čednostih odlikujejo, morajo vendar radi svoje slabosti vzdihovati; tako se ne prevzamejo radi svojih popolnosti, ker se morajo še boriti z malenkostmi, in ker ne morejo celo malih slabosti premagati, se ne drznejo radi znamenitih vrlin se povzdigovati.

V duhu in smislu izvajanj v tem edinem poglavju četrtega dela kaj lepo završuje slavni dušni pastir, veliki sveti Gregorij svojo pastirsko knjigo, rekoč: »*Ecce bone vir, reprehensionis meae necessitate compulsus, dum monstrare, qualis esse debeat pastor, invigilo, pulchrum depinxi hominem pictor foedus; aliosque ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctibus versor. Sed in huius quaeso vitae naufragio orationis tuae me tabula sustine, ut quia pondus proprium deprimit, tui meriti manus me levet.*«

* * *

S tem je končana dolga vrsta poglavij slavnega pastirskega navodila svetega Gregorija Vel. Tu nismo podali dobesednega prevoda, ampak glavne, vodilne misli, ki jih podaja veliki pastoralist, in iz katerih so vsi pastoralisti črpali. Kdor je čital ta poglavja, je opazil, da so sestavki po zunanji obliki sicer jako enostavni, a da ne utrudijo duha, ampak budé pozornost s tem, da je bistroumni pastoralist kot izvrsten dušeslovec v vsakem odstavku dva ravno nasprotna značaja opisal. Mojsterski teče pisatelju pero, res, kakor da bi mu sv. Duh narekoval misli, in prav težko, če ne nemogoče, je to doslovno prevajati. Sveti Gregorij zapiše misel, jo razjasni, utemelji in dokaže iz pameti, zlasti pa iz izrekov svetega pisma, ki ga izvrstno ve uporabljati. Misli izreka kaj spretno, jih analizira in na vse strani obrača, tako da resnico svoje teze nepobitno dokaže. Tudi prilike iz narave in dokaze iz pameti pridno uporablja.

K jubileju Gregorijevega je izdal prevod *Regulae pastoralis* z opazkami Dr. Benedikt Sauter O. S. B., opat v Emavsu v Pragi, Herder, Freib. Kakor so časniki poročali, je izšel tudi hrvaški prevod te zlate knjige.

V današnjih težavnih časih, ko vestno dušno pastirstvo stane veliko truda, donaša pa malo uspeha, bi bilo dobro, da bi se natančneje

proučevala Gregorijeva »Regula pastoralis« in naj bi se vsak dušni pastir iz nje učil to, kar je za pastirsko delovanje najbolj potrebno — modrosti.

J. Čede.

III.

Cerkveni letopis.

1. Nova okrožnica »Il fermo proposito«. Dne 11. junija 1905, na binkoštni praznik je sv. oče Pij X. izdal velevažno okrožnico, ki se bo morda po svojih sadovih mogla meriti z okrožnico »Rerum novarum« Leona XIII. Naravnost je sicer namenjena italijanskim katoličanom, v svojem jedru pa velja tudi za druge dežele in narode. Iz precej obširne okrožnice navedimo vsaj glavne misli.

Namen okrožnice je, pospešiti in naravnati v pravi tir, primerno današnjim razmeram, organizacijo italijanskih katoličanov, med katere se je zadnji čas zatrosilo seme razdora. Že opetovano je moral sv. oče zavrniti in obsoditi nekatere radikalne struje; nova okrožnica hoče pripraviti tla, na katerih bi bilo mogoče skupno, uspešno delovanje. Katoliško delovanje mora obsegati vse, kar se posredno ali neposredno tiče misije sv. cerkve, da se bolj in bolj širi kraljestvo božje pri posameznikih, v obiteljih in v družbi. V pravi delokrog katoliške cerkve spadajo le nadnaravne dobrine, toda moč božjega razodetja, ki ga čuva in oznanjuje katoliška cerkev, je tolika, da siplje svojo luč tudi na zadeve in razne dobrine naravnega reda. Cerkev, oznanjujoč Kristusa križanega, neguje in navdihuje obenem pravo civilizacijo. »Civilizacija sveta je krščanska civilizacija; toliko bolj je civilizacija resnična, toliko bolj trajna in plodonosna, koliko bolj je pristno krščanska.« Kolikor bolj se pa oddaljuje od krščanske ideje, toliko bolj propada v neizmerno škodo človeške družbe. Ideal krščanske civilizacije se sicer ne more dejstvovati na svetu, kjer traja neprestan boj med lučjo in temo, med nebeškim kraljestvom in vrati peklenskimi, vendar si cerkev prizadeva, kolikor se da, obnoviti vse v Kristusu, ne le privajati duše k Bogu, ampak požlahtniti tudi civilizacijo.

V veliko pomoč so cerkvi pri tem delu one izbrane čete zavednih katoličanov, ki se z združenimi močmi in z vsemi dovoljenimi sredstvi bojujejo zoper protikrščansko slutvocivilizacijo ter skušajo popraviti nered, ki ga ta povzroča. To je zlasti delovanje katoliškega laikata. Sredstva pa v tej borbi ne veljajo vedno ista; marsikaj je bilo morda v prejšnjih časih koristno in uspešno, a dandanašnji, ko so se razmere tako korenito izpremenile, ni več umestno in primerno. V tem se ravno kaže moč katoliške cerkve, da se zna prilagoditi toli različnim družabnim in kulturnim razmeram. Tudi katoliška organizacija se mora spreminjati vspešno s časovnimi razmerami z ozirom na zunanja sredstva, neporušna pa morajo ostati njena načela in vzvišeni smoter.

Ako pa hočemo vse obnoviti v Kristusu, ako hočemo, da zavlada Kristus v poedincih, v družinah in v družbi, moramo biti pred vsem sami združeni s Kristusom. Oni tedaj, ki vodijo in pospešujejo katoliški pokret,

morajo biti katoličani v resnici, s prepričanjem, dobro poučeni v verskih rečeh, iskreno vdani sv. cerkvi in apost. stolici, brezmadežnega življenja, s svojimi čednostmi naj dajejo lep vzgled, njih delovanje bodi nesebično. Zlasti je boriteljem za katoliško stvar treba potrpežljivosti in ljubezni. Njih delovanje se naj ozira na moralne in materialne potrebe ljudstva, pred vsem naj se skrbi za široke ubožne sloje. Sv. oče želi, da se krščanska socialna organizacija izvede in popularizuje na podlagi okrožnice »Rerum novarum« Leona XIII. pa navodila z dne 18. dec. 1903 o krščanski demokraciji. Osnuje naj se velika ljudska zveza, ki vzame v svoj delokrog socialno, gospodarsko in politično (volitveno) delovanje in ki bi bila središče katoliške organizacije za celo Italijo. Ne samo, da se mora vprijeti ta organizacija današnjim socialnim potrebam in razmeram, marveč poslužiti se mora vseh sredstev, ki jih nudi današnja veda, izkustvo, javno življenje v moderni državi. Moderno urejenje držav daje državljanom pravico, sodelovati pri državni upravi; to pravo pristojata tudi katoličanom, ki se ga naj poslužujejo in pokažejo, da so tudi oni sposobni — morda sposobnejši od drugih — voditi državne posle. Tu se sv. oče dotakne delikatnega vprašanja v italijanskem političnem življenju: t. zv. »non expedit«. Zelo važni razlogi, pravi, odsvetujejo odstopiti od one naredbe, ki jo je dal Pij IX. in Leon XIII. obdržal, naredbe, ki italijanskim katoličanom prepoveduje vdeležitev pri volitvah v parlament. Vendar pa utegnejo nastopiti nič manj važni razlogi, ki zahtevajo izjemo od one naredbe in sicer blaginja družbe, ki se mora na vsak način rešiti.

Ako torej škofje spoznajo za koristno in potrebno, naj se katoličani vdeležijo volitev, sicer pa »non expedit« ostane v veljavi, katoličani pa naj se skrbno pripravljajo, ko bodo poklicani k volitvam. Njih politična organizacija naj se torej raztegne tudi na volitve, občinske in pokrajinske, a pripravljajo naj se tudi na državnozbornske. Ako pa dobe kje upravo v roke, naj se tudi pokažejo prave katoličane, naj delujejo v blagor ljudstva in domovine ter varujejo pravice sv. cerkve. Vse moči naj se združijo v to, da se povoljno reši socialno vprašanje. Katoliška organizacija naj sloni na istih načelih, sicer pa se v njih okviru naj pusti tudi prostost, ker je nemogoče misli in težnje vseh nategniti v vsaki malenkosti na isto kopito. — Da se misli medsebojno izmenjajo in ljudje spoznajo, priporoča sv. oče, naj se od časa do časa vrše občni ali delni katoliški shodi. Vse to pa mora biti v soglasju s cerkveno oblastjo.

Prav posebne opomine daje sv. oče duhovščini. Duhovnik je povzdignjen nad druge, izvrševati mora božje poslanstvo, zato je bodi vzvišen nad človeško strankarstvo. Njegov pravi delokrog je cerkev, kjer kot božji poslanec oznanjuje večne resnice. Ne sme se kazati strankarja, biti mora vsem vse. Le po zrelem premisleku in v soglasju s škofom naj sodeluje pri raznih strankarskih društvih, kjer njegovo sodelovanje očitno zahteva občni blagor. S poukom in razširjanjem dobrih tiskovin naj sodeluje tudi za gmotno izboljšanje ljudstva ter podpira društva, ki imajo ta namen, zlasti ona, ki utrjujejo in organizujejo ljudstvo proti socialni demokraciji ter ga varujejo gmotnega in moralnega pogina.

2. Avstrijski katoliški shod. Dasi je naša država po ogromni večini prebivalstva katoliška, vendar kar se tiče krivic in zaničevanja, prizadetih kat. cerkvi, zavzema menda za Francosko prvo mesto. Že nekaj

let sem besni skrivno in očitno v vseh deželah v dejanju in pismu srdit boj zoper vse, kar diši po katolicizmu. Fanatični Lutrovi predikantje z nezasišano drznostjo naravnost hujskajo k odpadu, sejejo razdor in podirajo temeljne stebre nravnega in državnega reda. Kakor vsa znamenja kažejo, prihruje v bližnji bodočnosti še hujši vihar. Organizovana in daleč razprostranjena družba deluje na to, da se v državnem zakoniku izbrise svetost in nerazvezljivost zakonske zveze. Civilni zakon je pred durmi. S tem zvezi bodo seveda civilne matrike in tako bo dušnemu pastirju vzeta še ta priložnost, da sploh pride v dotiko z verniki. — Od otroka se mora odstraniti krščanska vzgoja, zato bo skrbelo društvo »freie Schule«, ki bo zbirališče vseh sovražnikov pozitivnega krščanstva. Vsak sled krščanstva in cerkvenega vpliva se mora zatreti v šoli. — Odtod je pa le še eden, pa nujen in logičen korak do popolne ločitve cerkve in države in do konfiskacije vsega cerkvenega imetja. Razuzdano časopisje bo zlasti vsled nove tiskovne postave storilo vse, da se vniči vsak ugled cerkvenim služabnikom, da se srca otrujejo in pripravijo za odpad.

Vzpričo vsega tega je pač primerno in že zadnji čas, da se avstrijski katoličani vzdramijo in pripravijo za boj. Delajo se v ta namen skoro po celem cesarstvu priprave na V. občni katoliški shod, ki se bo vršil meseca novembra na Dunaju. Velevažna vprašanja se bodo obravnavala na tem shodu kakor: o razmerju med cerkvijo in državo, o šolstvu in učiteljstvu, o tisku, o delavskem in agrarnem vprašanju, zlasti se bo pa podvrglo neizprosni kritiki podlo proćodrimsko hujskanje.

Sovražniki krščanstva si dandanes podajajo roke brez ozira na narodnost, da, celo z izdajo lastne narodnosti, torej tudi nas naj združi skrb in ljubezen za najvišje svetinje, zakaj le na podlagi krščanske resnice in pravice je mogoč obstoj in pravi razvoj manjših narodov. — Naznanila za shod (listek za vdeležbo 2 K) se pošiljajo na Dunaj I. Bäckerstrasse 14.

3. Katoliška organizacija na Hrvaškem. Kdor količkaj pozna javne razmere na Hrvaškem, mora iz dna duše pomilovati lepo zemljo in dober junaški narod, ki je že neštetokrat pokazal svojo zvestobo do katoliške vere in do dinastije, pa se mu to plačuje z biči in škorpionji. A če se stvar natančneje ogleda, se spozna, da so si Hrvatje svojega žalostnega položaja v veliki meri sami krivi — s svojo razdvojenostjo, breznačelnim politikovanjem, zanemarjanjem prostega ljudstva, z razuzdanostjo in breznačajnostjo v »inteligentnih« krogih. Nujno je potreba neke oživlajoče sape, da očisti okuženo ozračje. Upamo, da k temu pripomore najnovejši katoliški pokret. Lani je ustanovljen veliki katoliški dnevnik »Hrvatstvo«, ki je sicer le še pomnožil razdvojenost v duhovščini sami, vendar je že razbistril marsikaj in morda sčasoma predere meglo, ki se je vlegla na duhove. — Daljni važen korak se je pa storil letos. Dne 8. avg. se je v Zagrebu vršil posvetovalni sestanek o katoliški organizaciji. Vdeležilo se ga je do 200 oseb, duhovniki in laiki, tudi dva Slovenca, dr. Krek in dr. Lampe sta krepko vmes posegnila ter iz svojega izkustva podala marsikak praktičen nasvet. Razprave so se nanašale na štiri točke: nabožna, gospodarska, delavsko-obrtna in prosvetna društva. Izvoljen je poseben odbor za izvršbo katol. organizacije.

4. Katehetični shod v Mariboru. Ko bo naš list dotiskan, se bo vršil v Mariboru prvi katehetični shod. Tak shod je bil že napovedan l. 1901, a vsled nepričakovanih ovir se ni mogel vršiti niti to niti nasled-

nja leta. Vršil se bo torej letos dne 14. sept. v zvezi z duhovnimi vajami, ki se začne 11. sept. Dnevni red je isti, kakor ga je l. 1901. naznanil škofijski uradni list. Takrat je bilo stavljeno gg. katehetom troje vprašanj: 1. Katehet naj bo ljubezniv vzgojitelj, ne zopern strahovalec; zato načelno ne bode rabil telesnih kazni. 2. Nazorni nauk, posebno raba različnih slik iz zgodeb sv. pisma, je izvrsten pomoček za katekezo. Kako je treba postopati pri razlaganju slik? 3. Načrt za kateketiški pouk za eno uro v takem razredu, v katerem sta združena dva letnika, in je treba razlagati katekizem v obeh deželni jeziki¹. Kakor poroča letošnji uradni list² se bo za nagovorom prevzv. kneza in škofa brala najboljša rešitev le 2. vprašanja, najpoglavitejša skrb za shod pa bo, da se sestavi in določi učni načrt za veronauk v ljudskih in meščanskih šolah lav. škofije.

F. K.

5. Katoliška zmaga na Bavarskem. Ondi so se vršile dne 10. in 17. julija volitve v deželni zbor, ki so se končale s sijajno zmago katoliškega centra, ki bo v novem zboru razpolagal z veliko in zanesljivo večino. Zmaga je za katoliško cerkev na Bavarskem velikega pomena, ker so se cerkveni krogi doslej zaman trudili, iztrgati katoliško cerkev iz težkih okovov bavarske vlade, ki so v preteklem stoletju zadali katoliški cerkvi toliko ran. Cerkveni krogi in vodstvo centra se že posvetujejo, kako bi se naj uredile razmere med vlado in cerkvijo na Bavarskem.

6. Mednarodni antialkoholičen shod se vrši od 11. do 16. septembra v Budapešti, katerega se vdeležijo najznamenitejši voditelji pomenljivega gibanja. To je že deseti mednarodni shod antialkoholistov. Tudi Slovenci bodo zastopani in bo slovenski duhovnik g. Lenard, izdajatelj »Piščalke«³ nastopil na shodu kot govornik. Nemška katoliška antialkoholna društva si prizadevajo, da bi zanesla v ta pokret tudi verske nagibe, ker so ti najmočnejše orožje proti strastem.

7. Ločitev cerkve in države na Francoskem. V francoski zbornici je bil dne 4. julija sprejet vladni načrt za ločitev države od cerkve. Sklenilo se je, da se nabijejo na plakatih po celi deželi imena onih, ki so glasovali za predlog. Vkljub temu med ljudstvom ni zavladovalo posebno navdušenje in mnogim poslancem bi bolj ugajalo, ako bi ostalo prikrito, kako so glasovali. Sedaj se še načrt mora sprejeti v senatu. V Vatikanu so se pod predsedstvom kardinala Mathieu-a vršila posvetovanja, kako se naj uredijo cerkvene razmere na Francoskem, ko se konkordat odpravi in stopi v veljavo nova postava.

Dr. Korošec.

8. Mednarodni shod za koralno petje v Strassburgu v Alzaciji od 16.—19. avgusta t. l.⁴ Odkar je papež Pij X. v Motu proprio dne 22. novembra 1903 ukazal, naj se uvede tradicionalni koral,

¹ Kirchl. Verordnungsbl. 1901, VII, pg. 120. — ² O. c. 1905, II, pg. 12.

³ Mesečnik, posvečen protialkoholičnemu gibanju na Slovenskem. Naročnina do konca tega leta je 2 K. List je z veliko vnamo začel pometati augijski hlev alkoholizma. Da bo imel kaj uspeha, bo dobro, če se izogiblje pretiravanja in ne posnema starih gnostikov in manihejcev. Naobračbe, kakor je ona na str. 28: »Jagnje božje, ki odjemlje grehe alkoholizma«, so neumestne in nedopustne, naj se stvar obrača kakorkoli.

Ur.

⁴ Izvirno poročilo. Ur.

so se cerkveni glasbeniki trudili, nova načela tudi vresničiti. Prvi najboljši pomoček bo vatikanska izdaja liturgičnih napevov. Da se težnje svetega očeta tem preje vresničijo in se lepota starega koralna spozna v najširših krogih, je po naročilu papeževe »komisije za vatikansko izdajo liturgičnih knjig« dr. P. Wagner sklical mednarodni shod ob meji nemško-romanskih narodov, v rojstnem kraju svetega papeža Leona IX.

Sv. oče je s pismom 23. prosinca 1905. blagoslovil to podjetje, katero so tudi škofje iz vseh delov sveta z velikim zanimanjem pozdravili in podpirali. Pokrovitelj tega shoda je bil dr. Adolf Fritzen, škof v Strassburgu. Vodstvo je prevzel dr. Wagner (profesor v Friburgu v Švici).

Od vseh strani so prišli navdušeni zastopniki cerkvene glasbe: škof Foucault iz St. Dié s svojim generalnim vikarom, msg. Schmitt, Dom Pothier, prior iz Montekasino, Mitterer, Haberl, dr. Cohen in mnogo drugih. Celo iz Rusije, Španije in Amerike so prišli. Zvečer dne 15. avg. je v imenu pripravljalnega odbora stolni župnik Kieffer pozdravil vse navzoče in razložil veliki pomen tega shoda. Udeležencev je bilo gotovo okoli tisoč. Dne 16. avg. smo se zbrali v slavni stolnici. Slovesno sv. mašo je imel pomožni škof dr. Fr. Zorn pl. Bulach. Pri tem svetem opravilu smo imeli priložnost, občudovati koralno petje, kakršnega želi sveti oče. Abbé Victori je vodil pevce, ki so v prezbiteriju (koru), dr. Mathias pa je v koralnih motivih igral na velikih orglah, ki so daleč proč proti stolpu v precejšnji višini velike ladije. Pevcem v pomoč pa so v prezbiteriju manjše orgle.

Mnogi gospodje so prvokrat slišali pravilni koral in so polni navdušenja in občudovanja šli k javnemu zborovanju, ki je trajalo od 9—12. ure. Dr. Wagner otvori zborovanje v latinščini, pozdravi potem nemško visokega pokrovitelja in povdarja, kako je našel v Nemčiji, Avstriji in Franciji navdušeno zaslombo. Pozdravil je tudi navzočega zastopnika avstrijskega naučnega ministerstva dr. Böhma. Potem označi nalogo tega shoda. Ta ne namerava obdelavati prepornih zgodovinskih vprašanj, ampak udeležence seznaniti s tradicionalnim koralom, da vsi spoznajo: 1. kako lepo se sliši v cerkvi tako petje na podlagi starih rokopisov; 2. da ni tako težko to petje izvesti in uvesti; 3. da se v medsebojnem pogovoru razjasnijo nekatere preporne točke.

V francoščini nagovori zastopnike iz Francije (Foucault, Pothier) in iz drugih držav. V predsedništvu sedijo: Dom Pothier, predsednik, dr. Wagner, vodja, udje vatikanske komisije (P. de Santi, Amelli, Horn (Sekau), Perriot, Grospellier, Moissenet, Holly (Amerika), Gastoué in zastopniki kardinalov in škofov. Po raznih pozdravih predava Dom Pothier: »Caractère catholique du chant grégorien«. Kratko razloži zgodovino tradicionalnega koralna, namen shoda, bistvo in namen Gregorijevega koralna. Stolni organist dr. Mathias predava: »Choralgeschichte des Elsas«, kar je splošne važnosti. Za njim govori msg. Foucault: »Observation sur le rythme dan la psalmodie.« V kratkih besedah opozori, da po »Instituta Patrum« v vsakem psalmu dvojno upoštevamo: prosto ritmičen in metričen del.

Popoldne je imel praktične vaje v »Aubette« vodja stolnih pevcev Victori. Tudi dr. Haberl pride med mnogim ploskanjem, s katerim ga Nemci počasté, na oder. Francozi so imeli vajo v sosedni sobi. Praktične vaje so bile zelo zanimive. — Zvečer ob 1.26. je bil v stolnici koncert,

pri katerem je tamošnji zbor dečkov in možkov pel brez spremljevanja na orglah razne koralne napeve iz solesmiške izdaje. Dr. Mathias pa je vmes igral vloge staroklasičnih skladb (O Luscinijski 1537, Frescobaldija 1644, Fasola 1680, Buxtehude 1707, S. Bacha 1750). Petje kakor igranje na orglah je bilo umetniško delo, da smo kar strmeli.

Papež Pij X. je poslal preč. pokrovitelju pismo, v katerem pravi: »Ta mednarodni shod, ki je otvorjen na predvečer Editionis typicae, bo imel dragoceno korist.« Dr. Wagner mi je tudi rekel, da je tisek vatikanske izdaje »Kyriale« dovršen in se te dni razpošlje onim tiskarnam, ki so za privilegij prosile, da ga ponatisnejo.

V petek 18. avgusta smo zopet z zanimanjem poslušali v stolnici tradicionalne napeve maše »Gaudeamus«. Ob 9. uri se zopet začne javno zborovanje. M. Gastoué, učen profesor Scholae cantorum v Parizu govori: »Sur les traetés du chant du moyen âge.« On pove, da mnogi koralisti ne razlagajo prav srednjeveških razprav o koralu, ker ne upoštevajo takratne metode pri pouku. Na podlagi raznih razprav poda navodila za pravilno petje in za porabo srednjeveških rokopisov.

Dr. Ott (Echingen) govori: »Über mailändische Psalmodie«. Za njim razpravlja Don Casiano Rojo O. S. B. francosko o koralnem petju na Španskem. Dr. Wagner ne pride do besede, ker je že čas za nejavno sejo.

P. Horn O. S. B. iz Sekau na Štajerskem prav poljudno predava: »Über Choralpflege in Schulen, Lehr- und Klerikalseminarien.« Ta je posebno povdarjal načelo: »Presbyter, qui non est musicus, non est presbyter completus.« Kar je od učencev ljudske šole tirjal, se mi je zdelo pretirano. On pravi, naj se po ljudskih šolah uči koralno petje 2—4 ure na teden. Zastopnik našega naučnega ministerstva ga je zvesto poslušal, ali ga bo uslišal, dvomim zelo.

Po tem govoru je bilo zanimivo pretresavanje posameznih misli. Posebno originalen je bil dr. Widman (Eichstätt), ki je trdil, da se koral ni tako lahko naučiti, kakor se navadno trdi. Dr. Wagner ga pobija rekoč: »V zadnji kmečki župniji celega sveta si upam tekom dveh mesecev naučiti pevce, da bodo spodobno in pobožno peli koral.«

Popoldne ob treh so bile zopet praktične vaje in zvečer imeniten cerkven koncert petja in orgljanja. Uspeh je bil velikanski.

Zadnji dan v soboto smo slišali Requiem po strassburškem ordinarium missae. Petje je bilo ginljivo. Ob devetih je bilo zborovanje. Dr. Mathias predava o spremljevanju koral na orglah. Spremljevanje ima nalogo: 1. praktično, da podpira petje; 2. estetično, da ga nekako obleče in povzdigne vtis. Načelno zahteva, da spremljevanje sprejme samo motive petja in izključi vse tuje pritikline, posebno dierezo pri kadencah. Spremljevanje mora biti podrejeno ritmu koralnega petja. Zato se akordi ne smejo prepogosto spreminjati in le na bolj ritmično važnih mestih. Bolj natančno je dr. Mathias ta načela pojasnil v »Die Choralbegleitung« 60 Pf. pri Le Roux, Strassburg. Tudi njegovo predavanje se je vsestransko razmotrivalo. Vsa njegova načela so obveljala.

Med tem so imeli Francozi pod predsedstvom P. Amelli-ja svojo sejo v sosedni sobi. Profesor Gastone (Paris) je izrazil željo, naj bi se latinščina na Francoskem tako izgovarjala, kakor v Italiji (u, j), ne ü, ž.

Tudi naglas se mora popraviti. Z velikim ploskanjem je bil njegov predlog sprejet. Škof v Verdunu je v svoji škofiji to že uvedel, da ne smejo več reči dominūs vobiscūm itd. Starejšim duhovnikom to bojda ne ugaja.

Ob 1/211. se začne javna seja. Dr. Wagner prebere brzojav nadškofa iz Damijeta v imenu grško-združene cerkve, ki tudi sprejme z veseljem reformiran koral. Potem naznani Dr. Wagner v nemškem in francoskem jeziku: »Vatikanska komisija naznanja kongresu, da so tiskovne pole »Kyriale« vatikanske izdaje dobile konečni Imprimatur. Ta Kyriale je sestavljen na podlagi solesmiške 1895, in je sad dolgotrajnih in temeljitih del čč. oo. solesmiških.« Profesor Gastoué še govori francosko o spremljevanju koral. Dr. Wagner prebere brzojavno poročilo sv. Očeta: »Gratulatus, quod universus congressus animos tam praeclare affectos erga pontificalia desideria gerit, beatissimus Pater tibi et omnibus, qui e coetu sunt, apostolicam benedictionem amantissime impertit. Card. Merry del Val.

Dr. Marxer (Švica) predava: »Über die spätmittelalterliche Choralgeschichte von St. Gallen.« Za njim razvija zelo živahno, P. Dom Amelli (Montekasino) v klasični latinščini svoje veselje nad dogodki v Arezzo, (1882), v Rimu (1904) in letos v Strassburgu, kjer se je delalo za koralno petje.

V krasnem sklepnem govoru (nemškem in francoskem) izrazi dr. Wagner svojo zadovoljnost nad dobrim uspehom celega delovanja, zahvaljuje vsem, ki so k temu pripomogli, na kar škof dr. Fritzen podeli navzočim višjepastirski blagoslov.

Od tukajšnje duhovščine sem zvedel, da imajo razen 8 župnij med 720 vse cerkve moške ali pa deške zборе. Dekleta torej skoro nikjer ne pojó. Na Slovenskem pa mnogi mislijo, da je kaj takega nemogoče. Kdaj bomo Slovenci tako vestno izpolnjevali »Motu proprio?«

Dr. Jos. Somrek.

9. Katoliški shod v Strassburgu od 20.—24. avgusta t. l. Po celem svetu slovijo vsakoletni shodi katoliških Nemcev. A letošnji je bil tako sijajen, tako velikanski, kakor nobeden poprejšnjih. Kaj se na takem shodu doživi, se ne da vse popisati. Le nekatere reči hočem omeniti, ki so značilne in zanimive tudi za vsakega Slovenca.

Katoliški shodi v Nemčiji so najlepša demonstracija velikanske organizacije in verske kakor tudi socialne izobrazbe katoliškega prebivalstva. Pri tej priliki se snidejo vsi stanovi. Posebne seje imajo: delavci, visokošolci, mladeniške družbe, moške družbe, časnikarji, rokodelci, trgovci, misijonarji, učitelji, duhovniki i. dr., v javnih sejah pa se vsi združijo, da poslušajo obče važne in zanimive razprave. Manjše seje posameznih društev so po raznih dvoranh celega mesta. Skupna seja pa je v veliki leseni uti, ki je 75 m dolga, 40 m široka in ima 6000 sedežev in še blizu toliko prostora za one, ki stojé. Visoka je uta 17 m in pokrita z velikim lesenim obokom. Razsvetljuje jo električna luč. Za časnikarje je bilo 160 sedežev. Nad 40 nekatoliških poročevalcev je tam sedelo. Uta ima ob strani svojo pošto, telefon in brzojav. Vsak lahko odda tamkaj svoja pisma in svoje misli daljnemu svetu. To pa le za 4 dni, dokler traja shod. Ob 1/211. v nedeljo je bila v uti tudi sv. maša, ker je po cerkvah premalo prostora za take množice.

Slovesni obhod.

Osem in trideset posebnih vlakov je pripeljalo toliko organizovanih katoličanov od vseh strani nemškega cesarstva in tudi nekaj iz Švice, da se je obhoda udeležilo nad 36.000 oseb, delavcev, mladeničev in mož. Mislil sem si: Dobro, da ni žensk vmes, ker tedaj bi ne bilo tako lepega reda. Mladeniška in možka društva so imela krasne zastave in mnoga tudi svoje godbe. Nekateri mladeniške družbe imajo posebno lepo belo obleko in čepice, pa tudi svoje godbe. Nekateri godbe so imele po 30 mladeničev in so izborno igrale. To mogočno vpliva na mladino, in tudi pri Slovencih bomo morali mesto tamburašev skrbeti za boljšo godbo. Tamburanja se človek kmalu nasiti, in potem taka godba ne mika več, zato se tudi skoro nikjer dolgo ne ohrani.

Obhod je trajal blizu štiri ure, po ulicah so iz raznih oken letele cvetlice, godbe (bilo jih je vsaj 80) so odmevale, ob vsaki strani procesije pa je po vrsti stalo gledalcev, gotovo kakih 80.000. Hiše so bile okrašene z zastavami, in čudil sem se, da so celo protestantje in židje okrasili hiše. Po končanem obhodu so se društva razdelila, kakih 10.000 jih je šlo k zborovanju v glavno uto, druga pa so se razdelila v velike dvorane po mestu, kjer so že čakali govorniki za zborovanje. Kako krasni govori so se pri zborovanju slišali, se ne da kratko povedati.

Zborovanja

so bila deloma nejavna, deloma javna. V prvih se je razpravljalo, ugovarjalo in popravljalo, v drugih ni bilo debate. V javnih sejah so govorili pod predsedništvom princa Alojza Löwenstein: Gröber: »Die Quellen des religiösen Lebens und ihre Wirkungen in der kath. Kirche«; prelat dr. Ehrhard: »Bedeutung des Papsttums für Religion und Kultur«; P. Nachtwey, ap. prefekt iz Kameruna v Afriki: »Die Missionen im 19. Jahrhundert und die dem kath. Volke aus ihnen erwachsenen Pflichten«; de Witt: »Die wahre und falsche Toleranz in Religion, Kirche und Staat«; kapucin P. Beno Auracher (Altötting): »Die Frauenfrage«; prof. dr. Meyenberg (Luzern): »Das Zusammenwirken von Kirche und Staat zum Wohle der Gesellschaft«; Roeren (Köln): »Der Kampf gegen die Unsittlichkeit in Schrift und Bild«; P. Liese S. I.: »Der Bonifatius-Verein«; grof Oppersdorf: »Die soziale Frage«; dr. Mausbach: »Die Pflicht der Anteilnahme der Katholiken an Kunst und Wissenschaft.«

Govori so bili po obliki in vsebini dovršeni, le nekateri (1½ uro) predolgi. Navdušenost je bila velikanska, ploskanja včasih ni bilo konca. Pri sklepu je bilo navzočih šest škofov in papežev nuncij Caputo iz Monakovega. Kadarkoli so škofje prišli v uto, so vsi začeli ploskati v znamenje veselega pozdrava.

Na shod je prišlo mnogo pozdravnih pisem in brzojavov. V slavnostnem listu sem našel tudi pozdrav ekscelence gospoda dr. Mihaela Napotnika, knezoškofa lavantinskega. Glasi se: »Indem ich das wichtige Eintreffen des sehr geschätzten Schreibens ddo. Strassburg i. E., 27. Juli, samt seiner Beilage bestätige, kann ich nicht umhin, über die große Begeisterung, die daraus für die hehre Sache unserer heiligen Kirche weht, meiner herzinnigen Freude offenen Ausdruck zu verleihen.

Könnte ich all die ausgewählten Reden hören und die manigfaltigen Kundgebungen des frisch pulsierenden kirchlichen Lebens mitansehen, die

auf der 52. Generalversammlung der Katholiken Deutschlands in der Metropole Elsaß zu neuen, gottgefälligen Werken die Anregung geben werden, wie fühlte ich mich beglückt!

Doch meine Amtsgeschäfte binden mich an die Grenzen meiner Diözese.

Vom Herzen gern sende ich aber dem hochverehrten Lokalkomitee den gewünschten heiligen Segen mit der Versicherung, daß ich bereits jetzt, ganz besonders aber zur Zeit der Tagung dieser hochansehnlichen Versammlung ihrer in meinen täglichen Gebeten eingedenk sein werde.

Mit dem Ausdrucke der ausnehmendsten Hochachtung und Verehrung Einem hochlöblichen Komitee ergebenster

† Mihael,
Fürstbischof.

Grof Schönborn iz Prage je v imenu avstrijskih katoličanov pozdravil shod, in princ Löwenstein je dobil od vseh pooblastilo, da pozdravi avstrijski kat. shod. Bog daj, da bi bil tudi ta poln navdušenja in božjega blagoslova!

Dr. Jos. Somrek.

10. Vzhodna cerkev. Carjev tolerančni ukaz z dne 30. aprila t. l., katerega vsebino smo priobčili v zadnji številki, je vzbudil veliko veselja med poljskim in rusinskim prebivalstvom, za državno rusko cerkev je pa ta ukaz povzročil pravcati polom. Zlasti je v prilog došel ukaz katoliški cerkvi; tisočerim se je odvalil težki kamen od srca, ki so bili le s silo vklonjeni v jarem ortodoksne ruske cerkve. Ako je verjeti časniškemu poročilu, je že do 40.000 ljudi naznanilo svoj pristop, oziroma vrnitev v katoliško cerkev. Pravoslavni cerkveni krogi so kar ostrmeli nad tem pokretom, češ, za nas je vse izgubljeno. Hitro so iznašli način, kako s silo ustaviti ta pokret in omejiti slobodo, ki jo je dal carski ukaz. Začeli so podtikati verskemu pokretu politične motive; starokopitni časniki, med njimi na prvem mestu »Moskovskija Vedomosti«, in birokratje si po svoje razlagajo carjev ukaz. List »Varšavski Dnevnik« je 4. junija prinesel odlok tamošnjega gubernatorja, ki razlaga carski ukaz tako, da je car le hotel uvesti mirno razmerje med raznimi kršč. cerkvami pa med uradno rusko cerkvijo, krivo pa da umevajo ukaz oni, ki mislijo, da smejo sedaj prosto zapustiti pravoslavno cerkev in tudi druge potegniti za seboj.

Po obstoječih zakonih da ima le pravoslavna cerkev pravico, prosto oznanjevati svoj nauk, druge veroizpovedi pa ne smejo širiti svojih nauk. Pravoslavni Rusi naj se ne dajo motiti, češ, cerkve, samostani in sv. ikone so last pravoslavne cerkve in car ne bo pustil, da bi prešle v druge roke. — Ruska birokracija je carjev ukaz že tako pristrigla, da oni, ki so prvotno bili pravoslavni, smejo le z dovoljenjem gubernatorjevimi prestopiti k drugi veroizpovedi. Pred prestopom se mora dotičnik oglasiti pri pravoslavnem duhovniku, da ga ta pouči; ako vkljub temu hoče vendar prestopiti, mora svoje razloge za prestop naznaniti gubernatorju, ki preizkuša, so-li ti razlogi utemeljeni. Ako jih gubernator ne spozna za zadostne, se prestop ne dovoli. Kdor pa je prvotno bil v kaki drugi veri, pa je pozneje bodisi radovoljno ali prisiljen (on ali njegovi stariši) prestopil v pravoslavje, se sicer sme vrniti v prvotno cerkev (prestop v kako drugo je ravno tako otežkočen, kakor če bi bil prvotno pravoslaven), vendar ima tudi tu gubernator pravico, prošnji ugoditi ali jo odbiti. Tako torej v praksi od carjevega ukaza ni ostalo nič. To nam zopet osvetljuje

grozno moč ruske birokracije, ki zna preprečiti najboljše carjeve intencije in ukaze. Kakor nekdanj v Rimu, sta tudi na Ruskem dve najvišji oblasti, ondi cesar pa pretorijanci, tukaj car pa birokracija. Navidezno mogočna carjeva oblast je za pravo brez moči pred železnim birokratičnim obročem.

Sicer so pa tudi nekateri katoliški listi mnenja, da so sumničavo rusko birokracijo izzvali deloma poljski duhovniki s svojim prenatrpanim delovanjem. Maloruski katoliško-teološki list »Njiva« v Levovu našteva marsikatero pregreho poljski duhovščini, ki hoče zedinjene Rusine popoljati, cerkvene obrede pa polatiniti. Tako so Rusini stavljeni pred alternativo: ali ohraniti katoliško vero, pa izgubiti slovanski obred in se popoljati, ali pa ohraniti slovanski obred in rusko narodnost, pa stopiti v razkol. Nasprotno pa zopet Poljaki očitajo Rusinom, da goje ruski panslavizem, da so nezanesljivi, ker imajo veliko apostatov-duhovnikov itd. Staro nesrečno sovraštvo med poljskim in ruskim plemenom je tudi sedaj, po carjevem ukazu, brez ozira na zavornice ruske birokracije, velika ovira, da bi se pravoslavni sprijaznili s katolicizmom, unijati pa utrdili v zvezi z Rimom. Ista »Njiva« pa močno obžaluje tudi needinost in popolno nedostajanje organizacije med rusinsko duhovščino samo, kar je huda ovira uspešnemu pastirskemu delovanju. F. K.

Misijonski obzornik.

Azija

Palestina in Sirija. Orijentalški škofje se vedno bolj obračajo k Nemcem ter jih prosijo podpore, ker Francozi, ki so nad vse darežljivo podpirali vzhodne misijone, ne odpirajo več tako radi svojih rok, kakor prej. Večinoma so orijentalške cerkve in škofje, ki so v zvezi z Rimom, res v veliki bedi. Škofije so bile v novejšem času ustanovljene in često brez vse dotacije, cerkveno premoženje pa so si osvojili shizmatiki. Vsled te revščine je podvezano delovanje katoliških škofov, med katerimi je cela vrsta odličnih, za reformo svoje cerkve resnično zavzetih mož. Mladi, vneti grško-melhitski nadškof v Akki (Ptolomais), msgr. Gabrijel Aggean slika razmere, v katerih se mora gibati. Aggean je edini katoliški škof v Galileji. Njegova vladikovina obsega 24 občin s približno 9000 katoličanov. Prebivalci so revni, večinoma dninarji in mornarji, ki se v vseh svojih stiskah in nadlogah obračajo do svojega škofa. Za vse naj skrbi škof, ki itak mora iskati sredstev, da vzdržuje duhovnike (35), cerkve in šole. »Moja škofijska palača v Akki obsega skromno dvorano in tri sobice v zvoniku katedrale. Le poldrug meter od mojih vrat je oddaljen moj najbližji sosed — veliki zvon —, tako da zjutraj ne potrebujem budilke.« Mladi nadpastir ima najlepše načrte, da bi prenovil škofijo, a njegovi letni dohodki znašajo le 400 frankov. Verni kmetje mu z desetino oskrbujejo vsakdanjega kruha. Aggean mora svoje duhovnike sam vzdrževati. »Ali veste, koliko dobijo? Smejali se boste, če ne preje jokali. Župnik 1. razreda dobi na leto 18 frankov, župnik 2. r. 8 fr., ostali 2 fr. Ali še vam naj opisujem bedo svojih dušnih pastirjev, revščino svojih cerkva, stisko svojih vernikov?« Enako vzdihuje tudi katoliško-armenski nadškof v Aleppi, msgr. Avguštin Sayegh.

Mezopotamija. Nasprotniki rimskega gibanja med hribovskimi nestorijanci so hoteli sivega vodjo tega gibanja, Nemruda Bey na vsak

način odstraniti. Razne laži in vsakovrstna sumničenja so se širila o njem in vlado se je resno svarilo pred njim kot izdajico in revolucionarjem. Nemrud je bil poklican v Van, da se zagovarja pred guvernerjem. Namestniku je Nemrud odkritosrčno izjavil, da tukaj ne gre za politično gibanje, marveč da se bo on in večina ljudstva iz verskih razlogov oklenil katoliške cerkve. S tem zadovoljen ga je guverner odpustil s častjo. Nemrud se je napotil skozi Kočanes, spremljan od novega metropolita Mar Auraham, v Ašito, sveto mesto, versko središče hribovskih nestorijancev. Tukaj se nahajajo svete knjige, bogoslovska šola kot varhinja starih izročil in liturgičnih obredov. Več tamošnjih duhovnikov uživa po deželi velik ugled. — Tukaj v Ašiti se je razpravljalo o perečem vprašanju zedinjenja z Rimom. Uspeh tega zborovanja je bil, da so bili pooblaščenici odposlani v Mossul h katoliškemu patrijarhu, da so mu v imenu vsega naroda izjavili svoje zedinjenje z Rimom. »Jaz sam«, je veselo vzkliknil Nemrud Bey, »sem presenečen o moči tega gibanja, ki vodi naše ljudstvo v katoliško edinost. Mirno lahko odstopim; ljudstvo ostane tudi brez mene zvesto. Moja naloga je bila, pokazati pot ljudstvu, ki hoče zapustiti svojo osamelost. Danes, ko so odprta vrata in vsi rinejo skozi nja, mi le še preostaja, da zabranim vse neprevidnosti, da ne pride do izgredov. Združitev z Rimom je izvršena, in nobena zemeljska moč je ne razveže.« Razventega odposlanstva je prišel v Mossul škof iz Deere Mar Išoiab v spremstvu 7 mašnikov, 7 semeniščanov in 30 poglavarjev, da se v imenu svoje vladikovine javno odpove razkolu. Pa tudi posamezni nestorijanski duhovniki so prišli v Mossul, da se navzamejo krščansko-katoliškega življenja.

Indija zahodna. Grozovit potres je obiskal Indijo, zlasti severozapadne dežele. Velika mesta so razdjana in opustošena. V Kangri so izpod razvalin izvlekli 4000 mrličev. Posebno hudo so bili prizadeti okrajji Lahor, Agra, Cawpur, Lucknow, Dharmšala, Simla. Tudi sloviti »zlati tempel« v Amritsaru je močno poškodovan. Prebivalstvo je v skrajni bedi. — Da je poglavitna potežkoča, ki ovira hinde, da se ne spreobrnejo h katoliški veri, to, da se krčevito oklepajo od dedov podedovanih kast, o tem so misijonarji že večkrat poročali. V novejšem času pa so se tudi izobraženi hindi sami začeli oglašati proti kastam in iz njih izvirajočim slabim nasledkom. Na zadnjem narodnem kongresu, dne 31. dec. 1904. je Gaekwar iz Barode, zelo omikan in ugleden knez, ostro obsodil kaste ter jih je očitno ožigosal kot prvi vzrok indijskega nazadnjaštva v zasebnem in javnem življenju. — Tričinopoly (Madura). Že deset let se trudijo francoski jezuiti, da bi pridobili brahmane za katoliško vero. In res temelj je že položen. In ta prvi začetek je vzbudil veliko vznemirjenje. »Tričinopoly si je steklo žalostno slavo«, tako toži mis Besant, glasovita, od hindov kot učlovečena boginja Sarasvati češčena zagovornica starega paganizma v listu Central Hindu College Magazine, »da je edino indijsko mesto, v katerem so se omikani hindi dali zapeljati, da so zapustili vero svojih očetov.« In vse časnikarstvo je zagnalo mnogo krika in vika. In vendar se jih še ni prav mnogo spreobrnilo. V krščanskem okraju mesta, ki se imenuje Topu Maria, prebiva zdaj okrog 40 spreobrnjenec; in k temu se pridruži le mala četa v Madrasu. Neoženjeni mladeniči živijo skupno in mnogi komunicirajo vsak dan. Nebistvene in malenkostne navade starih kast pa obdržijo, da se jim ne more očitati izdajstvo,

kristjani so, ne da bi nehali biti brahmani, t. j. udje starega indijskega plemstva. Tako n. pr. v Topu paganski brahman oskrbuje kuhinjo, ker brahman ne sme ničesar zavživati, kar je pripravila oseba nižje kaste. Zdaj se pripravlja večje število mladih paganskih brahmanov in komaj pričakujejo dovršenega 18. leta, ko se smejo pridružiti svojim bratom v Topu. Pa tudi na tihem se pripravljajo spreobrnjenci, tako neka rodbina, ki šteje 11 udov. Brahmani, ki prihajajo obiskat svojih znancev v Topu, z začudenjem spoznavajo, da so spreobrnjenci ravno tako brahmani kakor oni, da sv. vera ne uniči državnih plemenskih pravic, ki jim pristojajo po rojstvu. Vidi se, da jezuviti delujejo uspešno. Vendar pa tudi milost božja pri marsikaterem mladeniču, ki zahaja v kolegij sv. Jožefa, zastoni trka. »Glejte, oče«, je rekel mlad brahman, »glejte, jasno je kakor beli dan, da je katoliška vera edino prava. Toda s prestopom združene težave so prevelike, in nimam poguma, žrtvovati svojo staro mater in svoje sorodnike.« »Ako vam primanjkuje poguma«, pravi pater, »morate moliti.« »Ne, ne, tega ne storim«, zavpije mladenič, kajti če bi molil, bi bil že jutri katoličan.« Misijon med brahmani je potreben gmotne, a še bolj duhovne miloščine, molitve. — Radžputana. V Hindustanu misijonsko delovanje le počasi napreduje, ker je misijonsko polje nenavadno obširno. Kapucini imajo delokrog, ki meri več kakor Nemčija, Avstrija in Francosko, prebivalcev se šteje nad 100 milijonov. Kakor otoki v oceanu so razpršene postaje (120). Število duhovnikov znaša komaj 135. Apostolska prefektura Radžputana šteje nad 10 milijonov duš in vendar je imela doslej le 15 francoskih kapucinov, 1 posvetnega duhovnika, 7 bratov in 41 sester. Zdaj jim je prišlo na pomoč še 9 redovnikov in 3 bratje. Poglavitna naloga je, da se kristjani ohranijo verni, kar zlasti v mestih ni malenkost. Da bi se spreobrnil odrasel pagan, je nenavadno težko. Zato pa se kapucini trudijo v sirotiščih si odgojiti krščansko deblo. Šolstvo še je v povojih.

Indija vzhodna. Kakor v Severni Cochinchini tako so viharji in nalivi tudi Cambodžo opustošili. Dvanajst krščanskih občin je razdanih in med drugimi je velika sirotiščnica sester v Phnom Penhu in razvalinah. Misijonu preti lakota.

Kitajsko. Frančiškan, o. Arzenij Völling, ki misijonari v Severnem Šenzi, opisuje raznovrstne prazne vere in vraže, ki so razširjene zlasti v srcu Kitajskega. »Kakor se krščanstvo, če se je močno ukoreninilo v kaki deželi, ne omejuje med cerkvene zidove, marveč prešinja in blaži vse mišljenje in delovanje prebivalcev, tako obvladuje vražarstvo in praznoverje paganske dežele, zlasti veliko kitajsko cesarstvo, in sicer ne v blagor, ampak v nravni pogin naroda.« — Škof A. Henninghaus, Anzerjev naslednik v Južnem Šantungu, povdarja veliko važnost kitajskih misijonov, ki se v Evropi podcenjujejo in premalo podpirajo. Kitajsko ljudstvo je zelo inteligentno, šteje mnogo milijonov, ima veliko preteklost za seboj, pred seboj pa važno ulogo v zgodovini narodov. Katero vprašanje bi pač naj bilo važnejše za katoliško cerkev, kakor to, pridobijo-li se te dežele ali pa se zgubijo? Pereče je to vprašanje zlasti v tej dobi, ko na Kitajskem vse hrepeni po reformi. Kitajci hodijo počasnih korakov isto pot, katero so že prekoračili Japonci. Čudovito je, kako stari Konfucij sili v ospredje. Reformeželjni Kitajci ga hočejo povzdigniti do tretjih nebes. Njegovo češčenje je strogo obvezno v vseh novih šolah. Med Ki-

tajci vlada strah, da v tem reformnem gibanju izgubijo svoj narodni značaj, in stari Konfucij naj tvori paladij njih narodnosti. Vlada pošilja mnogo mladeničev v Evropo in na Japonsko, da se izobrazujejo. Samo v mikadovem cesarstvu študira 5000 nadarjenih Kitajcev. Pa tudi doma se vedno bolj množijo višji državni šolski zavodi. Da si oskrbijo potrebnega denarja, segajo po premoženju boncev in pagod. Kako žejni so Kitajci studencev znanosti, spričujejo založni sezname šangajskih bukvarn, po katerih je bilo zadnja leta 1100 knjig izdanih in v mnogih iztisih razprodanih. Duh, v katerem so pisana dela najraznovrstnejših panog znanosti, je paganski. Žal, da katoličani temu nasproti razmeroma prav malo storijo. V starih časih so misijonarji tudi na tem polju storili veliko ter so ustvarili bogato kitajsko-krščansko slovstvo. Po poročilu o. du Halde (*Description de la Chine* III. 94) je bilo koncem 16. stoletja izdanih 130 del; med drugimi n. pr. Summa sv. Tomaža Akvinskega v 30 zvezkih od o. Luigi Ruglio D. I. in veliki Komentari Barradija. Plemenita kitajska gospa, Kandida Hin po imenu, je prevzela vse tiskovne stroške in je skrbela, da so se krščanske knjige širile po hišah paganov, učenjakov, mandarinov in namestnikov. Da delujejo razne misijonske družbe skupno po enotnem načrtu, dalo bi se tudi dandanes doseči kaj važnega. — V apostolskem vikarijatu Južnem Sečuenu se je lani misijonsko delo lepo razvijalo; paganov se je spreobrnilo mnogo več, kakor prejšnja leta. Hude stiske, kakor pomor, lakota, državni nemiri, s katerimi je Bog tepel ljudstvo, so pahnille prebivalstvo v veliko bedo. V bedi pa se človek spomni Boga in moli. Lakota pagane sili, da se seznanjajo z misijonarji in to je začetek marsikaterere spreobrnitve. Škoda je, da med 20 milijoni prebivalcev ni več kakor 40 misijonarjev.

Tibet. Nepričakovano je začetkom maja došla vest, da je v Bathangu na kitajski meji bilo umorjeno večje število kristjanov, med njimi štirje misijonarji iz pariškega semenišča. Natančnejši podatki še manjkajo.

Ceylon. Misijonsko delovanje na »bisernem otoku« je v najlepšem cvetu. Škofij je na otoku pet, in sicer: nadškofija Kolombo, škofije Džaffna, Galle, Trinkomali in Kandy. Izmed 3,562.066 prebivalcev je 293.929 katoličanov in 1186 katehumenov. Dušno pastirstvo vodi 176 duhovnikov. Močni razvoj katoliške cerkve je buddhistom trn v peti. Opetovano so zadnja leta napadali misijonske postaje ter jih razdirali. »Tudi v moji vladikovini«, piše jezuit škof Lavigne iz Trinkomali, »so zažgali dve šoli. Bojim se, da se bo krščanstvu sovražno gibanje razširilo po vsem otoku, če ne poseže britska vlada odločneje vmes.«

Indonezija. O. Jenissen, ki misijonarji na otoku Sumatra, poroča o čudnem pojavu, da si paganske deklice zelo rade jemljejo živiljenje. Vzrok temu so prezgodnje zaroke, ki so nekaka kupna pogodba med stariši v dobi, ko še dekleta ne razumejo pomena zarok. Zato pa se zgodi prepogosto, da zaročenci ne marajo drug za drugega. Položaj take zaročenke si lahko predstavljamo. Ker ne veruje v večni pekel, se pa raje ogne zemeljskemu peklu. Pogosto igra pri tem tudi praznoverje svojo odločilno ulogo. Krščanstvo pa tudi v tem oziru blagodejno vpliva. Kar so misijonarji na otoku, še ni bilo nobeno krščansko dekle samomorilka.

Filipine. Po uradnih podatkih imajo Filipine 7,635.426 prebivalcev. Cerkev je 1600, med temi že 37 protestantskih kapelic. Šol je 3000, katere obiskuje 300.000 otrok. Novi apostolski delegat, msgr. Agius je iz

Malte, svoje domovine, pripeljal 20 duhovnikov, ki bodo svoje dušne in telesne sile posvetili v blagor stiskanem Filipincem. — V nadškofiji Manila so ti-le višji izobraževalni zavodi pod cerkvenim nadzorstvom in vodstvom: 1. Vseučilišče sv. Tomaža. Ustanovili so ga l. 1612. dominikanci in l. 1645. ga je papež Inocencij X. povzdignil v vseučilišče. Od tega časa je bilo imatrikuliranih 118.741 dijakov. Visoka šola ima 6 fakultet (bogoslavlje, modroslovlje s slovsstvom, naravoslavlne vede, pravoslavlne vede, medicina in farmaceutika); izmed 43 profesorjev jih pripada 28 dominikanskemu redu. Z vseučiliščem je združeno semenišče St. Carlos. Alumni pohajajo vseučilišče. 2. Centralno semenišče sv. Frančiška Ksav., ustanovljeno l. 1901. od jezuitov, ima 43 gojencev. 3. Jezuitski Ateneo z 38 profesorji in 1118 dijaki. 4. Normalna šola v rokah jezuitov z 27 profesorji in 460 dijaki. 5. Kolegij dominikancev Juande Letram z 26 profesorji in 975 dijaki. 6. Benediktinski kolegij San Beda z 13 profesorji in 260 dijaki. — Pouk ženske mladine imajo sestre iz različnih družb v rokah in vodijo 9 zavodov.

Japonsko. Pričakovati je bilo, da bo rusko-japonska vojska v marsikaterem oziru vplivala na misijonsko delovanje v mikadovem cesarstvu. Najnovejše letno poročilo pariškega semenišča ima o tem obširne podatke. Iz vseh pisem misijonarjev je razvidno, da je vojska popila vso pozornost in moč ljudstva in verskim vprašanjem ni pustila prostora. Spreobračanje paganov, zlasti očitne konference, so se morale umakniti, ker je moralo mnogo najboljših katehistov obleči vojaško suktnjo, duhovnike domačine pa so porabili v svojih lacaretih. Dasi je požrtvovalnost Japoncev občudovanja vredna, vendar jih breme vojske vedno bolj stiska. — Zanimiva so pisma nekaterih krščanskih vojakov, ki jih pišejo iz bojišča. »Prodiramo vedno naprej«, piše katoliški vojak iz Urakami (škočija Nagasaki) svoji materi. »Doslej me je ljubi Bog na priprošnjo prebl. Device v vseh nevarnostih ohranil zdravega. Toda ne vemo, kaj nas čaka. Morebiti je to pismo zadnje, ki vam ga pišem. Vsak dan utegne biti zadnji mojega življenja. Zgodi se volja božja. Pošljem ti en yen. Daj služiti eno sv. mašo, da mi Bog podeli milost, umreti kot hraber vojak in dober kristjan. Tukaj nimamo duhovnika, da bi se mogel spovedati. Ampak gledé mojega dušnega stanu smeš biti popolnoma mirna. Zatrjujem ti, da človek ne more grešiti, če vidi dan za dnem smrt pred seboj.« To pismo je res bilo poslednje. Hrabri junak je padel pri Muo-tien-lingu dne 18. julija. — Urakami ima 70 katoličanov na bojišču. Trideset mladeničev je, ki so v bratovščini presv. Srca Jezusovega. Pred odhodom na vojsko so vsi prejeli sv. zakramente. Za vsakega v boju padlega se v rojstni občini obhajajo zadušnice, pri katerih so uradi navzoči, pa tudi vse občinstvo. Tudi več semeniščanov iz Nagasaki je bilo poklicanih pod bojno zastavo. Eden se je povrnil težko ranjen, a komaj je okreval, se je takoj vrnil na bojišče. Nova skrb za misijonarje so vjetniki. V Massuyami je bilo nad 200 katoličanov vjetih, večinoma so bili sami Poljaki. O. Charron je dobil dovoljenje jih obiskovati ter jim sv. mašo služiti. Zaprti so bili v neki budhistični pagodi in tako se je zgodilo, da se je v paganskem templu prvi-krat opravljala daritev sv. maše. Tudi Rusi so obhajali službo božjo v takih pagodah. Tako je vojska buddhove temple spremenila v krščanske cerkve. — Buddhisti izrabljajo vojsko, da bi se nasproti kristjanom kazali kot veliki patrijoti. Tako je prišel nek bonc v Yamaguchi, da bi imel

ondi javno konferenco. Velikanske reklame na vseh ogljih so naznanjale, da pride imeniten govornik iz Tokio. »Yaso tajji«, t. j. razpršenje krščanstva, je napovedal drugi plakat. K zborovanju, ki se je vršilo v gledišču, je šel tudi o. Cettour s sobratom, ki je bival kot gost pri njem. Bonc je bil vsled tega obiska v veliki zadregi, a je vendar povelečeval buddhizem in drzno napadal krščanstvo, ki je nejaponsko, nepatrijotično, ker uči, da moramo ljubiti tudi svoje sovražnike. Če je torej Japonsko krščansko, ne sme sovražiti svojega zakletega nasprotnika Rusa. Potem pa je konec japonskega cesarstva. Po končanem govoru se vzdigne o. Cettour in mirno in stvarno zavrača govornikove neosnovane trditve. Bonc začne strašno psovati misijonarja in nato vzame ravnatelj gledišča Cettourju besedo. Poslušalci, ki se veselijo prerekanja govornikov, burno vpijejo: Sramota! Bonc je naredil popoln fiasko. Ko se je hotel opravičevati, je vse občinstvo zapustilo gledišče. Obrekovanja katoliških misijonarjev niso bila brez uspeha. Katoliško pomeni toliko kakor francosko. Francozi pa so zavezniki Rusov. Razume se, da so začeli francoske misijonarje obrekovati kot vohune v ruski službi. Tako je bil n. pr. v nadškofiji Tokio misijonar distrikta Utsonomiya razvpit kot ruski ogleduh. Z ozirom na to so hoteli pagani dve imenitni katoliški rodbini odvrniti od vere. Starko 60 let je obdelovalo 10 paganov, da sta misijonar in katehist kot vohuna zaprta in v Hokkaido odgnana. Cerkve so baje zapečatenene in ne preostaje ji nič drugega, kakor zapustiti Yaso (Jezusa) in se povrniti k veri očetov. Mirno odgovori starka: »Ni pater, ampak Bog je, v katerega verujem. Če torej vjamete ljubega Boga in zapečatite vrata v raj, potem prestopim k vam. Dolej pa ostanem kristjanka.« — Na neki postaji v nadškofiji Tokio je oficir od marine dve leti prihajal k misijonarju, učit se francoščine. Za čtivo je misijonar poleg biblije jemal tudi posvetne knjige. Na prošnjo častnikovo pa sta prebirala le evangelij in katekizem. Ni se zadovoljil samo z besednim pomenom, marveč milost božja je tako delovala v njegovi duši, da je v priprosti lupini našel zlato jedro in v njem se je zgodila velika sprememba. Zlasti mu je ugajala Gospodova molitev. Kmalu je prosil za sv. krst, toda misijonar ga je hotel še poskušati. Oficir je prihajal redno k sv. maši ter je ponižno molil z drugimi kristjani. Zadnji večer pred odhodom na vojsko je bil krščen na ime Viktor. »Teško je povedati, kateri izmed naju je bil srečnejši.« — Škofija Nagasaki: V provinci Higo misijonari o. Corre iz pariškega semenišča. Otok Kiushiu je z mučeniško krvjo prepojena zemlja. Pred 16 leti je prišel o. Corre, ki je bil profesor bogoslovja v Nagasaki, v svoj novi delokrog. Škof mu ni imel drugega dati na pot, kot svoj višjepastirski blagoslov. In vendar so zdaj že 4 glavne postaje s cerkvami in stanovanji. Krščenih je bilo doslej 2062. Misijon ima lekarno za ubožce, bolnišnico za gobove, katehumenate, sirotišnico. Za vzdrževanje zavodov se potrebuje 10.000 mark.

Afrika.

Egipt. Dne 14. maja je Egipt praznoval stoletnico dogodka, ki je navrnil zgodovino njegovo na drugo tir in ki je zlasti za razvoj krščanstva največjega pomena. Sto let je minilo, kar ima egiptsko vlado dinastija Mehemed Ali v rokah. Sedanji khediv, vicekralj je Abbas Hilmy II. Tudi katoličani so se udeležili tega slavlja in to po pravici. Mehemed

Ali je dovolil kristjanom veliko prostost. Pod varstvom khedivov so se zidale hiše božje in se širili katoliški zavodi. Tudi zemljišča za misijonske stavbe so khedivi prepuščali ali za zelo nizko ceno ali pa jih darovali misijonarjem. Zato je msgr. Aurelio Briante izdal okrožnico, v kateri je pozval vse vernike, da naj dne 14. maja povzdignejo svoje roke k Bogu ter ga prosijo, da ohrani khediva in njegovo zlahtno rodbino. Po vsem apostolskem vikarijatu se je pela zahvalna pesem »Te Deum«.

Koptska zedinjena škofija Miniah (Hermopolis), ki je bila ustanovljena l. 1895. šteje že 2500 katoličanov, med katerimi pastiruje 11 duhovnikov. Več vasi bi takoj prestopilo h katoliški cerkvi, če bi misijon mogel nastaviti stalnega dušnega pastirja. Revščina je velika ovira misijonskega delovanja. Nujno potrebno bi bilo, zvišati število šol. Vsa škofija jih ima še le 4. Škof msgr. Maximos Sedfaoui obžaluje, da je veselo gibanje h katolicizmu v novejšem času malo ponehalo. In vendar je stališče razkolne cerkve obupno. Razkolniki spoznavajo svojo nezmožnost, zato pa pustijo, naj bo vse, kakor hoče, bratijo se z vsemi, le s katoliško cerkvijo ne. Pred dvema letoma se je občina Dronka sprla s svojim razkolniškim škofom ter mu je pretila z odpadom k protestantizmu. »O«, pravi škof, »protestantje so moji bratje«. — »Dobro, pa postanemo plymouthi« (angleška ločinka). — »Tudi plymouthi so moji bratje«. — »Potem pa postanemo katoličani«. — »Tem slabše za vas, kajti katoličani so vsi izobčeni«. Vas je res prestopila v katoliško cerkev.

Egiptski Sudan. Misijon vedno lepše napreduje pod spretnim vodstvom škofa Fr. Ks. Geyera. K prejšnjim postajam so se pridružile nove Halfaya, Lul, Atiko, Kayango in Ubili. Doslej je delovalo 17 duhovnikov, 13 bratov in 26 sester. Pred kratkim se je misijonsko osebje pomnožilo za 10 mož. Tako bo škofu mogoče, izvršiti svoj načrt, da začne misijonariti v okrajih Baha el Ghazel in Džur.

Ekvatorijalna Afrika. Apostolski vikarijat Nyassa je z ustanovitvijo novih postaj in šol razširil svoje delovanje. Vsak kraj zahteva kapelo in katehista. Največje upanje stavijo misijonarji na postaji Kachindamoto in Chiwamba v deželi Angoni. Kristjanov in katehumenov šteje vikarijat 100.000. — Apostolski vikarijat Zgornji Kongo. Poglavitni sovražnik krščanstva je organizirana skrivna družba, ki stavi svojim udom pogoj in dolžnost, nikdar se krstiti dati. Kristjane vsprejmejo le, če se zavežejo, da k njih smrti postelji ne bo poklican duhovnik. Bauduinville ima lepo gotško cerkev (pozidana l. 1903.); po mnenju misijonarjev je najlepša v celi centralni Afriki. Na 8 postajah deluje 36 misijonarjev, 8 sester in 40 katehistov; kristjanov je 4447, katehumenov 19.009. — V Tanganjiki so nastale nove misijonske postaje: Urwira, Mpimbue, Zimba, Mkulue. Šolstvo cvete. — V apostolskem vikarijatu Unjanjembe se število kristjanov vidno množi. Precej ovir dela mnogozenstvo. Misijon ima tri bolnišnice, 9 lekarn za uboge in 10 sirotiščnic. — Apostolski vikarijat Južni Nyanza je dobil dve novi postaji in tudi katehetsko šolo v Kyaniji, kjer se 30 gojencev pripravlja za katehiste. — Na 15 krajih obhajajo tudi mohamedani očitno službo božjo. Ruanda šteje že 455 odraslih krščenih. Misijon ima 10 lekarn za reveže, 14 sirotiščnic in 6 azilov. — Severni Nyanza. Ugandski misijon je ponos belih očetov, kajti šteje že 86.239 katoličanov in 13.500 katehumenov. Šol ima misijon 293. Nekaj let sem ima Uganda deško semenišče, v katerem

se vzgojujejo katehisti in v bodoče, ako je božja volja, tudi duhovniki. Zdaj šteje zavod 44 gojencev. Število katehistov-domačinov znaša že 973, in vendar, kaj je to nasproti 2000 protestantskim učiteljem! Merilo verske gorečnosti je prejemanje sv. zakramentov. Čujmo, kaj piše msgr. Streicher o ugandskih katolikih. »Skoro na vseh naselbinah, le v popolnoma novih ne, morajo vsi duhovniki vsako večer po tri ure spovedavati. Ob sobotah in predvečerih velikih praznikov je vsak spovednik najmanj 7 ur v spovednici. Pritisk spovedencev, ki je redno tako močen, da nikoli ne pridejo vsi na vrsto, nas je prisilil, deliti spovedne karte, s katerimi smejo spovedenci k spovednici. Te karte dobijo najprvo tisti, ki že dalje časa niso bili pri spovedi.« — Dobrodelnih zavodov šteje misijon precejšnje število. V 30 lekarnah, 9 bolnišnicah, 6 lacaretih in v domu za gobove je bilo lani oskrbljenih 167.025 bolnikov. — To je v kratkih potezah letno poročilo o gorečem delovanju belih očetov.

Nemška Vzhodna Afrika. Iz Severnega Sansibara prihaja veselo poročilo. V deželi Kiboša se zdaj udeležuje 4000 otrok in 2000 odraslih krščanskega nauka. Mesto premajhne kapelice se bo morala zidati lepa Marijina cerkev. Prevažen je dogodek, da je dežela Kibošo dobila krščanskega poglavarja. Stari Sianga se je odpovedal svoji časti in akida (zbor poglavarjevih svetovalcev) je prostovoljno izvolil njegovega sina, mladega Emila Kamo, katerega je škof Emil Allgeyer pred 3 leti krstil. Črnci dobro vedo, da bo krščanski poglavar vladal pravičneje, kakor paganski trinogi. Dva misijonska učenca v Kiboši sta imenovana za davkarja v Velki-Aruši, Meru in Umbugwe. Brezdvomno bosta misijonarjem pripravljala pot.

Madagaskar. Francoski jezuit iz Fianarantsoa riše v kratkih besedah verski položaj. Javnih procesij ni več, križi iz sodišč so zginili. Več zavodov, v katerih so učili prej šolski bratje in šolske sestre, je prešlo v roke posvetnih učiteljev. Enako se bo zgodilo z bolnišnicami. Le tiste zasebne šole, ki zadostujejo v poučevanju vsem zahtevam oblasti, se priznavajo kot ljudske šole. Druge se imenujejo cerkvene šole (écoles d'égglise) in ne smejo od 13 let starejših učencev vsprejemati. Misijonom je prepovedano, imeti več kakor eno normalno šolo. Tako stojijo stvari sedaj; brezdvomno bo to napredovalo.

Južna Afrika. Natal. Drugi letnik lista Catholic Directory of British South Africa 1905. opisuje delovanje trapistov v Natalu in v Vzhodni Griqua-deželi. V dušnem pastirstvu je 33 trapistov in 3 posvetni duhovniki, ki so razdeljeni na 21 glavnih postaj in za 20 podružnic. V Natalo sta nastali dve novi postaji Maris Stella in Himmelberg. V Veliko pomoč je družba misijonskih sester presv. Krvi, ki delujejo že na 20 postajah. Družba šteje 400 udov. Vsaka naselbina ima šolo, razven tega je 6 obrtnih šol in v Centocowu semenišče za odgojo domačih učiteljev in učiteljic. Trappisti uživajo velik ugled. Občudovanja vredna je postaja Mariannahill. Zlasti misijonske šole prekašajo vse šole v Natalu. Generalni kapitelj trapistskega reda je opata Obrecht iz Gethsemani (Sev. Amerika) zopet imenoval za administratorja samostana Mariannahill.

Zahodna Afrika. Apostolski vikarijat Ubangi. Apostolski vikarij je na svojih vizitacijah povsod zapazil lep napredek. Število katehistov se je namnožilo. Prej že opuščena naselbina sv. Frančiška Ks. ob reki Alim je zopet vsprejeta v delokrog. — Krasno se razvija tudi apostolski

vikarijat Gabun. Otroci zelo pridno obiskujejo misijonske šole. Rodova Apindji in Eshira kažeta vedno večje zaupanje do misijonarjev. O. Trilles je ustanovil postajo ob Abangapadcih, sredi med paganskimi ljudožrci. To je važen korak.

Spodnji Niger. Važna postaja bo Calabar. Prepričan o tem, se je nastanil tukaj apost. prefekt o. Lejeune. V malo letih se je misijon zelo ukrepil, in to zlasti po šolah. Misijonarji so izdali več molitvenikov in pesmaric in katekizem v ibos-jeziku. — V apostol. vikarijatu Sierra Leone so bile tekom par mesecev ustanovljene tri nove postaje: Gerihun, Serabu in Blama. Afrikanški misijoni belih očetov nepretrgoma napredujejo. — Zlata obal. Misijonarjem lyonskega semenišča se je posrečilo, izpeljati že dolgo zasnovan načrt. Naselili so se v Konassi, glavnem mestu glasovite Ašanti-države.

Amerika.

Združene države. Poročilo bureau-a za katoliške indijanske misijone ni popolnoma zanesljivo in porabno. Natančneje je poročilo v Catholic Directory. V 16 okrajih prebiva 94.327 katoliških Indijancev. Cerkvic in kapel se šteje 154, 56 šol obiskuje 4196 otrok. Duhovnikov je 80, največ redovnikov. Zbirca za šole med ameriškimi katoličani še ne pokriva stroškov, zato je škofovski komité zopet izdal nujno prošnjo, da naj podpirajo toli dober namen.

Alaska. V misijonu deluje 17 jezuitov, 10 bratov, 1 šolski brat, 8 sester od previdnosti, 22 sester sv. Ane. 12 postaj ima cerkve in stalno duhovnike; misijon ima 2 penzionata, 3 ljudske šole (238 otrok), 4 bolnišnice in sirotišnico. Število katoličanov znaša 9500.

Braziliija. Vizitator, o. Amand Bahlmann je tri cele mesece hodil po vizitacijah ter je podal svoje poročilo pri provincijalnem kapitelju v Blumenau. Južna provincija šteje 12 samostanov z 71 frančiškani in mnogimi brati. V severni provinciji je imel vizitacije o. Cirijak Hiel-scher. Provincijalni kapitelj, ki se je vršil v Bahiji je zopet izvolil za provincijala o. Hyppolita Zurek. Provincija obsega 9 samostanov z 40 očetmi. Frančiškani imajo veliko ljudskih misijonov, vsem prošnjam niti ustreči ne morejo.

V treh tiskarnah v Bahiji, Curitybi in Lagesu izdajejo štiri časnike oziroma časopise, ki so naperjeni proti framazonskemu in socialdemokratskemu tisku. V Lagesu izhaja portugiški tehnik Cruzeiro do Sul; v Curitybi dvakrat na teden nemški list Der Kompass; ravnotam L' Amico (laški); v Bahiji vsakih 14 dni Mensageiro da Fé de Bahia.

Ločitev cerkve od države, ki je v Braziliiji bila upeljana l. 1889., je dala cerkvi veliko prostost. Zlasti se je redovništvo močno razvilo. Samo v državi Rio Grande do Sul je danes 10 moških in 5 ženskih kongregacij z 50 naselbinami. Najnovejša kongregacija so nemške katarinke, ki so l. 1899. na prošnjo jezuitov prišle iz katoliške Nemčije, iz Ermelanda. L. 1900. so prevzele šolo v Novo Hamburgo in so v bližini ustanovile samostanček z novicijatom in penzionatom. Kmalu nato so se naselile še v Bon Jardinu, v Bon Principio, v Taquari in S. José de Hortensio. Povsod vodijo dekliske šole in so vsled svoje priprostosti in požrtvovalnosti zelo priljubljene.

Južna Patagonija in Feuerland. Misijon šteje že 29.000 katoličanov, 14 šol in 14 cerkev in kapel. Po poročilu apostolskega prefekta so zdaj po 25letnem delu pagani večinoma spreobrnjeni in tako je tudi položen temelj civilizaciji teh nomadov.

Oceanija.

Apostolski vikarijat Južni Salomoni. Ker je misijonar o. Chatelet zabranil poglavarju Gona nameravan rop prišlecev, ki so se izkrcali na katoliškem obrežju, se je hotel ta krvavo maščevati nad njim. Pregovoril je sosedne rodove za svoj satanski načrt, obljubil jim zlata, tobaka in pip, če umorijo misijonarja. Več tednov so poskušavali, a previdnost in odločnost njegovega sluga Alojzija je preprečila vse nakane. Na povratku so se sprli med seboj, dva sta obležala mrtva. Mrliča so spekli in pojedli in mir je bil sklenjen.

Apostolski vikarijat Novi Hebridi. Vajnejši otoki so Espiritu Santo, Mallicollo, Ambrym, Api in Vate. Na teh otokih igrajo veliko ulogo skrivne družbe v politiki in veri. Udje so zakleti sovražniki katoliške cerkve. Otočani so lahkoverni, vražam podvrženi ljudožrci. Nek delavec je proti sestri izrazil željo po človeškem mesu. »Kaj!« očita mu sestra, »ti nas hočeš snesti?« — »Tebe ne, pa tega le«, in je pokazal na domačina. Resno je začel na teh otokih misijonariti o. Pionnier in še 4 maristi l. 1887. Po vrsti so nastajale misijonske naselbine na otokih. L. 1903. se je misijonsko osobje pomnožilo za 6 misijonarjev in 4 sestre, in Novi Hebridi so bili povzdignjeni v apostolski vikarijat. Lani je prvi apostolski vikar, msgr. Douceré v Numei na Novi Kaledoniji prejel škofovski red. Vikarijat šteje sedaj 18 do 20 postaj z več kakor tisoč kristjani in nad 3000 katehumeni. 8 šol obiskuje 400 otrok. Poleg maristov blagonosno delujejo tudi sestre 3. reda sv. Frančiška v šolah in bolnišnicah. Posebno veselje imajo sestre z najdenčki.

J. E. Kociper.

IV.

Slovstvo.

Biblične vede.

1. Der Weltapostel Paulus. Nach seinem Leben und Wirken geschildert von Hofrat Dr. Fr. X. Pözl, Hausprälat Sr. päpstl. Heiligkeit und Prof. der Theol. an der k. k. Universität in Wien. Regensburg 1905. Verlag Manz. C. 10:80 K. (S. XXVIII., 664.)

2. Paulus. Der Völkerapostel nach Bibel, Geschichte und Tradition. Von Dr. Nikolaus Heim. Salzburg 1905. Verlag Pustet. C. 9:60 K. (S. XXXI., 766).

3. Paulus. Sein Leben und Wirken von Prof. Lic. Dr. Carl Clemen, Gierten, Ricker 1904. 2. Bd. VII. u. 416 S. in Bd. I. VII. u. 339 S. in Bd. II.

Skoro istočasno so izdali trije učeni možje obširne življenjepise o sv. Pavlu. Ne vede drug za drugega delo, so se pripravljali vsak po svojem poklicu dolga leta, da izdajo sad svojega truda. Zato je vsakega delo zrastle nekako iz njih življenja in delovanja kot celotno samostojno izvorno delo. Oglejmo si jih posamezno.

1. Prof. Pözl, ki je znan po svojih izvrstnih razlagah sv. evangelijev, ki jih je izdal že kot profesor v Gradcu, se je pečal na Dunaju zlasti z listi sv. Pavla. Eksegeziral je v svojem rednem predavanju list za listom, v svojih seminarskih vajah pa je sam preiskoval in po slušateljih dajal preiskovati posamezna vprašanja o življenju in listih sv. Pavla. Da je pri tem zasledoval vse tozadevno slovstvo do najnovejših najmanjših publikacij v kakem znanstvenem listu, je razumljivo. Tako je nastalo njegovo delo, ki je pisano na strogo znanstvenem stališču, pa bolj popularno, tako da je namenjeno duhovnikom in izobraženim svetovnikom. Dasi ima za podlago obširen arheološki, filološki, kritični, zgodovinski in polemični aparat, vendar pisatelj tega nikjer ne kopiči in bralca ne zadržuje, da se ne bi popolnoma posvetil samo sliki sv. Pavla in njegovim naukom, izraženim v posameznih listih.

Kot ozadje veličastne slike o sv. Pavlu služi pisatelju opisovanje verskih, socialnih, kulturnih razmer prebivalcev, s katerimi je prišel sv. Pavel v dotiko, kakor tudi geografski in politični orisi krajev, po katerih je hodil sv. apostol. To mu obenem služi v dobro razumevanje življenja in delovanja sv. Pavla, kakor ga črpa iz Djanja apostolov in 14 listov sv. Pavla. Posebnost in glavna vrлина te knjige je ta, da nam pisatelj v lahko razumljivi besedi analizira vse govore in liste sv. Pavla, tako, da nam sv. Pavel sam stopa jasno pred oči, kako in kaj govori in piše. Tako nas seznanja pisatelj z vsemi posameznimi razmerami apostola ter z vsebino njegovih govorov in listov v jasnih, markantnih črticah, ki nam obenem vzbujajo željo, da bi čitali posamezne liste tudi v celoti, ker so nam po teh črticah postali jasni in zanimivi.

Poleg petero lepih slik nam podaja knjiga kronološki pregled življenja sv. Pavla, na 11 straneh pomožno slovstvo, ki ga je rabil pisatelj ter realno in osebno kazalo na koncu knjige. Ta kazala je sestavil mlad nadepoln učenec profesorja Pözla, Teodor Innitzer, učni prefekt v bogoslovju na Dunaju, z jako spretno roko ter po posameznih besedah podal skoro celo teologijo sv. Pavla. V kratkih jasnih potezah nam podaja pisatelj v zadnjem odstavku splošno sliko o sv. Pavlu, ki jo sklepa z besedami, da nam nauk in dela sv. Pavla dajejo opomin: Moli, bori se, delaj.

2. Celo drugačna je druga knjiga, dr. Heima. V uvodu nas zatrjuje pisatelj, da njegovo delo ni strogo znanstveno, zakaj, če bi hotel pisati tako znanstveno, pravi, bi pisal latinski, ne germanski. Njegov namen je: »Belehrende Erbauung«. Proti takemu, tudi dobremu stališču se seve ne da nič oporeči, dasi še s tem ni rečeno, da sme tak pisatelj biti neznanstven, nekritičen, da bi smel gola domnevanja in pobožne želje prodajati za golo resnico. Sicer se je pa pisatelj dotaknil skoro vseh znanstvenih vprašanj, ki so v zvezi z življenjem sv. Pavla. Rezultati teh razmotrivanj se velikokrat ne strinjajo z rezultati prof. Pözla. Tudi se dr. Heim ne ozira na najnovejše slovstvo. Izmed nekatoličanov se peča le z Renanom. Ker je pa pisatelj vse to le bolj postranska stvar, zato se ozrimo raje na ono stran te knjige, ki ji daje posebno mikavnost.

To ima knjiga zlasti raditega, ker je pisatelj, kakor nam pravi na raznih mestih, prepotoval skoro vse kraje, kjer je bil sv. Pavel, ter obiskal skoro vsa svetišča sv. Pavla. Zato je vse pisano z nekako posebno toploto in ljubkostjo, včasih preprosto, včasih pesniško, včasih veličastno. Kdor s pisateljem zasleduje sledove sv. Pavla, pač rad vzklikne s sv. Krizostomom, ki je izrazil svojo gorečo željo z besedami: »Blagrujem te, Rim, ker je Pavel v življenju ljubil Rimljane, končal pri njih svoje življenje in mrtev počiva pri njih. O kdo mi da, da se oklenem njegovega groba in gledam njegov pepel!«

Poleg občnega življenjepisa sv. Pavla, ki ga pisatelj zajema iz sv. pisma, zgovorne in tradicije, pri katerem se bolj ozira na zunanji tek njegovega življenja, ne da bi nas seznanjal z vsebino njegovih nauk, izraženih v težko umljivih listih, nam podaja pisatelj nadalje »Zgodovinske in legeodske fragmente« ter »Venec na Pavlovem nebu ali prijatelji in znanci apostolovi«, kjer govori v 112 odstavkih o več kakor 112 osebah, ki so prišle v kakokoli zvezo s sv. Pavlom. Predzadnji oddelek govori o »Pavlovih krajih in svetiščih« in zadnji »o slavi sv. Pavla«, ki se razodeva v čiščenju sv. Pavla, pridevanju njegovega imena osebam in krajem po celem svetu, v umetnosti, v slovstvu, o Pavlovih spisih itd. Z odstavki »Pavel kot človek«, »Kaj je Pavel nam kristjanom«, »Kristus, Peter, Pavel« končuje pisatelj v veličastnih potezah svoje delo, v katerem je nakopičil toliko svojega obširnega znanja in velikega truda.

Za vzgled pisateljevega sloga naj služi odstavek, s katerim se nam naznanja nastanek lista, ki ga je pisal sv. Pavel (ali dal pisati) Solunčanom, potem ko je dobil poročilo od njih: »Da wallte das gefühlvolle, große Herz Pauli hoch auf, wäre es angegangen, so hätte er sofort den Wanderstab ergriffen, um seine lieben Macedonier wieder zu sehen; denn besonders die ihres Vaters und Führers so rasch beraubte, im Christentum unerfahrene, von vielen Drangsalen bedrohte und wirklich angegriffene Gemeinde von Thessalonika bedurfte in hohem Grade des apostolischen Trostes.

Da setzte sich Paulus hin in seinem stillen Gemache an den einfachen Tisch, ein schöner, ruhiger Lichtstrahl erfüllte den Raum, die Gefährten des Apostels im Hintergrund verhalten sich stille, Gottes Geist aber regt sich im nachdenkenden Heiligen — jetzt taucht er das Rohr ins Atramentum und beginnt mit raschem Zug: »Paulus und Silvanus und Timotheus an die Gemeinde der Thessalonicher, in Gott dem Vater und dem Herrn Jesu Christo. Gnade euch und Friede.«

Da ward es noch stiller in dem Gemache und der Lichtstrahl wurde noch milder und selbst die goldschnäblige Amsel draußen vor dem offenen Bogenfenster im Busch schwieg; man hörte nur ein leises, rasches Kritzeln — Paulus schrieb.«

3. O tretji knjigi so lahko opazke bolj kratke. Pisatelj je kot protestant na racionalnem stališču, iz katerega zavrača posamezne liste sv. Pavla, kakor že mnogi pred njim, dasi je v novejšem protestantskem slovstvu na polju sv. pisma n. z. »reakcionarno« gibanje, t. j. v tem zmislu, da so začeli priznavati veljavnost stare cerkvene tradicije ter s tem avtencijo sv. pisma N. Z. Sam Adolf Harnack, berlinski učenjak, znan po svojem »bistvu krščanstva« in po raziskovanju starokrščanskega slovstva, pravi, da je v celem Novem zakonu menda le ena listina, ki bi bila psevdonimna v strogem zmislu besede, namreč drugi list sv. Petra. Čas je proč, pravi dalje, v katerem se je starokrščansko slovstvo z Novim zakonom prištevalo k spletkam zmot in goljufij.

Dr. Clemen še pa zavrača liste sv. Pavla Efež., Hebr. in vse pastoralne liste. Sicer pa ima avtor globoko znanje in vseobsežen pregled celega novozakonskega slovstva. Rezultati njegovih priskovanj se mnogostransko strinjajo z rezultati katoliških avtorjev. Sam Dr. Heim pravi o tej knjigi v dodatku k svoji knjigi; da je »ein hervorragendes Werk, dem wir, soviel es unser kathol. Standpunkt zulässt, sympathisierend gegenüberstehen, bedauernd, daß es zu spät erschienen, um von uns gewürdigt werden zu können.«

Sicer pa »Vod.« svojih čitateljev ne seznanja s to knjigo iz tega namena, da bi jim jo priporočeval, ampak da jim poda malo vpogled tudi v izvenkatoliško slovstvo, ki je zlasti na svetopisemskem polju zelo bogato. Razum mnogih velikih in manjših komentarov k posameznim listom N. Z. je izšlo o sv. Pavlu samem, nje-

govem življenju in delovanju, kakor v gori omenjenih knjigah, na Angleškem več takih knjig, kakor n. pr.:

- a) Bacon, The story of St. Paul. A comparison of Acts and Epistles (12° VIII. and 392. Boston, Mifflin and Co.).
- b) Farrar, Life and Work of St. Paul. With original illustr.
- c) Gamble, St. Paul, the apostle of the gentiles.

Tudi ruski publicisti se v novejši dobi veliko pečajo z listi sv. Pavla.

4. Ko se pa oziramo na razne publikacije o življenju in delovanju sv. Pavla, ne smemo nikdar pozabiti znamenite slovenske publikacije takega dela, ki se ga smemo veseliti in nanj ponosni biti: Sv. Pavel, apostol sveta in učitelj narodov. Njegovo življenje in delovanje opisal ter pridejano okrožnico »Providentissimus Deus« in apostolsko pismo »Vigilantiae« o sv. Pismu poslovenil dr. Mihael Napotnik, knez in škof Lavantinski. V Mariboru 1904. Razpošilja kn. šk. ordinarijat. Izšlo je tudi po tej knjigi prirejeno delce: »Sv. Pavel, apostol narodov. Spevoigra z deklamacijo in živimi podobami.« Izdal zavod šolskih sestrá pri sv. Petru niže Maribora.

Ker se je pa o tem delu že pisalo v »Voditelju« zato ponavljam na tem mestu le besede zlatoustnega slavitelja sv. Pavla, sv. Janeza Krizostoma: »Ne morem reči, kako mi je žal, da ne poznajo vsi tako sv. Pavla, kakor si zasluži«, ter besede njegovega slovenskega naslednika v istotakih slavospvih: »Škoda, da je ljubezen do tega velikana na duhu že preveč ponehala dandanes. Pa, ako prebiraš njegove liste in morda le odlomke teh listov, moraš, hočeš, nočeš, Pavla rad imeti; še več, občudovati ga moraš in pa ljubiti prisrčno.« Okrepljajoči duh sv. Pavla, tega duhovitega moža, vekovitega veleuma s solnčnočistim značajem, z vztrajno neustrašenostjo in možato gorečnostjo bi krepil naš narod ter ga dvigal nad ono plitvost in puščobo, v katero bi ga rad pogreznil puhli duh novega časa. Zato pa bi naj bil slavni Taržan po besedah prevzvišenega pisatelja varih in zadržnik krščanskih častnikarjev, naš vodnik, predpodoba vzgled in ravnilo za naše življenje in delovanje.

Dr. M. Slavič.

Apologetika.

Antworten der Natur auf die Fragen: Woher die Welt? Woher das Leben, Tier und Mensch; Seele? Von Const. Hasert. — Sechste Auflage. Graz 1905. Ul. Moser. Str. VII, 376. Cena 2:40 K.

Razdelitev tvarine in metoda je ista ko v peti izdaji. (Voditelj 1903, str. 137.) Nov je odstavek (str. 137—142.) »Die Vermehrung der organischen Zellen und die Befruchtung.« (Po Wasmanu.)

Hasert piše jako poljudno. Težko znanstveno snov zna razpravljati tako izborna, da mu sledi čitatelj povsod z največjim zanimanjem. Zbral je v svoji knjigi nebroj prezanimivih podatkov in črtic iz vseh naravoslovnih ved. Le nekaj najlepših! Med mnogim drugim govori na pr. o postanku planetarnega sistema, razpravlja o vprašanju, so-li zvezde obljudene, skuša pokazati soglasje med bibličnim šestodnevjem in naravoslovnimi vedami, prinaša nebroj vzgledov za smotrenost v naravi, za bistveno razliko med človekom in živaljo, razpravlja o descendenčni teoriji, o vesoljnem potopu, o sanjah, o dušnih boleznih, o posmrtnem življenju, o koncu sveta itd. Vse to pripoveduje kaj živahno in poljudno. Pri vsem tem pa vendar kaže povsod temeljitost in znanstvenost.

Delo je velikega apologetičnega pomena. Naša doba stoji v znamenju naravoslovnih ved. Le izkustvo, le dejstva veljajo. — V tem delu pa tudi velja vseskozi

načelo »facta loquuntur«. Le nepobita dejstva, nedvomne pridobitve naravoslovnih ved odgovarjajo zdravemu razumu na najvažnejša življenjska vprašanja.

Zato je knjiga prav primerna za naše »omikance«. Kaj porabna pa je tudi za duhovnika. Pridigar bo našel v njej marsikaj, kar se da o priliki povedati. Priložnostnemu govorniku pa daje prav mnogo gradiva za poučna predavanja.

A. Jehart.

Cerkvena zgodovina.

Slava Mariji ob tristoletnici prve Marijine družbe na Slovenskem.

1605–1905. Izdalo osrednje vodstvo Marijinih družb za ljubljansko škofijo. Str. 60. 1905. Cena 40 v., po pošti 53 vin. S katoliško renesanso v zadnjem desetletju med Slovenci so se začele tudi Marijine družbe zopet širiti med našim ljudstvom, katerih prva je bila med Slovenci ustanovljena pred 300 leti dne 21. decembra 1605. tudi za časa katoliškega preporoda med Slovenci pod vnetim škofom Tomažem Hrenom. Dne 20. avgusta t. l. so Marijine družbe, osobito kranjske, slovesno slavile v Ljubljani tristoletnico. Za ta prigodek se je izdala omenjena po zunanosti lična in po vsebini zanimiva knjižnica, v kateri se opisuje najprej zgodovina Marijinih družb v obče in njih razvoj po Slovenskem posebej. Posebno poučen je zgodovinski spis dr. Fr. Ušeničnika »Prva Marijina družba na Kranjskem«; h koncu je ta spis asce-tično-nabožne vsebine. Pridejana statistika izkazuje na Slovenskem 431 Marijinih družb. Izkaz za ljubljansko škofijo je natančen, a za druge škofije urednik knjige za podano statistiko ne jamči. Ker se bo imenik družb zopet tiskal v »Društvenem koledarčku«, za to se naj podatki za statistiko vpošljejo kmalu g. župniku J. Kalanu v Zapoge, p. Smlednik. (Kranjsko). Knjižica bo dobro došla zlasti udom Marijinih kongregacij.

Dr. Korošec.

Od Leona do Pija. Dogodki v zadnjih dneh papeža Leona XIII. in v začetku vlade Pija X. Nabral prijatelj vernih Slovencev. V Ljubljani, 1905. Založilo »Tisk. društvo«. Tisk. Katol. tiskarne. Str. 64, 16°. Cena 33 v. s poštino vred.

Ni se kmalu toliko lagalo in sanjarilo, kakor ob smrti Leona XIII. in izvolitvi Pija X. Deloma zloba, deloma domišljija in težnja po originalnosti je nakopičila gorostasnih reči. Pri tem so se v umazanosti in hudobiji žalibog odlikovali tudi nekateri slovenski listi, katerih uredniško osebje ne more pojmiti, da bi kdo mogel biti boljši kakor je ono samo.

V tej drobni knjižici nas sicer neimenovani, pa vendar dobro znani, odlični pisatelj popelje v bolniško sobo Leona XIII. ter nam pripoveduje razvoj bolezni in smrt velikega papeža. Kmalu potem gremo z njim v konklave, kjer se pretresuje velevažno vprašanje: kdo bo novi papež? Če že volitev vaškega župana spravi včasih vse po koncu, je naravno, da je tudi volitev Petrovega naslednika morala živo zanimati volivce-kardinala. Papeža volijo ljudje, torej se tudi rabijo človeška sredstva, vendar so si kardinali svesti svoje velikanske odgovornosti. Naravnost neumno pa je opisovanje raznih mahinacij v liberalno-judovskih časopisih in romanih à la »Jagd nach der Tiara«. V konklavu vidimo tudi avstrijskega kardinala, kako izvrši klaverno ulogo svoje vlade, ki je iz mržnje do lastnih, najboljših podanikov — Slovanov in iz bojazni pred krščansko-socijalnim gibanjem izključila kardinala Rampollo.

Knjižica nam tudi pove najvažnejša dela novega papeža — zadnji je odstavek o sestanku jugoslovanskih škofov v Rimu. Pisana je vseskozi mično in poljudno, da se z veseljem bere.

Iznenadila nas je na str. 59. trditev, da je Marko Križevčan doma od Sv. Križa na Vipavskem. Hrvatje so dokaj jasno dokazali, da je Hrvat, rojen v Križevcih. Ali so se morda kje našli boljši dokazi, da je Vipavčan?

F. K.

Cerkveni spomeniki lavantinske škofije. I. Dekanija gornjegrajska.

Spisal Avguštin Stegenšek. S 162 slikami in 3 tablicami. V Mariboru 1905. Založil pisatelj. Cena broš. 5 K, v platno vezana 6 K.

Monumentalno delo! To ni knjiga, kakršnih navadno poraja naš čas, da za bleste za hip na slovstvenem obzorju, si pridobe burno pohvalo, a kmalu za vedno izginejo, ne da bi slovstvo ali veda zaradi tega kaj škode trpela. Tudi ni v njej prijetno berivo, kakršnega išče navadno človek za pouk in zabavo, preveč ima strokovnjaške natančnosti in preciznosti. In vendar, ali bolje prav vsled tega, je Stegenškova knjiga trajne vrednosti. — Glavni pomen književnega podjetja, ki se je pričelo na iniciativo prevzvišenega vladike lavantinskega, je v tem, da ni le velike važnosti za sedanjí čas, temveč bode zlasti zanamcem neprecenljiv vir za slovensko kulturno zgodovino. In monumentalni značaj tega podjetja se bode še jasneje pokazal, ko se prvemu zvezku, ki popisuje cerkvene umetnine gornjegrajske dekanije, pridružijo še popisi drugih dekanij, in bode lavantinska škofija imela ves svoj umetniški inventar strokovnjaško opisan in ocenjen.

A tudi za sedanost je taka zbirka velikega izobraževalnega pomena. Duhovnik in svetni razumnik najdeta tu opisane stvari, katere imata tolikrat pred očmi, a jih ne znata ceniti. Knjiga jima bode vzbujala zanimanje za naše starine in jih učila njih vrednost prav presojevati. — Borna je kulturna dedščina, ki smo jo prejeli od svojih pradedov, a še to lahko miselno zanemarjamo. Mnogo starin se je uničilo, mnogo jih je šlo že iz dežele. Torej poberite in hranite vsaj ostale kosce, da konca ne vzamejo!

Posameznih popisov umetnin ne morem kritično presojati, nedostaje mi potrebnega znanja. A komaj se bode moglo kaj ugovarjati. Na vsaki strani se kaže strokovnjaška vestnost in natančnost. Pisatelj se je na delo pripravil s temeljitimi študijami in objavil že več znanstvenih razprav, ki pričajo o njegovi sposobnosti za veliko započeto znanstveno podjetje. Zaradi popolnosti naj nekaj omenim.

Na strani 123. omenja pisatelj ustanovnika benediktinskega samostana v Gornjem gradu in ga imenuje »plemiča Kaker«. Ime tega moža so naši domači zgodovinarji že različno pisali in tolmačili, ozirali so se pri tem tudi na kranjsko Kokro, a prav nepotrebno. Listina (Zahn: Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark I. str. 188.) izpričuje, da je samostan ustanovil »Dyebaldus nobilis quidam de Chagere«. »Chagere« tu gotovo ne pomenja družega, kot Kokar je blizu Gornjega grada; ime in bližina kraja to nujno kažeta. Prava pisava ustanovnika je torej: Dyebald plemič iz Kokarjev. — Med gornjegrajskimi nagrobnimi spomeniki pogrša pisatelj spominske plošče knezoškofa Petra Seebacha in meni, da se je izgubila (str. 141.) Jaz si stvar drugače tolmačim. Hren, ki je dal iz pietete peterim prednikom napraviti spomenike in pri tem odlikoval zlasti tiste, ki so bili na glasu zaradi svetega življenja (Lamberg) ali odločnosti proti lutrovcem (Tekstor), je Seebacha gotovo namenoma prezrl. Saj je znano, da so temu škofu očitali zelo nemoralno življenje, in da je s svojo brezbriznostjo največ pripomogel k razširjanju protestantstva; skoraj bi smeli reči, da ga je naravnost podpiral. Trubarju, ki je prišedši iz Nemčije vpričo Seebacha in njegove komisije javno prisegel na avgsburško veroizpoved, je vendar dal dovoljenje, da sme pridigovati, in protestantje so celo upali, da bode Seebach javno odpadel od katoliške cerkve. Gorečemu Hrenu je bilo to dovolj vzroka, da ni hotel ovekovečiti spomina na nesrečnega Seebacha.

Zelo zanimiva so poglavja, ki podajejo statistični pregled cerkvenih stavb, raznih patrocinijev, in razprava o izbiri in češčenju domačih svetnikov. Kar pisatelj tu obravnava, ne velja le za gornjegrajski okraj, temuč je splošnega pomena. Marsikaj iz te tvarine bode gotovo še v prihodnjih zvezkih dostavil in izpopolnil.

Res je obžalovanja vredno, da se med Slovenci ni ohranilo več sledu starokrščanskih tradicij (str. 198), a vsaj na južnem delu slovenskega ozemlja, na Primorskem, se stik s starokrščansko cerkvijo ni porušil. Škofijske stolice v Trstu, Kopru, Poreču in mnoge župnije po drugih mestih so vzdržale naval ljudskega preseljevanja in po njih se je med novoizprebrnjenimi Slovenci širilo češčenje domačih svetnikov iz rimsko-krščanske dobe n. pr. sv. Justa, sv. Hilarija, Nazarija, Kancijana in drugih.

Nekoliko zmedena je legenda o bl. Domicijanu (str. 199.) Tu berem: »Legenda govori tudi o pobožnem Domicijanu, sinu pagana Ozija ob osojskem jezeru, blizu katerega se še nahaja Domicijanova cerkev in o blagem knezu Ingu (bolje Inku).« Bl. Domicijana so častili v Milštatu, kjer je baje iztrebil paganstvo in bil pokopan; sinu pagana Ozija (Popona, ne Domicijana) pa spravlja legenda v zvezo z vstanovljenjem benediktinskega samostana ob osojskem jezeru. Osebi sta torej različni, in različna tudi kraja, kamor jih legenda stavi. Menda ni treba posebej povdarjati, da pripovedki nimata nikake zgodovinske vrednosti. Akvilejski patriarh Popon je res ustanovil osojski samostan, a ime pagana Ozija je nesrečen pozikus pristno slovensko ime Osoje (= osojen kraj = kraj, ki leži na odsojni, senčni strani) raztolmačiti kot patronimikon.

A navedene pomanjkljivosti so malenkostne vzpričo bogatega znanstvenega gradiva, ki ga nudi knjiga. Naj bi veliko književno podjetje, ki se je zasnovo na Štajerskem našlo mnogo podpiralcev med slovenskim razumništvom. Marljivemu gospodu pisatelju pa podeli mili Bog zdravje in vstrajnost, da zapričeto delo srečno završi!

Dr. Jos. Gruden.

Po desetih letih. Spominska knjiga. (Kot 4. in 5. št. »Zora«, glasila katoliško-narodnega dijaštva.) Uredil Vincencij Marinko. Ljubljana, 1905. Str. 149. Knjiga ne spada med bogoslovne proizvode, a za bogoslovca je razveseljiva, ker se v njej zrcali korektno katoliško mišljenje in prepričanje onega dela posvetne slovenske akademične mladine, ki se imenuje katoliško-narodno dijaštvo. Slovenci smemo biti ponosni, da imamo ravno mi med vsemi avstrijskimi Slovani med akademično mladino odnosno najmočnejšo organizacijo. In še krepkejša bi lahko bila, ko bi se slovensko duhovništvo vseh pokrajin bolj zanimalo za mladino, ki si izbere vseučiliščne študije. Veren in dobrega mišljenja zapusti mladenič gimnazij in tak bi tudi ostal, da bi imel koga, ki bi mu pokazal pot v pravo društvo. Nikakor pa nečemo s tem reči, da bi tudi v nekatoliških akademičnih društvih ne ostali mnogi poštene in veri udani. Katoliško misleče dijaštvo ima na Dunaju društvo »Danica«, v Gradcu se imenuje njih društvo »Zarja«. »Zarja« še je mlada, a v najlepšem razvoju, toda njena dunajska sestra je lani slavila že desetletnico svojega obstanka. V to svrlo je izdala 4. in 5. številko svojega lista »Zora«, ki letos obhaja desetletnico, kot posebno knjigo. Društveniki, starešine in častni udje nam v njej razlagajo svoje nazore, pripovedujejo stare spomine in nam slikajo zgodovino svojega društva. Zastopani so s svojimi spisi dr. Josip Srebrnič (Idealnost in slovensko dijaštvo), dr. Janez Ev. Krek (O nalogah slovenskega katoliškega dijaštva), Ivo Pregelj (Iz življenja šibkih), Vincencij Marinko (Po desetih letih), dr. Viljem Schweitzer (Izza rojstnih dni »Danice«. Spomini), Karel Capuder (Zgodovina »Danice« do letnega tečaja 1905), Statistični pregled članov »Danice«, pregled dohodkov in stroškov prvih 20 tečajev. Kot priloga je pridejana »Naša pesem«, besede zložil rajni dr. Prelesnik, uglasbil o. H. Sattner. »Danica« je poslala v teku prvih deset let svojega obstanka 49 starešin med slovenski svet! To dovolj slavi društvo in priporoča njegova podjetja, med katerimi stoji v prvi vrsti list »Zora«. Slovensko duhovništvo gotovo ne bo manjkalo, kjer je treba podpirati mlade somišljenike! *Dr. Korošec*

Die wichtigeren neuen Funde aus dem Gebiete der ältesten Kirchengeschichte. Von Gerhard Rauschen, Dr. theol. et phil., a. o. Prof. d. Theol. a. d. Univ. Bonn. Bonn, P. Hanstein 1905. 8°. 66 S. M. 0:80.

Prof. Rauschen podaja v tej knjižici devet starokrščanskih slovstvenih spomenikov, najdenih v zadnjih desetletjih z namenom, da zbudi v širjih krogih zanimanje zanje in za prvo dobo krščanstva sploh. Spomeniki si sledijo v kronološkem redu. V kratkih uvodih najde čitatelj poleg najvažnejših podatkov o dotičnem spisu poglavitne izdaje teksta in tuptam monografije. Slovstveni podatki bi smeli biti obilnejši. Prevod spremljajo stvarne opombe pod črto. Vsebina je ta-le: I. Nauk dvanajsterih apostolov (5—27), II. Odlomek Petrovega evangelija (27—37), III. Izreki Jezusovi t. zv. Logia (37—39), IV. Mučeništvo sv. Karpa, Papila in Agatonike (40—47), V. Akti scilitanskih mučencev (48—52), VI. Aberkijev nagrobni napis (52—57), VII. Libellus t. j. potrdilo daritve pred maliki iz l. 250 (57—59), VIII. Napis na kameniti plošči v Arikandi v Likiji, IX. Agape in evharistična večerja po egiptovskem cerkvenem redu pogl. 75—78 (62—66).

Če toži izdajatelj o pomanjkanju priročnih izdaj teksta, pač to ne velja za vse navedene spomenike. Skoraj vsi so izšli v priročnih izdajah, ki si jih vsakdo lahko nabavi za mal denar; to so: »Florilegium patristicum«, ki ga izdaja prof. Rauschen sam (Bonn, Hanstein), »Sammlung ausgewählter kirchen- und dogmengeschichtlicher Quellenschriften«, izdaja G. Krüger (Freiburg i. B., Mohr) in »Kleine Texte für theologische Vorlesungen und Übungen«, izdaja H. Lietzmann (Bonn, Marcus u. Weber).

Lulman.

Nrivoslovje.

Theologia moralis decalogalis et sacramentalis auctore clarissimo P. Patritio Sporer, Ord. fr. min. Novis curis edidit P. F. Irenaeus Bierbaum eiusd. ord. Editio secunda. Tomus III. Paderbornae 1905. Ex typogr. Bonifaciana. Str. IX, 1146. C. M. 9:60.

O Sporerjevi moraliki je bil v »Voditelju« že opetovano govor. Svoj čas je bilo delo klasično, dandanes pa je vključno dodatkom Bierbaumovim tu in tam nedostavno. Vendar si je knjiga utrla pot in je v kratkem presledku izšla že v II. izdaji (III. zv. je izšel v prvi izdaji l. 1901). Ta zvezek obsega v štirih traktatih moralni nauk o zakramentih sploh in posebej o sv. redu, o pokori in o sv. zakonu; ostalih zakramentov pa ne obdeluje. Druga izdaja se ne razločuje od prve, zatorej opozarjamo čitatelja na oceno tega zvezka v prvi izdaji. (Gl. »Voditelj« l. 1902, str. 241.)

F. K.

Homiletika.

Das Fahnenweihe-Fest des christlichen Frauenbundes in Marburg. Gelegenheitsrede, gehalten von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Marburg, 1905. Str. 26.

L. 1902. se je v Mariboru ustanovilo velepomembno društvo »Christlicher Frauenbund«, kateremu je namen širiti krščanska načela v družinah in v javnem življenju ter podpirati krščanski obrtni in trgovski stan. V kratkem času si je društvo omislilo lepo zastavo, katero je dne 8. maja 1904 blagoslovil v mariborski stolnici prevzvišeni gospod knez in škof sam. Govor, ki ga je imel pri tej priložnosti, obsega ta knjižica. Natančno je opisana oblika zastave ter v izbranih besedah razložen njen pomen: opominja 1. k edinosti — v veri in medsebojnem razmerju; — 2. k srčnosti — v spoznavanju krščanskih resnic; 3. je znamenje boja — proti hu-

dobiji; 4. opominja h krščansko lepemu, нравnemu življenju; 5. opominja k božji službi, k molitvi in delu; 6. opominja k ljubezni do domovine in je 7. znamenje zmage in slave.

Društvenicam, ki so knjigo dobile v dar, bo to delo v trajen spomin in opomin, pridigarji bodo pa našli v njej obilo lepih misli za slične govore. F. K.

Die Jubel- und Krönungsfeier im Maria Empfängnis-Dome zu Linz am 1. Mai 1905. Von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof v. Lavant. Marburg, 1905. Str. 60. — V »cerkvenem letopisu« zadnje številke »Voditelja« smo se ozrli tudi na veliko cerkveno slovesnost, ki se je vršila meseca majnika v Lincu ter omenili, da je slovesno pridigo pri tej priložnosti imel prevz. knez in škof lavantinski. To pridigo in opis slovesnosti je najprej izdalo katol. tiskovno društvo v Lincu, a sedaj je še na lastne stroške prevzvil. govornika izšla v Mariboru knjižica, ki obsega posvetitev, povabilo in priprave k slovesnosti, seznamek najodličnejših vdeležencev, opis Marijine podobe in krone z dotičnim obredom, popis svečanosti same; najvažnejši del knjige pa zavzema skrbno in lepo sestavljen govor, v katerem je razloženo da Mariji gre najlepša krona in kako se Marijino češčenje mora očitovati v življenju in delovanju kristjana. — Duhovniki lav. škofije so dobili knjižico v dar kot spomin na lepo svečanost, za kar so gotovo vsi iskreno hvaležni visokemu darovatelju. F. K.

Liturgika.

Klerik u crkvenoj službi. Priredio Vlaho Barbić, svečenik u dubrovačkom sjemeništu. Dubrovnik. Vlastitom nakladom. 1905. Str. VII, 223. Cena po pošti 1 K 30 v. Veličastni so obredi katoliške cerkve, ako se opravljajo s srcem in duhom natančno po cerkvenih predpisih. V ta namen podaje ta-le knjižica natančen pouk o opravljenih nižjih cerkvenih služabnikov, začeni s subdijakonom. Tu so razložena splošna pravila in podrobna navodila pri navadni in slovesni — pontifikalni sv. maši in pri oficiju ob raznih praznikih cerkvenega leta.

V posameznostih se g. pisatelj seveda ozira na lokalne običaje dalmatinskih škofij, v glavnem pa se drži rimskega obreda in v toliko je knjiga porabna tudi drugod. Zanimiva je pa knjiga še zlasti zato, ker se ozira tudi na liturgijo rimskega obreda s staroslovenskim jezikom ter navaja staroslovenske nazive in tekste. F. K.

Ascetika.

Unterm Lilienbanner der Marianischen Kongregation. Wesen und Wirken, Geschichte und Einrichtung der Marianischen Kongregationen. Von P. Heinrich Opitz S. J. Wien 1904. Verlag des Canisius-Kirchenbauvereines Wien, IX/4, Canisiusgasse 12. Preis geb. 1 Krone 20 h.

Po Slovenskem, zlasti na Kranjskem se je zadnja leta ustanovilo mnogo Marijinih družb, nekatere se pa še sedaj ustanavljajo. To je veselo znamenje za versko probujo slovenskega naroda. Toda te družbe bodo koristile le tedaj, ako se čim bolj približajo vzoru pravih Marijinih kongregacij. V to pa gotovo mnogo pripomorejo knjižice, ki se bavijo z bistvom, namenom, zgodovino in notranjo uredbo Marijinih družb. A ni lahko najti knjižice, ki bi o vsem tem prav jasno in poljudno razpravljala. Tudi dve slovenski knjigi o Marijinih družbah nista povse jasni glede namena in smotra. Zato je res prav dobro došla gori omenjena knjižica.

Mala, ročna 193 strani obsegajoča knjižica hoče doseči ta četverni namen. Pisatelj želi, da bi bravec globokeje in temeljiteje spoznal Marijine kongregacije; da bi se še bolj vnel za njih visoki smoter, da bi z vedno večjo gorečnostjo izpolnjeval

družbina pravila in dolžnosti, vedno bolj ljubil Marijo in njene kongregacije; dalje hoče, da tisti, ki še niso v družbi, v njo stopijo in da vsakdo, kdor more, kaj pomaga, da se ustanovljajo nove.

Najprej razloži pisatelj kratko, a prav jasno, kaj je kongregacija? Kaj je njen smoter? Pisatelj razločuje dva smotra, zadnji, posredni in glavni, in bližnji, neposredni smoter. Zadnji, glavni smoter Marijine kongregacije je stanovska, krščanska popolnost. Kongregacija hoče imeti in vzgojiti popolne može, očete, žene in matere, popolna dekleta, dijake, uradnike, delavce, rokodelce; skratka: kongregacija hoče reformirati posamezne stanove in po njih celi svet. Torej velikanski in prevzvišeni smoter.

Za tako visoko stremljenje po popolnosti pa ni vsak navaden človek, ampak le skrbno izbrana četa, katera se hoče krepko in stanovitno bojevati za tako vzvišeni namen. Že iz tega je jasno, da glavna moč kake kongregacije ni njeno število, ampak kaki so posamezni člani. Bolje je, če šteje n. pr. družba 30 izvrstnih, go-rečih, apostolskih mladeničev, kakor pa če jih ima 100 slabih in mlačnih.

Poleg zadnjega, neposrednega, glavnega smotra ima kongregacija še posredni bližnji smoter, kateri pa lahko z ozirom na zadnji namen tu smatramo tudi kot sredstvo, pomoček. Ta neposredni, bližnji smoter, ozir. sredstvo je posebno, prav odlično (izvanredno) češčenje matere božje Marije, katero doseže svoj vrhunec v tem, da si vsak Marijin družbenik Marijo izvoli za svojo gospo, var-hinjo in mater, ter tako sebe popolno posveti tej nebeški materi, s katero s to posvetitvijo stopi v posebno razmerje kot služabnik, varovanec in sin, in se obveže izpolnjevati dolžnosti, ki sledé iz tega razmerja.

Vsega tega pa družbenik ne izpolnjuje kot oseba sam zase, ampak v zvezi z drugimi, ki so iste starosti, istega stanu in tvorijo eno in isto družbo, ki si izvoli iz svoje srede posebno vodstvo. Ta vodnik je pa odvisen od duhovnega vodnika ali predsednika, kateremu so vsi podložni.

Ko je pisatelj naštel vsa posamezna znamenja, opredeli Marijino kongregacijo tako-le:

Marijina kongregacija je dobro organizovana, po stanovih ločena, čisto cerkvena družba, v kateri se izbrani otroci katoliške cerkve na posebni način posveté materi božji, da po tem izrednem češčenju Marije težé po svoji lastni popolnosti in po popolnosti svojega bližnjega.

Apostolsko delovanje je kongregacijam bistveno, in zato so se v začetku ustanovljale Marijine kongregacije le za mladeniče, posebno za dijake in može, ki so poklicani delovati v javnosti in imajo torej več priložnosti apostolsko delovati kakor žene in dekleta. Ker so se pa socialne in druge razmere zadnje čase zelo spremenile in tudi žena ozir. dekle lahko apostolsko deluje, zato so se pozneje začele ustanovljati in se še ustanovljajo kongregacije za ženstvo.

Začetek in zgodovino Marijinih kongregacij nam pisatelj podaje v 2. oddelku. Obenem našteva imenitne može, lajike in duhovnike, pesnike, kralje in papeže, ki so šli pod Marijino zastavo. Vsled tega se je družba zelo širila in tekom zadnjih 50 let se je po vsem svetu na novo ustanovilo 20.869 kongregacij.

Misel, da toliko tisoč mladeničev in deklet isto tako časti Marijo, isto tako hrepeni po svoji popolnosti, ta človeka navduši, da ne omahne, ampak z vedno novo silostjo nadaljuje težavni boj za svojo svetost. V Marijini družbi se lepo, sveto živi, še lepše in svetje umrje.

In koliko duhovnih dobrot nudi vsakemu članu Marijina kongregacija!

Duhovni vodja je navadno pameten, pobožen in previden mož, katerega lahko vprašaš za svet v vseh rečeh.

Nadalje gredo družbeniki skupno k sv. obhajilu, skupno obhajajo praznike Marijine, skupno pojo lepe Marijine pesmi, skupno se vdeležujejo raznih cerkvenih slovesnosti in duhovnih vaj. Cerkev je odprla svoje zaklade in podelila kongregacijam mnogo odpuvkov in privilegijev. Vse to kaže, kako velikega pomena so bile vedno in so še Marijine kongracije. To pričajo izjave raznih papežev, svetnikov in drugih velikih mož. Kongregacije so bile v dobi reformacije mogočen nasip proti silni povodnji nevere in razuzdanosti. Ni čuda, če so kongregacije tudi v naših brezvernih in nemoralnih časih silno, da rekel bi skoro neobhodno potrebne, da se v srcih zamrzla vera zopet oživi in smisel za čisto življenje obnovi.

Ker pa ima vsaka dobra stvar nasprotnike, jih imajo tudi kongregacije, zato pisatelj kratko sicer, a jasno zavrne razne ugovore proti kongregacijam kot takim ali pa proti vstopu vanje.

Knjižica je vrlo vspodbudna. Iz vsake strani spoznaš navdušenje g. pisatelja za dobre, prave, Marijine kongregacije, in to navduši tudi bravec. Knjižica je pa tudi praktična. Tu ni tiste neslane teorije, tu je vse povzeto iz življenja, zato razni jako mični, kratki vzgledi gorečih sodalcev in sodalinj, zato tudi vse sega v praktično življenje. Zato lahko voditelji Marijinih družb vse porabijo seveda za nekoliko predružačeno in razširjeno za nagovore pri shodih Marijinih kongregacij. Pisatelj v dodatku da navod, kako in kdaj ustanoviti v kakem kraju Marijino družbo; na kaj je posebno paziti, da se družba dobro vodi, zakaj to je mnogo težavneje, nego jo ustanoviti. Za vodstvo kongregacij pa tudi ni vsak duhovnik, ker zato treba globokega vpoznanja bistva in namena kongregacij, treba previdnosti in razsodnosti; zato pravi pisatelj, družba naj se ustanovi le tam, kjer je upanje, da jo bo vodil dober, goreč, previden duhovnik, zakaj drugače družba ni več to, kar bi morala biti, ampak je morda le navadna bratovščina ali pa navadno društvo.

Voditelji kongregacij najdejo v knjižici tudi naslove raznih drugih knjižic za kongregacije.

Zato knjižico vsem duhovnikom prav toplo priporočamo. Kdor jo naroči, da obenem tudi miloščino za poravnavo velikih dolgov, ki jih ima cerkev bl. Kanizija na Dunaju. Torej kupi knjigo, premišljeno jo beri in jo priporočaj tudi drugim. Dobro bi bilo, če bi kdo knjižico poslovenil, trud bi ne bil zastonj.

Ivan Pristov, S. I.

V.

Raznoterosti.

O pomenu besede „missa“ pri sv. Ambroziju ep. 20, 4.¹ Gotova in — ker je ovrgla kritika dotične liste papežev prvih štirih vekov — najstarejša priča za rabo besede »missa« v pomenu »maša« je po splošnem mnenju sv. Ambrozij ep.

¹ Proučevanje Ambrozijevega nauka o evharistiji me je napotilo, da preiščem, ali pomeni missa v ep. 20, 4 evhar. daritev ali ne. Ker je razpravica precej narasla, jo podajam samo za-se.

20, 4¹. Tako kard. Bona², mavrinci³, Schill⁴, Rottmanner⁵, Thalhofer⁶, Schrod⁷, Schanz⁸, Probst⁹, Rauschen¹⁰, Gühr¹¹, Kattenbusch¹², Lejay¹³, Funk¹⁴.

Drugače pa je razlagal Ambrozijeve besede Kellner¹⁵. Ko je pokazal, da stoji v potopisu t. zv. Silvijske »missa« v pomenu »odslovljenje« (dimissio), pravi z ozirom na naše mesto: »Tudi pri Ambroziju stoji »missa« slično v tem pomenu, (t. j. = dimissio) poleg »offerre.« V oceni Kellnerjeve knjige je izjavil Rauschen, da ne rabi pisateljica omenjenega potopisa besede »missa« za evharistično daritev, ampak le = dimissio, glede Ambrozija pa pripomnil: »Ne morem pritrditi Kellnerju, če umeva »missam facere coepi« pri Ambroziju v istem zmislu; umevati se mora le v pomenu »maša«¹⁶.« Kellner je kmalu odgovoril in skušal utemeljiti svoje mnenje¹⁷.

Za naslednjo preiskavo si predočimo najprej tekst.

Ep. 20, 4. Sequenti die, erat autem Dominica, post lectiones atque tractatum, dimissis catechumenis, symbolum aliquibus competentibus in baptisteriis tradebam basilicae. Illic nuntiatum est mihi comperto, quod ad Portianam basilicam de palatio decanos misissent et vela suspenderent, populi partem eo pergere. Ego tamen mansi in munere, missam facere coepi.

5. Dum offero, raptum cognovi a populo Castulum quemdam . . . Amarissime flere et orare in ipsa oblatione Deum coepi, ut subveniret, ne cuius sanguis in causa ecclesiae fieret . . . Quid multa? Missis presbyteris et diaconibus eripui iniuriae virum¹⁸.

Kellner opozarja na red cerkvenih opravil cvetne nedelje, ko se je vršila traditio symboli, t. j. ko se je razložil simbol onim katehumenom, ki so prejeli o veliki noči zakrament sv. krsta. Ta dan je bilo treba dvakrat odsloviti katehume: najprej nižji razred pred traditio symboli, kateri so smeli prisostvovati le katehumeni,

¹ Sermo 25, ki ga navajajo še Schill, Thalhofer in Schrod, ni Ambrozijeva last. Prim. opombo mavrincev P. lat. XVII.

² Card. Bona, *Rerum liturgicarum* I, c. 3. Ed. Paris. 1672, p. 13.

³ Opomba k ep. 20, 4 (P. lat. XVI, 995).

⁴ Art. »Missa« v Kraus, *Realencyklopädie der christlichen Alterthümer* II. 397. — ⁵ *Theologische Quartalschrift* 71 (1889), 553. Posihmal jo bodem citiral Th Q.

⁶ V. Thalhofer, *Handbuch der kathol. Liturgik* II, Freiburg i. B. 1890, 6.

⁷ Art. »Messe« v *Kirchenlexicon* ² VIII, 1311.

⁸ P. Schanz, *Die Lehre von den hl. Sakramenten der katholischen Kirche*, Freiburg i. B. 1893, 465.

⁹ F. Probst, *Die Liturgie des vierten Jahrhunderts und deren Reform*, Münster i. W. 1894, 241.

¹⁰ G. Rauschen v oceni Kellnerjeve Heortologije v *Literarische Rundschau* XXVII (1901), 106.

¹¹ N. Gühr, *Das hl. Messopfer, dogmatisch, liturgisch und aszetisch erklärt* 7—8, Freiburg i. B. 1902, 296 f.

¹² Art. »Messe, dogmengeschichtlich« v *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche* ³ XII 668. Citiral jo bodem RE ³ XII.

¹³ Art. »Ambrosien-Rit« v Dom F. Cabrol, *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie* I, 1401. — ¹⁴ Th Q 86 (1904) 51 f.

¹⁵ H. Kellner, *Heortologie*, Freiburg i. B. 1901, 54. — ¹⁶ *Lit. Rundschau* I. c.

¹⁷ »Wo und seit wann wurde Missa stehende Bezeichnung für das Messopfer?« v Th Q 83 (1901) 427 ff. — ¹⁸ P. lat. XVI, 995 A B.

»Voditelj« IV.

ki so se pripravljali na krst (competentes) in pa verniki, potem pa še competentes, preden se je pričela sv. daritev. Opravilni red je bil torej: 1. lectiones et tractatus (berilo iz sv. pisma stare in nove zaveze in homilija), 2. missa catechumenorum (odslovljenje katehumenov nižjega razreda), 3. traditio symboli, 4. missa competentium in 5. oblatio. To je brez dvoma res. Ima pa Ambrozij, ko piše svoji sestri Marcelini »missam facere coepi« v mislih odslovljenje katehumenov višjega razreda, ali imenuje »missa« evharistično daritev? Kellner zanika odločno zadnji del vprašanja. Opira se pa na naslednje razloge¹: Ambrozij bi rabil, če pomeni »missa« sv. daritev, v neposredni bližini »mittere« dvakrat v različnem pomenu; daritev omenja škof še le v sledečih besedah »dum offero . . . in ipsa oblatione«, kjer jo imenuje »oblatio« in pozneje še »sacrificium« (ep. 20, 15).

V svojem odgovoru na Kellnerjeva izvajanja ne taji Funk², da je opravljeni red, ki ga je sestavil Kellner, dober, zavrača pa njegove razloge, in to po pravici. Ni res, da rabi Ambrozij besedo »mittere« dvakrat v različnem pomenu, če umevamo pod missa evharistično daritev. Glagol »mittere« rabi škof sploh še le v št. 5. (missis presbyteris et diaconibus); o katehumenih piše »dimissis catechumenis«, sledeči »missa« je pa samostavnik. Da omenja Ambrozij sv. daritev še le z besedami »dum offero«, je teza, ki jo je treba dokazati; če pa rabi pozneje za evharistično daritev »oblatio« in »sacrificium«, ne dokazuje, da ni pomenila isto i beseda »missa«; ena stvar ima lahko več imen. Ko je zavrnil Kellnerjeve razloge, utemeljuje Funk tradicionalno razlago našega mesta z naslednjimi razlogi: 1. Ambrozij govori le o malem številu katehumenov (aliquibus competentibus); njih odslovljenje ni bil tako važen čin, da bi ga bil omenil škof izrecno v svojem pismu. 2. Če bi pomenila beseda »missa« odslovljenje, bi moralo stati pri njej kako določilo, n. pr. missa illorum ali competentium. »Tako absolutno, ko tu, se je mogla rabiti beseda k večjemu za splošno odslovljenje na koncu maše.« 3. Ambrozij pravi: missam facere »coepi«. »Missa« ne more biti kratek čin, in takšen bi bilo odslovljenje katehumenov, ampak obred, ki traja dalje. 4. Če se prevede »missam facere coepi« »začel sem služiti mašo«, slede zelo naravno besede »dum offero«. 5. Po novi razlagi, ki jo predlaga Kellner, bi Ambrozij ne omenil direktno prave in poglavitne službe škofove, t. j. daritve.

Toda Funkovi dokazi, prikupljivi na prvi pogled, niso odločilni. Število katehumenov je za ta slučaj brez pomena. Tu se gre za obred odslovljenja, ki je ostal isti, torej tudi enako važen, naj je bilo navzočih mnogo katehumenov ali malo. Tudi drugi razlog, da stoji missa brez kakega določila, se ne da posebno povdarjati, ker ne vemo, ali je pomenila ta beseda že sploh koncem 4. veka evharistično daritev: to je treba še le poiskati in dokazati. S tretjim razlogom omeji Funk kontroverzo na vprašanje, kakšen je bil obred odslovljenja katehumenov, in na to mu je odgovoril Kellner, kakor bomo videli. Da je zveza stavkov po stari razlagi naravna in neprisiljena, se ne da tajiti. Zadnji moment, ki ga navaja Funk, pa zopet nima dokazivne moči: škofova naloga (mans in munere) je izvršiti predpisane cerkvene obrede.

Kellner je skušal v svojem odgovoru pokazati, kakšen je bil obred odslovljenja³. »Kako dolgo mora trajati čin, da je mogoče označiti njegov začetek, sredo in konec, nam Funk ni razodel; vsekako pa je trajalo odslovljenje katehumenov (competentes) dovolj dolgo. Apostolske konstitucije so nam ohranile formular. Molitve, ki so se opravile pri odslovljenju navadnih katehumenov, obsegajo cele tri tiskane

¹ Th Q 83, 442. — ² Th Q 86, 51 f.

³ Pastoralblatt (Köllner) XXXVIII. ^o (1904) 161 ff.

strani (Const. Ap. VIII. 5, 6—6, 4). Ko so se odpuščali competentes, se je opravilo troje molitev (ibid. VIII. 7, 2—8, 1); eno je molil diakon, drugo competentes in zadnjo škof, ki je podelil slednjič svoj blagoslov. Vrhutega jih je nagovoril škof, in dva taka govora sv. Avguščina, sermo 215 in 216 in redditione symboli, sta se ohranila. Toda ta nagovor ni bil bistven del obreda, zato ne pride v poštev. Iz obreda, ki ga podajajo apostolske konstitucije se pa tudi ne da naravnost sklepati na obred milanske cerkve¹. Da se je opravila pred odslovljenjem kaka molitev nad katehumeni, je zelo verjetno, čeprav je Ambrozij ne omenja, in nimamo tudi nikake druge priče, saj je bila v navadi pri odpuščanju spokornikov². »Missa competentium« ni bil torej dolg obred.

Toda dato sed non concessio, da je zavrnil Kellner Funka, ki je pri svojem dokazu vzel v poštev le časovno razsežnost, ki jo znači glagol coepi, je ravno v tej besedi še nekaj drugega, kar govori proti Kellnerjevi razlagi besede »missa«. Vznemirjajoča novica, ki jo javijo škofu, da so cesarski dekani zasedli portiansko baziliko in izobesili na njej zastave, je nekak mejnik, ki deli celo cerkveno opravilo na dva dela. S »corpici« pravi Ambrozij: začel sem opravljati oni del liturgije, ki je še preostajal, da dopolnim svoj »munus«, t. j. končam obred cvetne nedelje. Ta del je pa bila, da rabimo znan izraz v mlajšem, srednjeveškem zmislu, ravno missa fidelium, maša vernikov. Zato je, če ne gotovo, vsaj zelo verjetno, da rabi tu Ambrozij besedo »missa« za cel kompleks obredov od odhoda katehumenov pa do zahvalne molitve po obhajilu. »Offero« in »oblatio« pomenita potem daritev v ožjem zmislu. Ne morem pritrditi Kattenbuschu³, ki meni, »coepi« dokazuje, da hoče Ambrozij z »dum offero« bližje določiti oni čin, ki ga je malo prej imenoval »missam facere«.

Še eno potežkočo omenja Kellner proti tradicionalni razlagi besede »missa« v ep. 20, 4.⁴ Ne zdi se mu verjetno, da bi prišel izraz, ki ne znači bistva evharistične daritve, ampak dobi le per synecdochen ta pomen, zgodaj v porabo. Ali je pa tako nedvomno, da je missa = dimissio in per synecdochen prenesena na daritev? Kattenbusch⁵ je izrekel mnenje, da je missa = missio prevod grške λειτουργία, mnenje, ki ga bo treba resno vzeti v poštev.

Funk je izjavil na Kellnerjevo repliko v »Pastoralblatt-u«, da ostane pri svojem mnenju⁶, ni pa odgovoril na nasprotnikova izvajanja. Tu gotovo je staro tolmačenje Ambrozijevih besed tako utemeljeno, da ga ni treba opustiti.

Fr. Ksav. Lukman.

Παρουσια και συντελεια⁷. (Mat. 24, 3.)⁸ »Dic nobis, quando haec erunt? et quod signum adventus tui⁹ et consummationis saeculi?¹⁰«

¹ O formularju za odslovljenje katehumenov, ki so se pripravljali neposredno na krst (competentes) v apostolskih konstitucijah pa prim. F. X. Funk, Die Apostolischen Konstitutionen, Rottenburg a. N. 1891, 157 f.

² F. Probst, Die Liturgie des IV. Jahrhundert. 241 f; cf. Dictionnaire d'archéologie chrét. I. 1404. — ³ RE³ XII 668.

⁴ Th Q 83, 443. — ⁵ RE³ XII 669. — ⁶ Th Q 87 (1905) 160.

⁷ G. pisatelj označuje ta sestavek kot vprašanje in prošnjo do naših slov. »pismoukov«. S tem, da mu damo besedo v listu, pa nikakor ni rečeno, da bi se vjemali ž njegovimi nazori.

Ur.

⁸ Odlomek iz večjega spisa o »razodenju« sv. Jan. apost. in evang.

⁹ P. Aug. Arndt nota 6. opazuje: »Die glorreiche Wiederkehr Christi«.

¹⁰ Besedilo prepisano po P. Aug. Arndt-ovem najnovejšem izdanju.

V izvorniku stoji za *adventus in consummatio: parusia in syntelesia*.

Navadno razlaganje katol. pismoukov je to, da govori Gospod v 24. pogl. Mat. o razdejanju Jeruzalema in obenem tudi o svojem prihodu ob koncu sveta, na sodnji dan. Čujmo nekatere.

Slavni Kornelij a Lapide piše k Mat. 24, 3: »Duo interrogant, primum, quando excindenda sit Ierusalem; secundum quando excindendus sit orbis, et futurus dies iudicii, quo ipse venturus sit iudicare omnes homines. Putabant enim apostoli, quod Ierusalem et templum diruenda essent in glorioso Christi adventu et regno, in fine mundi, quasi ipse in poenam et ultionem suae caedis et necis eam esset eversurus. Putabunt ergo haec tria eodem tempore eventura, scilicet excidium urbis, excidium orbis, et diem iudicii: atque quia ex verbis Christi cognoverant imminere excidium urbis, opinabantur pariter imminere excidium orbis et diem iudicii. Id sibi videbantur colligere ex dictis Christi Matth. 22, 7—8; et 23 v. ult. et pen. ult. ubi Christus videtur haec omnia coniunxisse, id est, coniunctim locutus esse.«

Enako razlagajo dr. J. Allioli, dr. Wilh. Reischl in drugi.

Čujmo najnovejšega razlagovalca P. Aug. Arndt-a, čigar izdanje je bilo iz Rima pohvaljeno. On opazuje nota 7. tako-le: »Die Jünger glaubten, dass die Zerstörung des Tempels und das Weltgericht zeitlich zusammentreffen würden. Werden im Nachfolgendem die Zeichen angegebeu für die bevorstehende Zerstörung Jerusalems, oder für das Weltgericht, oder für beides? Alle drei Erklärungen haben Schwierigkeiten. Am richtigsten ist es wohl zu sagen: Christus gibt hier überhaupt keine¹ bestimmten Vorzeichen an, sondern mahnt, die Apostel und alle Christen sollen jederzeit und bei allen Trübsalen und Versuchungen der Verführung fest stehen.«

Učenci vprašajo Gospoda tajno in zaupljivo za trojno reč: Dic nobis, pravijo: a) quando haec erunt? b) et quod signum parusiae² tuae? c) et quod signum consummationis saeculi?

Na vsa ta prašanja odgovarja Gospod z nenavadno, naravnoč čudovito natančnostjo.

Najprvo našteva znamenja, in le-ta veljajo: a) za razdejanje templja in mesta; b) za parusio Gospodovo, in c) za prihod njegov ob koncu sveta k vesoljni, poslednji sodbi. Ta znamenja so našteta: 24, 4—13; in 24, 15—29.

Quando haec erunt? Odgovor stoji v. 15: »Cum ergo videritis abominationem desolationis« etc.; v. 29: »Statim autem post tribulationem dierum illorum etc.; in v. 36. »De die autem illa, et hora nemo scit, neque Angeli coelorum, nisi solus Pater.«

Slovesna napoved »parusiae« se nahaja v. 30—31: »Et tunc parebit signum Filii hominis in coelo: et tunc plangent omnes tribus terrae: et videbunt Filium hominis venientem in nubibus coeli cum virtute multa et maiestate. Et mittet Angelos suos cum tuba, et voce magna: et congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summis coelorum usque terminos eorum.«

»Consummatio saeculi«, konec sveta in poslednja sodba se enako slovesno in določno, toda čisto posebej in dosta pozneje napovedujeta, namreč še le pogl. 25, 31—46. Tam stoji: »Cum autem venerit Filius hominis in maiestate sua, et omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae: et con-

¹ Neverjetno! Pis.

² V Vulgati je preložena v izvorniku stoječa »parusia« z »adventus«, toda brez dvoma je bolje, držati se prvotnega izraza: »parusia«.

gregabuntur aute eum omnes Gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hoedis etc.

Ecce, supra ubi sermo de parusia, dicitur: »et congregabunt electos eius etc., hicce vero in »consummatione saeculi« dicitur: »et congregabuntur ante eum omnes gentes etc. Ali je mogoče, da bi to naj bilo enoisto?

Videti je torej, kakor da bi Gospod razločeval prihod svoj — parusio — in pa konec sveta. Le na tej podlagi pridemo na pravi sled tistemu pomenljivemu izreku v. 6: »oportet enim haec fieri, sed nondum est finis!« in pa v. 14. »et tunc veniet consummatio!«

Tudi tisti »hoc Evangelium regni« 24, 14... meni se hoče dozdevati, da to tukaj na tem mestu ni le samo sploh sv. evangelij Kristusov, kraljestvo milosti in ljubezni, veseli glas odrešenja in zveličanja itd., marveč da je to morda vendar-le tudi veselo oznanilo kraljestva zmage in veličastva, regnum gloriosum Christi Domini in terris — in potem še le da pride konec sveta... et tunc veniet consummatio! Smelo bi se potem morebiti tudi obrniti tako-le: namestu »hoc Evangelium regni«, da bi rekli: Evangelium huius regni, regni gloriosi Christi Domini.

Nasproti tisti »consummatio saeculi« se omenja v nekaterih izrekih sv. pisma N. Z. še neka druga blažena doba n. pr. Mat. 19, 28: »regeneratio« — Act. 3, 20: »tempora refrigerii« — Act. 3, 21: »tempora restitutionis omnium«.

Moja trditev je ta: razun prihoda Gospodovega ob koncu sveta, k poslednji vesoljni sodbi živih in mrtvih, je treba sprejeti še drug prihod Gospoda Jezusa Kr., ki ga kratko zaznamvamo z besedo »parusia«.

Ob tej parusii se boče izvršila zmaga nad Antikristom, spreobrnjenje Izraela, en hlev in en pastir, ecclesia triumphans in terris, resurrectio¹ et congregatio electorum, regnum Christi gloriosum, visibile.

Kdor bi tega razlaganja ne hotel sprejeti, naj nam pove, kako da gre umevati Mat. 24, 31. in pa Mat. 25, 31., in kako da je na drug način mogoče te izreke spravi v verjetno soglasje?

Kjerkoli stoji v knjigah nove zaveze »adventus«, je to treba razumevati o »parusii« Gospoda Jez. Kr., ako kontekst očitno drugače ne zahteva. In vsa apokalipsa sv. Janeza ap. in evang. le-ta prihod, to »parusio« in ta »regnum Christi« napoveduje!

Moja iskrena želja je, naj bi naši slovenski pismouki začeli ta in vsa druga pripadajoča vprašanja marljivo razmotrivati, ter prilično svoje tozadevne nazore objavljati. Prosim prav nujno!

Mih. Lendovšek.

Nova razlaga nekaterih starokrščanskih spomenikov. Grki so svoje bogove predstavljali v človeški podobi, Egipčani pa so mnogim dajali živalske glave,

¹ To je tisto »resurrectio prima«, o kateri govori apokalipsa 20, 5. — Potem nam postane koj tudi jasna beseda Gospodova Jan. 5, 25: »Amen, amen dico vobis: quia venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent.« — Numquid non omnes audient? Non... sed in prima resurrectione electi tantum.

Econtra je Jan. 5, 28—29. napovedana »resurrectio universalis« in fine mundi: »venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei: et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitae: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii.«

Enakih izrekov je še mnogo drugih; Najbolj pomenljiv v našem oziru je gotovo I. Tes. 4, 15: ... »et mortui qui in Christo sunt, resurgent primi.

da ne govorim o podobah češčenih živali samih; grške personifikacije — Amor, Nike, Psyche, Eros, Echo, Erebus, kakor jih posebno lepo najdemo v iluminiranih grških rokopisih iz viška bizantinske umetnosti — kažejo može in žene, orientalske pa rajši izbirajo živali. Tudi v sv. pismu imamo o tem več vzgledov¹, še bolj bogato pa je na tem apokrifno judovsko slovstvo. Iz slovstva je prešla »živalska personifikacija« v umetnost; v absidialnih mozaikih starokrščanskih bazilik in njih rimskih naslednic iz XII.—XIII. stoletja nahajamo Kristusa kot jagnje med 12 jagnjetipostoli. Navadno se tolmači ta način predstavljanja simbolično², a ta izraz ne karakterizuje dovolj cele struje takih spomenikov, ampak gre se za orientalsko živalsko personifikacijo. V apokrifni knjigi praočeta Enoha³ se mnogo zgodeb starega zakona pripoveduje pod krinko živalskih osebnosti. O Jožefovih bratih n. pr. čitamo: Ko so one dvanajstere ovce dorastle, so izdale eno izmed sebe⁴ oslom⁵ in ti osli so to ovco izročili volkovom⁶ in ona ovca je vzrastla med volkovi... In so se pomnožili in so postale mnoge ovčje črede. In volkovi so se začeli bati in so je stiskali, da so svoje mlade morile in svoje mladiče metale v reko z mnogo vode⁷; in one ovce so pričele kričati radi svojih mladih in se Gospodu pritoževati. In ena ovca, ki je bila rešena od volkov⁸, je zbežala in je ušla divjim oslom; in videl sem (Enoh) ovce, kako so žalovale in kričale in Gospoda prosile iz vse moči, dokler ni Gospod ovc na krik ovc iz svoje visoke sobe doli stopil in k njim šel in jih pasel. In je poklical ono ovco, ki je bila ubežala in je govoril z njo⁹ o volkovih, da jih naj opominja, da naj se ne dotaknejo ovc. In ta ovca je šla na Gospodovo zapoved k volkovom in druga ovca¹⁰ jo je srečala in je šla z njo in sta šli in sta stopili obedve skupaj v skupščino onih volkov¹¹ in sta govorili z njimi in sta jih opominjali, da se naj odsihdob ne dotaknejo ovc. Na to sem videl volkove, kako so ovce še bolj stiskali s vso močjo¹². . . Postavodaja na Sinaju se pa tako-le opisuje: »In ona ovca se je podala na vrh visoke skale in gospod ovc jo je (potem zopet) poslal k njim.« Ilustracijo za ta prvotno v literaturi izraženi prizor pa najdemo na rimskem sarkofagu Junija Bassa iz l. 354 po Kr. Ta sarkofag pa je le najbolj usovern vzorec in ne stoji osamljen glede svojih predstav v obliki živalskih personifikacij. Dosihdob sem nabral naslednje sorodne spomenike, ki imajo dostikrat še pristavljeno razlago, ker bi jih sicer nobeden zapadnik ne razumel.

1. Ovca na skali med dvema volkoma — freska v katakombi sv. Kalista, po pripisih SVSANNA in SENIS (mesto senes) nas spominja na znan dogodek¹³.
2. Ovca z nimbirano mlečno posodico na hrbtu in palmovo vejico na rami v cemerteriju sv. Marka in Marcelina; dve ovci ob strani skale z mlečno posodico v spalnicah sv. Lucine in več podobnih fresk in napisov iz najstarejših delov katakomb.
3. Dobri pastir med dvema ovčama, za katerima stojita za razlago oba ranjka, ki sta personificirana v ovčah¹⁴.
4. Kristus med dvanajsterimi ovčami, za katerimi stoji v po-

¹ N. pr. Ps. 21, 17; Ps. 67, 31; Eccli, 13, 22; Jan. 21, 17; Apoc. 22, 15.

² N. pr. Kraus, Geschichte der christl. Kunst I. p. 102.

³ Najnovejša izdaja je v »Grških krščanskih pisateljih prvih treh stoletij« berlinske akademije; priobčeni tekst je bil v 5.—6. stol. preveden iz grškega izvirnika, a v sedanji obliki spada šele v XVI. stol.

⁴ Jožefa. — ⁵ Izmaeliti. — ⁶ Egipčani. — ⁷ Nil. — ⁸ Mojzes.

⁹ Iz gorečega grma. — ¹⁰ Aron. — ¹¹ Pred faraonom.

¹² Razven ovc, oslov in volkov se nahajajo v raznih zgodbah še ovni, biki (beli bik je Adam, Set, Noe, Sem, Abraham, Izak in Mesija, rdeči bik je Jafet, črni bik je Kam), merjasci, teleta in telice, goveda, psi, levi, lisice, orli, jastrebi in kavrani.

¹³ Kraus, l. c. p. 147. — ¹⁴ Venturi, Storia dell' arte it. I. p. 29.

jasnilo 12 apostolov¹. 5. Sarkofag z ovčami, ki imajo vence v gobcih². 6. Sarkofag s feniksom (Kristusom) med dvema golobčekoma vrh črke T (križa) in z molečimi verniki ob straneh³. 7. Sarkofag Junija Bassa z naslednjimi predstavami: a) dve ovci in božja roka iz oblakov — Mojzes in Aron na Sinaju; b) ovca udari s palico na skalo, iz katere voda priteče (Mojzesov čudež); c) tri ovce v ognju, četrta pa stoji ob strani — 3 mladeniči v ognjeni peči in angel; d) sv. Janez krsti Jezusa — obadva sta ovci; e) Jezus kot ovca pomnoži kruh in f) obudi Lazarja. Zadnji monograf, ki razlaga te prizore, pravi, da se v tem načinu vpodabljanja kaže nova ideja in da naš umetnik ni imel nobenega vzorca, pa tudi ni našel nobenega naslednika⁴. A stvar stoji drugače. Dandanes že mnogo zapadnih sarkofagov pripisujejo direktnemu importu iz orient, kar je možno tudi o našem, gotovo pa ne stoji ikonografično sam zase, ampak je v zvezi z judovsko literarno strujo živalskih personifikacij. 8. Več sarkofagov v Raveni. 9. Dno zlate čašice z ovco (Gospodom) med 12 ovčami (apostoli)⁵; ista kompozicija je prešla potem v absidialne mozaike in sicer najprej najdemo ta vzorec 10. V cerkvi sv. Kozma in Damiana v VI. stol., v drugem tisočletju pa postane priljubljen okras rimskih mozaicistov. — Kakor je pri starokrščanskih napisih oblika »in pace, pax tecum«, do najnovejše dobe veljala kot apostolska, kot Gospodova in pristno krščanska, a se je po odkritju in globljejem študiju judovskih napisov pokazala tudi kot judovska, tako bo tudi marsikatera krščanska ikonografična posebnost v zvezi z literaturo in obrazovalno umetnostjo helenističnega judovstva.

Avg. Stegenšek.

Razstava učil za verouk v Ljubljani. Pripredili so jo tamošnji katehete povodom letošnje deželne učiteljske konference kot del splošne razstave učil. Ozirali so se le na ljudske šole. Na prvem mestu je bilo videti svetopisemske podobe in sicer deset raznih vrst, ki so bile deloma umetniške, deloma navadno izdelane. Vse so nemške proveniencie, toda menda je bomo kmalu lahko pogrešali, ker bomo dobili izvirne domače, ki jih riše prof. Koželj. Poleg podob so bili izloženi zemljevidi. Nazornost zemljevidov so dopolnjevale pokrajinske slike. Slik je nadalje bilo izloženih za razlago izraelskih starožitnosti, za pouk v liturgiki, za cerkveno zgodovino in končno tudi za poočitovanje katekizma. Velike vrednosti je še bila pridejana razstava knjig, potrebnih za katehetsko izobrazbo; bilo je tu zastopano slovensko, hrvatsko, češko in nemško slovstvo. Kakor je razvideti, je bila razstava dobro urejena in prav poučna. Končno še opozarjamo, da se je kot ponatis iz splošnega razstavnega kataloga izdal katalog z naslovom »Učila in pomožne knjige za pouk krščanskega nauka v ljudskih šolah«, ki ga »Katoliška Bukvarna« v Ljubljani na zahtevanje pošlje brezplačno.

G. M.

Shod svobodomiselcev v Parizu. Svobodomiselniki se imenujejo dandanes vsi, ki ne stojijo na stališču pozitivnega verstva. Toda kakor je pokazal zadnji mednarodni shod svobodomiselcev, ki se je vršil začetkom meseca septembra v Parizu, niso niti svobodoljubni, niti miselniki. Anarhisti so besno napadali liberalce in prostozidarje, ker se pokoravajo državnim postavam, in osobito še prostozidarje, ker pri njih vladajo disciplinski predpisi in mnogoštevilne ceremonije. Liberalci in prosto-

¹ Marucchi, *Élém. d' arch. chr.* I. p. 331.

² Kaufmann, *Handb. der chr. Arch.* p. 315.

³ Garrucci, *Storia d' arte cr.* Tav. 304, 2. Venec stoji mesto palmov vejice.

⁴ Ant. de Waal, *Der Sarkophag des Junius Bassus in den Grotten von St. Peter.* Rom 1900, p. 66. — ⁵ Kraus, *l. c.* p. 480.

zidarji se drugače niso znali braniti nego s silo; kadar so jim postali preveč nadležni, potisnili so jih iz dvorane. Shod je predlagal, da se izda nova enciklopedija, da se spiše katekizem brez morale in seveda brez Boga, da se v vsaki državi pospešuje ločitev cerkve od države in da se stalno zagotovi svetovni mir. V negaciji so si bili pri posvetovanjih pač edini, a ne v tem, kaj naj postavijo namesto onega, kar hočejo odpraviti. Neka dama, gospa Petite, je želela, naj se namesto svete maše upelje za ljudstvo vsako nedeljo laiška slovesnost brez ceremonij. Neka druga dama je želela, naj se prednaša namesto katekizma brez morale dedinsko pravo različnih držav; dama se namreč pravda zaradi dedščine. Predsednika, ki je zahteval red in pokorščino za svoje odredbe, so svobodomiselci razkačeno zmerjali ter mu klicali: »Vous êtes fous!« (Vi ste norc!) Shod svobodomiselcev je bil letos torišče razdivjanosti, neolikanosti in medsebojnega teorizma. Le v sovraštvu do vsake vere, osobito seveda do katoliške vere »z okorelimi dogmami«, so se pokazali edine.

Dr. A. K.

Prvi katehetski shod v Mariboru. Sicer že zmanjkuje prostora v listu, in moramo natančneje poročilo o tem shodu odložiti za prihodnjo številko, vendar veselje nad vrlo dobrim uspehom prvega shoda lavantinskih katehetov nam narekuje, da že danes na kratko omenimo ta za lavantinsko škofijo pomenljiv dogodek. Shod se je obdržaval dne 14. sept. v cerkvi sv. Alojzija v Mariboru ter se ga je udeležilo 105 duhovnikov, skoro izključno katehetov. Večino udeležencev je zanimalo samoumevno najbolj poročilo o novem učnem načrtu za ljudske šole lavantinske škofije. Poročevalec je bil kanonik J. Majcen. Učni načrt ne more biti ne minimum ne maximum, kar bi se moralo doseči ali kar se lahko doseže, ampak poskati mora nekako srednjo pot, po kateri hodeč bo katehet zadostil svoji nalogi; toda četudi v neugodnih razmerah manj doseže, ne zasluži graje, če so razmere ugodne, pa bo storil lahko tudi več, kakor je zapisano v načrtu. Ta okolnost in pa dejstvo, da so razmere na vsaki šoli drugačne, sta nanesti, da se je po referatu razvnela živalna debata, v kateri so izražali kateheti svoje nazore in svoje želje. O učnem načrtu za meščanske šole je govoril kanonik dr. J. Mlakar. Tudi po tem referatu je nastala temeljita debata. O uporabi biblijskih slik v katehezi je predaval prelat Karl Hribovšek. Oziral se je tudi na tozadevno razpravo v »Voditelju« ter jo pohvalil kot docela natančno. Velika udeležba in globoko zanimanje pri predavanju je pokazalo, kako radi so se odzvali katehetje vabilu, da se posvetujejo o rečeh, za katere živijo. Razšli so se z željo, da kmalu sledi prvemu drugemu katehetski shod.

Dr. A. K.

